

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

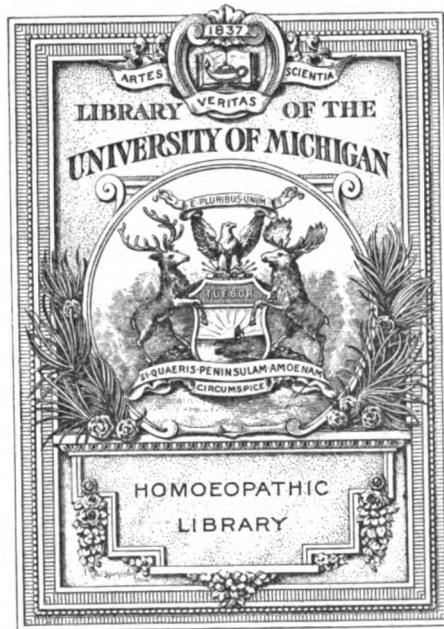
Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Het Homoeopathisch Ziekenhuis te Londen.

Homoeopathisch maandblad

Vereniging tot Bevordering
der Homoeopathie in Nederland

H610.5

H7717

M111

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD,

UITGEGEVEN VAN WEGE

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Jaargangen X—XII, 1899—1901.

UITGAVE VAN
LA RIVIÈRE & VOORHOEVE,
ZWOLLE.

ALPHABETISCH REGISTER

VAN DE

Jaargangen X-XII, 1899-1901.

A.	<i>Bladz.</i>		<i>Bladz.</i>
Aconitum	62, 115, 116, 238	Atomen-therapie (De	107, 115
„ bij influenza.	197	Atropine	116
Afdeeling Arnhem	111	Avena sativa	119
„ (nieuwe) Amsterdam	215	Aziatische cholera	108
„ Delft	223		
„ Deventer	93	B.	
„ Utrecht.	7	Bakody (Prof. Een onzer groote mannen 173, 194, 234	
„ Zaanstreek	15	Beantwoording van vragen	7, 15, 39
Afscheidsrede van Dr. Kallenbach.	30	47, 87, 111, 119, 151, 183, 207, 279	
Alcohol (Misbruik en gevolgen van	37	Behandeling van eksterooogen	29
Algemeene Vergadering . 17, 31, 121, 131, 215, 229		Behring (Prof. Dr. in Marburg	222
Allopathische en Homoeopathische diagnostiek . 129		Belladonna	3, 19, 116
Anecdoten betrekking hebbende op de Homoeo- pathie (Eenige	253	„ bij mazelen	75
Antimonium tartaricum	75	„ „ roos	114
Arndt (Prof. in Greifswald	65, 222	Bemoedigend resultaat (Een	23
Arnica-haarolie tegen uitvallen van haar	183	Beschouwingen over den duur der voorbehoedende kracht van de koepokinenting door Dr. Mossa te Stuttgart	285
Arnica-tinctuur tegen eksterooogen	29	Besmettelijkheid der tuberculose	45
Arnica-wijngeestverbanden	199, 274, 281	Bewijzen — Droge cijfers	227
Arnulphy (Dr. B. S.	54	Bladen (Homoeopathische	
Arsenicum album bij cholera	137	„ Allgemeine hom. Zeitung	223
„ bij begin van mazelen	75	„ Journal Belge d'Homoeopathie	254
„ „ influenza	19, 62	„ Leipziger Zeitschrift	94
„ „ pest	15		

	<i>Bladz.</i>		<i>Bladz.</i>
Bladen (Homoeopathische		Digitaline	116
Monthly Hom. Review	122	Dopler (Prof.	115
Revue H. française.	6	Drietal uitspraken (Een	2
Zeitschrift des Berliner Vereins homoeop.		Droge cijfers — Bewijzen	227
Aerzte	223	Drosera	115
Boekaankondiging.	78		
Boekbeoordeeling	205	E.	
Böing (Dr. te Berlijn	286	Eden en zijne voordracht (Arts	33
Bolle (Dr. te Aken	276, 281	Eerste Homoeop. geneesheer in Amerika (De	148
Brieger (Prof. te Strassburg	45	Eksteroogen (Behandeling van	29
Brieven uit Transvaal	111, 118	Elaps een zeer zelden gebruikt geneesmiddel	39
Bronchiaal Katarrh	201, 209	Emplastrum resinorum bij ontsteking van het	
Bryonia	62, 87, 116	ribbevlies	117
" bij influenza.	197	Engelsche zweetkoorts (De	12
" " mazelen	75	Epilepsie als gevolg van langdurige douche op	
Burat (Prof.	116	het hoofd	79
Burnett (Dr. J. C. te Londen	237	Erysipelas	3
Burru (Prof.	116	Eserine	116
Bychowski (Dr.	278	Eten (Iets over het	53
		Eucalyptus globulus tegen aanvallen van benauwdheid	116
C.		Euphrasia-tinctuur	7
Chelidonium tegen geelzucht	36		
Chemisch analytisch laboratorium van Dr. Schwabe		F.	
(Het	186	Forbes (John	3
China (geneesmiddel)	116	Fosse (Dr. La	54
Chloroform bij neuralgie	117	Fuchsine	116
Citroen, een niet genoeg te waardeeren vrucht.	242		
" als geneesmiddel bij ziekte.	243	G.	
" " voorbehoedmiddel tegen ziekte	243	Gedenkteeken op Hahnemann's graf	119
Citroenzuur	116	Geelzucht.	36
Claude Bernard (Prof.	108	Gelsemium	62
Codeine	116	" tegen schrijfkramp	78
Coffea tegen slapeloosheid	77	Geneeskracht der natuur (De	60, 67
Collodium salicylatum tegen eksteroogen	29	Geneesmiddelen tegen tuberculose	47
Complicaties bij mazelen	74	Genezing door arsenijen uit de verte	116
" " roodvonk	82	Gewicht van een gezond mensch (Het	78
" " roos	114	Gewrichtsrheumatisme (Petroleum bij behandeling	
Correspondentie	55, 63, 87, 151, 159, 263	van acute gevallen van	278
Cuprum	115, 159	Gezondheidsbeginselen	39
Cuprumaceticum tegen slijm- of stikhoest	159	Gezondheidsregelen voor gezonden en zieken	123
Curare	116	Gezwellen	84
		Girtanner	11
D.		Gouda (Een Homoeop. geneesheer te	206
Dahlke (Dr. te Berlijn	257	Goullon (Dr.	101
Debove (Prof. M. te Parijs	37		

	<i>Bladz.</i>		<i>Bladz.</i>
Gram (Dr. De eerste Homoeop. geneesheer in Amerika	148	Homoeopathie in Transvaal	70, 239, 246
Graphites tegen huidziekte	37	" op de Wereldtentoonstelling van 1900	6
Grondbeginselen der Homoeopathie (De	11, 19	" sneller en zekerder genezing dan	
	25, 154, 225.	Allopathie	227
Grondwetten der orgaan-therapie met artsenijen en		" en Volksgeneeskunde	164
hare beteekenis voor de praktijk (De	65	" en Wetenschap	145, 221
		Honing	214
		Huidziekte	36
		Hufeland	2, 109
		Hüppe (Prof Ferd. in Prag	222
H.		I.	
Haarsnijden (Iets over het	166	Imbert (Prof. een onzer groote mannen	156
Hahnemann als voorstander der gezondheidsleer .	132	Influenza	17
Hahnemann's graf	70	Ingezonden stukken	55
" standbeeld te Washington	163	Internationaal Homoeop. Congres in 1900	55
Harden (Iets over het	244	" " " te Parijs	151, 161
Hawkes (Prof.	35	Ipecacuanha	75, 136
Hedendaagsche operatiewoede (De	260	Is de hedendaagsche generatie ontaard?	255
Heete jaargetijde en de zorg voor de gezondheid		Is het geoorloofd onbekende artsenijmiddelen op	
daarin	250	hare werking te onderzoeken op den gezonden	
Hegewald (Prof. in Munchen	107	mensch?	50
Hering (Dr. in Amerika	148	Is longtering geneeslijk?	47
Heringhouse in Philadelphia (Het	119		
Hippocrates	12	J.	
Hoe heeft de besmetting van tuberculose plaats?	170	Jodium	116
Homoeopathische Artsenboek (Het nieuwe Deutsche	203	Jousset (Dr. Max	6, 161
Homoeopathische cursus voor Artsen	77	Jubilaeum van Dr. S. J. van Royen te Utrecht .	5
Homoeopathische diëet	27	Jung (Dr. te Hamburg	246
Homoeop. doctoren in het Buitenland	134, 231		
" " " Nederland	63, 86, 103	K.	
Homoeopathie en chirurgie	275	Kallenbach (Dr.	44
" " " Natuurgeneeskraft	67	" zijne afscheidsrede	30
" " " in den oorlog (De	75	Kinderen en Alcohol	167
" " " theorie en praktijk	257, 265, 273	Kindervoeding	57
" " " Australië	54	Kinkhoest	89
" " " het Beijersche Parlement	146	Kirchaer (Prof. Dr.	46
" " " Mexico	254	Kleine hoeveelheden artsenij (Over de kracht van	98
" " " Ned.-Indië	246	Koch (Prof. Robert	286
" " " Parijs	135	Koemelk	58
" " " de Ver. Staten van N.-Amerika	138, 147	Koepokinenting (Eenige beschouwingen over den	
" " " Wurtemberg	230, 239	duur der voorbehoedende kracht der, door Dr.	
Homoeop. Dokter te Gouda	206	Mossa te Stuttgart	285
" " " Polikliniek te Utrecht	143, 214	Köhler (Prof.	44
" " " Vergadering	78	Kopervitriool	116
" " " Ziekenhuis te Londen	182, 188	Koude baden	287
" " " " Leipzig	210		
" " " " Lyon	70		
Homoeopathisch geneesheer?	41		
" " " geneesmiddelen	26, 204		

	<i>Bladz.</i>		<i>Bladz.</i>
Koude voeten	4, 270	Middelen, welke men zonder dokter, beneden de	
Kröner (Dr. . . . .)	223	4 ^e decimale in geen geval mag gebruiken . . .	204
Kruger (Dr. . . . .)	69	Misbruik van alcohol en zijne gevolgen	37
Kunststanden	262	Mogen teringlijders trouwen?	46
Kwikzilver-preparaat	3	Mond (Het verzorgen van den . . . . .)	246
Kijkje bij Schwabe (Een . . . . .)	177, 186	Mossa (Dr. te Stuttgart. . . . .)	285
L.		Mosthoff (Dr. . . . .)	116
Laatste jaar der Eeuw (In 't . . . . .)	105	Müller (Dr. Clotar te Leipzig . . . . .)	11
Lambrechts (Dr. . . . .)	62	Munting (Dr. zijne voordracht te Amsterdam . . .)	217
Leden van het Hoofdbestuur	55	Muskus	116
Leekenpraktijk	263, 278	N.	
Leerstoel in de Homoeopathie	285	Nägeli (Prof. . . . .)	266
Legaten	23, 93, 135	Naziekten bij mazelen	74
Lehmkuhl	51	„ „ roodvonk	82
Leipzig (Het Homoeopathisch ziekenhuis te . . .)	210	„ „ roos	114
Lezing over de Homoeop. geneeswijze	14	Neurasthenie	199, 215, 267
Lichaamsbeweging	99	New-York Life insurance Cy	108
Lister (Prof. . . . .)	3	Niet bedanken maar lid worden	191
Liston (Dr. . . . .)	114	Nieuwe Deutsche Homoeop. Artsenijboek (Het . .)	203
Löffler (Prof. uit Greifswald . . . . .)	45	Nieuw Levensteeken (Een . . . . .)	185
Londen (Het Homoeop. ziekenhuis te . . . . .)	182, 186	Nitrum	116
Love (Dr. . . . .)	6	Nux vomica	87
Luys (Dr. te Parijs . . . . .)	116	Nyssens (Dr. Ern. . . . .)	55
Lycopodium	87	O.	
M.		Oleander-hout	116
Maaglijden	174	Oleum sinapis bij verstikkingsaanvallen	117
Maatregelen tegen de oorzaak der tuberculose . .	170	Ontdekking van Slangengif door Dr. Hering . . .	148
„ tot versterking van het lichaam bij		Onthulling van het Hahnemann's standbeeld te	
tuberculose	171	Washington	163
Malaria	263	Onuitputtelijk onderwerp (Een . . . . .)	101
Massage	54	Onwetendheid van Allopath. Apothekers	78
Max Breitung (Dr. te Coburg . . . . .)	79	Onze groote mannen	156, 173, 194
Mazelen	73	Oorlogszakapothekjes voor Transvaal	77
Medewerkers van Hahnemann	83		85, 95, 127, 135, 150, 247
Melk als middel tegen epidemische ziekten . . .	247	Oorzaak der mazelen	73
Memorandum	71, 215	„ van roodvonk	81
Memoriam (In . . . . .)	177, 257, 265	„ „ roos	114
Mercurius corrosivus bij dysenterie	137	„ der tuberculose	45
„ solubilis bij ontsteking van het mond-		Operaties bij vrouwenziekten	7
slijmvlies	137	Operatiewoede (De hedendaagsche . . . . .)	260
Merkwaardige ontwikkeling van een Homoeop.		Opium	69
ziekenhuis	6	Ostwald (Prof. Dr. te Leipzig . . . . .)	222, 267
Merkwaardige gevallen van genezing van gezwellen	84	Over de kracht van kleine hoeveelheden artsenij	98
		Overplanten van ziekten door honden (Het . . .)	78

P.		<i>Bladz.</i>			<i>Bladz.</i>
Pagenstecher (Dr.		78	Schweninger (Dr.		165
Pander (Prof.		116	Sick (Dr. Paul von, Een onzer groote mannen		196
Pest		121	Simon (Dr. Léon	6,	161
Petroleum bij de behandeling van acut gewrichts- rheumatisme		278	Slapeloosheid		77
Pettenkofer (Prof. te München	4,	255	Slangengif (De ontdekking van het, door Dr. Hering		148
Pflüger		266	Slijm- of Stikhoest		159
Physiologisch Artsenijmiddel-onderzoek en Moraal		49	Sneller en zekerder genezing door de Homoeopathie dan door de Allopathie		227
Phosphorus	75,	137	Sorge (Dr. te Berlijn		225
Pulsatilla		75	Stamm's gezondheidskoffie		55
Q.			Stellingen over de Homoeopathie (Eenige		235
Quassia-hout		116	Stoornissen in den bloedsomloop		99
Quin (Dr. te Londen		183	Stoute operatie aan het hart (Eene		78
R.			Strümpell (Prof.		222
Raadgevingen voor op bijzondere wijze door tuber- culose bedreigde personen		171	Sulfur tegen uitalag		145
Raadgevingen voor teringlijders		172	Symptomen en ziektenamen		35
Raadt (P. de		265	T.		
Rapp (Prof.		108	Tabak en vallende ziekte		278
Rapporten omtrent officiële Homoeop. Stads- apotheken door Dr. Lambrechts over 1898		62	Tanden (Iets over het onderhoud der	101,	246
Ratanhia		115	Teekenen van vooruitgang		1
Rechtsgelijkheid	233,	241	Tessier (Prof.		108
Redactie		97	Tien jaar		97
Röntgenstralen (Iets nieuws op het gebied van		118	Transvaal (Een brief uit	111,	118
Roodvonk		81	Transvaal en Java		23
Rood worden van het wit der oogen (Het		7	Traube (Prof.		108
Roos		113	Treurige gevolgen der vaccine		70
Roth (Dr.		116	Trinks (Dr.		116
Royen (J. I. A. B. van		39	Trousseau (Prof.		69
Royen (Dr. S. J. van te Utrecht	5, 7,	69, 174, 214.	Tuberculose-congres (Een		44
Rubner (Prof.		45	Tuberculose-memorandum		169
S.			Tuberkel-bacillen in de margarine		119
Schauenburg (Dr.		108	Twee belangrijke gebeurtenissen		161
Scilla bij influenza		197	Twee homoeop. geneesmiddelen tegelijk gebruik, niet aan te raden		183
Schömann (Dr.		101	U.		
Schuurbeque Boeye (Jhr. L. M.		177	Uitbreiding der longtering		44
Schrijfkrimp		78	Uitspanning		165
Schulz (Prof.	52, 65, 146, 221,	266	Uittreksel uit een brief van Hahnemann aan Hufe- land		91
			Uitvallen van het haar		183
			Urtica tegen netelroos		164
			Utrecht (Homoeop. Polikliniek te		214

V.		Bladz.			Bladz.
Vaccinatie (Iets over de . . . . .)		252	Vroeg opstaan		142
Vallende ziekte en tabak		278	W.		
Varia 70, 78, 119, 231, 239, 247, 255, 271, 279, 287			Waardeerende oordeelvellingen over Hahnemann en de Homoeopathie (Eenige . . . . .)		2
Vast beginsel (Een . . . . .)		249	Water werkzaam als een tweesnijdend zwaard (Het . . . . .)		271
Vatbaarheid voor tuberculose		45	Wat is tuberculose?		170
Veratrum	12,	116	Wat moet het oordeel van Artsen zijn omtrent het beginsel der Homoeopathie?		94
Verblijvend bericht (Een . . . . .)		23	Watten bij wonden		276
Verhouding der Homoeopathie tot andere genees- wijzen (De . . . . .)		153	Weber (Apotheker te Parijs . . . . .)		6
Verhouding tuaschen de uitbreiding der longtering en de levenswijze		45	Welke artsenijmiddelen mag men op zieke menschen toepassen?		50
Verloop der mazelen		74	Welke zijn de voorbehoedmiddelen tegen tuberculose?		170
" van roodvonk		81	Werking van sterke verdunningen (De . . . . .)		255
" " roos		114	Wetenschappelijke grondslag en bestaansrecht der Homoeopathie		167
" " het getij		54	Wetenschap en Homoeopathie	145,	221
Verschillende chronische ziekten, die koude voeten veroorzaken		4	Wezen der Homoeopathie (Het . . . . .)		137
Verspreiding der longtering		44	Wheeler (Dr. te New-York . . . . .)		147
Verzorgen van den mond (Het . . . . .)		246	Wisselvoetbad als middel tegen koude voeten		4
Virchow (Prof. Rud. von . . . . .)	2,	9	Wolf (Dr. Paul in Duitschland . . . . .)		235
Voorbehoedmiddelen tegen tuberculose		46	Wunderlich (Prof. . . . .)		107
Voordracht van den Arts v. Eden		33	Z.		
" " Dr. Munting		217	Zenuwlijders en het water		271
Voorheen en thans		193	Zerbst (N. J. in Transvaal . . . . .)	111,	118
Voorhoeve (Dr. J. te Dillenburg . . . . .)	3, 4,	11, 19, 27, 35, 39, 44, 47, 52, 53, 54, 55, 60, 70, 75, 83, 91, 98, 99, 107, 123, 132, 146, 154, 158, 161, 169, 177, 186, 196, 205, 206, 210, 215, 221, 227, 230, 235, 239, 242, 250, 260, 267, 275, 281.	Zieke en gezonde organen		52
Voorhoeve (Dr. N. A. J. . . . .)	33, 57, 65, 81		Zonnesteek		158
89, 113, 121, 153, 185, 193, 201, 209, 225, 233, 241, 249, 257, 265, 273.			Zorg voor de gezondheid in het heete jaargetijde (De . . . . .)		250
Voorhoeve (H. C. Jzn. . . . .)		257	Zwavelwaterstofgas		116
			Zwavelzure strychnine		116
			Zweetvoeten		279

HOMOEOPATHISCHE MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUDSOPGAVE.

Teekenen van vooruitgang. — Eenige waardeerende oordeelvellingen over Hahnemann en de Homoeopathie. — Koude voeten. — Jubilaem van Dr. S. J. van Rotjen te Utrecht. — Merkwaaardige ontwikkeling van een Homoeopathisch ziekenhuis. — De Homoeopathie op de Wereld-tentoonstelling van 1900. — Afdelingen. — Beantwoording van vragen. — Operaties bij vrouwenziekten. — Advertentiën.

TEEKENEN VAN VOORUITGANG.

Wanneer wij onze gedachten laten gaan over hetgeen er op het gebied der Homoeopathie in ons land voorviel gedurende het jaar, dat thans weder achter ons ligt, kunnen wij een zeker gevoel van voldoening niet onderdrukken. En waar wij ons nu nederzetten de eerste regelen voor een nieuwen jaargang van ons Maandblad te schrijven, gevoelen wij behoefte, aan deze voldoening ook tegenover onze lezers uitdrukking te geven.

Wel is waar wachten wij nog steeds op de officiële erkenning der homoeopathische geneeswijze; wel is waar bestaat er ook nu nog weinig kans op het tot stand komen van een gelegenheid, waar medische studenten zoowel theoretisch als praktisch met onze geneeswijze kunnen bekend gemaakt worden; wel is waar is er zelfs nog niet één ziekenhuis in ons land, waar de patiënten volgens Hahnemann's methode behandeld worden; wel is waar zijn er nog tal van steden, die het voorrecht missen een homoeopathisch geneesheer

onder den vaak al te aanzienlijken staf harer aesculapen te tellen; maar toch, wij winnen in de laatste jaren veld. De kring der voorstanders onzer zoo heilzame geneeswijze breidt zich langzaam, maar gestadig uit. Steeds luider klinkt de wensch, dat het aantal homoeopathische geneesheeren in ons land mocht toenemen, opdat aan het verlangen van hen, die zich bij voorkomende ziekten gaarne homoeopathisch willen laten behandelen, kunne voldaan worden.

Ook in het nu afgelopen jaar maakten wij te dien opzichte vorderingen. Niet alleen vormden zich op verschillende plaatsen van ons land — te Alfen, Leeuwarden, Dordrecht en Utrecht — afdelingen onzer Vereeniging, als zoo vele bewijzen, hoe het aantal voorstanders der Homoeopathie steeds grooter wordt, en hoe zeer men doordrongen is, van de noodzakelijkheid om de handen ineen te slaan, ten einde iets tot stand te kunnen brengen; maar er vestigde zich in dit jaar zelfs meer dan één homoeopathisch geneesheer in ons land. In Rotterdam vestigde zich in het begin van dit jaar een derde homoeopaat; in den Haag tegen het midden van den zomer een tweede, en Zwolle mag zich sinds enkele weken eveneens in het bezit van een geneesheer verheugen, die Hahnemann's leer is toegedaan. Drie homoeopathische geneesheeren zijn wij derhalve in 1898 in ons land rijker geworden.

Dat ons dit uitermate verblijdt, behoeven wij hier waarlijk niet te zeggen. Hoe grooter toch het aantal homoeopathische doctoren wordt, des te beter zal de voortreffelijkheid der homoeopa-

thische geneeswijze aan het licht treden, en des te eerder zal er kans zijn, dat aan onzen lang gekoesterden wensch voor het tot stand komen van een homoeopathische faculteit zal voldaan worden.

Behalve op deze uitbreiding van het aantal voorstanders onzer geneeswijze, en op deze toename der homoeopathische doctoren, hebben wij nog op iets anders te wijzen, dat mede een blijk is van den vooruitgang der Homoeopathie in ons land. In de eerste helft van September toch had in Utrecht een bijeenkomst plaats van homoeopathische doctoren in ons land ter bespreking van de vraag of het niet wenschelijk zou zijn, voortaan als geneeskundigen, die de homoeopathische geneeswijze als de meest voortreffelijke erkennen, nu en dan te zamen te komen, om met elkander de belangen der Homoeopathie in het algemeen te bespreken, om van gedachten te wisselen over velerlei vragen van wetenschappelijken aard en tevens om elkaar de ervaringen op homoeopathisch-geneeskundig gebied mede te deelen. Deze vraag behoefde in die bijeenkomst slechts gesteld te worden, om onmiddellijk door alle aanwezigen bevestigend te worden beantwoord, en zoo werd besloten de eerste vergadering van dezen nieuw gevormden kring van homoeopathische geneesheeren op den 30sten November te stellen. Inderdaad heeft deze bijeenkomst op dien dag plaats gevonden, en zal, zoo wij hopen, door andere worden gevolgd, en strekken tot bevordering van de door ons allen geliefde geneeswijze.

Dit alles is ongetwijfeld, een teeken van vooruitgang. Toch moeten wij ons door het gevoel van voldoening, waarover wij zoo straks spraken, niet zóó laten beheerschen, dat wij nu de handen in den schoot leggen, of voor de uitbreiding der homoeopathische beginselen minder krachtige pogingen in het werk beginnen te stellen. Verre van dien! De Redactie van het Maandblad is dit ten minste niet van plan. Integendeel wenschte zij voort te gaan op den ingeslagen weg, en zal zij blijven trachten, de homoeopathische beginselen te verdedigen, en voor hare lezers de waarheid van het »*Similia similibus curantur*» nu eens op deze, dan eens op gene wijze zoo duidelijk mogelijk uiteen te zetten.

Mogen ook onze lezers van hun kant tot hetzelfde doel medewerken, hetzij door het Maandblad aan dezen en genen ter lezing te geven, hetzij door nieuwe abonneuten te winnen, hetzij door aan de uitgevers van ons blad de adressen op te geven van leesinrichtingen, leesgezelschappen of bibliotheken, die het Homoeopathisch Maandblad gaarne *gratis* zouden ontvangen!

Eenige waardeerende oordeelvellingen over Hahnemann en de Homoeopathie.

De homoeopathische geneeswijze staat evenals haar ontdekker en grondlegger, Dr. Samuel Hahnemann, nog steeds bloot aan de aanvallen en verdachtmakingen der tegenstanders. Dit zal ook wel altijd zoo blijven, want elke waarheid heeft hare vijanden en elk groot man heeft zijne benijders. En naarmate een waarheid méér afwijkt van de heerschende meening, en het genie van een man zich verheft boven het gros zijner tijdgenooten, in dezelfde mate staan zij beide blootaan den tegenstand, den haat en de vijandschap van degenen, die hen uit onkunde, principe of eigenbelang bestrijden. Toch zijn er ook *eerlijke* tegenstanders, die het goede waardeeren en erkennen, zoo dit huns inziens aanwezig is. Tegenover de vele smaadreeden van hen, die aan den gehaten vijand geen goed haar willen laten, hebben zulke oordeelvellingen van eerlijke tegenstanders des te meer waarde.

Wij willen daarom een drietal uitspraken van bekende vertegenwoordigers der oude school onzen lezers mededeelen, die, al zijn zij niet uit den laatsten tijd, toch groote waarde hebben wegens de erkende autoriteit op medisch gebied van hen, die ze gedaan hebben.

Hufeland was een groot arts in het begin dezer eeuw; hij was de autoriteit op medisch gebied, die den toon aangaf. Hij was de uitgever van het „Hufeland's Journal,” dat de eerste plaats innam onder de toenmalige medische tijdschriften van Europa. In tegenstelling met Prof. Virchow, den tegenwoordigen Nestor der officieele medische wetenschap, die hij nog niet lang geleden in het deutsche parlement de Homoeopathie „onzin” noemde, was Hufeland een *onbevooroordeeld* man, die meer dan éénmaal aan Hahnemann gelegenheid gaf, zich in zijn „Journal” over zijne nieuw ontdekte therapie uit te laten. Daar hij een tijdgenoot van onzen grooten Meester was, hem zelfs persoonlijk zeer goed kende, en dus over zijn talenten en karakter hoedanigheden kon oordeelen, hebben zijne uitlatingen over Hahnemann en de Homoeopathie groote waarde niet alleen voor ons, die zijne geneeswijze hebben leeren hoogschatten, maar ook voor allen, die zich een onpartijdig oordeel over deze zaak willen vormen.

Hufeland dan schreef reeds in het jaar 1800, nadat eenige jaren te voren het eerste artikel van Hahnemann's hand over het homoeopathische grondbeginsel verschenen was: „Dit principe, dat door Hahnemann op den voorgrond gesteld wordt, kan ons zonder twijfel groote diensten bewijzen bij het ontdekken van nuttige en goede geneesmiddelen.”

In 1826 schreef hij in een artikel over de Homoeopathie in zijn tijdschrift: „Dit onderwerp wordt daardoor belangrijker, als men weet, dat degene, die het aan de orde van den dag gesteld heeft, iemand is, die onze achting verdient; niemand kan ontken- nen, dat dit het geval is met Hahnemann, het allerminst de schrijver van dit artikel, wiens bekendheid

met Hahnemann reeds van langen duur is, en die gedurende meer dan dertig jaren in persoonlijken omgang hem als een onzer verdienstelijkste, schranderste en origineelste geneesheeren heeft leeren kennen en waardeeren."

Vier jaren later schreef Hufeland: „Hierbij komt nog, dat ik den auteur (Hahnemann) uit zijn vroegere geschriften als een zeer te waardeeren schrijver heb leeren kennen, tevens als iemand, die aan de geneeskunde belangrijke diensten heeft bewezen. Ik had verder gelegenheid in verschillende gevallen goede resultaten van de homoeopathische geneesmiddelen waar te nemen, die natuurlijkerwijze mijne aandacht op dit onderwerp vestigden en mij tot de overtuiging deden komen, dat het niet aangaat deze geneeswijze verachtelijk ter zijde te schuiven, maar dat zij integendeel waard is, onderzocht te worden. Het is noodig mijne lezers er aan te herinneren, dat de geneeskundige wetenschap aan Hahnemann dank verschuldigd is voor het ontdekken van de wijnproef en het oplosbare kwikzilver, dat naar mijne overtuiging het werkzaamste kwikzilver-preparaat is, dat tot nu toe gevonden werd. In verscheidene zijner vroegere geschriften heeft Hahnemann voldoende bewijzen gegeven een filosofisch talent en een zeldzaam waarnemingsvermogen te bezitten."

De tweede vertegenwoordiger der officieële school, wiens oordeel over Hahnemann en de Homoeopathie wij wenschen weer te geven, is Sir John Forbes, een door zijn tijdgenooten zeer geacht arts, tevens redacteur van het Engelsche tijdschrift: „Medical Review." Deze geleerde gaf in het jaar 1846 een beroemd geworden kritische beschouwing over de Homoeopathie uit, die hem wel is waar onder zijn eigen collega's vele vijanden berokkende, maar toch te zeer het stempel der waarheidsliefde en der onbevooroordeelde kritiek droeg om met succes weerlegd te kunnen worden.

Sir John Forbes schreef in dit artikel o.a.: „Een opmerkelijk beoordeelaar van de daden of een onbevooroordeeld lezer van de geschriften van Hahnemann, kan geen oogenblik er aan twifelen, dat hij te doen heeft met een buitengewoon man, wiens naam aan de komende geslachten zal overgeleverd worden als dien van den genialen ontdekker van een origineele geneeswijze, van een geneeskundig systeem, niet minder vernuftig bedacht, dan vele der vroegere systemen, en waarschijnlijk bestemd, om over kort of lang den stoot te geven tot grotere fundamenteele veranderingen in de uitoefening der geneeskunde dan een der vroegere stelsels sinds de dagen van Galenus verwekt heeft. — Hahnemann was zonder twijfel een man van genie, een leermeester, iemand met een onvermoeide werkkraft en een niet te fnuiken energie. In de geschiedenis der geneeskunde zal zijn naam genoemd worden naast die der groote grondleggers van systemen en theoriën, door weinigen overtroffen in de oorspronkelijkheid en genialiteit zijner gedachten, velen overtreffend in het succes, dat aan het overbrengen zijner theoriën in de praktijk des levens verbonden was.

„Bij de meeste geneeskundigen van zijn tijd stond het vast, dat zijn systeem niet alleen onbelangrijk op zichzelf, maar tevens het resultaat van allerlei

phantastische vooronderstellingen was, die niet op feiten berustten, en door geen enkele logische bewijsvoering konden gestaafd worden. Zoowel de ontdekker van dit geneeskundig systeem als zijne volgelingen werden als dweepers of kwakzalvers beschouwd en behandeld. En toch is niets minder waar dan dit. Wie de homoeopathische leerstellingen bestudeert, zooals zij in de geschriften van Hahnemann en van verscheidene zijner navolgers opgesteld en uitgewerkt zijn, moet erkennen, niet alleen dat dit systeem inderdaad vernuftig en merkwaardig uitgedacht is, maar ook dat het er aanspraak op maken kan, op een kolossalen hoeveelheid feiten en experimenten te berusten, die, met elkaar in verbinding gebracht, een compleet leerstelsel hebben doen ontstaan, dat met buitengewone bekwaamheid en klaarblijkelijke eerlijkheid is samengesteld. — Velen zijner aanhangers zijn oprechte, eerlijke en geleerde mannen." —

Ten slotte nog een uitlating van den in de geheele beschaafde wereld bekenden Professor Lister, den hervormer der moderne chirurgie. In een voordracht, voor zijne studenten gehouden, die in het tijdschrift „the Lancet" werd overgenomen, zeide hij, na verschillende bijzonderheden over de genezing van eenige gevallen van erysipelas (een huidziekte: de roos) die hij met homoeopathische middelen behandeld had, medegedeeld te hebben, het volgende; „Wij kunnen natuurlijk niet met zekerheid zeggen, op welke wijze dit resultaat tot stand is gekomen; maar het schijnt als door een wonder gewerkt te zijn. Zoolang wij onzen patiënten door onze behandeling goede diensten bewijzen, hebben wij geen recht de beginselen te veroordeelen, waarop deze behandeling gebaseerd is. Gij weet, mijne heeren! dat deze artsenij, Belladonna, door de homoeopaten bij erysipelas wordt aanbevolen, omdat het op de huid een roode, glinsterende zwelling veroorzaakt, vergezeld van ontstekingskoorts. — Tot op zekere hoogte geloof ik aan de homoeopathische leerstellingen, doch ik kan vooralsnog, bij gebrek aan ondervinding op dit gebied, niet zoo ver gaan, als sommigen harer voorstanders met betrekking tot de minimale doses hunner geneesmiddelen gaan willen. Zeker is het waar, dat de middelen in bovengenoemde gevallen in veel kleinere hoeveelheden, dan gewoonlijk het geval is, werden verordend. De genezingen, die gij hebt kunnen waarnemen, zijn niet te loochenen. De ontstekings-verschijnselen en de locale symptomen verdwenen met groote snelheid. Zonder de theorie van deze medische secte in haren geheelen omvang aan te nemen, mijne heeren! moogt gij toch hare leerstellingen niet zonder een nauwkeurig onderzoek en een nauwgezette controle verwerpen." —

Hoe weldadig steken deze oordeelvellingen van drie bekwaame vertegenwoordigers der officieële school af bij het bovengenoemde, voorbarige oordeel van een professor Virchow, of bij de verdachtmaking van een onzer hollandsche hooggeleerden, die wel zoo goed was alle homoeopaten in twee klassen te verdeelen: in bedriegers *met* of *zonder* opzet!

Dr. J. v.

KOUDE VOETEN.

In het koude en natte jaargetijde, waarin wij ons thans bevinden, hoort men zeer dikwijls over **koude voeten** klagen. Inderdaad lijdt een groot deel der menschheid aan koude voeten, zoodra het najaar begint. Dat zoovelen aan dit euvel lijden, komt vooral daardoor, dat zij de oorzaken er van „niet kennen”. En zoo zij ze al kennen, zijn toch velen te onverschillig, om deze te vermijden, zelfs als het in hun macht staat.

Niet waar? wij allen weten b.v. hoe schadelijk het is, met natte voeten thuis komend, de natte schoenen en kousen „aan de voeten” te laten drogen. Verkoudheden, halsontstekingen, ja allerlei ziekten kunnen daardoor ontstaan, vooral bij kinderen en vatbare personen. Hoe licht kan men snel even de natte schoenen uittrekken en droge aantrekken! Toch wordt dit meestal uit gemakzucht of onverschilligheid verzuimd. Wil men een ander middel, dat nog gemakkelijker aan te wenden is, dan schaffe men zich *caoutchouc-overschoenen* aan, wat vooral voor schoolkinderen aanbevelenswaard is, die natuurlijk anders den ganschen schooltijd met hun natte schoenen moeten blijven zitten. Welk een kolossale hoeveelheid warmte aan de voeten en dus aan het geheele lichaam onttrokken wordt, als wij met natte voeten in een warme kamer met droge lucht komen, heeft *Prof. Pettenkofer* in *München* aangetoond. Hij vond, dat er *terstond* een merkbare uitwaseming aan de voeten begint. Als aan de voetbekleding slechts 3 lood wol vochtig is, heeft het water, dat daarin aanwezig is, evenveel warmte tot zijn verdamping noodig, als vereischt wordt om een *halven liter water* van 0° tot het kookpunt te verhitten, of om een *half pond ijs* te doen smelten. De meeste menschen zonden er voor bedanken, hunne voeten te laten gebruiken om zulk een blokje ijs te verwarmen, en toch doen zij eigenlijk precies hetzelfde, als zij met natte schoenen en kousen in een warme kamer blijven zitten.

Dat het zitten met vochtige voetbekleedselen aan de voeten een der meest voorkomende oorzaken van koude voeten is, behoeft dus verder geen betoog. Een andere oorzaak van koude voeten is het *gebrek aan zindelijkheid der voeten*, dat ook veel meer voorkomt, dan men zou denken. Zoo nu en dan krijgt de arts gelegenheid, een kijkje te doen in dergelijke intieme zaken, en staat soms verbaasd over de nalatigheid in dit opzicht zelfs bij menschen, bij wie men zoo iets niet zou verwachten. Men bedenke, dat de grootste huidporiën zich aan de voetzolen bevinden, en dat door deze een rijkelijk zweet wordt afgezonderd. Worden de voeten zelden gewasschen, en de kousen zoolang gedragen, tot zij met deze uitwasemingen doortrokken zijn, dan wordt het zweet, dat anders op natuurlijke wijze de voeten verlaat, verhinderd uit te treden en meer of minder weer in het lichaam opgezogen, waardoor allerlei gezondheidsstoornissen kunnen ontstaan, afgezien nog van het nadeel, dat de voeten zelf er van ondervinden. Koude voeten, gezwollen voeten, zwerende voeten

zijn het gevolg van een verontachtzaming van de eerste en eenvoudigste regelen der zindelijkheid.

Voorts zijn koude voeten een symptoon van verschillende chronische ziekte toestanden. Verschillende termen van zenuwlijden, hémorrhoiden, reumatiek, hardvochtige verstopping, hart- en longziekten veroorzaken stoornissen in den bloedsomloop, een aandrang van bloed naar de bovenste deelen des lichaams, waardoor natuurlijk een vermindering van den bloedtoevoer naar de onderste ledematen ontstaat. Daar bloedarme, bleekzuchtige en zwakke menschen een zwakken hartslag hebben, lijden ook deze aan koude voeten, daar het bloed niet met voldoende kracht naar de verst verwijderde deelen des lichaams gedreven wordt.

Op de vraag, of dit euvel der koude voeten, dat menigeen wanhopig kan maken, met goed gevolg kan behandeld worden, is in de meeste gevallen een *bevestigend* antwoord mogelijk. Gezonden zullen er weinig last van hebben, *als zij steeds voor droge voeten zorgen, en de zindelijkheid: het waschen en baden der voeten en het dikwijls wisselen der kousen niet veronachtzamen*. Doch ook wanneer koude voeten hun oorzaak hebben in algemeene stoornissen der gezondheid, is het mogelijk door eenvoudige middelen genezing of althans beterschap te bewerken. De patiënt moet wel is waar zich in den aanvang wat moeite en arbeid getroosten, maar wordt dan ook in eenige weken door het goede gevolg beloond, dat dikwerf ook nog dit voordeel met zich brengt, dat in vele gevallen de oorspronkelijke ziekte toestand gebeterd wordt.

Het beste en eenvoudigste middel, dat door de voorstanders der watergeneeskunde het eerst is aanbevolen, en door schrijver dezes in verscheidene gevallen met goed resultaat werd aangewend, is het zoogenaamde *wissel-voetbad*. Men neemt twee emmers of groote waschkommen, vult de ééne met *warm water*, zoo heet als men het verdragen kan, en de andere met *koud water*, zóó hoog dat het tot over de enkels reikt, en plaatst nu beide voeten zóólang in het *warme water*, tot een *zichtbare roodheid* der voeten te bemerken is. Dan steekt men de voeten in het *koude water*, trekt ze er weer uit, wrijft ze tegen elkander, steekt ze weer in het koude water, en herhaalt deze bewerking drie- of viermaal, tot de voeten *afgekoeld* zijn. Daarop worden zij *wederom* in het *warme water* geplaatst, blijven er in tot zij weer rood geworden zijn, om voor de tweede maal in het koude water afgekoeld te worden. Met een *derde* herhaling van het indompelen in het *heete* en *koude water* neemt het wissel-voetbad zijn einde. Daarop worden de voeten *flink afgedroogd*, kousen en schoenen aangetrokken en een kleine wandeling besluit de kuur. Daar de voeten gewoonlijk 's morgens het koudst zijn, wordt het bad om dezen tijd van den dag genomen. Er is evenwel niets tegen in te brengen, als men het op een anderen tijd wil doen, zoo men dan beter gelegenheid heeft. De hoofdzak is, dat het bad op de voorgeschreven wijze uitgevoerd *en met een wandeling besloten wordt*.

Dat dit middel goed is, kan een elk, die zulk een wissel-voetbad genomen heeft, dadelijk bemerken aan het aangename gevoel, dat het lichaam doorstroomt.

Het bloed stroomt met kracht naar de voeten, die nu heerlijk warm zijn, het hoofd, het hart en de longen worden van het stagnerende bloed bevrijd, zoodat congesties, asthmatische bezwaren en beklemdeheid wijken. Zulke wissel-voetbaden kunnen 2 à 3 maal per week genomen worden, en daarmede kan eenige weken voortgegaan worden, tot het gewenschte resultaat aanwezig is en blijft. Zeer zwakke en aan organische ziekten lijdende menschen zien liever van het gebruik dezer baden af, daar zij niet genoeg reactie-vermogen meer bezitten, en de baden dan allicht verzwakkend werken. Deze moeten zich op andere wijze behelpen, hetzij door dikkere voetbeledselen, door het leggen van vilt of kurk in de schoenen, door frotteeringen der voeten of door kloppingen der voetzolen met een stuk leder, tot zij warm worden. Aan alle andere chronische lijdensaanvallen kunnen deze wissel-voetbaden ten eerste worden aanbevolen. Met inachtneming van de noodige voorzichtigheids-maatregelen — goed afdrogen en wandelen na het bad — en met de noodige volharding wordt de moeite ruimschoots door het gevolg beloond!

Dr. J. V.

Jubilaeum van Dr. S. J. VAN ROIJEN

TE UTRECHT.

Den 18^{den} December 1898 was het 40 jaren geleden, dat Dr. S. J. van Roijen te Leiden promoveerde in de medicijnen op een dissertatie: „over de diagnostiek van gelen typhus.”

Zijne vele vrienden, collega's en patiënten meenden, dat die dag niet onopgemerkt voorbij mocht gaan. Ook zijne kinderen besloten hem een feestelijken dag te bereiden. Daags te voren waren eenige cadeaux aangekomen. Op den feestmorgen werden zeer vele bouquets en bloemen bezorgd. Namens de collega's en patiënten sprak collega Wouters uit Arnhem den jubilaris in de volgende bewoordingen toe, in de keurig versierde spreek- en wachtkamer, waar hij zich bevond te midden van zijn familiekring.

Zeer geachte collega van Roijen!

Uit naam van de vele patiënten en collega's, in het album dat ik u overreik vermeld, zij het mij vergund eenige woorden tot u te richten. Het zijn woorden van belangstelling, van waardeering, van dankbaarheid; woorden, die zoo langen tijd onuitgesproken sluimerden in aller gemoed. Maar tot uiting komen zij op den dag, waarop gij een feest van herdenking viert. Dan richten uwe vrienden met u den blik op den weg, die achter u ligt. Herinneringen aan de oogenblikken, waarop uw raad en uwe hulp troost en verlichting bracht, worden weder levendig; de uren, waarin zij u als mensch en geneesheer leerden hoogschatten, doemen op uit het verleden. En bij die herdenking welt de behoefte uit de harten op, u te doen blijken met welke banden van vriendschap en erkentelijkheid zij zich aan u voelen verbonden.

't Innerlijk besef de menschheid en de wetenschap veertig jaren lang trouw te hebben gediend, dat is het

geen in uw hart de ware feeststemming brengt; maar toch, te mogen ervaren, dat ook anderen die feeststemming begrijpen, daaraan deelnemen en haar willen verhoogen, wij vertrouwd, dat dit u aangenaam zou zijn.

Uwe feeststemming begrijpen, inderdaad dat kunnen wij allen. Gij ziet terug op het oogenblik, dat u de doctorbul wordt overgereikt. Met vroolijken moed treedt gij het practische leven in. Een onbezorgde tijd ligt achter u; die van strijd en verantwoordelijkheid is aangebroken. Ge ziet u zelf als jong medicus; dan, weldra rijper in ervaring, tracht gij door te dringen in de leeringen, die het ziekbed u heeft gegeven. Maar de academische theorieën bevredigen uwen geest niet. De dorst naar kennis voert u naar de bronnen, gelegen buiten de enge grenzen der vaderlandsche geleerdheid. En de Homoeopathie telt u weldra tot hare overtuigde aanhangers. Uwen weg hebt gij gekozen. Samuel Hahnemann is uw leidsman. Een wijder horizon opent zich aan uw blik; een frisscher koelte staalt uwen geest. Ge volhardt, trots tegenkanting, trots miskenning. Want ge weet, dat deze weg tot overwinning leidt.

En nu, na veertig jaren? Een zegekreet of een weemoedige verzuchting? — Hebt ge eens gedroomd, dat een jonger geslacht, wars van opgedrongen dogma, met onbevangen blik de nieuwe leer zou toetsen aan de praktijk: die illusie leidde dan tot ontgoocheling. Schoolsche geleerdheid verstikte den drang tot vrij onderzoek. Bekommerd vraagt ge u dan af, wanneer toch eindelijk de wetenschap, die de geesten kluistert, plaats zal maken voor wijsheid, die bevrijdt. — Maar immers, ge wist: langzame ontkieming waarborgt duurzaamheid. En de zeer geleidelijke ontwikkeling uwer richting hield voor u een groote belofte in. Dan ziet ge met bevrediging, hoe de Homoeopathie in Nederland veld wint.

In alle klassen der maatschappij telt zij hare aanhangers, het aantal uwer collega's neemt gestadig toe. En wat kan u meer tot dankbaarheid stemmen, dan het voorrecht getuige te zijn, hoe twee uwer zoons uw werk voortzetten en de Homoeopathie tot eere brengen. Is er dan niet stof tot juichen? mag niet een feeststemming heerschen in uw hart?

Zij, in wier naam ik tot u spreek, nemen in uwe vreugde deel, en vertolken hunne gevoelens door de aanbieding van de geschenken, die u omringen. In kleurrijke taal spreken de bloemen tot u van de hoogachting, die zij koesteren voor uw persoon. Zijn de bloemen verdord, dan blijven schrijfbureau en boekenkast, tafel, stoelen en boekenrek de getuigen van de waardeering van uwen arbeid.

En verpoozend van uw werk lokt u het rustig schemeruur in den gezelligen huiselijken kring. Daar wekt dan deze lamp herinneringen aan de vrienden, die gij in uw loopbaan mocht verwerven. Hunne sympathie is het zachte licht, dat kalmen vrede brengt in uw gemoed, hoe ook geschokt in den dagelijkschen strijd voor uw ideaal. Nog vele jaren vinde men u vaardig in dezen kamp voor waarheid en recht. Uwe hulp kan niet worden gemist. Lang blijve gij gespaard ook voor de uwen, uwe gade en uwe kinderen; en moge het u nog dikwerf gegeven zijn hen, als heden, gezamenlijk om u vereenigd te zien. Onze beste wenschen vergezellen u op uw verderen levensweg.”

Zeer aangedaan beantwoordde de jubilaris deze woorden:

hij had niet durven denken, dat buiten zijn familiekring nog aan dezen dag zou worden gedacht; vooral niet dat zoo velen op zoo treffende wijze hunne belangstelling zouden betuigen. En het album in de hand nemend, waarin met sierlijke letters de namen der deelnemers stonden vermeld, zeide hij: „dit is mij boven alles dierbaar.” Na een zeer druk bezochte receptie werd met een prettig diner deze voor den jubilaris zoo heuglijke dag besloten.

Allen spraken den wensch uit, dat ze hem nog langen tijd even krachtig en werkzaam in hun midden mochten behouden.

Bij het diner werd door den jubilaris op het tot hem gericht verzoek het een en ander uit zijn praktijk te vertellen, een geestig, door hem vervaardigd vers gezongen, dat vele uitroepen van instemming en bijval uitlokte.

H. v. R. — d. C.

Merkwaardige ontwikkeling van een homoeopathisch ziekenhuis.

In een redevoering bij gelegenheid der heropening van het College, verbonden aan het „New-York Ophthalmic hospitaal,” deelt de vice-president, George W. Clarke, mede, dat genoemd ziekenhuis, in 1852 gesticht, aanvankelijk slechts zeer weinig succes had, en wel gedurende den tijd, dat de allopathische geneeswijze werd toegepast; jaarlijks toch bedroeg het gemiddeld aantal patiënten niet meer dan 1000. In 1860 besloot het college van directeuren in dezen ongunstigen toestand verandering te brengen, al de allopathische geneesheeren, overigens zeer verdienstelijke geleerden, te ontslaan en voortaan de praktijk uit te oefenen volgens het homoeopatisch stelsel, dat, zoo luidde de overweging, meer afdoende en minder pijnlijk was.

Van dat oogenblik af brak voor het Ophthalmic ziekenhuis een tijdperk aan van ongekenden bloei. In datzelfde jaar steeg het aantal verpleegden tot 1240; dit getal werd voortdurend grooter, zoodat tegenwoordig meer dan 16000 patiënten worden behandeld.

Dank zij de vrijgevigheid van eenige voorstanders der Homoeopathie neemt deze inrichting thans een eerste plaats in onder de driehonderd ziekenhuizen, die tegenwoordig in New-York gevonden worden. Het gouvernement heeft op officieele wijze dezen voorrang erkend, door aan genoemde inrichting vergunning te verleenen den titel aan te nemen van: „Oculi et Auris Chirurgicus.” Voor ieder, die de noodzakelijkheid erkent van een speciale behandeling van oog- en oorziekten, biedt deze titel de meest betrouwbare waarborg. Wij vestigen op deze inrichting in het bijzonder de aandacht onzer jeugdige ambtgenooten; het is niet gemakkelijk, daar een aanstelling te verkrijgen, maar dit verhoogt ongetwijfeld hare waarde.

(Uit *The Hom. Eye, Ear and Throat Journal*.)

De Homoeopathie op de wereld-tentoonstelling van 1900.

Wij lezen in de *Revue homoeopathique française*: „Er heeft zich, den 12^{den} Juni 1898, een feit voorgedaan, dat wel waard is, vermeld te worden, aangezien iets dergelijks nog niet is voorgekomen in het tijdperk der homoeopathische congressen, bijeengeroepen bij gelegenheid der onderscheidene wereldtentoonstellingen te Parijs.

Bij ministerieel besluit zijn twee onzer homoeopathische ambtgenooten, Dr. Simon en Dr. Love, aangewezen om zitting te nemen in de speciale comités, belast met het onderzoek der aanvragen en met de organisatie der internationale congressen van 1900.

Bij vroegere gelegenheden hadden wij, wel is waar, in een of ander gedeelte van het tentoonstellingsgebouw, een lokaal kunnen verkrijgen ten behoeve van onze congressen, maar dat was ook alles; thans evenwel benoemt de hooge regeering voor de eerste maal homoeopathische geneesheeren in den Raad van organisatie der officieele congressen.

Reeds een paar maanden vóór het besluit van den Min. van Koophandel was de heer Weber, homoeop. apotheker te Parijs, uitgenoodigd deel uit te maken van de commissie voor de inzendingen in klasse 87 (afd. scheikunde en pharmacie) op de aanstaande tentoonstelling; de heer W. heeft die uitnoodiging aangenomen, en wij wenschen hem van harte geluk met deze onderscheiding, waarvan het verblijdende gevolg zal zijn een tentoonstelling van homoeopathische geneesmiddelen in 1900, voorzoover ons bekend is, de eerste, die in Frankrijk heeft plaats gehad. Eindelijk kunnen wij nog melden, dat ook onze homoeop. collega, Dr. Marc Jousset, insgelijks benoemd is geworden in een andere sectie.

Vier homoeopaten zullen alzoo optreden als leden van een of andere Commissie of als leden der jury bij gelegenheid van de wereld-tentoonstelling in 1900.

De hulde, op deze wijze door de Fransche regeering aan de Homoeopathie bewezen, is te meer te waardeeren, daar zich — en wij kunnen het niet genoeg herhalen — een dergelijk geval nog nimmer heeft voorgedaan.

Een officieel congres op de wereld-tentoonstelling en de onthulling van een gedenkteeken op het graf van Hahnemann, zijn twee feiten, die zeker niet weinig zullen bijdragen om het succes der Homoeopathie te verzekeren!”

AFDEELINGEN.

In het laatst van het vorige jaar is eindelijk in Utrecht een afdeling onzer Vereeniging opgericht, waarvan het Bestuur bestaat uit de Heeren:

- Dr. S. J. VAN ROLJEN, *Voorzitter.*
- Mr. A. W. VAN BEECK CALKOEN.
- B. VAN DER POL, *Secretaris-Penningmeester.*

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

H. K. te L. vraagt: wat er gedaan kan worden tegen het roodworden van het wit der oogen door inspanning met lezen of schrijven.

Als antwoord diene, dat het in dergelijke gevallen zeker noodzakelijk moet geacht worden, een oogarts te raadplegen, aangezien het abnormale verschijnsel, dat als gevolg van te sterke inspanning der oogen beschouwd moet worden, wellicht geheel door een geschikte bril te verhelpen is.

Is dit niet het geval, dan zouden wij het uitwendig gebruik van Euphrasia-tinctuur aanraden. Men bette en bade daartoe de oogen met lauw water, waarin op een glas-vol een theelepeltinctuur gedaan wordt. (Zie 9de Jaargang No. 5, pag. 227.)

OPERATIES BIJ VROUWENZIEKTEN.

(INGEZONDEN.)

Mijnheer de Redacteur!

Het zij mij vergund naar aanleiding van het in het December-nummer voorkomend artikel, getiteld: „Operaties bij Vrouwenziekten” het volgende in het Maandblad te zien opgenomen.

In de eerste helft van 1898 werd een geneesheer ontboden bij een jonge vrouw. Deze constateerde, dat zij zwanger was, doch dat de vrucht niet meer leefde. Een tweede geneesheer werd geraadpleegd, en beiden stelden het onvermijdelijke van een operatie vast. De jonge vrouw echter hield vol, dat de H.H. doctoren faalden in hunne meening, en wilde zich daarom niet aan een operatie onderwerpen; wat gelukkig mag heeten, want wát is nu van achteren gebleken? Dat de moeder gelijk had. Immers voor een paar weken is zij bevallen van twee flinke kinderen.

Zij dit staaltje uit de praktijk voor de niet bestudeerden een bekrachtiging van wat in boven vermeld artikel door geleerden werd uitgesproken.

U dankzeggende voor de plaatsing, blijf ik

Uw Dienstw. Dienaar

B.

ADVERTENTIËN.

DANKBETUIGING.

De talrijkheid der bewijzen van belangstelling, die ik mocht ontvangen bij de gelegenheid van mijn 40-jarig doctoraat in de geneeskunde, maakt het mij onmogelijk elk afzonderlijk te beantwoorden. Ik verzoek daarom, dat men deze algemeene dankbetuiging als een bijzondere wil aanvaarden.

Utrecht.

Dr. S. J. VAN ROLJEN.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle zijn onderstaande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeop. Huisdokter, ...	gebonden	f 3.20
De kleine Hom. Huisdokter, ...	ingenaaid	- 0.75
De Cholera	„	- 0.35
Aanwending geneesem. voor uitw gebruik	„	- 0.55
De Homoeop. behandeling van Kiepijn	„	- 0.35
Korte Handleiding, ziekten der huisdieren	„	- 0.70
De Cholera en hare Hom. behandeling	„	- 0.10
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaath ben	„	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademeum .	„	- 0.10
De Verteenwoordiging der Homoeopathie	„	- 0.60
De Homoeopathische Geneesmiddelleer	„	- 0.60

Homoeopathische Koffie

van DR. WILLMAR SCHWABE, per K.G. f 0.60.

van DR. ARTHUR LUTZE, per K.G. f 0.60.

Verzendingen

geschieden tegen Rembours van af 5 K.G. franco

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, Rotterdam.

GEVESTIGD TE ZWOLLE

EMMAWIJK 686

W. ROLVINK

Homoeopathisch Arts.

SPREEKUREN van 1 tot halfdrie, behalve Zondag en Donderdag.

Vrijdags van 11 tot half drie.

Homoeopathische Apotheek

Firma Wed. J. RAVE

Melkmarkt,

ZWOLLE.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,
in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uit-
gevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden
geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN. (Rheinland).

Homoeopathische Apotheken te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,
Roggestraat 3,

EN

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTRMAN & COHEN,
Hoogstraat 237,
Rotterdam.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van **Homoeopathische Geneesmiddelen**, voorkomende in den Prijs-
courant van **Dr. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig
benevens levering en vulling van **Huls-Apotheken**,
beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat II. Apotheker.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma **Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN**

22 Gedempte Burgwal 22

's-**GRAVENHAGE.**

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van **Dr. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig,
voorzien van het **FABRIEKSMERK.**

 Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

DE CENTRAAL-APOTHEEK

Groote Houtstraat, 78, — Haarlem

levert **ALLE** Homoeopathische Geneesmiddelen.

J. W. FLORIJN, Apotheker.

In mijn Generaal-Depôt, — gevestigd:

Internationale Apotheek van Albert Sommer

(Duitsch Gediplomeerd Apotheker)

Heiligeweg, hoek Singel, Amsterdam —

zijn uitsluitend door mij verpakte en gepotentieerde medicamenten verkrijgbaar.
Volgens contract met mij zijn de **echte origineele** verpakkingen **ALLEEN** in de Interna-
tionale Apotheek te Amsterdam verkrijgbaar; men lette daarom op het Fabrieksmark.

Men adresseere:

Homoeopathisch Generaal-Depôt

DR. WILLMAR SCHWABE — AMSTERDAM.

 Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

DR. WILLMAR SCHWABE.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUDSOPGAVE.

Rud. von Virchow en de Homoeopathie. — De grondbeginselen der Homoeopathie. — Lesing over de Homoeopathische geneeswijze. — Beantwoording van vragen. (Asiatische pest.) — Afdelingen. — Advertentiën.

Rud. von Virchow en de Homoeopathie.

Een der grootste geleerden op geneeskundig gebied, die door zijne werken een algemeene beroemdheid heeft verkregen, maar die zich zijne wetenschappelijke waarde wel wat te veel bewust is, is Rud. von Virchow. Als felle tegenstander der Homoeopathie, die hij met allerlei, alles behalve liefelijke namen bestempelt, heeft hij zich in woord en geschrift meermalen doen kennen. »The Monthly Homoeopathic Review» bespreekt in haar November-nummer Virchow's groote redevoering in Londen bij gelegenheid van de opening van de »Charingcross Medical School,” en maakt daarbij melding van de indruk-

wekkende ontvangst, die zijne vereerders hem daarna in het Hotel Metropole bereidden. Het blad noemt hem »the grand old man” op pathologisch gebied, zooals de Engelschen hun Gladstone »the grand old man” op politiek gebied noemden. Wij hebben tegen deze nieuwe benaming zeker geen reden iets in te brengen, doch wanneer wij de aanhalingen lezen, die de »Review” uit de werken van Virchow haren lezers voor de aandacht brengt, om aan te toonen, hoe Virchow van zijn theoretisch standpunt zoo velerlei gezegd heeft, dat voor de leer van Hahnemann, »den grooten deutschen therapeut,” een wetenschappelijken steun biedt, dan kunnen wij niet anders dan er over verwonderd zijn, hoe weinig zijne oppositie tegen de Homoeopathie met zijne eigene woorden is te rijmen. Als onnoodig voor de lezers van dat tijdschrift is er geen commentaar aan toegevoegd. Voor de lezers van dit Maandblad willen wij die aanhalingen overnemen, evenwel niet zonder een toelichting ten opzichte van hetgeen de homoeopaten denken over elk dier uitspraken.

VIRCHOW:

1. Het menschenlijke lichaam is opgebouwd door een onmeetbaar aantal van laatste elementen, van welke elk de karakteristieke eigenschappen van het leven vertoont, individueele levens, die wederkeerig van elkander afhankelijk zijn en waarvan toch elk zijne eigene bijzondere werkzaamheid heeft.

TOELICHTING:

1. Deze uitspraak wordt door de geneeskundigen van alle richtingen voor waar aangenomen, omdat zij het resultaat is van microscopische onderzoekingen. Zij vormt den grondslag van het volgende.

VIRCHOW:

2. Deze levens-elementen zijn cellen; hoe microscopisch klein deze ook zijn, zoo gewichtig zijn zij toch in hun individueelen toestand, zoowel tot een geheel vereenigd als cellenstaat, als ook in de ontwikkeling en genezing van ziekelijke toestanden; deze kunnen door hoogst geringe en fijne prikkels teweeg gebracht worden.
3. De aanwending van zulke prikkels op een enkele cel kan tot teweegbrenging van een ziekelijken toestand leiden, die door een soort van katalyse zich verder en verder kan verbreden, terwijl het prikkelingsmiddel, b. v. een deeltje smetstof, onmeetbaar klein kan zijn.
4. Zooals de minimale inhoud der microscopische cellen door zeer subtiele prikkels kan worden aangedaan, zoo kunnen deze cellen in hun ziekelijken toestand therapeutisch door onmeetbaar kleine deeltjes van zulke stoffen worden aangedaan, waartoe zij een bijzondere verwantschap hebben.
5. De celinhoud is gedurende de uitoefening van deze werkzaamheid aan zeer fijne veranderingen onderworpen, waarbij een verandering in de polariteit van zijne moleculen plaats vindt, iets wat voor de waarschijnlijk electro-dynamische werking van artsenijen en vergiften van groote beteekenis is.
6. Het minimum van zeer energische prikkels kan zeer groote en duurzame werkingen hebben, doordat de primaire katalytische werking verder en verder kan worden voortgeplant. Dit is een der feiten, die de mogelijkheid van zoogenaamde homoeopathische effecten bewijzen.

Hoe Virchow deze zijne eigene woorden en zijn oordeel over de Homoeopathie, die hij, op het zachtst genomen, *onzin* noemt, met elkander kan doen rijmen, is niet zeer duidelijk en zal ons ook wel niet duidelijk worden. Daarentegen

TOELICHTING:

2. Het eerste gedeelte van deze uitspraak is een noodzakelijk gevolg van de vorige.
Uit het tweede gedeelte in verband met de uitspraak, dat de cellen wederkeerig van elkander afhankelijk zijn, (1) volgt, dat eene zoogenaamde plaatselijke ongesteldheid invloed *moet* uitoefenen op het geheele lichaam. Voor genezing moet dus het geheele lichaam behandeld worden, zooals de homoeopaten doen. Het slot van deze uitspraak (2) zegt met andere woorden, dat de hoogst geringe en fijne prikkel der homoeopathische middelen genezing kan teweeg brengen.
3. Dat een onmeetbare kleine hoeveelheid van eene smetstof tot ziekte kan leiden, is dagelijksche ervaring. Maar ook de kleine hoeveelheid werkzame stof in de homoeopathische verdunningen verkeert in hetzelfde geval. Ieder homoeopathisch arts heeft het van tijd tot tijd ervaren, dat tamelijk hooge verdunningen wel eens verschijnen te voorschijn roepen, die niet aan de ziekte eigen zijn, maar veroorzaakt door het medicament. Dit komt dus geheel overeen, met hetgeen in de algemeene uitdrukking (3) door Virchow is gezegd.
4. Zet men deze uitspraak in andere woorden over, dan luidt zij:
Zieke cellen worden door een *onmeetbaar kleine* hoeveelheid van eene stof, die door hare eigenschappen er op kan inwerken, *tot genezing* gebracht.
Virchow ontdekt hier opnieuw, wat de homoeopaten reeds lang vóór hem hebben geweten.
5. Als een zaak niet begrepen wordt, dan kan men zich met woorden en liefst geleerd klinkende helpen. Van de polariteit der moleculen is niets bekend, van electro-dynamische werking van artsenijen en vergiften eveneens niets; zoo is ook katalyse (4) een woord van zeer onduidelijke beteekenis.
6. Dit komt overeen met de ervaring der homoeopaten, dat een passend geneesmiddel zeer langen tijd kan nawerken, zooals men dat gewoonlijk noemt.

valt wèl zeer duidelijk in het oog, hoe Virchow, ofschoon onwetend en tegen zijn wil, juist de beste bewijzen voor de juistheid der Homoeopathie heeft gegeven.

U.

Dr. S. J. v. R.

DE GRONDBEGINSELEN DER HOMOEOPATHIE.

I.

De goede resultaten van de homoeopathische behandeling der ziekten hebben aan deze geneeswijze duizenden voorstanders in alle landen der aarde bezorgd. Men kan gerust zeggen, dat, zoo die resultaten niet beantwoordden aan de verwachtingen, die men van een deugdelijke behandelingsmethode mag hebben, deze reeds lang in het rijk der vergetelheid zou zijn verzonken. Niet ten onrechte wijst men op het steeds toenemend aantal voorstanders der Homoeopathie, zoowel onder leeken als artsen, als een bewijs van de levensvatbaarheid, deugdelijkheid en waarde der geneeswijze, waarvan Hahnemann de grondlegger is.

Doch niet alleen de goede *resultaten* der Homoeopathie spreken voor haar als een rationeele geneeswijze. De Homoeopathie is een methode, een systeem, waaraan deugdelijke *beginselen* ten gronde liggen. De toepassing dezer beginselen op de praktijk des levens brengt de zoo dikwijls bewonderde en bewonderenswaardige gevolgen te voorschijn. Het is daarom voor elk voorstander der Homoeopathie van belang, met deze beginselen, *met de grondbeginselen der homoeopathische geneeswijze* bekend te zijn. Reeds herhaaldelijk zijn dan ook in de verschillende jaargangen van ons Maandblad deze beginselen uiteen gezet. Verschillende schrijvers hebben daaraan hunne krachten beproefd.

In den laatsten tijd heeft de Homoeopathie ook in Nederland vele nieuwe aanhangers verworven. Vele nieuwe lezers hebben zich op het Maandblad geabonneerd. Deze bezitten de oudere jaargangen niet. Het is voor hen daarom nuttig, een uiteenzetting van de beginselen onzer geneeswijze in onze kolommen te vinden, die hen bevestigen kan in de overtuiging, dat zij hun vertrouwen niet aan een kwakzalversmethode, maar aan een *wetenschappelijke* methode geschonken hebben, die den toets der kritiek van het gezonde menschenverstand kan doorstaan. Doch ook voor de oudere lezers van ons blad kan het geen kwaad, nogmaals op de beginselen onzer geneeswijze gewezen te worden. Vooral niet, als dit geschieden kan op een eenvoudige en bevattelijke wijze, vrij van geleerden omhaal.

Wij wenschen daarom onzen lezers een uittreksel te geven van een boekje, dat op zeer populaire wijze door een der beste homoeopathische artsen van Duitschland, *Dr. Clotar Müller te Leipzig*, geschreven werd, dat tal van herdrukken beleefde en dat veel bijdroeg tot bevordering van een juist inzicht in de *grondbeginselen der Homoeopathie*.

De auteur begint met terug te grijpen op den allereersten aanvang der geneeskunde. Deze kan vervolgd worden tot in de oudste tijden van het menschelijke geslacht. Reeds zeer vroeg, eer er nog van beschaving sprake was, bestond bij de menschen

de drang, de natuurlijke aandrift, de ziekten en gebreken van het menschelijke lichaam te genezen en te verhelpen. Ja, die drang om de zichtbare verschijnselen van ziekte van het eigen lichaam en de pijnen, die meest gevreesde begeleidingssymptomen van allerlei kwalen, te verzachten, was zóó machtig, dat van oudsher enkele menschen het als hun levens-taak beschouwden, de zieken en kranken te behandelen en te verplegen en passende geneesmiddelen te zoeken en te vinden.

Zoo kwam het, dat reeds veel vroeger dan de andere wetenschappen en kunsten de geneeskunde onder de bewoners der aarde beoefend werd. Meer dan 3000 jaren bestaat reeds deze oudste aller wetenschappen, en terecht mag zij trotsch zijn op de edele geestdrift en de zelfopofferende naastenliefde, waarmede de besten van hun tijd het hun voor ooggen staande doel trachtten te bereiken. Zoo verblijdend nu ook eenerzijds deze feiten zijn, die getuigenis afleggen van de menschenliefde van vroegere geslachten en van den drang naar het opspeuren der waarheid spreken, zoo is toch anderzijds het resultaat van deze reusachtige inspanning beschaamd voor de mate der menschelijke geestkracht en kennis. Want als men de geschiedenis der geneeskunde van haren oorsprong af tot aan het begin dezer eeuw vervolgt en met een onbevooroordeelden blik hare verschillende perioden en vormveranderingen gadeslaat, dan staat men radeloos voor een onverkwikkelijken doolhof van tegenspraak, valsche vooronderstellingen en onbewezen beweringen, vermist met smart elk begin van een welgeordenden bouw en den vooruitgang, zonder welken geen wetenschap kan bloeien.

Aan de eene zijde ziet men de grofste empirie, die talloze ervaringen verzamelt, door hun kakelbonte mengeling ongeschikt om met voordeel gebruikt te worden; aan de andere zijde phantastische theoriën en systemen, die korten tijd de geesten der menschen gevangen hielden, om daarop in het rijk der vergetelheid te vervallen, wegens gebrek aan innerlijke waarde en gehalte. Den eenigen werkelijken vooruitgang en de eenige resultaten van de navorschingen van zoovele uitnemende mannen in die lange jaren vinden wij uitsluitend bij de hulpwetenschappen der geneeskunde, bij de *anatomie*, de *physiologie*, de *natuur- en scheikunde*, terwijl het eigenlijke doel zelf, het *genezen* der ziekten, geen vorderingen maakte en de *geneeskunde* dientengevolge op denzelfden lagen trap van ontwikkeling bleef staan, waarop zij zich sedert de kindschheid van het menschelijk geslacht bevonden had. Dit waren, helaas! de vruchten van een meer dan tweeduizendjarige geneeskundige onder-vinding! Daarom kon aan 't einde der vorige eeuw de beroemde arts *Girtanner* terecht uitroepen:

„Het is niet verwonderlijk, dat er geen twee dokters „zijn, noch zijn kunnen, die het volkomen met elkaar „eens zijn. Want aangezien de geneeskunde geen „vaste grondbeginselen heeft, daar er niets zekers is, „en er slechts weinige, vertrouwbare ondervindingen „zijn, heeft elk arts het recht slechts naar zijne eigene „meening te handelen. Waar geen sprake van *weten* „is, maar allen slechts *meenen*, *daar is de eene meening* „zooveel waard als de andere. In de egyptische dui-

„ternis van onkunde, waarin de artsen tasten, is er „geen enkele lichtstraal, waarnaar men zich zou kunnen richten. Als twee dokters aan het bed van een niet „zeer zwaar zieke tezamen komen, gaat het hun dikwijls „als de waarzeggers te Rome: zij hebben moeite, „als zij elkaar aanzien hun lachen te verbijten.”

Ja, de beroemde *Boerhave* ontzag zich niet openlijk te bekennen, dat het veel beter voor het mensche-lijk geslacht zou zijn, als er nooit artsen op de wereld gekomen waren, en de hooggeplaatste *Schönlein* zeide van de geneeskundige wetenschap, dat zij sedert de grieksche en romeinsche tijden van beschaving geen vorderingen gemaakt had en op geheel nieuwe fondamenteen opgebouwd moest worden.

Juist in dien tijd, toen de troostlooze en jammerlijke toestand der geneeskunde althans aan enkele heldere koppen duidelijk begon te worden, juist in de periode, toen een door alle artsen van Europa met schandelijke lichtzinnigheid aanvaard systeem, de moorddadige leer van *Brown*, in verval begon te geraken, valt het leven en werken van *Samuël Hahnemann*, den man, die der verbaasde menschheid met onverschrokken moed de zwakten en dwalingen der geneeskunde blootlegde en voor 't eerst aan de geneeskunde een eenvoudig en waar beginsel ten grondslag legde, dat het eerste vereischte is voor een doeltreffende ontwikkeling.

Samuel Christiaan Frederik Hahnemann, den 10^{den} April 1755 te Meissen geboren, werd al spoedig nadat hij de geneeskunde eenigen tijd praktisch had uitgeoefend, zóózeer van hare algeheele onwaarde en ellendigheid overtuigd, dat hij zijn praktijk geheel neerlegde en zich alleen met scheikundige en wetenschappelijke onderzoekingen ging bezighouden. Op dit gebied deed hij verscheidene ontdekkingen, die alleen reeds voldoende waren, zijn naam voor altijd der vergetelheid te ontrukken. Doch hij was bestemd, in de duisternis der geneeskundige wetenschap een nog helderder licht te ontsteken. Te midden van dezen theoretischen arbeid werd zijn aandacht bij de bewerking van de arsenijmiddelleer van *Cullen* bepaald bij de koortswerende kracht der *China-schors*, en hier ontdekte zijn scherpe blik plotseling de wet, die ons toont, dat een arsenij des te krachtiger werkt, naarmate hare werking op het gezonde organisme meer overeenkomt met de verschijnselen der ziekte.

Op zijn eigen lichaam nam hij de beroemde proef met de *China-bast*, dit bekende geneesmiddel der moeraskoorts, en vond, dat het middel bij hem symptomen te voorschijn bracht, die veel van een aanval der tusschenpoozende koorts hadden. Verdere proefnemingen op zichzelf en zijne familieleden met andere arsenijstoffen bevestigden weldra zijne ontdekking en verschaften aan zijn geniale geest het zekere fundament, waarop hij nu met ijzeren wilskracht en geniale scherpzinnigheid een systeem der geneeskunde bouwde, dat de autoriteit van vroegere eeuwen geheel negeerde en de dogma's van een duizendjarige schoolwijsheid omverwierp.

Zulk een strijd tegen de groote menigte aan te binden vermocht slechts een onwankelbaar vertrouwen op de waarheid zijner zaak; dien strijd echter tot een goed einde te voeren was alleen mogelijk door zijn groot genie en de overtuigende kracht der

waarheid, voor welke de menschen op den duur toch niet het oor gesloten houden kunnen.

Daarom hadden de wapenen van spot en haat in de handen zijner geleerde en hooggeplaatste vijanden geen succes tegenover den onbeschuitten man; daarom was het tevergeefs of de faculteiten en universiteiten al hunne banvloeken tegen hem slingerden en of de regeeringen hem al uit hare grenspalen verjaagden. Zijne leer vond toch weldra geestdriftvolle aanhangers en volgelingen, die haar waardeering verschaften, zoodat zij in korten tijd in alle landen der aarde verbreid is geworden, vasten voet heeft gevat en sedert lang, ongehinderd door het geschreeuw harer vijanden, een plaats harer waardig heeft ingenomen. —

Inzooverre als het mogelijk is, de geneeskundige wetenschap tot het gemeengoed aller beschaafde menschen te maken, moeten de grondbeginselen door allen gekend en verstaan worden. Daarom willen wij nu het wezen der Homoeopathie in korte trekken schilderen en hare fundamentele leeringen op algemeen verstaanbare wijze blootleggen. Wij doen dit des te liever, daar met de voortschrijdende verlichting dezer eeuw elke kunst en wetenschap haar exclusief karakter prijsgeeft, en juist met betrekking tot de gezondheidsleer een zooveel mogelijk verbreide kennis van bepaalde beginselen en regelen noodig is. De Homoeopathie toch vooral is meer dan andere wetenschappen geschikt, om op populaire wijze in wijde kringen bekend gemaakt te worden, daar van haar terecht het woord geldt: „Simplex veri sigillum!” (Het eenvoudige is het kenmerk der waarheid.)

Het voornaamste grondbeginsel der Homoeopathie, door welks formuleering *Hahnemann* een vaste, zekere richtsnoer bij de behandeling van ziekten tegenover een beginsellooze willekeur invoerde, is, gelijk reeds opgemerkt werd: de wet der gelijksoortigheid: *Similia similibus curantur* (gelijksoortig wordt door gelijksoortig genezen). Voor het praktische gebruik is de aanwending als volgt: „Elke ziekte wordt op de snelste en zekerste wijze door dat geneesmiddel genezen, 't welk in het gezonde organisme gelijksoortige ziekteverschijnselen kan veroorzaken.”

De overeenstemming der ziekteverschijnselen met de werkingen der artsenijen op het gezonde menschelijke lichaam is dus het voornaamste en beslissende punt bij de keuze van een geneesmiddel. *Hahnemann* ontdekte deze therapeutische wet, die met alles wat tot dusver in de geneeskunde bekend was, in tegenspraak stond, door de proefneming met de *China-bast*; doch weldra bleek het, dat deze regel, zij het dan ook onbewust, reeds dikwijls toegepast was geworden en aan alle werkelijke genezingen van ziekten ten grondslag had gelegen.

Hippocrates had reeds een soort Cholera met *Veratrum* genezen, een middel, dat bij gezonden braken, diarrhée en verschijnselen van Cholera veroorzaakt. De engelsche *zweetkoorts*, een in het jaar 1485 epidemisch optredende ziekte, waaraan in den aanvang 99 van de 100 zieken stierven, werd door *zweetbevoorderende* middelen tot een geheel ongevaarlijke ziekte. *Opium*, dat bij gezonden slaapzucht veroorzaakt, was door *Osthoff* en anderen met groot succes in een epidemische koortsachtige ziekte aan-

gewend, die gekarakteriseerd was door een onweerstaanbaren drang tot slapen en ijlen. Tegen *bevroren* handen en voeten waren reeds lang *ijs* en *smeeuw*, bij *brandwonden* *hitte* als de beste geneesmiddelen bekend. Het gevaar der *pokken* had Jenner door inenting met de soortgelijke *koepokstof* afgewend.

Door zulke onwederlegbare feiten werd dus de mogelijkheid der genezing van ziekten volgens het principe der gelijksoortigheid buiten kijf gesteld, en kon Hahnemann dit principe met het volste recht als een *natuurwet* proclameeren, die door tallooze feiten en onomstootelijke bewijzen als zoodanig door de wetenschap moest aanvaard worden, zelfs als deze niet in staat zou zijn, er een verklaring van te geven. Immers de meeste wetten en regels der natuur-wetenschappen zijn door proefnemingen en ondervindingen ontdekt, zonder dat het mogelijk was a priori daarvan een verklaring te vinden.

Hoewel dus Hahnemann een wetenschappelijke verklaring van de genezing van ziekten volgens de wet der gelijksoortigheid niet behoefde te geven en daaraan ook weinig waarde hechtte, heeft hij toch in zijn „Organon der Heilkunst” de volgende verklaring als de waarschijnlijkste ten beste gegeven: „Elk levend organisme wordt door een kracht, de „levenskracht, beheerscht en in harmonische orde „gehouden. Zonder deze kracht is het organisme „dood. Wordt iemand ziek, dan is deze levenskracht „door uitwendige invloeden (de ziekteoorzaken) min „of meer verlamd, wat zich in verschillende onge- „wone gewaarwordingen en uitingen van het orga- „nisme, die wij ziekte-symptomen noemen, openbaart. „Het totaal beeld dezer symptomen is het eenige, „wat de arts in elk bijzonder geval waarnemen kan, „de ziekte bestaat dus voor den arts alleen in het „gezamenlijke dezer symptomen. Zijn alle ziekte- „symptomen verdwenen, dan is steeds ook de ziekte „zelf, d. i. de stoornis der levenskracht, genezen. De „arts behoeft slechts alle ziekte-symptomen weg te „nemen, om de ziekte zelf te genezen. Daarom is „het totaal der symptomen de eenige aanwijzing voor „de aanwending van het geneesmiddel. Deze ziekte- „symptomen kunnen echter slechts volledig door „zulke geneesmiddelen opgeheven worden, die de „kracht hebben eveneens veranderingen in het ge- „wone verloop der levensuitingen te voorschijn te „roepen. Deze kracht der geneesmiddelen kan slechts „aan gezonde menschelijke lichamen waargenomen „worden. Bij het innemen van de artsenijs, die volgens „de wet der gelijksoortigheid gekozen is, wordt in „het lichaam een kunstmatige ziekte te voorschijn „geroepen, waartegen de inwonende levenskracht „een grootere energie moet ontwikkelen, waardoor „dan tevens de oorspronkelijke stoornis der gezond- „heid wordt genezen. Op dezelfde wijze geneest b.v. „de natuur een voorhanden zijnde ziekte door een an- „dere, die soortgelijke symptomen vertoont. Zoo wordt „b.v. dikwijls een chronische huidziekte of een oog- „ontsteking door het uitbreken der natuurlijke pokken „of het inenten met de koepokstof genezen. Slechts „daardoor, dat de twee ziekte-toestanden, die elkaar „in het lichaam aantreffen, overeenstemming in „hunne symptomen vertoonen, kan een duurzame, „radicale genezing tot stand komen, terwijl ver-

„schillende, ongelijksoortige ziekte-toestanden naast „elkaar bestaan kunnen, zonder een wederzijdschen „invloed uit te oefenen, zooals de dagelijksche onder- „vinding bewijst. De Homoeopathie bootst dus „streng de wijze na, waarop de natuur ziekten „geneest.”

In hoeverre deze verklaring van Hahnemann de juiste is, willen wij hier niet beoordeelen. Na hem hebben verscheidene zijner scholieren en ook hedendaag- sche vertegenwoordigers der homoeopathische school, wetenschappelijke verklaringen omtrent het tot stand komen der genezing volgens de wet der gelijksoortig- heid uitgedacht, en vooral met behulp van de zooge- naamde eerst- en nawerkingen der geneesmiddelen, als ook van de afstomping der ziekmakende oorzaken, enz. meer of minder begrijpelijke verklaringen van de homoeopathische genezingen gegeven. Terecht heeft echter Hahnemann op deze theoretische ver- klaringen niet zoo heel veel nadruk gelegd, daar hierbij steeds de bodem der nuchtere feiten verlaten wordt. Want zelfs als de homoeopaten er niet in geslaagd zouden zijn, een enkele steekhoudende theorie ter verklaring van het proces der genezing volgens de wet der gelijksoortigheid te vinden, moet toch deze therapeutische regel ten volle haar recht behouden, daar zij door zuivere waarneming van nuchtere feiten gesteund wordt, evenals b.v. het be- staan van den hagel door niemand kan betwist worden, hoewel het tot nu toe nog niet volkomen gelukt is, de wijze van zijn tot-stand-komen te verklaren.

Om nu het principe der gelijksoortigheid met goed gevolg bij de genezing der ziekten aan te wenden, d. w. z. om bij elk ziektegeval *het* geneesmiddel te vinden, dat in het gezonde organisme gelijksoortige ziektesymptomen te voorschijn roept, en dat dien- tengevolge *het* passende homoeopathische middel moet zijn, is het noodig, ten eerste: *de ziekte-verschijnselen zeer nauwkeurig waar te nemen*, en ten tweede: *de artsenijs-werkingen op het gezonde lichaam zoo vol- ledig mogelijk te kennen*.

Wat het eerste punt: *de waarneming van de ver- schijnselen der ziekte* betreft, moet deze bij de homoeopa- thische behandeling veel zorgvuldiger en nauwkeuriger geschieden, dan dit bij de vroegere geneeswijzen het geval was. Het is volstrekt niet voldoende, de ziekten naar bepaalde verschijnselen in bepaalde klassen in te deelen en te benoemen, zooals b.v. longontsteking, typhus, kinkhoest, enz. maar men moet bij elk bijzonder ziektegeval *individualiseeren* en alle bijzondere verschijnselen aan dat bepaalde geval eigen, in aan- merking nemen. Want de Homoeopathie kiest hare middelen niet naar ziekte-namen, maar naar de symptomen der bijzondere ziektegevallen. De in- deeling der ziekten naar bepaalde gewichtige ver- schijnselen heeft slechts waarde voor de pathologie en de diagnose, daar zij het groepeeren der symptomen vergemakkelijkt en punten ter vergelijking met andere ziekten biedt. Aan het ziekbed en met betrekking tot de keuze van het passende middel is zij voor den homoeopaat van ondergeschikt belang. De homoeopaat moet integendeel elk ziektegeval als een eigenaardig opvatten en met groote opmerkzaam- heid en scherpszinnigheid alles wat daarmede in ver-

band staat navorschen, ja zelfs mag hij onbeteekenend schijnende symptomen niet verwaarloozen.

Hiertoe is de volledige kennis van de constructie, de ligging, den vorm en den samenhang van de verschillende deelen en organen van het menschelijke lichaam, zooals die ons door de *Anatomie* geleerd wordt, en de kennis van de beteekenis en verrichtingen dier organen in gezonden (*Physiologie*) en zieken (*Pathologie*) toestand noodig. Eveneens is een bijzonder gewicht te leggen op de *Anamnese*, d. w. z. de ziektegeschiedenis, met betrekking tot alles, wat aan de tegenwoordige ziekte is voorafgegaan en op de *Aetiologie*, d. w. z. de oorzaak der tegenwoordige ziekte en hare aanleiding, want de verwijdering van een nog aanwezige ziekte-oorzaak is ook in de Homoeopathie een hoofdtaak. Zoo moet b. v. in alle gevallen, waar dit mogelijk is, een in het oog gedrongen splinter, een kogel uit de wonde, een vergif door een braakmiddel uit de maag verwijderd worden.

Uit dit alles blijkt duidelijk, dat de homoeopaat evenzeer als de allopaat alle hulpwetenschappen der geneeskunde noodig heeft, om alle verschijnselen van een voorkomend ziektegeval nauwkeurig te bestudeeren, met dit onderscheid, dat hij deze niet alleen voor de diagnose, maar als richtsnoer bij de behandeling gebruikt.

Hahnemann zelf gebruikte in plaats van alle kunstmatige indeelingen der ziekten, slechts de onderscheiding tusschen *acute* en *chronische* ziekten. Acute ziekten noemde hij zulke snelle ziekte-processen, waarbij de op abnormale wijze gestoorde levenskracht in betrekkelijk korten tijd dreigde verloren te gaan. Chronische ziekten noemde hij zulke ziekte-toestanden, die door kleine, soms onmerkbaar aanvangen stoornissen in het levende organisme veroorzaken en het langzamerhand zoo ver van den gezonden toestand verwijderen, dat de levenskracht geen voldoende weerstandsvermogen bezit om deze te overwinnen, zoodat een algeheele vernietiging van het organisme het gevolg is. Als oorzaken der chronische ziekten nam hij later de *psora*, de *syphilis* en de *syccosis* aan. Deze laatste vooronderstelling is echter niet door de praktijk en de therapie bevestigd geworden, en wordt daarom door de meeste vertegenwoordigers der homoeopathische school verworpen.

Het is na het voorafgegaane duidelijk, dat het in de meeste gevallen noodzakelijk is van de waargenomen ziekte-verschijnselen schriftelijke aantekeningen te maken. Men laat daartoe den zieke of zijn begeleider rustig het verloop zijner ziekte verhalen en een schildering van alle bezwaren en symptomen geven, die van den gewonen toestand afwijken. Daarop moet de arts, na van de voorafgegaane ziekten, de vermoedelijke oorzaken der tegenwoordige ziekte, van reeds gebruikte geneesmiddelen kennis genomen te hebben, met zijn eigen zintuigen den toestand van het zieke organisme en zijn veranderde functies waarnemen, bij vele ziekten de organen van de ademhaling, den bloedsomloop, de spijsvertering enz. door voelen, kloppen en hooren onderzoeken en zooveel mogelijk alle inwendige ziekte-verschijnselen navorschen. Eindelijk moeten deze onderzoekingen door uitvoerige vragen, die door

den patiënt beantwoord moeten worden, aangevuld worden; zoo moet vooral de aard en zetel der pijnen, de invloed van de ligging van het lichaam op het welzijn, den slaap, de gemoedsstemming en zooveel meer aan een nauwgezet onderzoek onderworpen worden.

Wanneer op deze wijze door een scherp onderzoek alle eigenaardigheden van het naar buiten gereflecteerde beeld van een inwendige ziekte aanschouwelijk zijn gemaakt, is de arts in staat, zich van de nu volgende taak, namelijk een geneesmiddel te vinden welks werkingen op het gezonde lichaam het meest overeenkomen met de voorhandene ziekte-verschijnselen, op bevredigende wijze te kwijten.

D^r. J. V.

(Wordt vervolgd.)

LEZING OVER DE HOMOEOPATHISCHE GENEESWIJZE.

Donderdagavond, 2 Februari, werd te 's-Gravenhage in het gebouw „de Loge” door Dr. N. A. J. Voorhoeve een lezing gehouden over de beginselen der homoeopathische geneeswijze. Deze lezing werd gehouden op verzoek van het Bestuur van het coöperatieve ziekenfonds „de Volharding”, naar aanleiding van een bespreking tusschen dit Bestuur en het Bestuur van de Afdeling 's-Gravenhage der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, 't welk in overweging gegeven had, bij de binnenkort noodig zijnde benoeming van een negenden geneesheer voor het ziekenfonds op een *homoeopathisch* arts de keuze te doen vallen.

De opkomst was zeer talrijk, en met groote aandacht werd de voordracht van Dr. Voorhoeve gevolgd. Wij willen den inhoud er van hier niet weergeven, aangezien wij dan slechts in herhaling zouden vervallen van hetgeen reeds menigmaal in ons blad gezegd is geworden. Evenwel kunnen wij niet nalaten met den wensch van den spreker hier onze volle instemming te betuigen, dat het Bestuur van dit Ziekenfonds niet alleen de benoeming van een homoeopathisch arts in ernstige overweging zal blijven houden, maar ook inderdaad er toe besluiten zal, naast de acht geneesheeren, die thans in dit fonds werkzaam zijn, ook aan een homoeopaat een plaats te gunnen. Ongetwijfeld zal het Bestuur van dit ziekenfonds daardoor een stap vooruit doen op den weg van waren vooruitgang, en het zal voor deze vereeniging een groote voldoening kunnen geacht worden, wanneer het door een dergelijke benoeming den eersten stoot geeft tot de mogelijkheid voor den burgerman, bij voorkomende gelegenheid

niet alleen den geneesheer te kunnen kiezen, die hem het meest vertrouwen inboezemt, maar ook in zijne vrije keuze niet beperkt te zijn, waar het geldt een geneeskundige behandeling volgens de allopathische of homoeopathische geneeswijze.

Aan het debat, dat zich na de lezing onwillekeurig ontspon, ofschoon er volgens de uitnodigings-biljetten geen gelegenheid tot debat gegeven zou worden, namen verschillende sprekers, o. a. twee doctoren, deel. Op hetgeen door dezen tegen het gesprokene in het midden gebracht werd, kon door Dr. Voorhoeve zonder veel moeite geantwoord worden, aangezien het of getuigde van een verkeerde opvatting van des sprekers woorden of van een onjuist begrip van het eigenlijke wezen der Homoeopathie. Eigenaardig en kenschetsend voor de gevoelens van velen der aanwezigen waren ten slotte de woorden van een man uit het volk, die langen tijd in Amerika vertoefd hebbende volkomen kon bevestigen hetgeen in het debat door Dr. Voorhoeve over de uitbreiding der Homoeopathie aldaar gezegd was, en die dan ook de aanwezige leden van het ziekenfonds aanraade, op de benoeming van een homoeopathisch arts bij het Bestuur aan te dringen.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

Uit Potgietershoop (Transvaal) ontvingen wij van den heer N. J. Zerbst een schrijven, waarin hij ons mededeelt, dat de orientalische pest de grenzen van Transvaal nadert, reden waarom ons dringend verzocht wordt, in het Maandblad de kentekenen dezer vreeselijke ziekte, hare homoeopathische behandeling, en zoo mogelijk ook de voorbehoedmiddelen er tegen te vermelden. Gaarne voldoen wij aan dit verzoek.

De pest (pestilentia), die men als een acute infectie-ziekte kan beschouwen, en wier incubatie-tijdperk 2 tot 7 dagen duurt, vertoont zich in drie verschillende graden.

Bij den lichtsten vorm gevoelen de aangetasten zich dikwerf zoo weinig ziek, dat zij blijven rondloopen. Deze werken daardoor natuurlijk het meest mede tot verspreiding der ziekte, aangezien de smetstof zich kan mededeelen aan al hetgeen, waarmede de aangetaste in aanraking komt.

Koude rillingen vormen dikwerf het begin der ziekte. Dan ontstaan hoofdpijnen, braken en constipatie. Tegelijkertijd beginnen de lymphklieren aan bijna alle gedeelten van het lichaam (vooral de lies-, oksel-, halsklieren) pijnlijk te worden en te zwellen. Na drie tot zes dagen breken er enkele van deze open, er ontlast zich etter, het komt tot uitbreken van zweet en de reconvalescentie treedt in.

In de meer ernstige vormen treden alle verschijnselen sterker op den voorgrond. Het oogbindvlies is sterk rood gekleurd, dikwijls vertoont zich ijlen en bewusteloosheid. De lichaamstemperatuur is verhoogd tot 39 à 40°. Er vormen zich karbonkels en petechiën (bloedvlekjes) op de huid. De tong is sterk wit bealagen. Daarbij acute bubonen (klierzwellingen), waarvan het doorbreken veelal als een

gunstig teeken wordt beschouwd. De dood volgt in vier tot zes dagen of de genezing in een tot drie weken.

De hevigste vormen verlopen onder het beeld der pestis siderans. De patiënten klagen over de hevigste benauwdheid en angst, doch blijven somwijlen tot den dood toe bij bewustzijn. Het verloop is zoo snel en hevig, dat het niet komt tot een duidelijke zwelling der lymphklieren. Hardnekkig braken is aanwezig naast hardnekkige verstopping. De urine-secretie houdt zoo goed als geheel op. Daarbij vertoonen zich bloedingen uit de huid, de maag, de darmen, de nieren en de longen. De dood treedt in door inzinking der krachten.

Het sterftcijfer der pest bedraagt zelfs in tamelijk goed-aardige epidemiën nooit minder dan 50 pCt., dikwerf klimt het tot 90 pCt.

Als homoeopathische middelen worden voornamelijk genoemd: Arsenicum album en Lachesis.

Dr. Puhmann raadt in zijn handboek aan, Arsenicum 4 te geven of Chininum arsenicum 4, totdat de builen opengebroken zijn, daarna Lachesis 12 of ook Nitri acidum 4 of Muriatis acidum 3. De builen moeten eerst geopend worden, wanneer ettervorming ingetreden is; daarna verbindt men de wonden antiseptisch, wast ze uit met Carbolwater, bestrooit ze met jodoform-poeder en legt er antiseptische watten op.

Ook worden nog de volgende middelen als werkzaam genoemd: Crotalus, bij zeer hevige vormen met groote neiging tot bloedingen; Cobra, bij gevallen waar de zwakte buitengewoon groot is en hartverlamming dreigt; Carboli acidum, vooral in den aanvang der ziekte.

Dr. Honigberger, die in het jaar 1836 een pestepidemie in Constantinopel medemaakte en de pestkranken in het lazareth van Pera behandelde, roemde Ignatia als genees- en voorbehoedmiddel. Wellicht is Camphora-tinctuur als voorbehoedmiddel aan te raden, het liefst de Camphora Rubini, (bereid uit gelijke deelen kamfer en spiritus) 3 maal per dag 5 droppels met een weinig suiker. Het beste voorbehoedmiddel is evenwel ongetwijfeld reinheid en nog eens reinheid.

AFDEELINGEN.

In de vorige maand is er een afdeling van de Vereniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland opgericht *aan de Zaanstreek*. Het bestuur bestaat uit de Heeren:

P. VERDAM Azn., *Voorzitter*.
J. VAN DELFT, *Penningmeester*.
H. KRULJVER, *Secretaris*.

ERRATA.

In het artikel: „Koude voeten” in No. 1 van dezen jaargang zijn een paar zinstorende drukfouten ingeslopen. die men als volgt gelieve te verbeteren:

Op bladz. 4, in de tweede kolom, regel 5 van boven staat: termen; lees: vormen. In de daarop volgende regel staat: hardvochtige; lees: hardnekkige.

ADVERTENTIËN.

Homoeopathische Apotheek

Firma Wed. J. RAVE

Melkmarkt, ZWOLLE.

In een der mooiste dorpen van Gelderland bestaat gelegenheid tot verpleging en homoeopathische behandeling van lijdens.

Nadere inlichtingen te bekomen bij

Dr. L. L. PLANTENGA,

Homoeopathisch Geneesheer

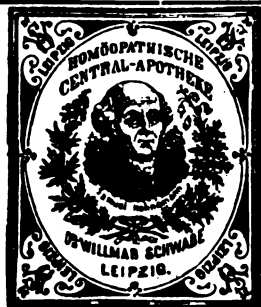
te LIENDEN bij Tiel.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle zijn onderstaande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeop. Huisdokter, ...	gebonden	f	3.20
De kleine Hom. Huisdokter, ...	ingenaaid	-	0.75
De Cholera	"	-	0.35
Aanwending geneesm. voor uitw. gebruik	"	-	0.55
De Homoeop. behandeling van kiespijn	"	-	0.35
Korte Handleiding, ziekten der huisdieren	"	-	0.70
De Cholera en hare Hom. behandeling	"	-	0.10
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaath ben	"	-	0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum	"	-	0.10
De Vertegenwoordiging der Homoeopathie	"	-	0.60
De Homoeopathische Geneesmiddelleer	"	-	0.60

Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,
 Hoogstraat 237,
Rotterdam.

Prijs-courant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van DR. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker.

Homoeopathische Koffie

van DR. WILLMAR SCHWABE, per K.G. f 0.60.
 van DR. ARTHUR LUTZE, per K.G. f 0.60.

Verzendingen

geschieden tegen Rembours van af 5 K.G. franco

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, Rotterdam.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,
 voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijs-courant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

In mijn Generaal-Depôt, — gevestigd:

Internationale Apotheek van Albert Sommer

(Duitsch Gediplomeerd Apotheker)

Heiligeweg, hoek Singel, Amsterdam —

zijn uitsluitend door mij verpakte en gepotentieerde medicamenten verkrijgbaar. Volgens contract met mij zijn de echte *origineele* verpakkingen ALLEEN in de Internationale Apotheek te Amsterdam verkrijgbaar; men lette daarom op het Fabrieksmark.

Men adresseere:

Homoeopathisch Generaal-Depôt

DR. WILLMAR SCHWABE — AMSTERDAM.

Dr. WILLMAR SCHWABE.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage**.

INHOUDSOPGAVE.

De Algemeene Vergadering. — Influenza. — De grondbeginselen der Homoeopathie. — Een bemoedigend resultaat. — Transvaal en Java. — Een verblijdend bericht. — Advertentiën.

DE ALGEMEENE VERGADERING.

Wij vestigen de aandacht van de Leden en Begunstigers onzer Vereeniging op de jaarlijksche algemeene vergadering, welke volgens de annonce in dit nummer zal plaats vinden op Woensdag den 12en April, des namiddags ten 1½ uur, in het Gebouw „Irene,” Helstraat te Utrecht; en wij vertrouwen, dat allen, die in den bioel onzer Vereeniging en in de bevordering der Homoeopathie in ons land belangstellen, door hunne aanwezigheid en deelneming aan de besprekingen daarvan het bewijs zullen leveren.

Het zij ons vergund hierbij de opmerking te voegen, dat ook vrouwen, die leden onzer Vereeniging zijn, deze Vergadering bijwonen, aan de bespreking deelnemen en hunne stem uitbrengen kunnen.

INFLUENZA.

Aangezien in den laatsten tijd weder zoo buitengewoon veel gevallen van influenza voorkomen, is het voor onze lezers stellig niet onbelangrijk, nog eens het een en ander over deze soms gevaarlijke, dikwerf hardnekkige, altijd lastige ziekte mede te deelen.

In de eerste plaats is het van gewicht op te merken, dat influenza een contagieuze, besmettelijke ziekte is, die zich van den een op den ander voortplant, en wellicht ook door tusschenpersonen of door voorwerpen, waarmede de aangetaste in aanraking geweest is, kan worden overgebracht. Om die reden is het dus zeker aanbevelenswaardig, den influenza-lijder zoo veel mogelijk af te zonderen, ofschoon deze maatregel dikwerf schijnbaar weinig nut afwerpt, daar het incubatie-tijdperk, d. w. z. de tijd, die er verloopt tusschen het opnemen van de smetstof en het uitbreken der ziekte zelve, zoo kort duurt.

Wel heeft men gemeend, en meenen velen ook thans nog, dat de smetstof in een miasma gezocht moet worden, hetwelk zich in de lucht bevindt, aangezien het dikwerf den schijn heeft, dat aan ééne plaats vele personen tegelijkertijd worden aangetast. Doch deze conclusie dunkt ons niet juist te zijn; veeleer komt het ons voor, dat de reden, waarom zich een influenza-epidemie zoo verrassend snel uitbreidt, gezocht moet worden in den bijzonder giftigen aard van de smetstof, in de algemeen verbreide ontvankelijkheid voor het opnemen er van, en in den uiterst korten duur van het incubatie-tijdperk.

Dat de influenza geen ziekte is om er mede den spot te kunnen drijven, weet thans sinds het jaar 1890 iedereen. Talloos toch waren in dat jaar de offers, die deze ziekte eischte, en sinds dien tijd heeft zij nog jaarlijks, nu hier dan daar, niet alleen velen ten grave gesleept, maar ook menigeen een onherstelbaren knak voor het geheele leven gegeven.

't Is derhalve ook voor den leek van groot belang de verschijnselen der influenza eenigermate te leeren kennen, en te weten, waarop hij bij deze ziekte vooral te letten heeft. Een van de groote gevaren bij de influenza bestaat toch daarin, dat men op de eerste verschijnselen, vooral wanneer deze niet onrustbarend optreden, te weinig acht slaat, of zich later, wanneer de verontrustende verschijnselen geweken zijn, te vroeg aan den invloed van de buitenlucht blootstelt.

Dikwerf gaan aan het uitbreken der influenza gedurende enkele dagen loomheid, verlies van eetlust, koortsachtigheid, hoofdpijn, duizeligheid enz. vooraf; doch menigmaal ontbreken deze prodromale verschijnselen zoo goed als geheel, en begint de ziekte plotseling met koude rillingen, waarop onmiddellijk verhoogde temperatuur tot 39° à 40° volgt. Tegelijkertijd treedt een dikwerf uiterst hevige, kloppende hoofdpijn in, die in vele gevallen reeds den volgenden dag vermindert, terwijl in de plaats daarvan dan elders gezetelde pijnen (in den rug, in de beenen, in de armen) meer op den voorgrond treden. De koorts zelve houdt menigmaal eenige dagen aan en is dan 's avonds meestal veel hooger dan 's morgens; soms (vooral bij kinderen) is de koorts evenwel reeds na 1 à 2 dagen geheel geweken.

Hetgeen voor de influenza zeer karakteristiek is, zijn de stoornissen op het gebied van het centrale zenuwstelsel; en men zal dan ook wel geen ziektegeval als influenza mogen diagnoseeren, waar dergelijke stoornissen van het zenuwstelsel niet in mindere of meerdere mate zijn aan te toonen. Een gevoel van groote moedeloosheid en lusteloosheid, van buitengewone zwakte of matheid maakt zich van den patiënt meester; de een is buitengewoon slaperig; de ander kan den slaap niet vinden en wentelt zich heen en weer in bed. Een gevoel van benauwdheid, hartkloppingen, maar vooral duizeligheid maakt het den patiënt onmogelijk op de beenen te blijven, of zelfs in bed overeind te zitten. Oorsuizen, flikkeringen voor de oogen, krampen in de kuiten, beven, etc. zijn mede zoo vele kenteekenen, dat het influenza-gif vooral het zenuwstelsel aantast.

In den regel — doch volstrekt niet altijd — komen daarbij abnormale verschijnselen van den kant der ademhalingsorganen. Er treedt catarrhale ontsteking in van het slijmvlies der neusholte, van het strottenhoofd, van de luchtpijpen of zelfs van de longen. Door voortplanting van de ontsteking op het bindvlies der oogen worden de oogen sterk rood gekleurd en gezwollen, er vertoont zich rijkelijk afscheiding van tranen en groote lichtschuwheid; de

patiënt klaagt over pijn in de keel door aandoening van het slijmvlies der keelholte; hij begint te hoesten, eerst droog, later met opgeven van slijm gepaard, enz.

Behalve de maag, die bijna steeds aangedaan is (hetwelk aan den dag treedt door verlies van eetlust, beslagen tong, onaangename smaak, oprispingen, soms ook door braken) worden ook de darmen dikwerf aangetast; in dat geval vertoont zich meestal vrij belangrijke diarrhee, waarbij de ontlaste stoffen nu en dan bloediger zijn.

Wanneer een geval van influenza zijn gewoon verloop heeft, geneest de patiënt meestal reeds na eenige dagen. Dikwerf laat evenwel het volkomen herstel langer op zich wachten, soms weken lang, vooral wanneer de ademhalingsorganen ernstig aangetast worden. Van dezen kant komt het ons dan ook voor, dat het grootste gevaar dreigt. Hoe vaak toch ziet men, dat de aandoening der luchtpijpen overgaat in een ontsteking der longen of der pleura. Vooral bij ouden van dagen is dit menigmaal het geval, en niet minder bij de zoodanigen, die een volkomen herstel niet kunnen of willen afwachten en zich te vroeg in de buitenlucht begeven.

In dit opzicht is dus een *ernstige* waarschuwing hier wel deugdelijk ter plaatse. Meent men door influenza aangetast te zijn, men begeve zich dan te bed, en blijve niet langer door weer en wind rondloopen; en — zijn de verschijnselen der ziekte geweken, men ga dan niet eerder naar buiten, voordat werkelijk *alle* verschijnselen, vooral die van den kant der luchtwegen, *volkomen* verdwenen zijn. Vooral geldt dit voor personen, die reeds van vroeger weten, dat zij geen sterke longen hebben, en vooral geldt dit bij ruw weder en scherpe noorden of oosten winden.

Dat het moeielijk te zeggen is, welke homoeopathische geneesmiddelen bij de influenza aangewezen zijn, spreekt bij een ziekte, die onder zoo verschillende vormen verloopt, vanzelf. Elk influenza-geval moet op zichzelf beschouwd en behandeld worden; bij het ééne geval zal dit, bij het andere dat medicament moeten worden aangewend. In den aanvang zal, wanneer zich koorts en hevige hoofdpijn vertoont, menigmaal Belladonna moeten worden gegeven, of, en dit voornamelijk bij kinderen, Aconitum. Later, bij verschijnselen van catarrh der luchtwegen, Bryonia 3°, Ipecacuanha 3°, Pulsatilla 6°, en bij ontsteking der longen Phosphorus 6°, Tartarus emeticus 6° e. a., Edoch, wij kunnen hierop niet dieper ingaan, daar het voor niet geneeskundigen toch onmogelijk is, te bepalen welk geneesmiddel in een bepaald geval moet worden toegediend, en hij in afwachting van de komst

des geneesheers, hoogstens kan beginnen, bij het vermoeden op influenza, een der meest gebruikelijke middelen, zooals Belladonna of Aconitum in te nemen.

Wat het diëet aangaat, bepaalt de patiënt zich het best tot licht verteerbare spijsen. Als drank zouden wij aanraden in den aanvang te nemen sinaasappel-water, later, vooral bij hoest, gersten- of gruttenwater.

Wanneer na afloop der influenza langen tijd een gevoel van zwakte blijft aanhouden, kunnen wij, uit eigen ervaring geleerd, zeer aanbevelen het gebruik van *Avena sativa* 3°, 3 maal per dag 5 droppels in een weinig water.

Als voorbehoedmiddel tegen influenza beproeve men *Camphora Rubini*, 3 maal per dag 3—5 droppels met een theelepeltje suiker. Het komt ons voor, dat het gebruik er van, consequent doorgezet, het aangetast worden door de influenza menigmaal verhoeden kan; in huisgezinnen, waar wij dezen raad gaven, bleven ten minste zij, die de *Camphora* geregeld innamen, verschoond, terwijl de anderen, die dit niet deden, aangetast werden.

DE GRONDBEGINSELEN DER HOMOEOPATHIE.

II.

De tweede voorwaarde voor de praktische toepassing van de wet der gelijksoortigheid is, zooals reeds gezegd werd, *de volledige kennis van de werkingen der artseneijen op het gezonde menschelijke lichaam.*

Nadat gedurende zoovele eeuwen voortdurend zoo talrijke geneesmiddelen bij leeken en artsen in gebruik waren, zou men terecht hebben kunnen verwachten, dat hunne kracht en werking op het menschelijk organisme ook voldoende bekend waren, om hun gebruik te rechtvaardigen. Doch tot beschaming der artsen moet gezegd worden, dat hierin met schromelijke lichtzinnigheid te werk werd gegaan, en dat tegen de meest verschillende ziekten met allerlei geneesmiddelen werd te velde getrokken, over welker werking men niet de minste zekerheid had. Want evenals men tevergeefs over het wezen der ziekten had gepeinsd en de meest tegenstrijdige hypothesen en theorieën had opgesteld, in plaats van zich aan de zuivere waarneming der voorhanden ziekteverschijnselen te houden, zoo trachtte men ook de geneeskrachten der artseneijen alleen door de oppervlakkige waarneming van uitwendige en scheikundige eigenschappen, door het dikwijls bedriegelijke resultaat aan het ziekbed of door het opstellen van allerlei willekeurige systemen en klassen te ontdekken. Ten overvloede had men nog de éénige, zij het dan ook onzekere bron, om uit het gebruik bij ziekten ervaringen omtrent de

werking der artseneijen te verzamelen, dáárdoor onzeker en onbetrouwbaar gemaakt, dat men in plaats van onvermengde, eenvoudige artseneijen mengels van de meest verschillende samenstelling aanwendde, zoodat het onmogelijk was te weten te komen, aan welke van deze vele bestanddeelen de werking moest worden toegeschreven. Daardoor kwam het, dat over de meeste geneesmiddelen tal van elkaar tegensprekende meeningen in omloop waren, en al naar gelang van de heerschende mode een middel tot de versterkende en oplossende artseneijen gerekend werd, dat vroeger of later weer als tot de narkotische of scherpe middelen behoorende bekend stond.

Zulke wedersprekende opgaven kwamen niet alleen bij de indifferente en zwakwerkende middelen voor, maar ook en vooral bij de krachtigste en zoogenaamde heroische artseneijen, zooals *Opium*, *Digitals*, *Arsenicum*, *Mercurius*, omtrent wier werking de grootste strijd en twijfel bestonden. Zoo heeft men er bv. eeuwen lang over getwist of *Opium* versterkt of verzwakt, prikkelt of kalmeert, verhit of afkoelt. *Sijdenham* verklaarde, dat hij zonder dit middel geen arts zou willen zijn, terwijl de beroemde *Stahl* zijn gebruik bijna een misdaad noemde. Ja, *Guy Patin* beweerde, dat door het *Antimonium*, een veel gebruikt en geliefkoosd geneesmiddel, meer menschen gedood werden, dan in den 30 jarigen oorlog omgekomen zijn.

Vele lijvige boekdeelen zijn volgeschreven met hypothesen en verklaringen omtrent de werking van het *Kwikzilver*, en men kan gerust zeggen, dat er geen werking of eigenschap is, die niet door sommigen aan dit middel werd toegeschreven en door anderen wederom werd ontzegd.

Er behoorde waarlijk een groote verblindheid of onbegrijpelijke lichtzinnigheid toe, om zoo talrijke van de krachtigste en vergiftigste stoffen in groote massa's tegen allerlei ziekten aan te wenden, zonder dat men van hunne werking ook maar de geringste zekerheid had. *Hahnemann* geeselde dan ook terecht zulke dwaasheid: „Het komt geen timmerman in de gedachte, met werktuigen te arbeiden, die hij niet kent. Hij weet precies, welke waarde elk werktuig heeft, wáár hij het eene, wáár het andere moet aanwenden, om zijn doel te bereiken, en toch is het maar hout, dat hij bewerkt en toch is hij maar een *timmerman*.”

Hahnemann heeft niet alleen deze afschuwelijke verwarring en smadelijke lichtzinnigheid, waaraan de gezondheid van duizenden menschen werd opgeofferd, op krasse wijze gegeeseld en veroordeeld, maar ook tevens *den weg gewezen*, die uit dezen doolhof voerde en het licht in de egyptische duisternis ontstoken, door aan te toonen, dat de eenige weg om tot de kennis van de werking der geneesmiddelen te geraken, bestond *in het beproeven dezer middelen op het gezonde menschelijke lichaam.* Wel hadden reeds vóór hem eenige verlichte mannen, zooals *Störck*, *Hoffmann*, *Wepfer*, *von Haller* over de noodzakelijkheid dezer proefnemingen op gezonden gesproken en geschreven, maar hun arbeid geraakte weder in vergetelheid, daar de sleutel tot het practisch gebruik dezer proeven, *de wet der gelijksoortigheid*, nog niet was gevonden.

Hahnemann echter was er niet mede tevreden,

den weg gewezen te hebben, maar sloeg ook, niettegenstaande de vele moeielijkheden en offers aan tijd en geld, met groote scherpzinnigheid, ijver en volharding zelf de hand aan 't werk, experimenteerde op zich zelf, op zijn familieleden, riep vereenigingen tot het nemen van proeven in 't leven en schiep op deze wijze in betrekkelijk korten tijd een zuivere geneesmiddelleer, die weldra voldoende was, om de meest voorkomende ziekten te genezen en die langzamerhand door de inspanning zijner leerlingen tot groote volkomenheid is gebracht.

Bij deze proefnemingen zijn, zooals licht begrijpelijk is, bovenal groote voorzichtigheid en nauwkeurigheid, een scherp waarnemingsvermogen, pijnlijke nauwgezetheid en een helder verstand noodig, om de waargenomen veranderingen in den toestand van den proefnemer juist op te vatten en met duidelijke woorden weder te geven. Daarom zijn daartoe steeds artsen de meest geschikte personen, daar zij bovendien nog een voldoende kennis van de organen en verrichtingen des lichaams hebben. Vervolgens moet elke arts, die beproefd wordt, geheel zuiver en zonder vermenging met andere bestanddeelen ingenomen worden, en gedurende den geheelen proeftijd moet elk gebruik van het een of andere geneesmiddel vermeden worden, terwijl daarenboven de proefnemer een geregeld leven en een natuurlijke diët moet houden, met vermindering van alle bovenmatige inspanningen van lichaam en geest, uitspattingen en gemoedsaandoeningen. Daar echter elke artsijstof hare eigenaardige, van alle andere afwijkende werkingen heeft, moet zij om de eigenaardigheid dezer werkingen bijzonder beproefd worden. Daarom is het noodig, dat elke stof door verscheidene personen, en wel door zooveel als mogelijk is, beproefd wordt, opdat alle werkingen aan 't licht komen en de bijzonder karakteristieke werkingen van de toevallig waargenomene kunnen onderscheiden worden. Het is dan ook goed, dat de proefnemende personen deels tot het mannelijk, deels tot het vrouwelijk geslacht behooren, om ook in dit opzicht de belangrijke verschillen te kunnen waarnemen.

Sterke en vergiftige stoffen mogen natuurlijk slechts in geringe hoeveelheden genomen worden, terwijl de milder sterk werkende in grootere hoeveelheden, en de zwaksten slechts aan bijzonder prikkelbare personen toegediend mogen worden. Bij deze laatste categorie van personen kan het ook nuttig zijn, de artsijen in verdunningen of verwrijvingen te geven. Behalve deze proefnemingen op gezonde menschen moeten ook nog proeven op dieren genomen worden, om bij de hier mogelijke autopsie de veranderingen, die in de verschillende organen bewerkt zijn, te kunnen waarnemen. Voorts moeten ook de symptomen van toevallig voorgekomen vergiftigingen nauwkeurig verzameld worden, om de op deze wijze verkregen werkingen, die soms zeer veel waarde hebben, met de andere te vergelijken en ten slotte moeten nog de genezingen, die in vele gevallen met het middel bewerkt zijn, er toe dienen, om het beeld der artsijwerking aan te vullen.

Slechts op deze wijze is het mogelijk de zuivere werkingen van een geneeskrachtige stof te leeren kennen en langzamerhand een ware geneesmiddelleer

te verkrijgen, d.w.z. een verzameling van de echte, zuivere, onwederlegbare werkingen der enkelvoudige artsenijen. In zulk een geneesmiddelleer mag niets alleen op vermoeden en beweren opgenomen worden. Zij moet de zuivere taal der met nauwkeurigheid bestudeerde natuur zijn.

Op grond van deze twee belangrijke punten: „het nauwkeurig waarnemen der ziekteverschijnselen” en „de volledige kennis der artsenijwerkingen op het gezonde lichaam” kan nu de toepassing van de theorie op de praktijk geschieden. Dit geschiedt bij het gebruik van het voor elk bijzonder ziektegeval passend homeopathisch geneesmiddel.

Om het passende homeopathische geneesmiddel in elk geval te vinden, moeten derhalve alle verschijnselen van het te genezen ziektegeval nauwkeurig met de symptomen van de beproefde geneesmiddelen vergeleken worden, en dat geneesmiddel, hetwelk in zijne werkingen de meeste overeenkomst toont met het totaal der ziekteverschijnselen moet het passendste, moet het homeopathische geneesmiddel van dit ziektegeval zijn.

Naarmate de symptomen van de toegediende artsij meer met die van het ziektebeeld overeenkomen en de eigenaardigheden van beide, wat betreft den tijd van het ontstaan, de verergering, de wisseling en de begeleidende gemoeds-symptomen op elkaar gelijken, in diezelfde mate zal de genezing zekerder, sneller en duurzamer zijn. Bij het opzoeken van dit specifieke geneesmiddel moeten vooral op de opvallende, karakteristieke verschijnselen en symptomen van het ziektegeval gelet worden en minder op algemeene teekenen, als gebrek aan eetlust, hoofdpijn, enz. daar deze bij bijna elke ziekte en bij bijna elk geneesmiddel voorkomen.

Het aldus gekozen homeopathische geneesmiddel geneest in de meeste gevallen de ziekte snel en zonder bezwaar; vooral is dit het geval bij acute ziekten en zulke, die nog niet lang bestaan hebben. De genezing der chronische ziekten vereischt natuurlijk meer tijd.

Niet altijd gelukt het evenwel een ziekte door één enkel homeopathisch geneesmiddel te genezen; soms zijn er ook twee of meer na elkaar aangewend noodzakelijk. Want afgezien daarvan, dat het zelfs voor den ervaren homeopaat onmogelijk is, steeds in elk geval dadelijk het meest passende homeopathische geneesmiddel te vinden, is ook om een andere reden dikwijls een tweede en derde middel noodig. Ten eerste toch komen er ziekten voor, die te weinig symptomen leveren, waartoe vooral de uitwendige en plaatselijke ziekten behooren; hier is het zeer moeielijk het meest passende middel uit te zoeken, daar verscheidene der beproefde middelen een bijna volkomen overeenstemmend symptomenbeeld hebben. Ten tweede komt het bij langdurige, gecompliceerde ziektegevallen voor, dat door het eerste gegeven middel een groep van ziekteverschijnselen genezen wordt, terwijl er andere blijven bestaan of veranderd worden. In beide gevallen moet dan, nadat men een tijd lang op de werking gewacht heeft, waardoor gebleken is, dat het middel niet in staat is, alle ziekteverschijnselen te verwijderen, opnieuw een opname van alle nog voorhandene ziekte-symptomen gemaakt worden en in overeenstemming hiermede

een tweede geneesmiddel gekozen worden en zoo vervolgens, als het noodig mocht zijn, een derde en vierde maal. —

Het tot hertoe besprokene omvat het eigenlijke *wesen* der Homoeopathie en vormt als 't ware haar *fundament*, hare *grondbeginselen*, waaraan ieder, die de homoeopathische geneeswijze wil bevorderen en erkennen, moet vasthouden. Daarnevens bestaan echter nog enkele regelen en leerstellingen, die, al hebben zij ook niet dat groote gewicht, toch als noodzakelijke gevolgtrekkingen uit de grondbeginselen moeten beschouwd worden en *derhalve ook een belangrijk onderdeel der Homoeopathie uitmaken*.

In de eerste plaats wijzen wij op den regel, dat *slechts één enkel homoeopathisch geneesmiddel tegelijk mag worden aangewend*. Het vermengen van twee of meer artsenijen is onvoorwaardelijk te verwerpen, en moet als een ontkenning van het wezen der Homoeopathie beschouwd worden, daar volgens hare grondbeginselen elke artsenij eigenaardige werkingen heeft en slechts enkelvoudige, onvermengde middelen aan gezonden beproefd en in hunne werking bekend zijn. De werkingen van kunstmatig samengestelde geneesmiddel mengsels zijn onbekend en derhalve volgens de homoeopathische methode niet te gebruiken. Evenmin is *over 't algemeen* het in den laatsten tijd veel in zwang gekomen afwisselend gebruik van twee of meer geneesmiddelen goed te keuren, *daar meestal de werking der beide middelen er door gestoord wordt en ook bovendien door deze handelwijze dikwijls een gebrek aan kennis der geneesmiddelleer en der vaardigheid in het kiezen van het passende middel geopenbaard wordt*. In bijzondere en gecompliceerde gevallen kan het afwisselend gebruik van twee of meer middelen niet altijd ontraden worden.

Een uitzondering maken op dezen regel natuurlijk zulke scheikundige verbindingen van twee of meer enkelvoudige stoffen, die door de natuur gevormd zijn en ondanks hun samenstelling toch slechts één enkelvoudige scheikundige stof vormen, zooals bv. alle *dubbel-zouten*, het *kwiksilver-sublimaat*, de *zwavel-lever* enz., want afgezien van hare scheikundige eenheid moet zulk een stof ook daarom als een enkelvoudig geneesmiddel in homoeopathischen zin beschouwd worden, omdat daarmede de proeven op gezonden genomen werden en dientengevolge hare eigenaardige werkingen op het menschelijk lichaam voldoende zijn onderzocht en bekend geworden. Eveneens is ook het gebruik der *minerale bronnen*, niettegenstaande zij zeer vele verschillende stoffen bevatten en derhalve als geneesmiddel-mengsels beschouwd moeten worden, in de Homoeopathie geoorloofd en gerechtvaardigd, onder voorwaarde, dat zij aan gezonden beproefd zijn en derhalve de werkingen dezer natuurlijke mengsels, die steeds dezelfde samenstelling behouden, naar de wet der gelijksoortigheid kunnen aangewend worden. Het moet derhalve zeer op prijs gesteld worden, dat de meesten dezer geneeskrachtige bronnen reeds door homoeopathische artsen nauwkeurig zijn onderzocht met het oog op hunne werking op het gezonde menschelijke lichaam, zoodat er dus nu voor hun aanwending bij zieken vaste regels en ondervindingen bestaan, terwijl zij vroeger

op goed geluk en op soms geheel ongegronde aanbevelingen aangewend werden.

Een tweede zeer belangrijke regel der homoeopathische geneeswijze bestaat hierin, *dat elk passend geneesmiddel in een betrekkelijk zeer kleine dosis aangewend moet worden*. Het is juist dit beginsel der Homoeopathie, dat het meest aanstoot heeft gegeven en van het begin af door de vijanden onzer geneeswijze op alle mogelijke wijze is bespot en gehegeld. En toch werd Hahnemann door de zuivere waarneming en als 't ware door den nood gedrongen tot het aannemen van de kleine hoeveelheden gebracht. In den beginne gaf hij zijne naar het homoeopathische grondbeginsel gekozen geneesmiddelen in tamelijk massieve hoeveelheden, zooals zij door de heerschende school nog gebruikt worden. Doch aangezien hij van deze groote giften te stormachtige eerst-werkingen en zelfs verergering der ziekte verschijnselen waarnemen moest, nam hij de dosis steeds kleiner en kleiner, tot hij geen *schadelijke* werking meer waarnam.

Het was nu noodig voor de homoeopathische geneesmiddelen een geheel nieuwe *vorm der aanwending* en eene van de gewone leer hemelsbreed verschillende *dosis-leer* en berekening op te stellen, hetgeen door het *verdunnen* met alcohol of het *vervrijsen* met melksuiker bereikt werd. Bij deze toebereiding der geneesmiddelen werd weldra het opvallende verschijnsel ontdekt, dat door het doelmatige en systematische verdunnen of vervrijsen tot op zekeren hoogte de werkzaamheid der artsenijstof volstrekt niet in dezelfde verhouding zwakker, maar alleen vrij van de lastige neven-verschijnselen werd, ja zelfs, dat zekere stoffen door deze fijnere verdeling tot op zekere hoogte aan kracht en werkzaamheid toenamen. Dit opvallende feit, dat met de eeuwenlang gevolgde methode der groote artsenijgiften in tegenspraak was, moest zooals men licht begrijpen kan, het grootste opzien baren en hevige tegenkanting ontmoeten, vooral daar deze nieuwe methode toebereidingsvoorschriften gaf en wegens hare eenvoudigheid en goedkoopte *den apothekers afbreuk moest doen*. Het is hier niet de plaats over de twisten te spreken, die naar aanleiding hiervan ontstonden, slechts zooveel dient vermeld te worden, dat als gevolg van de talrijke en heftige aanvallen der vijanden der Homoeopathie nu in bijna alle landen streng naar de voorschriften der Homoeopathie ingerichte en nauwgezet werkende apotheken zijn ontstaan, waarin uitsluitend homoeopathische geneesmiddelen worden vervaardigd, terwijl op plaatsen, waar deze nog niet bestaan, de homoeopathische artsen het recht hebben, hunne middelen zelf te vervaardigen en af te geven.

Wat nu de krachtsontwikkeling der geneesmiddelen door het verdunnen en vervrijsen betreft, bestaan hieromtrent onder de homoeopaten verschillende meeningen. Sommigen hebben deze verdunningen tot duizelingwekkende hoogte gedreven, en hierin zoowel de grootste werkzaamheid als het eigenlijke wezen der Homoeopathie gezocht. Nu is het *geheel boven elken twijfel verheven*, dat deze te ver gedreven kleinheid van de dosis der homoeopathische geneesmiddelen met het wezen zelf der Homoeopathie niets te maken heeft, maar integendeel meer een stok-

paardje van enkele harer voorstanders is. Slechts zóóveel is zeker, dat een homoeopathisch gekozen geneesmiddel juist door zijn specifieke betrekking tot het voorhandene ziektegeval slechts in een zeer kleine dosis gegeven behoeft te worden, om snelle en volkomene genezing te bewerken. Alle tegenwerpingen tegen de werkzaamheid van zulke kleine giften zijn voldoende zoowel door de ondervinding als door bewijzen weerlegd. Het getuigt daarom of van volslagen onwetendheid of van booswilligheid der tegenstanders, als dergelijke, sedert lang ontzenuwde tegenwerpingen en goedkoope aardigheden telkens weder opnieuw op het tapijt gebracht worden. Evenmin als wij de kracht van een homoeopathisch geneesmiddel kunnen wegen en begrijpen, kunnen wij b.v. de smetstof van epidemiën en miasmen, zooals die van de pest, het roodvonk, etc. met onze bloote zintuigen waarnemen, en toch bestaat er niet de minste twijfel omtrent haar bestaan en werkzaamheid. In het *magnetisch gemaakte ijzer* kunnen noch scheikunde noch natuurkunde eenig verschil met het *gewone ijzer* waarnemen, en toch kan men met een kleinen magneet tallooze ijzer-staafjes magnetisch maken, zonder dat de oorspronkelijke magneet het geringste van zijn gewicht of kracht verliest. Een klein stukje *muskus*, dat langen tijd in een kamer heeft gelegen en het geheele vertrek voortdurend met den sterksten geur vervuld heeft, verliest niets van zijn gewicht, althans met de fijnste menschenlijke instrumenten gewogen; ja zelfs na de verwijdering van het oorspronkelijke stuk muskus, behoudt het vertrek nog maanden lang de doordringende muskus-geur.

Ook de scheikunde biedt ons genoeg bewijzen voor de werkzaamheid van kleine hoeveelheden; zoo reageert b.v. 1 deel *Jodium* nog in 45000 deelen water duidelijk op stijfsel en 1 deel *keukenzout* in 1640000 deelen water op helsehen steen, enz. Overigens is het eigenlijk evenmin te verklaren, waarom een groote, massieve dosis van een geneesmiddel bepaalde werkingen in het organisme te voorschijn roept, als wij dit van een kleine homoeopathische dosis weten. Wij weten evenmin, waarom en op welke wijze 3 gram *jalappe* steeds koliek en diarrhée veroorzaakt, als wij de geneeskrachtige werking van één droppel der derde verdunning van hetzelfde geneesmiddel kunnen verklaren. Daarentegen kunnen wij wel uit de feiten afleiden, dat juist in de omstandigheid, dat er tusschen het homoeopathische geneesmiddel en het te genezen ziektegeval een *specifieke* verhouding bestaan moet, de *oorzaak* van de genezende kracht van zulke kleine hoeveelheden gelegen is, zoodat als de overeenkomst tusschen de geneesmiddel- en ziekte symptomen ontbreekt, de werkzaamheid van kleine en ook van grotere hoeveelheden artsenij wegvalt. De *homoeopathische gelijksoortigheid* is dus voor de werking van kleine hoeveelheden een „*conditio sine qua non*”, m. a. w. *zeer kleine hoeveelheden van een geneesmiddel kunnen slechts dan werkzaam zijn als het middel volgens de homoeopathische therapeutische wet der gelijksoortigheid is gekozen.*

Deze belangrijke invloed van het homoeopathische grondbeginsel strekt zich ook op analogie, algemeen bekende feiten uit en verschaft ons tevens een

bijdrage tot de verklaring van de werkzaamheid zoo kleine hoeveelheden. Als b.v. iemand van tengevolge van een bedorven maag aan misselijkheid en tegenzin tegen spijsen lijdt, is reeds het gezicht of de geur alleen van een kop bouillon voldoende, om hem opnieuw misselijk te maken. En toch zal dezelfde persoon, die reeds door den geur van bouillon ziekte symptomen verkrijgt, niet slechts eene, maar verscheidene koppen bouillon zonder eenig bezwaar kunnen drinken, als hij in normalen gezondheids-toestand verkeert. Wat kan nu wel de oorzaak zijn van deze hevige werking van zulk een kleine, niet te wegen hoeveelheid stof, die in andere gevallen, zelfs in duizendvoudig grootere hoeveelheid geen ziekteverschijnselen te voorschijn roept? Slechts deze, dat de reukstoffen van de bouillon op de maagzenuwen werken en daar deze maagzenuwen door de voorhandene ziekte reeds aangedaan zijn, nu door deze stoffen eveneens en op soortgelijke wijze geprikkeld worden.

Op dezelfde wijze komt de werking van het passende homoeopathische geneesmiddel in zeer kleine dosis tot stand, met dit onderscheid, dat hier de overeenstemming en specifieke betrekking tusschen geneesmiddel en ziekte grooter en zuiverder is, waardoor dan ook de werking van het eerste krachtiger genezend is, zelfs als het in nog veel zwakker en meer verdunde dosis gegeven wordt. Dat overigens een *ziek* orgaan of organisme voor *specifieke* werkingen van artsenijen een veel grooter ontvankelijkheid en reactievermogen bezit dan in *gezonden* toestand en voor *niet-specifieke* prikkels is een feit, dat zelfs door de grootste tegenstanders der Homoeopathie niet kan geloofd worden. In het dagelijksche leven vinden wij er voorbeelden te over van: een ontstoken oog, dat in gezonden toestand het daglicht goed kan verdragen, wordt reeds door den zwaksten lichtstraal verblind en geprikkeld, zoodat hevige pijnen en tranen het gevolg zijn; een lijder met een ontsteking der ademhalingsorganen wordt zelfs door een geringe hoeveelheid tabaksrook op hevige wijze gekweld, terwijl hij vroeger urenlang zonder bezwaren in den diksten rook kon zitten, enz.

Ten slotte merken wij nog op, dat zooals reeds gezegd werd, een tot in het oneindige toe gedreven verdunning der geneesmiddelen volstrekt niet noodig is voor het genezen volgens de homoeopathische methode, en dat hierin het wezen en de waarde der Homoeopathie volstrekt niet mag gezocht worden. Integendeel is het een feit, dat een geneesmiddel, als het naar de wet der gelijksoortigheid passend uitgezocht is, ook dan snel en zeker geneest, als het in een betrekkelijk groote en massieve dosis toegediend wordt. Zeer vele gevallen van eclatante genezingen, die voor 't meerendeel tot de onbewust homoeopathische behooren en zelfs den grootsten tegenstanders der Homoeopathie gelukken, leveren hiervan de onwederlegbare bewijzen.

Overigens is het vaststellen van een *normaal-dosis* in de Homoeopathie even verkeerd en dwaas als in elke andere geneesmethode. De meerdere of mindere prikkelbaarheid, het geslacht, de leeftijd, de constitutie, de leefwijze van den zieke, als ook het karakter en de zetel der ziekte, het klimaat en

vooral de verschillende kracht der geneesmiddelen, dit alles is voor het kiezen van de passende dosis van z66 groot belang, dat daarop in elk bijzonder geval acht moet geslagen worden. Slechts dit moet als onveranderlijk beginsel vastgehouden worden, dat de homoeopathische geneesmiddelen nooit in zulk een sterke dosis mogen aangewend worden, dat bij het gebruik er van lastige of gevaarlijke eerst- en neven-werkingen optreden, of voor het geval, dat de artsenvij verkeerd gekozen werd, nieuwe ziekteverschijnselen op den voorgrond treden.

(Wordt vervolgd.)

D^r. J. v.

Een bemoedigend resultaat.

In aansluiting aan hetgeen wij in ons vorig nummer hebben medegedeeld over de lezing van Dr. Voorhoeve, kunnen wij er thans tot onze blijdschap melding van maken, dat het Bestuur van het ziekenfonds „de Volharding” inderdaad er toe is overgegaan, een homoeopathisch geneesheer te benoemen. Van nu aan zal dus voor de leden van dit ziekenfonds, wier aantal ongeveer elf duizend bedraagt, gelegenheid zijn, zich bij voorkomende ziekte ook homoeopathisch te laten behandelen, aangezien elk lid het recht heeft, uit de aan het fonds verbonden geneesheeren telkens dien geneesheer te kiezen, wiens persoon en behandeling hem het meest toelacht. Wij behoeven niet te zeggen, dat deze benoeming ons vooral daarom zoo veel genoegen doet, omdat zij ongetwijfeld zal medewerken tot meerdere uitbreiding der Homoeopathie. Velen uit den kleinen burgerstand, die zich tot nog toe niet geregeld homoeopathisch konden laten behandelen, zullen dit thans in den Haag wél kunnen, wanneer zij zich slechts als lid van dit fonds laten inschrijven, en zich dan wenden tot den benoemden homoeopathischen geneesheer, den arts C. F. Aalsmeer. De Haagsche Afdeeling onzer Vereeniging verdient voor al de moeite, die zij zich in deze zaak gegeven heeft, zeer zeker den dank van allen, die in de uitbreiding der homoeopathische geneeswijze voor ons volk een geluk zien.

Transvaal en Java.

In het Christelijk Schoolblad van 17 Febr. komen de volgende regelen voor, waaruit blijkt, hoe ook in de Transvaalsche Republiek de homoeopathische geneeswijze met vrucht wordt beoefend, en welk een zegen de handelingen tot behandeling van zieken en de homoeopathische huisapotheken verspreiden.

„Naar aanleiding van de meermalen ons toegekomen mededeelingen van in de Republiek werkzame onderwijzers omtrent het groote nut, dat zij van hunne homoeopathische geneesmiddelen ook ten bate hunner omgeving gehad hebben en in verband met de in ons blad voorkomende advertentie van de firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen te 's-Gravenhage, hebben wij die firma doen uitnoodigen om in overleg met een homoeopathisch arts een apotheekje te doen samenstellen, dat de meest gebruikte geneesmiddelen in niet te kleine hoeveelheid en voorts enkele uitwendige middelen bevat, die in de meest voorkomende gevallen van onmiddellijken dienst kunnen zijn. Ook bij Dr. Schwabe worden inlichtingen ingewonnen.”

„Wij maken belanghebbenden daarop opmerkzaam en hopen er spoedig meer van mede te deelen.

„Ook merken wij op, dat ook de secretaris van het Dep. v. Ond. ons schreef, dat enkele onderwijzers zich in dien weg aangenaam en verdienstelijk gemaakt hebben. En hoe nuttig is zulk een apotheek niet voor dezulken, die niet in den naasten omtrek geneeskundigen kunnen raadplegen.” —

Van Java schrijft de heer F. E. Keuchenius:

„De Homoeopathie doet hier onder Gods zegen steeds wonderen. Alle gevallen van Malaria bijv. worden daardoor in enkele dagen, soms zelfs na een enkelen slok van de oplossing beheerscht. Ook hierin mogen en kunnen wij 's Heeren Naam grootmaken, loven en danken.”

EEN VERBLUDEND BERICHT.

Tot onze vreugde kunnen wij mededeelen, dat aan de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland,” volgens uiterste wilsbeschikking van Mevrouw Douairière Baronesse van Tuyll van Serooskerken van Zuylen een legaat is toegekend van f 1000.—

ADVERTENTIËN.

**JAARLIJKSCHE
ALGEMEENE VERGADERING**

VAN DE

**Vereeniging tot bevordering
der Homoeopathie in Nederland,**

op Woensdag 12 April, des nam. ten 11/2 uur,

In het gebouw „IRENE”, Helstraat, UTRECHT.

de Secretaris,

H. C. VOORHOEVE Jzn.

Wordt verlangd voor

Homoeopathische verpleging

een **BEKWAME VERPLEEGSTER** van beslist Christelijke beginselen, liefst niet beneden 23 jaar.

Brieven met volledige inlichtingen worden ingewacht onder letter H. bij C. Blommendaal, Z. O. Buitensingel 223, den Haag.

In antwoord op de vele aanvragen deelen wij mede, dat van dit Blad nog verkrijgbaar zijn de navolgende Jaargangen.

		Prijs fr. p. post.
met regiŝter.	{	Jaarg. 1 compleet . . . . . f 1.—
		” 2 niet compleet, ontbreken No. 2 en 3 - 0.80
		” 3 ” ” ” No. 1, 2, 4, 5 - 0.60
		” 4 compleet . . . . . - 1.—
		” 5 id. . . . . - 1.—
		” 6 niet compleet, ontbreekt No. 7 . - 0.90
		” 7 compleet . . . . . - 1.—
		” 8 id. . . . . - 1.—
		” 9 id. . . . . - 1.—

Homoeopathische Apotheek

Firma Wed. J. RAVE

Melkmarkt, ZWOLLE.

In een der mooiste dorpen van Gelderland bestaat gelegenheid tot verpleging en homoeopathische behandeling van lijdens.

Nadere inlichtingen te bekomen bij

Dr. L. L. PLANTENGA,

Homoeopathisch Geneesheer

te LIENDEN bij Tiel.

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

EN

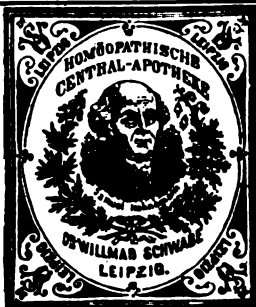
A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek, WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

Homoeopathische Geneesmiddelen

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huls-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11. Apotheeker.

Homoeopathische Koffie

van Dr. WILLMAR SCHWABE, per K.G. f 0.60.
van Dr. ARTHUR LUTZE, per K.G. f 0.60.

Verzendingen

geschieden tegen Rembours van af 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, Rotterdam.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

In mijn Generaal-Depôt, — gevestigd:

Internationale Apotheek van Albert Sommer

(Duitsch Gediplomeerd Apotheker)

Heiligeweg, hoek Singel, Amsterdam —

sijn uitsluitend door mij verpakte en gepotentieerde medicamenten verkrijgbaar. Volgens contract met mij zijn de echte origineele verpakkingen ALLEEN in de Internationale Apotheek te Amsterdam verkrijgbaar; men lette daarom op het Fabrieksmerk.

Men adresseere:

Homoeopathisch Generaal-Depôt

DR. WILLMAR SCHWABE — AMSTERDAM.

DR. WILLMAR SCHWABE.

HOMOEOPATHISCHE MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUDSOPGAVE.

De grondbeginselen der Homoeopathie (Slot), [Aanhangsel: De Homoeopathische Geneesmiddelen. Het Homoeopathische diëet]. — Behandeling van eksterogen. — Afscheidsrede van Dr. Kallenbach bij zijn vertrek uit Rotterdam. — De Algemeene Vergadering — Advertentiën.

DE GRONDBEGINSELEN DER HOMOEOPATHIE.

III. (Slot.)

Een derde regel der homoeopathische geneeswijze, die in nauw verband staat met de tweede, welke in ons vorige artikel besproken werd, betreft de quaestie van de herhaling der dosis van het homoeopathische geneesmiddel.

Over 't algemeen geldt hier de regel, dat men een homoeopathisch geneesmiddel behoorlijk tijd moet laten zijne werking te ontvouwen, en derhalve niet eer een tweede dosis van hetzelfde of van een ander passend middel moet toedienen, voor dat de werking der eerste dosis voorbij is.

Uit de proefnemingen op gezonde menschen blijkt, dat de werking van slechts enkele geneesmiddelen een zeer langzame en aanhoudende is, zoodat dikwijls dagen, ja weken noodig zijn, om de volle werking van één enkele gift aan 't licht te brengen. Het is daarom bij chronische ziekten op zijn plaats, één enkele gift van zulke geneesmiddelen langen tijd te laten werken; doch alleen dan, als men voortschrijdende beterschap kan opmerken. Bij alle andere ziekten evenwel, vooral bij de zeer acute en levensgevaarlijke ziekten, is het doelmatig, het passende

geneesmiddel al naar gelang van de hevigheid en gevaarlijkheid der ziekte in min of meer snel opeenvolgende giften toe te dienen, daar de ondervinding geleerd heeft, dat door een zoodanige herhaling der dosis de werking van het homoeopathische middel geenszins *gestoord* of *opgeheven*, maar integendeel *versterkt* en *bespoedigd* wordt. Vooral is een herhaling der dosis noodig, als de eerste gift wel de hevigheid der ziekteverschijnselen temperde, maar deze toch niet vermocht te doen verdwijnen of te veranderen, of als na vermindering van de hevige ziekteverschijnselen na eenigen tijd geen voortgang der beterschap is waar te nemen. Behalve van het snelle en levensgevaarlijke verloop eener ziekte hangt de beslissing over het *min* of *meer snel* herhalen der dosis van de eigenaardigheid van het ziektegeval en van de aangetaste organen af, terwijl ook de meerdere of mindere ontvankelijkheid van den zieke en de aard en het karakter van de werking van het geneesmiddel punten zijn, die de homoeopathische arts niet mag veronachtzamen, om in elk geval den *gulden middenweg* te kunnen kiezen.

Eveneens mag de aanwending van een *nieuw* geneesmiddel niet te snel en voorbarig geschieden, en is over 't algemeen slechts dan gepast, als één of meer giften van het eerstgekozen geneesmiddel geene of slechts onbeteekenende beterschap te weeg brengen, of als er een merkbare verandering der ziekteverschijnselen heeft plaats gegrepen. Ook hier is bij chronische ziekten een langer afwachten van de werking en in enkele gevallen zelfs een opzettelijk lang gekozen tusschenruimte doelmatig, terwijl bij acute ziekten het falen van de goede werking der eerstgekozen artseneij snel en zonder verzuim door een meer passende keuze moet worden goed gemaakt.

Een vierde belangrijk punt der homoeopathische geneeswijze is het *zorgvuldig regelen van het diëet en de leefwijze.*

Het was een noodzakelijk gevolg zoowel van het wezen der homoeopathische geneesmiddelleer, als van de aanwending der betrekkelijk kleine artseneidosis, dat *Hahnemann* elke stof, die op het lichaam als artsenij kan werken, gedurende het gebruik der homoeopathische middelen van den zieke wilde verwijderd houden, en daarom zeer strenge voorschriften voor het homoeopathische diëet gaf. Het doelmatige en heilzame van zulk een diëet werd ook weldra zelfs door de tegenstanders der Homoeopathie algemeen erkend, ja niet zelden werd door dezen het goede gevolg der homoeopathische middelen alleen aan het diëet toegeschreven, niettegenstaande deze middelen even gunstige resultaten bij zuigelingen en dieren hadden. Door andere vijanden onzer geneeswijze werd en wordt nog steeds het homoeopathische diëet als een hongerkuur voorgesteld, hoewel zulk een overdrijving nooit in de bedoeling der homoeopaten gelegen heeft, daar de voorstanders der Homoeopathie evengoed als die van andere geneeswijzen veel gewicht leggen op het verhoogen van het weerstandsvermogen van het organisme door geschikte, krachtige kost. Overigens is het beste bewijs van de waardeloosheid van al deze tegenwerpen gelegen in het feit, dat de homoeopaten door verdere ervaringen en ondervindingen van de oorspronkelijke strengheid van het door *Hahnemann* aanbevolen diëet zijn afgekomen, en deze slechts op het verbod van verschillende stoffen beperken, die werkelijk geneeskrachtige werkingen openbaren. De bijzondere voorschriften van dit gemodificeerde homoeopathische diëet wenschen wij straks nog in korte trekken te bespreken.

Dit korte overzicht van de grondbeginselen en de leerstellingen der Homoeopathie beantwoordt aan het ons voorgestelde doel en is voldoende, om den onbevooroordeelde van de eenvoudigheid, waarheid en doelmatigheid onzer geneeswijze een denkbeeld te geven. Toch verlangen wij niet, dat iemand door zulk een theoretische beschouwing zich een oordeel vormt en als 't ware verleid wordt, dezen beweringen en beloften alleen, al zijn zij nog zoo schoon, zijn vertrouwen te schenken. Neen, de Homoeopathie verdraagt, en verlangt zelfs, een ernstige toets door de feitelijke proefneming en door de nuchtere ondervinding van het praktische leven. Slechts hierdoor kan zij juist beoordeeld worden. Zij behoeft de kritiek der praktijk niet te vreezen. Slechts aan *werkelijke resultaten* bij de behandeling van ziekten, niet aan *theoretische discussies* wil zij hare waarde ontleenen. Daarom verlangt zij van een iegelijk, die haar wenscht te beoordeelen, een nauwgezet en eerlijk onderzoek. Hiertoe heeft zij een heilig, onaanastbaar recht. Daarom riep ook reeds *Hahnemann* zijnen tegenstanders, in plaats van verder op woordenstrijd in te gaan, de woorden toe: „Macht es nach, aber macht es genau nach und Ihr werdet euch bald überzeugt haben.”

En waarlijk, zijn woord heeft niet gelogen, want in den betrekkelijk korten tijd van haar bestaan heeft de Homoeopathie een verrassende en grootsche waardeering en uitbreiding gevonden. Hare aanhangers en voorstanders zijn in geheel Europa ver-

spreid. In Amerika, het land der praktische menschen, vond zij een glansrijke opname, en neemt er dagelijks toe in ontwikkeling en kracht: overal hebben zich vereenigingen gevormd; poliklinieken, hospitaal, universiteiten zijn er ontstaan, niet door de gunst der overheid en der officiële geneeskunde, maar door de vrijwillige offers harer overtuigde en dankbare aanhangers.

Nog belangrijker is de indirecte invloed der Homoeopathie op de gezamenlijke geneeskunde. De almachtige Allopathie, haar verbitterde tegenstandster, heeft over 't algemeen aan invloed verloren en is door de niet te loochenen resultaten der Homoeopathie tot het aanwenden van kleinere geneesmiddel-doses en het verlaten van walgelijke artsenij-brouwsels gedwongen. Een nieuwere, betere geest is over het algemeen in de geneeskunde gekomen, die, alleen steunende op het fundament van de exacte proefneming, de geleerdheid van vroeger eeuwen in hare nietigheid erkend en overboord geworpen heeft, en liever in 't geheel geen middelen verordent dan de oude sleur te volgen. Dit algemeene erkennen van vroegere dwaalleeringen en deze diepe drang naar waarheid is ongetwijfeld aan het werken der Homoeopathie te danken en is tevens een zekere waarborg voor haar eindelijk triomf!

A A N H A N G S E L.

De Homoeopathische Geneesmiddelen.

Overeenkomstig de grondbeginselen der Homoeopathie moet *Hahnemann* bovenal er op bedacht zijn, de geneesmiddelen in een vorm aan te wenden, die, met inachtneming van de meest mogelijke eenvoudigheid en zuiverheid, toch alle artsenij-kracht onverzwakt en onveranderd bevatte en gedurende langen tijd kon bewaren. Dat hiertoe een andere bereidingswijze noodig was, dan de in de oude school gebruikelijke, die zich van zeer verschillende samengestelde en onzekere methoden en preparaten bediend had, was duidelijk genoeg. Na vele proeven en onderzoekingen ontdekte hij, dat de vorm der *alcoholhoudende tincturen* de doelmatigste was. Slechts voor stoffen, die noch in water noch in alcohol oplosbaar, zijn en welker werkzame bestanddeelen ook niet door een dezer beide vloeistoffen uitgetrokken kunnen worden, zooals b.v. het geval is met alle *metalen*, moest de *verwrijving met melksuiker* ingevoerd worden.

Hoewel het nu haast overal mogelijk is, in betrouwbare apotheken deugdelijk toe bereide homoeopathische geneesmiddelen te verkrijgen, en het ook den leek wegens de tijdroovende en kennis van zaken vereischende handgrepen niet aan te raden is, deze middelen zelf toe te bereiden, willen wij toch wegens het belang, dat dit onderdeel der Homoeopathie allen voorstanders onzer geneeswijze inboezemt, hier althans de voornaamste regels en bereidingswijzen der homoeopathische pharmacopœ in 't kort beschrijven.

Van de *versche* planten, die al naar gelang van

den bloeitijd op verschillende tijdstippen moeten verzameld worden, worden de bloemen, het zaad, de bladeren, de schors, de stengels of de wortels, zooals het voor elke plant bijzondere voorschrift luidt, door afspoelen met water gereinigd, dan klein gesneden en uitgeperst. Het uitgeperste sap wordt, om het niet door rotting of gisting te laten bederven, met een gelijke hoeveelheid wijngeest vermengd, na 24 of 48 uren van het bezinksel afgegoten en in een goed gekurkte flesch als *tinctuur* bewaard. Bij uitheemsche planten, die slechts in gedroogden toestand te verkrijgen zijn en bij zeer droge zaden, wortels en schorsen wordt deze methode inzonderre gewijzigd, dat de plantendeelen zoo fijn mogelijk gestampt, en daarna met de 2 tot 4 voudige hoeveelheid wijngeest begoten worden, om verscheidene dagen te trekken, waarna de heldere, bovendrijvende vloeistof afgegoten of het geheel gefiltreerd wordt, waardoor eveneens het bezinksel verwijderd wordt. Deze vloeistof wordt dan eveneens als *tinctuur* bewaard.

Om nu uit deze „moeder-tinctuur” de *verduunningen* of *potensen* te vervaardigen worden volgens de „decimaal-scala,” die tegenwoordig het meest gebruikelijk is, 10 droppels der tinctuur met 90 droppels alcohol vermengd, behoorlijk geschud, hetgeen de 1ste *verduunning* oplevert; op gelijke wijze wordt uit deze 1ste verduunning de 2de en hieruit de 3de vervaardigd, enz. Volgens deze zeer exacte bereidingswijze bevindt zich dus in de 3de verduunning $\frac{1}{1000}$ der tinctuur, in de 6de een millioenste, enz.

De onoplosbare stoffen, zooals *de metalen, verscheidene zouten, de kiezelaarde, de koolstoffen, het Lycopodium*, enz., worden eerst zeer zorgvuldig gestampt en gepulveriseerd, daarna met melksuiker zeer lang en krachtig verwreven en wel in dezelfde verhouding: 1 deel artseneijstof met 9 deelen melksuiker verwreven geeft de 1ste *verwrijving*; 1 deel van de 1ste *verwrijving* met 9 deelen melksuiker geeft de 2de *verwrijving* en zoo vervolgens de hoogere *verwrijvingen*. Ook hier bevat wederom de 3de *verwrijving* $\frac{1}{1000}$ van de oorspronkelijke stof, de 6de *verwrijving* één millioenste, enz. De hoogere *potensen* van deze onoplosbare stoffen (boven de 7de decimale *verwrijving*) kunnen ook met verdunnen en sterken alcohol gemaakt worden.

Deze aldus toebereide homoeopathische geneesmiddelen moeten in zuivere fleschjes met goed sluitende kurken voorzien en in goed sluitbare kastjes of doosjes op een koele plaats bewaard worden, waar geen sterke geuren of uitwasemingen hunne kracht kunnen verminderen. Daarom moeten ook de sterk riekende middelen, zooals *Camphor, Kreosot* en *Moschus* op een afzonderlijke plaats bewaard worden. Verder moet men er acht op slaan, elk fleschje dadelijk na het gebruik weder zorgvuldig toe te kurken, daar anders de zeer vervliegbarde verduunningen in korten tijd geheel verdwenen zijn.

Wat nu het gebruik der homoeopathische middelen betreft, neemt men gewoonlijk twee tot vijf droppels van de voorgeschreven verduunning of een mespunt vol (d. i. 0.2 gram) van de *verwrijving* in. De droppels worden in water genomen, de poeders meestal droog. Voor de aanwending bij zuigelingen

en kleine kinderen zijn de korreltjes, met de passende verduunning bevochtigd, zeer geschikt. Ook deze worden droog op de tong gelegd.

Over de herhaling der dosis hebben wij reeds vroeger gesproken. Nogmaals zij hier opgemerkt, dat in chronische ziekten de giften slechts alle 1 tot 3 dagen, soms nog minder moeten herhaald worden, terwijl bij acute en koortsachtige ziekten het middel alle 2 tot 4 uren wordt gegeven, en bij levensgevaarlijke toestanden bv. bij croup en cholera, zelfs alle 5 tot 10 minuten wordt herhaald. Voor zulke gevallen is het 't best, dadelijk een voldoende aantal droppels in een zekere hoeveelheid water op te lossen, zoodat zich in elken theelepel, die men den zieke toedient, het voorgeschreven aantal droppels bevindt.

Bepaalde voorschriften omtrent de hoogere of lagere verduunningen en verwrijvingen zijn niet te geven; zooals reeds gezegd, spelen bij de bestemming hiervan de aard der ziekte, het gestel, het geslacht en de ouderdom van den zieke en de kracht van het geneesmiddel een groote rol. Over 't algemeen kan de regel gelden, dat bij kinderen en prikkelbare vrouwen hoogere, bij volwassenen en krachtige personen lagere verduunningen gepast zijn, terwijl bij acute en gevaarlijke ziekten sterkere giften, bij chronische ziekten zwakkere giften op hun plaats zijn.

Nog veel meer zou er over dit onderwerp te zeggen zijn, doch de ruimte van ons artikel laat dit niet toe. Wie zich voor dit onderwerp interesseert, en gaarne ook over de karakteristieke eigenschappen der verschillende homoeopathische geneesmiddelen meer wil weten, leze de vervolgartikelen: „Onze geneesmiddelen,” in den 9den jaargang van ons Maandblad.

Het homoeopathische diëet.

Hoe vijandig de tegenstanders van Hahnemann en zijne leer ook zijn tegenover de homoeopathische grondbeginselen — ten opzichte van zijn diëet spreken zij toch hun waardeering van 's mans genialen blik uit. Het wordt ook door hen grif toegegeven, dat Hahnemann op het gebied van het diëet een baanbreker was, en hieromtrent voorschriften gaf, die in zijn tijd onbekend waren, doch later hoogelijk geroemd werden, zoodat ook vele allopathische artsen zich gedrongen gevoelden, hunne vroegere slordigheid en nalatigheid in het voorschrijven van diëtische levensregelen te laten varen en zijn voorbeeld na te volgen.

Anderzijds is het niet te loochenen, dat juist door het „zoogenaamde homoeopathische” diëet nog vele patiënten van een homoeopathische behandeling afgeschrikt worden. Nog steeds hoort men het sprookje van de „hongerkuur” der homoeopaten, niettegenstaande over dit onderwerp reeds zoo veel door bevoegde schrijvers is medegedeeld. Tegenover zulke opzettelijke verdraaiing der feiten en verdachtmaking der homoeopathische geneeswijze is het daarom steeds opnieuw noodig, het publiek in te lichten omtrent de beginselen en leerstellingen onzer school, die den stoot gaven tot het ontstaan van het diëet, zooals dit

nu het gemeengoed van Homoeopathie en Allopathie geworden is.

Het lag in het grondbeginsel der Homoeopathie, dat men aannam, dat bij de bijzondere en specifieke werking van het homoeopathische geneesmiddel, hetwelk in zulk een geringe hoeveelheid werd ingenomen, elke andere geneeskrachtige of het organisme aantastende stof storend op de genezing werken moest. Vandaar dat Hahnemann en zijne eerste volgelingen veel verboden en verbieden moesten, wat in het dagelijksch leven als een onschuldig genot beschouwd wordt. Doch Hahnemann zelf meende reeds, dat men het diëet niet door het verbieden van tamelijk onverschillige dingen noodeloos moest bemoeielijken en in chronische ziekten niet zonder noodzaak een groote verandering in het diëet moest brengen. Hij maakte dus een onderscheid tusschen het diëet in *acute* ziekten en het diëet in *chronische* ziekten. Bovendien drong hij er op aan, dat men ook met betrekking van het diëet zorgvuldig moest „individualiseeren” en elk ziektegeval op zichzelf moest beschouwen.

De ondervinding heeft geleerd, dat men ook als homoeopaat zeer wel met de individualiteit, het geslacht, den ouderdom en de levensgewoonten van den zieke rekening kan houden, op voorwaarde natuurlijk, dat deze gewoonten en verlangens van den patiënt niet in tegenspraak zijn met de doodgewone eischen van het gezonde menschenverstand. Wie b.v. tengevolge van het misbruik van sterken drank of zware wijnen aan stoornissen van den bloedsomloop in de onderbuiksorganen en bloedaandrang naar het hoofd, het hart of de longen lijdt, moet zich matigen in het gebruik van deze prikkelende genotmiddelen. Wie een zieke en zwakke maag heeft, mag geen zwaar te verteren spijzen en vetten kost eten, en moet zich aan licht verteerbaren kost gewennen. Wie te veel thuis zit, moet beweging in de frissche lucht hebben, enz. Dit zijn zulke eenvoudige eischen van het gezonde verstand, dat het onbegrijpelijk is, dat het noodig is, dat de arts een verandering van diëet en levenswijze met klem van redenen moet bevelen! Hoeveel woorden moeten er soms verspild worden, eer een dergelijk lijder overtuigd is, dat zijn kwaal nooit kan genezen worden, als hij bij zijn oude levenswijze wil blijven! En hoe dikwijls mist de zieke de energie, de noodige zelfbeheersching, die tot het slagen van de behandeling met artsenijen vereischt is!

Wij hebben hierboven reeds de redenen genoemd, waarom Hahnemann en zijne volgelingen een in de oogen hunner tijdgenooten bespottelijk streng schijnend diëet invoerden. De homoeopaten van den nieuweren tijd zijn van de oorspronkelijke strenge toepassing iets afgeweken, en onzes inziens terecht, daar de ondervinding geleerd heeft, dat bij zekere ziekten, vooral de chronische, en bij zekere geneesmiddelen, vooral die uit het minerale rijk, ook een minder streng diëet de werking van het toegediende geneesmiddel niet stoort. Terwijl bv. Hahnemann en Lutze hun banvloek over de koffie uitspraken, moet volgens het oordeel der meeste homoeopaten van den nieuweren tijd dit genotmiddel slechts dan verboden worden, als zijne werking de kracht van

het toegediende geneesmiddel opheft, (zooals bv. het geval is bij Aconitum, Belladonna, Ignatia, Nuxvomica, enz.) of als het gebruik er van bij den aard der ziekte, bv. bij hartziekten, schadelijk zou kunnen werken. Het plotselinge onttrekken van een genotmiddel, zooals de koffie, waaraan zich bij vele ouderen de natuur gewend heeft, zou allicht een ongunstigen invloed kunnen uitoefenen, evenals bij hen, die aan het gebruik van wijn of bier gewend zijn. De homoeopaat houdt dus ook in dit opzicht rekening met de gewoonten zijner patiënten, en tracht in elk geval, evenals bij de keuze van het geneesmiddel, ook bij het voorschrijven van het diëet nauwkeurig te *individualiseeren*. Evenmin als de homoeopathische arts alle ziekten met hetzelfde middel kan behandelen en genezen, evenmin kan hij voor alle ziekten één en hetzelfde diëet voorschrijven. Want terwijl de één zich zijn kwaal door een onmatige levenswijze op den hals gehaald heeft, en daarom tot een sober diëet moet gemaand worden, moet de ander, die door zijn ziekte toch al verzwakt is, een krachtiger kost krijgen, ja moeten hem sommige genotmiddelen, bv. wijn, die den eerste geheel verboden zijn, aanbevolen worden. Ziekte toch is niets anders dan een stoornis in het normale verloop der stofwisseling en kan zijn oorzaak hebben in verkeerde voeding, gestoorden bloedsomloop en bloedvorming, in ondoelmatige beweging of rust van een lichaamsdeel, enz. enz. De geneesmethode moet er derhalve op ingericht zijn, om de gestoorde stofwisseling weder tot zijn normale verhoudingen terug te brengen. Dit geschiedt eendeels door artsenijen, die tot de zieke organen in specifieke verhouding staan, anderdeels door de hulpmiddelen der natuur: lucht, water, licht, voedsel, warmte, enz.

Waarin bestaat nu in hoofdzaak het homoeopathische diëet? Wat omvat het? Wat is geoorloofd? Wat is verboden?

Wij maken hier een onderscheid tusschen het homoeopathische diëet bij *acute* ziekten, bij het *herstellingsstadium* na acute ziekten (de zoogenaamde reconvallescentie) en bij *chronische* ziekten.

Als grondslag voor de toepassing van het homoeopathische diëet in *acute*, *koortsachtige* ziekten gelden nog altijd de denkbeelden, die Hahnemann daaromtrent ontwikkeld heeft. Koortszieken bevinden zich het best, zooals ook door honderdvoudige ondervinding bewezen is, bij een mild, eenvoudig diëet, uit frisch water met wat frambozen- of aalbessensap, versche melk, dunne havermeel- of griesmeelsoep en licht verteerbare melk- en meelspijzen bestaande. Bouillon is meestal schadelijk, vooral als de maag bedorven is. Wijn of cognac zijn alleen op voorschrift van den arts te geven, die deze dranken soms verordenden zal bij patiënten, die vroeger aan het gebruik van alcoholica gewend waren.

In het tijdperk der *genezing van acute ziekten* moet het lichaam krachtiger gevoed worden, om de gevolgen van de verzwakkende invloeden te boven te komen. Hier zijn eieren, bouillon, kalfsvleesch en jonge kippen, later gebraden rundvleesch en beafsteak op hun plaats. Met vruchten en groenten moeten deze reconvallescenten voorzichtig zijn.

Bij lijders aan *chronische ziekten* eindelijk moet het

diëet aan elk bijzonder geval aangepast worden, en zal elk verstandig arts met de gewoonten en levenswijze van den patiënt, den aard en de oorzaak der ziekte rekening houden, en aldus even zorgvuldig individualiseerend te werk gaan als bij de keuze van het geneesmiddel. *Over 't algemeen* is bij het gebruik van homoeopathische middelen en chronische ziekten **verboden**:

Koffie, groene thee, alcoholische dranken, als cognac, rum, zware wijnen en bieren, tenzij uitdrukkelijk door den arts toegestaan; scherpe specerijen, als spaansche peper en mosterd; zwaar te verteren vleesch, als vet varkensvleesch, vette visschen, b. v. paling; versch brood, zware puddingen en taarten, en eindelijk het gebruik van tabak bij keel-, borst-, maag-, zenuw- en oogziekten.

Geoorloofd zijn daarentegen de volgende spijzen: gebraden vleesch van het rund, het kalf, het schaap, wild en gevogelte; magere ham, zee- en riviervisch; eieren; versehe boter en kaas; aardappelen, jonge groenten en rijpe vruchten; allerlei goede meel- en melkspijzen, als brij van rijst, sago, haver, gerst, enz.; brood, beschuit en niet te vette koeken en taarten; voorts van de dranken: frisch water en mineraal water; thee; cacao; melk; bouillon; licht bier en gezondheidskoffie.

Alleen die spijzen en dranken zijn dus bij het gebruik der homoeopathische middelen, verboden en derhalve zorgvuldig te vermijden, die op zichzelf reeds bij lang voortgezet gebruik voor het gezonde lichaam, en dus in nog hoogere mate voor het zieke lichaam schadelijk zijn. Men behoeft dus niet zóó angstig te zijn bij de keuze der spijzen, dat men ze wegens een paar sneedjes uien of wat peterselie staan laat. In de meeste gevallen is het aanbevelenswaard, afwisseling in den kost te brengen, want daardoor worden niet alleen de spijzen met meer smaak genuttigd, maar wordt ook het lichaam beter gevoed.

Wie nog meer omtrent dit belangrijke onderwerp weten wil, leze de artikelen over: „De homoeopathische diëet” in No. 8, 9 en 10 van den 7den jaargang van ons Maandblad, waarin ook nog een uitvoerige beschrijving van de voedingswaarde der verschillende levensmiddelen en een bijzonder nauwkeurige beschrijving van het diëet bij verschillende, dikwijls voorkomende chronische ziekten gegeven wordt.

Dr. J. v.

BEHANDELING VAN EKSTEROOGEN.

Een lezer van ons Maandblad, die met veel belangstelling van het in een der vorige nummers voorkomend artikel „Koude voeten” kennis genomen heeft, vraagt aan, of wij niet een artikel geven kunnen *omtrent de behandeling en eventuele genezing van eksterooogen of likdoorns*. „Zooals u weet,” schrijft hij er bij, „worden talloze middelen, schadelijke en onschadelijke, aanbevolen en aangewend.”

Gaarne voldoen wij hiermede aan zijn verzoek in de hoop, menigen lijder aan deze wel is waar niet gevaarlijke, maar toch hoogst pijnlijke en het leven verbitterende kwaal van nut te kunnen zijn.

De zoogenaamde *eksterooogen* of *likdoorns* ontstaan

gewoonlijk door den druk van *te nauwe* of *te wijde* schoenen op de teenen, waardoor langzamerhand een verdikking der huid en na verloop van eenigen tijd een hoornachtige kern gevormd wordt, die op het beenvlies van de teenen drukt, waardoor de pijnen veroorzaakt worden. De omgeving van dezen kern of van het „eksterooog” is gezwollen en eveneens verdikt.

Door het dragen van passende, niet te nauwe en niet te wijde laaren of schoenen kan dus het ontstaan der likdoorns *verhinderd* worden. Zijn de eksterooogen reeds aanwezig, dan spreekt het vanzelf, dat in de eerste plaats op het dragen van passende schoenen gewicht gelegd moet worden. Reeds hierdoor alleen zullen in verbinding met nu en dan herhaalde *warme voetbaden* de eksterooogen in vele gevallen verdwijnen. Niet altijd is dit evenwel het geval, vooral niet als de hoornkegel reeds te diep is ingeworteld, om vanzelf te kunnen verdwijnen. Dan zijn er andere middelen noodig, om dit te bewerktelligen. Gevaarlijk is het zoo geliefkoosde „snijden” der eksterooogen, vooral als dit met „onzuivere” instrumenten geschiedt. Reeds menig een heeft op deze wijze bloedvergiftiging verkregen, en de gevallen zijn niet zoo zeldzaam, dat de dood het gevolg was van zulk een „eksterooogen-operatie.” Dit is natuurlijk alleen dan mogelijk, als er onzuivere stoffen in de wond kwamen.

Een der eenvoudigste en goedkoopste middelen om de eksterooogen op onbloedigen weg te verdrijven is het *water*, waaraan men een geringe hoeveelheid *Arnica-tinktuur* kan toevoegen. Men neemt een vierdubbel gevouwen linnen lapje, maakt het in de vloeistof nat, drukt het wat uit, en wikkelt het om de van het eksterooog voorziene teen en bindt er vervolgens een flanellen band om, die tevens eenige malen om den voet geslagen wordt, om het verband stevig te maken. Nadat men een week lang zulk een omslag gemaakt heeft, die den geheelen nacht blijft liggen, kan het losgeweeke eksterooog gemakkelijk met de vingers of een stompe schaar verwijderd worden. Deze Arnica-water-omslagen zijn ook het beste middel tegen een verontreiniging der wond, na een onvoorzichtig snijden van het eksterooog ontstaan.

Een ander goed middel bestaat in het dagelijkse bestrijken van het eksterooog met het *Collodium Salicylaatum*, dat men in elke apotheek kan krijgen. De zich daarbij vormende dikke, witte huidlaag kan na verloop van ongeveer acht dagen met het „oog” afgetrokken worden. Deze behandeling moet, zoo noodig, na eenigen tijd nog eens herhaald worden.

Deze twee eenvoudige middelen, consequent gebruikt en gepaard met het dragen van *goed passend* voetbekleedsel, zijn voldoende om alle lastige eksterooogen of likdoorns voorgoed te verdrijven. Om de plaats, waar het eksterooog gezeten heeft, voor hernieuwden druk van de schoenen te beschutten, heeft men zoogenaamde „eksterooogen-ringen” vervaardigd, die uit een wollen stof bestaan en op de teenen geplakt worden. Deze kunnen dan een tijd lang nog gedragen worden, om het opnieuw opkomen der likdoorns te verhinderen. Tegen de pijnen bij weersveranderingen is het inwendig gebruik van de derde decimaal-verdunning van *Rhus toxicodendron* aan te bevelen.

Dr. J. v.

Afscheldersrede van Dr. Kallenbach bij zijn vertrek uit Rotterdam.

Op den 30sten Maart had te Rotterdam een vergadering plaats van de afdeeling der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, in welke Dr. Kallenbach, die sedert de oprichting dier afdeeling haar president was, bij zijn verlaten van de stad, waarin hij meer dan veertig jaren als homoeopathisch geneesheer heeft gepractiseerd, een woord van afscheid richtte tot de leden der afdeeling. Wij achten dit afscheidswoord om de interessante bijzonderheden en de geestige opmerkingen, die er in voorkomen, belangrijk voor ieder voorstander der Homoeopathie, en geven het daarom een plaats in ons Maandblad.

M.H.! Het is naar aanleiding van mijn aanstaand vertrek uit Rotterdam, dat ik nog voor eenige minuten om uw welwillend gehoor verzoek. Mij is het zeldzame voorrecht, in ons land nog aan geen ander vergund, te beurt gevallen, om onafgebroken gedurende 42 jaren in een en dezelfde stad, ons Rotterdam, als practiseerend geneesheer mijn krachten aan de Homoeopathie te mogen wijden. Deze geneeswijze heeft ook hier dezelfde lotgevallen gehad als overal elders, en is er nog steeds meer of minder aan blootgesteld; men heeft haar belachelijk gemaakt, bespot, op den kaak gesteld, belasterd, beklad, door het slijk gehaald, met onedele wapens aangerand, geridiculiseerd, bestreden en veroordeeld, maar niet onderzocht en beproefd; en tegen al deze vervolgingen is zij bestand gebleven, en wint hoe langer hoe meer voorstanders. Ik heb haar van een weinig betekenende kiem tot een wel nog jong, maar ontwikkelingskrachtig boompje zien opgroeien.

Als zoon van een homoeopathisch geneesheer heb ik al vroeg de grondbeginselen der nieuwe geneeswijze in mij opgenomen, en ben reeds in de jaren 1840—46 te Berlijn geweest geweest van den hevigen strijd, welken zij, toen nog in haar kindsheid, te doorworstelen had. Bij de officieele wetenschap gold zij eenvoudig als nonsens of kwakzalverij, en hare beoefenaren als bedriegers of bedrogenen. Bij het leekenpubliek vond zij, zooals trouwens van het eerste begin harer grondvesting door Hahnemann af, wel meer steun en waardeering, doch zij was over het algemeen nog te weinig bekend, om veel belangstelling te kunnen ondervinden. Welnu, mijne Heeren! een soortgelijken toestand trof ik in onze stad aan bij mijne vestiging in Februari 1857. Deze vestiging geschiedde ten gevolge van de pogingen van een zesttal mannen, die door den vermaarden homoeopaat, Dr. von Bönninghausen te Munster in Westfalen, met de nieuwe geneeswijze en hare schitterende resultaten in eigene ziektegevallen bekend geworden, de meest mogelijke moeite deden, om alhier de vestiging van een homoeopathisch doctor te verkrijgen en hem daarom een garantie aanboden. Deze heb ik bij de aanvaarding van de praktijk teruggewezen, ten einde den tegenstanders geen aanleiding te geven tot de bij hen zoo gewone verdachtmaking, dat ik uit financieele speculatie homoeopaat geworden was.

De Homoeopathie had toen in ons land nog geen andere vertegenwoordigers onder de artsen, dan een of twee in den Haag, die er wel aan deden, maar toch geen volbloed homoeopaten waren; een in de provincie Groningen; sedert 6 maanden mijn vader te Utrecht, en eindelijk een plattelands heelmeeester hier in de buurt te Overschie, die echter kort vóór mijn komst reeds overleden was. Door hem, en vooral door den reeds genoemden Dr. v. Bönninghausen was de nieuwe geneeswijze hier in een beperkten kring van het beschaafde publiek zeer gezien en gewild, terwijl de geneesheeren er haast niets van af wisten, en haar volgens het

oude deuntje als kwakzalverij en de beoefenaars er van als onwaardigen beschouwden.

Ik kreeg het al spoedig zeer druk; vooral ook de minvermogenenden stroomden naar mij toe. Een of andere grappenmaker had de onmogelijkste, door mij volbrachte genezingen rondverteld, onder anderen ook de al meer gehoorde, dat ik een ooglijder, achter wiens ziekte nog geen geleerde had kunnen komen, hersteld had door hem met een koord stevig te worgen, totdat de oogen genoeg uitpuilden, om in een er van een vastzittenden splinter te kunnen zien en te kunnen uittrekken. Zelfs zóó dwaze verhalen vonden bij een op het buitengewone belust publiek onvoorwaardelijk geloof. Ik werd als wonderdokter gedoodverfd, en ontmoette in zomernachten, laat naar huis komende, op de stoep voor de deur mijner woning in de Beurssteeg reeds koffie drinkende of duttende menschen, die op het morgenspreekuur om 7 uur de eerste beurt verlangden. Gelukkig voor mij — want de lieden op die wijze zich gedragende hangen den geheel onschuldige toch den bonten mantel van een charlatan om — duurde leze „Sturm- und Drangperiode“ van mijn praktijk niet zeer lang, en kwam deze geleidelijk in regelmatige banen. Er waren in alle kringen, ook in de eerste familiën alhier velen, die wenschten van de Homoeopathie gebruik te maken, en ik kwam al spoedig met mijn tijd te kort. Zulks nam zóó toe, dat nog geen twee jaar na mijne komst, in het najaar van 1858, Dr. S. Gruber als tweede homoeopaat hier beroepen werd, en in 1859 ook Dr. S. J. v. Roijen, thans in Utrecht, zich in onze stad als homoeopathisch geneesheer vestigde. Met ons drieën trachtten wij het nog zeer onkundige publiek door het uitgeven van een courrant meer juiste begrippen over de Homoeopathie te verschaffen en door het openstellen van een gelegenheid tot hulpverleening aan minvermogenenden ook dezen de hom. behandeling nog meer toegankelijk te maken.

Toch bleek het na verloop van ruim een jaar, dat de belangstelling in de Homoeopathie nog niet groot genoeg was, om drie artsen noodig te maken. Nadat Dr. v. Roijen weder van hier vertrokken en Dr. Gruber in 1868 naar Utrecht verhuisd was, bleef ik tot 1896 toe, dus 28 jaar lang, in Rotterdam weer de eenige gestudeerde vertegenwoordiger der Homoeopathie, en mijne praktijk eischte wel eens te sterke inspanning van krachten. Hoe uitgebreid mijn werkkring aldaar geweest is, kunnen de Heeren opmaken uit het feit, dat ik behalve hier en in den Haag, waar ik eenige jaren geregeld iedere week eens practiseerde, nog voor 60 à 70 andere gemeenten in de provinciën Noord- en Zuidholland, Zeeland, Brabant, Gelderland en Utrecht, niet slechts eenmaal, maar herhaaldelijk, en naar velen zelfs zeer dikwerf ontboden werd, tot naar Alkmaar, Middelburg, Breda en Arnhem toe. Alles in aanmerking genomen mag ik dus, zonder mij aan overschatting schuldig te maken, wel beweren, dat ik een goed deel tot de verbreiding der Homoeopathie in ons land bijgedragen heb. Jammer maar, dat mijn weten en kunnen vaak te kort geschoten zijn, anders zou mijn arbeid nog betere vruchten voor onze zaak hebben opgeleverd.

Zulk een lange praktijk heeft mij in de gelegenheid gesteld, niet slechts eenige waarnemingen te doen over de sympathiën, die de Homoeopathie zich in de verschillende kringen der Rotterdamsche maatschappij mocht verwerven, maar ook het facit uit de waardeering te trekken, waarin zij zich thans in vergelijking met vroeger verheugt. En dan is het wel opmerkelijk, dat juist die stand, welke Rotterdam tot de bloeiende stad gemaakt heeft, die zij thans is, de groote handelstand, het allerminst van haar weten wil. Of de $\frac{1}{1000}$, $\frac{1}{1000000}$ en nog veel kleinere percenten aan werkzame stof in de hom. artsenijen aan de heeren, die gewoon zijn de waarde eener zaak meer naar maat en gewicht te beoordeelen, te weinig waarborg geven, om het grootste kapitaal: de gezondheid, er mede te kunnen verkrijgen, of dat er andere redenen voor hun stugge houding bestaan, is hier niet de plaats om te onderzoeken. Onder

de gestudeerde standen zijn het de rechtsgeleerden, waar ik de minste, de geestelijken, vooral de predikanten ten platten lande, waaronder ik de meeste voorstanders onzer geneeswijze aangetroffen heb. Voorts is zij nog al gewild bij onderwijzers en hoofden van scholen, en zeer verspreid en gezien bij den beschaafden en meer gegoeden, en niet minder bij den kleinen burgerstand. Zooals trouwens overal hellen zij, die een strengere richting en een meer ideale opvatting van het leven toegedaan zijn, meer tot de Homoeopathie over dan de vrijdenkers en materialisten. Indien ongetwijfeld het aantal voorstanders van en belangstellenden in de Hom. veel grooter, hun oordeel er over juist en hun gehechtheid er aan sterker dan vroeger geworden zijn, zoo is het even zeker, dat het gehalte der voorstanders in zoover geringer geworden is, daar uit de eerste en meer geziene kringen onzer stad slechts nog zeer weinigen er gebruik van maken, en zulks in tegenstelling van de waarneming in andere steden en landen, waar juist de hooggeplaatsten en invloedrijken en de adel er mede ingenomen zijn.

Zooals gij weet, mijne Heeren! spelen thans de specialiteiten in de geneeskunde een groote rol. Er zijn specialiteiten voor alles en voor allen, en de verbreking van de eenheid der geneeskunst heeft, tengevolge van de reusachtige uitbreiding dier wetenschap, een bedenkelijke hoogte bereikt. De noodzakelijkheid en het groote nut van zekere specialiteiten zal niemand ontkennen, maar aan den anderen kant mag ook het verband tuschen het geheel en het bijzondere, tuschen hoofd en leden, niet voorbij gezien worden. De homoeopaat staat vaster dan zijn confrater op het ziektekundige standpunt, dat ook de kleinste plaatselijke aandoening afhankelijk of een waarneembaar verschijnsel is van een stoornis, een wanklank in de harmonie van het normale leven van het organisme, en door zijn geneesbeginsel „der soortgelijken” kan hij dikwerf schijnbaar plaatselijke ziekten, die volgens de tegenwoordige opvatting bij een specialiteit te huis behooren, nog beter dan deze genezen.

Trouwens, M. H. mag de homoeopathische arts, zoo lang hij althans nog zoo zeldzaam is als thans, als een specialiteit beschouwd worden, en wel naar de *methode* van behandeling — evenals zij die met massage, gymnastiek, koud water, badkuren, electriciteit, hypnose, enz. behandelen. Door deze positie heeft hij thans nog de goede kans der specialiteiten, de kans namelijk om in den harden strijd om het bestaan de overwinnaar te worden en zich spoedig een goed bestaan in de maatschappij te veroveren. Zoodra eens alle artsen in gepaste ziekte-toestanden van de Homoeopathie gebruik zullen maken, tot welk gezegend tijdstip nog veel water in de zee zal moeten vloeien, is het met de genoemde goede kans gedaan. Hoe wenschelijk ook het spoedig aandreken van dit tijdstip zijn moet, zoowel in het belang van de lijdende menschheid, als ook in dat van de zegespraal der waarheid, vertegenwoordigd in de Homoeopathie, het vooruitzicht er op is bij ons in Europa nog al droevig; en wanneer er stemmen opgaan, die u willen doen gelooven, dat een toenadering tussehen de vijandige partijen, een compromis tussehen hen reeds als het ware in de lucht hangt, zoo zij verzekerd, dat deze meening berust op een vroom zelfbedrog, op het kijken door de bril van het optimisme. Tot staving van mijn beweerden kan ik u b.v. mededeelen, dat in Berlijn, waar de Homoeopathie reeds 70 jaren door artsen beoefend wordt, en thans ruim een twintigtal, waaronder zeer uitstekende, praktiseeren, ook heden ten dage de vijandige verhouding tussehen de twee therapeutische richtingen niet beter is dan vroeger. De homoeopaten hebben er hospitaal noch leerstoel, zijn van de wetenschappelijke vereenigingen uitgesloten, kunnen in de geneeskundige Journalen niet aan het woord komen, terwijl nimmer met hen in consult te treden de bij hunne confraters uitgegeven parole blijft.

Ja, mijne Heeren, het moet, helaas! gezegd worden: het deel der geneeskunde, door de Homoeopathie vertegenwoordigd, heeft in ons Werelddeel nog geen diploma van de

faculteiten, nog geen toegang tot de ruime zalen der wetenschap gekregen en zal er ook nog lang van verstoken blijven. Ook de serumtherapie, die ook wel eens in het hom. leger als een stap op den weg tot ons begroet werd, het genezen van besmettelijke ziekten door gecultiveerde dierlijke vochten van de smetstof zelf, heeft er niets aan veranderd, en kon zulks ook niet doen, want de serumtherapie heeft al heel weinig met de Hahnemannsche Homoeopathie te doen. En toch moet er een tijd komen, waar de blinden ziende zullen worden, en de geneeswet „*Similia similibus*” algemeene erkenning zal vinden, maar slechts naast de andere behandelingsmethoden, de zoogenaamde Allopathie niet uitgesloten, want ook deze heeft haar recht van bestaan, en slechts dweepers en eenzijdigen kunnen beweren, dat de behandeling met groote artsenijdsen naar geheel andere indicaties dan de onze niet ook in sommige gevallen de beste is.

Mijne Heeren! daargelaten de teleurstellingen, miskenningen en verdrietelijkheden, die nu eenmaal bij het beroep van den arts, en vooral van den homoeopathischen, te huis behooren, moet ik, terugziende op de achter mij liggende 42 jaren, volmondig bekennen, dat ik veel reden tot dankbaarheid heb; mij was de beste taak van het leven weggelegd, de taak, om gedurende een lange tijdruimte een ook voor anderen nuttigen en voor de zege eener waarheid bevorderlijken arbeid te mogen verrichten; ik heb een geachte positie er mede verkregen; men heeft mij veel sympathie, vertrouwen en toegenegenheid betoond, in één woord, mij werd een goed geschudde maat van menschelijken voorspod toebedeeld.

Maar, als dit zoo is, zal allicht de een of ander vragen: waarom scheidt u dan toch van den werkkring, waar u met zoo vele banden gebonden wordt, van de plaats, waar u het beste gedeelte van uw leven nuttig doorgebracht hebt? Ja, mijne Heeren, dan zal ik moeten antwoorden: juist omdat het 't beste gedeelte *gewest* is, omdat er een tijd is van komen en van gaan. Ook onze professoren aan de Hoogeschoolen moeten op 70-jarigen leeftijd hunne betrekking aan jeugdiger en frisscher krachten afstaan, omdat de wetgever ingezien heeft, dat ook voor de hoogst ontwikkelde de tijd komt, waar hij niet meer tegen alle aan hem te stellen eischen opgewassen is. In nog hooger mate is zulks voor den veel gezochten arts het geval. Wegens zijn sloopenden arbeid moet hij zorgdragen, dat hij ouder wordende niet tevens veroudert, en hij doet wijzer, intijds vrijwillig ontslag te nemen dan dien van het publiek te krijgen. doordat het hem aanvankelijk in homoeopathisch kleine, later in steeds gevoeliger groote dosen van terughoudendheid doet blijken, dat hij den juiststen tijd van heengaan verzuimd heeft. Veel minder echter deze overwegingen dan wel particuliere redenen hebben mijn besluit van vertrek doen rijpworden, want ook in mijn nieuwe woonplaats zal ik op kleinere schaal de homoeopathische praktijk blijven waarnemen.

Mijne Heeren! als het uur van vertrek komt, zal ik zeer zeker met een bedrukt hart en met een vol gemoed van hier scheiden. Ik vlei mij echter, dat velen mij een vriendelijk aandenken zullen bewaren, en dat ik niet al te spoedig vergeten zal zijn. Moge de Homoeopathie hier steeds in bloei toenemen en de haar toekomende waardeering vinden! U, mijne Heeren, wensch ik voorspoed en welslagen op al Uwe wegen toe!

DE ALGEMEENE VERGADERING.

De jaarlijksche algemeene vergadering van de *Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland*, die op den 12den dezer gehouden werd in het gebouw „Irene,” te Utrecht, leverde opnieuw het bewijs dat ook in het vorig

jaar de belangstelling in de homoeopathische geneeswijze in ons land was toegenomen. De Voorzitter kon de verblijdende mededeeling doen, dat er weer twee nieuwe afdelingen waren opgericht, namelijk te Utrecht en te Zaandam, zoodat de Vereeniging thans 12 afdelingen telt, en het ledental steeds toenemende is. De finantiën bevinden zich daardoor in een tamelijk gunstigen toestand, voor zooverre namelijk het bestuur geen gebruik heeft behoeven te maken van de vrijheid, ter vorige algemeene vergadering verleend, om het reserve-kapitaal aan te spreken, niettegenstaande aan drie artsen subsidie is verleend voor het doen van een reis naar het Buitenland tot bestudeering der Homoeopathie, en aan de studenten de gewone subsidie werd verleend.

Een tweede hoogst verblijdende mededeeling kon door den Voorzitter worden gedaan, dat namelijk de heeren C. F. Aalsmeer en W. Rolvink, die ook ter vergadering tegenwoordig waren, zich als hom. artsen in den Haag en Zwolle hadden gevestigd, 't welk een gevolg is van de ijverige bemoeiingen onzer Vereeniging.

Naar aanleiding van het voorstel Zwolle werd besloten pogingen aan te wenden om het fonds voor een Centraal Homoeopathisch Ziekenhuis te vermeerderen.

Door Dr. Rolvink uit Zwolle werden belangrijke mededeelingen gedaan omtrent hetgeen hij in Greifswald en Buda-Pesth gehoord en in Leipzig en Stüttgart gezien had van de homoeopathische geneeswijze en behandeling.

Tot leden van het Hoofdbestuur werden herkozen de heeren P. de Raadt en Dr. D. K. Munting Jr. en Utrecht aangewezen tot de plaats, waar het volgende jaar de algemeene vergadering zal gehouden worden.

ADVERTENTIËN.

J. I. A. B. VAN ROIJEN, ARTS,
ROTTERDAM,

is van Zaterdag 29 April tot en met Zondag 14 Mei
niet te consulteeren

en VERHUIST in dien tijd van Nieuwe Haven 134
naar HARINGVLIET Z. Z. 26.

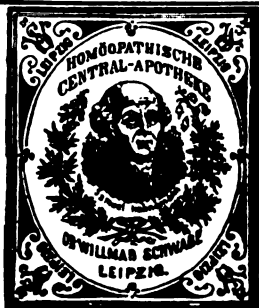
Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huls-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

In mijn Generaal-Depôt, — gevestigd:

Internationale Apotheek van Albert Sommer

(Duitsch Gediplomeerd Apotheker)

Heiligeweg, hoek Singel, Amsterdam —

sijn uitsluitend door mij verpakte en gepotentieerde medicamenten verkrijgbaar. Volgens contract met mij zijn de echte origineele verpakkingen ALLEEN in de Internationale Apotheek te Amsterdam verkrijgbaar; men lette daarom op het Fabrieksmerk.

Men adresseere:

Homoeopathisch Generaal-Depôt

DR. WILLMAR SCHWABE — AMSTERDAM.

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

Homoeopathische Apotheek,

WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Dr. F. O. W. KALLENBACH

VERHUIST met 20 April a.s. naar Apeldoorn en houdt aldaar behalve 's Donderdags op de werkdagen van 10—12 spreekuur ten zijnen huize in het *Wilhelminapark*.

ROTTERDAM, 1 April 1899.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post *f* 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Voordracht van den Arts van Eden. — Symptomen en siektenamen — Het Misbruik van alcohol en zijne gevolgen voor het individu, den staat en de maatschappij. — Beantwoording van vragen. — Gezondheidsbeginselen. — Advertentiën.

Voordracht van den Arts van Eden.

Onder den titel „Homoeopathie en praktijk” is onlangs de voordracht uitgegeven, die de arts P. H. van Eden gehouden heeft in de Afdeling Friesland der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der geneeskunde.

Zeer zeker is deze voordracht over het algemeen in waardeeren toon geschreven, en het doet zeker allen voorstanders der homoeopathische geneeswijze genoegen, daarin een geneeskundige aan het woord te zien, wien het „na een onbevooroordeelde kennisname der homoeopathische litteratuur wenschelijk is gebleken, dat aan het homoeopathische onderzoek meer aandacht worde geschonken dan tot nu toe als regel het geval is,” en die meent, dat „aan het wetenschappelijk onderzoek van homoeopathisch toegediende geneesmiddelen een, zij het ook bescheiden plaats, behoort te worden ingeruimd.”

Als strijdschrift tegen de Homoeopathie hebben wij derhalve, gelijk de schrijver zegt, deze voordracht niet op te vatten.

Ik wensch deze brochure dan ook niet als zoodanig te beschouwen, en wil er het strijdswaard ook niet voor in de hand nemen. Toch gevoel ik mij

gedrongen, het een en ander in het midden te brengen tegen enkele m.i. onjuiste beschouwingen van den schrijver.

Na een wel wat al te beknopt overzicht te hebben gegeven van Hahnemann's leer en denkbeelden, zegt de schrijver, dat zoo goed als niemand der tegenwoordige homoeopaten Hahnemann's leer in al hare consequenties aanvaardt, en dat de onvervalschte leer van dezen genialen man geen aanhangers meer telt.

Dit nu is juist, en toch weder niet juist. Juist is het, wanneer daaronder verstaan moet worden, dat de tegenwoordige homoeopathische geneesheeren volstrekt niet alles beamen wat Hahnemann b.v. over de psora-theorie, over de wijze van het opheffen der zwakkere, natuurlijke ziekte door de sterkere, kunstmatige ziekte, over de levenskracht, over het potentieëren etc. gezegd en geleerd heeft. Onjuist evenwel is het, wanneer daarin zou opgesloten liggen, dat het meerendeel der homoeopathische geneeskundigen niet de hoofddenkbeelden van Hahnemann ten volle aanvaardt.

Wat de bijzaken betreft, zal ongetwijfeld nauwelijks één wetenschappelijk ontwikkeld homoeopaat aan de zijde van Hahnemann staan; wat evenwel de hoofdzaak aangaat, zijn allen, die op den naam van homoeopaat aanspraak kunnen maken, met Hahnemann van hetzelfde gevoelen.

Psora-theorie, dynamiseeren der artsenijen etc. zijn bijzaken, en met haar staat of valt Hahnemann's leer niet. Hoofdzaak is evenwel het beginsel „*Similia similibus curantur.*” Dit beginsel maakt het wezen der Homoeopathie uit, en bepaalt haren omvang. Met dit beginsel staat of valt de Homoeopathie; en wie het niet aanvaardt, is geen homoeopaat.

Nu vloeit juist uit dit beginsel voort al hetgeen de homoeopathische geneeswijze van andere geneeswijzen onderscheidt.

Gelijk ik reeds in mijne „brieven aan een medisch

student," die in het vorige jaar in dit blad opgenomen werden, aangetoond heb, zijn de uitvloeisels van dit beginsel *vierderlei*.

1. Ten eerste vloeit er uit voort, dat wij ons een zoo nauwkeurig mogelijk beeld moeten trachten te maken van den aard der ziekte. Dit moet op meer nauwkeurige wijze geschieden dan de geneeskundigen, die volgens andere geneeswijzen behandelen, gewoon zijn te doen. Niet alleen toch moet een nauwkeurige diagnose gesteld worden; niet alleen moeten alle *objectief* waarneembare verschijnselen in aanmerking worden genomen, maar ook de *subjectieve* bezwaren moeten niet over het hoofd worden gezien, aangezien juist deze dikwerf voor de keuze van het simile-middel van groote waarde zijn.

2. In de tweede plaats vloeit uit het *Similia similibus* voort, dat wij ons een zoo nauwkeurig mogelijk beeld der artsений-werking moeten trachten te verschaffen, en wel door middel van experimenten op gezonden, (zoo wel menschen als dieren.) Ook bij dit experimenteeren moet niet alleen op de direkt waarneembare veranderingen van de normale functies, en op de wijzigingen, die het organisme onder invloed van de ingebrachte stof ondergaan, gelet worden, maar moeten tevens de *subjectieve* bezwaren, die de proefpersonen ondervinden ten gevolge van het in zich opnemen der te onderzoeken artsений, op hun juiste waarde worden geschat.

3. In de derde plaats vloeit dan uit hetzelfde beginsel voort, dat wij het ziektebeeld vergelijken met de ons bekend geworden artsений-beelden, uit die artsений de zoodanige kiezen, die in hare uitwerking het meest overeenkomst heeft met het voor ons liggende ziektegeval, en dus tot de aanwending komen van één enkele artsений op een bepaald oogenblik.

4. Eindelijk vloeit er in de vierde plaats uit voort, dat wij deze artsений in zoo klein mogelijke hoeveelheid toepassen, opdat elke pathognomonische nevenwerking op het organisme buitengeeloten blijve.

Wanneer wij nu deze vier punten aandachtig overwegen, dan zal ons toch, dunkt mij, duidelijk blijken, dat de homoeopathische geneeswijze, die op het „*similia similibus curantur*” berust, zich in positieven zin onderscheidt van elke andere geneeswijze.

Hetgeen toch de arts van Eden zegt over het zeldzame voorschrijven van ellenlange recepten door de huidige allopaten, (s. v. v.), snijdt geen hout; want iedereen, die een weinig de allopathische recepten in een apotheek heeft doorsnuffeld, weet dat er slechts zelden één enkel geneesmiddel op voorkomt. Bij den homoeopaat is het *regel*, bij den allopaat is het *uitzondering*, een enkele artsенийstof voor te schrijven; ziedaar een groot verschil!

Ook wat het experimenteeren op het gezonde organisme aangaat, bestaat er een groot verschil tusschen de zienswijze der homoeopaten en allopaten, evenals bij het opmaken der diagnose de handelwijze der homoeopaten anders is als die der allopaten. Dit blijkt genoegzaam uit hetgeen ik onder 1 en 2 als de uitvloeisels van het *similia similibus* op den voorgrond stelde.

En wat eindelijk de grootte der dosis aangaat, zoo zal toch door niemand, hij zij allopaat of ho-

moepaat, betwijfeld worden, dat in dit opzicht een *buitengewoon groot* verschil tusschen homoeopaten en allopaten bestaat. Ik verklaar dan ook in het geheel niet te begrijpen, hoe collega van Eden zeggen kan, dat de vorm — en daaronder verstaat hij blijkens het vooraf door hem gezegde ook de hoeveelheid — waarin de geneesmiddelen door den homoeopaat worden toegediend, geen essentieel verschil oplevert met vele bij de allopaten gebruikelijke bereidingswijzen.

Een positief verschil tusschen allopaten en homoeopaten is er derhalve onweersprekelijk op alle vier punten; en waar nu het beginsel der homoeopathische geneeswijze, het *similia similibus curantur*, door de officieële school niet als juist erkend wordt, spreekt het daar niet vanzelf, dat zij, die dit beginsel aangaan hebben en als leidraad voor de geneeskundige, d. i. medicamenteuze behandeling hunner zieken beschouwen, zich openlijk dienaangaande uitspreken en zich in onderscheiding van andere geneeskundigen volgelingen van Hahnemann, beoefenaars der homoeopathische geneeswijze of kortweg homoeopaten noemen?

Dat wij, die ons aldus noemen, in de eerste plaats *artsen* zijn, behoeft ik nauwelijks opzettelijk nog eens te zeggen. Wie van ons, homoeopaten, zal niet toegeven, dat in vele gevallen van chirurgischen, gynaecologischen aard noch allopathische, noch homoeopathische medicamenten genezing kunnen brengen? Wie zal niet toestemmen, dat menig geval van ziekte door verandering van leefwijze, van dieët, van klimaat etc. geneest zonder toedoen van welke artsений ook?

Wie van ons zal niet nu en dan in zijne praktijk tot de ervaring komen, dat hij bij plotseling optredende kolieken, bij onherstelbare kranken somtijds tot een symptomatisch-palliatieve behandeling de toevlucht moet nemen?

Wat ik evenwel den schrijver van „Homoeopathie en praktijk” volstrekt niet kan toestemmen, is, dat derhalve ook het arbeidsveld van den homoeopaat nog tamelijk beperkt is. Integendeel, dit is groot, en wordt elken dag grooter, hoe meer wij indringen in de juiste kennis der geneesmiddelen. Hoe meer wij toch de uitgestrektheid van het werkingsgebied der artsений zullen leeren kennen, en hoe verder wij zullen komen in het samenstellen van een waarlijk zuivere geneesmiddelleer, des te minder zullen wij ook zelfs bij ongeneeslijke ziekten verlegen staan, en des te zeldzamer zullen wij ook van andere geneeswijzen gebruik behoeven te maken.

Al verschillen wij nu ook van andere geneeskundigen in onze overtuiging en al is onze behandelingswijze ten opzichte van de interne ziekten een andere, toch nemen wij niet, gelijk de heer van Eden zegt, een plaats in als specialiteiten in een zekere behandelingswijze. Dit moge door het publiek vaak zoo beschouwd worden, het is inderdaad niet zoo. Wij zijn artsen in de *eerste* plaats, en homoeopathische geneeskundigen in de *tweede* plaats, zoodat wij ons dus ook volkomen vrij gevoelen tegenover onze patiënten, en volstrekt niet de zieken homoeopathisch behandelen, omdat zij dit wenschen, maar omdat wij aan de homoeopathische geneeswijze de voorkeur geven.

Het gevaar van „zich niet vrij gevoelen,” waarover de schrijver spreekt, is dus denkbeeldig, of is ten minste even groot of even klein, zoowel voor den allopaat als homoeopaat. Ook kan dit gevaar, al was het aanwezig, moeielijk in de hand gewerkt worden „door de kunstmatige aankweeking van homoeopathische artsen, die door subsidie van een Vereeniging gesteund een reis naar het heilige land der Homoeopathie: Budapest, kunnen ondernemen en dan bij thuiskomst zedelijk verplicht zijn als homoeopathisch arts te poseeren.” En waarom niet? Omdat er van kunstmatige aankweeking van homoeopathische geneesheeren in ons land geen sprake is.

Kan men *kunstmatige aankweeking* noemen hetgeen de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland doet? Zij stelt artsen, die genegen zijn een praktisch onderzoek in te stellen naar de al of niet bestaande juistheid der homoeopathische beginselen, in staat, naar Leipzig, Berlijn, Greifswald, Budapest, Weenen en Stuttgart te gaan, en laat hen volkomen vrij, zich na hun terugkeer voor of tegen deze geneeswijze te verklaren, verbindt daaraan zelfs geen enkele voorwaarde. Is dit kunstmatig aankweken? Neen, dit is niet anders dan hetgeen iedereen, die iets over heeft voor zijne overtuiging, doen zal. Hij stelt anderen, die dit zelf uit eigen middelen niet kunnen, in staat, een onpartijdig onderzoek te doen naar hetgeen hijzelf stellig meent dat waarheid is.

Verplicht worden dergelijke artsen derhalve tot niets, en „zedelijk verplicht, als homoeopathisch arts te poseeren” zijn zij nog veel minder. Hoe toch kan een ernstig en wetenschappelijk gevormd medicus zich *zedelijk* verplicht achten, wanneer hij de homoeopathische geneeswijze onderzocht heeft er tot de conclusie gekomen is, dat zij geheel of ten deele op dwaling berust, als homoeopathisch geneesheer te gaan praktiseeren tegen zijne overtuiging in? Hij zou dan, dunkt mij, *zeer onzedelijk* handelen, en niets minder dan den naam van bedrieger verdienen. Dit nu *kan* de heer van Eden niet bedoelen; de goede naam van hen, die zich in den laatsten tijd als homoeopathische geneesheeren in ons land gevestigd hebben, zou daardoor te zeer worden aangerand.

En toch, verplicht zijn dergelijke artsen niettemin tot ééne zaak, en dat is tot het instellen van een *onpartijdig, onbevooroordeeld onderzoek!* Moge de schrijver, die reeds op onbevooroordeelde wijze kennis genomen heeft van de homoeopathische litteratuur, zich eveneens verplicht achten, thans ook langs praktischen weg een onderzoek in te stellen naar de resultaten der homoeopathische behandeling, en moge hij dit even onbevooroordeeld doen! Ik ben overtuigd, dat hij, na persoonlijk er mede kennis gemaakt te hebben, als voorstander der homoeopathie zal terugkeeren!

Dr. N. A. J. V.

SYMPTOMEN EN ZIEKTENAMEN.

Volgens de grondbeginselen der homoeopathische geneeswijze, zooals wij die herhaaldelijk in ons Maandblad en bepaaldelijk in de eerste nummers van dezen jaargang uiteengezet hebben, zijn de

ziekteverschijnselen, die zich bij den zieke voordoen, *van het grootste belang* voor de keuze van het passende geneesmiddel. Niet de *naam* van een ziekte, maar het *gansche beeld* der ziekteverschijnselen geeft den doorslag bij de keuze van een *homoeopathisch* geneesmiddel. De allopaten behandelen gewoonlijk naar ziektenamen en geven b. v. *salicyl* bij gewrichtsontsteking, *opium* bij darmcatarrh, *kwikzilver* bij syphilis, enz. Alle lijders aan een bepaalde ziekte worden over één kam geschoren en hoogstens een onderscheid in de dosis van het middel, al naar gelang van den leeftijd, gemaakt. Niet alzo gaan de homoeopaten te werk. Wel leggen ook zij waarde op de vaststelling van een juiste diagnose, maar de diagnose of met andere woorden: *de naam van de ziekte* bepaalt nog niet het geneesmiddel. Integendeel, ná het bepalen der diagnose begint pas de eigenlijke ziekte-behandeling. Dan begint pas het in vele gevallen moeilijke denkproces, om door vergelijking van de verschillende ziekteverschijnselen, aan den zieke in 't bijzonder eigen, met de symptomen van de ter sprake komende middelen, *het meest passende, het juiste homoeopathische* geneesmiddel uit te zoeken. Dat hierbij wel ter dege gelet moet worden op de *subjectieve* symptomen, d.w.z. op de symptomen *aan den onder behandeling zijnden patiënt eigen*, al passen deze ook niet in het algemeene beeld van den *ziektenaam*, is juist karakteristiek voor de homoeopathische behandeling. Hierop hebben wij herhaaldelijk gewezen bij het bespreken van de grondbeginselen der Homoeopathie en ook bij het passeeren der revue van „Onze geneesmiddelen” in den vorigen jaargang van ons Maandblad hebben wij telkens op de karakteristieke eigenschappen van de geneesmiddelen den nadruk gelegd.

Dit zoeken naar de overeenkomst tusschen de subjectieve symptomen van den patiënt en de karakteristieke eigenschappen der geneesmiddelen is soms moeilijk en tijdrovend, maar behoort tot de dankbaarste werkzaamheden van den homoeopathischen arts. De studenten aan de homoeopathische universiteiten in Amerika worden er speciaal in onderrecht en geoefend.

Interessant is het daarom ook voor onze lezers, eens kennis te maken met de wijze, waarop dit aanpassen van de geneesmiddelen aan de symptomen, die de zieke vertoont, aan de overzijde van den oceaan gedoopt wordt, daar een voorbeeld uit het praktische leven het groote nut van deze wijze van doen beter aantoonde dan theoretische beschouwingen.

Prof. Hawkes hield onlangs een college voor de studenten van het „Hahnemann College” te Chicago, waaruit wij onzen lezers het een en ander willen mededeelen:

Mijne heeren!

Het zal u opgevallen zijn, dat in mijne kliniek minder gewicht gelegd wordt op een nauwkeurige diagnose, dan op de zorgvuldige keuze van het voor elken zieke passende geneesmiddel. Het schijnt mij toe, dat ik u niet eerst behoef te bewijzen, dat deze wijze van handelen de juiste is. Want met het stellen van de diagnose heeft de taak, den zieke te genezen, *pas een aanvang genomen*. Nemen wij als

voorbeeld dezen patiënt, dien gij voor u ziet. Het is een onmiskenbaar geval van

Geelzucht.

Zonder één enkele vraag te doen, kunt gij allen de juiste diagnose in dit geval stellen, ja de patiënt zelf kan dit doen. Gij allen ziet de geele, bijna koperkleurige huid van den patiënt, gij ziet hoe geel het wit zijner oogen is. Wij zouden hier de vraag kunnen bespreken of deze geelzucht het gevolg is van een verstopping der galwegen door catarrh of door galsteen of wel of zij veroorzaakt is door het verval der roode bloedlichaampjes. De beantwoording dezer vraag is zeker interessant genoeg, maar toch voor de *genezing* van veel minder belang, dan de *subjectieve* symptomen, welke de zieke vertoont. Want door de beantwoording dezer vragen wordt ons in geen enkel opzicht duidelijk, of dit een geval is voor *Bryonia*, *Chelidonium*, *Mercur*, *Phosphor*, *Nuxvomica*, *Podophyllum* of een der andere geneesmiddelen, die in 't algemeen bij geelzucht aangewezen zijn. De *symptomen* evenwel, die ons deze patiënt toont, wijzen ons duidelijk op *Chelidonium* als het meest passende middel. Wij hebben hier de *pijn onder het benedenste gedeelte van het rechter schouderblad*, die zoo karakteristiek is voor dit middel; wij hebben hier de *lichtgeele kleur der uitwerpselen*; dus twee karakteristieke eigenschappen, die dit middel met den toestand van den patiënt gemeen heeft. Andere gevallen van geelzucht vertoonen een witte of grauwe kleur der uitwerpselen, hier hebben wij een lichtgeele kleur.

De *naam* der ziekte is gewoonlijk aan de een of andere eigenaardigheid ontleend, die de ziekte of de zieke vertoont: roodvonk wordt naar de scharlaken-roode kleur der huid aldus genoemd; tusschenpoozende koorts naar het wisselende karakter der koorts. Wilde men nu het geneesmiddel alleen naar den *naam* der ziekte, dus volgens de diagnose kiezen, zonder op de subjectieve symptomen acht te slaan, dan zou men dus voor elke ziekte slechts één enkel middel noodig hebben en behoefde men zich niet te bekommeren om de zeer verschillende individuele symptomen, die verschillende lijdens aan die ziekte vertoonen. Dit zou wel is waar de behandeling voor den arts zeer vergemakkelijken, maar voor den patiënt zou dit een vermindering van de kansen der genezing beteekenen!

Als de patiënt, die zich hier voor u bevindt, niet deze pijn onder het rechter schouderblad en die eigenaardige kleur der ontlasting had, doch in plaats daarvan stekende pijnen in de rechterzijde, verergerd door diepe ademhalingen, voorts dorst met droge lippen, verstopping met harde, brokkelige uitwerpselen en over 't algemeen tegenzin tegen elke beweging, dan zou *Bryonia* het aangewezen geneesmiddel zijn.

Hebben wij daarentegen in plaats van bovengenoemd symptomenbeeld een geval van geelzucht, gekarakteriseerd door zeer hevige, schuimende, geelachtig grauwe diarrhee van onaangenamen reuk en met verslapping van den endeldarm gepaard, dan past slechts *Podophyllum*.

Vinden wij eindelijk, dat de patiënt aan speekselvloed lijdt, bloederige uitwerpselen en een beslagen,

vochtige, gezwollen tong heeft, terwijl over 't algemeen alle ziekteverschijnselen des nachts erger zijn, dan kiezen wij *Mercurius*.

Zoodra wij toegeven, dat twee of meer middelen in dezelfde ziekte van nut kunnen zijn, moeten wij ook vasthouden, dat de *symptomen* en niet de *ziektenaam* de grondslag voor de keuze van het middel moeten zijn. In 't algemeen wijst een ziekte steeds op een *zekere groep* van geneesmiddelen, die bij deze ziekte meer dan andere ter sprake komt. Zoo is het ook met de geelzucht en de bovengenoemde geneesmiddelen. Maar wij mogen niet vergeten, dat het ook kan voorkomen dat het passende middel in een bijzonder geval *buiten* deze groep kan liggen. Ik geloof, dat het niet goed is, dat de homoeopaat zich bij elke ziekte *steeds* aan een *bepaalde* groep van geneesmiddelen houdt. Deze beperking verhindert soms het vinden van het juiste middel. Als de *ziektenaam* geheel buiten spel gelaten werd, zouden er nog meer resultaten bij de homoeopathische behandeling gezien worden.

Het volgende geval, dat ik u wil voorstellen, illustreert dit laatste punt nog beter. Het is een geval van

Huidziekte.

Naar mijne overtuiging bestaat er geen huidziekte op zich zelf. Alle acute en chronische huiduitslagen zijn slechts producten van de een of andere, hetzij verkregen of overgeërfde stoornis van het organisme. Het loochenen van dit feit brengt de allopaten er toe, deze uitwendige verschijnselen van een inwendige ziektestof door *plaatselijke* behandeling te onderdrukken en van de oppervlakte des lichaams naar een meer centraal gelegen gedeelte te verdrijven. Zoo geschiedt het met de zwavelzalf bij jeukenden huiduitslag, met de zinkzalf bij aangezichts-roos. De natuur doet steeds haar best, om de gevaarlijke uitscheidingsproducten naar de minst gevaarlijke plaatsen te brengen. Verre te verkiezen boven de roos der hersenvliezen is de roos op het hoofd, en toch ontstaat de eerste, als men de laatste met geweld verdrijft. De ontsteking der huid is op zichzelf niet zoo gevaarlijk. Wij moesten ons best doen, om de natuur te ondersteunen in haar streven, de ziektestoffen van binnen naar buiten te brengen.

In dit geval hier voor ons hebben wij als verschijnsel van het ziek zijn der gansche constitutie de vochtige huiduitslag aan de ooren, den hals en de huid van het hoofd. Wij hooren, dat de zieke uit een familie met kropgezwollen afstamt; voorts heerschte de tering in zijne familie; wij vernemen van scrophuleuze gezwollen. Als kind had onze patiënt jeuken der huid, dat door zwavelzalf werd genezen(?) In de laatste jaren is deze huiduitslag af en toe opgetreden, waardoor de patiënt zeer geplaagd wordt. — Nu weten wij, dat in soortgelijke gevallen *Sulphur* dikwijls het aangewezen middel is. In dit geval is het dit evenwel niet. Waarom niet? Omdat de *symptomen* niet op *Sulphur* maar op een ander middel wijzen.

De uitzweeting der huid is vochtig en gelijk op honig. Deze honigachtige uitzweeting vormt bij het drogen geele korsten; de geliefkoosde plek van deze

korsten is achter het oor, op de plaats, waar het oor aan het hoofd bevestigd is. Als de uitslag overal elders verdwenen is, dan blijft hij dáár het laatst. Voorts vinden wij, dat de patiënt brooze nagels en een ongezonde huid heeft: verwondingen genezen langzaam en etteren meestal. Op de huid van het hoofd bevinden zich schilfers. Bovendien heeft de patient slecht gevormde tanden en een ongezonden toestand van huid, nagels en haren.

Het aangewezen middel is: **Graphiet**. De karakteristieke verschijnselen, die de keuze van Graphiet in dit en alle soortgelijke gevallen bepalen, zijn: de klevrige, honigachtige uitzweeting der huid, de geele korsten en de localiseering achter de ooren. Deze symptomen, in verbinding met de ongezonde huid en de brooze vingernagels wijzen op onmiskenbare wijze op dit middel, als het eenige ware in dit geval. Men zou aan *Zincum*, *Sulphur*, *Lycopodium* en nog eenige andere middelen kunnen denken, die in zulke gevallen nuttig zouden kunnen zijn, maar *Graphiet* alleen en geen ander middel kan dezen zieke genezen.

De diagnose van dit ziektegeval, de naam dezer ziekte zou „Eczema” zijn. Ware evenwel de diagnose de grondslag voor de keuze van het geneesmiddel, dan zou men slechts één middel noodig hebben. Men zou dan wel is waar minder behoeven te studeeren en gemakkelijker kunnen behandelen, maar het resultaat der behandeling zou *bedroevend* zijn!

Dr. J. V.

Het Misbruik van alcohol en zijne gevolgen voor het individu, den staat en de maatschappij.

(Uit een lezing van Prof. M. DEBOVE te Parijs.)

Wij wenschen eenige oogenblikken stil te staan bij de gevolgen, die het misbruik maken van sterken drank teweeg brengt op de individuën en op het menschelijk geslacht in het algemeen.

Bij het individu vermeerderd het de vatbaarheid voor allerlei ziekten, leidt tot verstandverbijstering en tot misdaad.

In de eerste plaats de vatbaarheid voor ziekte. Wanneer wij ons zullen bezig houden met de pathologie (ziekteleer) van het alcoholisme, dan zult gij zien, dat de alcohol geen enkel orgaan van het menschelijk lichaam onaangetast laat, maar ze alle vatbaar maakt voor ziekteandoening.

Het sterftcijfer is onder hen, die misbruik maken van sterken drank, veel hooger dan bij anderen. Daarover zijn alle schrijvers het eens, ofschoon het niet wel mogelijk is eene nauwkeurige statistiek daaromtrent vast te stellen, aangezien de meeste drinkers niet sterven aan de directe gevolgen der dronkenschap, maar in de meeste gevallen aan verschillende ziekten, aan welke de vermindering van levenskracht, gevolg van het misbruik van alcoholische dranken, hun niet veroorlooft weerstand te bieden. Men behoeft slechts eenigen tijd in de

ziekenhuizen te hebben doorgebracht om de ernstige gevallen van longontsteking, rhumatiek, typhus, longtering, enz. te kennen, die onder de drinkers voorkomen. Wij geven hier eenige cijfers, ontleend aan een werk van Jacquet te Bazel omtrent de verzekering-maatschappijen in Engeland. Drie maatschappijen van verzekering tegen tijdelijke werkloosheid, veroorzaakt door ziekte, hebben in vijf jaren, van 1884 tot 1889 een gemiddeld cijfer van 26 weken ziekte per hoofd, terwijl de maatschappij *Sons of temperance*, die slechts verzekeringen sluit met geheel-onthouders, in hetzelfde tijdvak gemiddeld slechts zeven weken ziekte per hoofd had, een verschil, dat te sterker uitkomt, als men in het oog houdt, dat de drie eerstgenoemde maatschappijen niet uitsluitend werkzaam zijn onder de gebruikers van sterken drank. Verscheidene engelsche levensverzekeringmaatschappijen maken evenzeer gunstige bepalingen voor de onthouders, voor welke de premie 28 pCt. lager is gesteld dan voor het algemeen.

Gaan wij nu over tot de gevallen van krankzinnigheid. Het is van algemeene bekendheid, dat het misbruik van sterken drank vatbaar maakt voor zielsziekten. Tegenwoordig is in het departement der Seine de verhouding van krankzinnigen ten gevolge van drankmisbruik 38 pCt. bij de mannen en 12 pCt. bij de vrouwen; de invloed van dit kwaad blijkt ten duidelijkste uit het feit, dat het aantal krankzinnigen gelijken tred houdt met het gebruik van alcohol; in Frankrijk toch is hun getal het grootst in de departementen, waar de meeste drank gebruikt wordt; in het buitenland daalt dit cijfer aanmerkelijk in die landen, waar het drankgebruik afneemt.

Zouden wij ons echter uitsluitend bepalen tot de officiële cijfers, door de krankzinnigengestichten verstrekt, dan verkrijgen wij slechts een flauw denkbeeld van de gevolgen van het alcoholgebruik op dit gebied. Bij hoevele drankzuchtigen toch doen zich allerlei verschijnselen voor, die wijzen op ziekte van den geest; hoevelen zijn onder den invloed van den drank twistziek, toornig, boosaardig zelfs tegenover vrouw en kinderen, zonder dat er daarom termen zijn voor hunne opsluiting, zoodat deze niet in de statistiek begrepen zijn. Het is zeer waarschijnlijk, dat vele ongelukkigen, die aanleg vertoonden tot krankzinnigheid, door een gepaste geneeskundige behandeling hun treurig lot hadden kunnen ontgaan, wanneer niet de alcohol het weerstandsvermogen van hun zenuwstelsel had verminderd. Het is zeker niet voldoende om enkel water te drinken om een verstandig mensch te zijn, maar het zou gemakkelijk met voorbeelden zijn aan te toonen, dat zelfs een man van buitengewone gaven onder den invloed van alcohol al de goede hoedanigheden kan verliezen, waarmede de natuur hem begiftigd had. Drankmisbruik leidt niet alleen tot krankzinnigheid, maar ook tot misdaad. Tusschen den krankzinnige en den misdadiger zien wij, geneesheeren, menig aanrakingspunt, want de menschelijke verantwoordelijkheid (toerekenbaarheid) schijnt binnen engere grenzen beperkt te zijn, dan onze wetboeken aannemen. In bijna alle voorkomende gevallen blijkt duidelijk het verband tusschen drank-

misbruik en krankzinnigheid en tusschen deze en misdaad.

De misdaden in een land gepleegd zijn altijd evenredig met de hoeveelheid alcohol, die er gebruikt wordt. Om dit aan te toonen, behoeven wij in ons land (Frankrijk) slechts de lijst onzer departementen, gerankschikt naar het aantal gepleegde misdrijven, te vergelijken met die, welke gerangschikt zijn naar hun drankverbruik. En wenden wij dan den blik naar het buitenland, dan constateeren wij met M. Jaquet, dat meer dan de helft der veroordeelingen, in 1877 door de correctioneële rechtbank te Bazel uitgesproken wegens moord en het toebrengen van slagen en kwetsuren, betrekking hebben op misdrijven, begaan in de herberg zelve of in de onmiddellijke omgeving daarvan.

Naast deze statistiek, die zich bezig houdt met de plaats, leggen wij die, welke betrekking heeft op den tijd, en dan zien wij, dat Zaterdag, Zondag en Maandag de dagen zijn hoofdzakelijk aan den alcohol gewijd. Volgens Laney behandelde het gerechtshof te Zurich in 1891 141 zaken wegens het toebrengen van slagen en kwetsuren, waarvan 18 op Zaterdag, 60 op Zondag en 22 op Maandag, d. i. 100 gevallen voor deze drie dagen, terwijl er voor de overige vier dagen der week niet meer dan 41 waren.

Beschouwen wij ten slotte de crimineële statistiek van die landen, waar het drankmisbruik gaandeweg afneemt.

In Zweden van 1830 tot '34, bij een alcoholverbruik per jaar van 23 liter per hoofd, kwamen voor 59 moorden en 2281 diefstallen;

van 1875 tot '78, toen het jaarlijks drankgebruik was verminderd tot 5.5 liter per hoofd, hadden 18 moorden en 1871 diefstallen plaats.

In Noorwegen gebruikte men in 1844 5 liter per hoofd, en hadden 294 overtredingen plaats op 100.000 inwoners; in 1871 bij een verbruik van 2.5 liter per hoofd, 207 overtredingen; eindelijk in 1876, 180 overtredingen bij een verbruik van 2 liter per hoofd. Bij zulke cijfers is alle commentaar overbodig.

Maar niet alleen het individu, het geheele menschelijke geslacht ondervindt de noodlottige gevolgen van drankmisbruik, en wel in de eerste plaats door vermindering van het aantal geboorten.

In Frankrijk neemt de bevolking gaandeweg af in die departementen, waar het drankmisbruik het sterkst heerscht, terwijl zij daarentegen in Noorwegen, waar de alcohol krachtig bestreden wordt, toeneemt.

Veelal ziet men, dat de kinderen van den dronkaard reeds vroeg evenzeer neiging tot drinken aan den dag leggen; zij zijn vaak klein van gestalte, lichamelijk en geestelijk weinig ontwikkeld en vatbaar voor allerlei ziekten, terwijl de ervaring leert, dat zulk een geslacht dikwijls in het derde lid uiterst sterft. Zoo werkt het drankmisbruik, om zoo te zeggen, aan de beide uitersten van het menschelijk geslacht: het vermindert de geboorten en vermeerdert de sterfte. Intusschen is het niet alleen de alcohol, die, hetzij op natuurlijke of kunstmatige wijze gekruid, (bekend als cognac en andere likeuren) die den mensch bedwelmt; dit is ook het geval met de zoogenaamde geneeskrachtige dranken. Deze

toch, in den handel bekend als wijn, appel- en perendrank, onderscheiden bieren, die alle in meerdere of mindere mate alcohol bevatten, zijn nooit geneeskrachtig, wel bedwelmend, en dat te meer, naarmate zij meer alcohol bevatten. In dit opzicht is wijn, die gemiddeld 10 pCt. alcohol bevat, meer bedwelmend dan appelwijn, die 5 pCt en dan bier dat 3 pCt. bevat. Toch blijft men over het algemeen geloof hechten aan het onschuldig karakter dezer dranken, en wanneer wij in de ziekenhuizen verklaren, dat een of ander ernstig geval van alcoholischen oorsprong is, wordt de patiënt menigmaal boos, en beweert, dat hij nooit alcohol gebruikt heeft, maar alleen wijn, wat vaak niet belet, dat hij aan dezen „gezondheidsdrank” een vroegtijdigen dood te danken heeft.

Versneden of onversneden, de alcohol heeft altijd hare uitwerking, gelijk het bij een geneesmiddel, toegediend als drankje of in den vorm van pillen, minder de vraag is, in welken vorm dan wel in welke dosis het wordt gebruikt.

Daarenboven hebben wijn en appeldrank het betrekkelijk onschuldig karakter, dat zij vroeger hadden, verloren, sedert men begonnen is, ze met suiker te bereiden. Suiker toch verandert door gisting in alcohol, en deze toevoeging van alcohol bevordert den aftrek en ook den langeren duur van den drank, maar niet minder zijne bedwelmende eigenschappen. De dronkaard, die beweert dat onversneden wijn geen kwaad doet, heeft in zeker opzicht gelijk, maar alleen in zoverre dat wijn in dien toestand minder alcohol bevat dan die, welke bovengenoemde bewerking heeft ondergaan, die door de overheid wordt aangemoedigd door vrijstelling te verleen voor suiker, tot dat doel bestemd, en 15 pCt. alcohol in wijn veroorlooft.

Welke middelen zijn nu aan te wenden tegen het kwaad, waarvan ik getracht heb u al het ernstige aan te toonen? Deze zijn van tweeërlei aard, en bestaan in de goede raadgevingen aan hen, die er naar luisteren willen, en in de dwangmiddelen, die in meerdere of mindere mate op het geheele volk worden toegepast.

Ik acht het ten hoogste verstandig, dat vele menschen zich vergenoegen met enkel zuiver water te drinken; maar dit is een deugd, die niet onder ieders bereik valt. Maar men drinke dan toch werkelijke gezondheidsdranken, zooals gekookte melk en thee, die tegelijk geurig en opwekkend is, en die juist door het vermogen van opwekking eenigermate den alcohol kan vervangen, waarvan de onthouding vaak een tijdelijk gevoel van zwakheid teweeg brengt.

Hun, die aan maagziekten lijden en toch het gebruik van alcohol niet willen nalaten, geve men den raad om kruidenwater te drinken, vermengd met eenige druppels uitmuntende cognac, welke drank tegenwoordig in Engeland vrij algemeen gebruikt wordt.

Tot onze eer kan ik verklaren, dat de onthouding onder de geneeskundigen groote vorderingen maakt. En wanneer gij straks uw beroep zult uitoefenen, zult gij de raadgevingen, die ik u heb medegedeeld, aan uwe patiënten overbrengen, maar vergeet niet,

dat men de wijsheid niet kan prediken met eenige kans op succes dan op voorwaarde, dat men ze in de eerste plaats zelf beoefent.

Deze raadgevingen zijn intusschen slechts persoonlijk, terwijl het drankmisbruik, gelijk wij reeds opmerkten, een algemeen gevaar is; men zou dus het kwaad door algemeene middelen, door wetten en hervormingen moeten bestrijden. Men heeft voorstellen gedaan om de rechten op alcohol buitensporig op te voeren, den prijs der vergunningen aan wijnhandelaars te verhoogen, het aantal drankhuizen te beperken en alleen den verkoop van gezondheidsdranken te veroorloven. Maar al deze hooggeroemde hervormingen hebben voor het oogenblik niet de minste kans om tot het doel te geraken; een zeer groot aantal kiezers en verkiesbaren hebben er te veel belang bij om den toestand te laten gelijk die is. De hieronder volgende tabel toont duidelijk, hoe groot het aantal is van hen, die voordeel trekken uit den handel in alcoholische dranken:

wijnbouwers: 1.500.000
 ciderverbouwers: 1.000.000
 smeden, kuipers, meubelfabrikanten: 30.000
 fabrikanten van glazen, flesschen, kurken, etiketten: 13.000
 distillateurs, groothandelaars, reizigers: 90.000
 transport van wijnen, bieren, likeuren: 40.000
 verlichting van koffiehuisen, hotels, enz.: 3.000
 hotel-, koffiehuis-, logement-, kroeghouders: 533.000
 kleinhandelaars in wijnen, spiritualiën, enz.: 300.000
 brandewijnstokers: 750.000

Totaal ruim vier millioen, die het vrij wel eens zijn met de overige millioenen drankverbruikers, die niets liever wenschen dan hun kwaad te voeden en er niet van genezen te worden.

En moeten wij het er nu voor houden dat ons land, op dit noodlottig hellend vlak staande, onherroepelijk verloren is? Mijn vaderlandsliefde weigert een dergelijke onderstelling aan te nemen. Maar vanwaar zal het licht dagen? Wellicht van U, M.H., en daarom heb ik U op zoo uitvoerige wijze met dit onderwerp bezig gehouden.

Gij allen hoopt eerlang geneesheer te zijn, gij zult u over Frankrijk verspreiden; gij zult door uwe voorschriften en door uw raad grooten invloed uitoefenen op den algemeenen en zelfs op den zedelijken welstand. Wanneer gij overtuigd zijt geworden van de gevaren, die ik getracht heb u aan te toonen, indien gij de matigheid predikt door woord en daad, kunt ge er krachtig toe medewerken om de publieke opinie te wijzigen en dit land te redden, dat door drankmisbruik aan zoo groot gevaar is blootgesteld.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

H. J. B. te Rotterdam vraagt, waarom de apothekers te dier stede, die homoeopathische middelen afleveren, de voorgeschreven medicamenten niet laten bezorgen, zooals dit bij de allopathische drankjes en poedertjes geschiedt. Het komt ons voor, dat de reden hiervan gelegen is in den geringen prijs van de homoeopathische middelen, in tegenstelling met dien der allopathische medicijnen, zoodat de onkosten van een bediende, die ze moet rondbrengen, niet zouden gedekt worden, tenzij er voor het rondbrengen iets extraas betaald wordt.

Op andere plaatsen, b. v. in den Haag, is het gebruik overigens anders. Daar worden de homoeopathische middelen juist niet meegegeven, maar bij voorkeur bezorgd. Ongetwijfeld is hieraan de voorkeur te geven, vooral indien het apotheken geldt, waar niet een apart bediende voor de homoeopathische afdeling is aangesteld. Want indien dit niet zoo is, zou het kunnen voorkomen, dat een apothekersbediende, die juist bezig is een allopathisch recept gereed te maken, midden in deze bezigheid een homoeopathisch middel uit de homoeopathische afdeling moest gaan halen, en dan daardoor licht iets van het allopathisch medicament in aanraking zou brengen met het zoo zeer gevoelig homoeopathisch middel. Dat in dat geval de werking van het afgeleverde homoeopathische middel niet meer te vertrouwen zou zijn, ligt voor de hand.

N. N. te Nijmegen. *Elaps* is een zeer zelden gebruikt homoeopathisch geneesmiddel, dat door Dr. Hale, den bekenden Amerikaanschen homoeopaat, beproefd werd. Het wordt verkregen uit de giftklier van de Zuid-Amerikaansche slang, *Elaps corallinus*, tot de familie der „Ophidia” behoorende, waartoe ook de meer bekende *Lachesis* en *Crotalus* gerekend worden. Tot de karakteristieke ziekteverschijnselen behoort het optreden van catarrh der neus en het gevoel van groote koude in de maag. Voor verdere bijzonderheden omtrent dit middel, dat men overigens wel kan ontberen, verwijzen wij naar de „Algemeine homöopathische Zeitung” band XLIX, pag. 189 en band XLI, pag. 27.

DR. J. V.

GEZONDHEIDSBEGINSELEN.

De Almanach Hachette had voor 1897 een prijs uitgelooft aan hem, die het beste hygiënisch stel tien geboden zou inleveren. Onder 500 mededingers is bekroond Dr. Decornet voor de lijfspreuken:

1. Vroeg op, vroeg naar bed, bezig zijn zoolang men op is.
2. Water en brood onderhouden het leven, maar versche lucht en zonneschijn zijn onontbeerlijk voor de gezondheid.
3. Matigheid en genoegzaamheid zijn het beste levenselixer.
4. Zindelijkheid voorkomt het roesten, de best onderhouden machines houden het langst.
5. Voldoende rust herstelt en versterkt; te veel rust maakt zwak en week.
6. Goed gekleed is, wie zijn lichaam warm genoeg houdt en het bewaart voor alle plotselinge wisselingen van temperatuur, terwijl hij volkomen vrijheid van beweging behoudt.
7. Een vroolijke en zindelijke woning is een gelukkig tehuis.
8. De geest rust en scherpt zich opnieuw door ontspanning en vermaak, maar overmaat roept de hartstochten wakker en deze trekken de ondeugden aan.
9. Vroolijkheid brengt de levenslust, en deze is de halve gezondheid; treurigheid verhaast den ouderdom.
10. Leeft gij van uwe hersenen, laat dan uw ledematen niet verstijven; zwoeg voor uw levensonderhoud, maar vergeet niet uw verstand op te frissen en uw gedachten te verheffen. (Lancet.)

R.

J. I. A. B. v. R.

ADVERTENTIËN.

Homoeopathische Apotheek

Firma Wed. J. RAVE

Melkmarkt, ZWOLLE.

Homoeopathische Apotheek

A-KERKHOF H 139, GRONINGEN.

Apotheek van Wermeskerken.

In een der mooiste dorpen van Gelderland bestaat gelegenheid tot verpleging en homoeopathische behandeling van lijders.

Nadere inlichtingen te bekomen bij

*Dr. L. L. PLANTENGA,**Homoeopathisch Geneesheer*

te LIENDEN bij Rhenen.

Homoeopathische Apotheken**te Arnhem.**

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek,**WED. BULTERMAN & COHEN,**

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Filialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.

Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huls-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat II. *Apotheker.***STAMM's GEZONDHEIDSKOFFIE**

is de beste.

Prijs 70 cts per K.G. onder rembours.

Hoofdagent: S. HAERTENDORP,

Raaks 34, HAARLEM.

AGENTEN GEVRAAGD.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Heilige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Filialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.

Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Filialen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Homoeopathisch Geneesheer? — Een Tuberculose-Congres. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

HOMOEOPATHISCH GENEESHEER?

De brochure van den arts P. H. van Eden te Leeuwarden, waarover in het vorige nummer van dit blad reeds het een en ander gezegd werd, is al weder een bevestiging van hetgeen ik onlangs in mijne afscheidswaarden van den kring der voorstanders van onze geneeswijze in Rotterdam beweerd heb, dat er volstrekt nog geen toenadering tusschen de homoeopaten en hunne bestrijders waar te nemen valt. De schrijver, wiens redeneertrant zich voordeelig van dien zijner allopath. confraters onderscheidt, zoodra zij over de Homoeopathie spreken, tracht het wel te doen voorkomen, alsof in de praktijk slechts nog zeer weinig verschil tusschen de twee therapeutische richtingen bestaat, doch bereikt er niets anders mede, dan dat de gaping, die er tusschen beiden is, des te duidelijker aan het licht treedt. Aan het einde van zijn betoog zegt toch ook hij, wat ons steeds en altijd weder door onze tegenstanders verweten wordt, dat het zich bekend maken als „homoeopathisch arts” op één lijn te stellen is met het zich aanprijzen van kwakzalvers, en in elk geval beneden de waardigheid is van een degelijk medicus. Het is deze bewering, die ik hier wensch te wederleggen, en waarvan ik de onjuistheid zal aantoonen.

De door prof. v. Bakody geformuleerde vier grondbeginselen der Homoeopathie dienen den schrijver als uitgangspunt voor zijn betoog. Deze grondbeginselen of wetten zijn, zooals de lezer weet, de volgende:

- 1°. De wet van het gebruik van slechts één enkel geneesmiddel;
- 2°. De wet van het experimenteeren met dit middel op het gezonde organisme en wel tot het opwekken van kunstmatige ziekten;
- 3°. Het gebruik van dit middel in een volgens nieuwe pharmaceutische regelen bereiden vorm;
- 4°. Het gebruik van dit middel langs vergelijkenden weg bij de natuurlijke ziekten, welke met de kunstmatige ziekten overeenkomst vertoonen.

Met betrekking tot de eerste wet zegt nu schrijver, dat tegenwoordig de voorschriften der medici van den *jongsten tijd*¹⁾ van den meest eenvoudigen aard zijn, en daarbij het streven naar de toediening van zoo veel mogelijk één bepaalde stof tegelijk voorziet. Alhoewel de bijvoeging „jongsten tijd” den schrijver als een loffelijke voorzichtigheid moet worden toegerekend, is toch zijn bewering, zelfs in deze beperking, voor de meeste tegenspraak vatbaar. Het streven is werkelijk te prijzen, maar het wordt in de praktijk slechts in een minderheid van gevallen *werkelijkheid*. Men behoeft slechts recepten in te kijken, geneeskundige tijdschriften door te lezen, of het een of ander boek open te slaan, waarin genezingen van ziekten vermeld worden, steeds zal men zeer veel meer uit 2, 3 en zelfs nog meerdere artsenijen samengestelde voorschriften, dan uit een enkele bestaande ontmoeten. Indien evenwel, hetgeen, zooals gezegd, niet tegen te spreken is, het streven naar eenvoudigheid thans zichtbaar wordt, zou het dan niet rechtvaardig en billijk geweest zijn, al dadelijk er bij te voegen, dat dit verblijvend verschijnsel aan den invloed der Homoeopathie in hoofdzaak te danken is? Maar neen, dat wordt doodgezwegen.

Kenschetsend voor de verblindung van den criticus, die op grond van zijne studies aan zijne toehoorders

¹⁾ De cursiveering is van mij.

en lezers de praktijk der Homoeopathie wil toelichten, is, dat hij die eerste wet niet eens begrepen heeft. Immers zegt hij, dat op het „enkele geneesmiddel” der Homoeopathie wel iets af te dingen is, omdat zij elke in de natuur voorkomende stof, hetzij mineraal, plantaardig of dierlijk, als eenvoudig praeparaat beschouwt, en een toevallig gevonden of door studie samengestelde combinatie van twee andere stoffen afkeurt.

De kwestie is hier echter niet, of een middel scheikundig enkelvoudig of samengesteld, een voortbrengsel der natuur, der kunst of des toevals zijn moet, om een homoeopathische artseneij te kunnen worden. Slechts als een middel op den gezonde naar zijne werkingen beproefd en dus bekend is, onverschillig of het uit één of uit tien bestanddeelen, zooals b. v. de minerale wateren, bestaat, slechts dan wordt het in de praktijk de plaats aangewezen, slechts dan wordt het als een op zichzelf staande eenvoudige artseneij beschouwd, die dan niet met anderen, al zijn die ook reeds bekend, samen voorgeschreven mag worden, omdat de werkingen van deze combinatie nog niet door proefnemingen vastgesteld zijn. Zoo doende zou desnoods zelfs het Pulvis Doveri, waarvoor schrijver een lans breekt, en dat uit 3 zeer samengestelde artseneijen in een vaste verhouding bestaat, door proefnemingen op den gezonde, voor homoeopathische toepassing bruikbaar kunnen worden, terwijl het thans in de gewone geneeskunst slechts op ervaringen af zoo veelvuldig gebruikt wordt. Over het algemeen echter bedient zich de Homoeopathie als regel niet van zulke kunstmatig samengestelde mengsels van artseneijen, maar alleen van de reeds door de natuur gevormde, die zij op eigenaardige wijze zuivert of toebereidt, en dan op den gezonde onderzoekt.

Indien dus de schrijver zegt, dat tegen het „enkele geneesmiddel” der Homoeopathie iets af te dingen is, zoo ziet hij over het hoofd, dat alleen tegen de opvatting, welke hij er van heeft, maar niet tegen die der homoeopaten, welke slechts het reeds beproefde middel onvermengd met anderen, dus enkelvoudig voorschrijven, heel wat af te dingen valt.

Met betrekking tot de tweede wet, het experimenteren op het gezonde lichaam, zegt schrijver: „Wie zou hiertegen willen ageeren? Integendeel, vele onderzoekingen van de laatste jaar-tientallen zijn daar, om te bewijzen, hoe in alle richtingen volgens die wet is gewerkt.” Intusschen volgt nu al weder een theoretiseeren en critiseeren over de proefnemingen van Hahnemann en zijne volgelingen, en worden de betrouwbaarheid en het voor een gezonde kritiek kunnen bestand zijn der verkregen resultaten in twijfel getrokken, omdat de objectieve symptomen vaak niet door de proefnemingen gevonden en de subjectieve bijzonder moeielijk weer te geven zijn. Hij kan niet verstaan, weswegen b. v. Lycopodium in knobbellicht, scrophulose, rhachitis, bij donkere urine met rood zanderig bezinsel aanbevolen wordt, terwijl toch in de diverse proefnemingen deze toestanden niet vermeld zijn, en deswegen mist hij de logische brug, hoe men tot dergelijke geneeskundige aanwending in kleine doses gekomen is.

Het is ontmoedigend te moeten opmerken, dat de

tegenstanders der Homoeopathie, al schijnen zij zooals schrijver, den goeden wil om rechtvaardig te oordeelen ook werkelijk te hebben, er toch maar niet toe kunnen komen, omdat zij te oppervlakkig in den geest dier geneeswijze indringen, te weinig rekening houden met de ontwikkeling, die zij sinds Hahnemann genomen heeft, en eindelijk, last not least, niet op den zieke zelf volgens homoeopathische aanwijzing experimenteren. Hoe dikwijls ook reeds in boeken en strijdschriften de leerstellingen der Homoeopathie op de meest afdoende wijze zijn toegelicht geworden, zooals zij niet a priori theoretisch opgebouwd, maar uit praktijk en ervaring in een 100jarige tijdruimte geworden zijn, de heeren grijpen ons niet, en toetsen ons therapeutisch handelen steeds weder opnieuw aan hunne *zoogenaamd* wetenschappelijke beschouwingen over ziekte en genezing, beschouwingen, die telkens vergankelijk bleken te zijn en voor nieuwe plaats moesten maken. De heeren gaan voort met onze slechts empirisch, door waarneming verkregene stellingen te kritiseeren, zonder zich ooit, of althans slechts in zeer enkele gevallen, de moeite te geven door praktische onderzoekingen aan den zieken mensch de waarheid dier stellingen op de proef te stellen. De schrijver raadt wel is waar met klem aan, dezen weg te betreden, maar toch slechts in zover, dat hij tot onderzoekingen over de objectieve in onze artseneijmiddelleer opgenoemde werkingen opwekt, ten einde de juistheid er van te constateeren. Hij ziet er bij al weder te veel over het hoofd, dat de menschen de proefnemingen met middelen niet zoover zullen en kunnen drijven, om zich zware benadeelingen van de gezondheid en vergiftigingen er door op den hals te halen, en dat de zoo sterk door hem aanbevolen experimenten op dieren zeer bedriegelijk zijn. De homoeopathische proefnemingen kunnen meestal slechts de richting aanwijzen, in welke, en den aard, h6e de middelen op de verschillende organen en lichamelijke verrichtingen werken, terwijl in hoofdzaak de dieper gaande ziekelijke veranderingen door de voortdurende waarnemingen en ervaringen aan zieken, die door de middelen genezen werden, als in het werkingsgebied van deze vallend, moeten gevonden en vastgesteld worden. De proefnemingen aan dieren, alsmede opzettelijke en toevallige vergiftigingen vullen dan deze ervaringen aan en hebben tot de zekerstelling er van mede geholpen. Er komt bij, dat de homoeopaten ook niet beweren, dat hunne artseneijen al de bovengenoemde en nog vele andere ziekten in geheel gelijke wijze kunnen te voorschijn brengen, anders zou hier van isopathie, het gelijke door het gelijke te genezen, dat in de serum-therapie nog het meest vertegenwoordigd is, sprak moeten zijn. — Over de subjectieve symptomen gaat de schrijver al heel gemakkelijk heen, terwijl deze toch voor de homoeopathische proefnemingen kenmerkend zijn, en een zwaarwegend noodzakelijk deel van de kennis der artseneij vormen. Voorts rept hij geen woord over de eigenaardige, dikwerf alleen de keus bealissende omstandigheden, onder welke een artseneij verbeterend of verergerend werkt en die een belangrijke aanvulling van het artseneij-ziektebeeld zijn. Het moet nog eens gezegd worden, zonder aanvaarding der

homoeopathische praktijk, alleen op theoretische redeneeringen af, kan de strijd tusschen de partijen niet beslecht worden, en in dit opzicht toonen zich de heeren nog even terughoudend en afwijzend als van het oogenblik der grondlegging der Hom. af. En uit de bespreking van de tweede wet blijkt al weder, dat tusschen de Allopaten en Homoeopaten een niet te vereenigen onderscheid bestaat, waardoor de afzonderlijke positie der laatsten in de geneeskunde scherp gekenschetst wordt.

De inhoud der 3e wet, de vorm, waarin de geneesmiddelen door den homoeopaat worden toegediend, levert volgens schrijver ook geen essentieel verschil op met althans vele bij de allopaten gebruikelijke bereidingswijzen. Oppervlakkig gezien schijnt dit gezegde niet onjuist, maar dieper beschouwd is het bezijden de waarheid. De lage homoeop. verdunningen of verwrijvingen tot de 2^e en 3^e decimale toe van sterker werkende middelen verschillen wel in de dosis weinig van de ook in de Allopathie gebruikelijke. Ook de vormen, voor zoover de middelen vloeibaar als verdunningen of oplossingen en vast als poeders voorgeschreven worden, zijn gelijk; de korrels evenwel, de pillen en granules hebben slechts uiterlijk de overeenkomst van rond te zijn, de inhoud, wat de werkzame stof aangaat, is bij de homoeop. korrels altijd veel, dikwerf ontzaglijk veel minder dan die van gene; daarenboven zijn de pillen haast steeds mengsels van artsenijen. Maar het karakteristieke verschil zit niet zoozeer in den vorm of in den aggregaattoestand der middelen, maar in de wijze, hoe aan dezen vorm de stof in de minst mogelijke hoeveelheid gebonden wordt, in het streven, het kwantitatieve op den achtergrond te schuiven en het kwalitatieve, de bijzondere aan de artsenij eigenaardige kracht tot volle gelding te brengen. Deswegen tracht de homoeopaat nooit meer te geven dan strikt noodig is om nog te kunnen werken, terwijl zijn confrater de dosis groot genoeg nemen moet om een zeker kwantitatief effect te kunnen bereiken, b. v. bij Opium om slaap of pijnstilling te doen intreden, bij Chinine om koorts te weren, bij een purgatief om ontlasting te veroorzaken enz. Voor het overige is de wijze der toebereiding der artsenijverdunningen volgens de centesimale en decimale scala nimmer en nooit vóór Hahnemann als een vaste regel beoefend en ook heden ten dage bij de officieele school niet gebruikelijk.

Met de 4^e wet is de schrijver het natuurlijk ook lang niet eens, alhoewel hij haar toch een zekere waarde wil toekennen. Zijne theoretische beschouwingen er over beteekenen niets voor ons, die een wiskunstig bewijs voor de waarheid van hun grondbeginsel ook niet kunnen bijbrengen. Het is immers voor ons door de waarneming en praktische ervaring boven allen twijfel vastgesteld. Of Hahnemann zijn geneesregel door inspiratie, zooals sommigen zeggen, gevonden of door zijn geniaal waarnemingsvermogen ontdekt heeft, doet hier niets ter zake, zij ontnemt haar waarde en waarheid uit de praktijk, uit de ervaring van 100 jaren. Zij is de steunpilaar, waarop het geheele homoeopathische gebouw berust. Uit haar zijn de andere 3 wetten als noodzakelijke, logische gevolgen geboren. Immers om de gelijksoortige

arsenijziektebeelden te hebben, moesten de artsenijen op den gezonde beproefd worden, kon slechts het middel, 't welk met de te behandelen ziekte het meest in werking overeenkomt, toegediend worden en moest dit eindelijk geschieden in een vorm en hoeveelheid, die wel goed maar nooit kwaad doen kon. De vier wetten in dit organisch verband beschouwd, kenmerken op de meest ondubbelzinnige wijze de Homoeopathie als een geheel op zichzelf staande geneeswijze en den homoeopaat als een specialiteit in de wijze van behandeling.

Er moet echter nog met klem op gewezen worden, wat door den schrijver niet duidelijk in het licht gesteld is, dat uitsluitend de behandeling met artsenijmiddelen den homoeopaat kenmerkt, terwijl hij van alle overige hulpmiddelen en methoden der geneeskunde krachtens zijne kwaliteit van arts het volste gebruik kan maken. In plaats echter van met de losheid der allopaten, wegens hunne mindere waardeering der macht van de artsenijen, de behandeling van vele ziekten, en in onzen tijd hoe langer hoe meer, aan de Chirurgie en andere methoden over te laten, heeft de homoeopaat, gesterkt door zijn onbegrensde vertrouwen op zijne beproefde artsenijen, van het begin af getracht en doet zulk nog steeds, zoolang hij het althans met zijn kunde, zijn humaniteit en zijn geweten vereenigen kan, om met zijne middelen ook daar nog genezingen te verkrijgen, waar gewoonlijk andere behandelingsmethoden dan die met artsenijen toegepast worden. En dit streven is gansch niet zelden met uitstekende uitkomsten bekrond geworden.

Wel zonderling is in het betoog van den schrijver de tegenspraak, waaraan zich telkens de heeren confraters schuldig maken, als zij ons het recht willen betwisten, om ons voor homoeopathische artsen uit te geven. Aan den eenen kant beweert hij, dat er haast geen verschil tusschen hen en ons in de praktijk bestaat, terwijl hij aan den anderen kant, hetgeen wij als homoeopaten doen en zeggen, voor onbewezen, niet tegen een gezonde kritiek bestand zijnde houdt en het als niet proefhoudend en onwetenschappelijk veroordeelt. Als er dan toch zoo weinig verschil tusschen twee strijdende partijen is, moest, zou men zeggen, de eene het spiegelbeeld van de andere zijn. De spiegeling is evenwel slechts eenzijdig, want wij bewijzen het verschil en gene de overeenkomst.

Tusschen de willekeurige handeling van den medicus, die tegen een ziekte een artsenij voorschrijft, die volgens zijne individueele zienswijze om een of andere reden hem aangewezen schijnt, en den homoeopaat, die door een therapeutische, zijn handelen als geneeskunstenaar met artsenijen beheerschende wet gedwongen is, naar leiding van deze de te geven artsenij te bepalen, is dan toch een grondig verschil, zooals het grooter niet zijn kan. De laatste medicus zou, met zich niet homoeopathisch geneesheer te noemen, blijkbaar zichzelf verloochenen en zijn overtuiging verzaken; hij zou den indruk maken, dat hij met zijne wijze van behandeling niet durfde voor den dag te komen, een onoprecht spel drijven en juist dan beneden de waardigheid van een gewoon medicus zijn. Deswegen is dan ook de beschuldiging, dat het zich als „homoeopathisch arts” bekend

maken op één lijn te stellen is met het zich aanprijzen van kwakzalvers, ten eenenmale verkeerd en onrechtvaardig, en een bewijs te meer, hoe weinig de heer Van Eden nog op de hoogte van zijn onderwerp is.

Apeldoorn.

DR. KALLENBACH.

EEN TUBERCULOSE-CONGRES.

In de laatste week der Meimaand van dit jaar werd in Berlijn een internationaal congres ter bespreking der Tuberculose als volksziekte gehouden, dat door vertegenwoordigers van alle beschaafde volkeren bezocht was, en dat alom de grootste belangstelling gewekt heeft, daar het opnieuw de aandacht op deze meest verbreide van alle infectieziekten gevestigd heeft, en bij het groote belang, dat de bestrijding dezer ziekte voor het algemeene volkswelzijn heeft, strekken kan, om de publieke opinie omtrent dezen geesel der menschheid voor te lichten.

De tuberculose en wel in 't bijzonder de tuberculose der longen, de longtering, zooals zij gewoonlijk genoemd wordt, is in de geheele wereld verbreid. Zij kiest hare offers meestal onder de nog jeugdige personen tusschen het 20ste en 30ste levensjaar. Naar de statistieken, die nog lang niet volledig zijn, veroorzaakt de longtering bijna $\frac{1}{7}$ van alle sterfgevallen. Op elke 1000 ziektegevallen in de geheele wereld komen er 25 tot 50 op rekening van de tuberculose der longen. Wel een bewijs dus welk een kolossale verbreiding de longtering in alle landen heeft.

Dat er onder het groote publiek nog ontzaglijk veel onkunde heerscht omtrent de gevaarlijkheid en besmettelijkheid van deze ziekte, waaraan jaarlijks meer menschen sterven dan in alle oorlogen gedood worden, hebben de besprekingen op dit internationale tuberculose-congres bewezen. Eveneens is de wenschelijkheid gebleken, dat het publiek door populaire voordrachten en tijdschrift-artikelen voorgelicht worde omtrent de gevaren, die uit het veronachtzamen van de gewone voorzichtigheid ten opzichte van deze ziekte en hen, die er mede behept zijn, voortvloeien. Ook omtrent de wijze van ontstaan, de wijze van verbreiding, de wijze van besmetting en omtrent de voorbehoedmiddelen tegen en de behandeling van de tuberculose werden op dit congres zulke belangrijke besprekingen gehouden, dat het ook voor de lezers van ons Maandblad van belang is, het voornaamste van de aldaar behandelde dingen te vernemen.

De aanhangers der Homoeopathie toch stellen niet alleen belang in de genezing, maar ook in het verhoeden der ziekten. Onze meester Hahnemann en zijne beroemde navolgers, o. a. Hering, Jahr en Lutze, legden groot gewicht op voorbehoedmiddelen tegen verschillende ziekten, zooals hunne talrijke geschriften ten duidelijkste bewijzen. Ook de algemeene maatregelen van hygiëne en diëet worden door de homoeopaten niet veronachtzaamd, intege-

deel door de bemoeiingen der homoeopaten op dit gebied is er over 't algemeen een betere geest in de geneeskunde van onze dagen gekomen.

Het ligt derhalve ook op den weg van ons Maandblad, onzen lezers op het belangrijke gebied der volkshygiëne voor te lichten, en gelijk wij dit reeds herhaaldelijk gedaan hebben, wenschen wij ook naar aanleiding van dit jongste congres ter bestrijding der tuberculose — dat in zekeren zin ook een „Vredesconferentie” genoemd kan worden, daar het 't welzijn der menschheid op 't oog heeft — het voornaamste van het aldaar verhandelde, dat in nauw verband staat met de gezondheidsleer, te behandelen.

Het congres, dat onder protectoraat van den keizer van Duitschland stond, kwam te zamen in de groote zaal van den deutschen Rijksdag. Tal van gedelegeerden van alle geciviliseerde staten en meer dan 2000 artsen waren aanwezig, en volgden de verhandelingen, die vier dagen duurden. Keizer Wilhelm betuigde zijn groote ingenomenheid met dit congres door een officiële receptie ten hove, waarbij hij in een aanspraak wees op het groote belang der bestrijding van de tuberculose als vijand van het menschelijke geslacht. Meer nog dan van alle middelen der geneeskundige behandeling dezer gevreesde ziekte verwachtte hij van maatregelen ter beperking van de besmetting met de ziektekiemen, zooals die door het congres aan de regeeringen der verschillende landen zijn aanbevolen. De levens- en arbeidswijze, de slechte, dampige woningen der bevolking in de groote steden zijn bevorderlijk aan de uitbreiding der longtering. Hier ligt, volgens den keizer, een groot veld voor sociale hervormingen.

Niet minder dan 26 referaten werden voorgelezen en 92 voordrachten in discussie gebracht.

Uit het kolossale materiaal van wetenswaardigheden omtrent dit zoowel voor artsen als leeken interessante onderwerp willen wij onzen lezers het belangrijkste mededeelen, en beginnen met

De uitbreiding der longtering.

De tuberculose kan terecht een algemeen verspreide volksziekte genoemd worden. Bijna $\frac{1}{7}$ der menschheid sterft aan tuberculose. Van 1000 ziektegevallen komen in de verschillende landen 25 tot 50 op rekening der tuberculose. Vergelijkt men dit cijfer met de vorige opgaaft, dan blijkt, dat de tuberculose een van de doodelijkste ziekten is. In Duitschland sterven jaarlijks op 1000 inwoners 2.25 aan longtering, in andere landen is het getal nog grooter. Rekent men dat gemiddeld 0.3 percent menschen jaarlijks aan longtering sterven, dan verkrijgt men over de geheele wereld het kolossale cijfer van $4\frac{1}{2}$ miljoen menschen, die jaarlijks door de longtering ten grave gesleept worden.

De verspreiding der longtering.

Prof. Köhler gaf een belangrijke statistiek over de verspreiding der longtering in de verschillende streken. Daaruit blijkt, dat over 't algemeen de tering het meest voorkomt in de groote steden en de middelpunten van industrie. De akkerbouw beoefenende bevolking wijst veel minder gevallen van tuberculose aan. Interessant is het te vernemen, dat Amsterdam, wat longtering betreft, een der gezondste steden is.

De verhouding tusschen de uitbreiding der longtering en de levenswijze.

De *leefwijze* maakt het organisme al of niet ontvankelijk voor tuberculose.

Het *verkeer* met lijdens aan longtering in bedompte woningen is van ontzaglijke beteekenis voor het veelvuldig voorkomen der tuberculose. Zindelijkheid en voorzichtigheid in den omgang met lijdens aan deze ziekte kunnen het gevaar van besmetting verminderen.

Het *leefwijze* heeft een grooten invloed op de sterfelijkheid aan tuberculose. Hierbij onderscheidt Prof. Brieger uit Strassburg verschillende beroepsklassen: 1. Beroepen, die de waarschijnlijkheid der besmetting verhoogen. Hiertoe behoort b.v. het beroep der diakonessen en ziekenverplegers. 2. Beroepen, die catarrh van de bronchiën door verstopping met stofdeeltjes veroorzaken, zooals b.v. bij bakkers, steenhouwers het geval is. 3. Beroepen, die een gebukte houding van het lichaam vereischen, waarbij de ademhaling bijna alleen met de onderste deelen der longen plaats heeft, zooals b.v. bij cigarenmakers. 4. Beroepen, die een zittende leefwijze noodzakelijk maken, waardoor de spieren weinig geoefend worden, tengevolge waarvan het hart verzwakt wordt en het weerstandsvermogen van het geheele organisme tegen vijandelijke invloeden afneemt.

De ongunstige *wonings-verhoudingen* zijn voor een groot deel aansprakelijk voor de talrijke teringgevallen onder de armere bevolking in de grootere steden. Op dit gebied kunnen hervormingen grooten zegen voor het volkswelzijn brengen.

Volgens Prof. Rubner staat de sterfelijkheid aan tuberculose in directe verhouding tot de dichtheid der bevolking. Hoe meer menschen in één huis, in één kamer te zamen wonen, des te grooter is het gevaar van het ontstaan en de verbreiding der tuberculose. Men kan terecht zeggen dat de longtering een *huusziekte* is. De verschillende regeeringen moesten door verstandige hervormingen der wetten op het gebied van de woonbaarheid der huizen het volproppen van enge woningen met talrijke gezinnen verhinderen.

Een groot euvel is het door armoede noodzakelijke slapen van twee of meer personen in één bed. Door inspectie van fabrieken en werkplaatsen moet de te groote opeenhooping van arbeiders in enge ruimten vermeden worden. Er moet voor gezorgd worden, dat met longtering behepte personen niet met gezonden in dezelfde lokalen tezamen arbeiden, wanneer de ziekte der eersten een gevaar oplevert voor de laatsten, zooals b.v. het geval is, wanneer het slijm, dat uit de longen afgezonderd wordt, tuberkelbacillen bevat. In alle openlijke lokalen, scholen en kerken, in spoorwagens, tramwagens, etc. moet het spuwen op den bodem verboden worden. Dat dit mogelijk is, bewijst het voorbeeld van New-York.

De oorzaak der Tuberculose.

1. De door Koch ontdekte tuberkelbacillus is de eenige onmiddellijke oorzaak van de verschillende soorten der menschelijke tuberculose. (Longen-, keel-, beenderen-, klieren-, darm- en huid-tuberculose.)

2. De bij zoogdieren voorkomende tuberculose, in 't bijzonder de zoogenaamde parelzucht van het rund, is door denzelfden parasiet veroorzaakt. De overeenkomst tusschen tuberculose van het geveulgelte (kippen, eenden) en van de menschen is nog niet wetenschappelijk bewezen.

3. De tuberkelbacillen zijn parasieten, die zich, afgezien van kunstmatige kweeking, op natuurlijke wijze alléén in het menschelijke of dierlijke organisme kunnen ontwikkelen.

4. De tuberkelbacillen komen, afgezien van enkele zeldzame gevallen, slechts door de uitgeworpen stoffen der teringlijders en door de melk en het vleesch van parelzuchtige runderen met hunne omgeving in aanraking.

De besmettelijkheid der tuberculose.

Elk mensch en elk dier, in welks uitwerpselen tuberkelbacillen voorkomen, is een bron van besmetting voor zijne omgeving. Buiten het menschelijke of dierlijke lichaam gaan de tuberkelbacillen na verloop van eenigen tijd te gronde. Zij kunnen zich niet vermenigvuldigen en sterven af onder de werking van het licht en de droogte. Daarom vindt men ook de tuberkelbacillen bijna altijd slechts in de omgeving der teringzieken. Terwijl daardoor de besmettelijkheid reeds geringer is dan bij andere infectie-ziekten, wordt dit gevaar van besmetting nog verminderd door het weerstandsvermogen van het gezonde menschelijke lichaam. In den regel heeft besmetting slechts dan plaats, als men herhaaldelijk en rijkelijk tuberkelbacillen in het lichaam heeft opgenomen, zooals dit voorkomt bij een enge en aanhoudend verkeer met lijdens aan tuberculose. Dientengevolge verspreidt zich de longtering gewoonlijk in families of onder menschen, die gedwongen zijn, het grootste gedeelte van den dag in nauwe, slecht gereinigde en geventileerde woningen enz. te zamen te leven en te arbeiden.

De opneming van de tuberkelbacillen in het menschelijke organisme kan geschieden door de huid of de slijmvliezen, door de maag (melk, boter, vleesch van parelzieke runderen) of eindelijk door de longen. De laatste wijze komt het meest voor. Zij heeft plaats door het inademen van het vochtige, versche slijm, (b.v. bij hoesten en niezen uitgeworpen) of van het gedroogde en tot stof geworden slijm der teringlijders, zooals die meestal op den bodem of op zakdoeken voorkomt.

Vatbaarheid voor tuberculose.

De belangrijke vraag der erfelijkheid, vatbaar- of onvatbaarheid voor longtering werd behandeld door Prof. Löffler uit Greifswald. De voorstelling van de erfelijkheid der tuberculose is zeer oud. Door de ontdekking van den Koch'schen tuberkelbacillus is zij aan 't wankelen gebracht, maar is toch niet geheel weg te cijferen.

Bij aangeboren tuberculose van het kind is slechts gebleken, dat bij de moeder steeds *algemeene* of *plaatselijke* tuberculose voorhanden was. Van minder beteekenis is de tering van den vader voor de vatbaarheid der nakomelingschap. Daarentegen kan een algemeene lichaamszwakte overgeërfd worden,

die later de ontwikkeling der tering begunstigt. De wetenschappelijke onderzoekingen hebben tot nu toe een natuurlijke vatbaarheid en onvatbaarheid of immuniteit voor longtering niet kunnen constateeren. In dit opzicht is er ook geen onderscheid op te merken bij de verschillende menschenrassen. Koch heeft beproefd het lichaam op kunstmatigen weg onvatbaar te maken voor tuberculose, doch is daarin niet geheel geslaagd.

Voorbehoedmiddelen tegen tuberculose.

De maatregelen door het congres, ter vermindering van de verspreiding der longtering aanbevolen, vormen wel het belangrijkste van al de besproken punten, en zijn daarom de aandacht van alle volksvrienden waard.

1. Het belangrijkste voorbehoedmiddel tegen de uitbreiding der longtering is het *verhinderen van het inademen van het vochtige of gedroogde slijm van teringlijders*.

2. Dit doel wordt het best bereikt door de snelle verwijdering van alle uitwerpselen (fluimen) van het begin der ziekte aan en door het vermijden van het in aanraking komen met de door niezen, hoesten etc. ontstane vochtigheid.

3. Daarom is het van het grootste belang niet alleen voor ieder persoonlijk, maar ook voor het algemeene welzijn, dat elk geval van longtering zoo vroeg mogelijk wordt erkend.

4. Het is de taak der artsen en ziekenverplegers, de teringlijders opmerkzaam te maken op het gevaar, dat zij aan anderen veroorzaken, als zij met hun uitwerpselen op onvoorzichtige wijze omgaan en deze b.v. op den grond spuwen.

5. De vroegtijdige behandeling der ziekte door een arts is in alle gevallen dringend aan te bevelen. Door populaire geschriften moet op de gevaren der longtering opmerkzaam gemaakt worden en de kennis van de eerste symptomen dezer gevreesde ziekte onder het volk verbreid worden.

6. In alle gesloten lokalen, waar vele personen bij elkaar zijn, zij het om te arbeiden of te slapen, moeten bijzondere voorzichtigheidsmaatregelen genomen worden, om verontreiniging van den bodem, de wanden en de meubelen door uitwerpselen van teringlijders te verhinderen. School-, gevangenis- en fabriekartsen moeten hier bijzonder hun aandacht op richten. Behalve de artsen moeten ook de schoolmeesters en de opzichthoudende beambten instructiën in dezen geest ontvangen.

7. In alle gestichten en ziekenhuizen, waar een groot aantal personen gedurende langen tijd te zamen woont, moeten bijzondere kamers voor longteringlijders ingericht worden. Ook in de families moet er zoo mogelijk zorg voor gedragen worden, dat teringlijders in een kamer alleen slapen.

8. Behalve het onschadelijk maken van de uitwerpselen (slijm) der teringlijders moet ook voor de vermindering van schadelijke invloeden, die de tuberculose begunstigen, zorggedragen worden.

9. Beroepen, die een bijzonder nauwe en langdurende verbinding of aanraking met andere personen vereischen (b.v. vroedvrouwen, diakonessen), eveneens beroepen, die het betasten van voedings- en genotmiddelen vereischen, (b.v. bakkers, slaggers, cigaren-

makers etc.) mogen niet door teringlijders, die tuberkelbacillen in hun slijm-uitwerpselen hebben, uitgeoefend worden.

10. Om een tijdige ontsmetting van door teringlijders bewoonde kamers mogelijk te maken, moeten de artsen door de wet genoodzaakt worden, ziektegevallen aan longen- en keeltuberculose, die zij in hun privaat- of ziekenhuispraktijk, in wees- en armenhuizen behandelen, aan de politie te melden. Eveneens moeten alle sterfgevallen, door zulke ziekten veroorzaakt, binnen een bepaalden tijd aan de politie gemeld worden.

11. V66r de ontsmetting der woning plaats gehad heeft, waarin teringlijders geleefd hebben of gestorven zijn, mag deze niet door andere personen betrokken worden. Ook mogen door teringlijders gedragen kleedingstukken, gebruikte bedden niet in den handel of het verkeer gebracht worden.

Al de opgenoemde maatregelen zijn uitvoerbaar en worden gedeeltelijk reeds in Duitschland en andere landen beoefend. Het lijdt geen twijfel, dat door een algemeene toepassing er van in alle geciviliseerde landen de uitbreiding der tuberculose met goed gevolg kan tegengegaan worden.

Mogen teringlijders trouwen?

Dit eenigszins teedere punt besprak Geheimraad Prof. Dr. Kirchaer op even zaakrijke als kiesche wijze en formuleerde daarbij in 't kort de volgende punten:

1. Het huwelijk van teringachtige personen is gevaarlijk voor den zieke zelf, aangezien het innige verkeer, de zwangerschap en het kraambed een sluimerende tuberculose te voorschijn kan roepen en een reeds bestaande verergert; voorts voor den echtgenoot, de kinderen en de dienstboden, daar de besmetting in deze gevallen buitengewoon veelvuldig voorkomt, en dit wel des te meer, naarmate de levensverhoudingen van de betrokken personen bekrompen zijn.

2. Ter vermindering van deze gevaren moet het te vroeg trouwen van personen, die van tuberculose verdacht worden, vermeden, het trouwen van personen, die reeds teringlijgend zijn ten zeerste afgeraden en door den persoonlijken invloed van vrienden en kennissen verhinderd worden.

3. Trouwen teringlijders, niettegenstaande deze ernstige waarschuwingen, of wordt bij een vroeger gezond echtpaar de man of vrouw teringlijgend, dan moeten beide op de groote gevaren der besmetting gewezen worden, zoowel voor henzelfen als voor de kinderen en de dienstboden of andere tot de familie behoorende personen, terwijl de zieke op het nauwkeurig opvolgen van al de vroeger genoemde voorbehoedmaatregelen, vooral met betrekking tot zijn slijm-uitwerpselen, opmerkzaam moet gemaakt worden. In zulke gevallen moet voor groote zindelijkheid, voor licht en lucht in de woning gezorgd worden. De onderkleeding van den zieke moet afzonderlijk gewasschen worden, en zijn kleederen en de kamer, waarin hij woont, van tijd tot tijd ontsmet worden.

4. Worden al deze maatregelen nauwkeurig uitgevoerd, dan is het gevaar van besmetting van

dierbare bloedverwanten buitengesloten, en de zieke zelf ondervindt de weldadige gevolgen er van ter verzachting van zijn kwaal en ter verlenging van zijn leven.

Is de longtering geneeslijk?

Strikt genomen, in streng wetenschappelijken, pathologischen zin is de genezing der longtering zeer zelden. Daarentegen worden genezingen in klinischen zin, d.w.z. stilstand der ziekte zeer dikwijls waargenomen. Er treden dan litteekenvormingen in de longen op, die een voortschrijden van het ziekteproces verhinderen. Zulke gevallen worden dikwijls bij het openen van lijken gevonden. Teringlijders, bij wie deze litteekenvorming heeft plaats gevonden, kunnen weer geheel gezond worden en hun beroep uitoefenen. Nog grooter is het getal teringlijders, die zich in een *relatieve* beterschap verheugen kunnen. Het ziekteproces komt bij hen niet *geheel* tot stilstaan, maar het gelukt, een tamelijk goede gezondheid te herstellen. Dezen hangt echter steeds het Damocles-zwaard eener verergering boven het hoofd.

Geneesmiddelen tegen tuberculose.

Zoo overeenstemmend de Congresleden bij de tot nog toe behandelde onderwerpen waren, zoo verschillend was hun oordeel over de waarde of onwaarde van geneesmiddelen tegen de longtering. Terwijl sommige beroemde professoren de geneeskracht van welk middel ook bij tuberculose loochenden, prezen andere het kreesoot, het jodoform, de levertraan, het Koch'sche tuberculine, de pijnstillende en hoestverdrijvende middelen, terwijl wederom anderen — en deze waren in de meerderheid — het hoofdgewicht bij de behandeling der tuberculose legden op een verstandige leefwijze en het bevorderen van het weerstandsvermogen van het organisme door veel ophoud in de vrije lucht, zooals bij de Brehmer'sche kuur het geval is, door een rationeele voeding en een physikalisch-dieetische behandeling in opzettelijk daarvoor ingerichte sanatoria. Deze laatste behandelingsmethode, d. w. z. de behandeling der teringlijders met een passende diët, frissche lucht, rust en doelmatige wasschingen lacht zeker ook ons homoeopaten het meeste toe, waarbij onze goed beproefde en naar den aard van het bijzondere geval gekozen homoeopathische geneesmiddelen zeker betere diensten bewijzen en reeds in talloze gevallen bewezen hebben dan de allopathische maagbedevende mixturen.

Ten slotte werd ook nog de invloed van het klimaat op de behandeling der longtering en de gunstige resultaten in kuurplaatsen als Davos, Montreux, Madeira, de Riviera en Egypten besproken, doch deze behandelingswijze komt toch slechts bij het betrekkelijk gering aantal der meergegoeden teringlijders ter sprake en is daarom van minder belang, waar het geldt geneesmiddelen te zoeken tegen de tuberculose als volksziekte. De overwegende meerderheid van de congresleden was van oordeel, dat de longtering bij een passende leefwijze in elk klimaat en in elk land genezen kan worden, waarbij vooral gewicht gelegd moet worden op een zoo uitgebreid genot van

frissche lucht als eenigszins mogelijk is, op voldoende lichamelijke rust, op rijkelijke, passende voeding en verstandige geneeskundige behandeling. Aan deze voorwaarden kan het best voldaan worden bij de behandeling der teringlijders in zoogenaamde volks-sanatoria, d. w. z. inrichtingen, op het land gelegen, geheel en uitsluitend voor teringlijders bestemd. In overeenstemming met dezen geest, die tegenwoordig op dit gebied overheerschend begint te worden, zijn dan ook reeds in verschillende landen zoowel vanwege de regeeringen als door rijke philantropen zulke sanatoria opgericht geworden. Hier kunnen ook onze hollandsche welgestelde vrienden der Homoeopathie een ruim veld vinden voor een menschlievend werk, dat niet alleen er toe kan bijdragen, het lot van tal van ongelukkige, hulpbehoevende teringlijders te verzachten, maar ook voor de Homoeopathie in ons land lauweren kan verwerven! DR. J. V.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

A. v. O. te Middelburg. Bij het innemen van de meeste homoeopathische middelen uit het plantenrijk afkomstig, is het gebruik van alcoholische dranken en koffie verboden, daar de werking allicht door deze sterk prikkelende genotmiddelen zou kunnen gestoord worden. Bij andere middelen daarentegen, zooals b.v. de mineralen en zouten, is het gebruik van koffie niet schadelijk. Hiermede is dus uwe vraag omtrent het verbod van genoemde dranken bij het gebruik van de middelen: *Belladonna, Bryonia, Calcarea, Kali-preparaten, Mercurius, Natrum-preparaten, Sanguinaria* en *Thuja* beantwoord, zoo u het nadere omtrent de afkomst dezer middelen in de artikelen: „Onze geneesmiddelen” in den 9den Jaargang van ons Maandblad wilt nalezen.

De hedendaagsche homoeopathische geneesheeren schrikken hun patiënten niet van de hom. behandeling af door een al te streng diët, zooals men dit nog wel in sommige oudere homoeopathische leerboeken vindt voorgeschreven. Integendeel, zij trachten zooveel mogelijk te individualiseeren en rekening te houden met de gewoonten en de levenswijze van den zieke. Al naar gelang de aard van de ziekte en de kracht van het geneesmiddel dit vereischen, richten zij het homoeopathische diët in. Voor verdere bijzonderheden omtrent dit onderwerp verwijzen wij naar het artikel in No. 4 van dezen Jaargang onder het opschrift: „De Grondbeginselen der Homoeopathie” en naar de artikelen over: „Het homoeopathische diët” in No. 8, 9 en 10 van den 7den Jaargang van ons Maandblad. Een gespecificeerde lijst te geven van *alles* wat bij *elk* geneesmiddel verboden en geoorloofd is, laat de ruimte in ons blad niet toe. DR. J. V.

H. v. W. te Maasland. Hoofdpijn, duizeligheid en misselijkheid bij het reizen in het spoor zijn symptomen van de zoogenaamde „spoorziekte,” die veel overeenkomst heeft met de „zeenziekte.” Terwijl de laatste bijna iedereen overvalt, die voor de eerste maal op zee vaart, hebben van de eerste slechts enkele personen met een bijzonder prikkelbaar zenuwstelsel te lijden. Het gebruik van de 4de dec. trit. van *Apomorphine* of van de 3de verdunning van *Cocculus* bewijst soms goede diensten.

Sepia is een goed middel voor het gevoel van angst en beklemming zooals nerveuze menschen dit dikwijls hebben bij het binnentreden van een groote vergadering.

Overigens geven wij u den raad, u door een homoeopathischen arts te laten onderzoeken, die misschien wel het een en ander in uwe levenswijze zal hebben te veranderen, zoo u een duurzaam resultaat van het innemen van geneesmiddelen wilt hebben. DR. J. V.

ADVERTENTIËN.

De ondergeteekende is gedurende de maand Juli niet te consulteren.

J. MIEG, MED. DOCTs. & ARTS.
HAARLEM.

Homoeopathische Apotheek
A-KERKHOF H 139, GRONINGEN.
Apotheek van Wermeskerken.

Aangeboden:

Twee apotheken, 64 middelen (korreltjes) Dr. Willmar Schwabe, benevens een apotheek, 8 middelen voor uitw. gebruik en nog verscheidene losse fleschjes.

Brieven Franco lett. B. B. bij den boekhandelaar P. B. NIEUWENHUIS te BREDA.

Homoeopathische Apotheken
te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,
Roggestraat 3,
A. SPRUYT, firma **B. MIEDEMA**,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,
Hoogstraat 237,
Rotterdam.

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van **Homoeopathische Geneesmiddelen**, voorkomende in den Prijscourant van **DR. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig benevens levering en vulling van **Huls-Apotheken**, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11. *Apotheker.*

STAMM'S GEZONDHEIDSKOFFIE
is de beste.

Prijs 70 cts per K. G. onder rembours.

Hoofdagent: **S. HARTENDORP**,
Raaks 34, HAARLEM.

 AGENTEN GEVRAAGD.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma **Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN**

22 Gedempte Burgwal 22
's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. **WILLMAR SCHWABE** te Leipzig,
voorzien van het **FABRIEKSMERK.**

 Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! H O M O E O P A T H I E !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van **ALBERT SOMMER**, Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Hellige Weg, hoek Singel. Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijn Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevensstaand fabrieksmark, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Fillalen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

I N H O U D.

Physiologisch Artsenijmiddelonderzoek en Moraal. — Zieke en gezonde organen. — Iets over het eten. — Massage. — De Homoeopathie in Australië. — Het verloop van het getij. — Ingezonden. — Int. Hom. Congres in 1900. — Leden v. h. Hoofdbestuur. — Correspondentie. — Advertentiën.

Physiologisch Artsenijmiddelonderzoek en Moraal.

Onder de leervakken der geneeskundige faculteiten van hoogeschoolen, die op christelijken grondslag staan, — gelijk b.v. van bijna alle middeneeuwsche universiteiten en van sommige huidige Amerikaanse, Spaansche, Oostenrijksche, Russische en Belgische academiën — treft men gewoonlijk een wetenschap aan, die elders op de lesroosters van 't hooger onderwijs niet gevonden wordt. Die wetenschap is de zoogenaamde pastoraalgeneeskunde, een zeer diepzinnige wetenschap, wier voornaamste doel is de verhoudingen te regelen tusschen tal van gewichtige vraagstukken der geneeskunde, waarbij de moraal dient te worden geëerbiedigd. Zeer gemakkelijk is in te zien, waarom dit leervak op de gewone, neutrale staatsuniversiteiten ontbreekt. De medische faculteiten dier academiën toch worden in deze helft onzer weldra stervende eeuw geheel en al beheerscht door de wijsgeerige wereldhypothese der natuurwetenschap onzer eeuw, welke hypothese die van het zoogenaamd monisme of materialistisch-pantheïsme is.

In dit wereldstelsel nu neemt de moraal niet de plaats in, die haar in het Christendom als een onveranderlijken toetssteen voor goed en kwaad is aangevoelen, maar wordt zij beschouwd als een zich voortdurend ook in hare grondslagen wijzigende en ontwikkelende leer, die afhankelijk is van en derhalve eerst secundair aan den oogenblikkelijken toestand der natuurwetenschappelijke wijsbegeerte en van hare inwerking op het leven van den mensch en van de maatschappij.

Vandaar dat een dergelijke, eeuwenoude wetenschap als de pastoraalgeneeskunde, die de grenzen van de toepassing der geneeskunde op het onveranderlijk gebied der christelijke moraal regelen wil, in onze dagen op de staatshoogeschoolen wel moest verdwijnen.

En in de afschaffing van dit leervak èn in die van het vroeger ook in ons land gedoopte onder-richt in de geschiedenis der geneeskunde hebben de studenten twee groote factoren voor critiek verloren, en leeren zij daardoor de waarde van het tegenwoordig onderricht der geneeskunde zeer lichtelijk overschatten.

De officiële geneeskunde ziet echter tegenwoordig zelve meer en meer in, dat er toch iets in de plaats dient gesteld voor de oude pastoraalgeneeskunde. De toomeloze concurrentie onzer dagen, die, helaas, haar demoraliseerenden invloed zelfs in de kringen der geneesheeren begint te doen gevoelen, het vervloeden van de scherpe grenzen der moraal hebben zelfs tal van de beroemdste geneesheeren onzer dagen, o. a. Josef Lister en Lawson-Tait, tot ernstig nadenken gebracht en tot nog nadere en nauwgezetere overweging van de vraag, of de toepassingen der genees-

heel- en verloskunde maar zonder inachtneming van een strengere opvatting van de begrippen goed en kwaad, dan tot heden hier en daar sporadisch gebruikelijk was, mochten geschieden. Vandaar, dat in de laatste jaren vooral in binnen- en buitenlandsche tijdschriften en colleges of klinieken der geneeskunde tal van vragen, die tot de vroegere pastoraalgeneeskunde behoorden, weder worden in debat gebracht of voorgedragen. En hoewel het den student, — die ook eigen wegen te bewandelen wist en nauwgezet pastoraalgeneeskunde en geschiedenis der geneeskunde bestudeerde, hoewel hem die vakken niet werden onderwezen — bij de behandeling van vraagstukken der „medische ethiek”, zooals de moderne naam luidt, menigmaal voorkwam, dat die behandeling een zeer oppervlakkige was, toch dient de nieuwe beweging toegejuicht. Zij is in velerlei opzicht een langzaam ontwaken uit de wetenschappelijke narcose van het medisch geweten! —

Een der eerste gevolgen der zich vormende „medische ethiek”, die, zelfs in hare grondslagen, nog lang niet is, wat zij wezen moet, is wel, dat vele gewichtige medische vraagstukken, vooral het al of niet opereeren enz., grondiger worden bestudeerd! Men gaat minder te werk met, wat in dit geval niet alleen figuurlijk heeten mag, „den Franschen slag”. Want „de Hollandsche slag”, om 't zoo eens te noemen, is steeds, na nauwgezetter overweging, toegebracht, wellicht in verband met onzen meer ernstigen volksaard. Het euvel is dan ook meer in 't buitenland zichtbaar.

Zoo heeft b.v. de faculteit van Leuven reeds vóór een paar tientallen jaren kunnen waarschuwen tegen praktijken, die wij thans zien gebeuren. En dit alleen, omdat de christelijke moraal bij haar onderwijs in acht genomen werd, terwijl de officiële geneeskunde op dit terrein rondzwakte als een schip zonder roer en de moraal werd overgelaten aan de interpretatie der afzonderlijke geneesheeren, waarbij de naar menschelijk inzicht 't best te reguleeren *tijdelijke* belangen der patiënten in vele gevallen den doorslag gaven. De Nederlandsche officiële geneeskunde heeft zich, gelijk boven reeds werd erkend, zeer weinig in dit opzicht te verwijten, maar hier wordt de quaestie ook in algemeenen zin besproken; en wij achten ons gelukkig hier uitdrukkelijk de gunstige stelling op dit gebied voor ons land in 't bijzonder te hebben kunnen constateeren. —

Een dezer vraagstukken, die een der grondgedachten der homoeopathische geneesmethode van zeer nabij, ja, in haar wezen raakt, is deze: Is het geoorloofd nieuwe *onbekende* artseneij-middelen op hare *werking* te mogen onderzoeken op den *gezonden mensch*? —

Eigenlijk raakt dit vraagstuk de geheele geneeskunde, immers stelt ook de officiële pharmacotherapie tegenwoordig meer en meer den eisch van het physiologisch onderzoek van onbekende artseneijmiddelen op den gezonden mensch vóór de toepassing dier middelen als geneesmiddelen op den zieken mensch.

Maar in 't bijzonder geldt 't vraagstuk toch de homoeopathische geneeskunde, in wier bloed als 't ware 't physiologisch onderzoek der artseneijen gevaren is.

De vraag, ons nu en dan door artsen en studenten gesteld, zij dus herhaald:

Is het geoorloofd nieuwe, *onbekende* artseneij-middelen op hare *werking* te mogen onderzoeken op den *gezonden mensch*? —

Vooraf dient onderscheid gemaakt te worden tusschen richtingen der geneeskunde, die *geen*, en richtingen, die *wel* geneesmiddelen gebruiken.

Voor de eerste vormen van geneeskunde heeft de gestelde vraag geen reden van bestaan.

Wel voor de laatste, de dusgenaamde pharmacotherapie, d. i. de geneeswijze door middel van artseneijen, en bij deze wel voornamelijk voor de homoeopathische pharmacotherapie, gelijk reeds boven werd aangegeven. —

Indien nu de artseneijmiddelen aan den mensch zullen worden gegeven, kan men voorts onderscheid maken tusschen gezonde en zieke menschen. Indien men toch den mensch artseneijmiddelen geeft, is er geen middenweg; men geeft ze óf aan een zieken, óf aan een gezonden mensch.

Nu geeft de officiële geneeskunde, ondanks haar theoretisch in 't gevele komen van den eisch naar physiologisch onderzoek der artseneijmiddelen vooraf op den gezonden mensch, tot heden nog bijna uitsluitend alleen geneesmiddelen aan zieken, wier werking slechts op dieren is beproefd.

Daarom is het, uit opportunistisch oogpunt, gewenscht aan de vraag, die door ons beantwoord moet worden, een andere vraag te laten voorafgaan en te beantwoorden. Deze vraag luidt: *Welke artseneij-middelen mag men aan zieke menschen toedienen?* Deze vraag natuurlijk in hare algemeenheid beschouwd!

Voor de beantwoording dezer vraag mag worden aangevoerd, dat de grootste pastoraalgeneeskundigen, de meest gezaghebbende moralisten aller tijden steeds hebben geleerd, dat de geneesheer het vijfde gebod¹⁾ overtreedt, wanneer hij o. a. „met middelen, wier „werkingsgebied onbekend of zeer onvolledig bekend „is, op zieken proeven doet!” Vooral is verboden om, wanneer geneesmiddelen bestaan, waarvan een

¹⁾ Dit gebod nemen de moralisten in den meest uitgebreiden zin van kwaaddoen aan

„zekere werking algemeen bekend is, nieuwe en onbekende middelen op diezelfde werking op zieken te willen onderzoeken.”

Reeds een gezond kinderverstand kan de vraag beantwoorden, indien *onbekende* artseneimiddelen zullen worden *beproofd* op menschen, dit òf eer op gezonde òf op zieke menschen mag geschieden. Natuurlijk op gezonde! Hiermede is dus, in *betrekkelijken* zin, 't pleit ten gunste van den homoeopathischen eisch voldongen voor 't geval men geneesmiddelen wil toepassen. Nu kan de tegenstander zich nog beroepen op 't dierenonderzoek!

Edoch, behoeft hier thans weer niet uit den treure opnieuw te worden betoogd, dat 't dierenonderzoek voor den menschen-arts bijna geen waarde heeft, tengevolge waarvan de officiële geneeskunde zelve op 't gebied van, door middel van artseneimiddelen te genezen, menschelijke ziekte-processen rondwaalt als een blanke ontdekkingsreiziger zonder gids in 't donkerste Afrika. En juist door de resultaten der dierproeven te willen toepassen op den zieken mensch, bleef tot heden aan de officiële geneeskunde het adres van dien veiligen gids onbekend. Die gids bezit de homoeopathische geneeskunde in het „*similia similibus curantur*”.

Dat dierproeven in dit opzicht zeer weinig waarde hebben, leeraren tegenwoordig tal van beroemde allopathische geneesheeren. (Prof. Binz, prof. Arndt, Lawson-Tait, Salkowski, enz.) *Conium maculatum* en *Hyoscyamus* b.v., twee zeer bekende geneesmiddelen, schaden geiten en varkens niet, maar dooden meestal honden. Dus zelfs de *vee-arts* moet oppassen met het verwerken van de resultaten van *dierproeven*! Maar ook de *mensch* wordt zwaar vergiftigd door de twee genoemde middelen! Spaansche vliegen tasten erg de urine-afscheidende en afleidende organen aan, maar een egel ondervindt er geen nadeel door. Paarden en olifanten verdragen arsenicum vrij wat beter dan wij. Een mensch weer biedt langer weerstand aan betrekkelijk kleine doses blauwzuur, waardoor apen en eekhoortjes gedood worden. Een hond sterft aan een dosis braaknoot (*nux vomica*), die paard of konijn minder deert. *Bryonia*, kolokwint en jalappe tasten ons zeer sterk aan, terwijl dieren weinig invloed daarvan ondervinden. Alkali en antipyrine ageeren geheel verschillend op mensch en hond. *Aconitum* werkt op honden van verschillend ras zeer verschillend in! Dus bij een en dezelfde diersoort! (Imbert.) — Enz., enz.

Bezat het bovengeciteerde voorschrift der pastoraalgeneeskunde nog heden geldende kracht in de officiële geneeskunde, hoevele menschen-artsen zouden thans zelf inzien, dat de toepassing van de resultaten der dierproeven op den zieken mensch in de meeste gevallen een tekortkoming aan 't „vijfde

gebod” is. Juist die dierproeven bewijzen nog ten overvloede — het moreele van den eisch: *eerst* voorzichtig onderzoek van onbekende of slecht, door middel der dierproeven, gekende artseneimiddelen op den *gezonden* mensch; en eerst *daarna* een nóg voorzigtiger toediening dier middelen op den *zieken* mensch!

Ten opzichte nu van het physiologisch onderzoek van onbekende middelen op *gezonde* menschen leerde de pastoraalgeneeskunde in vroegere tijden en leert zij nog heden ten dage het volgende. (Dr. Olfers, dr. Capellmann, dr. Debreyne, dr. Stöhr, dr. Lehmkühl, e. a.).

Het gevoelen van Lehmkühl, een zeer gezaghebbend moralist in onze dagen, geeft, naar onze bescheiden meening, het best de algemeene opinie van vroegere en latere tijden weer.

Lehmkühl leert (Theol. mor. I, no. 831):

„Iederen mensch is de *dispositio dominii*, de vrijmachtige beschikking over eigen leven en gezondheid, zoowel als over die van zijne medemenschen ontzegt.” (Uitgezonderd om 't leven van anderen te redden, waar het die beschikking over eigen leven en gezondheid betreft; enz.)

Omtrent de toepassing van dit beginsel voor ons physiologisch artseneimiddel-onderzoek leert hij (idem I, no. 995, ad 4): „Het leven of de gezondheid van „een mensch in gevaar te brengen ten einde een proef „te nemen met een geneesmiddel, is uiteraard kwaad, „wjl daardoor inderdaad een daad van vrijmachtige „beschikking over 't leven van een mensch gesteld „wordt. En dit kan niet hierdoor geoorloofd heeten, „omdat wellicht vele andere menschen na het be- „kend worden der geneeskracht van dat middel zul- „len behouden worden. Indien er evenwel geen „sprake is van zwaar of onherstelbaar nadeel, dan „ongetwijfeld zal het bij wijze van proef zelf inne- „men van een artseneij of 't aanwenden daarvan bij „een anderen mensch, die er in toestemt, even wei- „nig ongeoorloofd zijn als het meten van eigen kracht, „waar dit zonder gevaar voor nadeel kan geschie- „den.” — Met den „mensch, die er in toestemt” zal Lehmkühl ongetwijfeld den gezonden mensch bedoelen, hoewel het uit het verband niet duidelijk blijkt. Immers, een proef van onbekende stoffen, zelfs zonder déze voorwaarden op *zieken* genomen, verboden tot heden alle ernstige moralisten. Een zieke *mag* geen proefpersoon zijn voor ook maar *eenigszins* schadelijke middelen of doses dier middelen, en zeker niet voor *onbekende* middelen! Dit achten wij, zonder voor moralist of zedenmeester te willen spelen, waarvoor wij geen roeping gevoelen, de grondwet der geneeskundige moraal!

In het laatste lid der zoeven geciteerde plaats bij

Lehmkuhl geeft trouwens deze schrijver het redelijke en moreele van den eisch van 't physiologisch onderzoek der artseneijen *in principe* toe! Mits leven of gezondheid niet *in gevaar* gebracht worden!

Iedereen zal het redelijke van dit alles toegeven.

Naar onze bescheiden meening achten wij dus in 't bovenstaande door 't gevoelen van zeer gezaghebbende moralisten voldoende toegelicht en bewezen de stellingen:

1°. Onbekende of slecht-gekende artseneijen mag men, en zeer zeker in allopathische doses, *niet* toedienen aan *zieke* menschen.

2°. Onbekende of slecht-gekende artseneijen mag men, mits onder inachtneming van sommige voorwaarden, *wel* beproeven op *gezonde* menschen.

Ook bleek voorts, dat 't artseneijmiddel-onderzoek op dieren, juist voor de inachtneming der geneeskundige moraal, waar deze moraal ten minste in christelijken bodem wortelt, eigenlijk van nul en geener waarde te beschouwen is bij de toepassing zijner resultaten op den zieken mensch!

Die nauwgezette inachtneming van sommige redelijke voorwaarden, waardoor het physiologisch onderzoek van artseneijen op gezonde menschen moreel mogelijk wordt, is door de homoeopaten steeds meer behartigd dan door de allopaten. Alles toch, wat aan werkelijke schandalen op dit gebied in het buitenland bij ons bekend werd en ook in ons land terecht protest uitlokte en van allopathisch-medische zijde, was bedreven door . . . . . aanhangers van de officieële geneeskunde. Denken wij slechts aan 't inspuiten van gevaarlijke en ziekmakende oplossingen bij geheele reeksen van personen, meestal gestichtsbewoners, alleen gedaan om proeven te nemen!

Een hoogleeraar te Koningsbergen spoot tuberculine in bij pasgeborenen, „nu reeds ten getale van veertig,” zegt hij met eigen woorden. De logica van een experimentator te Stockholm is wel zeer teekenend voor zijne heldere inzichten in artseneijmiddel-geneeskunde van den mensch, waar hij kalveren voor de proeven „*te duur*” vond en nu de kindertjes uit het vondelingenhuis kreeg „met welwillend verlof van prof. M.” zegt hij: In Oostenrijk werden physiologische proeven in krankzinnigengestichten genomen. Waar bleef hier de toestemming van den vrijen wil? En dan de inentings-proeven met luetisch virus in een armengesticht van den beruchten „Doctor Anonymus?”

Wellicht beschrijven wij in een volgend artikel, hoe homoeopathische artsen of der Homoeopathie zeer welgezinde onderzoekers, hoe een prof. Imbert-Gourblyre, een prof. Schulz e. a. *hun* physiologisch onderzoek instelden naar de werking van arsenicum, aconitum, zwavel e. a. op den gezonden

mensch, die toestemde, ja die, gewoonlijk zelf medicus was. En hoe door hen de redelijke eischen der moraal in acht genomen werden op een wijze, dat — wanneer zelfs *dát* nog door *te* scrupuleuze menschen zoude worden afgekeurd — elke geneeswijze door middel van artseneijen dan aan 't toeval zou zijn overgelaten en in een volslagen anarchie op dit terrein ontaarden zou, waarvan de artseneijmiddel-geneeskunde der officieële geneeskunde ons reeds thans een verkleind beeld te aanschouwen geeft!

Wij blijven overtuigd, dat, hoe meer de tegenwoordig opkomende wetenschap der „medische ethiek” nadert tot de oude beginselen der beproefde en te vroeg voor moderne wisselvallige beginselen prijs gegeven pastoraal-geneeskunde, zij te meer inzicht zal krijgen ook in den moreelen grondslag der praktische toepassing van het physiologisch onderzoek der artseneijen op den gezonden mensch. En wij blijven tevens overtuigd, dat de geneeskunde dan vooral door bemiddeling der vergelijkende studie van de ontwikkeling der natuurlijke ziekte-processen met die der kunstmatig opgewekte artseneijmiddel-ziekten, meer en meer zal naderen tot het *eigenlijke wezen* der homoeopathische geneeswijze: het „*Similia similibus curantur!*”

Z.

ZIEKE EN GEZONDE ORGANEN.

De onzen lezers welbekende Prof. Schulz uit Greifswald, die zoovele onderzoekingen gedaan heeft op het gebied van de werkingen der geneesmiddelen op het gezonde en zieke menschelijke lichaam en daarbij in vele punten zich met de grondbeginselen der Homoeopathie in overeenstemming bevindt, heeft onlangs in de vereeniging van geneeskundigen te Greifswald een voordracht gehouden, waaruit wij slechts een enkele aanhaling willen doen, daar zij zeer goed past in onze beschouwingen over de gevoeligheid van het zieke menschelijke organisme tegenover de fijn verdeelde homoeopathische geneesmiddelen.

Prof. Schulz zeide in zijn rede o. a. het volgende: „Een *ziek* orgaan moet op den prikkel van een geneesmiddel, aan welks invloed het blootgesteld wordt, op gevoeliger wijze reageeren, dan een *gezond* orgaan. Geneesmiddelhoeveelheden, die op het *gezonde* orgaan geen of nauwelijks merkbaaren invloed uitoefenen, bewijzen wel degelijk tegenover het *zieke* orgaan hunne werking.

Vergunt mij, mijne heeren, ter illustratie van deze bewering de aanhaling van een zeer alledaagsch feit, dat tegelijkertijd bewijst, dat een „*ziekte*” volstrekt niet zoo diepingrijpend behoeft te wezen, om een orgaan gevoelig te doen worden. De rookers

onder u weten, dat zij met elken trek aan hun sigaar een hoeveelheid ammoniak en andere prikkelende stoffen met den rook inademen, die de slijmvliezen van de mond- en keelholte treffen, zonder dat men daarbij iets bijzonders merkt. Men heeft er zich aan gewend, er is een soort van evenwicht ontstaan tusschen het vermogen der slijmvliezen om uitwendige prikkels waar te nemen en den prikkel van den tabaksdamp. Doch op een goeden dag krijgt gij een lichte halsontsteking, b.v. door kou-vatten. Dadelijk ondervindt gij nu, dat de tabaksdamp, waaraan gij anders gewend zijt, u nu pijn veroorzaakt. Hoe komt dat? Onderzoekt gij uwe keel, dan vindt gij, afgezien van een geringe roodheid en wat zwelling der slijmvliezen, daarin niets bijzonders. Nergens vindt gij een beschadiging van de bovenste cellen-laag der slijmvliezen, die het mogelijk zou maken, dat de prikkelende bestanddeelen van den tabaksrook plaatsen der slijmvliezen zouden kunnen treffen, die tot nu toe daarvoor ontoegankelijk geweest zijn. Toch veroorzaakt de geringe verandering, die wij aan de slijmhuid van de keel waarnemen, van het oogenblik van haar ontstaan af, een stoornis van de normale functies der slijmvliezen, een gevoeligheid van de in die slijmvliezen aanwezige zenuwen en een verbreking van het physiologische evenwicht. Bij de daardoor ontstane prikkeling komt nu nog de prikkel van den tabaksrook. Deze laatste wordt dadelijk lastig en veroorzaakt pijn, terwijl de gezonde slijmvliezen voor den rook geheel ongevoelig waren.

Dat feit is slechts één van de vele voorbeelden uit het dagelijksche leven, die voor een ieder, die wil opmerken, bewijzen: dat **zieke organen**, en **zieke organismen op geneesmiddel-prikkels reageeren**, waarvoor **gezonde organen** en **gezonde organismen geheel ongevoelig zijn.**"

Hetzelfde is met andere woorden reeds talloze malen door de voorstanders der homoeopathische geneeswijze beweerd en bewezen, en ook door ons herhaaldelijk bij het bespreken van de grondbeginselen der Homoeopathie te berde gebracht. Misschien maakt het meer indruk op de tegenstanders onzer geneeswijze, nu het door een professor van de „officieele” geneeskunde gezegd wordt. Hoe ook bedoeld en opgevat, het is en blijft *een goed theoretisch bewijs voor de werkzaamheid der fijn verdeelde homoeopathische geneesmiddelen.*

Dr. J. V.

IETS OVER HET ETEN.

Een groot deel der menschheid in onze dagen lijdt aan ziekten der spijsverterings-organen. Als wij de oorzaken hiervan naspeuren, vinden wij er twee of drie, die in vele gevallen de schuld dragen van dit euvel.

Het *haastige* eten, het genieten van te *heete* spijzen en „last not least” het *onvoldoende* kauwen der spijzen

zijn de oorzaken van talrijke maagkwalen, die door een weinig zorgvuldigheid en het gebruik van ons gezond verstand vermeden kunnen worden.

Een groote fout in hygiënisch opzicht is het gebruik van te *heete* spijzen en dranken. Gevaarlijke en niet zelden ongeneeslijke ziekten zijn er het gevolg van. De mensch moest in dit opzicht van het redeloze dier leeren en de spijzen slechts in behoorlijk afgekoelden toestand genieten. Vele menschen willen hun thee of koffie slechts *heet* drinken. De soep moet *heet* zijn, anders smaakt ze hun niet. Veroorzaakt de gloeiende drank hun dan pijn aan tong of gehemelte, dan wordt hij snel naar beneden geslikt. Sommige menschen drinken hun koffie zóó heet, dat de tranen hun daarbij in de oogen komen. De slokdarm en de maagwand worden daardoor als 't ware verbrand en geraken langzaam, maar zeker in een toestand van verslapping en ontsteking, die de gevaarlijkste gevolgen voor de gezondheid na zich sleept. Vooral in den winter als het koud is, komt men allicht in de verzoeking de spijzen te heet te genieten en daarbij is het dan gewoonlijk de heete soep, die het meeste onheil aanricht.

Niet minder nadeelig is het *onvoldoende kauwen* der spijzen. Over 't algemeen wordt nog veel te weinig gewicht aan een behoorlijk kauwen der spijzen gehecht. En toch is dit een hoofdvoorwaarde voor de instandhouding eener goede gezondheid. Beroemde mannen hebben terecht beweerd, dat het zorgvuldige kauwen der spijzen een noodzakelijke voorwaarde is tot instandhouding eener goede gezondheid en het bereiken van een hoogen ouderdom.

Het kauwen der spijzen moet *zonder haast* en *zorgvuldig* geschieden. De spijzen moeten in behoorlijk fijn verdeelden toestand met het speeksel vermengd en aldus zonder de minste moeielijkheid door den slokdarm glijden. Hoeveel tegen deze eenvoudige regel der gezondheidsleer gezondigd wordt en hoe weinige menschen behoorlijk kauwen, wordt door de vele maagzieken voldoende bewezen. Vele menschen *verslinden* letterlijk de spijzen, zonder dat het gebit ze vooraf voor opname in de maag geschikt gemaakt heeft, zoodat de maag niet in staat is het voedsel op behoorlijke wijze te verwerken en voor het lichaam dienstbaar te maken.

Hoe ongeloofelijk het luidt, toch is het een feit, dat niet zelden menschen gestikt zijn tengevolge van het gulzige eten en het onvoldoende kauwen der spijzen. Zoo viel in Weenen in een restauratie een man gedurende het eten plotseling op den grond en was eenige seconden later een lijk. Men dacht, dat hij een beroerte gehad had, doch bij onderzoek bleek, dat hij aan een groot stuk vleesch, dat in de keel was blijven steken, gestikt was!

Doch zelfs als het zonder groote moeielijkheid werkelijk gelukt, het voedsel in zulke groote brokken door te slikken en in de maag te brengen, wat moet deze er dan mede aanvangen? Daar de maag niet in staat is, het voedsel in kleinere stukken te verdeelen, moet zij de groote brokken zóólang herbergen, tot het aan het maagsap gelukt is, deze te doorweken en zóó te veranderen, dat hun opzuiging in de dieper gelegen deelen van het spijsverterings-

kanaal mogelijk geworden is. Het is gemakkelijk te begrijpen, dat daardoor gedurende dezen tijd een gevoel van volheid, onwelzijn, drukking in de maag, hoofdpijn, enz. ontstaat. De mensch lijdt dan aan een stoornis der spijsvertering, alleen veroorzaakt door de onverstandige wijze van eten en kan slechts dan zich weer wel en frisch gevoelen, als de maag leeg en gereinigd is. Het herhaaldelijk voorkomen van deze onpasselijkheden, waarbij zooals de volksmond zich zeer juist uitdrukt: „het eten als een steen in de maag ligt,” heeft het ontstaan van chronische maagziekten tengevolge. Hoe gemakkelijk kan men zulke onaangename ondervindingen vermijden! Gelukkig als men nog bijtijds de manende stem der natuur hoort en daaraan gehoor geeft! Daarom vrienden, eet niet *te warm*, eet niet *haastig* en *gebruikt het gebit*, dat God u toch voorzeker niet voor niet geschonken heeft!

Dr. J. v.

M A S S A G E.

Het *masseeren* of *frotteeren* (wrijven) is een uitstekend middel, om de werkzaamheid der huid op te wekken en de uitwasemingen van het lichaam te bevorderen. Door het wrijven met flanelen doeken en zoogenaamde *frotteer-handschoenen* kunnen zieken, die aan reumatiek en andere door kouvatten te voorschijn geroepen euvels lijden, groote verlichting van pijnen en ongemak verkrijgen. Deze wrijvingen zijn soms werkzamer tegen reumatiek van de ledematen, den hals, de schouders, enz. dan dure geneesmiddelen. Reeds bij de oude Grieken en Romeinen stond de massage in hooge achting, en tegenwoordig wordt zij ook bij ons door artsen en leeken aangewend. Men kan de massage aanwenden op het geheele lichaam, vooral echter op het onderlijf, den rug, de armen en de beenen.

De massage zuivert de huid, bevordert den bloedsomloop, vermeerderd de uitwaseming, versterkt de spieren en doet de warmte en de spankracht van het geheele organisme toenemen. Bij reumatiek, jicht en verlamming speelt de massage een groote rol als geneesmiddel.

Voor menschen, die een zittende leefwijze hebben en aan slechte spijsvertering met zwaarmoedigheid lijden, daar zij niet genoeg lichamelijke beweging hebben, is het *dagelijkse masseeren, vooral van het onderlijf* aanbevelenswaardig. Het wrijven van het onderlijf moet met een kringvormige beweging geschieden van rechts naar links, daar dit het best overeenkomt met de ligging der ingewanden en de richting van hunne natuurlijke verrichtingen. Men moet het des morgens met leege maag, of nog beter in bed voor het opstaan aanwenden en telkens gedurende eenige minuten daarmede voortgaan. Afgezien van den mechanischen invloed, dien deze massage op de ingewanden heeft, waardoor hardnekkige verstoppingen op natuurlijke wijze genezen

kunnen worden, is ook de invloed op het zenuwstelsel door de afleiding van het bloed van de centrale organen niet gering te schatten. Daar evenwel door onverstandig masseeren ook schade kan veroorzaakt worden, is het raadzaam, bij alle gevallen van *ontsteking* eerst den raad van een geneesheer in te winnen.

Dr. J. v.

De Homoeopathie in Australië.

In Melbourne zijn drie ziekenhuizen. Met belangstelling nemen wij kennis van de volgende vergelijkende statistiek, die opnieuw een deugdelijk bewijs levert voor de hooge waarde der homoeopathische geneeswijze.

De verplegingskosten per hoofd waren:

In 't hospitaal van Melbourne	38 Mark	48 Pf.
„ 't Alfred-hospitaal	34	„ 72 „
„ 't Homoeopathisch hospitaal	20	„ 42 „

Het sterftecijfer was als volgt:

In 't hospitaal van Melbourne	15.9 %
„ 't Alfred-hospitaal	10.4 %
„ 't Homoeopathisch hospitaal	8.1 %

In het laatste dus 50 % minder dan in het eerste en 25 % minder dan in het tweede.

Zij, die aan de officiële geneeskunde den rug toekeren, sparen derhalve hun geld en hun leven.

HET VERLOOP VAN HET GETIJ.

Sedert de Homoeopathie in Amerika vasten voet gekregen heeft, heeft zij zich op dit terrein vrijelijk kunnen ontwikkelen, waarop zij dan ook een ongekende hoogte heeft bereikt. Er is een tijd geweest, dat Amerika al de krachten, uit Europa derwaarts gekomen, in zich scheen op te nemen, terwijl in den laatsten tijd daarin een merkbare reactie valt waar te nemen. Verscheidene Europeesche geneesheeren toch, onder welke ook de schrijver van dit artikel, zijn in Amerika de homoeopathische geneeswijze gaan bestudeeren, om in de Oude Wereld de leerstellingen der Nieuwe over te planten.

Nog zeer onlangs is onze vriend, Dr. La Fosse, na gedurende zes jaren in de Vereenigde Staten de geneeskunde te hebben uitgeoefend, tot ons teruggekeerd, om zich voorgoed te Brussel te vestigen, en daar de homoeopathische beginselen in praktijk te brengen, die hij zich in de Nieuwe wereld op bewonderenswaardige wijze heeft eigen gemaakt.

Ook vernamen wij met groote voldoening, dat onze uitnemende ambtgenoot en leermeester, Dr. B. S. Arnulphy, na een tienjarige schitterende loopbaan als professor in de Homoeopathie aan het „Hahnemann College” te Chicago, alwaar wij, nog maar korten tijd geleden, met groote belangstelling zijne lessen in de kliniek volgden, zijn eervol professoraat heeft nedergelegd, om zich in zijn geboorteland, en wel in de stad Nice, te vestigen.

Zoo doet zich het verschijnsel voor van een dubbele strooming tusschen de Oude en de Nieuwe wereld, die ongeveer te vergelijken is met de verschijnselen van osmose en endosmose. De leerstellingen van Hahnemann, van het vaste land uitgegaan, hebben zich in Amerika op merkwaardige wijze ontwikkeld, en vandaar komt het licht in deze dagen tot ons terug.

DR. ERN. NIJSSENS.

(Uit het „Journal Belge d'Homoeopathie“.)

I N G E Z O N D E N.

M. de R.

Met een enkel woord van aanbeveling wenschte ik de aandacht der lezers van het Maandblad te vestigen op een hier te lande sinds eenigen tijd ingevoerd artikel n.l. *Stamm's gezondheidskoffie*.

Waar vooral de homoeopathische geneesheer in vele gevallen, hetzij wegens het innemen van homoeopathische geneesmiddelen, hetzij om andere redenen zijnen patiënten het gebruik van koffie moet ontraden, daar ziet hij met verlangen uit naar een preparaat, dat hij zijnen patiënten, dikwijls zoo gehecht aan hun kopje „troost,” daarvoor in de plaats kan aanbevelen. Wil hij zulks met aandrang kunnen doen, dan moet een dergelijk preparaat ook aan verschillende eischen voldoen:

1. Het moet op den duur smakelijk zijn en wel in dier voege dat het, wat smaak en kleur betreft, het meest de gewone koffie nabijkomt,

2. Het moet volkomen vrij zijn van schadelijke bestanddeelen.

3. Het moet voedingswaarde bezitten en licht verteerbaar zijn.

Aan deze eischen beantwoordt *Stamm's gezondheidskoffie* volkomen. Het is een zeer smakelijk, volkomen onschadelijk surrogaat van groote voedingswaarde,

De ter vervaardiging van dit preparaat gebruikte (grond)stoffen zijn: eikels, mout en vijgen.

De bereidingswijze is als van gewone koffie met dien verstande, dat deze koffie met *veel* gekookte en heet toegevoegde melk moet genuttigd worden. Door dit laatste wordt de voedingswaarde niet alleen verhoogd, maar wordt ook het voortgezet gebruik van melk voor zwakken, herstellenden en kinderen op aangename wijze mogelijk gemaakt.

De prijs is zeer laag gesteld en de gezondheidskoffie dus in ieders bereik.

Het is geenszins mijne bedoeling met het gezegde de waarde van andere preparaten zooals o.a. van Lutz'e's „homoeopathische koffie” te verkleinen, maar aangezien de tot dusver gebruikte surrogaten niet in ieders smaak vallen, acht ik het van groot belang, een nieuw, uitstekend preparaat te kunnen aanbevelen.

Haarlem.

J. MIEG.

Internationaal homoeopathisch Congres in 1900.

Gedurende de Algemeene Tenstoonstelling te Parijs in het jaar 1900 zal het Internationaal homoeopathisch Congres, dat het laatst in 1896 te London gehouden werd, plaats vinden hoogstwaarschijnlijk van den 20 Juli af. Dit homoeopathisch Congres zal worden opgenomen onder het getal van officieele Congressen, welke gedurende de Tentoonstelling worden gehouden. Een Commissie van 8 leden heeft zich gevormd ter voorbereiding der werkzaamheden waarvan voorzitter is Dr. P. Jousset.

LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR

der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland zijn:

Dr. N. A. J. VOORHOEVE, *den Haag, Voorzitter.*

Jhr. L. M. SCHURBEQUE BOEIJE, *den Haag.*

Dr. D. K. MUNTING, JR., *Amsterdam.*

P. DE RAADT, *Gouda.*

L. F. DUYMAER VAN TWIST, *Gouda.*

K. W. TUINZING, *Rotterdam.*

J. I. A. B. VAN ROIJEN, *Arts, Rotterdam.*

Jhr. Mr. L. VAN DEN BERCH VAN HEEMSTEDE, *den Haag, Penningmeester.*

H. C. VOORHOEVE JZN., *den Haag, Secretaris.*

CORRESPONDENTIE.

A. S. te A. — Het is ons zeer wel bekend, dat er onder de homoeopathische artsen en apothekers verschil van meening bestaat omtrent de toebereiding der homoeopathische geneesmiddelen, alsook dat er verschillende homoeopathische pharmacopoeën zijn, waarvan de bekendste die van Schwabe en Gruner zijn. Het komt ons evenwel voor, dat ons Maandblad niet de geschikte plaats is, om zulke geschilpunten der pharmaceutische techniek ter sprake te brengen. Dit strekt niet ter bevordering van de belangen der Homoeopathie. Bij de bespreking van de toebereiding der homoeopathische geneesmiddelen hebben wij daarom slechts een *algemeen bevattelijke* beschrijving gegeven van den oorsprong en de bereiding onzer geneesmiddelen, die voor iederen leek verstaanbaar is. Dat ter bereiding van de eerste decimale verdunning nu eens 10, dan weer 20 druppels der tinctuur met 90 resp. 80 druppels verdunnen of sterken alcohol of wel gedistilleerd water vermengd moeten worden, doet niets af aan onze algemeene voorstelling van de bereiding der potensen, die steeds volgens de voorschriften van Hahnemann zóó moeten bereid worden, dat b.v. in de 3de decimale verdunning of verwrijving $\frac{1}{10000}$, in de 6de decimale verdunning of verwrijving $\frac{1}{1000000}$ der oorspronkelijke stof aanwezig is.

DR. J. V.

ADVERTENTIËN.

DR. MUNTING

zal van 2 AUG. tot 5 SEPT. a.s. NIET TE
CONSULTEEREN zijn.

Dr. van Roijen, Trans 14, Utrecht is van 8 tot 18 Augustus niet te consulteren.

DOCTOR VOORHOEVE
is van 15 Juli tot en met 14 Augustus niet te consulteren.

J. T. Wouters, Arts, Arnhem, is van 25 Juli tot 15 Augustus niet te consulteren.

Homoeopathische Apotheek
A-KERKHOF H 139, GRONINGEN.
Apotheek van Wermeskerken.

Homoeopathische Apotheken
te Arnhem.
MIEDEMA en VAN AALST,
Roggestraat 3,
A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,
Hoogstraat 237,
Rotterdam.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van **Homoeopathische Geneesmiddelen**, voorkomende in den Prijs-courant van **DR. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig benevens levering en vulling van **Huls-Apotheken**, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.
AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11. Apotheeker.

Homoeopathische Apotheek

Firma Wed. J. RAVE
Melkmarkt, ZWOLLE.

Internationale Apotheek

VAN
de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22
's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de
Homoeopathische Geneesmiddelen
van **Dr. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig,
voorzien van het **FABRIEKSMERK.**

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van **ALBERT SOMMER,**

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM, Heilige Weg, hoek Singel.**

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn **in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar.** Men lette op nevenstaand fabrieksmark, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Fillalen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post *f* 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

I N H O U D.

Kindervoeding. — De geneeskraacht der natuur. — Rapport over de hom. stadsapotheken te Antwerpen. — Correspondentie. — Lijst van hom. doctoren. — Advertentiën.

K I N D E R V O E D I N G.

Onlangs werd in een Duitsch tijdschrift medege-
deeld, dat in Duitschland van 2 millioen op de
geboorte-registers ingeschreven kinderen niet minder
dan 500.000 sterven, voordat zij het eerste levens-
jaar voleindigd hebben. Neemt men daarbij in aan-
merking, dat van 1000 kunstmatig gevoede kinderen
de helft het einde van het eerste levensjaar niet
bereikt, terwijl van 1000 met de moedermelk gevoede
kinderen slechts ongeveer zeventig sterven, dan is het
voor iedereen duidelijk genoeg, dat de oorzaak van
dit ontzaglijk hooge sterftecijfer ligt in de onvol-
doende en ongeschikte voeding van het nog zoo
teedere organisme der kinderen in het eerste
levensjaar.

Er heerscht dan ook ten opzichte van de kinder-
voeding menigmaal nog een ongeloofelijke onkunde
in de huisgezinnen, en het is daarom zeker niet
overbodig nogmaals het een en ander over dit on-
derwerp in het midden te brengen.

Op den voorgrond dient daarbij gesteld te worden,
dat de moederborst de door de natuur aangewezen
bron is, waaruit de zuigeling zijne krachten en voe-

ding moet putten. Iedere moeder moest het zich
daarom tot een dure plicht rekenen, haar lieveling
zelve te voeden, tenzij zij daarin door algemeene
lichaamszwakte, door beslist aanwezig gebrek aan
melk, of door een bepaalde ziekte, b.v. tuberculose,
verhinderd wordt.

Onder de geringere volksklasse beantwoordt men
over het algemeen beter aan dezen eersten eisch der
moederplicht dan onder de voornamere standen,
ofschoon toch ook daar sociale verhoudingen dik-
werf hinderpalen in den weg leggen, en de moeder
door hare bezigheden, hetzij buiten- of binnens'huis,
er licht toe komt, haar kind langs kunstmatigen
weg te voeden.

Onder de hoogere standen ligt de reden voor het
niet zelf-voeden der kinderen meer in gemakzucht,
die zeker ten sterkste moet worden gewraakt en
bestreden, vooral door hen, die daartoe het eerst
geroepen zijn — de verloskundigen.

Wat overigens ook de oorzaak zijn moge, iedere
moeder bedenke toch — wij drukken haar dit ernstig
op het hart — dat zij tegen haar eigen kind zwaar
zondigt, indien zij zelve overvloed van melk heeft,
en deze met opzet aan haar kind onthoudt.

De hooge waarde der moedermelk ligt, behalve in
hare voor het kind geschikte chemische samenstel-
ling, in hare zuiverheid; zij is bij gezonde vrouwen
volkomen vrij van bacillen. Wil men dus — bij
onvermogen der moeder, haar kind zelve te zogen —
een min in de plaats geven, dan zorg men er voor,
dat men volkomen zekerheid heeft, dat deze gezond
is, dat zij geen besmettelijk lijden heeft, niet tering-

achtig of zwak is, en men lette er ook op, dat de min ongeveer op denzelfden tijd moet bevallen zijn als de moeder, wier kind zij zogen zal.

Kan men, bij beslist onvermogen der moeder tot het zogen van haar kind, geen goede min krijgen — hetgeen wel in de meeste gevallen zoo zijn zal — of is het houden van een min te kostbaar — hetgeen eveneens meestal het geval is — dan is men dus genoodzaakt tot kunstmatige voeding de toevlucht te nemen.

Het meest doelmatig daartoe is — na al hetgeen ik dienaangaande nu reeds vele jaren achtereen beproefd en ondervonden heb — de koemelk. Deze beantwoordt, na ezinnen- en paardenmelk, die om gemakkelijk te begrijpen redenen minder in aanmerking komt, in hare chemische samenstelling het meest aan de moedermelk. Ook de melk van geiten is om dezelfde reden niet af te keuren, ofschoon zij vaak door haar onaangename smaak niet gretig genomen wordt. Welk het verschil dezer drie melksoorten in hare chemische samenstelling is, ziet men het best uit het volgende tabelletje:

	water	caseïne	vet	melksuiker	zouten
moedermelk	87.09	2.48	3.90	6.04	0.49
koemelk	87.41	3.41	3.60	4.52	0.70
geitenmelk	86.91	3.69	4.09	4.45	0.86

De koemelk is dus rijker aan eiwitstoffen (caseïne), die bovendien zwaarder verteerbaar zijn dan bij de moedermelk; doch zij bevat minder melksuiker. Deze verschillen worden in de praktijk daardoor vereffend, dat men aan het grootere gehalte van caseïne door verdunning met water tegemoet komt en het mindere suikergehalte der koemelk door toevoeging van riet- of melksuiker aanvult.

Het doelmatigst is, melk te nemen van *meerdere* koeien, niet van *éne* koe, tenzij men overtuigd is, dat deze volkomen gezond is, en onder voortdurend, zorgvuldig toezicht staat. De wijze, waarop de koeien gevoerd worden, is natuurlijk daarbij van groote beteekenis; zij moeten of gelijkmatig met gras gevoerd worden op de weide, of zoogenaamd droog voeder krijgen. Het tegelijkertijd voeren met spoeling en dergelijke is daarentegen hoogst nadeelig voor het kind, en geeft bijna steeds aanleiding tot diarrhee.

Dat de melk zoo versch mogelijk moet zijn spreekt vanzelf, en toch is het goed om ook hierop de aandacht te vestigen, daar vele moeders onbegrijpelijkwijze aan al deze dingen niet denken, en er mede tevreden zijn, wanneer de melk er oppervlakkig versch en goed uitziet. Hoe verscher de melk, des te beter.

Bovendien kan niet genoeg de nadruk er op gelegd worden, dat de stallen, de koeien zelf, dan de personen, die de beesten melken, en vooral de kannen

en bussen, die dienen om de melk op te vangen en van de stallen naar de stad te vervoeren, uiterst rein gehouden moeten worden, opdat niet langs dezen weg smetstoffen overgebracht worden.

Wanneer nu de melk, onder al deze voorzorgsmaatregelen, in huis gekomen is, wordt de geheele voorraad, dien men denkt noodig te hebben tot aan den volgenden keer dat de melk gebracht wordt, (het best is dat de melk tweemaal per dag bezorgd wordt), in een goed gereinigden pot ¹⁾ (waarbij men nu en dan, vóór en na het koken, de melk omroere, opdat de room zich niet afscheide) gekookt, daarna met een goed sluitend deksel voorzien en op een koele plaats bewaard.

Van deze melk neemt men dan telkens de hoeveelheid, die men noodig heeft, en naar gelang van den ouderdom van het kind wordt deze met afgekookt water verdund, in het vooraf goed gereinigde fleschje gegoten, en daarna in een ketel of pot met heet water tot bloedwarmte warm gemaakt. Over het algemeen geldt voor deze verdunning de volgende regel:

In de 1ste maand $\frac{1}{3}$ koemelk, $\frac{2}{3}$ water geven;
 " " 2de " langzamerhand meer koemelk en minder water toevoegen, totdat
 " " 3de " $\frac{1}{2}$ koemelk, $\frac{1}{2}$ water geg. wordt;
 " " 4de " $\frac{2}{3}$ " $\frac{1}{3}$ "
 " " 5de, 6de maand, naarmate de melk vet is, langzamerhand meer koemelk en minder water.

Natuurlijk zijn deze opgaven zeer betrekkelijk, en kunnen wij geen beteren raad aan de moeders geven dan zelf na te gaan, hoeveel melk hun kind verdragen kan. Vooral is het van gewicht, iets minder koemelk en meer water te geven, zoodra wordt opgemerkt, dat het kind te veel spuwt of onrustig en pijnlijk is.

Na aldus de koemelk met de voor elk geval en voor iederen leeftijd voldoende hoeveelheid water vermengd te hebben, behoort aan deze verdunde koemelk thans ook een klein quantum suiker te worden toegevoegd, daar niet alleen, zooals wij uit het bovenvermelde tabelletje gezien hebben, de moedermelk zelve meer melksuiker bevat dan de koemelk, maar tevens door de verdunning met water het betrekkelijk gehalte aan suiker verminderd is. Men voege dus een weinig suiker — het best is melksuiker — bij de verdunde koemelk, en wel op elk fleschje van 200 gram ongeveer een theelepel-vol rietsuiker of twee theelepels vol melksuiker.

De fleschjes, die men voor het kind gebruikt, moeten steeds evenals de speen die er op geplaatst wordt, met pijnlijke zorgvuldigheid gereinigd worden.

¹⁾ Zeer aan te bevelen is een geëmailleerde melk-koker met *dubbelen* bodem.

Het best neemt men langwerpige fleschjes, waarop door strepen een verdeling van 15 nommertjes is aangegeven, zoodat de verdunning met water steeds *navolkeurig* en *gelijkmatic* kan geschieden — een verischte, waartegen, helaas! eveneens veelvuldig gezondigd wordt.

De speen moet onmiddellijk op het fleschje zelf geplaatst kunnen worden en niet door een cautoutchouk slangetje er mede verbonden zijn. Ofschoon het laatste veel gemakkelijker voor de moeder is, daar men bij een dergelijk soort van speen het kind in de wieg kan leggen, zonder er zich verder over te bekommeren, raad ik toch iedere moeder, die haar kind langs kunstmatigen weg voeden moet, beslist aan, van het eerste soort speen gebruik te maken, aangezien deze goed en gemakkelijk gereinigd kan worden, en het zuigen er door meer in overeenstemming is met het zuigen aan den moederlijken tepel. Aan te bevelen is, steeds twee spenen van dit soort in voorraad te hebben, en terwijl de eene gebruikt wordt, den anderen in helder, frisch water te laten liggen.

Hoe groot de hoeveelheid moet zijn, die men het kind telkens geeft, en hoe menigmaal men deze hoeveelheid geven moet, hangt natuurlijk van velerlei omstandigheden af. In den aanvang, wanneer het kind nog zeer klein is, geve men in ieder geval slechts zeer weinig tegelijk, b.v. 2 nommertjes koemelk en 4 nommertjes water, later langzamerhand grootere hoeveelheid; de moeder zelve moet hierbij nagaan, welke hoeveelheid de juiste is; zij geve echter niet *te veel* — liever te weinig, dan te veel. Hoe dikwerf men een dergelijke hoeveelheid geven moet, is evenmin voor alle gevallen vast te stellen. Over het algemeen geve men 6 à 7 keer in de 24 uren, over dag alle 2 tot 3 uur, des nachts, tusschen 11 en 6 uur, in het geheel niet, tenzij bijzondere onrust van het kind dit noodig maakt. Evenwel denke de moeder toch niet — gelijk zoo vaak het geval is — dat haar kind *altijd* honger heeft, en zij onmiddellijk de borst of een fleschje moet geven, zoodra het schreeuwt. Een kind schreeuwt dikwerf ook van pijn, of zelfs doordat het *te veel* voedsel gekregen heeft; en dan kan het nogmaals geven van de moederborst of van koemelk slechts nadeelig werken!

Behalve met water, kan men de koemelk ook met andere verdunningsmiddelen vermengen, b.v. met aftreksels van haverhout, gerst, rijst, met verdunde arrowroot, etc. hetgeen vooral dan aan te bevelen is, wanneer het kind door de een of andere oorzaak diarrhee krijgt, of tengevolge van een fout der moeder de melk telkens uitspuwt, of door kramp in het buikje, door koliek of door verstopping veel schreeuwt. Ik zeg: *vooral* aan te bevelen; want over

het algemeen moet ik zeggen, dat ik er mij het best bij heb bevonden, aan het einde van de 3de maand, of in het begin van de 4de maand — ook bij volkomen gezonde kinderen — in plaats van water een aftreksel van haverhout te geven, (op één liter water twee eetlepels vol haverhout gedurende een $\frac{1}{2}$ uur laten koken en daarna doorzeven.) Voor kinderen is dit naast de koemelk een uitstekend voedingsmiddel; de kinderen groeien er heerlijk bij, en zoowel in mijne praktijk als bij mijn eigen kinderen heb ik er uitnemende resultaten van gehad. Aangezien evenwel in het haverhout-aftreksel veel voedingsbestanddeelen zijn, die zich in het water, waarmede men de koemelk verdunt, niet bevinden, moet daarmede bij de verdunning der koemelk rekening gehouden worden; men geve dus in de 4de maand niet dadelijk $\frac{2}{3}$ koemelk en $\frac{1}{3}$ haverhout-aftreksel, maar blijve bij de verdunning der 3de maand: $\frac{1}{2}$ koemelk, $\frac{1}{2}$ haverhout-aftreksel, en ga er eerst in de 5de of 6de maand toe over langzamerhand iets meer melk te geven en iets minder haverhout-aftreksel.

Wordt het kind ongesteld, blijkt het dat de verdunde koemelk alléén niet goed verdragen wordt, dan moet in ieder geval in de plaats van het *water* een ander verdunningsmiddel ter hand worden genomen. Bij diarrhee, groene ontlasting zal men dan dikwerf baat vinden bij gerstwater, rijstwater, arrowroot, bij verstopping bij havergortwater.

Edoch, het meest aan te bevelen acht ik in dergelijke gevallen het Kufeke's kindermeel, van welks gunstigen invloed ik inderdaad treffende resultaten gezien heb.

Van dit meel neme men één eetlepel vol, roere dit aan met een *weinig* kokend water, totdat er in het geheel geen klonters meer aanwezig zijn, voege daaraan toe tien eetlepels *kokend* water, en koke dit mengsel daarna nog 15 minuten lang onder voortdurend omroeren. Heeft men een grootere hoeveelheid noodig, dan neme men b.v. twee eetlepels vol op 20 eetlepels kokend water; in ieder geval moet het evenwel *tweemaal* per dag gereed gemaakt worden, men kan het niet 24 uren lang bewaren.

Dit afkooksel van het Kufeke's kindermeel gebruike men dus, evenals het haverhout-, grutten-, rijst-, gerstwater etc. om de koemelk op de vroeger voorgeschrevene wijze te verdunnen. Indien evenwel het kind ook dit niet verdraagt, of reeds dadelijk zeer ongesteld is, hevige diarrhee krijgt, dan geve men dit Kufeke's kindermeel — op dezelfde wijze toe bereid — alléén, zonder koemelk, en ga er eerst later, wanneer het kind hersteld is, toe over, langzamerhand, maar vooral langzamerhand, een weinig koemelk er aan toe te voegen.

Volgt de moeder al deze voorschriften getrouw op, en geeft zij met havermout verdunde koemelk onafgebroken door tot het einde van het eerste jaar, dan ben ik overtuigd, dat zij evenzeer met deze soort kindervoeding ingenomen zal zijn, als ik zelf en als zoo menige moeder, die er de proef van genomen heeft. Zij geve gedurende dit geheele eerste levensjaar in het geheel geen vast voedsel. Eerst aan het einde van het eerste jaar zou men het kind elken dag een half of een geheel ei kunnen geven, op een korstje droog brood kunnen laten bijten, een weinig griesmeel of rijstmeel kunnen toedienen. Noodzakelijk is het evenwel niet.

Ook in het geheele tweede levensjaar zij de koemelk het voornaamste voedingsmiddel voor het kind. Men kan de koemelk dan óf nog met havermout-aftreksel verdund blijven geven, óf de koemelk onverdund laten gebruiken. Van groot belang is en blijft het evenwel, dat de moeder niet denke, dat het met haar kind eerst dan goed gaat, wanneer „het alles mee-eet.” Laat iedere moeder aan de ook in dit opzicht gulden regel denken: De melk is voor de kinderen, de vaste spijs voor volwassenen!

D^r. N. A. J. V.

DE GENEESKRACHT DER NATUUR.

Niet alleen de aanhangers der zoogenaamde natuur-geneeswijze, ook wij homoeopaten leggen groot gewicht op het bestudeeren van de verschillende uitingen van de geneeskracht der natuur, d.w.z. van de kracht, die elk levend organisme in zich heeft, om schadelijke uitwendige invloeden onschadelijk te maken. Reeds de oude Romeinen kenden het spreekwoord: „Natura sanat, medicus curat,” m.a.w. de genezing wordt door de natuur bewerkstelligd, de arts heeft slechts te zorgen, dat zij hierbij niet gestoord wordt. Dit is zeer zeker te ver gegaan, want het is den lezers van ons Maandblad niet onbekend, dat juist een van de voordeelen der homoeopathische behandeling het gebruik van kleine, fijn verdeelde hoeveelheden geneeskrachtige stoffen is, die door hunne werking op de verschillende organen van ons lichaam deze tot nieuwe levensuitingen prikkelen en den aanstoot tot verwijdering der ziekteoorzaken en producten kunnen geven. Maar toch is het waar, dat over 't algemeen deze gulden spreuk te weinig door de heerschende medische wetenschap wordt gehuldigd. Al te veel wordt getracht, de natuur door sterk werkende artsenijen te dwingen vooraf bepaalde wegen in te slaan. De koorts moet met alle geweld door sterke koortswerende middelen onderdrukt worden, de pijnen

worden door morphine verdoofd, slapeloosheid moet met chloraal en sulphonal verdreven worden en zoo kan men voortgaan. Oogenblikkelijke resultaten worden er op deze wijze wel bereikt; de koorts valt, de pijn verdwijnt en kunstmatige slaap wordt verkregen, maar dit alles slechts ten koste van de spankracht van het organisme. De zenuwen worden verzwakt en de kans op geheele genezing vermindert, naarmate vele en sterke geneesmiddelen worden aangewend. Vele artsen der officiële geneeswijze zijn dan ook tot dit inzicht gekomen, en, van het eene uiterste tot het andere overslaande een soort nihilisme gaan huldigen, dat alle geneesmiddelen over boord werpt en alleen gewicht legt op de leefwijze en het diëet van den zieke. Zooals meestal ligt ook hier de waarheid in het midden. Doch daarover willen wij hier nu niet langer uitwijden; ons doel was door eenige voorbeelden uit het dagelijksche leven, die voor iedereen begrijpelijk zijn, aan te toonen, dat de *geneeskracht der natuur* een groote rol speelt in ons leven en van groot belang is voor ons welzijn.

Als wij ons in den vinger snijden, vloeit er terstond bloed uit de wond. Daarmede heeft de natuur reeds het proces der genezing aangevangen. Het uitstromende bloed spoelt de vuile of schadelijke stoffen, die door de kwetsuur binnengedrongen zijn, weer uit de wond weg. Als deze vreemde bestanddeelen evenwel in groote hoeveelheid zijn ingedrongen of van erg vergiftigen aard zijn, dan is het uitstromende bloed niet meer in staat ze geheel te verwijderen. De geneeskracht der natuur schiet hier te kort en als de kunst dan niet kan helpen, is er groot gevaar op handen. Hier heeft de medische kunst een goede gelegenheid der natuur te hulp te komen, om gevaarlijke ontstekingen en bloedvergiftigingen te verhinderen. Ook bij grootere verwondingen moet de arts de gescheurde randen der wond met elkaar verbinden en toenaaien, bloedvaten onderbinden en bovendien alles van de wond verwijderd houden, wat op het genezingsproces ongunstig zou kunnen werken, maar op *dit proces der genezing zelf*, op de organische vereeniging van de verwonde deelen, heeft de arts geen invloed. De groei en de nieuwvorming der cellen van het verwonde weefsel hebben zonder eenig toedoen der menschelijke kunst plaats. Wel zijn wij terecht verbaasd over de reusachtige vorderingen op het gebied der operatieve chirurgie, die vooral door de antiseptische behandeling zijn verkregen, en bewonderen het genie van haren uitvinder Lister. Maar toch bestaat de hierdoor verkregen vooruitgang slechts daarin, dat men geleerd heeft, door het *wegnemen* van alle schadelijke uitwendige invloeden het natuurlijke genezingsproces ongestoord zijn gang te laten gaan. De genezing

zelf geschiedt door allerlei krachten, die buiten het gebied van de menschelijke kunst liggen.

Gaan wij een oogenblik aan die wonde de geneeskraft der natuur na. Weldra ontstaat er op de wonde een korst van geronnen bloed (het bloed stolt, zoodra het met de lucht in aanraking komt) die de wond naar buiten afsluit en haar voor het indringen van vuil, voor druk en verdere kwetsuur bewaart. Door de snede zijn er echter in den vinger ook zeer vele van die kleine bloedvaten (capillairen genoemd) doorgeeseden, die ons geheele lichaam in talloze menigte als de uiterste vertakkingen van het bloedvatenstelsel gelijk een systeem van pijpen doorloopen. Men stelle zich nu eens voor, welk een verwarring en schade er in een water- of gasleiding aangericht wordt, als de een of andere pijp barst. Dadelijk moet de hoofdkraan afgesloten en de geheele leiding buiten gebruik gesteld worden. In ons voorbeeld van de geneeskraft der natuur is ook de bloedsomloop gestoord door het barsten van de kleine bloedvaten. Doch de bloedsomloop *mag geen oogenblik stil staan*, zonder dat het leven in gevaar komt. Hoe helpt zich nu in dit geval de natuur? Door het geronnen bloed, door de bloedkorst, die op de wonde ontstaat, verstoppt zij heel eenvoudig de beschadigde plek vanzelf, en er vormen zich nieuwe bloedvaten. Ook heeft er in de omgeving der wonde een vermeerderde toevoer van bloed plaats, waardoor zoo snel als mogelijk nieuwe weefselcellen, nieuw spierweefsel en nieuwe huid gevormd worden. Want het bloed is het „levenssap,” waaruit alle andere weefsels van het lichaam ontstaan. Door dien vermeerderden toevoer van bloed is ook gewoonlijk de omgeving van een wonde heet, rood en gezwollen. Als nu eindelijk de nieuwe weefsels klaar zijn en een versche huid over de verwonde plek is gegroeid, dan heeft de bloedkorst zijn plicht als beschuttend middel gedaan en valt af. Dit alles bewerkt de natuur geheel vanzelf, zonder onze hulp. Bij den geleerdsten professor heeft de genezing niet beter en mooier plaats dan bij den onbeschaafdsten Hottentot.

Nemen wij een ander voorbeeld van de geneeskraft der natuur. Als er iets in ons oog vliegt, begint het, zooals wij allen weten, dadelijk te tranen. Dit is van zeer groot voordeel, want daardoor kan het voorwerp het oog niet meer met zijn scherpe punten en kanten kwetsen, maar zwemt dadelijk vrij in het tranenwater en kan gemakkelijker verwijderd worden of valt vanzelf met de afrollende tranen uit het oog. Slechts als het voorwerp tamelijk groot is, moet de kunst der menschen helpen. In gewone gevallen echter heeft de natuur het oog door de traanklieren in staat gesteld, zichzelf te helpen, daar deze bij de geringste prikkeling het oog met stroomen van reinigend oogwater besproeien.

Als er stof of spijzen in de stemspleet of in de luchtpijp geraken, zooals dit, wat spijzen of vloeistoffen betreft, zoo dikwijls bij het zoogenaamde „verslikken” gebeurt, dan ontstaat er dadelijk een sterke prikkel om te hoesten, waardoor de vreemde bestanddeelen met groote hevigheid uit het lichaam geslingerd worden. Als de natuur zich op deze wijze niet zelf kon helpen, zouden er dagelijks vele gevallen van verstikkingsdood voorkomen en zouden er zeer dikwijls gevaarlijke operaties gedaan moeten worden, om de vreemde voorwerpen te verwijderen. Dit is alleen in zeldzame gevallen noodig, als een te groot voorwerp, b.v. een been, zich in de keel heeft vastgeklemd, zoodat de natuurlijke kracht van den hoest niet meer voldoende is, om het voorwerp te verwijderen. Dan moet de arts een operatie doen, als de patiënt niet reeds aan verstikking gestorven is.

Ook de maag weet zich bij voorkomende gevaren dikwijls zelf te helpen. Wordt een vergiftige stof ingeslikt, dan treedt braking op, waardoor het opgenomen vergif op de snelste wijze weer uit de maag verwijderd wordt. Hetzelfde geschiedt, als wij onze maag door te veel eten of drinken overladen hebben, zoodat zij niet alles verteren kan. In dit opzicht is de maag dus eigenlijk verstandiger dan wij zelven.

Met deze voorbeelden van de wonderbare geneeskraft der natuur kunnen wij volstaan, om aan te toonen, welk een hoog te waardeeren beschermengel wij in haar bezitten. Daarnevens bestaat de hoofdtak van de kunst der artsen hierin, deze te steunen en de ziekteoorzaken te verwijderen. In vele gevallen is toch datgene, wat men als genezing beschouwt, slechts een verwijdering van de ziekteoorzaak, niet van de ziekte zelf. Wanneer b.v. loog, dat iemand ingeslikt heeft, door het toedienen van azijn onschadelijk gemaakt wordt, dan heeft men wel is waar een „geneesmiddel” aangewend, maar bereikt daardoor toch slechts de verwijdering van de ziekteoorzaak, niet een „genezing” van de verwonde huid en maag; deze laatste kan alleen door de natuur bewerkt worden. De geneeskunst moet der natuur **geen geweld** aan doen, maar hare wonderbare krachten trachten te gebruiken tot heil der aan haar toevertrouwde zieken. Juist het vasthouden aan dit grondbeginsel maakt een waarlijk gezegende geneeskundige hulp mogelijk, en hierin vinden wij den sleutel tot het geheim van de bewonderenswaardige resultaten der Homoeopathie!

D^r. J. V.

RAPPORT omtrent de officieele homoeopathische Stads-apotheken van het „Bureau de Bienfaisance” te Antwerpen, door Dr. LAMBRECHTS over het jaar 1898 uitgebracht.

Sedert de Homoeopathie hare officieele intrede heeft gedaan in den geneeskundigen dienst van het „Bureau de Bienfaisance,” heeft zij zich onder de armen te Antwerpen in steeds toenemende mate een goeden naam verworven. Gelijk uit de verslagen van voorgaande jaren blijkt, hebben wij ieder jaar een grooter aantal patiënten kunnen opgeven, die van de verschillende homoeopathische poliklinieken hebben gebruik gemaakt.

De uitkomsten over het afgelopen jaar zijn nog welsprekender dan die der vorige; het getal homoeopathische recepten toch, dat in 1897 10933 bedroeg, steeg in 1898 tot 12147, een vermeerdering alzoo van 1214; als volgt verdeeld:

In de polikliniek van de rues Delin et de la Fraternité (Dr. Schepens)	6636
In de polikliniek van de rue des Aveugles (Dr. Lambreghts)	5214
Dr. B. Schmitz	297
Totaal	12147

De onderstaande tabel geeft een nauwkeurig overzicht van den vooruitgang der Homoeopathie onder de behoeftige klasse te Antwerpen, sedert 1892.

1892, 2922 voorschriften		1896, 10010 voorschriften
1893, 4663	”	1897, 10933
1894, 4746	”	1898, 12147
1895, 7003	”	

In den loop van het jaar 1898 kwamen verscheiden ziektegevallen met epidemisch karakter voor onder de armen te Antwerpen., voornamelijk scharlakenkoorts, pokken en influenza.

De gevallen van Scharlakenkoorts waren minder talrijk en van een meer goedaardig karakter dan in 1897; op verzoek van die ouders, welke genoeg vertrouwen stelden in de Homoeopathie, hebben wij verscheidene kinderen, door deze ziekte aangetast, aan huis behandeld.

De pokken hebben vooral in de 5de sectie groote verwoestingen aangericht. Mijn collega Dr. Schepens, tot wiens gebied deze sectie behoort, heeft daarvan talrijke gevallen waargenomen; maar om zooveel mogelijk besmetting te voorkomen, was hij genoodzaakt de meesten dezer poklijders in de ziekenhuizen

te laten opnemen. Intusschen heeft hij ook twee zeer ernstige gevallen aan huis behandeld, die onder den invloed der homoeopathische geneesmiddelen zeer spoedig genezen waren.

Tegen het eind des jaars werden vele armen door de influenza aangetast, die in hevige mate in Antwerpen heeft geheerscht.

Deze ziekte kenmerkte zich door een catarrhalen toestand der ademhalings- en spijsverteringsorganen, meer of minder hevige koorts, gepaard met loomheid en pijn in de ledematen en zenuwpijnen in hoofd en aangezicht.

Bij voorkeur werden door ons de volgende middelen toegepast:

Aconitum, Bryonia, Gelseminum, Arsenicum en China.

Onder de acute ziektegevallen, die veelvuldiger voorkwamen, noemen wij mazelen, longontsteking, typhus, kinkhoest, roos, cholere, rheumatische gewrichtsziekten, e. a.

De lijders aan chronische ongesteldheden zijn zeer talrijk geweest in de homoeopathische poliklinieken, een gevolg van de merkwaardige genezingen, die zij hadden bijgewoond.

Gedurende het jaar 1898 hebben wij 1140 patiënten ten hunnent behandeld; wij hadden 26 sterfgevallen, een zeer laag cijfer, als men in aanmerking neemt het groot aantal ernstige gevallen, door ons behandeld. Deze sterfgevallen waren het gevolg van Tuberculose, typhus, ontsteking in de ingewanden, longontsteking, hersenvliesontsteking, hartvliesontsteking, beroerten, enz.

Wij hebben 52 patiënten, door besmettelijke ziekten aangetast, en die onmogelijk ten hunnent konden worden behandeld, naar het ziekenhuis doen overbrengen.

De hier door ons genoemde cijfers leveren opnieuw het bewijs voor den vooruitgang en den bloei der officieele homoeopathische poliklinieken te Antwerpen, en het lijdt geen twijfel of het meerendeel der behoeftigen zou zich volgens onze geneeswijze laten behandelen, indien het aantal homoeopathische geneesheeren bij het „Bureau de Bienfaisance” voldoende was.

Genoemd Bureau toch is de eenige officiële instelling in België, waar de Homoeopathie onder het bereik der behoeftige lijders is gebracht. Deze menschlievende en democratische maatregel heeft merkwaardige resultaten opgeleverd, die wel de aandacht verdienen van hen, die zich hardnekkig verzetten tegen de invoering in de ziekenhuizen van een geneeswijze, die het vertrouwen van zoovele lijders heeft verworven.

CORRESPONDENTIE.

De Heer O. te L. vroeg ons onlangs, in het Maandblad een lijstje van geneesmiddelen te geven, die in de hand van een leek geen directe schade kunnen doen, en tevens de middelen te noemen, wier toediening alleen aan geneeskundigen kan worden toevertrouwd.

Aan dit verzoek behoeven wij niet te voldoen, aangezien direkte schade door geen enkel homoeopathisch geneesmiddel, zooals men ze in de huisapotheken vindt, toegevoegd kan worden, terwijl aan den anderen kant de toediening van geneesmiddelen steeds door geneeskundigen zou behooren te geschieden.

Den Heer A. D. R. te D. kunnen wij slechts verwijzen naar hetgeen wij reeds vroeger herhaalde malen medegedeeld hebben, dat men zich in ziektegevallen tot een homoeopathisch geneesheer moet wenden, opdat deze den patiënt zien en onderzoeken kan.

Homoeopathische Doctoren
IN
NEDERLAND.

Amsterdam. — Dr. D. K. MUNTING Jr.,
Weteringschans 102.
Spreekuur; alle werkdagen, behalve Woensdag,
van 2—3 uur.

Apeldoorn. — Dr. F. W. O. KALLENBACH,
Spreekuur: alle werkdagen van 10—12 uur.

Arnhem. — I. T. WOUTERS, Arts, *Spijkerstraat* 107.
Spreekuur: alle werkdagen, behalve Donderdag,
van 1—2½ uur.

's-Gravenhage. — Dr. N. A. J. VOORHOEVE,
Prinsegracht 71.
Spreekuur: alle werkdagen, behalve Woensdag,
van 1—2½ uur.

's-Gravenhage. — C. F. AALSMEER, Arts,
Smidswater 27.
Spreekuur: alle werkdagen van 1—2½ uur.

Haarlem. — J. MIEG, Med. Doct^r en Arts,
Wagenweg 54.
Spreekuur: alle werkdagen, behalve Woensdag,
van 1—2 uur.

Lienden, b/Rhonen. — Dr. L. PLANTENGA.
Rotterdam. — J. I. A. B. VAN ROIJEN, Arts,
Haringvliet 26.

Spreekuur: alle werkdagen van 1—2½ uur.
Dinsdag van 11—2½ uur.

Rotterdam. — H. VAN ROIJEN—DE COCK, Arts,
Boschje 10.
Spreekuur: alle werkdagen van 1—2½ uur,
Dinsdag van 11—2½ uur.

Utrecht. — Dr. S. J. VAN ROIJEN, *Mariaplein* 62.

Zwolle. — W. ROLVINK, Arts, *Emmawijk* 686.
Spreekuur: alle werkdagen, behalve Donderdag,
van 1—2½ uur. Vrijdags van 11—2½ uur.

ADVERTENTIËN.

Dokter W. ROLVINK

Homoeopathisch Geneesheer te Zwolle, Emmawijk 686
is tot 20 Augustus niet te consulteeren.

Doctor VOORHOEVE

is vanaf 15 Augustus weder te consulteeren.

Dr. MUNTING

zal van 2 AUG. tot 5 SEPT. a.s. NIET TE
CONSULTEEREN zijn.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle zijn onderstaande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend *met porto*.

~~De~~ De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeop. Huisdokter, ...	gebonden	f 3.20
De kleine Hom. Huisdokter, ...	ingenaaid	- 0.75
De Cholera	"	- 0.35
Aanwending geneesm. voor uitw. gebruik	"	- 0.55
De Homoeop. behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling, ziekten der huisdieren	"	- 0.70
De Cholera en hare Hom. behandeling	"	- 0.10
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaath ben	"	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum .	"	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie	"	- 0.60
De Homoeopathische Geneesmiddelleer	"	- 0.60
Brochure v/d. Heer v. Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Homoeopathische Koffie

van Dr. WILLMAR SCHWABE, per K.G. f 0.60.
van Dr. ARTHUR LUTZE, per K.G. f 0.60.

Verzendingen

geschieden tegen Rembours van af 5 K.G. franco.

J. H. M STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, Rotterdam.

In antwoord op de vele aanvragen deelen wij mede dat van dit Blad nog verkrijgbaar zijn de navolgende Jaargangen.

		Prijs fr. p. post.
met register.	Jaarg. 1 compleet	f 1.—
	" 2 niet compleet, ontbreken No. 2 en 3	- 0.80
	" 3 " " " No. 1, 2, 4, 5	- 0.60
	" 4 compleet	- 1.—
met register.	" 5 id.	- 1.—
	" 6 niet compleet, ontbreekt No. 7	- 0.90
	" 7 compleet	- 1.—
met register.	" 8 id.	- 1.—
	" 9 id.	- 1.—

Verschenen:

De BROCHURE van den Heer P. H. v. Eden

„*Homoeopathie en Praktijk*”

besproken door Dr. F. W. O. Kallenbach.

Prijs fr. p. post 25 Cents

Tegen toezending van 't bedrag.

ZWOLLE. LA RIVIÈRE & VOORHOEVE.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,
in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitge-
voerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd
door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Apotheek

A-KERKHOF H 139, GRONINGEN.

Apotheek van Wermeskerken.

Homoeopathische Apotheken**te Arnhem.**

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek,**WED. BULTERMAN & COHEN,**

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Filialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen

Voor de levering van **Homoeopathische Geneesmiddelen**, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van **Huls-Apotheken**, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat II.

Apotheker.

Homoeopathische Apotheek

Firma Wed. J. RAVE

Melkmarkt,

ZWOLLE.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Heilige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijn Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Filialen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

De grondwetten der orgaan-therapie met artsenijen en hare beteekenis voor de praktijk. — Homoeopathie en natuur-geneeskracht. — Opium. — De Homoeopathie in Transvaal. — Varia. — Memorandum. — Advertentiën.

De grondwetten der orgaan-therapie met artsenijen en hare beteekenis voor de praktijk.

Onlangs werd in de »Deutsche medizinische Wochenschrift” een voordracht van Prof. Schulz te Greifswald opgenomen, die ons ook voor de lezers van ons Maandblad belangrijk genoeg voorkomt, om er het een en ander uit mede te deelen.

Na op de moeielijkheid gewezen te hebben, die de jonge arts bij den aanvang zijner loopbaan ondervindt, om uit den overgrooten schat van artsenijen het geschikte geneesmiddel te kiezen, geeft hij het middel aan, met behulp waarvan men door dit labyrinth den weg kan vinden, en dat is: het zoeken en vinden van de wetten, van welke uit alles zich natuurlijk en ongedwongen verder ontwikkelen moet.

Er bestaan toch voor de wederkeerige betrekkingen tusschen de aan te wenden artsenij aan

den éénen en het te behandelen orgaan aan den anderen kant bepaalde, vaststaande wetten.

Evenals een fijne weegschaal gelijkmatig heen en weer schommelt om haar rustpunt, beweegt zich ook het normale orgaan in zijn levensprocessen binnen een zekere breedte. Nadert het orgaan al te ver tot de bovenste of benedenste grenslijn, dan spreken wij van een beginnenden pathologischen toestand. Overschrijdt het deze, dan is de ziekte-toestand duidelijk aanwezig. Nu is het onze taak door de aanwending van artsenijen, deze pathologische schommelingen weder tot het normale te brengen.

Daartoe moeten de artsenijen evenwel op het zieke orgaan kunnen inwerken, en moeten zij op het orgaan, 't welk zelf het eigenlijke werk doet, een prikkelende werking kunnen uitoefenen.

Voor het gemakkelijker begrip van de volgende uiteenzetting, zegt nu Schulz, is het beter, eerst van het *gezonde* orgaan uit te gaan en vast te stellen, welke wetten de verhoudingen tusschen dit gezonde orgaan en het een of ander geneesmiddel bepalen.

Prof. Arndt komt de verdienste toe het eerst de allen geneeskundigen bekende Pflüger'sche wet tot grondslag voor zijn verdere overwegingen gemaakt te hebben. Onder den naam van »biologische grondwet” heeft hij toen de volgende stellingen uitgesproken: »Kleine (zwakke) prik-

kels zetten de levenswerkzaamheid aan, middelmatig sterke bevorderen ze, sterke houden ze tegen en zeer sterke heffen deze op. Evenwel, het is geheel individueel, wat als een zwakke, een middelmatig sterke, een sterke en een zeer sterke prikkel werkzaam blijkt te zijn."

Welnu, zegt Schulz, onderzoekt eens de juistheid van deze biologische grondwet, door u te herinneren aan de verscheidenheid en toch streng deze wet volgende werking van een artseneijstof, b.v. van alcohol, op de gezonde menselijke hersenen. Door *kleine* giften alcohol worden de psychische functies aangezet, door *grootere* giften min of meer voorbijgaand of duurzaam opgeheven.

Door de werking van sublimaat op gistcellen treedt deze wet niet minder duidelijk aan het licht. Door betrekkelijk groote hoeveelheden van het sublimaat wordt toch de werking van gistcellen, om uit suiker alcohol en koolzuur te produceeren, *opgeheven*, door zeer geringe hoeveelheden (gelijkstaande aan een oplossing van 1 gram sublimaat op 700 á 800 liter water) wordt deze werking *bevorderd*, zoodat er veel meer koolzuur gevormd wordt.

Hieruit volgt, dat de prikkelend werkende stoffen, mits goed gekozen, in staat zijn, in een gegeven geval, zelfs in uiterst geringe hoeveelheid, op gezonde organen zóó te werken, dat een aanzienlijke verhooging van hun physiologische werkzaamheid er uit volgt.

De tot nu toe gegeven uiteenzettingen gelden echter niet alleen voor de *gezonde*, maar ook voor de *zieke* organen, met dit onderscheid evenwel, dat de *zieke* organen zoo veel gevoeliger zijn dan de *gezonde*.

Een alledaagsch voorbeeld kan dit duidelijk maken. Rokers weten, dat zij met iederen trek een hoeveelheid prikkelende stoffen aan hun sigaar ontnemen, die met het slijmvlies van mond- en keelholte in aanraking komen, zonder dat men er veel van bespeurt. Op zekeren dag krijgt men een lichte keelontsteking, en onmiddellijk wordt nu de sigaren-rook als iets onaangenaams, soms pijnlijks waargenomen. Waarom dit? Afgezien van eenige zwellen en meerdere roodheid van het slijmvlies is in de mond- en keelholte niets bijzonders te ontdekken; doch deze zoo geringe verandering veroorzaakt niettemin voor het slijmvlies en de daarin aanwezige

zenuwen een voedingsstoornis, een verandering van het physiologisch evenwicht. De hierdoor ontstane prikkel voegt zich bij dien, welken de tabaksrook te voorschijn roept; zoodat deze, anders nauwelijks waar te nemen, wordt thans lastig en pijnlijk.

Dit voorbeeld leert ons tevens, van hoe groote beteekenis de toestand van het orgaan is voor de wijze, waarop het antwoordt op prikkels, die het treffen. Een uit zijn normaal evenwicht gebracht orgaan kan zodoende een haard worden voor de ontwikkeling van de meest verschillende ziekten. Denken wij slechts aan het veelvuldig voorkomen van furunculosis bij lijders aan suikerziekte en bij bleekzuchtigen. De in haar voeding gestoorde huid is daar opeens een geschikte voedingsbodem geworden voor infecteerende stoffen, die op de gezonde huid geen gelegenheid vinden invloed uit te oefenen.

Een ander bewijs voor de juistheid van het gezegde vinden wij in de behandeling van rachitis met phosphorus. Waarom beginnen de aldus behandelde kinderen niet te lijden aan phosphor-vergiftiging? Het antwoord is duidelijk: de ingebrachte hoeveelheid phosphor is voor de *gezonde* organen veel te klein, om het een of ander onaangenaam effect aan den dag te doen treden. Edoch, daar waar het beenvlies abnormaal werkt en een abnormaal, niet gezond beenweefsel doet ontstaan, dáár zien wij den phosphor aanvatten, zoodat het beenvlies normaal begint te werken en een normale beengroei te voorschijn roept.

Zieke organen, *zieke* organismen reageeren dus reeds op artseneij-prikkels, die voor *gezonde* nog als zonder werking kunnen worden aangezien.

De taak vast te stellen, *welke* organen onderhevig zijn aan de werking van een geneesmiddel, en daarmede tevens zijn punten van aangrijping in het lichaam te leeren kennen, kan op verschillende wijze worden opgelost. De oudste weg daartoe is de waarneming van de artsenijen aan het ziekbed zelf. De geschiedenis der vergiftigingen, ook het experimenteren op dieren kan daartoe medehelpen. Doch de proef op gezonde menschen is ongetwijfeld de meest rationeële weg. Op doelmatige wijze in 't werk gesteld, en zooveel mogelijk met uitsluiting van al hetgeen aanleiding kan geven tot vergissingen, geeft *deze* methode vooral duidelijke en nuttige

resultaten. Dit flinkweg uit te spreken, geeft mij — zegt Schulz — een bijna twintigjarige toepassing van deze wijze der artsennij-bestudeering het recht.

Ik heb — aldus eindigt Prof. Schulz zijne voordracht — als vertegenwoordiger der artsenijmiddelleer tot u gesproken. De u geschilderde weg is volgens mijne overtuiging de eenige, waarop de pharmacotherapie zich blijvend de plaats kan verzekeren, die haar toekomt. Vaststaande en erkende wetten der physiologie en pathologie vormen het uitgangspunt van dezen weg. Hij geeft ons in de eerste plaats een geheel ander beeld van de waarde der artsenijmiddelleer zelve. Hare bestudeering wordt een bijzonder opwekkende, omdat wij daarbij altijd slechts de kennis van de wisselwerking tusschen artsennij en menschelijk orgaan in gezonden en kranken toestand als een vast doelwit in het oog houden. Het oordeel van een zoodanige studie der leer van de werking der artsenijen geniet op deze wijze de g neeskundige praktijk, zij leidt ons zonder meer en uit inwendige noodzakelijkheid tot een artsenijkundige orgaan-therapie.

Omdat de geneesheer aan het ziekbed het niet met zieke *cellen*, maar met zieke *organen* te doen heeft, spreek ik niet van cellulair-therapie, maar van orgaan-therapie. Hetgeen hij ziet en hetgeen de patiënt gevoelt, zijn niet de aan de verschillende *cellen* plaatsvindende veranderingen, maar de door de *organen* te voorschijn geroepen, abnormale verschijnselen. De *cel* behoort aan de theoretische wetenschap, het *orgaan*, het *organisme* aan de praktijk. Wat aan de pathologisch werkende cellen geschiedt, wanneer wij artsenijen laten inwerken, daarover kunnen wij op zijn hoogst eenige bespiegelingen maken; van een grondig *weten* is in dit opzicht bij de groote moeielijkheid, die aan de volledige oplossing dezer vraag in den weg staat, nog geen sprake. Met hypothesen is de geneeskundige praktijk, de therapie in den waren zin des woords, niet gediend. Eenmaal moge de tijd komen, dat wij met volle recht van een artsenijkundige cellulair-therapie zullen kunnen spreken; voorsnog hebben wij de artsenij-orgaantherapie als het afgebakende doel voor oogen, en dit hoop ik u als werkelijk bereikbaar geschilderd te hebben.

D^r. N. A. J. V.

HOMOEOPATHIE EN NATUUR-GENEESKRACHT.

In ons vorig nummer hebben wij eenige beschouwingen ten beste gegeven over de geneeskraft der natuur, die zulk een groote, nog veel te weinig ge waardeerde rol speelt bij het genezen der ziekten. Heden wenschen wij op dit onderwerp nogmaals terug te komen naar aanleiding van een zoeven in een duitsch populair tijdschrift, van de hand van den onzen lezers ook bekenden Dr. Schlegel uit Tubingen, verschenen artikel, waarin de geachte schrijver dezelfde denkbeelden ontwikkelt, die in onze beschouwingen zijn neergelegd. De Homoeopathie is in overeenstemming met de natuur, als zij tracht door kleine hoeveelheden geneesmiddelen het reactievermogen van het organisme tegenover de ziekte-oorzaken te versterken. Zij doet dit door geneesmiddelen, die ziekteverschijnselen te voorschijn roepen, *veel gelijkend* op die, waarvan de geneeskraft der natuur zich bedient, om zekere ziektestoffen uit het lichaam te verwijderen. Zij ondersteunt dus deze natuurgeneeskraft, en heeft daarom zulke belangrijke resultaten verkregen in de behandeling van alle ziekten, waaraan het menschelijke geslacht is onderworpen.

Het zal onzen lezers gewis belang inboezemen, iets naders hieromtrent uit het bedoelde artikel van Dr. Schlegel te vernemen, te meer daar de eenvoudige, klare en duidelijke wijze, die dezen schrijver eigen is, om zijne gedachten mede te deelen, veel bijdraagt tot het vormen van een oordeel omtrent dit belangrijke onderwerp.

De ziekten — zoo zegt hij — die het menschdom overvallen, zijn allen slechts te genezen door reacties of tegenwerkingen, die uit het menschelijke lichaam komen en de ingedrongen ziekteprikkels of ziektestoffen weder daaruit verwijderen.

Wanneer b.v. iemand kou gevat heeft, kan de genezing op verschillende wijze bewerkstelligd worden. Er kan een koortsaanval optreden, gedurende welken rijkelijk zweet optreedt, *waardoor de stoot tot genezing gegeven is*. Of wel een neuskatarrh ontstaat, gepaard met hevig niezen en de afzondering van slijm, *waardoor de ziekteprikkels uit het lichaam verwijderd worden*. Of er ontstaan pijnen in de ledematen, die met zweeten eindigen of door een aanval van diarrhee *wordt de ziektestof, verdreven*. Talrijk zijn de vormen, waarin het reactie-vermogen van het lichaam zich openbaart, en gelukkig hij, bij wien onder den invloed van jeugd en kracht zulke werkingen van de natuurgeneeskraft snel en tijdig kunnen ten uitvoer gebracht worden!

In de gevallen van slepende ziekten is ook de reactie *slepend* of deze treedt van tijd tot tijd onder koortsverschijnselen op en reinigt dan het organisme van de schadelijke ziekte-oorzaken en stoffen voor een korteren of langeren tijd. Zulke slepende reacties of terugwerkingen der natuur zijn b.v. oude katarrhen, verouderde huid-uitslag, zweren, vooral aan de beenen, aanvallen van jicht. Zij zijn geheel in overeenstemming met den toestand van het met ziektestoffen beladen lichaam en verdwijnen slechts dan, als een bevrijding van het organisme van de ingedrongen ziektestoffen en ziekte-veroorzakende prikkels vooraf gaat. Dit kan bereikt worden door versterking van het lichaam door betere voeding (in het geval van ontbering) of door het onthouden van spijsen en vereenvoudiging van de leefwijze (in het geval van overvloedig genieten) voorts door het voorzichtig oefenen van de lichaamskrachten, afgewisseld met rust. Eveneens draagt hiertoe bij het vermijden van de schadelijke invloeden van de kleding en woning, van verkeerde gewoonten, en eindelijk is het oponthoud in zuivere lucht een machtige factor bij het ondersteunen van de geneeskraft der natuur. Zulke hulpmiddelen van het menschelijk leven dragen er zeer dikwijls toe bij, dat ook slepende ziekten en stoornissen van de werkingen der organen weggenomen worden en dat het lichaam wederom kracht verkrijgt, om vijandelijke invloeden te wederstaan en ziektestoffen met kracht uit te scheiden en te verwijderen.

Dit zijn de *natuurlijke* wegen der genezing. De menschen zijn hiermede evenwel niet tevreden, want bij de snelle reacties van de natuurgeneeskraft zou men — terecht — den tijd der koorts, der pijnen, der katarrhen gaarne willen afkorten, en bij de slepende ziekten moet of wil men dikwijls — ten onrechte — de nadeelige leefwijze voortzetten en kan derhalve niet tot een krachtige uitstooting van de ziektestoffen komen. Het liefst zouden de menschen willen hebben, dat zij de schadelijke invloeden, die reeds stoornissen in hunne gezondheid veroorzaakt hebben, geheel ongedaan konden maken; maar daar dit natuurlijk niet mogelijk is, hebben zij getracht, ten minste de *werkingen* van die schadelijke invloeden met geweld te verdrijven, zonder daarbij te bedenken, dat zij *daardoor het natuurlijk verloop der ziekte verhinderen*, terwijl zij er alleen dit door bereiken, dat zij op een aangename wijze misleid worden. Nemen wij een voorbeeld, om onze gedachte te illustreeren. Zulk een zieke heeft koorts. Hij neemt een middel, dat de koorts snel onderdrukt. Zulk een zieke heeft pijnen. Hij neemt opium en vergeet zijne pijnen in den slaap. Zulk een zieke heeft diarrheé. Hij neemt wederom opium, om deze met geweld te stoppen. Precies op dezelfde wijze gaat de gewone geneeskunde

te werk. Zij beweert, dat het gebruik van ons verstand ons deze middelen voorschrijft, aangezien men ook het vuur met water bluscht en de duisternis door het licht verdrijft en dus ook de geneeskraft der natuur door *tegenovergestelde* werkingen moet dwingen, de genezing tot stand te brengen.

De gewone geneeskunde vergeet hierbij evenwel, dat het menschelijke lichaam door de natuur zóó werd gevormd, dat het de schadelijke invloeden, die daarop werken, door zijn inwendige inrichtingen zelf vermag te verwijderen en daarnaar steeds streeft, ja zelfs daarmede reeds den aanvang gemaakt heeft, *zoodra wij ziekteverschijnselen bespeuren*. De stoornissen van het leven, die wij *ziekten* noemen, zijn reeds zoo berekend, dat zij vanzelf ophouden, *zoodra zij hun plicht gedaan hebben*. Dat is b.v. het geval met de koorts, het zweet, de katarrh, den uitslag. De eenige ware weg, om onze natuur te hulp te komen, is derhalve deze, dat men de reacties van de natuurgeneeskraft *ondersteunt* en *niet verhindert*. Het vinden van de wegen en middelen, om deze in het organisme wonende geneeskraft te ondersteunen, is derhalve het *hoofddoel van de geneeskunde*, en het verstandige gebruik daarvan is inderdaad een kunst, die den naam van *geneeskunde* verdient.

Wie kan na het gezegde er nog aan twijfelen, dat een arts slechts dan de *ware* geneeskunde kan toepassen, als hij er op uit is, de in het levende organisme wonende krachten op te wekken en aan te sporen, om zodoende het organisme te ondersteunen in zijn reactie tegen de ziekte-veroorzakende invloeden? Zijn geloof aan de geneeskunde is bijgeloof en schade voor de zieken, als niet het uitgangspunt van zijn geheele wijze van handelen de overtuiging is, dat de ware geneeskunde eigenlijk slechts op grond van natuurkrachten en volgens natuurwetten mogelijk is.

Bij beschaafde en ontwikkelde menschen heeft die arts geen vertrouwen, die zichzelf als een soort wonderdokter voordoet, die op geheimzinnige wijze *alles* met zijne geneesmiddelen wil bewerken en die alleen van deze geneesmiddelen in alle gevallen heil verwacht! Moge zulk een geneesmiddel-toovenaar tot de oude of de nieuwe richting behooren: zijne levensopvattingen zijn slecht, al is ook in het laatste geval zijn geneesmethode oneindig veel beter dan in het eerste. En in het feit, dat de Homoeopathie zulke voortreffelijke geneesmiddelen heeft en den juiste weg der geneeskundige behandeling inslaat, ligt een gevaar voor hare voorstanders, geheel en al op deze middelen te steunen en te veronachtzamen, wat op zoovele verschillende andere wegen bereikt kan worden.

Waar wij gezien hebben, dat het doel der ware geneeskunde bestaat in het zich aanpassen aan de levensuitingen der natuurgeneeskraft, wenschen wij

nog in 't kort aan te toonen, op welke wijze de *Homoeopathie* deze taak vervult.

Hahnemann is de eerste geweest, die in vollen omvang de waarheid aanvaardde van het feit, dat de ziekteverschijnselen voor het grootste gedeelte de *reacties van het door uitwendige prikkels en ziektestoffen aangetaste organisme voorstellen*. Hij nam talrijke proeven op zichzelf en anderen met kunstmatige prikkeling van het lichaam door eenvoudige geneesmiddelen, waardoor hij uitgebreide, scherpgeteekende beelden van de uitingen der natuurgeneeskraft verkreeg, die hij als fundament voor zijn latere geneesmiddelleer gebruikte. Wanneer hij nu in een ziektegeval die geneesmiddel-prikkels aanwendde, die hij door zijne proeven als de oorzaak van een *soortgelijke* stoornis in de gezondheid had leeren kennen, dan bemerkte hij een snelle, soms wonderbare genezing van het geheele ziekteverloop, wat na het gezegde verstaanbaar is, *want hij had immers door het soortgelijk werkende geneesmiddel de reeds in gang zijnde reacties direkt ondersteund*. Deze waarheid erkend, ontwikkeld en op het geheele terrein der geneeskundige behandeling toegepast te hebben is een zijner groote verdiensten. Daarnevens kwam nog de ontdekking, dat de genezing des te gemakkelijker, aangenamer en sneller plaats heeft, naarmate de dosis van het aangewende soortgelijke geneesmiddel klein is (altijd tot op zekere hoogte), waardoor Hahnemann er toe kwam, het ons allen welbekende systeem der potensen in te voeren.

Derhalve wordt door de Homoeopathie op geheel natuurlijke wijze het streven der natuur ondersteund, die er op uit is, de ziekte-prikkels, die in het lichaam komen, onschadelijk te maken en de reeds in het bloed en de organen aanwezige ziektestoffen in beweging te brengen en door snelle en krachtige uitingen van de natuurgeneeskraft (verergering, krisis, etc.) op natuurlijke weg uit het lichaam te verwijderen, precies zooals wij dit van de te voren beschreven hulpmiddelen tot ondersteuning van de levensprocessen gezien hebben.

Wij achten de maatregelen der diëet, der uitspanning, der luchtverandering, der wasschingen, der gymnastiek enz., die genomen worden in het belang van den zieke, zeer hoog, doch even hoog achten wij het juiste gebruik van de geschikte geneesmiddelen, in homoeopathischen zin tot ondersteuning van de geneeskraft der natuur aangewend. In den strijd tegen de ziekte-veroorzakende invloeden *zijn de homoeopathische middelen goede bondgenooten voor de in het organisme wonende geneeskraft der natuur!*

Dr J. v.

OPIUM.

In het begin van dit jaar verscheen te Parijs een zeer merkwaardig boek van Dr. Kruger, getiteld: „*Les virus remèdes internes*.” In een der hoofdstukken behandelt de schrijver de dwalingen der moderne allopathie. Nu eens hoogst ernstig, dan weder bijtend spottend wijst hij op die dwalingen. Wat de schrijver zegt van opium, waaronder hij tevens de morphine bedoelt, trof mij zoo, dat ik meende het voor ons Maandblad te moeten vertalen, met eenige wijzigingen in de uitdrukkingen, die voor niet geneeskundigen onverstaanbaar zouden zijn.

Nu zijn wij midden in den voorraadschuur der bedarende middelen. Gegroet, gij koning der pijnstillende middelen! gegroet, gij heilige plant der rookende Oosterlingen! Ruimte voor den hoogen en grootmachtigen heer Opium. Voelt de lezer niet reeds een hoogst aangename rilling in zijne aderen, die hem van vreugde zou doen bezwijmen, nu de komst wordt aangekondigd van dien bevalligen bezoeker, het amfioen van den maankop, waarvan de purperen bloembladeren slechts de voorboden zijn van de groote, roodzijden mantels, omzoomd met hermelijn, van den hoed van grenaatkleurig fluweel met gouden borduursel en van de groote zilveren staf, waarom zich de slang van Aesculapius slingert? *)

De faculteit! Hoeden af!

In het vervolg is de faculteit voorzien van het noodige gereedschap om in vrede haar handwerk te verrichten. Dank zij dien stevigen mondprop, dien domper van de zenuwkracht, kan zij het zwijgen opleggen aan de kreten van lijden en wanhoop, die de lijdende natuur uitstort. De groote professor Trousseau, die beroemde man, heeft met weinige woorden den toestand geschilderd. „Het opium is de knoet voor de pijn.” Ziet gij van hier den ongelukkigen lijfeigene, gebonden aan zijn plekje aarde? Hij verdraagt bevend die afschuwelijke slavernij. Tracht hij zich te verzetten, dan valt het verschrikkelijke wapen van den onderdrukker op hem en verstikt alle kreten van opstand. Is daardoor de bron verstopt, waaruit het edele streven naar onafhankelijkheid opbruischt, dat worstelt tegen een onrechtvaardig gezag? Geenszins, het heeft hem slechts door woest geweld het zwijgen opgedrongen. Evenzoo is het met het opium jegens ziekten, waarvan pijn het kenmerkende teeken is. De geheele kunst van den allopathischen arts bestaat in bepleisteren, verstikken, besponzen, in het vastbinden der spartelende, lijdende natuur, die door onbescheiden kreten hare onmacht aan den zieke en zijne omgeving verraadt. Tegen elken prijs moet die babbelachtige natuur tot zwijgen

worden gebracht, als zij, aan ieder die het wil hooren, toeroept „Midas, koning Midas heeft ezelsoren”. En de bereidwillige helper heeft zijne rol goed begrepen in de samenzwering om stilte te krijgen. En dat gewelddadige onderdrukken der pijn wordt slechts verkregen ten koste van het *verplaatsen der ziekte*, van inwendigen bloedaandrang, die noodlottig kan worden.

S. J. v. R.

*) Het costuum der fransche professoren.

DE HOMOEOPATHIE IN TRANSVAAL.

Dat de homoeopathische geneeswijze ook in Transvaal hare aanhangers telt, weten onze lezers reeds uit hetgeen wij in No. 3 van dezen jaargang dien-aangaande mededeelden.

Volgens het aldaar medegedeelde zou de firma Wed. Vrijdag Zijnen in overleg met Dr. Willmar Schwabe te Leipzig een huisapothek samenstellen, die de meest gebruikelijke medicamenten, zoowel voor inwendige als uitwendige aanwending, bevatte, en die in het bijzonder voor Transvaal geschikt was. Door bijzondere omstandigheden kon daaraan niet zoo spoedig voldaan worden. Evenwel kunnen wij thans onzen lezers, en in het bijzonder degenen, die naar Transvaal denken te vertrekken, mededeelen, dat een dergelijke apotheek thans is samengesteld en bij de firma Vrijdag Zijnen kan besteld worden.

De vertraging in de samenstelling van dergelijke apotheekjes gaf den heer Zerbst in Potgietershoop (Transvaal) aanleiding, aan de Redactie van het Christelijk Schoolblad een schrijven te zenden, waarvan wij den korten inhoud hier gaarne laten volgen:

„Het doel van mijn schrijven,” zegt de heer Zerbst, „is de Homoeopathie.

„In het Christ. Schoolblad van 13 Febr. j.l. las ik, dat er een apotheekje samengesteld zou worden, in 't bijzonder voor Transvaal geschikt. Binnenkort hoopt u er meer van mede te deelen.

„'t Is nu einde Juli, en nog niets heb ik er van gelezen. Daarom neem ik de vrijheid u een lijstje van middelen te geven, welke mij hier in Transvaal zeer te pas zijn gekomen. Daar ik binnen twee jaar tijds voor ruim f 250.— aan homoeopathische medicijnen uit Holland en Duitschland heb laten komen, merkt u wel, dat ik ze nog al eens gebruik. Niet voor mijzelf, maar meest voor anderen. Want een onderwijzer op een buitenplaats is van alles, en een groote apotheek is van onschatbare waarde. De ondervinding zal den gebruiker later wel leeren,

welke middelen hij nog te kort komt. Hieronder volgen echter de hoofdmiddelen.”

Na deze opgesomd te hebben, hetgeen wij hier gevoelig achterwege kunnen laten, vervolgt de schrijver dan:

„Ziehier de voornaamste middelen, gebruikt tegen ziekten, welke hier veelvuldig voorkomen.”

„Deze ziekten zijn: croup, diphtheritis, influenza, hoest, hoofdpijn, huiduitslag, jicht en rheumatismus, keelontsteking, kinkhoest, koorts, leverziekte, longontsteking, maagziekten, mazelen, oogziekten, pokken, roos, enz.”

„Nog één raad. Ieder, die de Homoeopathie gebruikt, verzuime toch niet, zich te abonneren op het Homoeopathisch Maandblad. Vooral jaargang 1898 is zeer belangrijk om de behandeling der geneesmiddelen.”

Uit dit ingezonden stukje van den heer Zerbst in het Christ. Schoolblad blijkt genoegzaam, hoe ook dáár in Transvaal de homoeopathische geneeswijze zich uitbreidt, en hoe zelfs in de handen van een niet-geneeskundige door haar toepassing heerlijke resultaten verkregen worden.

Moge het in Transvaal hierbij niet blijven, maar mogen er weldra ook daar geneeskundigen opstaan, die naar Hahnemann's voorbeeld hunne zieken behandelen volgens het *similia similibus!*

V A R I A.

Hahnemann's graf. — De inschrijvingen voor het monument op Hahnemann's graf te Parijs bedragen ongeveer 16000 francs, waarlijk geen groote som! Misschien komen er nog wel eenige groote giften in!

Treurige gevolgen der vaccine. — Volgens de Hom. Monatsblätter is in een dorp dicht bij Straatsburg een ware paniek ontstaan, doordien een aantal kinderen, die volgens de deutsche wet moesten ingeënt worden, hevige ziek zijn geworden. In Sulz, een dorp in Noord-Elsas, deden zich dezelfde symptomen voor. Schrikkelijke uitslag, heftige koorts waren het gevolg; en ook daar stierven verscheidene kinderen. Dientengevolge is de bevolking in opstand gekomen tegen de verplichte vaccinatie.

Homoeopathisch ziekenhuis te Lyon. — Deze instelling bevindt zich in een zeer bloeienden toestand. Gedurende het jaar 1898 bedroegen de consultaties het belangrijke getal van 24.914, dit was 3.650 meer dan in het vorige jaar.

Wanneer zullen wij in ons land een homoeopathisch ziekenhuis zien verrijzen?

MEMORANDUM.

De Homoeopathie is die geneesmethode, waar- door de zieken op de *snelste, zekerste en aange- naamste* wijze genezen worden.

De Homoeopathie geneest **sneller** dan de Allopathie, **want** de ondervinding heeft geleerd — zooals statistieken bewijzen — dat de duur der ziekte bij de homoeopathische behandeling *korter* dan bij de allopathische is.

De Homoeopathie geneest **zekerder** dan de Allopathie, **want** diezelfde ondervinding leert, dat de sterfelijkheid bij de homoeopathische be- handeling **geringer** dan bij de allopathische is.

De Homoeopathie geneest **aangenamer** dan de Allopathie, **want** zij dient den zieken geen sterke, slecht smakende dranken en pillen toe, die dik- wijls genoeg de maag bederven, maar gebruikt eenvoudige artseneij-potenzen, die zelfs door kin- deren gaarne genomen worden.

Deze groote voordeelen verheffen de Homoe- opathie tot een ware volksgeneeswijze.

Het beste bewijs voor de praktische waarde der Homoeopathie leveren die Amerikaansche levensverzekering-maatschappijen, welke aan de- genen, die zich bij hen verzekeren en in voor- komende ziektegevallen **homoeopathisch** behan- delen laten, een rabat van 10 % op de jaarlijksche premie toestaan.

Dr. J. v.

ADVERTENTIËN.

APELDOORN.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK.

Dorpstraat 796. Firma J. A. ROELSE.

Verschenen:

DE GRONDBEGINSELEN DER HOMOEOPATHIE,

getoetst aan de **GRONDWETTEN VAN DE ORGAAN- THERAPIE**, volgens Prof. H. SCHULZ e. a.; uitspraken enz., bijeengebracht door

Dr. M. L. van der STEMPEL,

Arts te Zaandam.

PRIJS 60 cents.

Verkrijgbaar door tusschenkomst van den Boekhandel, of rechtstreeks bij den **UITGEVER H. KRUIJVER te ZAANDAM.**

Gevestigd te 's GRAVENHAGE, Plein 3

Dr. M. P. HUS,

HOMOEOPATHISCH GENEESHEER.

Spreekuren van 1—3 voor

oog-, oor-, neus- en keelziekten.

7 maal bekroond!

Amsterdam 1869, Gratz 1870, Moskou 1872, Weenen 1873, Lissabon 1873, Bremen 1874, Brussel 1876.

De gezondheidskoffie van Dr. Arthur Lutze, reeds 7 maal bekroond, is het best bekende preparaat op dit gebied; zij bezit al de eigenschappen, door Dr. J. Mieg in het Hom. Maandblad van 15 Juli j.l. zoo juist als vereischten gesteld.

Ook tot vermenging met gewone koffie leent deze soort zich uitstekend. *Zie verder gebruiksaanwijzing.*

Afgehaald 1 pak (4 ons) 22½ cts.; bij minstens 5 pak tegelijk, tegen inzending van f 1.25, franco.

Adres;

J. H. M. STEPHAN, Nadorststraat 27, ROTTERDAM.

Bij **LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle** zijn onder- staande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend *met porto.*

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van

het bedrag per postwissel of in postzegels

De Homoeop. Huisdokter, ...	gebonden	f 3.20
De kleine Hom. Huisdokter, ...	ingenaaid	- 0.75
De Cholera	"	- 0.35
Aanwending geneesm. voor uitw. gebruik	"	- 0.55
De Homoeop. behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling, ziekten der huisdieren	"	- 0.70
De Cholera en hare Hom. behandeling	"	- 0.10
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaath ben	"	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum .	"	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie	"	- 0.60
De Homoeopathische Geneesmiddelleer	"	- 0.60
Brochure v/d. Heer v. Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Van dit Blad zijn nog verkrijgbaar de volgende Jaargangen.

		Prijs fr. p. post.
met met met met met met met met met	met register. register. register. register. register. register. register. register.	Jaarg. 1 compleet . . . . . f 1.—
		" 2 niet compleet, ontbreken No. 2 en 3 - 0.80
		" 3 " " " No. 1, 2, 4, 5 - 0.60
		" 4 compleet . . . . . - 1.—
		" 5 id. . . . . - 1.—
		" 6 niet compleet, ontbreekt No. 7 . - 0.90
		" 7 compleet . . . . . - 1.—
		" 8 id. . . . . - 1.—
		" 9 id. . . . . - 1.—

Verschenen :

De BROCHURE van den Heer P. H. v. Eden
„*Homoeopathie en Praktijk*”

besproken door Dr. F. W. O. Kallenbach.

Prijs fr. p. post 25 Cents.

Tegen toezending van 't bedrag.

ZWOLLE.

LA RIVIÈRE & VOORHOEVE.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Apotheken

te **Arnhem.****MIEDEMA en VAN AALST,**

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek,

WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Filialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker.

HOMŌOPATHISCHE APOTHEEK Apotheek van **Wermeskerken****S. SMEDING Szn. Apotheker**te **GRONINGEN:****Internationale Apotheek**

VAN

de Firma **Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN****22 Gedempte Burgwal 22****'s-GRAVENHAGE.**

Voorhânden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het **FABRIEKSMERK.**

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMŌOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van **ALBERT SOMMER,**

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM, Heilige Weg, hoek Singel.**

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijn Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Filialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Filialen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post *f* 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

Mazelen. — De Homoeopathie in den oorlog. — Oorlogs-zakapothekjes naar Transvaal. — Coffea tegen slapeleosheid. — Homoeopathische cursus voor artsen. — Beekaankondiging. — Varia. — Advertentiën.

M A Z E L E N.

Ofschoon de mazelen dikwerf in zulk een lichten graad voorkomen, dat er van een geneeskundige behandeling nauwelijks sprake behoef te zijn, is het toch geen ziekte, waarover men al te licht moet denken. Sterfgevallen ten gevolge van mazelen komen toch niet zoo zelden voor als menigmaal gedacht wordt; bovendien blijven kinderen, die de mazelen gehad hebben, dikwerf jaren lang lijdend aan de een of andere naziekte. In vele gevallen is een dergelijk ongunstig verloop het gevolg van het kwaadaardig karakter der heerschende epidemie; doch in een stellig even groot aantal gevallen ligt de oorzaak in een onvoldoende verpleging en een niet doelmatige behandeling der mazelen-patiënten. Aangezien de ouders, naar de onderzinking, die ik dienaangaande heb opgedaan, menigmaal in een goede verpleging te kort komen en vaak een doelmatige behandeling van den kant des geneesheers in den weg staan, acht ik het van gewicht, het een en ander over de *oorzaken*, het *verloop*, de *complicaties*, de

naziekten en de *behandeling* dezer ziekte mede te deelen:

1. De *oorzaak* der mazelen ligt in een smetstof, het mazelengif. De reden waarom meestal *kinderen* worden aangetast, is niet daarin gelegen, dat men alleen op jeugdigen leeftijd voor de opname van het mazelengif vatbaar is, maar is in de omstandigheid te zoeken, dat bijna alle volwassenen reeds als kind de mazelen gehad hebben, en men zelden voor een tweede maal wordt aangetast. In landstroken toch, waar de mazelen jaren lang niet voorgekomen waren, heeft men bij het uitbreken eener epidemie waargenomen, dat zowel volwassenen als kinderen in gelijke mate de mazelen kregen. Op de Karoër eilanden b.v. werden door één lijder aan mazelen, die deze elders gekregen had, eerst de huisgenooten aangetast, daarna andere bewoners dezer eilanden en eindelijk, in een tijdsbestek van zeven maanden, van de 7782 inwoners 6000 personen.

Mazelen is dus een zeer besmettelijke ziekte, en wel het meest besmettelijk in den aanvang van de ziekte, wanneer de mazelenvlekjes nog niet zichtbaar zijn, en in de dagen, dat de mazelen in bloei staan. Later, ook gedurende de afschilfering, is er veel minder kans tot besmetting.

Het feit, dat de besmettelijkheid reeds bestaat, vóórdat de mazelen zijn uitgekomen, geeft de verklaring, waarom zoo vele kinderen in de school besmet worden. Van belang zou het derhalve zijn, indien aan den geneeskundige bij het constateeren van mazelen de verplijting

eigenaardig krampachtig karakter te vertoonen. Het kind begint dan in bepaalde buien te hoesten, maakt aan het einde van een dergelijke hoestbui eigenaardige braakbewegingen, of braakt zelfs het gebruikte voedsel uit. Voor den arts of voor een opmerkzame moeder staat dan reeds de aard van den hoest vast. Geheel duidelijk voor iedereen wordt deze evenwel, zoodra de echte kinkhoestbuiën beginnen, zoodra namelijk het »kinken," het »halen" intreedt. Met een diepe, fluitende inademing begint een dergelijk karakteristieke kinkhoestbui, waarop onderscheidene korte, stootende uitademingen volgen. Op deze korte, stootende expiraties, die somtijds wel 20 tot 30 in aantal zijn, volgt dan bijna zonder uitzondering een nieuwe, diepe, fluitende inspiratie, waaraan zich dan weder korte, stootende uitademingen aansluiten, en dit gaat zoo voort, totdat het kind een min of meer aanmerkelijke hoewelheid taai slijm onder hoest- en braakbewegingen naar boven gebracht heeft.

Het aantal van dergelijke hoestbuien binnen het verloop van een etmaal is zeer verschillend. Somtijds heeft het kind slechts enkele aanvallen per dag, meestal bedraagt het getal hoestbuiën evenwel 20 tot 25 in de 24 uren, in ernstige gevallen zelfs nog veel meer. Gelijk verdeeld zijn de buien daarbij volstrekt niet; somtijds hoest het kind in enkele uren in het geheel niet, en komen er dan meerdere hoestbuiën achter elkaar; meestal zijn de aanvallen van hoest evenwel des nachts het veelvuldigst en het ergst.

Dat de kinderen voor deze hoestaanvallen den grootsten angst hebben, spreekt vanzelf. Men kan dan ook menigmaal waarnemen, hoe zij reeds vóór een hoestbui, die zij in vele gevallen voelen aankomen, onrustig worden, zich aan hun moeder of hun verpleegster vastklemmen, en zich de meest mogelijke moeite geven, den komenden hoestaanval te onderdrukken. Is de aanval evenwel voorbij, dan zijn zij in verreweg de meeste gevallen weder onmiddellijk vroolijk en opgewekt, alsof er niets gebeurd ware; somwijlen echter blijven de kinderen na de hoestbui een tijd lang stil en in zichzelf gekeerd.

Het tijdperk van deze eigenlijke kinkhoestbuien — het zoogenaamde stadium convulsivum — is verschillend van duur. Terwijl het vorige tijdperk — het stadium catarrhale — ongeveer twee weken duurt, houdt dit tijdperk ongeveer vier tot zes weken aan, soms ook langer, en gaat dan langzamerhand over in het stadium decrementi — het tijdperk der afname van de hoestbuien. De hoestaanvallen verliezen dan langzamerhand hun krampachtig karakter, komen zeldzamer voor, en de hoest vertoont van lieverlede de verschijnselen van een gewonen catarrh der

luchtwegen. Dit tijdperk houdt eveneens ongeveer vier tot zes weken aan, zoodat de geheele kinkhoest-ziekte ongeveer tien tot veertien weken duurt. Evenwel moet hierbij worden opgemerkt, dat door koude vatten in het laatste stadium de hoestbuien weder tijdelijk het krampachtige karakter kunnen verkrijgen, evenals in het stadium convulsivum de hoestaanvallen door koude vatten heviger en veelvuldiger kunnen worden.

Onder de complicaties, die zich bij kinkhoest voordoen, staat bovenaan bronchiaal-catarrh. Een dergelijke catarrh der luchtpijpen voegt zich zelfs meestal bij den kinkhoest, en behoeft dan ook niet al te groote bezorgdheid te wekken. Ernstiger is het, wanneer zich longontsteking ontwikkelt, waarop men vooral bedacht moet zijn, zoodra zich versnelde, korte ademhaling vertoont en de temperatuur bij den patiënt sterk boven het normale stijgt.

Andere complicaties, zooals hevig en telkens terugkeerend braken, het vormen van een breuk, bloedingen onder de huid, bloedingen uit den neus, uit de luchtwegen, uit de maag, enz. hangen geheel samen met den min of meer hevigen aard der kinkhoestbuien, en behoeven hier geen nadere omschrijving.

In de meeste gevallen komen de kinderen, vooral onder homoeopathische behandeling, goed door den kinkhoest heen. Somtijds evenwel ontwikkelen zich ernstige naziekten, hetzij als gevolg van de te voren ingetreden complicaties — chronische bronchiaal-catarrhen, chronische heeschheid, tuberculeuze processen in de longen — hetzij als gevolg van den kinkhoest zelf, zich uitende in een algemeene ziekelijkheid en zwakte, waaraan het kind ten slotte bezwijkt.

Wat de *behandeling* van den kinkhoest aangaat, zoo spreekt het uit al hetgeen ik in den aanvang reeds gezegd heb vanzelf, dat een streng doorgezet isoleeren van het aangetaste kind alleen in staat is, de in dezelfde familie aanwezige kinderen voor het krijgen van deze ziekte te vrijwaren. Halve maatregelen baten *niets*. Het best is, de nog niet aangetaste kinderen het huis uit of nog beter naar een andere plaats te zenden. Kan dit niet, dan moet men het aangetaste kind in een afzonderlijk vertrek doen blijven, en door iemand laten verplegen, die niet met de andere kinderen zich behoeft bezig te houden. Het zieke kind moet afzonderlijk eet- en drinkgereedschap hebben; het beddegoed, de zakdoeken, de kleedingsstukken moeten afzonderlijk gereinigd en ontsmet worden, en het kind mag niet overal heen spuwen, maar zoo veel mogelijk in een spuwglas, 't welk ter ontsmetting van het uitgehoeste slijm met een oplossing van carbolzuur (5 op 100) of van sublimaat (1 op 1000) gevuld moet wezen.

Een flinke, ruime, zonnige kamer is voor den kinkhoest-patiënt het meest gewenscht. De kamer behoort matig verwarmd te zijn (ongeveer 65 ° Fahr.) en moet meermalen per dag op voorzichtige wijze worden gelucht. Is het goed weder en geen N. of N.O. wind, dan kan men de kinderen gerust naar buiten brengen, natuurlijk onder de noodige voorzorgsmaatregelen. In vele gevallen heeft het ook een gunstigen invloed op de kinkhoest-lijdens, hen naar een andere plaats te brengen.

De medicamenteuze behandeling is, voor den homoeopaat, in tegenstelling met hetgeen de allopaten dienaangaande denken, van *veel* gewicht.

In den aanvang geef ik meestal Belladonna, dat mij het meest aan den hoest, zooals hij in het catarrhale stadium zich voordoet, dunkt te beantwoorden. Ik geef daarvan meestal de 6de centesimale verdunning in korrels, alle twee uur enkele korrels. Krijgt de hoest meer het karakter van een kramphoest, en maakt het kind telkens aan het einde van een hoestbui braakbewegingen, dan vervang ik Belladonna door Ipecacuanha 6c, welk middel ik op dezelfde wijze als Belladonna laat innemen. Zoodra zich evenwel het echte kinkhoest-karakter vertoont, d. w. z. wanneer het kind begint te »halen» bij het hoesten, dan dunkt mij geen middel beter te zijn dan Cuprum, hetzij als Cuprum metallicum 6c, hetzij als Cuprum aceticum 4d. Dit medicament laat ik intusschen niet, zooals Belladonna en Ipecacuanha, alle twee uur innemen, maar telkens na afloop van een hoestbui. Hoe meer hoestbuien er derhalve zijn, des te vaker neemt het kind ook in, waarbij men het voordeel heeft, dat het ingenomen medicament niet licht door een volgende hoestbui wordt uitgebraakt.

Ongetwijfeld zijn er nog andere middelen, die in aanmerking komen, zooals Drosera, Kali carbonicum, Coccus cacti e. a.; doch aangezien het mij er om te doen is, aan niet-geneeskundigen, die verstocken zijn van de hulp eens homoeopathischen dokters, den weg te wijzen tot vruchtbare bestrijding der zoo zeer kwellende kinkhoest-buien, geef ik hier liefst een zoo eenvoudig mogelijke beschrijving der aan te wenden geneesmiddelen.

Voor de mogelijkerwijze intredende complicaties kan ik om dezelfde reden geen verdere medicamenteuze behandeling aangeven. Deze eischen — met name de longontsteking — een behandeling, die alleen door een deskundige kan geleid worden.

D^r. N. A. J. V.

Uittreksel uit een brief van Hahnemann aan Hufeland.

Hufeland was een der voornaamste autoriteiten op medisch wetenschappelijk gebied in het begin dezer eeuw. Hij was de redacteur van het „Hufeland's Journaal”, dat onder de geneeskundige tijdschriften van dien tijd de eerste plaats innam. Hij had een oog voor het geniale, voor datgene, wat der wetenschap tot voordeel kon verstrekken, en was daarom ook één der eersten, die aan de opzienbarende theorie van Hahnemann omtrent *de wet der gelijksoortigheid* een plaats in zijn tijdschrift ruimde. Hij nam deze theorie gunstig op, roemde haren onmiskenbaar gunstigen invloed op de medische therapie, en droeg er daardoor ook toe bij, dat dit nieuwe systeem der geneeskunde onder de artsen van dien tijd bekend werd. Toen evenwel Hahnemann volgens deze methode begon te praktiseeren en door de door hem waargenomen verergeringen der ziektesymptomen na massieve doses er toe gebracht werd, de dosis van het geneesmiddel *steeds kleiner* te gaan nemen, ontstond de oppositie der collega's tegen hem en zijne leer, die hem voortaan scheidde van de dusgenoemde wetenschappelijke allopathische school. Hahnemann werd met spot en hoon overladen, en ook het goede, dat volgens vele allopaten in zijne methode lag, werd miskend en terzijde gesteld. Daar Hahnemann in dien tijd de hoop nog niet had opgegeven, door zijne ambtsbroeders verstaan te worden, en erkenning zijner leer hoopte te verkrijgen, legde hij in 1808 in een open brief aan Hufeland nogmaals zijne denkbeelden over de „hoogst noodige hervorming der geneeskunde” bloot. Uit dezen brief, die ons Hahnemann's karakteristieke persoonlijkheid en zijne gezonde ideeën duidelijk voor oogen stelt, wenschen wij onzen lezers een uittreksel te geven, dat ook in onzen verlichten tijd nog op zijn plaats is, en een onbevooroordeeld lezer van de oprechtheid van Hahnemann's streven en van de waarheid der homoeopathische grondbeginselen kan overtuigen.

„Lieve vriend !

„Overtuigd als ik ben van uw edelmoedig hart, is het mij een behoefte, u mijne denkwijze en overtuiging in geneeskundige dingen bloot te leggen, te meer daar ik dit reeds lang gaarne openlijk had willen doen.

„Sedert 18 jaren ben ik van den gewonen weg der geneeskunde afgeweken. Het was mij onmogelijk, langer volgens onze leerboeken bij de behandeling der zieken in het donker te tasten, mijn geweten als arts liet mij niet toe, onbekende ziekte-toestanden bij mijne lijdende medemenschen met onbekende artsenijen te behandelen, die, daar zij krachtige stoffen zijn, allicht het leven kunnen vernietigen of nieuwe bezwaren en chronische ziekten te voorschijn roepen kunnen. Op deze wijze er toe bij te moeten dragen om de pijnen mijner medemenschen te verergeren, was zulk een verschrikkelijke gedachte voor mij, dat ik in de eerste jaren van mijn huwelijk de praktijk

geheel liet varen en bijna niemand meer in geneeskundige behandeling nam, en mij — gelijk u bekend is — slechts nog met scheikunde en letterkundigen arbeid bezig hield.

„Doch ik kreeg kinderen, en daarbij bleven gevaarlijke ziekten niet uit, die, daar zij mijne kinderen — mijn vleesch en mijn bloed — troffen en in gevaar brachten, mij nog grootere gewetensbezwaren bezorgden, daar ik niet wist, door welke waarlijk vertrouwbare middelen te kunnen helpen.

„Ja! waar uitkomst te vinden, waar deugdelijke, zekere hulp te verkrijgen *bij onze meest op geheel onbestemde waarnemingen en meeningen berustende leer van de krachten der artsenijen en bij de ontelbare menigte van willekeurige ziekteopvattingen in onze leerboeken?* Ik bevond mij in een doolhof, waarin slechts hij gerust kon zijn, die de hypothesen van de geneeskraft der artsenijen geloovig aannam, omdat zij in de boeken stonden, en die alles, wat hij *niet* genezen kon, en den doodelijken afloop van *zoovele* schijnbaar minder ernstige gevallen zonder verder na te denken op de ongeneeselijkheid van de kwaal schoof.

„Ja! waar zekere hulp te verkrijgen? zuchtte het gekwelde vaderhart bij het gejammer van zijn dierbare, zieke kinderen. Duisternis en leegte rondom mij — geen uitzicht voor 't beklemd gemoed!

„Ik had de dwalingen der verschillende geneeskundige systemen in een achtjarige praktijk met groote opmerkzaamheid nagegaan en waargenomen, en wist uit eigene treurige ervaring zeer wel, op welke wijze men volgens Sydenham en Hoffmann, of volgens Boerhave en Gaubius, of volgens Stoll en Cullen, zieken behandelen moest. —

„Doch misschien — dacht ik — is de geheele aard dezer kunst, zooals groote mannen beweerd hebben, zoodanig, dat daarin geen grootere zekerheid kan heerschen, dat zij niet *vatbaar* is voor grootere ge-wisheid.

„Neen! zeide ik wederom, er *moet* een weg zijn, waarop men ziekten van het juiste standpunt uit beoordeelen en met zekerheid genezen kan, een weg, die niet door eindelooze abstracte ideeën en phantastische hersenschimmen versperd is!

„Goed! — dacht ik verder — als er dan een weg ter genezing is, dan moet ik hem niet langer zoeken *in de doornheggen van willekeurige theorieën en uit drogredenen opgebouwde systemen, niet bij de autoriteiten en de gevierde beroemdheden;* neen, laat ik hem *dáár* zoeken, waar hij het dichtst bij ligt, en waar zij allen overheen gestapt zijn, daar hij niet met geleerde scholastiek en hoogdravende redeneeringen geplaveid is.

„Dezen weg vond ik; hij was voor mij voldoende, daar ik niet geneigd was, mijne in gevaar zwevende kinderen aan een systeem of partijhoofd op te offeren. Daarom heb ik ook geen ophef gemaakt van dezen nieuwen weg, dien ik in een eenvoudig boekje in het jaar 1805 („Geneeskunde der ervaring”) blootlegde, tevreden als ik was, hem zelf tot heil mijner kinderen gevonden te hebben en er mij mede vergenoegend, hem op deze wijze, voorzoover dat *schriftelijk zonder demonstratie aan het ziekbed in het hospitaal mogelijk was*, aan mijne medebroeders en collega's getoond te hebben.

„Op welke wijze zou men nu wel — aldus begon ik mijn weg te vinden — aan de artsenijen kunnen merken, voor welke ziekte-toestanden zij geschikt zijn? Zeker toch niet door experimenten in die ziekten zelf, want dat deze methode tot tallooze onoplosbare vergissingen leidt, bewijzen de duizend en meer jaren, gedurende welke zij gevolgd is!

„Gij moet — dacht ik — de artsenijen in hunne werking op het menschelijke lichaam bestudeeren, als dit zich *in het evenwicht eener goede gezondheid bevindt*. De veranderingen, die de artsenijen in het gezonde lichaam bewerken, deze veranderingen bestaan toch niet voor niet, zij moeten toch iets te beteekenen hebben, want waartoe zouden zij er anders zijn? Misschien hebben deze veranderingen *iets*, misschien zelfs *zeer veel* te beteekenen. Misschien is dit wel de *eenige* taal, waarin zich deze stoffen aan den toehoorder kunnen uiten; misschien zijn de veranderingen en gewaarwordingen, die de artsenij in het gezonde menschelijke organisme teweegbrengt, de *eenige merkbare* aanwijzingen, die zij — niet overweldigd door de reeds aanwezigte ziekteverschijnselen — den onbevooroordeelden waarnemer geven omtrent hunne specifieke werkingssfeer, omtrent hunne eigenaardige, werkelijke kracht, waarmede zij op het lichaam inwerken, en waarmede zij, het *gezonde* lichaam *ziek* makend, tevens het *door ziekte aangedane* organisme weder tot den *gezonden* toestand kunnen terugbrengen!

„Voorts dacht ik: Hoe zouden de artsenijen datgene wat zij in *ziekten* bewerken, anders dan door deze kracht, die invloed uitoefent op het *gezonde* lichaam, kunnen tot stand brengen?

„Wanneer echter de artsenijen datgene, wat zij in *ziekten* bewerken, slechts door de kracht, die zij op het *gezonde* lichaam uitoefenen, tot stand brengen, dan zou wel zeker *die* artsenij, welke een aantal symptomen te voorschijn roept, welke een bepaald ziektegeval karakteriseeren, *deze ziekte het best moeten kunnen genezen*; dan zou toch zeker die *ziektetoestand*, die door een bepaalde artsenij kan genezen worden, met de verschijnselen moeten overeenkomen, die deze artsenij in het *gezonde* menschelijke lichaam te voorschijn roept.

„Als niet alles mij bedriegt — dacht ik — moet dit zoo zijn. Hoe zou het toch anders mogelijk geweest zijn, dat die hevige driedaagsche en die dagelijksche koorts, die ik 3 en 6 weken geleden, zonder te weten op welke wijze, met een paar droppels China-tinktuur genezen heb, bijna dezelfde verschijnselen vertoonde, die ik nu aan mij bespeur, nadat ik in volkomen gezonden toestand bij wijze van proefneming voor en na 4 drachmen schors van den China-boom heb ingenomen!

„Ik begon nu de onaangename verschijnselen te verzamelen, die verschillende waarnemers, als door te groote hoeveelheden artsenij veroorzaakt, die bij toeval in de maag van *gezonde* menschen was geraakt, in de boeken hadden vermeld. Daar de oogst op dit gebied evenwel zeer gering was, ging ik zelf met ijver aan 't werk, om de werking van verscheidene artsenijen op het *gezonde* menschelijke lichaam te onderzoeken. De resultaten van vier jaren arbeids op dit gebied zijn in mijn boek: *Fragmenta de viribus medicamentorum positivis sive in sano corpore*

humano observatis, (Korte mededeelingen omtrent de werkelijke krachten der geneesmiddelen, waargenomen in hunne werking op het gezonde mensche-lijke lichaam,) in 1805 te Leipzig verschenen, neergelegd; en ziedaar, de met nauwkeurigheid waargenomen verschijnselen, die deze artsenijen te voorschijn riepen in het *gezonde* organisme, kwamen op bewonderenswaardige wijze overeen met de *ziektetoestanden*, die zij gemakkelijk en duurzaam konden genezen.

„Nu kan ik niet anders dan de waarheid van de gevolgtrekking erkennen: dat ziekte niet volgens phantastische theorieën als een raadselachtig ding moet beschouwd worden, maar dat elke ziekte slechts als een groep van bijzondere verschijnselen moet opgevat worden, die door een arts enij kan genezen worden, *welke soortgelijke verschijnselen in het gezonde mensche-lijke lichaam te voorschijn roept*.

„Deze uit de natuur der dingen afgeleide wet pas ik nu reeds sedert verscheidene jaren in mijne praktijk toe, zonder dat ik bij de ziekte-behandeling ooit een der gewone geneeskundige systemen heb behoeven te gebruiken.

„Bij mijne veelvuldige onderzoekingen en waarnemingen deed ik de belangrijke ontdekking, dat de artsenijen bij hunne werking op het gezonde lichaam twee volkomen tegenovergestelde symptomen-groepen openbaren, de ééne, direct na het innemen (kort volgend op het in aanraking komen met het gevoelige levende weefsel van een deel des lichaams) — en de tweede, juist het tegenovergestelde daarvan spoedig na het verdwijnen der eerste groep, en voorts dat, wanneer de artsenijen op het voorhandene ziektegeval volgens de primaire symptomen toegepast worden, een *duurzame* genezing plaats vindt, doordien de aanwezige ziekteprikkel door een gelijksoortige verdreven werd. Dit noemde ik de *curatieve of radikale genezing*.

„Aan den anderen kant nam ik waar, dat, wanneer men ziekte-symptomen wil bestrijden, die aan de primaire arts enij-werkingen tegenovergesteld zijn, b.v. verstopping met purgeermiddelen, slechts een *palliatieve* genezing plaats heeft, die maar korten tijd duurt, daar na weinige uren het tweede stadium der arts enij-werking begint, die aan het eerste tegenovergesteld is.

„*Waar men nu in de gewone geneeskundige praktijk symptomen met artsenijen bestrijdt, daar geschiedt dit, volgens de tot nu toe in zwang zijnde regelen der kunst, steeds slechts op bovengenoemde palliatieve wijze. Radikale genezing volgens bovengenoemde beschrijving kent de hedendaagse geneeskunde niet.*

„Deze ontdekking is zoo belangrijk, dat, als zij algemeen gekend en toegepast werd, ieders onder-vinding zou bewijzen, dat slechts volgens deze *curatieve* aanwending ook door zeer kleine doses der artsenijen duurzame genezing kan verkregen worden.

„Daar de *op curatieve wijze* behandelende arts slechts de kleinste mogelijke arts enijprikkel gebruikt om een gelijksoortigen ziektetoestand te genezen, is zijn verbruik van geneesmiddelen zóó klein, dat ik schroom, hier ook maar een benaderende opgaaf te doen, om onnodigen aanstoot te vermijden.

„Wanneer het nu, zooals ik wel mag aannemen, de eerste en grootste plicht van den arts is, ziekten werkelijk te genezen, die het leven dikwijls ondra-

gelijk maken of in gevaar brengen, ja zelfs de werkzaamheid van den geest verhinderen, hoe kan hij dan, als er nog een gevoelig hart in zijn boezem klopt of slechts een vonkje van dat heilige vuur hem verwarmt, dat den edelen mensch tot een wel-doener zijner medemenschen maakt, hoe kan hij dan nog een oogenblik talmen het dwangjuk der ouderwetsche systemen van zich af te schudden? Slechts voor den zwakkeling zijn tradities en vooroordeelen daarom heilig en onaantastbaar, omdat zij nu eenmaal in de wereld zijn ingevoerd, omdat zij met den schimmel des ouderdoms zijn bedekt. De waarlijk wijze treedt de aloude vooroordeelen met krachtigen voet ter neder, om plaats te verkrijgen voor het altaar der eeuwige waarheid, die geen ouderdoms-etiket noodig heeft als bewijs harer echtheid, die geen prikkel der nieuwigheid of der mode, geen breed-sprakig systeem of woordenrijke theorie, geen sanctie van imponeerende autoriteiten behoeft!

„Eindelijk moest toch de baan eens gebroken worden, en ik deed dit.

„Nu ligt de weg open. Elke opmerkelijke, ijverige en nauwgezette arts kan hem betreden.

„En als dan deze door zuivere waarneming der natuur gevondene weg allen vooroordeelen van ouds her, allen dogmata der oude school in het aangezicht slaat, juist als eertijds de door Luther aan de slotkerk te Wittenberg aangeslagen stellingen de geestdoodende hierarchische richting in het aangezicht sloegen, dan ligt de schuld hiervan noch aan mijne waarheid noch aan die van Luther. Hij noch ik verdienen den smaad van hen, die zich aan de oude vooroordeelen vastklemmen.

„Weerlegt — zoo roep ik mijnen tijdgenooten toe — weerlegt deze waarheden, zoo gij kunt, door een nog werkzamer, zekerder en aangener genezende methode, en strijdt niet alleen met bloote woorden, die reeds te veel gevallen zijn!

„Gij echter, lieve vriend! die met den zoo milden en verzoenenden geest van Melanchton bezielde zijt, verdraag ten minste — daar het nu eenmaal onmogelijk is, dat waarheid en schijn zich verbinden — den oprechten zoeker naar waarheid, al zoudt gij er ook niet toe over willen gaan, een blik op het aanbreekende morgenrood te slaan, dat ons den vurig gewenschten dageraad zal brengen!”

Dr. J. v.

A F D E E L I N G E N.

In Deventer is een afdeling van de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland” opgericht, het Bestuur bestaat uit de Heeren:

Mr. H. CROMMELIN, *Voorzitter*.

J. W. KOER, *Penningmeester*.

G. J. TH. BARON STRATENUS, *Secretaris*.

Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.

Van wijlen den heer P. H. VOORHOEVE te Leiden, ontvingen wij een legaat van f 200.—.

Bij deze gelegenheid herinneren wij er aan, dat zij, die onze Vereeniging testamentair wenschen te gedenken, de officieele titel onzer Vereeniging hier boven aangeduid vinden, en dat die Vereeniging goedgekeurd is bij Koninklijk Besluit van 3 October 1886 (Staatsblad No. 32.)

H. C. v.

**Wat moet het oordeel van artsen zijn omtrent
het beginsel der Homoeopathie?**

(„Uit het „Leipziger Zeitschrift für Hom.“)

In den laatsten tijd zijn door een zeker bekend vakman op het gebied der therapie zulke bealste stellingen uitgesproken, dat geen ernstig geneesheer daarvan zonder belangstelling kennis kan nemen. Professor Dr. Behring laat zich in zijne „Allgemeine Therapie der Infectiouskrankheiten” aldus uit:

„Hahnemann's grondbeginsel was naar onze tegenwoordige gegevens inderdaad nog zoo kwaad niet. Uitgaande van de vaccinatie als voorbehoedmiddel tegen de kinderpokken, nam hij in de eerste plaats aan, dat een stof, die de eigenschap heeft om de een of andere ziekte te voorschijn te roepen, bij doelmatige toediening als geneesmiddel zou kunnen dienen tegen dezelfde krankheid, die zij heeft veroorzaakt.” Prof. Behring erkent dus, dat men aan de Homoeopathie wel degelijk een gezond beginsel moet toekennen, ofschoon hij zich overigens, evenals andere onderzoekers, over het stelsel in zijn geheel ongunstig uitlaat.

Bij het bestudeeren zijner verhandeling ben ik tot de conclusie gekomen, dat hij, en terecht, een groot onderscheid maakt tusschen Isotherapie en Homoeopathie; dat hij niet met bijzondere waardeering spreekt over de allopathische geneesmiddelen, en dat hij de hedendaagsche Isotherapie van het aetiologisch beginsel afleidt. Maar, hoe waar het ook is, dat Homoeopathie en Isopathie verschillende begrippen zijn, moet ik toch aannemen, dat beide hun grondslag hebben in de reeds in de grijze oudheid bekende hippocratische stelling, welke luidt: „Hetzelfde middel, dat de ziekte te voorschijn roept, geneest haar ook.” Men kan de Homoeopathie niet, gelijk Behring meent, beschouwen als een geneeswijze, die slechts rekening houdt met de ziekteverschijnselen. Zij laat integendeel den arts genoeg gelegenheid tot toepassing van het aetiologisch beginsel, dat de oorzaken opspoort.

Een verkeerde behandeling of toepassing kan bij iedere geneeswijze wel eens voorkomen. Het onderscheid tusschen de Homoeopathie en de hedendaagsche Isopathie ligt, zooals de zaken tegenwoordig staan, enkel en alleen in de omstandigheid, dat de laatstgenoemde hare organische geneesmiddelen aan de dierlijke producten van het kranke organisme ontleent, m. a. w. aan het menschelijk en dierlijk organisme zelf, waarop zij ze ook toepast; terwijl daarentegen de Homoeopathie, naar de wijze der Allopathie, hare geneesstoffen hoofdzakelijk aan het planten- en delfstoffenrijk ontleent.

Zooals wij reeds opmerkten, moet toch worden erkend, dat beide methoden hun oorsprong hebben in de leerstelling van Hippocrates, en dat zij gegrond zijn op het aetiologisch beginsel. Wij mogen toch niet vergeten, dat wij bij de meeste ziektegevallen de eigenlijk schadelijke ziektestof niet onmiddellijk kunnen waarnemen, b.v. bij diabetes, chlorose, jicht, migraine, zenuwaandoeningen, enz. Bij dergelijke

chronische ziekten maken wij gebruik van een samenstelling van die physikalische, chemische en mechanische stoffen, die de eigenschap hebben om bepaalde ziekten, ziekelijke symptomen-complexen te voorschijn te roepen. Voorts weten wij, dat bij chronische ongesteldheden de afzonderlijke verschijnselen uit vroeger aanwezige ziekteverschijnselen ontstaan, m. a. w. dat het eene verschijnsel zich uit het andere ontwikkelt.

Hoe zullen wij in die gevallen zuiver aetiologisch te werk gaan? Op grond van de proeven, door Hahnemann genomen, zou men daar juist die middelen moeten aanwenden, die in zichzelf reeds de eigenschap bezitten, ziekteverschijnselen op te wekken, en wel die verschijnselen, die wij trachten te bestrijden. Dan redeneeren wij aldus: Daar Belladonna b.v. toestanden van opgewondenheid, van neerslachtigheid tengevolge van prikkeling, resp. daaropvolgende verlamming der hersencentra, droogheid in mond, slokdarm en strottenhoofd tengevolge van verlamming der secretorische zenuwen veroorzaakt, zal het noodzakelijk, in kleine doses toegediend, juist deze zenuwen ten goede veranderen, en de ziekelijke opwinding door het herstellen van de hersenfunctie verwijderen. Het taaie slijm, dat niet kon worden afgescheiden, zal dan op normale wijze uit het lichaam kunnen worden verwijderd.

Wel is waar bestrijden wij op deze wijze de symptomen, maar niet als zoodanig, wel als de oorzaak van daaruit voortgekomen ziekteverschijnselen. Door een gunstige verandering in het menschelijk organisme met behulp van een of ander geneesmiddel en het voorschrijven van de richtige leefwijze, helpt dan het lichaam zichzelf; het geneest de ziekte door de levenskracht der cellen. De moeielijkheid ligt in de keus van het middel, gelijk ook Behring zelf in de bovengenoemde verhandeling erkent.

Het homoeopathisch beginsel komt daar vooral tot zijn recht, waar wij niet antidotarisch (met tegengiddelen) kunnen werken, derhalve in alle gevallen, waar geen concrete, schadelijke stof aanwezig is, die wij kunnen neutraliseeren, wat b.v. wel het geval is bij vergiftiging met dierlijke en plantaardige vergiften, met de giftvoortbrengers der bacteriën, of bij ziekten, bij welke de temperatuur (hitte of koude) van overwegenden invloed is.

Ik zelf heb zeer gunstige resultaten waargenomen bij chronische tuberculose, bij welke ik door het toedienen van homoeopathische doses calomel een vermindering der dofheid en der reutelgeruischen, een gemakkelijker afscheiding van het ziekelijke exsudaat, het wegblijven van rillingen, koorts en zweeten kon opmerken. De werking laat zich gemakkelijk verklaren. Het geneesmiddel, d. i. calomel, werkt, in groote doses toegediend, storend op de weefsels, en veroorzaakt een snel verval der ziekelijke, maar ook der gezonde cellen. In kleine homoeopathische doses werkt het prikkelend op gezonde, maar ook op ziekelijke cellen, die nu een sneller levensproces doorloopen. Volkomen dezelfde waarneming maakte ik met strychnine, welk middel bij chronische trekkingen der gezichtsspieren werd aangewend. Het is uitgemakt dat strychnine, in groote doses toegediend, strakheid in de spieren veroorzaakt, terwijl een

homoeopathische dosis de juiste spanning der beweegzenuwen bewerkt. Dat is derhalve geen zuiver symptomatische, maar meer een aetiologische behandeling terwijl door het gebruik van strychnine de ziekelijke spanning langzamerhand, door het aanvoeren van de vereischte spanning, en juist daardoor de trekkingen doet ophouden. Deze methode is, eigenlijk gezegd, homoeopathisch, daar strychnine in voortgezette middelmatige en groote doses dezelfde verschijnselen te voorschijn roept als de ons onbekende oorzaak.

Wij moeten ons het verloop eenigermate zoo voorstellen, alsof de aangewende middelen de zenuwen, de weefselcellen of ook geheele organen door de voortgezette werking van geringe doses terugbrengen tot den toestand, die beantwoordt aan het aanvangsstadium der ziekte, en dat vervolgens de natuur de ziekte voorgoed geneest.

Het spreekt vanzelf, dat wij niet bij alle voorkomende ziektegevallen met homoeopathische middelen zullen slagen, zooals Prof. Behring dan ook met het oog op zijne methode zelf zegt: „dat men meer kwaad dan nut zou stichten, wanneer men bij een lichaam, dat door het schadelijk vergif, als het ware „doorzielt” is, derhalve bij al te groote intensiteit der cellenvergiftiging, isotherapeutisch, m. a. w. door toevoer van smetstof, zou willen te werk gaan.”

De uitkomst der homoeopathische therapie ligt evenzeer binnen bepaalde grenzen als die der isotherapie. En het bepalen van die grenzen is even moeilijk als de keuze van het homoeopathisch middel.

Men zal derhalve bij verwoesting eener geheele longkwab of zelfs van een geheelen longvleugel tengevolge van het tuberculose-gif, geen gunstige resultaten kunnen verwachten van de homoeopathische methode door het toedienen van calomel, evenals men van het diptherieserum bij een buitengewoon hevig optreden van diptherie meer nadeel dan goed te wachten heeft.

Wij zijn thans op den weg van de studie der therapie zoover gevorderd, dat wij ons naast de isotherapie met het homoeopathisch beginsel in het algemeen zullen moeten bezighouden. In welke richting ons deze studie leiden zal, valt vooralsnog niet geheel te bepalen. Want wanneer eenmaal de homoeopathische leer aan de klinieken, in de studeer-vertrekken, in de laboratoria en aan het ziekbed zal worden onderzocht en bestudeerd, dan zal deze leer, die hare eigenlijk wetenschappelijke uitbreiding van de toekomst verwacht, tot een gemeengoed der geneesheeren worden. Wanneer ik het waag hier uit te spreken: „In den loop der tijden zal het ongetwijfeld daartoe komen, dat de klinische leeraar den examinandi de vraag zal voorleggen, hoe men in een bepaald ziektegeval zal moeten te werk gaan, homoeopathisch, isopathisch of allopathisch en op welken grond,” dan geschiedt zulks alleen daarom, omdat een groot aantal artsen en onderzoekers zeker niet zullen veroorloven, dat men zich van deze stelling met een minachtend schouderophalen zoekt af te maken.

Elk dezer drie methoden is een bijzondere en geen algemeene, gelijk er dan ook trouwens geen enkele methode bestaat, die voor alle ziektevormen toepasselijk is.

Het beginsel van gelijkheid berust op een natuurverschijnsel, waarover juist daarom geene discussie denkbaar is. Geringe hoeveelheden van een of ander vergif b.v. werken opwekkend, groote doses daarentegen verlammen.

Dit natuurverschijnsel laat hypothesen toe over de verbinding, de assimilatie en de afscheiding van het vergif, maar daarom wordt aan het verschijnsel zelf niets veranderd.

Zwavel, gedurende eenigen tijd inwendig gebruikt, stelt op grond van gemaakte ervaring tot voorwaarde een huidziekte, welke in gedaente juist overeenkomt met die, welke anders door het genoemde middel uitwendig, of in geringe hoeveelheid gebruikt, inwendig genezen wordt.

Calomel stelt in minimale doses tot voorwaarde vermeerdering der kleine, roode bloedbolletjes, in groote doses daarentegen verwoesting. Op dit verschijnsel berust ook mijne methode der calomelbehandeling in de aanvangsperiode van longtering. De verschijnselen, die ik na de homoeop. behandeling met calomel kon waarnemen, zijn: vermeerderde eetlust, vermindering der prikkeling tot hoesten, betere kleur der uitwerpselen, wanneer het hoesten met opgeven van taai slijm gepaard ging, het wegblijven van rillingen en van het daaropvolgend gevoel van hitte, vermeerderde spierkracht. Deze verschijnselen deden zich voor bij patiënten, die in de eerste weken, soms zelfs maanden, der ziekte verkeerden, en bij welke rillingen, temperatuurverhooging tot 38.5 gr., hoesten met of zonder opgeven voorkwamen, die vermagerd waren, een beslagen tong hadden, over algemeene zwakte klaagden, terwijl in de longtoppen een lichten, knetterenden katarrh was waar te nemen.

In gevallen, waar de ziekte verder gevorderd was, waar derhalve veel taai slijm, een ratelend geluid in de longtoppen of in de longen zelve, koorts tot 39.5 gr., snelle polsslag, buitengewone bleekte, volslagen gebrek aan eetlust en spijsvertering voorkwamen, kon alleen eenige verbetering der laatstgenoemde, minder koorts en gemakkelijker opgeven worden geconstateerd.

D^r. S. E.

Oorlogs-zakapothekjes voor Transvaal.

Na de opgaaf in het vorige nummer zijn nog de volgende giften ingekomen:

N. N. Utrecht f 0.75; H. v. R. Rotterdam f 3.—; Z. Ede f 1.50; N. N. Rotterdam f 1.95.

Den 17^{den} November hebben wij voor de derde maal 100 apothekjes verzonden. Wanneer de opgaaf der verzendingskosten zal zijn ingekomen, zal ik rekening en verantwoording geven.

H. C. V.

ADVERTENTIËN.

7 maal bekroond!

Amsterdam 1869, Gratz 1870, Moskou 1872, Weenen 1873, Lissabon 1873, Bremen 1874, Brussel 1876.

De gezondheidskoffie van Dr. Arthur Lutze, reeds 7 maal bekroond, is het best bekende preparaat op dit gebied; zij bezit al de eigenschappen, door Dr. J. Mieg in het Hom. Maandblad van 15 Juli j.l. zoo juist als vereischten gesteld.

Ook tot vermenging met gewone koffie leent deze soort zich uitstekend. *Zie verder gebruiksaanwijzing.*

Afgehaald 1 pak (4 ons) 22½ cts.; bij minstens 5 pak tegelijk, tegen inzending van f 1.25, franco.
J. H. M. STEPHAN, Nadorststraat 27, ROTTERDAM.

FLASCHJES

voor Homoeopathische middelen, in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN. (Rheinland).

Homoeopathische Apotheken**te Arnhem.****MIEDEMA en VAN AALST,**

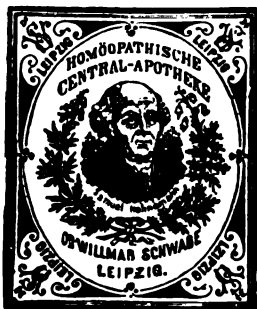
Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.**WED. BULTERMAN & COHEN,**

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Pijpcourant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheek, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERSAMSTERDAM, Ferd. Bolstraat II. *Apotheker.***HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK****Apotheek van Wermeskerken**

S. SMEDING Szn. Apotheker
te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKEMERK.

Pijpcourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Heilige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijn Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Pijpcourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Tien jaar. — Over de kracht van kleine hoeveelheden arseenij. — Lichaamsbeweging. — Een onuitputtelijk onderwerp. — Homoeopathische Doctoren in Nederland. — Advertentiën.

TIEN JAAR.

Bij den aanvang van een nieuw jaar een blik terug te slaan op de gebeurtenissen van den afgesloten tijdkring is op elk levensgebied zoo zeer gewoonte geworden, dat ook wij er ons bij het schrijven van het eerste nummer van den nieuwen jaargang niet van onthouden kunnen. Te meer gevoelen wij daartoe behoefte, nu het 't eerste nummer van onzen *elfden* jaargang geldt, en wij derhalve op een tiental jaren terugzien, welke het Homoeopathische Maandblad heeft mogen beleven.

Het doel, dat wij bij de oprichting van ons blad beoogden, was, gelijk men in het eerste nummer van den eersten jaargang kan lezen, onze lezers in te lichten over den aard en het wezen der homoeopathische geneeswijze, en telkens weder op de hoofdbeginselen dezer geneeswijze de aandacht te vestigen. »Dienaangaande toch heerscht,» zeiden wij toen, »een schromelijke begripsverwarring, en dat niet alleen onder hen, die de Homoeopathie slechts van hooren zeggen kennen, maar zelfs onder vele besliste voorstanders der Homoeopathie. Hierin zoo mogelijk verandering te brengen, is een plicht, waaraan

zich allermint een Vereeniging kan onttrekken, die zich ten doel stelt, de Homoeopathie overal meer ingang te doen vinden.”

Is dit doel bereikt? vragen wij ons thans, na verloop van tien jaren, onwillekeurig af.

«Niemand onzer getrouwe lezers zal ontkennen, dat wij gedurende deze jaren niet telkens en telkens weder getracht hebben, de beginselen der homoeopathische geneeswijze zoo nauwkeurig als het kon en zoo bevattelijk mogelijk voor niet-geneeskundigen uiteen te zetten. In tal van artikelen, soms in geheele reeksen van achtereenvolgende verhandelingen hebben onze medewerkers en wij zelf den aard en het wezen der Homoeopathie — nu eens in dezen, dan weder in een anderen vorm — trachten duidelijk te maken, en daarbij steeds in het oog gehouden, dat wij voornamelijk voor een publiek schreven, 't welk geen of weinig begrip heeft van geneeskundige vraagstukken.

Zijn deze pogingen met een gunstigen uitslag bekroond geworden? 't Is voor ons moeielijk, op deze vraag een antwoord te geven, daar de lezer beter dan de schrijver over het al of niet welslagen van het door den schrijver beoogde doel kan oordeelen. En toch kunnen wij niet nalaten, er met eenige voldoening melding van te maken, dat inderdaad menig voorstander der Homoeopathie, die ons blad getrouw las, thans beter op de hoogte is van de beteekenis der homoeopathische geneeswijze dan vroeger, en dat zelfs ook menig tegenstander der Homoeopathie door het lezen en bestudeeren der in ons blad verschenen artikelen een voorstander dezer geneeswijze geworden is.

Waar wij derhalve — het zij met alle bescheidenheid gezegd — meenen, dat inderdaad de uiteenzetting der homoeopathische beginselen vruchten heeft afgeworpen, kunnen wij toch allerminst beweren, dat ons *doel* geheel bereikt is. Er zijn toch ook thans nog vele voorstanders der Homoeopathie, die niet dan een flauw begrip hebben van de grondbeginselen der homoeopathische geneeswijze, en die het wezen dezer geneesmethode nog altijd zoeken in de kleine giften, waarin de homoeopathische geneesheeren hunne medicamenten voorschrijven. En er zijn ook vele onderwerpen en vraagstukken, die voortdurend de belangstelling van de meer wetenschappelijke beoefenaars der Homoeopathie wekken; zoodat er ook voor het vervolg genoeg werk voor ons te doen is; en het zal dan ook in het thans ingetreden nieuwe decennium ons streven en ons trachten blijven, telkens weder de aandacht onzer lezers te bepalen bij de groote beginselen der Homoeopathie.

Dat ons blad betrekkelijk nog weinig gelezen wordt door tegenstanders der Homoeopathie, doet ons met het oog daarop innig leed. Zoo gaarne zouden wij willen, dat de uiteenzetting der homoeopathische beginselen ook onder de oogen kwam van velen, die wel de Homoeopathie bij name kennen, maar er — getuige hunne vaak door ons vernomen beoordeeling — den waren aard niet van begrijpen. Wellicht zouden velen van hen door het lezen van ons blad beter op de hoogte gebracht worden, én, langzamerhand overtuigd wordende van de juistheid der stelregel »*Similia similibus curantur*», er toe komen, tot heil van zich zelf en de hunnen, zich homoeopathisch te laten behandelen! Evenwel, zelf zich abonneeren op ons blad doen tegenstanders slechts zelden; daarom is er, om dit oogmerk te bereiken, maar één middel, en dat is: hun het Maandblad t'huis te sturen. Moge menigeen onzer lezers zich daartoe opgewekt gevoelen!

Behalve de uiteenzetting der beginselen van Hahnemann's leer is in ons blad gedurende dit eerste tiental jaren ook menigmaal gesproken over de gunstige resultaten der homoeopathische behandeling, hetzij door het mededeelen van gunstig verloopende ziektegevallen, hetzij door het bekend maken van in hospitalen gemaakte statistieken. Ook hiermede wenschen wij op denzelfden voet voort te gaan, overtuigd, dat een theoretische beschouwing der homoeopathische beginselen eerst dan op rechten prijs kan worden gesteld, indien de praktische uitkomsten der behandeling volgens die beginselen aan de verwachting blijken te beantwoorden.

Menigmaal gaven wij bovendien raad voor bepaalde ziektevormen, zooals influenza, cholera, croup, laatstelijk nog voor mazelen, roodvonk

en kinkhoest. Het komt ons voor, dat wij ook te dezen opzichte op den ingeslagen weg behooren voort te gaan, steeds evenwel in aanmerking nemende, dat wij niet voor geneeskundigen schrijven, maar voor een publiek, dat voor een groot deel verstoken is van homoeopathisch geneeskundige hulp, en gaarne weten wil, wat het onder dergelijke omstandigheden in de eerste plaats te doen heeft.

Ziedaar, geachte lezers, het program, dat wij ons ook voor het vervolg meenen te moeten stellen!

Dat het ons, bij het terugzien op de laatste tien jaren, tot groote vreugde strekt, te kunnen constateeren, hoe de uitbreiding der Homoeopathie in ons land gedurende dien tijd belangrijk is toegenomen, behoeven wij wel niet te zeggen.

Natuurlijk schrijven wij deze meerdere uitbreiding volstrekt niet alleen en ook niet hoofdzakelijk toe aan de uitgave van ons blad. Daartoe werkten andere factoren — vooral de werkzaamheid der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie — in veel sterkere mate samen; doch het is niettemin een feit, dat ons blad nu hier dan daar, den eenen keer bij dezen, den anderen keer bij genen, de aandacht vestigde op de Homoeopathie, en daardoor medewerkte onze geneeswijze tot meerdere erkenning te brengen.

Daarop ons oog vestigend, zetten wij ons dan ook bij den aanvang van onzen elfden jaargang met nieuwen, frisschen moed aan den arbeid. Edoch, wij hebben daartoe noodig den moreelen steun van onze lezers — door ons blad ijverig te lezen en te laten lezen — en den daadwerkelijken steun onzer medewerkers door ons dikwerf van hunne aanwezigheid blijken te geven!

Moge het ons gegeven worden, dat ons vrouwen op dezen tweeledigen steun ook in het vervolg niet beschaamd worde, opdat het ons mogelijk zij, ons blad nog meer dan dit tot nog toe het geval was actueel en belangrijk te doen zijn, en te doen strekken tot steeds meerderen bloei en tot steeds grootere uitbreiding der zoo eenvoudige, zoo heilzame en zoo snelgenezende Homoeopathie!

REDACTIE.

OVER DE KRACHT VAN KLEINE HOEVEELHEDEN ARTSENIJ.

De ontdekker van het homoeopathische grondbeginsel: „*Similia similibus curantur*”, de geniale arts Samuël Hahnemann, was tevens ook de eerste, die op de kracht van kleine hoeveelheden der geneesmiddelen wees, ja het als een eisch der rationeele geneeskundige behandeling op den voorgrond

stelde, veel kleinere doses van de artsijnen te verordenen, dan de geneeskunde van zijn tijd gewoon was aan te wenden. De denkbeelden, die hij omtrent dit onderwerp voor ongeveer honderd jaren in een kort artikel in „Hufeland's Journal" ontwikkelde, kunnen ook nu nog, na zoo langen tijd en na den vooruitgang, dien de geneeskunde op zoo menig gebied gemaakt heeft, als volkomen juist en rationeel beschouwd worden en zijn daarom wel belangrijk genoeg, om ze onzen lezers ook als bewijs van den scherpen blik en de juiste opmerkingsgave van den „Ontdekker der Homoeopathie" mede te deelen.

Hahnemann laat zich over dit onderwerp in 't kort ongeveer op de volgende wijze uit:

„De harde pillen, die de hedendaagsche geneeskunde den patiënten verordent, vinden in het gezonde lichaam slechts zeer weinig aanrakingspunten; zij glijden bijna geheel onopgelost langs de met slijm bekleede vlakke van het spijsverteringskanaal, tot zij op dezen weg geheel in slijm ingehuld, met de ezkrementen hunnen natuurlijken afgang vinden. —

„Geheel anders is het met de oplossing en wel met de innige oplossing van een artsijn. Hoe dun deze ook zij, zoo komt zij toch op haar doorgang met veel meer punten der levende weefsels in aanraking en veroorzaakt veel sterkere werkingen dan de honderdmaal meer artsijn bevattende pil vermag uit te oefenen.

„Waarom echter, zou men kunnen vragen, hebben andere artsen buiten u dan niet die opvallende werking van kleine hoeveelheden artsijn waargenomen? Het antwoord is niet moeielijk te geven. *Ten eerste*, omdat velen slechts waterachtige oplossingen beproefd hebben, welke geneeskraft in weinig uren verdwenen is, daar zij door de gistende processen in het water vernietigd wordt; *ten tweede*, omdat vele artsen, zonder werkelijke kennis van de werking der artsijnen, zich door hunne onoverwinnelijke vooroordeelen van elke proefneming in deze richting lieten afhouden, en *ten derde*, omdat geen arts zich verwaardigt, de positieve en absolute werkingen der artsijnen te onderzoeken en te bestudeeren, aangezien de meesten zich vergenoegen met het van buiten leeren van de tradities: „deze artsijn helpt voor dit geval en die artsijn helpt niets." Verder behoeft men niets te weten. Welke organen een bepaalde artsijn aantast, hoe zij de functies van de organen verandert, welke zenuwen zij prikkelt of verdooft, welke verandering zij in den bloedsomloop of in de spijsvertering veroorzaakt, welken invloed zij op het gemoed en den geest uitoefent, in welke betrekking zij tot de uitscheidingen des lichaams en tot de spiervezels staat, hoe lang hare werking duurt en waardoor deze werking opgeheven wordt — dit alles behoeft de gewone arts der oude school niet te weten! —

„Het is een feit, dat de drang tot zelfbehoud met alle daarmede in verband staande, nog onbekende krachten in *ziektetoestanden* veel meer bemerkbaar is dan in den *gezonden* toestand, wanneer de volle kracht van het ongekwetste organisme zulk een angstvalligen wachter niet noodig heeft.

„Hoe juist weet de zieke dranken, die hem goed doen, van nadeelige te onderscheiden. Reeds op grooten

afstand riekt de door een hevige koorts overvallene de nabijheid van vleesch of bouillon, waarvoor zijn natuurlijk gevoel hem den grootsten afschuw doet hebben. Hij zou haast moeten overgeven, als gij de bouillon te dicht bij hem brengt.

„Als de citroensap voordeelig voor hem is — zie, hoe dan de naam alleen reeds de vreugde en het verlangen op zijn gelaatstrekken teekent! En toch hoe onverschillig was hij in gezonden toestand zowel voor het eene als voor het andere!

„Oneindig meer werkzaam zijn bij den zieke alle ons nog onbekende krachten, die naar het behoud van het leven en het vermijden van de vernietiging des levens streven. Welk een kolosale hoeveelheid bouillon kan een gezonde maag wel verdragen, eer zij tot overgeven geprikkeld wordt! En zie, de hevige koortzieke behoeft er geen druppel van te drinken, zelfs de geur van de bouillon, misschien het milioenste gedeelte van een druppel, dat de reukvliezen prikkelt, is voldoende, om misselijkheid bij hem te voorschijn te roepen.

„Zal men er nog toe komen om in te zien, hoe klein, hoe oneindig klein de hoeveelheden artsijn mogen zijn, om nog een duidelijke werking op het zieke lichaam te kunnen uitoefenen? Ja! zij grijpen het lichaam zelfs sterk aan, als zij in de verkeerde, sterke dosis gegeven worden; er komen nieuwe hevige symptomen bij de reeds voorhandene, en men is dan gewend te zeggen (terecht of ten onrechte, dat laten wij hier in het midden) dat de ziekte verergerd is.

„Als dus de passende artsijn in een verdunning reeds in zoo kleine hoeveelheden helpt — en zij helpt werkelijk, dit bevestigt ons de ondervinding — van hoeveel gewicht is dan aan den anderen kant het feit, dat, als de artsijn werkelijk eens verkeerd gekozen mocht zijn, zij in zulke kleine hoeveelheden toch zelden of nooit zulke bedenkelijke verschijnselen te voorschijn kan roepen, dat deze niet weldra vanzelf weder verdwijnen!"

D^r. J. V.

L I C H A A M S B E W E G I N G .

Het leven en de gezondheid kunnen slechts dan in orde gehouden worden, als het gezonde bloed zijn regelmatig loop door alle deelen van het lichaam onderhoudt. Stoornissen in den bloedsomloop veroorzaken, al hebben zij ook slechts in een klein gedeelte of in een enkel orgaan van ons lichaam plaats, dadelijk stoornissen in de voeding, den bouw en de functie van de betrokken lichaamsdeelen en worden ook dikwijls door veranderingen van de normale samenstelling van het bloed op den voet gevolgd.

Het bloed neemt gedurende zijn omloop uit het spijsverteringskanaal voedingsstoffen op, die dienen om de verschillende weefsels van het lichaam te voeden en te onderhouden, het ontvangt in de longen de zuurstof, die tot het onderhoud van alle levensuitingen noodzakelijk is, en omgekeerd geeft het op verschillende plaatsen (in de longen, de lever, de

nieren en de huid) verbruikte en schadelijke stoffen af. Hieruit blijkt duidelijk, van hoe groot gewicht voor het leven en de gezondheid des menschen een *ongestoorde en regelmatig bloedsomloop* is, en hoeveel schade het veroorzaakt, als deze bloedsomloop op de een of andere wijze of in eenig gedeelte van het lichaam *vertraagd of gestoord* is.

Gelukkig zijn wij door onzen wil in staat, een niet onbeteekenenden invloed op de organen, die den bloedsomloop onderhouden, uit te oefenen. Deze organen zijn *het hart, de longen en de spieren*. Hoewel wij door onzen wil geen directen invloed op het *hart* en zijne werkzaamheid hebben, kunnen wij toch door lichamelijke bewegingen, vooral met de armen, de samentrekkingen van het hart krachtiger doen worden, terwijl wij het omgekeerd tot op zekere hoogte in onze macht hebben, stoornissen van de werkzaamheid van het hart te verhinderen, door alles te vermijden, wat hevige en aanhoudende hartkloppingen veroorzaakt. Anders staat het met onze macht over de *longen*; deze staan gedeeltelijk, in het belang van den bloedsomloop, onder den directen invloed van onzen wil, en wij kunnen door willekeurige, diepe en lange *inademingen* het bloed krachtiger naar de borstkas van andere lichaamsdeelen wegtrekken, terwijl wij het door krachtige *uitademingen* weder uit de borst kunnen verwijderen, zoodat wij in staat zijn, op deze wijze den bloedsomloop in de gewichtigste organen van ons lichaam, het hart en de longen, op energische wijze te bevorderen. Wat eindelijk de *spieren* betreft, kunnen wij de meesten hunner door bewegingen, van onzen wil afhankelijk, tot verhoogde werkzaamheid aansporen en den regelmatig gang van den bloedsomloop op deze wijze zeer vergemakkelijken.

Zonder twijfel is het derhalve van groot voordeel voor den bloedsomloop, als men dikwijls alle in de gewrichten mogelijke bewegingen geregeld achter elkaar uitvoert en daarbij diepe ademhalingen niet vergeet.

Voor degenen, die door hun beroep of werkzaamheid aan *lichamelijken* arbeid gewend zijn, is zulke bijzondere lichaamsbeweging tot onderhoud eener goede gezondheid niet noodig. Voor dezulken is het van meer gewicht, dat het lichaam na de inspanning ook de noodige *rust* verkrijgt.

Voor hen daarentegen, wier beroep of werkzaamheid geen lichamelijke inspanning vereischt, die integendeel meer op den *arbeid des geestes* zijn aangewezen, is het nut en voordeel der *lichaamsbeweging* tot onderhoud eener goede gezondheid *niet hoog genoeg aan te slaan*.

Bij gebrek aan lichaamsbeweging wordt de bloedsomloop vertraagd. Het bloed wordt niet met genoeg kracht naar de extremiteiten gedreven (koude voeten zijn hiervan het gevolg) en meer in de inwendige organen teruggehouden. Een onaangename druk in de hartstreek, bemoeilijkt ademhaling, neergelagenheid, angst, een gevoel van zwaarte en loomheid in de ledematen, zijn de nadeelige gevolgen van dit gebrek aan lichaamsbeweging. Er zijn menschen, die elke beweging en elke lichamelijke inspanning schuwen, omdat zij daardoor kortademig en zwak worden; juist de *matige* inspanning van het hart (altijd in de vooronderstelling, dat hart en longen

gezond zijn) kan het van de te groote hoeveelheid bloed bevrijden, doordien het die door zijn krachtige samentrekkingen naar de ledematen drijft. Daardoor wordt de bloedsomloop gelijkmatiger, de ademhaling vergemakkelijkt, de stofwisseling in de organen verhoogd en één gevoel van algemeen welzijn te voorschijn geroepen.

Het lichaam *moet* een zekere graad van vermoeidheid ondervinden, om zijn natuurlijke kracht te kunnen bewaren en de spieren en organen in gezonden toestand te kunnen houden. Deze vermoeidheid wordt het best veroorzaakt door *lichaamsbeweging*. Die lichaamsbeweging bevordert wederom den bloedsomloop, omdat zij het bloed sneller en gelijkmatiger door alle deelen des lichaams doet vloeien. Door hunne samentrekking bij de beweging, drukken de spieren op de bloedvaten en dragen op deze wijze ook tot een snellere circulatie van het bloed bij.

Het groote nut van gepaste lichaamsbeweging voor allen, die een zittende levenswijze leiden, is uit het besprokene duidelijk genoeg, ja nog meer: *zonder lichaamsbeweging is een goede gezondheid noch te verkrijgen, noch te bewaren*.

De *voordeelen*, welke lichaamsbewegingen, die aan de kracht van het lichaam aangepast zijn en volgens den juisten maatstaf en met de noodige voorzichtigheid uitgeoefend worden, voor het welzijn en de gezondheid hebben, zijn de volgende:

a. De *wilskracht van den geest* wordt er door geëfend en gestaald. Door geregeld uitgevoerde, systematische lichaams oefeningen kunnen zwakkelingen tot sterke, onverschrokken menschen ontwikkeld worden.

b. De *hersen* worden van overtollig bloed bevrijd en de druk in het hoofd, zoo dikwijls door inspannenden arbeid veroorzaakt, verdwijnt.

c. De *slaap* wordt bevorderd door het verbruik van zuurstof, die dan in den slaap weer hersteld wordt.

d. De *spieren winnen* aan kracht en weerstandsvermogen, deels door de oefening, deels door de betere voeding, door de beweging veroorzaakt. Hierdoor wordt ook een gunstigen invloed op het *hart*, dat ook een spier is, uitgeoefend, zijn kracht wordt verhoogd, zoodat de bloedsomloop krachtig wordt ondersteund en de verbruikte stoffen sneller en grondiger uit het lichaam worden verwijderd.

e. De *tot onderhoud van de stofwisseling noodige processen* in het organisme worden ondersteund en krachtig bevorderd. De bloedsomloop, de spijsvertering, de ademhaling, de warmte-ontwikkeling, de werkzaamheid van huid, nieren en darmkanaal ondervinden den gunstigen invloed van de lichaamsbeweging.

f. De *organen en weefsels* van het lichaam worden beter gevoed en dientengevolge krachtiger ontwikkeld. De beenderen worden sterk, de spieren krachtig, de borst zet zich uit, de ledematen worden elasisch.

Van welken aard deze lichaamsbewegingen zijn, is natuurlijk niet onverschillig en de uitwerking er van op de gezondheid en de kracht van het lichaam hangt er ook van af, of zij met matigheid en inzicht worden uitgeoefend en aan de krachten van dengene, die ze uitoefent, aangepast worden. Het is hier niet ons doel, de verschillende soorten van lichaamsbe-

weging te bespreken, hoe interessant dat ook zijn moge; wij noemen slechts als *matige lichaamsbeweging*: wandelen, bergstijgen, de vrije oefeningen der huisgymnastiek, methodische ademhalingen, tuinarbeid, houtzagen; voorts de meer kracht vereischende lichaamsbewegingen, waartoe de verschillende onderdeelen van de sport gerekend moeten worden, als: *gymnastische oefeningen aan gereedschappen en met gewichten, snel-loopen, paardrijden, zwemmen, schaatsenrijden, fietsen, roeien*, enz. Over al deze verschillende lichaamsbewegingen is nog zeer veel te zeggen, het was nu evenwel alleen ons doel, met enkele woorden op het groote nut van lichaamsbeweging in het algemeen te wijzen, vooral voor hen, die een zittende leefwijze leiden en veel met het hoofd moeten werken. Een afwisseling van hoofdarbeid en lichaamsbeweging is bepaald noodzakelijk voor het in stand houden eener goede gezondheid en het bewaren van frissche kracht.

Ten slotte zij niet verzwegen, dat men ook „des Guten zu viel” doen kan, en overdreven lichaamsbeweging en lichaamsoefening evenzeer nadeelig kan zijn, als het algehele gebrek daarvan. Vooral voor zwakke personen kan overdreven lichaamsbeweging groote nadeelen met zich brengen, en zij moeten dus in de allereerste plaats met hun gezonde verstand en hunne krachten te rade gaan. Door overdreven en te lang voortgezette lichaamsbeweging kan o. a. een zwakte der spieren ontstaan, die kan eindigen in verlamming; ook te sterk bloedverbruik en diensgevolge bloedarmoede kan er uit ontstaan, terwijl het hart vergroot kan worden, waaruit dan weer allerlei stoornissen van den bloedsomloop kunnen ontstaan. Het overdreven fietsen heeft niet zelden laatstgenoemde schadelijke gevolgen.

Doch afgezien van alle overdrijvingen, die elke goede zaak slecht maken, is *matige lichaamsbeweging* één der beste, zoo niet het beste middel, om een goede gezondheid te bewaren en frissche krachten te behouden.

D^r. J. V.

EEN ONUITPUTTELIJK ONDERWERP.

„Wij erkennen de waarde van het goede, dat wij genieten, eerst recht, wanneer wij het moeten missen.” Of „Ontberen leert waardeeren.”

Eigenbelang is maar al te dikwijls de grond tot onzedelijke reclame, en op elk gebied treedt deze drijfveer tegenwoordig op den voorgrond. In het bijzonder evenwel doet het ons onaangenaam aan, wanneer men deze reclamemakers ziet optreden, waar het het welzijn der menscheid, de gezondheid, betreft. Men vergenoegt zich b.v. reeds sedert lang niet meer met de aanbeveling van migrainine (een zoogen. dubbelzout, bestaande uit citroenzure coffeïne en antipyrine) tegen migraine, neen, het wordt in dezen tijd aangeprezen als een onfeilbaar middel tegen „alle hoofdpijn.” Alsof alle

hoofdpijnen uit één en dezelfde oorzaak voortkomen! Hetzelfde geldt van het beroemde „Odol,” het eenige, universeele middel om de tanden te onderhouden. De reuk van dit middel alleen werkt reeds even afschrikkend als de buitensporige aanbeveling en niet minder de prijs. En nu is het een onomstootelijke waarheid, dat die middelen, welke niet onder het bereik van allen zonder onderscheid vallen, zeker niet de rechte zijn. Werkelijke geneesmiddelen zijn ook voor de armsten verkrijgbaar. Vandaar dat de beste middelen tot onderhoud des levens, lucht en water, niets kosten, en toch wonderen verrichten en het meest onmisbaar zijn. Bij alle aanbevelingen als de bovenbedoelde vraag de lezer zich eenvoudig af: „Heeft hij, die de zaak aanbeveelt, voordeel daarvan?” en moet deze vraag toestemmend worden beantwoord, dan kan men in de meeste gevallen verzekerd zijn, dat het middel geen vertrouwen verdient. Uit dit oogpunt beschouwd zal men de volgende aanbeveling ongetwijfeld gunstiger beoordeelen dan andere van dien aard.

Ware dit toch niet het geval, dan zou ik wel eigenaar van een kolenbergwerk, of liever van een lindenbosch (er is hier nl. sprake van fijn gestampte linden-kolen) of fabrikant van melksuiker moeten zijn. Maar ter zake. Toen ik nog assistent-geneesheer was aan het universiteits-krankzinnigengesticht te Jena, maakte mij de toenmalige directeur dier inrichting, de sedert langen tijd overledene Dr. Schömann opmerkzaam op een mengsel van linden-kolen en melksuiker (in gelijke deelen) als een zeer doelmatig en rationeel tandpoeder. Als een bewijs voor de waarheid dezer bewering kan ik hierbij voegen, dat ik dit poeder meer dan veertig jaren heb gebruikt en het alleen daaraan te danken heb, dat ik mij op mijn 64ste jaar nog mag verheugen in een uitstekend gebit. Het verlies toch van een snijtand in de onderkaak was niet het gevolg van de eene of andere ziekte, maar van het toevallig bijten op een hard voorwerp. De tand, die bleek volkomen gezond te zijn, brak eenvoudig af. Vóór het gebruik van het bedoelde tandpoeder, als kind en ook later, leed ik veel aan kiespijn. Na dien tijd heb ik er nagenoeg nooit meer van geweten. En terwijl er bealst een erfelijke aanleg aanwezig was, om den tandarts veel te laten verdienen, is het bij mij gelukkig slechts bij de dispositie gebleven. Ik zou wel de ondankbaarste mensch ter wereld moeten zijn, wanneer ik dit eenvoudige middel tot onderhoud der tanden niet iedereen bij elke voorkomende gelegenheid aan de hand deed. En over het groote belang van een goed gebit zal het wel niet noodig zijn vele woorden te verspillen, afgezien nog daarvan, dat het verwaarloozen van de verpleging der tanden in den regel groote uitgaven ten gevolge heeft. In vroegeren tijd werd dit onderdeel der hygiene maar al te zeer verwaarloosd, maar dit is nu nog het geval, wanneer men nalaat de rechte middelen te gebruiken

om nadeel te voorkomen. Men maakt zich daardoor in tweeërlei opzicht schuldig, door van de tanden, zoowel als van den „wachter der gezondheid,” de maag, te veel te vergen. Eerstgenoemden toch moeten warm en koud, zuur en zoet, scherp en bitter bij afwisseling, ja dikwijls door elkander bearbeiten; en daar de tanden het eerst in aanraking komen met de vaak allerwonderlijkste en nadeelige combinaties, die onze hedendaagsche spijzen en dranken uitmaken, is het waarlijk niet te verwonderen, wanneer zij aan dergelijke eischen niet kunnen voldoen; daarenboven blijven allerlei overblijfselen van spijzen dikwijls geruimen tijd in het gebit aanwezig, waardoor stoornissen ontstaan, die het bederf der tanden veroorzaken.

En juist op grond van de laatste opmerking is het duidelijk, waarom fijingestampte houtskool moet beschouwd worden als een integreerend bestanddeel van ieder werkelijk doeltreffend tandpoeder, daar kool het beste middel is om al dergelijke vuile stoffen te verwijderen.

Bedorven water heeft men weer drinkbaar gemaakt door bijvoeging van kolenbestanddeelen, en meermalen zelfs heeft men het slechte water in vijvers bruikbaar gemaakt door er stukken houtskool in te werpen. En het is klaarblijkelijk, dat fijn gemalen houtskool door haar onwillekeurig indringen in de kleinste openingen en in de tanden een onophoudelijke reiniging en een voortdurenden ontmettingsarbeid verricht. De bijgevoegde melksuiker dient eigenlijk slechts om te binden, daar kool alleen, evenmin als melksuiker alleen, het beoogde doel zou bereiken.

Intusschen houd ik mij verzekerd, dat het mij aan bestrijders niet zal ontbreken, en menigeen zal ongetwijfeld reeds in stilte kritiek hebben geleverd op het bovenstaande. „Ja,” zal deze en gene zeggen, „dat standpunt is al sedert lang opgegeven; iedere tandarts toch verkondigt, dat melksuiker ongunstig op de tanden werkt.” Met deze uitspraak stellen de meeste menschen zich tevreden, en laten zich nu jaar in jaar uit het poeder opdringen, dat de toenmalige dentist juist in voorraad had. Maar heeft nu het gebruik daarvan ten gevolge, dat de bezoeken bij den tandmeester ophouden of zeldzamer worden? Wordt er niet nog aanhoudend schoongemaakt en gevild, geplombeerd en gerepareerd? En gesteld, dat melksuiker een ongunstigen invloed op de tanden uitoefent, en dat in een bepaald geval het mengsel van gelijke deelen lindenkool en melksuiker geen doel treft, zou zulks dan niet aan de hoeveelheid kunnen worden toegeschreven? Wie verhindert u in een dergelijk geval, den borstel slechts oppervlakkig en vluchtig met het poeder in aanraking te brengen? Zwart wordt de borstel er wel is waar toch van, en daarin is waarschijnlijk de hoofdoorzaak te zoeken, dat het middel niet zoo gunstig wordt ontvangen als het verdient. Ook bespeurt men soms, zelfs na verloop van enkele uren, nog iets zwarts aan de tanden, en

dat bevat menigeen niet, vooral onder onze jonge dames, die dan ook liever terugkeeren tot haar sympathiek, rosekleurig, geparfumeerd en in meer dan één opzicht kostbaar tandpoeder. Voor de meesten is het de groote vraag den eersten tegenzin te overwinnen en in de eerste plaats eerlijk en onpartijdig ten minste gedurende een paar maanden het aanbevolen middel te beproeven en daarna te oordeelen. Maar dat brengen slechts zeer enkelen tot stand. Overigens kan men ook ons „tandenpanacee” een aangename geur verschaffen, door het te vermengen met enkele druppels pepermunt-olie, waarvan men de uitwerking langen tijd bij het openen van de doos kan waarnemen.

Om het gewenschte doel te bereiken, moet men het mondwater langen tijd in den mond houden, om door herhaald en voortdurend spoelen de aanwezige kolenbestanddeelen met de tanden en alle deelen van den mond zooveel mogelijk in aanraking te brengen. Maar, gelijk wij reeds opmerkten, het is voldoende den tandborstel een enkele maal vluchtig met het zwarte tandpoeder in aanraking te brengen, en men behoeft den borstel niet diep in de zwarte massa te drukken. Men zou kunnen vragen: waartoe hebben wij eigenlijk tandpoeder nodig, daar er toch zooveel dieren zijn, die zich mogen verheugen in het bezit van schitterend witte tanden, zonder dat zij ooit iets doen om die te reinigen? Wie onzer heeft niet wel eens den eenen of anderen viervoeter zijn gebit benijd? Welk een prachtig gebit kunnen b.v. honden niet dikwijls hebben en wie poetst hunne tanden? Hunne geheele levenswijze is er ook niet op aangelegd, ze voor tandenbederf te bewaren. Voor den hond geldt toch niet wat men van de negers en andere natuervolken kan aanvoeren omtrent hunne spreekwoordelijk geworden witte tanden, nl. dat zij die te danken hebben aan hunne matigheid in eten en drinken in het algemeen en in het bijzonder door hunne voorliefde voor het vegetarisme? Er blijft derhalve geene andere verklaring over dan dat de dieren, die het voorrecht hebben een goed gebit te bezitten, dit te danken hebben aan de omstandigheid, dat zij hun leven grootendeels in de vrije natuur doorbrennen en dat zij daarom een meer natuurlijk leven leiden dan die welke met de menschelijke beschaving in aanraking zijn gekomen. Nu blijven er wel is waar nog altijd onverklaarbare uitzonderingen over. Eene daarvan heeft zelfs historische waarde, daar zij niemand minder dan den grooten Schiller betreft. Schillers begrafenis had, gelijk men weet, bij nacht en zonder eenige openbare plechtigheid plaats, tot ergenis van velen, zooals Julius Schwabe in zijn „harmlosen Geschichten;” *Erinnerungen eines alten Weimaraners*, blz. 27 en vv. beschrijft.

Des schrijvers vader slaagde er in onder groote moeielijkheden uit 23 in dezelfde groeve liggende schedels dien van Schiller te ontdekken, en het bewijs voor de echtheid daarvan steunde in hoofdzaak op „het aanwezig

zijn van een geheel stel gave tanden," terwijl de andere 22 schedels, die aan onderscheidene medeburgers van Schiller hadden toebehoord, defecte tanden hadden. Nu is het intusschen bekend, dat de groote dichter zich overigens waarlijk niet kon verheugen in een benijdenswaardige gezondheid. Het boven aangehaalde hoofdstuk toch begint met de woorden: „De weinige jaren, welke Schiller in Weimar doorbracht, werden door deze krankheid menigmalen, ja bijna voortdurend hoogst treurig gemaakt." En toch waren Schillers tanden onder dit alles gezond gebleven.

Nog een enkel merkwaardig bewijs voor het groote nut van het door ons aangeprezen middel tot onderhoud der tanden. Tijdens een veertiendaagsch verblijf in een kleine buitenlandsche plaats bij gelegenheid van een zomeruitstapje, had ik verzuimd mijn onmisbaar tandpoeder mee te nemen; elken dag nam ik mij voor, het in de apotheek te laten klaar maken, maar stelde de uitvoering telkens opnieuw uit en gebruikte dagelijks slechts helder water. Het gevolg daarvan was, dat ik een losse tand kreeg, die nu intusschen, dank zij het gebruik van water van gewone temperatuur zoo ongunstig op mijn gebit werkte, dat ik mij gedurende geruimen tijd slechts van lauw water kon bedienen, totdat ik, te huis gekomen, weer mijne toevlucht kon nemen tot het zwarte poeder, waardoor alles spoedig weer te recht kwam. Deze beide verschijnselen waren zoo frappant, dat men wel met blindheid geslagen moet zijn, indien men weigert de onschatbare waarde van het aanbevolen lindenkool-melksuikermengsel tot onderhoud der tanden in haar ganschen omvang te erkennen. En hoe verblijdend ook het verschijnsel moge zijn, dat in de laatste tientallen jaren zeer veel gedaan is om de tandheelkunde in een wetenschappelijk spoor te leiden (men denke slechts aan de tandheelkundige school van de universiteit te Zurich), zoo blijf ik toch beweren, dat er in dit opzicht nog te weinig en niet genoeg in de juiste richting gedaan wordt, zoolang men de deugdelijkheid van de beide bovengenoemde middelen niet ten volle erkent. Duizenden zouden zich groote kosten, hevige pijnen en alle mogelijke treurige gevolgen van slechte tanden kunnen besparen, wanneer zij onzen, op meer dan 40-jarige ervaring berustenden raad, getrouw wilden opvolgen.

Discite moniti.

D^r. GOULLON.

Homoeopathische Doctoren in Nederland.

Afven a. d. Rijn. — P. L. VAN DER HARST, Arts.
Spreekuur: van 8—9 en 1½—2½ uur, behalve
Woensdag en Zondag.

- Amsterdam.** — Dr. D. K. MUNTING Jr.,
Weteringschans 102.
Spreekuur: van 2—3 uur, behalve Woensdag en
Zondag.
- Apeldoorn.** — Dr. F. W. O. KALLENBACH,
Spreekuur: alle werkdagen van 10—12 uur.
- Arnhem.** — I. T. WOUTERS, Arts, *Spijkerstraat 107.*
Spreekuur: van 1—2½ uur, behalve Donderdag
en Zondag.
- s-Gravenhage.** — Dr. N. A. J. VOORHOEVE,
Celebesstraat 93.
Spreekuur: van 1—2½ uur, behalve Woensdag
en Zondag.
- 's-Gravenhage.** — C. F. AALSMEER, Arts,
Smidewater 27.
Spreekuur: alle werkdagen van 1—2½ uur.
- 's-Gravenhage.** — Dr. M. P. HUS, *Plein 3.*
Spreekuur: van 1—3 uur.
- Haarlem.** — J. MIEG, Arts, *Wagenvoeg 54.*
Spreekuur: van 1—2 uur, behalve Woensdag en
Zondag.
- Nijmegen.** — Dr. L. L. PLANTENGA.
- Rotterdam.** — J. I. A. B. VAN ROIJEN, Arts,
Haringvliet 26.
Spreekuur: alle werkdagen van 1—2½ uur.
Dinsdags van 11—2½ uur.
- Rotterdam.** — H. VAN ROIJEN—DE COCK, Arts,
Boschje 10.
Spreekuur: alle werkdagen van 1—2½ uur,
Dinsdags van 11—2½ uur.
- Utrecht.** — Dr. S. J. VAN ROIJEN, *Trans 14.*
Spreekuur: alle werkdagen van 1—2 uur.
- Zaandam.** — Dr. M. L. VAN DER STEMPEL,
Westzijde G 503.
Spreekuur: 's middags van 1—2 uur en voor min-
vermogenen 's morgens van 8—9 uur.
- Zwolle.** — W. ROLVINK, Arts, *Emmavijk 686.*
Spreekuur: alle werkdagen, behalve Donderdag,
van 1—2½ uur. Vrijdags van 11—2½ uur.

ADVERTENTIËN.

Homoeopathisch Geneesheer!

In eene gemeente met ongeveer 40000 inwoners wordt een Homoeopathisch geneesheer verlangd.

Door de daar bestaande afdeling der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland kan eene garantie worden aangeboden.

Aanbiedingen te zenden aan de Heeren La Rivière & Voorhoeve te Zwolle, onder letters B. D.

7 maal bekroond!

Amsterdam 1869, Gratz 1870, Moskou 1872, Weenen 1873, Lissabon 1873, Bremen 1874, Brussel 1876.

De gezondheidskoffie van Dr. Arthur Lutze, reeds 7 maal bekroond, is het best bekende preparaat op dit gebied; zij bezit al de eigenschappen, door Dr. J. Mieg in het Hom. Maandblad van 15 Juli j.l. zoo juist als vereischten gesteld.

Ook tot vermenging met gewone koffie leent deze soort zich uitstekend. *Zie verder gebruiksaanwijzing.*

Afgehaald 1 pak (4 ons) 22 $\frac{1}{2}$ cts.; bij minstens 5 pak tegelijk, tegen inzending van f 1.25, franco.

J. H. M. STEPHAN, Nadorststraat 27, ROTTERDAM.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen.

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN. (Rheinland).

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek
WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.

Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen

Voor de levering van **Homoeopathische Geneesmiddelen**, voorkomende in den Prijscourant van **DR. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig benevens levering en vulling van **Huis-Apotheken**, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van **Wermeskerken**

S. SMEDING Szn. Apotheker

te **GRONINGEN.**

Internationale Apotheek

VAN

de Firma **Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN**

22 Gedempte Burgwal 22

's-**GRAVENHAGE.**

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van **Dr. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig,

voorzien van het **FABRIEKSMERK.**

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van **Dr. Willmar Schwabe** te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van **ALBERT SOMMER**,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Hellige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met **Dr. Willmar Schwabe** zijn in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte originele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.

Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Fillalen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD:

In 't laatste jaar der eeuw. — De Atomen-therapie. — Een brief uit Transvaal. — Beantwoording van vragen. — Afdelingen. — Advertentiën.

IN 'T LAATSTE JAAR DER EEUW.

(Een retrospectieve beschouwing.)

In het leven van volkeren en personen komen oogenblikken voor, waarin zij meer dan gewoonlijk zich gedrongen gevoelen tot inkeer te komen en zich aan stille overpeinzing over te geven. Meer dan anders zijn zij dan geneigd een terugblik te slaan op den afgelegden levensweg, en het oog te richten op de toekomst, en te willen doordringen door de sluieren, waarin God die toekomst voor ons verborgen houdt. Dan wordt, als de ernst voorgaat bij deze zelf-beschouwing, bovenal overwogen, of de reeds afgelegde levenspaden ook steeds met 's levens ernst betreden werden. Wetende, dat dwaling vaak de voetstap des menschen en der volkeren leidt, wordt dan overdacht, hoezeer en in welke richtingen is gedwaald; om daardoor tot inzicht te geraken, hoe men den verderen levensweg, die nog zal worden gegend, betreden zal.

Bij een dergelijke overweging zou men dit moeten toetsen aan bepaalde leidende beginselen. Want hoe zal men kunnen weten of er gedwaald is, wanneer men niet kan aantoonen, waar de waarheid is! — de waarheid, die, ondanks al de wisselingen der systemen en der richtingen in de filosofen-scholen, blijft bestaan, terwijl die filosofen-stellingen zich steeds wijzigen, waardoor het bewijs geleverd wordt,

dat in die waarheid, welke steeds gehandhaafd bleef en die, wèl vooruitgaand en zich vervormend, toch in *wezen* één blijft, een kern moet zijn gehuld, die alles trotseert! —

Het gaat in het leven van systemen als in dat der volkeren en menschen. Want systemen zijn op zichzelf wel doode dingen, maar zij ontstaan toch uit der menschen geest, en leven met hem mede.

De homoeopathische geneeswijze is alzoo.

Hoe zou dan een ernstige belijder dezer geneeskunst zich niet geroepen gevoelen om in 't laatste jaar dezer eeuw, bij de nadering eener nieuwe, een wijje na te denken over de zaak, die hij, onder Hoogeren zegen, ten bate der lijdende menschheid meent in gemoede te moeten voorstaan! —

Onze homoeopathische geneeswijze leeft reeds ruim een eeuw te midden der volkeren. Ondanks de wisseling der tijden bleef zij haar wezen trouw, door den genialen Hahnemann geformuleerd in het „*Similia similibus curantur.*” Zonder dit kan geen Homoeopathie bestaan.

„In 't begin dezer eeuw,” — schreef mij onlangs een mij bevriend allopathisch geneesheer — „is dat „*Similia similibus*” het „enfant-terrible” der geneeskundige wetenschap geweest; later werd het een man, „maar als een sociaal-democraat dier wetenschap.”

Hierin schuilt eenige waarheid, inzoverre de Homoeopathie reeds in hare jeugd, en ook heden nog in haar volwassen periode, aan de wetenschap, waarvan zij deel uitmaakt, aan de geneeskundige wetenschap, steeds den spiegel der kritiek heeft voorgehouden.

Dat moest ook wel door de aanvallen, waaraan onze geneeswijze steeds blootstond.

Toen echter een Duitsche hoogleeraar in de geneeskunde, aan wien mijn bovenbedoelde vriend een

gedeelte zijner beelden heeft ontleend, eens tegen een homoeopathischen geneesheer zei: „Gij doet als socialist, door kritiek gebaat!” antwoordde deze zeer ter snede: „En gij als anarchisten; echter . . . zonder daad!” —

In trouwe, er schuilt veel waarheid in dit laatste.

De geneeskunde, die der inwendige ziekten vooral, verkeert aan het einde dezer eeuw als *geneeskunde*, niet zoozeer als geneeskundige *wetenschap*, in een staat van anarchie!

Als met lamheid, met een duister scepticisme voelen zich de allopaten geslagen. Hun onmacht op 't gebied van 't genezen door *medicijnen*, *arsenijen*, gevoelen zij levendig. Velen schrikken terug voor de praktijk, overtuigd weinig of niets te kunnen doen ten beste der zieken. De beroemdste hoogleraren zeggen het *openlijk* meestal in *technische*, voor leeken onverstaanbare taal, in tijdschriften en redevoeringen; de doctoren zeggen het na en de studenten hooren het. Een arts, die beweert vertrouwen te stellen in (allopathische) arsenijen, wordt zelfs door de groote meerderheid der deskundige vrienden alleen reeds *daardoor* voor een achteraanlooper of laatbloei in de wetenschap gehouden. Men licht er zelfs om. Maar velen betreuren verloren idealen. Voor een groot deel is dit scepticisme hetzelfde scepticisme van de natuurwetenschappelijke, wijsgeerige wereldhypothesen onzer eeuw. Vooral het materialisme, dat in den mensch *alleen* 't mechanisch product van stof en kracht ziet, en welk materialisme de universiteits-studie der geneeskunde tegenwoordig bijna alom beheerscht, draagt hieraan niet geringe schuld.

Toch is het niet waar, dat een arts zonder eenig grootsch ideaal de praktijk behoeft in te gaan! Het is alleen de vraag, in welke richting hij het vinden wil.

En, evenzeer als de wijsbegeerte onzer eeuw ten deele schuld draagt aan 't scepticisme der geneeskunde, zoo is ook in wijsgeerigen zin meer nabij 't bereik van ons gezond verstand te brengen de hooge idee, dat de geneeskunde werkelijk, mits goed begrepen, meer genezen kan dan zij aan 't einde dezer eeuw zelve betuigt, zelfs van den hoogen leerstoel der universiteiten, te *kunnen* genezen! — Het is in de godgeleerdheid steeds een argument geweest vóór het bestaan van God, dat alle volkeren der wereld door alle eeuwen, behalve de enkelingen, die zich de wijzen noemen van den dag, zulks hebben beleden, éénstemmig, hoewel in verschillenden zin. Deze algemeene volkerenmeening, huldigende in elk geval een oppersten, persoonlijken Heer der wereld, Schepper van al 't geschapene, kan geen droombeeld zijn. Zoo dit niet ware, zou 's menschen lijdend leven een comediespel in stede van een drama zijn! —

Een andere groote volkerenmeening, door alle menschen, die hebben geleden vanaf den aanvang der menschelijke tijden, beleden, is gelegen in het onuitroeibaar volksgeloof, dat er geneeskrachtige kruiden groeien en arsenijen bestaan, die ziekten heelen, en dat er menschen leven, die de *krachten* dier arsenijen bestudeeren!

Ook dit volkerengeloof is geen droombeeld; dat is onmogelijk!

En zoo ik hier op mijn schrijftafel vóór mij heb liggen tal van in druk verschenen uitspraken van velen der beroemdste hoogleraren van den tegenwoordigen tijd, waarin als resultaat van de stille uren hunner overweging *niet* in uit het verband gerukte zinnestjes, maar in redevoeringen en opstellen verkondigd wordt, dat zij nauwelijks op een paar medicijnen vertrouwen kunnen stellen, dan is zulks niet de schuld der volkeren, maar dier professoren!

Weet men dan niet, dat er een Homoeopathie is, die *zonder* arsenijen *niet* kan bestaan?

Ook de allopathie gebruikt, hoewel zeer veel minder dan vroeger, arsenijen. Maar ieder modern arts weet, dat hij dit in minstens drie-kwart der gevallen doet „*ten genoegen der omgeving*.” Met andere woorden: om die volkerenmeening! De artsen *moeten* die huldigen, of anders verliezen de meesten van hen de meesten hunner patiënten! Zij *moeten* arsenijen geven; wee hun! zoo zij er zelf mee spotten en ze zonder voldoende artsenij-kennis ordineren. En beiden geschieden dagelijks. Het is niet de schuld der allopaten alleen, het is zelfs ten deele de schuld van de wijsbegeerte dezer eeuw. Zijn de meeste moderne artsen dan ook al ten aanzien van 't genezen door arsenijen „anarchisten van den geest,” hoe braaf en vroom en vroed ook overigens, ter wille dier aloude volkerenmeening durven zij *niet* wezen: „anarchisten van de daad!”

De tegenstelling tusschen de volkerenmeening aller tijden en die der meeste moderne artsen in zake het *werkelijke* genezen door de kracht der artsenijen tevens, noemt men in wijsgeerigen zin een *antimonie*, een tegenstrijdigheid. Want ook de allopaten genezen hier en daar, zelfs waar zij het *niet* verwachten. Zij spreken dan van natuurkracht enz.

Eén feit, dat voor ons vaststaat, vergeten de meeste moderne allopaten, dat namelijk de mensch een *metaphysisch* wezen *tevens* is. Hij heeft een geest, een ziel. En in dien geest, die ziel, al is het niet stoffelijk, zinnelijk te achterhalen, zal wel een eigenschap gelegen zijn, waardoor die schijnbare tegenstrijdigheid, waarvan wij zooeven gewaagden, ophoudt een *schijnbare* te wezen!

Want al werden alle geneeskundige anarchisten van den geest ook anarchisten van de daad; al sloten dan ook alle apothekers hunne apotheken, uit vijandigheid tegenover de Homoeopathie, van wie zij dan alleen zouden kunnen leven —; dan zouden *nog* de volkerenscharen in hun *lichamelijk* lijden, ter genezing opgaan naar bekwame leeken, die geneesheeren zijn *geboren* in dat deel der geneeskunde, dat *niet te leeren* is dan alleen door de wijsheid des levens! En als deze er niet zouden zijn, dan zouden zij nog opgaan naar de kruidenvermelde artsen in de heiden en gebergten. —

Artsenijkunde *bestaat*. De volkeren gevoelen, ja *weten* het!

De wetenschap verklaart dit door te spreken van „trek naar 't vreemde;” „zieken willen genezen worden” (daar zit juist de knoop!); „mystische geest bij de hoogere en lagere standen;” (historisch!) enz. Begrijpt de wetenschap dan zelf niet, dat deze

woorden tegenover de redelijke verklaring van 't door ons aangeduid machtig volksgeloof slechts de kracht heeft van een bakersprookje? En dat die woorden de eigen onwetendheid in dit opzicht maar bedekken?

Wij durven geen verklaring geven, maar wij nemen waar, dat dit volksgeloof onuitroeibaar leeft. Het is maar de kunst te weten, hoe men het ook *wetenschappelijk-eerlijk dienen* kan.

De homoeopathische geneeskunde leeft thans een eeuw! Haar beginsel en haar leer zijn echter reeds bij herhaling in vroegere eeuwen van de geschiedenis der geneeskunde hier en daar sporadisch aan te wijzen. Twee mijlpalen in die geschiedenis zijn: Hippocrates, Paracelsus! De derde en voornaamste is Hahnemann, die aan het oude beginsel de formule gaf.

Wanneer het verstand van 't volk het openlijk getuigen kon, dan zou het belijden, dat het zijne onbewuste meening over de artseneijen het best terugvindt in de Homoeopathie! En het hart van 't volk heeft dit ook beleden door zijn intuïtief gevoel; zonder deze onbewuste meening en dit gevoel, zonder het volk ware de Homoeopathie reeds lang als hersenschim verdwenen!

Maar zij rijst thans, de koningsdochter der geneeskunde, als bloeiende loot in den opgang van heur leven!

Toch is de homoeopathische geneeswijze van het „*Similia similibus curantur*,” vooral in haar vergelijkend ontwikkelingstadium, door Bakody en Imbert Gourbeyre ingeleid, een louter materialistisch stelsel. Maar juist de materialistisch geneeskundige wetenschap der universiteiten loochent, dat stoffelijk de geringe doses kunnen werken.

Nu, wij weten, dat deze doses niet het *beginsel* zijn, maar toch een der hoogst eigenaardige en meest voortreffelijke eigenschappen der homoeopathische geneeswijze vormen. Maar wij weten ook, dat juist de wetenschap van 't einde onzer eeuw door onderzoekingen en leeringen harer voornaamste mannen en ons *beginsel* en de *werkzaamheid onzer geringe doses* meer en meer rechtvaardigen!

Wij zouden hierop nader kunnen ingaan, maar eerstens is dit hier reeds meer gedaan, en tweedens wilden wij thans meer een tijdsartikel leveren, waarvoor dit jaar ons als 't ware oproept en waarbij men meer het geheel moet trachten te overzien.

Wel ging van allopathische zijde niet in gelijken tred met de zoeven genoemde onwillekeurige, onbewuste rechtvaardiging van ons beginsel en onze doses de *waardeering* van ons streven, maar deze zal allicht later komen; en als ze niet komt, zullen wij ons ook dat getroosten. Maar *dit* blijft onomstootelijk waar: de homoeopathische geneeswijze staat als *wetenschap* bij haar eerste eeuwfeest *hooger* dan ooit vóór dezen tijd. Zij is over heel de wereld wel sporadisch, maar toch vertegenwoordigd door geneesheeren!

Ondanks de *schijnbare* eenheid der Allopathie is toch niets minder broos dan die eenheid. Het is de eenheid van den twijfel, die overal in de geneeskunde (zelfs in de chirurgie breekt hij steeds krachtiger baan) als onbekende souverain ten troon zit. Dien twijfel nader trachten te verlichten in het licht

der feiten, zou gemakkelijk zijn. Maar de kritiek is gemakkelijk; edoch de kunst, ook de onze, zoo moeielijk! —

Laten wij reeds verheugd zijn, dat de Homoeopathie overal veld wint. Zij staat thans sterker dan ooit in de teekenen der tijden. Zij heeft een glansrijke toekomst; ook in het licht der wetenschap. Zij kan voortgaan!

s.

DE ATOMEN-THERAPIE.

Professor Wunderlich doet in zijne „Geschiedenis der geneeskunde” de uitspraak, dat er geen doctrinaire en alleen door autoriteiten gerechtvaardigde geneesmethode meer bestaat, maar dat elk systeem geoorloofd is en aanspraak heeft op gunstige beoordeeling, voorzover het steunt op feiten, die volgens een bepaalde methode vastgesteld zijn.”

Wanneer wij de homoeopathische geneeswijze van dit gezichtspunt uit beschouwen, dan heeft zij voorzeker alle recht van bestaan en aanspraak op gunstige beoordeeling. Want bij geen enkel geneeskundig systeem vinden wij zulk een gewicht van feiten, die volgens een bepaalde methode zijn vastgesteld, en die, op wetenschappelijke wijze te zamen gevoegd, het fundament vormen, waarop dit systeem der geneeskunde tot zulk een grootsch gebouw is opgetrokken. De feiten, waarop onze geneeswijze is gegrondvest, zijn aan het licht gebracht door de onderzoekingen van de werkingen der geneesmiddelen op het *gezonde organisme*, en werden openbaar in reeksen van symptomen, die met nauwkeurigheid werden geboekt, en voor elk bijzonder geneesmiddel methodisch werden tezamen gesteld. Deze symptomen werden vergeleken met andere reeksen van ziekteverschijnselen, zooals zij zich bij *natuurlijke* ziekten voordoen. Uit deze vergelijking werd op volkomen wetenschappelijke wijze de therapeutische regel: „*Similia similibus curantur*” of „Gelijksoortig wordt door gelijksoortig genezen” afgeleid. En wederom waren het *feiten*, die de proef op de som gaven en de juistheid van het systeem aantoonde: *de talloze genezingen van ziektegevallen door het juist gekozen homoeopathische geneesmiddel!*

Wanneer Prof. Wunderlich zijn eigen definitie van een geoorloofd en gunstig te beoordeelen geneeskundig systeem op de Homoeopathie had willen toepassen, zou hij tot de slotsom gekomen zijn, dat de homoeopathische geneeswijze voorzeker recht op bestaan en waardeering heeft. Dat dit bij hem niet het geval was, ligt voornamelijk aan de kleinheid van de in de Homoeopathie gebruikelijke geneesmiddel-hoeveelheden, het groote struikelblok van alle vertegenwoordigers der heerschende, zich alleen wetenschappelijk noemende school.

De wijsheid der ouden, die er ligt in de spreuk: „*Natura in minimis maxima*,” of „De natuur werkt met kleine grootheden”, is voor deze aanhangers van grof-materiële geneesmiddeldosen verborgen! Zoo zal dan ook het boekje van Prof. Hegewald in

Meiningen, getiteld: „Atomen-therapie,” waarvan onlangs een tweede druk is verschenen, *hen* ook wel niet van de deugdelijkheid der homoeopathische geneeswijze overtuigen, die blind zijn of *willen zijn* voor de macht der feiten, als deze iets aan het licht brengen, wat strijdt met de heerschende richting. Voor de aanhangers onzer geneeswijze en de lezers van ons Maandblad zal het evenwel niet van belang ontbloeit zijn, kennis te maken met dit werkje van een ouden, ervaren arts, die in een veertigjarige praktijk de voortreffelijkheid der Homoeopathie — welke hij „Atomen-therapie” noemt, in overeenstemming met de geringe hoeveelheden artseneij, die noodig zijn, om ziekten te genezen — heeft leeren kennen en waardeeren.

Het is voor elken homoeopaat een genot, dit boekje te lezen. Dr. Hegewald verstaat de fijne kunst, zoowel voor geleerden als populair te schrijven. De belangrijkste geneesmiddelen, evenzeer als de meest voorkomende ziekten worden in dit boekje op beknopte en levendige wijze beschreven, zoodat iemand, die zich op de hoogte wil stellen van het nut der homoeopathische geneeswijze, er in zekeren zin meer aan heeft dan aan menig diklijvig leer- of handboek.

De voorrede van dit werkje van Prof. Hegewald, dat slechts 124 bladzijden, klein formaat, bevat en, waarbij als aanhangsel nog een aantal wenken over de waarde der verschillende voedings- en genotmiddelen en hun gebruik in ziekten gegeven worden, die alleen het geld der aanschaffing waard zijn, bevat zoovele interessante bijzonderheden over de Homoeopathie, hare vrienden en vijanden, en zoo menige belangrijke opmerking over de beginselen en de waarde onzer geneeswijze, dat wij ons het genoeg niet kunnen ontzeggen, ze onzen lezers in haar geheel weer te geven.

De auteur grijpt al dadelijk bij het begin een punt van overwegend belang voor de aanhangers der Homoeopathie aan, en geeft eenige voorbeelden van gewetenlooze vervalsching der homoeopathische geneesmiddelen door allopathische apothekers. Geen wonder, dat de allopaat, die er werkelijk eens toe over wil gaan, de homoeopathische geneesmiddelen in zijn praktijk toe te passen, geen goede resultaten ziet, als hij in plaats van het verlangde middel *spiritus* of *melksuiker* uit de homoeopathische afdeling eener allopathische apotheek krijgt. Daarom raden wij iedereen aan — zegt de auteur — de homoeopathische middelen slechts in een door *den staat geconcessioneerde* homoeopathische apotheek te halen, want *spiritus* en *melksuiker* kan men ook bij den drogist krijgen!

Wat zijn de meeningen toch verschillend! Terwijl het gros der allopaten de Homoeopathie voor louter kwakzalverij verklaart, geeft de regering van het koninkrijk Pruisen aan de deutsche artsen gelegenheid, een bijzonder examen in de homoeopathische artseneij-bereidingsleer af te leggen, waarmede zij te kennen geeft, de homoeopathische geneeswijze als wetenschappelijk systeem te aanvaarden.

Terwijl Dr. Schauenburg, de schrijver van een in Duitschland veel gelezen geneeskundig werk, de homoeopathische potensen als „nietsen” en „phantasie” aan de kaak stelt, schrijft de universiteits-

leeraar Dr. Farrington een klassiek werk over de deugdelijk bevonden kracht dezer „nietsen,” en zijn werk wordt in verschillende talen vertolkt!

Terwijl Professor Bock zijn aardigheden verkoopt over de Homoeopathie, erkent Professor Traube de waarheid van het homoeopathische grondbeginsel, dat de artseneijstof ziekte *veroorzaken* en *genezen* kan!

Terwijl onbekende grootheden de Homoeopathie belachelijk maken, leert ons Professor Claude Bernard van de medische faculteit te Parijs, dat elke stof, die in groote hoeveelheden de eigenschappen van een organisch element vernietigt, deze in kleine hoeveelheden bevordert.

Terwijl b.v. Professor Rapp, indertijd lijfarts van de koningin Olga van Wurtemberg, uit zijn ambt aan de medische faculteit werd gezet, omdat hij in zijne kliniek homoeopathisch behandelde, veroorloofde de Parijsche faculteit aan Professor Tessier in het Margaretha-hospitaal, zijne patiënten volgens de methode van Hahnemann te genezen. In dat ziekenhuis waren twee afdelingen, een allopathische en een homoeopathische. Na verloop van een jaar toonde de nauwkeurig bijgehouden statistiek, dat de afdeling van Professor Tessier, met hetzelfde aantal bedden als die van den allopathischen collega, in dezelfde omstandigheden, *minder* sterfgevallen, *minder* verplegingsdagen en *zevenmaal minder* kosten voor geneesmiddelen had dan de allopathische afdeling!

Sedert Tessier's optreden heeft dan ook de Homoeopathie in Frankrijk belangrijken vooruitgang gemaakt, en in 1887 heeft de President der Republiek het homoeopathische Hahnemann-Hospitaal als een openbare weldadige instelling officieel erkend — *reconnu d'utilité publique!*

Terwijl men dikwijls in ziekenfondsen van de homoeopathische geneeswijze niets wil weten, staan eenige Amerikaansche levensverzekering-maatschappijen, bv. de „New-York mutual life-insurance company,” aan hunne verzekerden, die zich bij ziekte in homoeopathische behandeling begeven, 10% rabat op de premie toe. Men ziet uit de van ambtswege opgemaakte lijsten, dat op 39 *niet* homoeopathisch behandelde verzekerden 1 sterfgeval voorkomt, terwijl bij de *homoeopathisch* behandelde leden slechts één sterfgeval op 139 te rekenen is. Met het oog op dit gunstige onderscheid hebben eenige Staten, o. a. Michigan, aan de Homoeopathie zekere voorrechten verleend.

Dit verklaart ook het feit, dat de Homoeopathie in Amerika tot zóó grooten bloei is gekomen. Er zijn aldaar niet minder dan 12000 geëxamineerde homoeopathische artsen, 11 medische faculteiten, waar de homoeopathische therapie wordt gedoceerd en een zeer groot aantal door den staat gesubsidieerde homoeopathische ziekenhuizen.

Bij de behandeling der *asiatische cholera* heeft de Homoeopathie zulke *prachtige* resultaten geleverd, dat Dr. Schweikart schertsend zeide, dat de cholera de bondgenoot der Homoeopathie was, omdat zij haar tot zulk een aanzien had gebracht. Volgens de officieele berichten en statistieken had de behandeling met homoeopathische middelen overal de voorkeur boven *elke andere* geneeskundige behandeling!

Terwijl in Engeland gemiddeld 9% van de

homoeopathisch behandelde cholera-zieken stierven, was het sterftecijfer bij andere behandeling gemiddeld 48 %. Deze opvallende uitkomst deed den president der geneeskundige cholera-commissie, den allopathischen arts Dr. Maclaughlin in het Parlement openlijk verklaren: „Hoewel ik geen homoeopaat ben, zou ik mij toch bij een gevaarlijken cholera-aanval uitsluitend *homoeopathisch* laten behandelen.”

Terwijl de allopaat Dr. Wilhelmi met zijn „Pharmacopoea anticholerica,” waarin niet minder dan 283 cholera-middelen voorkwamen, fiasco maakte, reddden de homoeopaten duizenden lijders met 4 of 5 middelen!

Ik zelf had gelegenheid mij gedurende een lang verblijf in St. Petersburg, Moskou, Weenen, Londen en Parijs van de deugdelijkheid der homoeopathische behandeling bij dezen geesel der menschheid te overtuigen. In Hamburg behandelde gedurende de jongste cholera-epidemie de leekendokter Paasch 317 cholera-zieken van de ergste soort en verloor daarvan 13, d.i. 4.1 %!

Reeds sedert overoude tijden was het *principe der gelijksoortigheid* in de volksgeneeskunde bekend. De kok, die zijn verbrande hand bij het vuur houdt, handelt op homoeopathische wijze. Als men bevroren personen met sneeuw inwrijft om ze in het leven terug te roepen, past men de Homoeopathie toe.

In den voorhistorischen tijd en in de middeleeuwen had men een zeker voorgevoel van de werking van oneindig kleine stoffen op het menschelijke organisme. Men geloofde aan den invloed van schadelijke miasmen, die door de beweging der lucht werden gedragen. En zoo is het ook nu nog. De malaria-koorts brengt nog jaarlijks duizenden in het graf. De moerasachtige wateren van de stroomen van Eddex veroorzaken het „spleen”. De melk, die in de kamer van een typhuszieke in Islington bewaard was, verbreidde door haar gebruik de ziekte in vele familiën van die stad. Een heer in Parijs, die in een rijtuig gezeten had, waarin kort te voren een roodvonk-lijder naar het Hôtel-Dieu vervoerd was, kreeg het roodvonk en stierf er aan!

Aan den anderen kant weten wij, dat de geneeskraft der *lucht* evenals de homoeopathische potensen, zieken geneest. De climatologie en balneologie leveren daarvan de sprekendste bewijzen. Geneeskundig staat vast, dat de lucht van Rovio zenuw-hoofdpijn, die van Zermatt hypochondrie met zwakte verbonden, die van Pisa emphyseem, die van Vitznau hartvergroting geneest!

Zelfs de golvingen van het geluid, die de lucht in de oorschelp doen indringen, kunnen in zekere gevallen van zenuwziekten genezing brengen. In onze dagen werden de lijders van Morzine bij Lyon, volgens geneeskundig attest door muziek van hunne kwaal bevrijd.

Ook het gekleurde zonlicht, dat toch zeker een niet te wegen artseneij-hoeveelheid is, wordt tegenwoordig voor geneeskundige doeleinden gebruikt. Generaal Pleasanton, die aan chronische rheumatiek van den rug leed, werd hiervan in enkele zittingen bevrijd, door den ontblooten rug door zonlicht, dat door blauw vensterglas viel, te laten beschijnen. Nerveuze menschen worden in een kamer met blauwe vensters dadelijk gekalmeerd. Het zonlicht, dat door

rood glas valt, werkt *positief*, door *blauw glas negatief*; in het eerste geval werkt het *magnetisch*, in het tweede *electricisch*.

Het voorafgaande spreekt duidelijk over de geneeskraft (der ondeelbaar kleine hoeveelheden, der atomen! In de Homoeopathie vinden deze kleine grootheden een *wetenschappelijk* gebruik, wat niet te vergeten is!

Niettegenstaande deze in het volk gewortelde begrippen van de werkzaamheid van kleine hoeveelheden stof, werd de Atomen-therapie van Hahnemann door de meeste artsen van zijn tijd met spottenden hoon begroet. Men voorspelde haar een kort leven. Heden, na een meer dan honderdjarig bestaan dezer geneeswijze, is het niet van belang ontbloeit aan die onduldbaarheid van vroegere tijden te herinneren.

Zoo schreef Dr. Elias in 1827: „De afnemende belangstelling van het publiek voor de Homoeopathie is een bewijs, dat deze geneeswijze een waardeloos ding is.” Dr. Bernstein schreef een jaar later over den spoedigen ondergang der Homoeopathie. Dr. Wetzler verkondigde aan de wereld, dat zij in de laatste stuiprekkingen lag, en Dr. Dameron verklaarde haar in 1834 voor dood!

En toch, welk een verschil van opinie ook weer in *dien* tijd! Zoo schreef de „Medisch-chirurgische Zeitung” eenige jaren vroeger: „Hahnemann heeft zich als praktisch arts in Duitschland een naam verworven en tot ontwikkeling der geneeskundige wetenschap bijgedragen.” Oken noemt Hahnemann in 1822 een ernstigen, denkenden man, den besten arts van onzen tijd. Dr. Urban spreekt in Hufeland's Journal in 1827 van de verdiensten van Hahnemann ten opzichte van de geneesmiddelleer, die ten allen tijde nu waarde zullen behouden. De geheimraad Link noemt hem een man van uitstekende bekwaamheid en groote scherpzinnigheid. De lijfarts des konings, Hufeland, opende voor Hahnemann steeds de kolommen van zijn tijdschrift, om zich tegen zijne vijanden te verdedigen.

De in geneeskundige kringen bekende schrijver Dr. Kopp brak in zijne geschriften een lans voor de Homoeopathie. Evenzoo de Hofraad Dr. Rau in Giessen, evenzoo de lijfarts van den vorst van Brunswijk, die evenals Dr. Bähr, lijfarts van den laatsten koning van Hannover, een aanhanger der Atomen-therapie was.

Laat ons in korte woorden samenvatten, wat men over Hahnemann kan zeggen, dien Hufeland den waardigen ontdekker der Homoeopathie noemt. Hij was een door en door geleerde man, die 113 geschriften naliet. Zijn latijnsche dissertatie ter verkrijging van den doktertitel in Erlangen dateert van het jaar 1776. Zijn Leipziger verdedigingsgeschrift voor de medische faculteit is een mijn van diepe kennis. Zijne voor artsen geschreven fragmenten worden in den 16^{den} band van Hufelands bibliotheek een buitengewoon interessant en verdienstelijk werk genoemd.

Dat is de man, dien onze tijdgenoot, de nu overleden Dr. Rigler, in een gemeen pamflet den leugenvanger, en zijne leer de toevlucht van kwakzalvers en charlatans! De waardige collega van Dr. Rigler,

de hongaarsche arts Dr. Rovats, noemt Hahnemann een vagebond, een rondtrekkenden, onwetenden barbier! En dat werd geloofd en wordt nog geloofd!

Wel is het waar, dat Hahnemann een tijd lang een ongestadig leven leidde, daar hij van de eene plaats naar de andere moest verhuizen, om eerlijk zijn brood te verdienen. Van afkomst arm, moest hij onder vele ontberingen zijne studiën in Erlangen en Weenen ten einde brengen. Van het honorarium, dat in dien tijd betaald werd, kon hij niet leven, en was dus genoodzaakt tot schrijven zijne toevlucht te nemen. Zoo kwam hij van Gommern naar Dreedou en vandaar naar Leipzig, waar hij de leermeester werd van een twintigtal jonge artsen, die met hem de proefnemingen met de geneesmiddelen volbrachten, die de meester zoo geniaal in zijn zes banden groote geneesmiddelleer wist samen te stellen. Tot het verwerken van zulk een kolossaal materiaal, dat hier voor 't eerst moest geschift en beoordeeld worden, om de verkregen geneesmiddel-beelden in het passende pathologische kader te brengen, was een talent en scherpzinnig verstand noodig, zooals slechts Hahnemann bezat. Op deze „Reine Arzneimittellehre” volgden drie verdere banden: „Die chronischen Krankheiten,” die evenals het vorige werk in alle talen der beschaafde volkeren werden vertaald.

Tot verdere verklaring zijner leer schreef Hahnemann zijn „Organon,” dat reeds in 1810 verscheen en in het kamp zijner tegenstanders verdeeldheid veroorzaakte. Zoo oordeelde o. a. de criticus van de „Algemeine medicinischen Annale:” „Het systeem der rationeele geneeskunde, dat Hahnemann in het besproken werk ontwikkeld heeft, kan reeds dáárom alleen aanspraak op welwillende beoordeeling maken, omdat zijn ontdekker reeds meer dan twintig jaren als een bekwaam arts en goed waarnemer bekend is, die aan den verderen bouw zijner leer met onvermoeiden ijver voortwerkt, en tegelijkertijd zijn naam als een geneesheer met een gelukkige hand in het genezen heeft bewaard.”

Naar het mij voorkomt, was het minder de grootsche ontdekking zijner therapie, die Hahnemann bij duizenden zijner collega's in miscrediet bracht, als wel zijne *stoute veroordeeling van de overdreven aderlatingen van zijn tijd*, die later ook door de physiologische school van Weenen werden ter zijde gesteld.

Toentertijd schreef Professor Heinroth, een groot tegenstander van Hahnemann, in zijn „Anti-Organon:” „Waar blijft nu de hooggeroemde ervarenheid van Hahnemann's ziekte-behandeling, als hij het aderlaten bij longontsteking verwerpt?” En Professor Riecke in Tübingen schreef: „De homoeopaten zullen wel vanzelf weer tot de aderlatingen terugkeeren!” Professor Gmelin in Heidelberg meende: „In alle geneeskundige scholen is de noodzakelijkheid van het aderlaten erkend, slechts het homoeopathische systeem maakt hierop een uitzondering!” *Wat een geluk!* kunnen wij er aan toevoegen.

Hoogst ongepast vond de toenmalige geneeskundige school de publieke uiting van Hahnemann, die tegen het 4 maal achter elkaar aderlaten van den 67-jarigen keizer Leopold II protesteerde. De doorluchtige patiënt stierf ten gevolge van deze „rationeele” methode aan verzwakking.

Het willekeurige aderlaten bij alle mogelijke ziekten was aan de orde van den dag. Hahnemann trad tegen dit bijgeloof op, en bedierf daardoor het zaakje der artsen en barbiers! Vandaar die vijandschap.

Evenals Hahnemann wegens zijne overtuiging werd vervolgd, zoo ging het ook met velen zijner volgelingen, o. a. den hoogvereerden arts Dr. Clotar Müller in Leipzig, met wien zijne bevriende collega's geen omgang meer wilden hebben van het oogblik af, dat hij zich voor de Homoeopathie verklaarde. Hetzelfde lot onderging de chef-arts van het groote Huller-hospitaal, Dr. Horner, toen hij in zijne kliniek homoeopathische middelen ging aanwenden. Het „College of physicians” duldte geen homoeopaten onder zijne leden. Niettegenstaande zijn er honderden van homoeopathische ziekenhuizen in Engeland. Vele allopathische artsen *koopen en gebruiken*, zooals mij de uitgever van Ruddock's homoeopathische bibliotheek zeide, homoeopathische werken!

Het moet ons toch eigenlijk bevreedden, dat de heeren collega's der oude school zich nog steeds zoo aan de kleine geneesmiddeldosen der Homoeopathie stooten, daar het een bewezen zaak is, dat het *zieke* organisme veel prikkelbaarder is dan het *gezonde*, en derhalve dergelijke minimale doses juist noodig heeft. Laat ons zien. Het gezonde oog verdraagt vol verrukking een zee van licht, terwijl het zieke oog voor den geringsten lichtprikkel gevoelig is; een gezond oor verneemt met genoegen klokkengelui, kanonnendonder en ruischende muziek, terwijl het zieke gehoororgaan door het geringste geruisch pijnlijk aangedaan wordt. De homoeopaat *neutraliseert* in dit geval de prikkelbaarheid van het zieke orgaan door een gelijksoortigen geneesmiddelprikkel, en rekent dus op wetenschappelijke wijze met *gelijksoortige* grootheden.

Doch ik hoor vragen: Wat betekent dat: neutraliseeren? Een toon, een lichtstraal wordt door een gelijksoortigen, sterkeren gedekt. Een bewegingsverschijnsel wordt door een gelijksoortig, intensiever verschijnsel geneutraliseerd, opgeheven. Gelijksortige richtingen worden tot elkaar aangetrokken. Gelijksortige prikkels verbinden zich met elkaar, worden door elkaar geneutraliseerd. De verschijnselen van de natuurlijke ziekten worden als 't ware door de verschijnselen der sterkere, gelijksoortige, kunstmatige ziekten geneutraliseerd.

Dit is natuurlijk slechts theorie, maar hoe is zij te verstaan? Welnu, ik denk, dat de geneesmiddelen de kracht hebben, den gezondheidstoestand van het lichaam te veranderen. Daardoor worden zij juist geneesmiddelen en vernietigen het ziekte-proces. In 't algemeen worden de menschen door *geneesmiddelprikkels* sterker aangegrepen, dan door de *natuurlijke, ziekmakende* prikkels. Want in het tegenovergestelde geval zouden er, vooral bij een epidemie, veel meer menschen ziek moeten worden, dan het geval is. Men gaat dus mijns inziens niet mis, als men aanneemt, dat de kunstmatig te voorschijn geroepen ziekte de sterkere is, die de natuurlijke ziekte opheft, neutraliseert. Bij dit principe van gelijksoortigheid komt dus nog een antagonistische neiging te pas, die men niet mag overzien.

Het zoo even genoemde principe der gelijksoortig-

heid is eigenlijk slechts een vorm, en berust op de overeenstemming in vorm van physiologische geneesmiddelproeven met pathologische toestanden, wat zelfs leeken kunnen begrijpen. Het begrip „gelijksortig” bevat slechts een *qualitatieve* betrekking tusschen de twee te vergelijken onderwerpen. Twee geneesmiddelen of twee ziektoestanden kunnen *gelijksortig* zijn, zonder *aan elkaar gelijk* te zijn, wat men wel in 't oog moet houden, om domme vergelijkingen te vermijden.

Het is dus de *hoedanigheid* en niet de *hoeveelheid*, die bij het toedienen der artsenij in aanmerking komt. De *hoeveelheid* der artsenij bewerkt niet de genezing; neen! enkel en alleen wordt deze bewerkt door den *prikkel* der artsenij, daar deze de „natuur-geneeskraft,” d. i. het weerstandsvermogen van het organisme tegen het ziekteproces tot grootere werkzaamheid opwekt. Het zieke organisme heeft rust noodig; *z66* wil het de natuur. Wie een zieke met groote hoeveelheden artsenij trakteert, om hem gezond te maken, lijkt op den koetsier, die een uitgeput paard door zweepslagen wil voortdrijven. Een verstandig arts handelt nooit op deze wijze!
(Slot volgt.) D^r. J. v.

EEN BRIEF UIT TRANSVAAL.

MIDDELLAGER (SWAZIELAND) 2 Dec. '99.

Den Weledelen Heer H. C. Voorhoeve Jzn.
Den Haag.

Weledede Heer!

Uwe beide brieven van 9 en 20 Oct., als ook de briefkaart van 23 Oct. ontving ik den 29sten Nov.

Het verblijdde mij zeer daaruit te vernemen, hoe er in Holland aan ons gedacht en voor ons gewerkt wordt.

Zulke bewijzen van liefde en deelneming in onze rechtvaardige zaak geven ons moed en kracht om den aangevangen strijd voort te zetten.

Ontvangt U bij dezen met alle vrienden der Hom. in Nederland mijn hartelijken dank, en voorzeker ook die van alle strijdenden voor het toezenden dier Apotheekjes. Zij zullen hier te pas komen, want bij vele commando's mist men de hulp van een dokter. In het lager, waarin ik mij bevind, rust de behandeling der zieken ook hoofdzakelijk op mij. En de gezonden middelen zullen *mij* vooral te pas komen, daar de mijne bijna gedaan zijn, en ik de in Augustus uit Leipzig verzonden middelen nog niet heb ontvangen. De meeste ziekten ontstaan door 't natte weer. Geen wonder ook! Twaalf dagen achtereen hadden wij geen zon gezien, dag en nacht regende het, en met de natte kleeren aan gingen wij dan maar slapen op een matras, die op het natte gras werd neergelegd.

Een zeildoek, waardoor het water eindelijk heendruppelt, is de eenige beschutting, die wij hebben. Ja, velen onzer hebben zich in 't begin van Oct. nog meer moeten behelpen. In een regenjas gewikkeld, lagen zij zonder eenige beschutting boven zich, maar op den natten grond. Is het wonder, dat velen nu en na den oorlog daarvan ziek worden? Met blijdschap zullen Uwe medicijnen dan ook ontvangen worden.

Aan de Regeering heb ik van deze zending dadelijk

bericht gezonden met verzoek deze kisten spoedig uit Delagoa-baai te laten opzenden en mij de beste manier op te geven om deze Apotheekjes *z66* te verdeelen, dat het doel bereikt worde. Den vrachtbrief verzond ik dadelijk aan den heer Pott, hem ook een spoedige doorzending verzoekende. Zoodra de kisten hier zijn aangekomen, zal ik U daarvan mededeeling doen.

Tot heden heeft de Heere onze wapenen zeer gezegend. Nederlagen hebben de Boeren nog niet geleden, want zelfs als zij zich moesten terugtrekken, wisten de Engelschen daarvan geen voordeel te trekken. Ongeveer 10000 Engelschen zijn reeds gedood en gevangen en velen zijn gewond; van de Boeren zijn nog geen 150 dood, 205 gevangen en een 300 gewond.

Zulke waarheden zullen echter door de Engelsche couranten niet verapreid worden. Ik geloof niet, dat de Engelschen ééne groote overwinning zullen behalen. Half Natal en een groot deel der Kaapkolonie is reeds aan de Z. A. R. of aan den Vrijstaat onderworpen.

De Heere schenke ons verder Zijnen zegen en geve ons een spoedigen vrede!

Na U en de Vrienden der Hom. nogmaals hartelijk bedankt te hebben voor hunne gaven, verblijf ik na vriendelijke groeten,
Uw dw. dienaar

N. JAC. ZERBST.

Beantwoording van vragen.

H. te R. — Het door Dr. Goullon aanbevolen tandpoeder bestaat uit gelijke deelen melksuiker en fijngestampte houtskool en kan door iederen apotheker gemakkelijk bereid worden. De firma Wed. Vrijdag Zijnen deelde ons mede, dat dit tandpoeder ook vroeger reeds veelvuldig werd aangewend en door haar in doozen van 30 gram tegen 25 cents wordt afgeleverd.

P. C. te B. — Het Graham-brood kan door iederen bakker worden gereedgemaakt. Het wordt bereid door het graan in zijn geheel te malen, en dit met de zemelen tot deeg te verwerken.

G. v. W. te H. — Een van de middelen om wratten te doen verdwijnen, is het bevochtigen van deze met Thuja-tinctuur, één of twee maal per dag. Zijn er vele wratten aanwezig, dan geve men tegelijkertijd Thuja occidentalis inwendig, 3 maal per dag 2 droppels der 6de decimale verdunning. Als inwendige middelen worden verder genoemd: Calc. carb., Causticum, Dulcamara, Natrum muraticum.

W. te L. — Op welke wijze de bezwaren, veroorzaakt door het verblijf in „stovendamp” — b.v. bij het spreken in een kerkgebouw — het snelst worden weggenomen, hangt af van den aard, waaronder deze bezwaren zich voordoen. Bestaan deze voornamelijk in hoofdpijn, tegenzin in eten, etc., dan zou men, om het juiste homoeopathische te kunnen kiezen, moeten weten, waar deze hoofdpijn gezeteld is, op welke wijze zij zich uit, etc. Eén enkel geneesmiddel bestaat daartegen niet, tenzij men als radicaal middel zou kunnen aanwenden het verwijderen der stoven!

Z. te K. — Het geschikste lager voor een zenuwlijder is ongetwijfeld de matras, niet het veeren bed. Lichte bedekking is daarbij wenschelijk; op welke wijze hij zich des nachts het best te slapen legt, is afhankelijk van de individueele behoefte van den patiënt. De een zal liever meer horizontaal, de ander liever hoog liggen.

AFDEELINGEN.

Van den Secretaris te Arnhem ontvingen wij bericht, dat het Bestuur dier Afdeling thans is: M. Temminck Voorzitter, H. M. Kuyper Onder-Voorzitter, Wilhelminastraat 15. F. C. van Rijn Secretaris, Weverstraat Oosterbeek. K. M. Kriellaart Penningmeester, Klingelbeek 33. J. T. Wouters Arts, Spijkerstraat 107.

ADVERTENTIËN.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE.

van Dr. ARTHUR LUTZE, ... per K.G. f 0.60,
van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

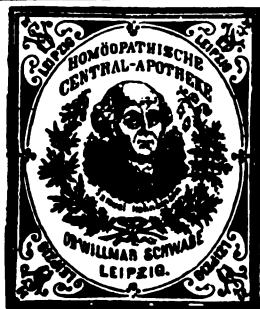
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237.

Rotterdam.

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van DR. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huls-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: Internationale Apotheek van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, AMSTERDAM, Hellige Weg, hoek Singel

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post *f* 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD:

Algemeene Vergadering. — Pest. — Gezondheidsregelen voor gezonden en zieken. — Oorlogs-Zakapothekjes voor Transvaal. — Advertentiën.

DE ALGEMEENE VERGADERING

Wij vestigen de aandacht van de Leden en Begunstigers onzer Vereeniging op de jaarlijksche algemeene vergadering, welke volgens de annonce in dit nummer zal plaats vinden op Woensdag den 25en April, des namiddags ten 1½ uur, in het Gebouw „Irene,” Keistraat te Utrecht; en wij vertrouwen, dat allen, die in den bloei onzer Vereeniging en in de bevordering der Homoeopathie in ons land belangstellen, door hunne aanwezigheid en deelneming aan de besprekingen daarvan het bewijs zullen leveren.

Het zij ons vergund hierbij de opmerking te voegen, dat ook vrouwen, die leden onzer Vereeniging zijn, deze Vergadering bijwonen, aan de bespreking deelnemen en hunne stem uitbrengen kunnen.

P E S T.

De reden, dat ik ditmaal ook het een en ander over de pest en hare homoeopathische behandeling wensch mede te deelen, is niet daarin gelegen, dat wij binnenkort een pest-epidemie zouden te wachten hebben, maar omdat ik geloof, dat onze lezers, nu de pest zich zelfs in Europa reeds vertoond heeft, gaarne iets naders omtrent dezelve vernemen zullen, en het hun belang zal inboezemen te hooren, dat ook tegenover deze gevreesde en moorddadige ziekte de Homoeopathie niet geheel machteloos staat.

De pest kan men het best een acute infectie-ziekte noemen, waarbij het tot ontsteking van uitwendig of inwendig gelegene lymphklieren komt, met een groote neiging tot verettering. Er bestaan verschillende graden van, om welke reden men ook een verdeling in een lichten, een middelmatig zwaren en een zeer hevigen vorm heeft voorgelagen. Beter is het evenwel de pest-gevallen te verdeelen naar de wijze van optreden en naar de organen van het lichaam, die aangetast worden.

Vooreerst heeft men dan de *klier-* of *bubonensest*, als den meest voorkomenden vorm. Bij dezen ontstaat een min of meer sterke zwelling van een of meer lymphklieren — meestal een liesklier, een okselklier of ook een halslymphklier, somtijds ook een dieper gelegen klier.

De in de tweede plaats voorkomende vorm is de *pest-pustel* of *pest-karbonkel*. Deze begint als een klein, rood, zeer pijnlijk, op een vloobest gelijkend vlekje, waaruit zich in korten tijd een blaasje met troebelen inhoud vormt. In het eene geval blijft het hierbij, in andere gevallen ontstaat in het omliggend weefsel een hard infiltraat, 't welk in een diep invretenden karbonkel en daarna in een gangraeneuze zweer verandert.

De derde vorm is de *pest-pneumonie*, waarbij de longen het voornamelijk aangetaste orgaan zijn. Deze vorm heeft bijna geheel het verloop van een hevige longontsteking, die als pest-pneumonie gewoonlijk alleen te herkennen is door microscopisch onderzoek van hetgeen bij het hoesten wordt opgegeven.

Gewoonlijk begint de pest-ziekte plotseling. Wel treden in sommige gevallen enkele uren of dagen vóór het uitbreken der eigenlijke ziekte eigenaardige verschijnselen op van groote moeheid, lusteloosheid, hoofdpijn enz., doch in de meeste gevallen begint de ziekte plotseling met een stekende, brandende of doffe pijn daar waar de lymphklierzwelling, de pustel

of de pneumonie zich begint te ontwikkelen. Spoedig wordt deze pijn gevolgd door een gevoel van huiverigheid of koude rillingen, waarbij de lichaamstemperatuur begint te stijgen en tot 39°, 40° of hooger klimt.

In den aanvang bestaat bijna steeds een gevoel van duizeligheid, die dikwerf van misselijkheid of braken vergezeld gaat, niet zelden ook van hartzwakte of zelfs van totale inzinking der krachten (collapsus).

Tijdens een epidemie zal het stellen van de diagnose derhalve geen groote moeielijkheden opleveren. Gewoonlijk is zelfs het ziektebeeld, wanneer men den patiënt voor het eerst ziet, reeds geheel ontwikkeld. Met starenden blik, opgezet gelaat, het wit der oogen sterk rood beloopend, ligt de patiënt te bed, hetzij in een toestand van groote zwakte, slaperig, en zacht in zichzelf mompelend, of zich onrustig heen en weer werpende. Onderzoekt men den patiënt dan nauwkeurig, zoo vindt men gewoonlijk reeds onmiddellijk den plaatselijken ziektehaard, hetzij een gezwollen, pijnlijke klier (een bubo), een huidpustel of het begin eener longontsteking.

Geldt het evenwel op zichzelf staande gevallen, die licht het uitgangspunt van een epidemie kunnen worden, dan is het stellen der diagnose vaak zeer moeielijk, vooral daar dergelijke gevallen in den regel een goedaardig verloop hebben. Onder zoodanige omstandigheden zal de diagnose alleen met zekerheid kunnen gemaakt worden door microscopisch en bacteriologisch onderzoek, d. w. z. door het aantoonen van den pest-bacil.

Dat toch ook bij deze besmettelijke ziekte bacillen de oorzaak van al de ellende zijn, is thans als vaststaand aan te nemen. Zoowel in den inhoud der bubonen, in het spuwsel der door pest-pneumonie aangetastten als in het bloed der pestlijders heeft men in grooten getale bacillen gevonden, die, op proefdieren overgebracht, de karakteristieke verschijnselen der pest te voorschijn roepen.

Nu is het zeer opvallend, dat men ten allen tijde waargenomen heeft, hoe aan een pest-epidemie onder de menschen steeds een soortgelijke epidemie onder de ratten voorafgaat. De studie van de verbreiding der pest in Indië heeft dan ook aan het licht gebracht, dat inderdaad de ratten als verspreiders dezer ziekte moeten aangemerkt worden.

Talrijk zijn de gevallen, waarbij personen, die doode ratten hadden aangeraakt, binnen drie dagen de pest kregen. Zoo maakt de pest ook vele offers onder hen, die in granen of meel arbeiden, en die dus veel met ratten te doen hebben, terwijl Europeanen, die in goed gebouwde, ratvrije huizen wonen, bijna niet aangetast worden.

Aangezien evenwel uit de onderzoekingen gebleken is, dat het bloote aanraken van ratten, die aan de pestziekte bezweken zijn, niet voldoende is, om de bacillen over te brengen, maar daarbij steeds de een of andere kleine verwonding of ontveling mede aanwezig moet zijn, heeft men zich de vraag gesteld, op welke wijze de bacil van den rat op den mensch zoo veelvuldig overgebracht wordt. En wat is toen na langdurige proefnemingen gebleken? Dat er op de zieke ratten tal van vlooiën zitten, die het pest-

gif in zich opnemen, en zoodra zij op den mensch (door aanraking van den rat) overgebracht worden, deze door hun beet met het pestgif (de bacillen) besmetten.

De eenige wijze, waarop de mensch besmet kan worden, is dit evenwel niet. De eene mensch kan ook den anderen mensch besmetten, hetzij direct, hetzij door lijf- en beddegoed, doch deze wijze van overbrengen komt veel minder voor; en is dus het niet in aanraking komen met ratten, en in de tweede plaats groote zindelijkheid en reinheid de hoofdeische tot het niet besmet-worden door pestbacillen.

Zooals ik reeds zeide, bestaat in den aanvang der pestziekte bijna steeds een gevoel van duizeligheid. Buitendien valt bij alle vormen der pest reeds vroeg een hooge graad van hartzwakte waar te nemen, die dan ook zoo vaak tot hartverlamming voortschrijdt, zoodat de dood van den patiënt het gevolg is.

Het meest leidt de *pest-pneumonie* tot dit noodlottig einde, gewoonlijk zelfs in zeer korten tijd; minder dikwijls heeft de pest-pustel of pest-karbonkel en de klier- of bubonenpest dit ongunstig verloop. Er komen evenwel ook buitengewoon snel verlopende gevallen voor, waarbij, nog voordat de ziekte een plaatselijken ziektehaard vertoont, zelfs nog voordat de lijder weet, dat hij ziek is, de dood plotseling intreedt.

Gewoonlijk heeft op den 3^{den} of 4^{den} dag sinds den aanvang der ziekte een daling der temperatuur plaats. Is deze zeer aanzienlijk, dan sterft de patiënt; in minder ernstige gevallen overleeft de patiënt deze daling, en blijft of verder koortsvrij en geneest, of er komt later opnieuw een verheffing van koorts, waarna dan de lijder weder bezwijken kan of toch nog er doorheen komt.

In het algemeen is de sterfte aan de pest verbaazend groot; in vele epidemieën genezen er slechts 10 %, in andere toch nog 40 %. Het gemiddelde sterftecijfer moet evenwel gerekend worden op 70 à 80 %, zoodat er van honderd lijders slechts 20 tot 30 in het leven blijven.

Bij een homoeopathische behandeling schijnt het nu inderdaad mogelijk te zijn — wij kunnen dit tot onze vreugde mededeelen — dit aanzienlijk groote sterftecijfer tot een geringer cijfer te brengen.

Zooals reeds vroeger in een beantwoording op een vraag uit Transvaal door ons werd gezegd, zijn *Arsenicum album*, *Lachesis*, *Crotalus* en *Cobra* de middelen, waarop wij in deze ziekte het meest ons vertrouwen moeten stellen, in aanmerking nemende de verschijnselen, die deze artsenijen bij het beproeven opgezonden te voorschijn brengen.

Welnu, Majoor Deane heeft — zoo bericht ons de *Monthly Homoeopathic Review* — met deze en nog enkele andere medicamenten toegerust, in Indië beproefd, wat de homoeopathische geneeswijze bij deze doodelijke ziekte vermag uit te richten.

De sterfte bij de gewone behandeling, zoo zegt hij, bedraagt tusschen 60 en 95 %, gemiddeld is zij 70 tot 80 %. Bij 500 gevallen, die ik zelf behandelde, had ik een sterfte van 54 %, — dus 6 % minder dan het gunstigste cijfer onder allopathische behandeling; bij mijne laatste 19 gevallen, toen ik reeds meer ondervinding had opgedaan, kwamen slechts 6 sterf-

gevallen voor, d. i. derhalve ongeveer 31 % — een resultaat, dat ik hoop ook verder te bereiken.

Crotalus en Cobra (*Naja tripudians*), beide slangengiften, wendde Deane aan als onderhuidscbe inspuitingen, en dat deze zijne methode en zijne daardoor verkregen resultaten de aandacht van andere geneeskundigen getrokken heeft, wordt wel het best bewezen door hetgeen de speciale correspondent van „the Lancet” den 8sten Juli l.l. schreef:

„Kans op hulp bij de behandeling van de pest is van een weinig verwachten kant aan het licht getreden door de inenting van slangengif. Zoover zij beproefd is, schijnt zij door een bijna onmiddellijke verbetering in den toestand gevolgd te zijn. Het gif der Cobra, met glycerine vermengd, heeft men onderhuidsch ingespoten. Het aantal der aldus behandelde gevallen is nog te gering, om een vergelijkende statistiek te kunnen opmaken; maar volgens de berichten heeft men na de inspuiting een snelle en duidelijke verbetering waargenomen. Het is voor het oogenblik moeielijk, het rationeele dezer handelwijze in te zien; wellicht staat het gif der pest en dat der cobra-slang in een antagonistische verhouding in hunne werking op het zenuwstelsel. In ieder geval moeten wij verdere experimenten in deze richting met groote belangstelling afwachten.”

Welnu, de „weinig verwachte zijde,” vanwaar er hoop bestaat op goede hulp bij de behandeling van pest, is — het homoeopathische kamp met zijn wel toegerust arsenaal aan op gezonden beproefde artsenijen! En het rationeele dezer behandelingswijze staat onder de therapeutische wet der gelijksoortigheid — het *similia similibus curantur* — waardoor majoor Deane zich liet leiden en die reeds vele homoeopathische geneesheeren er toe bracht, juist het slangengif te beschouwen als een werkzaam en genezend agens bij pest!

D^r. N. A. J. V.

GEZONDHEIDSREGELN VOOR GEZONDEN EN ZIEKEN.

Gezondheid is de grootste schat op aarde. Gewoonlijk wordt zij niet genoeg gewaardeerd door hen, die haar bezitten, en wordt men eerst door het gemis van dit heerlijke Godsgeschenk op het groote voorrecht eener goede gezondheid opmerkzaam gemaakt. Gelukkig zij, die uit de ondervinding, bij de een of andere ziekte opgedaan, nog *bijtijds* leeren, de regelen eener verstandige gezondheidsleer op zichzelf toe te passen.

Ziekten voorkomen is gemakkelijker dan ziekten genezen en een goede gezondheid te bewaren is gemakkelijker dan een verloren gegane gezondheid te herstellen. Op de levenswijze komt *veel* aan. **Matigheid** in alles is zeker een der beste middelen, om een goede gezondheid te bewaren. Daarbij **arbeid** en **lichaamsbeweging** en **veel oponthoud in de vrije natuur**. Dit zijn de **cardinaalpunten** voor allen, die gezond willen *zijn* en *blijven*. Het lichaam wordt daardoor **gesteekt** en **gestaald** tegen schadelijke invloeden van buiten af, en al wordt het dan ook eens **aangetast** door

de overal tegenwoordige ziektekiemen of door de miasmen van epidemiën, dan zal het toch eer in staat zijn, daaraan weerstand te bieden en een eventueelen ziekte-aanval eer doorstaan, dan een door onmatigheid verzwakt en door gebrek aan versche lucht en lichaamsbeweging verweekelijkt organisme.

Hahnemann, de groote baanbreker op het gebied der nieuwere geneeskunde, de man, die het onzinnige aderlaten en purgeeren met al de kracht zijner standvastige natuur veroordeelde, had ook een ruimen en verren blik op het gebied der *gezondheidsleer*. Met zijn scherp verstand zag hij heel goed de oorzaak van zoo menige ziekte en kwaal in een verkeerde levenswijze en onnatuurlijke kost. Misschien brengen wij in een volgend artikel daaromtrent nog eenige bijzonderheden die ons den grooten „Ontdekker der Homoeopathie”, ook in dit opzicht als een man met een groote dosis gezond verstand en praktischen zin begaafd doen zien.

Na hem hebben zijne volgelingen het ook niet laten ontbreken aan praktische aanwijzingen tot instandhouding eener goede gezondheid. Van niet gering belang is in dit opzicht ook het homoeopathische diëet, zooals dit bij ziekten voorgeschreven wordt en 't welk er steeds op uit is, ook *na* de genezing al het schadelijke uit de kost en levenswijze verwijderd te houden.

Wij meenen onzen lezers geen ondienst te doen, als wij van een aantal goed beproefde gezondheidsregelen, zooals die door tal van homoeopathische artsen van den ouderen en nieuweren tijd geheel of gedeeltelijk aanbevolen en goedgekeurd en ook hier en daar in hunne geschriften gevonden worden, en zooals deze o. a. door den bekenden schrijver Fellenberg zijn samengevat, op beknopte wijze een overzicht geven.

Gelijk het Duitsche spreekwoord terecht zegt: „Kürze ist des Witzes Seele,” zoo moet men ook van een stel gezondheidsregelen het „kort en krachtig” met recht kunnen roemen, zoo men ze voor *een ieder* toegankelijk en licht begrijpelijk wil maken. Geen lange theoretische verklaringen of wijsgeerige verhandelingen, maar *praktische* regels, aan het leven getoetst en aan de natuur ontleend. Ook de Homoeopathie in hare veroordeeling van alle sterk werkende geneesmiddelen geeft ons menigen nuttigen wenk op dit voor iedereen zoo uiterst belangrijk gebied. Doch ter zake. Wij beginnen de rij der **gezondheidsregelen voor gezonden en zieken** met:

1. **Matigheid** is de voornaamste voorwaarde tot instandhouding eener goede gezondheid!

Reeds de oude Romeinen hadden de spreuk: „Natura paucis contenta,” d. w. z. „de natuur is met weinig tevreden.”

2. **Weinige** menschen sterven van honger, maar **vele** tengevolge van **onmatigheid** en **zwellgerij!**

Het is een feit, dat de meeste menschen, vooral zij, die een *zittende* levenswijze leiden en *geen* lichamelijken arbeid verrichten, *veel te veel* eten en drinken — vooral *sterke* dranken!

3. Men ete niet, voordat men **honger** heeft!

Deze regel is wel niet voor alle menschen geldig en vooral niet voor zwakken en gebrekkigen,

maar over 't algemeen is zij toch waar, want honger is de beste *kok* en in vele ziekten de *beste* dokter!

4. Men gebruike niet te vele maaltijden!

Drie maaltijden per dag, waarvan de *hoofd-maaltijd* op het midden van den dag valt, zijn volkomen voldoende voor gezonde menschen. Een *hongerige* maag verteert het voedsel tienmaal beter dan een maag, die *nooit tot rust komt*. Slechts datgene, wat *volkomen* verteerd wordt, herstelt de verbruikte krachten — datgene daarentegen wat niet verteerd wordt, is het lichaam tot last en ballast, en veroorzaakt verzwakking. Een oude spreuk zegt: „De mensch leeft niet van hetgeen hij eet, maar van hetgeen hij *verteert!*”

5. Men vermijde streng alle zoogenaamde eetlust-bevorderende likeuren, zooals anisette, absinth, vermouth, enz.

Al deze prikkelende middelen onderdrukken den *natuurlijken* eetlust door het opwekken van een *kunstmatigen* appetijt, waardoor men tot *te veel eten* verleid wordt. Wie aan deze gewoonte verslaafd wordt, kan er zeker van zijn, op den duur zijn goede gezondheid te verspelen.

6. Men ete nooit meer, dan tot verzadiging dient!

Naar het oordeel van vele ervaren artsen worden meer dan de helft van alle ziekten (natuurlijk de epidemische ziekten uitgezonderd) veroorzaakt door stoornissen der spijsvertering. Het is een feit, dat alle menschen, die een hoogen ouderdom bereikten, een *goede maag* en een *gezonde spijsvertering* hadden en daarbij matig en ingetogen leefden. Wie derhalve gaarne — zooveel van hem zelf afhangt — er toe bij wil dragen tot op hoogen ouderdom een goede gezondheid te bewaren, houde zijn maag in eere en zorg voor haar welzijn door het vermijden van alle *sterk werkende* allopathische geneesmiddelen en door matigheid in eten en drinken (vooral van alcoholische dranken.)

7. Men ete langzaam en kauwe alles goed!

Door het kauwen worden de spijzen klein gemaakt en met speeksel vermengd, zoodat zij gemakkelijk door de maag kunnen bewerkt worden. Vele maagkwalen en pijnen worden veroorzaakt door *te haastig eten* en *te weinig kauwen*. „Gut gekaut ist halb verdaud,” zegt het duitse spreekwoord.

8. Men ete en drinke niet te heet!

Warmer dan bloedwarm (30° R. of 37° C.) mogen de spijzen en dranken in den regel niet zijn. Door te heete spijzen en dranken worden de maagslijmvliezen verslapt en ontstaan maagkrampen en maagzweren. Ook voor *de tanden* is het gebruik van te heete spijzen en dranken zeer schadelijk, vooral als daarmede het drinken van ijskoud water gepaard gaat. Niet het minst door het in den wind slaan van deze regelen lijden zoovele Amerikanen aan dyspepsie en carieuze tanden!

9. Men ete des avonds nooit te veel!

Een gezonde, rustige slaap is de belooning

voor het opvolgen van dezen raad. Vroeger dan twee uren na den laatsten maaltijd ga men niet te bed, daar een volle maag den slaap stoort.

10. Men vermijde uitsluitend gebruik van vleesch-spijzen, als ook het uitsluitend gebruik van plantaardige voedingsmiddelen.

Te veel vleesch verhit het bloed en is schadelijk voor het zenuwstelsel, terwijl uitsluitend plantaardig voedsel de spijsvertering bemoeilijkt en verslapt. Voor den mensch is dus over 't algemeen de *gemengde* voedingswijze het meest geschikt.

11. Men vermijde het dagelijksche gebruik van spuitwater, selterswater en dergelijke minerale wateren.

Door het *aanhoudend* gebruik van zulke minerale wateren wordt dikwijls de grond voor maagziekten gelegd. Geneeskrachtige stoffen mogen nooit *voortdurend* en *dagelijks* gebruikt worden, wil men niet schade aan de gezondheid lijden.

12. Wie het rooken niet goed verdraagt, moet het liever geheel laten, daar het dikwijls nadeelig werkt op de ademhalings- en spijsverteringsorganen.

In geen geval mag men bij het rooken veel spuwen en nog verkeerder is het, den rook in te slikken. Over 't algemeen is het voor lijders aan borst- en maagziekten niet geraten te rooken, er kunnen echter gevallen van chronische hoest voorkomen, waarbij het rooken, als de patiënt er aan gewend is, niet schaadt. Steeds wende men zich echter in zulke gevallen om raad tot een homoeopathischen arts.

13. Men dwinge een zieke, vooral in het begin der ziekte, nooit tot eten!

Honger en vasten zijn dikwijls de beste artseneij. Niets vermeerdert de koorts zóó zeer, als het eten van vleesch, vooral met tegenzin. Men leere in dit opzicht van de dieren, die, door hun instinct gedreven, in ziekten voedsel weigeren en zeer weinig vreten. Hun instinct leert hen, dat zij door honger en vasten weer gezond moeten worden.

14. Men behandle reconvallescenten, d. w. z. van een zware ziekte herstellenden, evenals kleine kinderen.

Zij moeten *dikwijls* (alle twee uren) eten, doch slechts *weinig* tegelijk en slechts zeer licht verteerbare spijzen genieten. Daarbij *veel* slapen.

15. Als men tegen de maag gezondigd heeft, d. w. z. als men te veel gegeten heeft of zich de maag met onverteerbare stoffen heeft overladen, vaste men onvoorwaardelijk, d. w. z. men onthoude zich geheel van vaste spijzen, om de maag tijd te laten, het overtollige voedsel te verwerken en drinke daarbij *veel frisch water*.

Na te veel inspanning moet de maag *rust* hebben, evenals het lichaam na zwaren arbeid. Deze methode is dikwijf geheel voldoende om het kwaad in het begin te stuiten. Zoodra de eetlust weer verschijnt, heeft men gewonnen spel.

Waterdrinkers blijven over 't algemeen gezonder dan bier-, wijn- of sterkedrank-drinkers, komen allerlei ziekten gemakkelijker te boven en worden ouder. Water is de *natuurlijkste* en *gezondste* drank. Natuurlijk moet het water frisch en vrij van

schadelijke bestanddeelen zijn. Als men op reis is en weet niet zeker of men goed water voor zich heeft, kan men door wat citroensap of citroenzuur het water drinkbaar maken.

16. Men neme zich in acht voor alle **braakmiddelen en purgeermiddelen**, die gewoonlijk overbodig zijn, als men de vorige regel opvolgt.

Deze sterk werkende middelen zijn voor de maag en de ingewanden hoogst schadelijk. Het geregelde gebruik van purgeermiddelen is een spelen met vergif. Slechts door een verstandig diëet in verbinding met de fijn verdunde passende homoeopathische geneesmiddelen kan men een zieke maag genezen; nooit bereikt men dit doel door sterke braak- en purgeermiddelen, waardoor integendeel de maag *verzwakt* wordt.

17. Na **opwinding, schrik, ergernis** of drift etc men zoo min mogelijk!

Dikwijls ontstaan maag- en leverkwalen door onmatigheid in het gebruik van spijs of dranken gedurende of vlak na heftige gemoedsbewegingen.

18. Men gewenne er zich aan **des morgens** na het opstaan **een glas frisch, koud water** (ten minste als men zuiver en gezond water kan krijgen) te drinken.

Deze gewoonte sterkt de maag en is tevens een goed middel tegen verstopping.

19. Eveneens drinke men **des avonds** voor het te bed gaan **een glas frisch water**.

Hierdoor wordt een rustige gezonde slaap bewerkt. Zuiver water is de beste slaapdrank.

20. Men vermijde het gebruik van de zoogenaamde **slaapmiddelen**, vooral als zij alcohol of opium bevatten.

Met alle deze slaapmiddelen, vooral ook met het *Chloraal*, wordt veel misbruik gedreven. Het voortdurend gebruik onderdrukt langzamerhand den natuurlijke slaap geheel en al. De slaap, die op kunstmatige wijze bewerkt wordt, is nooit verfrisschend. Natuurlijk kunnen er gevallen voorkomen, waarin de arts het noodig oordeelt, een zieke een slaapdrank voor te schrijven, doch deze zijn zelden en kunnen dikwijls door het gebruik van de passende homoeopathische middelen vermeden worden.

21. Men zij niet al te zeer **bevreesd** voor **verstopping**, als deze niet dagen lang duurt.

Reeds Hahnemann heeft terecht beweerd, dat de geneigdheid tot verstopping minder gevaarlijk is dan de geneigdheid tot diarrhée. Bij langdurende verstopping gebruike men lavementen van gewoon water of van water met wat zout of glycerine. Door het gebruik van passende homoeopathische middelen in verbinding met een juist uitgezocht diëet (vooral *Grahambrood* niet te vergeten!) kunnen de meeste verstoppingen genezen worden.

22. Men denke niet, dat **diarrhée** steeds **gevaarlijk** is en **steeds met geweld** moet onderdrukt worden.

Dikwijls is diarrhée een middel tot zelfbehoud der natuur, daar op deze wijze schadelijke en giftige stoffen uit het lichaam verwijderd worden.

Daarom is het gebruik van stoppende middelen, zooals opium bij de cholera zoo onzinnig en gevaarlijk. Men moet de natuur *ondersteunen* door een passend diëet, rust en homoeopathische middelen, die de oorzaak der ziekte trachten te verwijderen.

Tegen een gewone diarrhée, die eens of tweemaal voorkomt, behoeft men gewoonlijk niets te doen. Zij moet evenwel geneeskundig behandeld worden, als zij langer duurt, pijnen veroorzaakt, te dikwijls terugkeert en zwakte nalaat.

23. Men zorge steeds voor dagelijksche behoorlijke **lichaamsbeweging!**

Over deze belangrijke regel, die een der voorname is tot instandhouding eener goede gezondheid, hebben wij in No. 1 van dezen jaarg. uitvoerig gesproken. Wij herhalen hier slechts de slotsom van onze beschouwingen, die luidde:

„*Een afwisseling van hoofdarbeid en lichaamsbeweging is bepaald noodzakelijk voor het in stand houden eener goede gezondheid en het bewaren van frissche kracht.*”

24. Men zorge steeds voor **reine, gezonde lucht** in de woningen!

Men opene daarom ook in den winter vlijtig de ramen en zorge voor *doortocht*, zonder zelf in den tocht te blijven. Men vermijde om dezelfde reden *vochtige* woningen, *vochtige* kamers, nieuwe, nog *niet voldoende droge* huizen.

25. Men passe den voorafgaanden regel ook vooral toe in de **ziekenkamer** en late steeds **frissche lucht** bij den zieke toe.

Niets bevordert de genezing zóó zeer als reine, frissche lucht, vooral bij besmettelijke en epidemische ziekten. Niets vertraagt de genezing meer dan onzuivere, bedorven lucht in de ziekenkamer. Natuurlijk zorge men er voor, dat den zieke geen *tocht* treffe en de temperatuur der kamer niet te laag worde.

26. Men vermijde **vochtige lakens en onderkleeders!**

Vochtige lakens en onderkleeders zijn zeer dikwijls de oorzaken van verkoudheidsziekten, zooals catarrh en reumatiek, ja zij kunnen zelfs de aanleidende oorzaak vormen van zware gezondheidsstoornissen, zooals verlamming en tering.

Is dit reeds voor gezonden waar, dan geldt het nog meer voor zwakke en ziekelijke menschen, die er steeds zorg voor moeten dragen, goedgedroogde onderkleeders en beddelakens te gebruiken.

27. Men vermijde **natte en koude voeten!**

Welke nadeelige gevolgen het zitten in de kamer met natte schoenen en kousen voor de gezondheid hebben kan, hebben wij uitvoerig besproken in het Artikel: „*Koude voeten*” in No. 1 van den 9^{den} jaargang van ons Maandblad. Men leze dit artikel na, om tevens de rationeele behandeling van *koude voeten* nog eens in de herinnering terug te roepen.

28. Men vermijde te **warme hoofdbedeksels.**

Het hoofd koel en de voeten warm houden, is een oude regel, die veel levenswijsheid bevat.

29. Men kleede zich warm, als men kan.

Vooral in het vochtige, wisselende klimaat van ons land is deze regel wel te behartigen. Beter *te warm* dan *te dun* gekleed, vooral in den *herfst*.

Te *dunne* kleeding heeft reeds menig een vroegtijdig in het graf gebracht. De naar verhouding zeer warme wollen kleeding der soldaten draagt veel bij tot de goede gezondheid, die zij over 't algemeen bezitten. In het voorjaar beginne men eerst dan met dunnere kleeders te dragen, als de winterkleeding werkelijk lastig begint te worden. Even verkeerd als het is, te dunne kleeding te dragen, even dwaas is het ook in den winter aan brandmateriaal veel te willen sparen. Flink stoken kost toch altijd nog minder dan ziekte, veroorzaakt door gebrek aan warmte. Natuurlijk schaadt ook hier overdrijving; voor hen die een zittende levenswijze hebben, is evenwel een kamertemperatuur van 15° R. onontbeerlijk.

30. Men houde de slaapkamers koel!

In den zomer late men ook des nachts een raam in de slaapkamer of in een daaraangrenzende, met de slaapkamer in verbinding staande kamer geheel of gedeeltelijk open. In den winter is dit meestal onnoodig, daar dan door het verschil van de temperatuur der binnen- en buitenlucht van zelf genoeg circulatie der lucht door de muren en reten van ramen en deuren plaats heeft. Voor jonge gezonde menschen is het slapen in verwarmde slaapkamers schadelijk en verzwakkend. Aan ouden van dagen en zwakken kan het niet ontraden worden, al moet er de nadruk op gelegd worden, dat *ook voor hen* luchtversching tot de noodzakelijke levensvoorwaarden behoort. Is het woonvertrek tegelijk slaapkamer, dan verzuime men vooral niet voor het te bed gaan, de kamer nog eens behoorlijk te luchten, want het slapen in bedorven lucht is zeer ongezond.

31. Men dekke zich in bed, vooral des winters, goed toe!

Dit is vooral noodig, als men de slaapkamer koel houdt. Het beste zijn wollen dekens en *lichte* plumeaux, terwijl de *zware* veerenbedden niet aan te bevelen zijn, daar zij het lichaam te veel beknellen en drukken. Men mag des nachts in bed niet rillen van de koude, dit is nog gevaarlijker dan overdag, daar gedurende den nacht de temperatuur van het lichaam onder het gemiddelde van den dag zinkt. Dus goed toe dekken met twee of meer wollen dekens, maar niet met zware veerenbedden.

32. Men zij niet te angstvallig, als men des nachts eens zweet.

Een gering zweeten gedurende den nacht of tegen den morgen neutraliseert menige stoornis der gezondheid: verkoudheid, enz. die men overdag kan opgedaan hebben. Natuurlijk is buitensporig zweeten verkeerd en verzwakkend. Ook uit dit oogpunt zijn de zware veerenbedden te verwerpen.

33. Men trachte in 't zweet te komen, als men kou gevat, koorts en pijn heeft.

Het zweeten is een natuurlijke crisis, die de macht heeft, een ziekte in het ontstaan te breken. Niets is meer in staat, om een koortswerend zweet te voorschijn te roepen, dan het herhaalde innemen van *Aconitum*. Men wachte het uitbreken van het zweet geduldig af en onderdrukke het *niet!*

34. Als men zich ziek, rillerig gevoelt, trachte men niet daartegen aan te kampen, maar ga dadelijk te bed en trachte te zweeten.

Zeer dikwijls zijn een of twee dagen *rust, vasten* en *zweeten* in bed voldoende, om de ziekte te breken en te genezen, terwijl weerstand tegen de eischen der natuur zeer gevaarlijk is, ja doodelijke ziekten ten gevolge kan hebben en inderdaad dikwijls heeft.

Bij chronische ziekten, *die zonder koorts verloopen*, kan daarentegen het zich verzetten tegen onaangename verschijnselen somtijds van nut zijn.

35. Men worde niet ongeduldig, als de middelen niet dadelijk helpen.

Geduld in ziektegevallen is de beste bondgenoot van den arts en het geneesmiddel. Diët en rust zijn goede helpers. Zonder een rationeel, aan het bijzondere ziektegeval aangepast diët en een verstandige leefwijze helpt geen geneesmiddel!

36. Men vermijde schadelijke dingen, die men als zoodanig kent en heeft leeren kennen.

Een *volwassen* mensch moet zijn lichaam en zijne behoeften zoo goed kennen, dat hij weet wat goed en wat schadelijk voor hem is en wat hij moet vermijden, om gezond te blijven.

37. Men bedwingde de hartstochten en driften!

Elke hartstocht, aan welke men vrij spel laat, maakt ziek en kort het leven af. Matigheid, kalmte en bezadigheid (vermijden van toorn en gramschap) dragen veel bij tot het in stand houden eener goede gezondheid. De geest heeft een grooten invloed op het lichaam.

38. Men vermijde het daarentegen ook, een al te regelmatig, tot in het kleinste geregelde leefwijze te volgen.

Kleine onregelmatigheden en kleine afwijkingen van den regel (natuurlijk binnen de grenzen van fatsoen en zedelijkheid) verhardden het lichaam tegen de invloeden van buiten af en vermeerderen het weerstandsvermogen tegen die invloeden, aan welke men niet altijd bij machte is te ontkomen. Men gewenne zich dus ook aan *kleine* onregelmatigheden.

39. Na het eten ruste men een korten tijd, zoowel van lichamelijken- als van geestes-arbeid!

Lang slapen na het eten is verkeerd. Daarentegen is een *kort* middagslaapje voor vele personen, vooral oudere, van noode. In elk geval is hevige lichaamsbeweging en studeeren na het eten schadelijk en zelfs gevaarlijk. Reeds de oude Romeinen hadden de spreuk: „Plenus venter non studet libenter,” d. i. „een volle maag studeert niet gaarne.” Als de maag werkt, moeten de hersenen rusten. Alle dieren rusten na het eten; hun instinct leert het hun.

40. Men sta vroeg op en ga vroeg naar bed.

Te laat opblijven en te laat opstaan is gezond voor een ieder. Onder te laat opstaan verstaan wij, als men des zomers na 7 uur en des winters na 8 uur opstaat, en later opblijven dan middernacht of nog later is eveneens voor de gezondheid schadelijk. Wil men een weldadigen en verkwikkenden slaap genieten, dan ga men niet later dan om 11 uur te bed. Deze regel geldt voor gezonden en zieken. De laatsten en zwakke mensen moeten evenwel des morgens *wat langer* blijven slapen. Kinderen en ouderen van dagen hebben meer slaap noodig, dan jongelingen en gezonde volwassenen. Men gunne zich evenwel een *voldoende* slaap. Te weinig slapen is even schadelijk als te veel slapen. Daar de behoefte aan slaap zeer verschillend is, kan men geen voor een ieder geldende regel geven, maar over 't algemeen neemt men aan, dat 8 uren slaap, d. i. een derde van den dag en nacht, voor een volwassen en gezond mensch voldoende is.

41. Men legge niet zooveel gewicht op een lang leven, als wel op een welbesteed, nuttig en werkzaam leven!

Al zou men daardoor ook aan levensduur boeten, dan wint het leven toch aan *waarde*. De zorg voor een lang leven moet daarom aan het streven naar een welbesteed leven ondergeschikt zijn. Waar dus de plicht roept, zoeke men geen uitvluchten. De waarde van het leven bestaat niet in zijn lengte, maar in het nuttige gebruik van de krachten, door de Voerzienigheid geschonken tot het voordeel van allen. Overigens bewijst de ondervinding, dat menschen, die zich door een werkzaam, nuttig en welbesteed leven onderscheiden, zooals b.v. beambten en geleerden, dikwijls een hooger ouderdom bereiken, dan zij, die slechts voor *zich zelf* leven en ten koste van plichtsbechtiging alles angstvallig vermijden, wat hen zou kunnen schaden!

D^r. J. V.**OORLOGS-ZAKAPOTHEEKJES VOOR TRANSVAAL.**

De heer Zerbst schrijft mij dato 5 Febr., dat hij een paar weken vroeger in de drie groote bladen van de beide Republieken (Volksstem, Randpost en Expres) de volgende aankondiging had geplaatst:

Zakapotheken beschikbaar.

De heer N. J. Zerbst, Potgietershoop, adres P. K. Piet Retief, schrijft ons:

„Door bemiddeling van dr. Voorhoeve uit den Haag in Holland zal ik 300 Homoeopathische oorlogs-zakapothekjes ontvangen, zooals deze ook gebruikt zijn in den oorlog op Cuba. De vrienden der Homoeopathie in Holland hebben deze gelden bijeengebracht met het doel om die apothekjes onder de verschillende lagers te laten verdeelen, in de overtuiging dat deze gaarne zullen aangenomen en gebruikt worden. Honderd apothekjes zijn reeds door mij ontvangen. Alle vrienden der Homoeopathie die op commando zijn en zulk een apothekje wenschen te ontvangen tot gebruik voor zieken in hun lager, kunnen er één *gratis* van

mij ontvangen, indien zij mij slechts zoo spoedig mogelijk hun adres willen zenden. Zoolang de voorraad strekt zal ik ze versturen.

Hij heeft daarop zoovele telegrammen en brieven ontvangen, dat hij niet allen bevredigen kon. Den 1sten Febr. mocht hij eindelijk de eerste kist met 100 apothekjes en het kistje met de beide flesschen Camphora Rubini in goede orde ontvangen, en den 2den Febr. verzond hij 80 brieven en 70 pakjes met medicijnen en den dag van zijn schrijven 25 brieven en 20 pakjes. Twee honderd apothekjes had hij op verzoek der Regeering in Pretoria aan haar gelaten ter verdeeling onder de verschillende lagers; en van dezen had hij er 50 per telegraaf gevraagd om ze dadelijk te kunnen verzenden. Hij zegt daarna in zijnen brief:

„Ik geloof te spreken uit naam van allen, indien ik zeg: „Dank, hartelijk dank aan alle vrienden der Homoeopathie in Nederland, die hiertoe hebben bijgedragen. Velen zijn er, die in de lagers te Kimberley en Colenso deze medicijnen gebruiken. Te Kimberley is alleen een hom. *amateur* lagerdokter, die daar veel goed doet. Straks, misschien nog deze week, ga ik met mijne medicijnen naar Ladysmith, omdat daar ook velen zonder dokter zijn. Zoo hoop ik voldaan te hebben aan den wensch der homoeopathische vrienden. Veel werk en geschrijf heeft het mij gekost, doch dat had ik er gaarne voor over.”

Wij hebben dus wel succes op onze bezendingen en kunnen er ons over verheugen, dat wij niet alleen onze stamverwanten een gewichtige dienst bewezen hebben, maar ook tot bevordering der Homoeopathie zijn werkzaam geweest. Onze vriend Zerbst heeft zich verdienstelijk gemaakt, en ik zal hem onzen hartelijken dank voor zijne vele bemoeiingen betuigen.

H. C. V.

ADVERTENTIËN.**JAARLIJKSCHE
ALGEMEENE VERGADERING**

VAN DE

Vereeniging tot bevordering
der Homoeopathie in Nederland,
op *Woensdag 25 April, des nam. ten 1½ uur,*
in het gebouw „IRENE”, Kolstraat, UTRECHT.

de Secretaris,

H. C. VOORHOEVE JZN.

Gevestigd te UTRECHT

J. RUIJS, Apotheker
Firma D. de ROOIJ.

De Apotheek is 24 Maart j.l. verplaatst naar de
OUDEGRACHT, SMEEBRUG 115.
Homoeopathische Geneesmiddelen.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE.

van Dr. ARTHUR LUTZE, ... per K.G. f 0.60,
van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

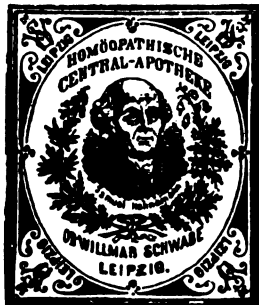
A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

**Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,**

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijscourant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat II.

Apotheker.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Heilige Weg, hoek Singel
Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte originele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootet.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD:

Allopathische en Homoeopathische diagnostiek. — De Algemeene Vergadering. — Hahnemann als voorstander der Gezondheidsleer. — Homoeopathische Doctoren in het Buitenland. — De Homoeopathie te Parijs. — Oorlogs-zak-apotheekjes voor Transvaal. — Legaat. — Advertentiën.

ALLOPATHISCHE EN HOMOEOPATHISCHE DIAGNOSTIEK.

Telkens, wanneer wij met ernst en aandacht de statistieken der Homoeopathie met die der Allopathie vergeleken, rees bij ons de vraag: Vanwaar toch die groote verschillen ten gunste der homoeopathische geneeswijze? Wel wisten wij, en weten wij nog heden, dat statistieken in hare gevolgen altijd met groote omzichtigheid moeten worden beschouwd. De uitdrukking: „met cijfers is alles te bewijzen” is niet van waarheid ontbloot. En zeker geldt dit ook voor de resultaten, bij ziekten verkregen, door of na een bepaalde methodische behandeling. In de geneeskunde is het mathematisch bewijs zelden toegelaten. Voorts hangt het er veel van af, hoe de statistieken worden opgemaakt, en onder welke omstandigheden zij worden voorbereid. Persoonlijke neiging, voorkeur en gezindheid oefenen, zonder ook maar eenigzins onwaar of oneerlijk te zijn, hier steeds grooten invloed uit. Kortom, alle menschelijke eigenschappen zijn hier werkzaam om die statistieken, om het zoo eens te noemen, te *kleuren*, te *tinten*! Maar dit alles heeft zijn grenzen! Het zou even belachelijk zijn de waarde der statistieken te loochenen, als het dwaas zou zijn die waarde te overschatten!

En met dit alles voor oogen bleef ons niettemin steeds het voortreffelijke der homoeopathische statistieken boven de allopathische duidelijk.

Vanwaar dit verschil?

Telkens, wanneer wij meenden argumenten te hebben gevonden ter verklaring, bleek ons bij nader inzien evenzeer, dat ook onze tegenstanders daarop konden wijzen.

Zijn er bij voorbeeld slechte allopathische en goede homoeopathische artsen, het omgekeerde is evenzeer waar. Kunnen de homoeopathische geneesheeren menigmaal bogen op betrekkelijk veel vertrouwen in hunne methode bij de leeken; er zijn ook velen, zoo niet meer leeken, die lachen om de Homoeopathie en meer vertrouwen stellen in de mannen der universiteit. En zoo meer!

Naar onze bescheiden meening is een der hoofdoorzaken onzer voortreffelijke statistieken gelegen in een omstandigheid, die tegelijkertijd een soort van strijdvraag in den jongsten tijd in de gelederen der buitenlandsche homoeopathische artsen is geworden.

Door een korte uitweiding te dezer plaatse, waarbij wij te beter het verschil dier statistieken en een harer hoofdoorzaken kunnen leeren kennen, zullen wij trachten onze zienswijze nader toe te lichten.

Een vriendschappelijke strijdvraag, vooral onder de buitenlandsche homoeopathische artsen van onzen tijd, is namelijk: Mag de Homoeopathie wel al te veel medegaan met de moderne universiteits-geneeskunde? Bijzonder op het gebied der *diagnostiek*, d. w. z. der kunst om, volgens de tegenwoordige kennis der wetenschap, door middel van de verschijnselen der ziekte te geraken tot een voorstelling over de microscopische en macroscopische scheiden ontleedkundige veranderingen in de weefsels en organen van het krank menschelijk lichaam

Het bleek ons meermalen, bij monde en uit ge-

schriften, dat vele oudere homoeopathische artsen met leedwezen zien, hoe vele jongere collega's te veel in dit opzicht medegaan met de moderne geneeskunde. Menig hom. arts is blij tegen een allopath. collega te kunnen zeggen: „Ja, maar alles is gelijk tusschen ons. De *diagnostiek* is precies dezelfde. Alleen de *behandeling* verschilt.”

In buitenlandsche hospitalen hoorden wij meermalen deze „tegemotkomende” woorden uit den mond van hom. artsen. Men zag ons namelijk gewoonlijk in 't eerst voor allopathisch gezind aan.

Hoewel zelf jong meenen wij, dat vele oude hom. artsen in dit opzicht voor een goed deel gelijk hebben. Er wordt soms te veel in 't *buitenland* geofferd aan den modernen medischen tijdzin, zelfs in de *behandeling*. Wij spreken hier uit zuivere ondervinding. Want de *hom. diagnosen* zijn vergelijkende *artsenij-middel*-diagnosen. Zonder die is het eenvoudig geen Homoeopathie meer. De homoeopaten, ook die in ons land, hebben *alle* recht zich tegenover het publiek *homoeopaten* te noemen. Homoeopathie is nu eenmaal iets anders dan de gewone geneeskunde. Dat deze laatste zulks niet inziet, is niet de schuld der Homoeopathie.

De gewone geneeskunde ziet haar ideaal voorloopig in nauwkeurige diagnosen of ziekte-namen. Zonder die zeilt zij geheel en al als een schip zonder roer. En de statistieken der Allopathie leeren zelf, dat ontzettend veel zieken behandeld worden, zonder dat de arts weet, waaraan zij geleden hebben. Bovendien worden eveneens zeer vele diagnosen met zekerheid gesteld [en hierop de behandeling in allopathische doses aangevangen], die in den grond der zaak *valsch* zijn. De Allopathie erkent dit zelf. Hoe ouder de geneeskundige wetenschap wordt — zoo leert zij zelf — des te meer ziet zij in, bij 't stellen harer diagnosen menigmaal te hebben gedwaald.

En er is volstrekt geen reden om aan te nemen, dat van af heden door de diagnostiek *niet* meer zou worden gedwaald. Integendeel zal de erkenning, in dit opzicht veel te hebben gedwaald, later steeds meer en meer herhaald worden, hoe meer de diagnostiek zich splitst en nieuwe ziekte-begrippen worden geformuleerd. De geneeskunde erkent dit zelf.

Derhalve: zeer vele zieken lijden en sterven aan kwalen, over wier wezen men niets weet en waaraan men geen naam kan geven. Voorts zijn vele *met beslistheid benoemde* diagnosen (om 't zoo te heeten) *valsch*! Dan hebben verder vele ziekten, en hieronder vele voorname en meest voorkomende, wel een bepaalden naam, in klanken en letters uitgedrukt, maar dekt deze naam een geheel *onbekend* begrip. B.v.: rheumatismus, hysterie, enz. Vervolgens kan men met zekerheid voorspellen — het is toch reeds zoovele malen geschied, — dat vele ziekten, die men thans precies beschrijft, en over wier grondslagen men wonderwel meent te zijn ingelicht — zelfs aan ontleedtafel en onder den microscoop, — later zullen blijken op *anderen* grondslag te staan.

En zelfs: al kon de zekerheid geboden worden, dat een bepaald proces in de toekomst blijvend zal worden erkend als te berusten op den grondslag, thans of vroeger daarvoor aangewezen, dan *nog* zou

men toch waarlijk geen wijsgeer behoeven te zijn om in te zien, dat men dan ten slotte *nog* niets er van weet. Alleen de nagalm der tijden, waarin de mensch als „l'homme machine” verklaard werd, zou het tegenovergestelde kunnen doen klinken.

In overeenstemming hiermede is het enorm scepticisme, dat aan alle medische faculteiten thans ten troon zit!

Maar hoogst eigenaardig is, dat bij twijfel aan den juistten aard van enkele der voornaamste ziekten de Allopathie zelve, om tot klaarheid te komen, gebruik maakt van zoogenaamde „specifieke middelen!”

Heeft men alle moderne onderzoekingsmiddelen aangewend, en twijfelt men nog of de patiënt b.v. syphilis heeft, of door malaria is aangetast, dan geeft de allopaat in het eerste geval joodkalium en kwik, in het andere geval Chinine. Verbeteren die processen niet door *die* middelen, dan twijfelt de Allopathie zelf aan . . . den aard der ziekte! Ongelukkig zijn er maar weinig zulke middelen.

Is 't dan te verwonderen, dat de Allopathie zoo weinig bereikt? Welnu: de homoeopathische geneeskunde is *onafhankelijk* van de *moderne* diagnostiek. Hoe *meer* men de Homoeopathie bestudeert, des te *meer* leert men zien, hoe juist de ervaringrijke oudere hom. artsen zeiden, dat vele jongere hom. artsen soms te veel de moderne diagnostiek „liefkoozen.” Wel nemen wij over van de moderne geneeskunde *vele* methoden om beter te kunnen vaststellen het geheel der objectieve en subjectieve verschijnselen. Want dit bevordert ook ons doel, tenzij het ongeoorloofde handelingen, als inspuitingen enz., betreft. Maar eveneens moet worden gehandhaafd, dat onze diagnostiek bijna geheel een andere is, zoo niet in naam, dan toch in *wezen*.

Wanneer men de geneeskunde beschouwt, zooals zulks behoort, namelijk als de kunst om te *genezen* — en dat verwacht de lijdende menschheid van haar, — dan blijkt zonneklaar, dat die lijdende menschheid niet gediend wordt door een geneeskunde, die na duizenden jaren thans nog in scepticisme, in onzekerheid leeft; en dat zij niet kan wachten tot de voleinding der tijden, wanneer de geneeskundige wetenschap wellicht iets meer wetenschappelijk en praktisch hulpvaardig zal kunnen zijn.

Wat de zieken *behoeven* is een geneeskunde, die *tijdens* het leven der menschen *in den loop der historie* de hulpbiedende en vertroostende dienaar is, zonder dat zij koninginnetje wil spelen in het rijk der wereldhypothesen, waaruit geen troost in lijden kan worden geboren!

De homoeopathische geneeskunde beweert niet de ware en alleen-zaligmakende medische wetenschap te bezitten; zij weet zeer goed, dat de toekomst haar kan corrigeeren. Zij verwerpt echter het dogma van het scepticisme, waardoor weinig zieken worden getroost. En zij houdt vooralsnog trouwelijk vast aan haar grondbeginsel „*Similia similibus curantur*,” waarin zij — zonder veel wetenschappelijk getheoretiseer — tot heden een *proefondervindelijke*, door de *ervaring* steeds troostvol gebleken leiding, een leidraad heeft gevonden. Is empirie niet de grondwet van alle medisch handelen?

En woont die empirie alleen aan de universiteiten van onzen tijd? Immers neen! Het eenige verschil is, dat de universitair-geneeskundige empirie weinig troost geeft en die der Homoeopathie iets meer! Dit leeren de statistieken.

Welnu: een der hoofdoorzaken van dit zegenrijk verschil — om thans tot ons punt van uitgang te geraken — is *deze* omstandigheid, dat namelijk in *talloze gevallen*, waarin de schoolgeneeskunde geen diagnose stellen kon, de Homoeopathie toch immer uit het geheel der in die gevallen vertoonde objectieve en subjectieve ziekte-verschijnselen of een *volledig*, of een *fink-benaderend artseneijmiddelbeeld* kon vormen. Onze artseneijmiddel-diagnosen, die vergelijkend zijn aan de groep der ziekte-verschijnselen, kunnen immers evengoed gesteld worden, óók al is de school-diagnose *onbekend!*

En ziet, het mooiste is, dat de Allopathie eveneens zoo doet! Dit schijnt een paradox! Toch is 't zoo. Immers handelt de Allopathie, als zij geen diagnose heeft, en dus niet zoogenaamd causaal kan handelen, *symptomatisch*, zooals de Allopathie het zelve uitdrukt. Zij bestrijdt in dat geval de *lastigste* symptomen: hoofdpijn, braken, enz. En waarmede? Met middelen, waarvan de Allopathie bij *ondervinding*, door *empirie* weet, dat zij hoofdpijn, braken enz. kunnen bestrijden. Is dat in *wezen* verschillend met ons? Immers *neen!* Dat is toch óók een *artseneijmiddeldiagnose*. Maar een van één procent! Het verschil zit *soms* meer in *graad* dan in *wezen*. Een verder bewijs hiervoor is, dat die allopathische artseneijen meestal *lastige nevenwerkingen* vertoonen, d.w.z. symptomen *produceeren* of *verergeren*, die in 't ziektebeeld niet of onvolledig zijn, maar die behooren tot het physiologisch artseneijmiddelbeeld van 't middel zelf!

Immers geeft de Allopathie die middelen in *grote doses*, door den heilloozen materialistischen geest onzer natuurwetenschappelijke universiteitsgeneeskunde niet kunnende gelooven, dat *geringe doses* van *andere* middelen óók hier zouden hebben kunnen helpen, *zonder* nevenverschijnselen op te wekken. Er zijn toch *verschillende* middelen, die *eenzelfde* symptoom kunnen bestrijden. Maar velen doen dit eerst in doses, die te groot zijn om geen andere symptomen te moeten opwekken. Die middelen kiest de homoeopaat juist *niet!* Waar de Allopathie dus *één* of *twee* der *lastigste* symptomen bestrijdt, tracht de homoeopaat het middel te vinden, dat *alle* of de *meeste* verschijnselen tempert of wegneemt.

Men ziet, het verschil zit dus minder in *wezen* dan wel in *richting* en *graad*.

Het is dus een zegen, dat het „*Similia similibus curantur*” een leidraad is, waardoor de Homoeopathie in staat gesteld wordt hare vergelijkende artseneijmiddeldiagnosen te kunnen stellen zelfs daár, waar de Allopathie geen diagnose heeft. Hoe grondiger de vergelijkende studie der artseneijwerkingen — een reuzenarbeid! — des te beter men dit leert inzien.

Ten spijt van de moderne geneeskunde heeft de Homoeopathie niet alleen hare *eigen*, karakteristieke therapie (behandeling); zij heeft tevens hare *eigen*, karakteristieke *diagnostiek* (vaststelling van het wezen, van den aard der ziekte.) En deze diagnostiek is

zelfs nog *meer* dan de allopathische *individueel*; verschillend óók naar den *persoon*, de *individualiteit* van den *zieke* en niet alleen naar den aard der *ziekte*.

De oudere hom. artsen, die nog leven en leeraren, hebben dit steeds zeer goed begrepen. s.

DE ALGEMEENE VERGADERING.

De jaarlijksche algemeene vergadering van de *Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland*, die den 24sten April ll. gehouden werd te Utrecht, was goed bezocht. Bijna alle afdeelingen (er zijn er nu 13) waren door afgevaardigden vertegenwoordigd. De meeste homoeopathische doctoren in ons land, van den veteraan der Nederlandsche homoeopaten, den bekwamen en ijverigen verdediger onzer geneeswijze, Dr. Kallenbach, tot den onlangs uit het allopathische kamp tot ons overgekomen Dr. v. d. Stempel, woonden de vergadering bij.

De Voorzitter kon in zijn verslag van de werkzaamheden der Vereeniging de verblijvende mededeeling doen, dat er, gedeeltelijk door de bemoeiingen onzer Vereeniging, weer twee doctoren zich als homoeopathische geneesheeren in ons land hadden gevestigd, namelijk de heeren P. L. van der Harst te Alfen en Dr. M. L. van der Stempel te Zaandam. Daartegenover stond de teleurstellende ervaring, dat twee der door de Vereeniging ondersteunde studenten, na tot arts bevorderd te zijn, geen homoeopathische geneesheeren zijn geworden, de een omdat hij naar Indië is vertrokken, en de ander, omdat hij na zijne buitenlandsche reis niet tot de overtuiging van de deugdelijkheid onzer geneeswijze is gekomen. — Ook kon de Voorzitter mededeelen, dat het ledental, hoewel langzaam, steeds vooruitgaande is, en de finantiën, dank zij de twee ontvangen legaten, in een gunstigen toestand verkeeren. Hij wekt evenwel de leden, en vooral de afdeelingen op, om te trachten het ledental te vergrooten, opdat de Vereeniging in staat zou zijn meer te doen, dan zij tot heden deed. Er zijn toch nog vele voorstanders der Homoeopathie, die nog geen leden onzer Vereeniging zijn.

Op voorstel van de Afdeeling Leeuwarden werd besloten aan de afdeelingen, die daartoe een verzoek bij het Hoofdbestuur indienen, 25 exemplaren van het Maandblad beschikbaar te stellen, onder beding dat deze uitsluitend zullen gebruikt worden tot verspreiding onder niet-homoeopaten.

De wenschelijkheid van het houden van lezingen over de Homoeopathie werd besproken, evenals die van de verspreiding van de beginselen onzer geneeswijze onder de studenten. Door Dr. Munting werden hoogst belangrijke mededeelingen gedaan over den stand der Homoeopathie in Noord-Amerika, welke in het Maandblad zullen worden opgenomen.

Tot leden van het Hoofdbestuur werden herkozen de heeren K. W. Tuinzing en L. F. Duynaer van Twist, en Utrecht weer aangewezen als plaats voor het houden van de volgende jaarvergadering.

HAHNEMANN ALS VOORSTANDER DER GEZONDHEIDSLEER.

In ons vorig nummer beloofden wij, onzen lezers eenige nadere bijzonderheden mede te deelen, die ons Hahnemann, den grooten „Ontdekker der Homoeopathie,” als een man doen kennen, die een ruimen blik had op het gebied der **gezondheidsleer**, en ook in dit opzicht zijn tijd *ver vooruit* was.

Het is algemeen bekend, dat onze Meester Hahnemann zijne tijdgenooten op **medisch** gebied zóó ver vooruit was, dat hij de geneeskundige gebruiken, die in die dagen als *weldaden* voor de menschheid werden beschouwd, doch in onzen tijd als misbruiken en dwalingen gelaakt worden, op de strengste en heftigste wijze verwierp en veroordeelde, waardoor hij zich vele vijanden verwierf. Om één voorbeeld te noemen: Wie herinnert zich niet, met welk een heiligen ijver Hahnemann tegen het aderslaten te velde trok, waarbij hij van alle artsen van Europa, ja van de geheele wereld, de éénige was, die den moed bezat, om de lijfartsen van keizer Leopold II van een wetenschappelijken moord te beschuldigen, toen zij bij den reeds verzwakten en bloedarmen vorst wegens een hevigen koortsaanval, vijf, zegge vijf aderslatingen in korten tijd achter elkaar uitvoerden, waardoor dit arme slachtoffer van wetenschappelijke dwaling kort daarop te gronde ging.

Dat dit een wetenschappelijke moord was, erkende *toen* Hahnemann alleen; *nu* weet iedere allopathische arts het. In dien tijd echter werd onze Meester Hahnemann op de allergemeenste wijze gesmaad, uitgescholden en valschehelijk beschuldigd, omdat hij het gewaagd had, de onkunde der alleen-zaligmakende geneeskunde van de oude school in het ware licht te stellen.

Minder bekend is het over 't algemeen onder de voorstanders der Homoeopathie, dat Hahnemann ook op het gebied der **gezondheidsleer** denkbeelden had en gezichtspunten opende, die hem ook hier terecht op den naam „baanbreker” aanspraak doen hebben.

Het beste getuigenis omtrent dit belangrijke onderwerp geeft Hahnemann zelf ons in zijn nagelaten geschriften, en wij wenschen daarom onzen lezers het voornaamste uit een artikel mede te deelen, dat Hahnemann in het jaar 1795 in Leipzig in een populair tijdschrift liet verschijnen, en dat men onder den titel: „Een kinderkamer” kan vinden in een verzameling van geschriften van onzen Meester, getiteld: „Hahnemann redivivus” uitgezocht en bijeengebracht door Prof. v. Bakody, den welbekenden hoogleeraar der Homoeopathie in Budapest.

Deze causerie, die ook voor onze dagen nog veel leerrijks bevat, op bijzonder karakteristieke wijze Hahnemann's denkbeelden en wezen openbaart — de lichte spot, aan zijn stijl en redeneertrant eigen, loopt als een roode draad door het geheel — kan geen aanspraak maken op de waarde van een *wetenschappelijke* verhandeling over de gezondheidsleer, maar is niettemin juist door den onderhoudenden toon meer geschikt op het publiek indruk te maken, dan een droge opsomming van feiten en theoriën. Juist daarom hebben wij haar uitgezocht uit bovengenoemd werk van Prof. v. Bakody,

om onzen lezers op aangename en nuttige wijze een denkbeeld te doen verkrijgen van onzen Meester Hahnemann als „**Voorstander der gezondheidsleer.**”

Doch hooren wij Hahnemann zelf spreken:

„Laatst kwam ik bij een bevriende familie. Ons gesprek liep weldra over mijn lievelings-thema: de kinderen. De vrouw des huizes, (haar echtgenoot liet haar als altijd het woord) — een kleine steek op den pantoffelheld — „sprak als een boek over de lichamelijke opvoeding der kinderen, zoodat ik begeerig was, haar kroost in oogenschouw te nemen.

„Zij bracht mij door een langen gang, die op een binnenplaats uitliep naar een deur, die toegang verleende tot een donker, laag vertrek, met slechte geuren vervuld, dat zij hare „kinderkamer” noemde.”

Welk een overeenkomst heeft deze kinderkamer met tallooze dergelijke vertrekken, die men nu nog bij arme lieden aantreft, terwijl *deze* familie tot de welgestelden behoorde, zoodals men uit de aanspraak der dame kan zien. Hahnemann gaat voort:

„Vooraan in deze kamer stond een dampend vat met ingeweekte wasch, omgeven door eenige waschvrouwen, wier gemeene taal de ooren der aanwezigen evenzoo beleedigde als de damp van het smerige, heete water de longen bedierf. De tot druppels verdikte wasem liep langs de vensters naar beneden.

„Ik gaf aan mijne begeleidster mijne verbazing te kennen over het gebruik van zulk een vertrek als opthoud voor de kinderen, en maakte er haar opmerkzaam op, dat die uitwasemingen der wasch de lucht, die de kleinen moesten inademen, verpestten, terwijl de groote vochtigheid, die alle vezels van ons lichaam verslapt, in 't bijzonder voor het teedere organisme der jeugd schadelijk moest zijn.”

„Wat denkt gij wel?” viel zij mij in de rede, „dat het wasschen verontreinigen kan? Ik zie geen verpestende uitwasemingen, en met die vochtigheid zal het ook wel zoo erg niet zijn!”

„Ik bedoel de onzichtbare, maar daarom niet minder nadeelige verontreiniging van de *lucht*, mevrouw, die, zoodals gij misschien reeds gehoord hebt, vooral voor kinderen zoo schadelijk is.”

„Och, ik laat van tijd tot tijd de kamer met den rook van jeneverbessen reinigen; die neemt al het schadelijke weg,” was het antwoord.

„Nu bemerkte ik wel — gaat Hahnemann voort — dat een beredeneerde bewijsvoering omtrent het groote verschil van zuurstof-rijke en zuurstof-arme lucht en omtrent de sleepend vergiftige werking van bedorven lucht op menschen en dieren en vooral op het jeugdige geslacht, voor mevrouw niet verstaanbaar zou zijn. Zelfs van de groote hoeveelheid vochtigheid, die zich van het heete water aan de warme kamerlucht mededeelde, en op onzichtbare wijze door de open huidporiën van het teedere kinderlichaam opgenomen werd en zoodoende de natuurlijke uitwaseming van het lichaam verhinderde, waagde ik niet te spreken. Evenmin trachtte ik, hoewel de woorden mij op de tong brandden, haar te bewijzen, dat de rook van jeneverbessen en dergelijke geliefkoosde luchtreinigingsmiddelen veeleer tot verhitte en verontreiniging van de lucht moesten bijdragen, doch nooit onreine lucht in zuivere, gezondheidbevorderende lucht konden veranderen. — Ik weerstond, zoodals gezegd, mijn drang tot bekendmaken van al deze waarheden, en

nam mij voor, haar een sprekend bewijs, zoo te zeggen een persoonlijke wederlegging harer dwalingen te brengen.

„Het kan zijn, mevrouw,” zeide ik, „dat ik mij vergis, en dat gij tegen alle verwachting gelijk hebt met uwe bewering, dat zulk een dikwijls herhaald waschfeest in een kinderkamer geen nadeeligen invloed op de gezondheid der kinderen uitoefent, en ik verklaar mij dadelijk voor overwonnen, als gij mij uwe lieve kleinen, die dan wel zeer vroolijk en gezond zullen zijn, zult getoond hebben.”

„Naar u toe brengen kan ik ze niet,” zeide zij, „maar daar ginds kunt gij ze zien. Ik weet heusch niet wat dien kleinen negenjarigen Frits scheelt; hij kan niet goed voortkomen zonder zijn krukken.”

„Gedurende dit gesprek strompelde het ellendige persoonje naar ons toe; zijne knieën waren naar binnen gebogen en de beenen geheel zonder kuit en vleesch. Zijn hoofd rustte ietwat naar achteren gebogen tusschen de hooge schouders; het gezicht was bleek en verlept, de oogen waren mat, de neusgaten wijd, en de breede tong kwam uit den steeds half geopenden mond te voorschijn. De dunne armpjes konden zich ternauwernood aan de krukken vasthouden. Hij zette zich weldra weder op zijn laag leunstoeltje neer, om van deze vermoeyenis uit te rusten.

„Onwillekeurig fronste ik mijne wenkbrauwen en deed een paar diepe ademhalingen.

„Een gevoel van prijs en dank jegens God en innig medegevoel overkwam mij, toen ik tot mijn rood-wangigen jongen, dien ik bij mij had, zeide, aan dit onschuldige slachtoffer van een verkeerde kinderopvoeding de hand te reiken. Mijn kleine wildzang kuste het kleine monster teeder, en vroeg, wat hij uit die groote pot dronk. „Dat is mijn namiddags-koffie,” was zijn antwoord, en hij schonk voor mijn kleinen zoon een kopje in, die er echter voor bedankte, daar hij niets mocht drinken, wat hij niet kende.

„Gij schijnt het niet gaarne te zien,” zeide mevrouw, „maar wat moet het kind anders drinken? Dat is nog het eenige, wat hem goed doet, iets anders wil hij niet hebben.”

„Goeddoen?” vroeg ik haastig met halfverbeten gramschap — en wendde mij af.

„O, hoe gaarne had ik hier een strafpredikatie gehouden, en had aan deze ongelukkige moeder willen aantoonen, dat een drank, die het bloed verhit, terwijl het de prikkelbaarheid der spiervezels zóózeer verhoogt, dat deze gaan beven — dat zulk een drank vooral voor dit teedere, opzichzelf reeds zoo prikkelbare organisme verderfelijk was, en hoe het niet anders te verwachten was, dat dit verwaarloosde wezen door het uitsluitende gebruik van dezen prikkelenden drank door en door rhachitisch en scrophuleus moest worden, — een verschrompelde gestalte, voor welke niets zoo wenschenswaard moest zijn als de dood!

„Met deze waarheden had ik het sluimerende vonkje van moederliefde in deze vrouw willen aanblazen. Doch ik hield mij in, daar mij te binnen schoot, dat de koffie ook de lievelingsdrank van mevrouw was, en trachtte derhalve zoo kalm mogelijk haar te verstaan te geven, dat naar mijn oordeel de koffie slechts een feestdrank voor volwassenen of in sommige gevallen een geneesmiddel moest zijn.”

Dit zijn waarlijk behartigenswaardige woorden, die echter in onze dagen veel te weinig opgevolgd worden.

Zeker is het, dat het voortdurende gebruik van koffie, al is zij dan ook slap, vooral voor het jeugdige, in groei zijnde organisme, hoogst schadelijk en nadeelig is. Vele ouders zijn zoo lichtzinnig, zelfs eenjarige kinderen koffie te laten drinken. De nadeelige gevolgen kunnen dan niet uitblijven.

Doch hooren wij Hahneman verder vertellen:

„Dan zult gij ook nog wel, strenge rechter, die gij zijt,” zoo was het antwoord der huisvrouw, „aan dat kleine wurmpje, dat daar aan de tafel zit, zijn lievelings-spijs willen onttrekken?”

„Het was suikergoed, dat het driejarige meisje, dat nog op geen been kon staan en het loopen nog niet geleerd had, met een soort gulzigheid aan 't eten was, die mij walging en afschuw veroorzaakte. Dit bleeke, opgezette wezen had een reutelende ademhaling, een matten blik en zooals ik hoorde een slechten slaap en een chronische diarrhée, waardoor, zooals mevrouw mij verzekerde, vele slechte en onreine stoffen uit het lichaam werden verwijderd!

„Ik verzocht haar, eens zelf de proef te willen nemen, of zij niet door het herhaalde en veelvuldige genot van suiker en zoetigheden zure oprispingen, gebrek aan eetlust en diarrhée zou krijgen; hoeveel te meer dan de zoo teedere maag van een kind, dat geen beweging had.

„Och, dokter, kunt gij mij dan ook een goeden raad geven voor dat kleine kind daar in de wieg? Het heeft veel last van zweeten aan 't hoofd, het slaapt niet en schreeuwt haast altijd. Tusschenbeide krijgt het stuipen. Daarbij is het zoo mager, dat het haast niet om aan te zien is. Mocht toch de lieve God het tot zich nemen. Ik heb al drie knaapjes op het kerkhof liggen. Zij stierven alle aan het „tanden krijgen.” Ook dit kind heeft zooveel last daarvan; het grijpt steeds met de handjes in den mond. Als het maar niet door booze menschen is betooverd, zooals laatst mijne schoonmoeder zeide!”

„Wat zou zulk een arm, onschuldig kind,” was mijn antwoord, „dien boozen menschen wel kwaad kunnen gedaan hebben? Waar zijn zulke booze menschen, die de kunst bezitten, een gezond, met gezonde voedingsmiddelen gevoed en door beweging in de frissche lucht gekrachtigd kind door een enkelen tooverspreuk ziek te maken? Waarlijk,” vervolgde ik, door de vele hier geziene ellende op eenigszins heftigen toon, „waarlijk, als gij ophieldt, het kind die menigte gekauwd brood en zoetigheid uit zijn dot te laten zuigen, waardoor zijn maagje bedorven wordt; als gij het met meerdere zindelijkheid behandelt, zoodat alle slechte lucht verdween, die ik hier in de nabijheid der wieg waarneem; als gij het minder warm toedekken en dagelijks met koel water over het geheele lichaam wasschen en het kind uit de nabijheid van dien verhittenden haard verwijderen wildet; als gij het vlijtig in de frissche lucht dragen en het niet met ongezone en evenmin met gezonde voedingsmiddelen wildet volstoppen, dan zou dit arme schepsel nog vreugde over zijn bestaan kunnen hebben, dan zou het niet zooveel jammeren en steunen over al die ellende, waarmede gij het kwelt en die gij aan de tanden en de heksen toeschrijft. Het zou dan gezond en vroolijk kunnen zijn, in één woord: het zou u zelf tot vreugde verstrekken, in plaats van, gelijk nu het geval is, een last te zijn. Weet gij wel, dat ziekten, door het tanden krijgen veroorzaakt, bij gezonde kinderen bijna geheel

onbekend zijn; dat deze naam slechts voor de onwetenden van nut is, om de hun onbekende kinderziekten te bemantelen en de natuur te beschuldigen van de zonden en dwalingen der moeders, bakkers en dokters? Geen mijner zes kinderen hebben ooit een bijzondere ziekte bij het tanden krijgen gehad; als ik hen in den mond keek, stonden gewoonlijk de tanden, die op hun tijd moesten komen, al in rij en gelid. Waartoe dient dat eeuwige klagen over dat moeilijke tanden krijgen der kinderen, dat in de meeste gevallen veroorzaakt wordt door verkeerde behandeling en voeding der kinderen!

„Ik ging voort, haar in mijn ijver voor de goede zaak eenigszins scherp te beduiden, welk een vergiftige lucht deze lage, donkere, heete, met de uitwasemingen der wasch gevulde „kinderkamer“ bevatte — en hoe zeer de kinderen het verdienden, dat men hun een ruim, hoog, licht en gezond vertrek ter beschikking stelde voor de uren van den dag, die zij niet in de vrije buitenlucht (die toch ook voor kinderen onontbeerlijk is) konden doorbrengen.

„Kom, mijn zoon!“ voegde ik er aan toe, „laat ons dit jammerlijke kinderhospitaal verlaten en onze longen daar buiten in den herfstwind van deze verpestende lucht reinigen. God zal die arme, hulpeloze kinderen in de koele aarde doen rusten, ook dien armen, kreupelen jongen, waarmede gij zoo veel medelijden hebt. Kom, kom!“

„De vrouw des huizes was tamelijk verbluft, en wilde nog een goeden raad van mij hebben en mij bedanken. Ik verliet haar echter snel en riep haar nog toe, dat zij vooreerst genoeg te doen zou hebben, om datgene te veranderen, wat ik haar in mijn medelijdenden ijver had verweten, en weg was ik met mijn blozenden jongen.“

Als men bedenkt, dat dit gesprek meer dan honderd jaren geleden werd gevoerd, toen de hedendaagsche, algemeen erkende regelen der gezondheidsleer nog niet eens genoemd, laat staan opgevolgd werden, dan moet men den juisten blik van Hahnemann voor het natuurlijke, het voor de gezondheid noodige en onontbeerlijke bewonderen en instemmen met hetgeen wij in den aanvang van ons artikel gezegd hebben: dat de „Ontdekker der Homoeopathie“ ook op het gebied der **Gezondheidsleer** zijn tijd ver vooruit was!

Hoe vreeselijk nauwkeurig zijn die kinderen door Hahnemann geschilderd; welke arts kent ze niet, die allendige, kreupele, rhachitische schepsels met afgemagerde ledematen en als een trommel gespannen buik, die voortdurend met diarrhée geplaagde en dag en nacht jammerende kinderen, die er als oude mannetjes uitzien en bij wier aanblik een pijnlijk gevoel ons overkomt? Al te dikwijls ziet men ze ook nog in onze dagen, hoewel reeds vele verbeteringen in de leefwijze en hygiëne aangebracht zijn geworden. Veel is op dit gebied b.v. door het verschaffen van doelmatige arbeiderswoningen reeds gedaan, maar hoeveel blijft er nog te doen over! Dank zij den vereenden pogingen van zoovele voorstanders der gezondheidsleer en der natuurgeneeskunde, waaronder wij de artsen Dr. Paul Niemeyer en Prof. Winternitz in onze dagen niet vergeten mogen, is er veel gedaan en er wordt steeds meer gedaan, om de beginselen eener rationeele gezondheidsleer algemeen bekend te maken en als 't ware met de denkbeelden van het volk te vereenzelvigen. Doch er blijft nog veel te doen over!

Moge ook de kennismaking met dit kleine geschrift

van onzen vereerden Hahnemann, den „**Ontdekker der Homoeopathie**“ en den grooten „**Voorstander der gezondheidsleer**“ als een klein steentje aan den reuzenbouw helpen bijdragen, die bestemd is, tot heil en welzijn der gezonde en zieke menschhen, zulke belangrijke diensten te bewijzen!

Dr. J. V.

Homoeopathische Doctoren in het Buitenland.

Voor de vrienden der Homoeopathie, die zich dezen zomer naar het Buitenland begeven, laten wij hier de namen en adressen van homoeopathische doctoren in de meest bezochte plaatsen van Europa volgen, zooals die worden opgegeven in het „Homoeopathic medical directory“ voor 'tjaar 1900.

Aken	Dr. Rischer.
Antwerpen . . .	Dr. Lambrechts, Stoopstr. 1.
Baden-Baden . .	Dr. Schwarz, Lichtenthalerstr. 15.
Basel	Dr. Bruckner.
Bern	Dr. Pfander.
Berlijn	Dr. Lutze, Belle-Alliance Platz 6a. Dr. Dahlke.
Biarritz	Dr. Lostalot.
Bonn	Dr. Leeser.
Brussel	Dr. Huyvenaer, Avenue de l'As- tronomie 21.
„	Dr. Martiny, Rue Belliard 61.
„	Dr. Mersch, Rue du trône 90.
Cannes	Dr. F. W. Giles, Chatel Montfouri.
Carlsbad	Dr. Th. Kafka, Sprudelgasse.
Coblenz	Dr. Verflassen.
Dillenburg . . .	Dr. J. Voorhoeve, tevens Oogarts.
Dresden	Dr. A. Villers, Lüttichaustr. 7.
Düsseldorf . . .	Dr. Stens.
Frankfort a. M.	Dr. Grünwald.
Genève	Dr. Batault, 6 Rue Université.
Keulen	Dr. Weber, Rheingasse 16.
Kopenhagen . . .	Dr. O. Hansen, Vester Boulevard 15.
Leipzig	Dr. Haedicke.
„	Dr. Stiff.
„	Dr. Wapler.
Londen	Dr. Burnettt, 2 Finsbury Circus.
Mariënbad (Bohemen)	Dr. H. Kisch.
Mentone	Dr. de la Roche.
Meran	Dr. Taube.
München	Dr. Köch.
Nice	Dr. Arnulphy 16 Avenue de la Gare.
Ostende	Dr. van den Berghe, Villa Ferdinand.
Pau (Basses Pyrenées)	Dr. Boy.
Parijs	Dr. Jousset, 97 Boulevard Haussmann.
„	Dr. Cartier, 18 Rue Vignon.
„	Dr. Tessier, 240 Boulevard St. Germain.
„	Mad ^e . Dr. Rosa Perrée, Rue Halévy 16.
Stuttgart	Dr. von Sick, Obermedicinalrath.
„	Dr. Mossa, Johannesstr. 51.
Thun	Dr. Burkhalter.
Weimar	Dr. Goullon.
Wiesbaden	Dr. Kranz, Adolfstrasse 1.
Zürich	Dr. Mende, Thalacker 34.

DE HOMOEOPATHIE TE PARIJS.

Nu door zijne tentoonstelling Parijs weer veler aandacht tot zich trekt, is het wellicht niet onnuttig met een enkel woord hier mede te deelen, hoe het met de homoeopathische geneeswijze in Frankrijks hoofdstad thans geschapen staat.

Er zijn thans 49 homoeopathische geneesheeren te Parijs. Velen bezitten zelfs het duurzaam vertrouwen van patiënten uit de allereerste rangen van kerk en staat.

De meest bekende dier artsen zijn: Dr. Paul Jousset vader, Boulevard-Haussmann 97, (bekend homoeop. schrijver van wetenschappelijke leerboeken.) —; Dr. Marc Jousset zoon, Boulevard St. Germain 241 (schrijver van een leerboek over kinderziekten.) —; Dr. F. Love, rue du Rocher 78. (geridderd.) —; Dr. Hartmann, rue Rouget de l' Isle 7 —; Dr. Encausse, Villa Montmorency, Avenue des Sycomores 1-bis (onder 't pseudomien Dr. Papus zeer bekend.) —; Dr. Tessier, Boulevard St. Germain 240-bis —; Dr. Emile Tessier, Place St. Georges 32 —; Dr. Perrée-zoon, Rue le Peletier 18, en een *dame*: Madame Dr. Rosa Perrée, Reu le Peletier 18 —; voorts de beide doctoren Boyer —; enz. enz.

Er zijn 2 homoeopathische hospitalen te Parijs: 1o. „*Hôpital-Hahnemann*,” rue-de-Chézy, 45 te Neuilly, de Parijsche voorstad, die ten noorden ligt van het bosch van Boulogne, een half uur ruim wandelen ten westen van den „Arc-de-Triomphe” op de beroemde „Place-de-l'étoile.” Het is een klein hospitaal. Per omnibus-*tram* te bereiken.

En 2o. „*Hôpital-St.-Jacques*” in de rue-des-Volontaires, no. 37, in 't midden van Parijs. Deze straat ligt tusschen de rue-de-Vaugirard en den Chemin-des-Fourneaux, in welke beide straten zij uitmond; een weinig zuidelijk van den Boulevard-de-Vaugirard, in de nabijheid van het tentoonstellingsterrein (ten zuidwesten.)

Het hospitaal St.-Jacques is een groot hospitaal, veel grooter dan het Leipziger, maar kleiner dan de hospitalen te Weenen en het universiteits-hospitaal te Budapest. De behandeling is uitsluitend homoeopathisch. Het is, gelijk de 3 hospitalen te Weenen, een kloosterstichting. Gebouwd in rechthoekigen hoefijzervorm maakt het met zijn kloktoren, twee straatgevels en middenplein met ijzeren hek aan de straat, waarin 3 ingangen, een flinken indruk. De concierge woont rechts; ingang rechter hekdeur, eerste glazendeur rechts. De inrichting is gratis of tegen een kleine gift voor een liefdadig doel te bezichtigen, wanneer een der vele doctoren aanwezig is, die daarvoor toestemming geven moet. Deze wordt buitenlandschen voorstanders der Homoeopathie gaarne verleend.

De apotheek is links. (opschrift: pharmacie.)

Elk polikliniesch consult is *gratis*, evenals in de gasthuis-poliklinieken te Weenen.

De polikliniesche spreekuren zijn de volgende, in het gebouw:

Voor *inwendige geneeskunde*: alle dagen, zelfs Zon-

dags, 's morgens. Bovendien Maandags- en Donderdags 's avonds om half acht.

Voor *oogziekten*: Zaterdagmorgen.

Voor *tandziekten*: Woensdagmorgen half negen.

Voor *vrouwenziekten*: Donderdagmorgen.

Voor *longaandoeningen* (meer speciaal): Donderdagmorgen 9 uur; overigens op dezelfde dagen en uren als „inwendige ziekten.”

En voor *chirurgische ziekten, heilkunde*: Maandag en Vrijdag, 10 uur 's morgens.

Het aantal hom. apotheken te Parijs is legio; evenwel zijn niet alle apotheken even betrouwbaar.

OORLOGS-ZAKAPOTHEEKJES VOOR TRANSVAAL.

Nog is door mij ontvangen van Jonkvr. d.l. B. C. f 5.—; A. N. te H. f 14.—; G. te 's Hage f 1.—; Jonkvr. S. te 's Hage f 7.—.

De heer Zerbst schrijft mij d.d. 5 Maart uit Potgietershoop, dat de Oorlogs-apotheekjes zeer gezocht worden, 't welk duidelijk blijkt uit de meer dan 200 aanvragen, waaraan hij niet had kunnen voldoen. Op de Algemeene Vergadering te Utrecht, waar ik hiervan melding deed, werd de wensch uitgesproken nog 100 Apotheekjes naar Afrika te zenden. Gaarne zal ik daaraan voldoen, indien de vrienden der Homoeopathie mij de noodige middelen daartoe verschaffen.

Het belangrijke slot van den brief van den heer Zerbst laat ik hier volgen:

„Vele brieven heb ik reeds ontvangen met dankbetuigingen voor de uitstekende medicijnen. Wanneer de oorlog voorbij is, heb ik een plan om het gebruik der Hom. medicijnen in Afrika te bevorderen. Waar ik als leek in de Homoeopathie uren ver geroepen word om zieken te behandelen, omdat de dokter zegt niets te kunnen doen, wat zou daar een Hom. dokter niet kunnen uitvoeren! Voorzeker de Allopathie werd geheel verdrongen, want het schijnt, of de Engelsche dokters hier geen goede medicijnen kunnen of willen geven. Eén van de kisten, waarin U mij de 100 apothekjes hadt toegezonden, heb ik geheel gevuld met bottels medicijnen van mij zelven, fleschjes van 100 en 200 Gram meestal, benevens een groote halve flesch Camphora Rubini, en deze heb ik gezonden naar de Commando's te Ladysmith. Verleden week was ik zelf reeds op weg daarheen, doch werd teruggeroepen om eerst de bevalling mijner vrouw af te wachten. Dan hoop ik te vertrekken om met de gave door God mij geschonken de lijdende menscheit met deze middelen, natuurlijk gratis, te helpen. Velen hebben mij reeds gemeld met verlangen mijne komst te gemoet te zien. Ook op deze wijze hoop ik de Homoeopathie te bevorderen.”

H. C. V.

L E G A A T.

Door wijlen Mr. C. W. E. Baron de Geer, vroeger gewoon hebbende te 's Gravenhage, laastelijk te Brussel woonachtig, is aan de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland gelegateerd een som van f 500.—. Met dankbaarheid aan de nagedachtenis van dezen warmen voorstander der Homoeopathie maken wij van deze schenking melding.

HET HOOFDBESTUUR.

ADVERTENTIËN.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE.

van Dr. ARTHUR LUTZE, ... per K.G. f 0.60,
van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen.

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

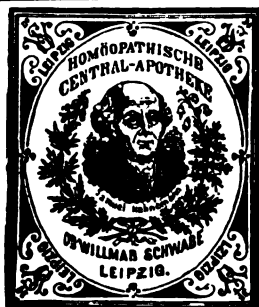
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237.

Rotterdam.

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijs-courant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: Internationale Apotheek van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, AMSTERDAM, Heilige Weg, hoek Slagel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijs-courant en alle brochures gratis!

Fillalen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post *f* 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD:

Het wezen der Homoeopathie. — De Homoeopathie in de Vereen. Staten van N.-Amerika. — Vroeg ontstaan. — Homoeopathische polikliniek te Utrecht. — Advertentiën.

HET WEZEN DER HOMOEOPATHIE.

Ofschoon reeds herhaaldelijk in ons blad is aangetoond, waarin het wezen der Homoeopathie bestaat, is het toch zeker niet van belang ontbloot, vooral met het oog op de vele nieuwe lezers, die de vorige jaargangen van het Maandblad niet in hun bezit hebben, telkens in het kort daarop terug te komen, en wenschen wij derhalve nu en dan een kort begrip aangaande het wezen der Homoeopathie te plaatsen.

Het wezen der Homoeopathie bestaat in het beginsel »*Similia similibus curantur*,” d. w. z. »Gelijksoortig wordt door gelijksoortig genezen.”

Het wezen der Homoeopathie bestaat dus niet, gelijk door zoo velen gedacht wordt, in het aanwenden van kleine hoeveelheden medicijnen, maar ligt opgesloten in het door de praktijk als juist erkende beginsel, dat *een ziekte, die een zekere groep van abnormale* (ongewone, aan de gezondheid vreemde) *verschijnselen vertoont, voor genezing vatbaar is door de aanwending van een zoodanige artseneijstof, die, wanneer zij aan een gezond persoon gegeven wordt, een gelijksoortige groep van abnormale verschijnselen te voorschijn roept.*

Arsenicum album wordt derhalve door den homoeopaat gegeven bij Cholera, omdat de ab-

normale verschijnselen, die *Arsenicum* bij den gezonde opwekt, *gelijken op of gelijksoortig* zijn aan de verschijnselen, die de Cholera vertoont.

Ipecacuanha wordt om die reden door ons gegeven bij stoornissen van maag en darmen, waarbij misselijkheid op den voorgrond staat, omdat een *gezond* persoon, aan wien *Ipecacuanha* in tamelijk groote giften toegediend wordt, juist aan een dergelijke stoornis van maag en darmen, waarbij misselijkheid op den voorgrond staat, begint te lijden.

Mercurius corrosivus of *Sublumaat* wordt volgens dienzelfden regel gegeven aan lijdens met dysenterie, daar bij gezonde personen, die dit kwikzilver-praeparaat op zichzelf beproeven, verschijnselen gelijkende op die bij dysenterie worden opgewekt.

Phosphorus wordt bij *zieken* aangewend o.a. bij ontsteking van het beenvlies der onderkaak, omdat een soortgelijke ontsteking van het beenvlies der onderkaak juist te voorschijn geroepen wordt bij *gezonden*, die zich langen tijd aan den invloed van phosphor-dampen hebben moeten blootstellen.

Mercurius solubilis — een oplosbaar kwikzilver-praeparaat — wordt bij lijdens aan ontsteking van het mondslijmvlies gegeven, omdat *gezonden*, die veel kwikzilver gebruiken, aan een soortgelijke ontsteking van het mondslijmvlies gaan lijden.

Het wezen der Homoeopathie wordt dus bepaald door het beginsel: *Gelijksoortig wordt door gelijksoortig genezen; of, om duidelijker te spreken: zieken worden genezen door artsenijen, die in hare uitwerking bij gezonden gelijksoortige verschijnselen vertoonen.*

Al hetgeen nu de homoeopathische geneeswijze van *andere* geneeswijzen onderscheidt, *vloeit* uit dit beginsel voort.

Dit is vierderlei:

1. De homoeopaat moet zich een zoo nauwkeurig mogelijk beeld trachten te vormen van den aard der ziekte. Dit moet op *meer nauwkeurige* wijze geschieden dan de geneeskundigen, die volgens andere geneeswijzen behandelen, gewoon zijn te doen. Niet alleen toch zijn alle direkt of door onderzoek waarneembare verschijnselen voor den homoeopaat van groote waarde, maar ook de subjectieve bezwaren van den patiënt en de omstandigheden of tijden, waaronder of wanneer de verschijnselen zijner ziekte verergeren of verbeteren, mogen — met het oog op de keuze van het geneesmiddel — *allerminst* over het hoofd gezien worden.

2. De homoeopaat moet zich een zoo nauwkeurig mogelijk beeld van de werking der geneesmiddelen trachten te verschaffen. Dit kan op geen betere wijze geschieden, dan door een nauwkeurige bestudeering van de werking, die de aan te wenden geneesmiddelen bij *gezonden* hebben. De geneesmiddelen, die de homoeopaat voorschrijft, moeten derhalve vooraf onderzocht zijn op den *gezonden* mensch; de abnormale verschijnselen, die zij bij dat onderzoek op den gezonde te voorschijn brengen, moeten naar waarde geschat en gerangschikt worden, en hun werkingsgebied zoo volledig mogelijk bepaald worden.

3. De homoeopaat *vergelijkt* thans de *beide* beelden — het ziektebeeld en het artsений- of geneesmiddelbeeld. Door dit *vergelijken* der beide beelden komt hij tot de keuze van het meest geschikte geneesmiddel. Na toch een nauwkeurig beeld van de ziekte verkregen te hebben, tracht hij onder de hem bekende *artsenijbeelden* datgene te vinden, 't welk het meest overeenkomt met het beeld, dat de zieke, welken hij behandelen moet, vertoont.

4. Eenmaal het geneesmiddel gevonden hebbende, 't welk het best aan het te behandelen ziektegeval beantwoordt, geeft de homoeopaat thans dit geneesmiddel *in een kleine hoeveelheid*. Immers indien hij het in *een groote dosis* gaf, b. v. in dezelfde hoeveelheid als waarin het aan een *gezonde* ter proefneming toegediend wordt, zouden de abnormale verschijnselen verergeren, zou de ziekte heviger worden, zou de patiënt — toch reeds zwak en gevoelig — wellicht ongeneeslijk gemaakt worden. De homoeopaat geeft dus een minder groote dosis, en wel zoo klein mogelijk, aangezien dan, *gelijk de ervaring leert*, de abnormale verschijnselen *onmiddellijk* minder hevig beginnen te worden, de ziekte in haar loop gestuit wordt en de patiënt geneest.

DE HOMOEOPATHIE

IN DE VEREEN. STATEN VAN N.-AMERIKA.

VOORDRACHT GEHOUDEN DOOR

DR. D. K. MUNTING JR. OP DE ALGEMEENE VERGADERING
DER HOMOEOPATHISCHE VEREENIGING.

Dames en Heeren!

Ofschoon de weinige oogenblikken, die ons ter beschikking staan, niet zullen toelaten u een, zij 't dan ook beknopt, toch eenigszins volledig overzicht te geven van de enorme uitbreiding, waartoe de Homoeopathie in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika reeds gekomen is, en den gang harer ontwikkeling sedert het begin dezer eeuw te schetsen, heb ik toch gemeend het tot mij gerichte verzoek niet te mogen afslaan, en wil ik gaarne trachten u in 't kort althans eenig denkbeeld te geven van hetgeen aan gene zijde van den oceaan op dit gebied is tot stand gebracht.

Wie met den tegenwoordigen staat van zaken eenigszins bekend geworden is, moet zich wel verbazen over het enorme verschil, dat er met betrekking tot de uitbreiding der homoeopathische geneeswijze bestaat tusschen de oude en de nieuwe wereld. In geen ander land ter wereld is zoo duidelijk gebleken, dat de Homoeopathie is een wetenschappelijk systeem, dat de innerlijke kracht bezit om een algeheele omwenteling op geneeskundig gebied te bewerken, en dat niet in gebreke blijft, op groote schaal toegepast, door zijne praktische resultaten alle andere systemen in de schaduw te stellen, als dit het geval is in Noord-Amerika.

Moge al de uitbreiding der homoeopathische geneeswijze sedert het oogenblik, waarop Hahnemann voor het eerst in Duitschland met de beginselen der nieuwe leer optrad, nu ongeveer een eeuw geleden, steeds toegenomen zijn, het valt niet te ontkennen, dat in Europa het aantal aanhangers, vooral onder de geneeskundigen, op zichzelf beschouwd, nog zeer gering is.

In Duitschland, het vaderland der Homoeopathie, praktizeeren thans ongeveer 300 homoeopathische artsen, in Frankrijk niet meer dan 100, in Engeland 300 à 400, en in ons vaderland zijn wij thans zoover gekomen, dat men op een totaal van bijna 2300 geneeskundigen 14 homoeopathische artsen telt. En daarvoor hebben wij ongeveer een halve eeuw noodig gehad!

Homoeopathische geneeskundige faculteiten bestaan in Europa nog in 't geheel niet. Slechts een op zichzelf staand professoraat bestaat in Budapest; het aantal homoeopathische ziekenhuizen is nog zeer gering.

De redenen, waarom deze getallen nog zoo klein zijn, zal ik u thans niet nader uiteenzetten; dat die evenwel niet gelegen zijn in den aard der homoeopathische geneeswijze, blijkt ten duidelijkste uit hetgeen ons Amerika

te dien opzichte te aanschouwen geeft. Daar is de verhouding geheel anders.

Ofschoon ik u niet vermoeien wil met het opnoemen van droge statistieken, kan ik niet nalaten te beginnen met u eenige cijfers mede te deelen, die dit verschil dadelijk in 't oog doen springen.

Werpen wij daartoe eerst een blik op de bestaande homoeopathische ziekenhuizen en poliklinieken.

In het jaar 1894 bedroeg het aantal homoeopathische ziekenhuizen in de Ver. Staten 88, waarvan 43 algemeene en 45 voor bepaalde soorten van ziekten. Tezamen beschikken deze ziekenhuizen over meer dan 7000 bedden. In het jaar 1893 werden er meer dan 40,000 zieken in opgenomen. Het aantal poliklinieken, d. i. gelegenheden, waar loopende patiënten gratis behandeld worden, bedroeg 452, waarin in 1893 ruim 160,000 patiënten behandeld werden. De voornaamste stad, New-York, met ruim 1 $\frac{1}{2}$ millioen inwoners, telt 7 homoeop. ziekenhuizen, die te zamen 831 patiënten kunnen bevatten. Het grootste daarvan, het „Wards Island Hospital,” telt 570 bedden. Het aantal der in deze ziekenhuizen behandelde patiënten bedroeg in 't jaar 1892 14152. Het groote Wards Island Hospital is dus ruim zoo groot als het Binnengasthuis in Amsterdam.

In Chicago, de 2^e stad van de Ver. Staten, met ruim 1 millioen inwoners, is in het jaar 1894 een nieuw homoeopathisch ziekenhuis opgericht, dat 250 patiënten kan herbergen en 250,000 gulden gekost heeft. Ter vergelijking diene, dat het grootste allopathische ziekenhuis in Chicago gemiddeld 500 patiënten bevat.

Bijna alle homoeopathische ziekenhuizen in de Ver. Staten danken hun ontstaan aan vrijwillige bijdragen van de aanhangers der homoeopathische geneeswijze. Zij zijn alle op de meest moderne wijze ingericht en beantwoorden aan de strengste eischen, die men stellen kan. Zij zijn er op berekend alle klassen van patiënten op te nemen, van de armste tot de rijkste, zoodat de kosten van de opname bedragen van 5 tot 100 dollars per week, terwijl onvermogenen gratis kunnen worden opgenomen. De inrichting van kamers en bediening is natuurlijk in overeenstemming met het verschil in prijs, maar toch is ook voor de laagste klasse alles degelijk en voldoende.

Alle hospitalen hebben meer dan een étage, gemakkelijke breede trappen, ruime gangen. De verwarming is meestal centraal door heet-watergeleidingen, de verlichting geschiedt door electriciteit. Zij zijn voorzien van een of meer elevators, zoodat de patiënten niet de trappen opgedragen behoeven te worden. De ziekenverpleegsters hebben allen een goede school doorgemaakt, en het aantal behandelende geneesheeren is steeds ruim voldoende. Overal zijn tuinen of althans ruime veranda's aanwezig, waar de patiënten zich in de open lucht kunnen bewegen.

Elk hospitaal heeft een eigen apotheek, minstens 2

operatiekamers, van alle noodige en de nieuwste apparaten voorzien, en ook een afzonderlijk vertrek, waarin lieden, die op straat een ongeluk hebben gekregen, dadelijk binnen gebracht en voorloopig behandeld kunnen worden.

Na New-York is Philadelphia, de hoofdstad van den staat Pennsylvania, de plaats, waar de Homoeopathie het eerst aanhangers heeft gekregen. Deze stad heeft drie homoeopathische ziekenhuizen: 1° het Hahnemann medical-college hospital, d. i. het ziekenhuis van de daar bestaande homoeopathisch-geneeskundige faculteit, met 135 bedden; 2° een vrouwen-ziekenhuis met 78 bedden en 3° een kinder-ziekenhuis met 35 bedden. In het eerste, het faculteits-ziekenhuis, werden in 1892 1406 zieken behandeld. Verder werden in dat jaar 14,271 loopende patiënten behandeld in de aan het ziekenhuis verbonden polikliniek. Zoodat reeds gebleken is, worden in deze ziekenhuizen alle ziekten behandeld, dus ook alle mogelijke operaties uitgevoerd.

Het faculteits-hospitaal te Philadelphia, dat, evenals de andere, uit vrijwillige bijdragen is opgericht, bezat in het jaar 1883 een kapitaal van 36,400 dollars, dat in 1892 gestegen was tot 346,802 dollars, in gebouwen, grond en staatspapieren belegd. Gij kunt hieruit het best opmaken met welk succes de werkzaamheid in dit hospitaal bekroond is, en hoezeer het 't vertrouwen van het publiek bezit.

In 1886 werd te Philadelphia een vrouwenvereniging opgericht, die zich ten doel heeft gesteld gelden bijeen te brengen voor de vergrooting en verbetering van de inrichting van dit gesticht. In 't jaar 1892 bedroeg het totaal der hierdoor bijeengebrachte gelden 9962 dollars.

De bijdragen zijn echter niet altijd beperkt tot geldelijke, maar bestaan ook uit kleederen, voedingsmiddelen, enz. Ook werd door de genoemde damesvereniging een vergaderlokaal gesticht voor de studenten der homoeopathische faculteit, voorzien van een goede bibliotheek, piano enz., om den heeren gelegenheid te geven tot gezellige en onderhoudende bijeenkomsten. Zoo werkt daar alles mede tot het gewenschte doel.

Veel gewicht wordt ook gehecht aan het bezit van goede verpleegsters. Daartoe werd in 1892 aan het hospitaal ook een afzonderlijke school voor verpleegsters verbonden, waarin een jaar later reeds aan 20 verpleegsters een diploma als zoodanig kon worden uitgereikt.

In een der fraaiste straten van Philadelphia, de North-Broadstreet, vindt men, door een groot park omgeven, waarvoor het terrein door een rijken voorstander der Homoeopathie geschonken is, het kinder- en het vrouwenziekenhuis, beide zeer fraai en zeer doelmatig ingericht en beantwoordende aan alle eischen des tijds.

Het zou te veel tijd vorderen om u op deze wijze alle andere bestaande hom. ziekenhuizen in de Ver. Staten in 't kort te beschrijven, als daar zijn in Pitsburg, in Chicago, in Cleveland, Boston en nog vele andere

plaatsen. Toch kan ik niet nalaten u nog eenige bijzonderheden mede te deelen omtrent een ware model-inrichting n.l. het fraaie homoeopathische krankzinnigengesticht te Westborough, op een uur afstand per spoor van Boston gelegen.

Want ook op 't gebied van de behandeling en verpleging van krankzinnigen, hebben de Homoeopathen in Amerika zich niet onbetuigd gelaten, en er bestaan reeds drie homoeopathische krankzinnigengestichten.

De oprichting van het krankzinnigengesticht te Westborough is aangevangen in 't jaar 1884, nadat door Dr. Talbot te Boston aan de Regeering van den Staat Massachusetts een verzoek tot ondersteuning gedaan was, waarop een gunstige beschikking viel. Deze regeering stond een som van 150.000 dollars toe om een bestaand groot gebouw, dat vroeger gediend had tot opname van verwaarloosde kinderen, in te richten tot krankzinnigengesticht onder voorwaarde, dat de behandeling in dit gesticht uitsluitend homoeopathisch zou zijn. Toen later bleek, dat de som van 150,000 dollars lang niet toereikend was, werd die verhoogd tot ruim 400.000 dollars.

Dit krankzinnigengesticht, dat tot de inrichtingen van den eersten rang behoort, bestaat uit verscheidene gebouwen, die met het bijbehorende park een oppervlakte van ruim $2\frac{1}{2}$ Hectaren beslaan. De beide hoofdgebouwen, die gedeeltelijk 3, gedeeltelijk 4 verdiepingen tellen, zijn parallel naast elkander gebouwd in de richting van Oost naar West met het front naar het Zuiden, en gescheiden door een fraaie, met rozen beplante binnenplaats. Ze zijn onderling verbonden door 2 halfcirkelvormige glazen galerijen, die elk in 't midden een achthoekigen uitbouw bezitten, waardoor fraaie, van alle kanten verlichte groote ruimten gevormd worden, die daartoe dienen om aan de zieken bij guur weder een zonnig verblijf te verschaffen. Midden in de groote, door de beide gebouwen en de halfcirkelvormige galerijen ingesloten binnenplaats staan nog een paar kleinere bijgebouwen.

In het zuidelijke hoofdgebouw bevinden zich de kapel, de vertrekken voor de administratie en die voor betalende patiënten; in het noordelijke gebouw aan de eene zijde de zalen voor vrouwelijke, aan de andere zijde die voor mannelijke patiënten, in 't midden gescheiden door een brandmuur.

Verder behooren tot de inrichting nevengebouwen voor een stoommachine van 25 paardekrachten, een watertoren met pompmachines, 2 villa's voor zieken, die afgezonderd verpleegd moeten worden, de woning voor den dirigerenden geneesheer, een boerderij, veestallen, een groote moestuin en een uitgestrekt park.

De inwendige inrichting van de gebouwen is zoo doelmatig mogelijk. De verwarming en ventilatie geschieden door verwarmde lucht, die door buizen naar alle vertrekken gevoerd wordt en door een afvoerbuis

uit elk vertrek weder naar buiten wordt afgeleid, zoodat een onafgebroken luchtverversching plaats vindt.

Telephonen en spreekbuizen doorkruisen de inrichting naar alle kanten.

Keuken, waschrichting en bakkerij zijn alle voortreffelijk ingericht. De laatste levert 500 brooden tegelijk. De bibliotheek is goed voorzien, de kapel bezit een orgel en er zijn verscheidene piano's in de inrichting aanwezig.

De trappen zijn van ijzer, doch overal zijn scherpe kanten en hoeken vermeden, en waar gevaar voor vallen zou bestaan, is dit door aangebracht netwerk weggenomen.

Uit deze korte beschrijving zal u gebleken zijn, dat wij hier inderdaad met een inrichting van den eersten rang te doen hebben. De Homoeopathen in Amerika kunnen er ongetwijfeld trotsch op zijn.

De behandeling, die in dit gesticht wordt toegepast, is uitsluitend homoeopathisch. Geen slaapwekkende middelen, zooals bij de allopathische behandeling rijkelijk worden aangewend in de krankzinnigen-behandeling, geen morphine of chloral, geen broomkali worden hier aangewend, daar men uitgaat van het beginsel, dat een kunstmatige, gedwongen slaap nimmer hetzelfde nut doet, als die welke verkregen wordt door de aanwending van middelen, die volgens het homoeopathische beginsel direkt op den ziekelijken gemoedstoestand inwerken.

Evenals de allopathische slaapmiddelen, die toch in zekeren zin dwangmiddelen zijn, worden alle dwangmiddelen bij onrustige of razende krankzinnigen zooveel mogelijk vermeden, hetgeen reeds door Hahneemann zoo krachtig is aanbevolen.

In het jaar 1887 werden in dit gesticht de eerste patiënten opgenomen tot een aantal van 432, terwijl in het jaar 1891 het aantal verpleegden steeg tot 905.

Behalve het groote, direkte voordeel, dat een dergelijke inrichting oplevert door de opname van een zoo groot aantal patiënten, geeft zij ook een goede gelegenheid tot vergelijking van de resultaten der homoeopathische behandeling met die der allopathische. Welnu, ook bij de krankzinnigen-behandeling vinden wij dan het voordeel aan den homoeopathischen kant. Bij een vergelijkende statistiek, die over een vrij groot aantal gevallen loopt, heeft men namelijk gevonden, dat bij homoeopathische behandeling genezen waren 13 % van de gevallen en bij allopathische 11 %; terwijl het aantal sterfgevallen bij de homoeopathische behandeling bedroeg $3\frac{1}{2}$ %, en bij de allopathische 6 %. Het krankzinnigengesticht te Westborough heeft, evenals de beide andere homoeopathische inrichtingen van dien aard, in Amerika veel bijgedragen tot de verheffing van het aanzien der Homoeopathie.

Na dit korte overzicht van hetgeen in de Ver. Staten reeds verkregen is op het gebied van homoeopathische ziekenhuizen, wensch ik u, eveneens zeer in 't kort, iets mede te deelen omtrent de bestaande „homoeopathic medical colleges,” of zooals wij zouden zeggen: homoeo-

pathische, geneeskundige faculteiten. Eenige van deze faculteiten zijn verbonden aan gewone universiteiten; de meeste echter zijn op zichzelf staande geneeskundige scholen, waaraan de aanstaande, homoeopathische arts zijne geheele, geneeskundige opleiding ontvangt. Zulke geneeskundige faculteiten kunnen in de Ver. Staten gemakkelijker gevormd worden dan bij ons. Natuurlijk is in de eerste plaats een voldoende aantal doctoren noodig, die in staat zijn in de verschillende onderdeelen van het vak als professor op te treden. Ten tweede moeten zij over de middelen beschikken, die voor het oprichten van de noodige gebouwen, ziekenhuizen, enz. vereischt worden. Dan hebben zij nog de erkenning van den staat noodig om het recht te verkrijgen den doctorstitel te verleen. Wat de geldquaestie betreft, deze schijnt daar gemakkelijker opgelost te worden dan hier. Er wordt ontzettend veel gedaan door particulieren, niet alleen door de vereende krachten van allen.

Zooals gezegd, hebben deze faculteiten het recht den doctorstitel te verleen. In sommige Staten is deze voldoende om tot de praktijk te worden toegelaten; in andere, zooals in den Staat New-York, moet daarvoor ook nog een staatsexamen worden afgelegd, evenals bij ons het artsexamen. Nu kunnen echter de homoeopathische doctoren een homoeopathisch staatsexamen afleggen voor homoeopathische leden van de commissie en de allopathische een allopathisch examen voor de allopathische leden van de commissie. Ziedaar dus een beginsel van gelijk recht toegepast, zooals nog nergens anders het geval is.

De studietijd aan de geneeskundige scholen bedroeg nog niet lang geleden slechts 3 jaren. Thans is die echter aan de meeste scholen tot 4 jaar verlengd. Wanneer men dit vergelijkt met onze toestanden, dan schijnt die tijd zeer kort. Zooals u bekend is, bedraagt de studietijd voor medische studenten tegenwoordig in ons land minstens 7 jaar.

Men staat dan ook wel eenigszins verbaasd, wanneer men het leerplan ziet, dat in Amerika bestaat, en dat volstrekt niet kleiner is dan aan onze hoogeschoolen, en begrijpt niet, hoe het mogelijk is, dat in zulk een korten tijd zooveel verwerkt wordt. Maar in Amerika gaat alles snel en misschien ook wel eens wat te snel. Het kan wel niet anders of de eischen, die bij de examens gesteld worden, moeten daar lager zijn dan hier. Dat echter de bekwaamheid, althans de praktische bekwaamheid der artsen in Amerika gemiddeld geringer is dan hier, durf ik daarom echter nog niet beweren.

Het aantal homoeopathische faculteiten bedraagt in de Vereenigde Staten thans 18. Van deze zijn er drie aan gewone universiteiten verbonden in Michigan, Iowa, en Minnesota. De overige zijn de op zichzelf staande homoeopathische faculteiten te Philadelphia, Cleveland, St. Louis, Chicago, New-York, Cincinnati, Boston, San-Francisco, Kansas-City en Baltimore.

De oudste homoeopathisch-geneeskundige school is die te Philadelphia, die in 1847 is opgericht. Daarna volgde in 1849 die te Cleveland, in 1861 die te New-York, in 1873 die te Boston.

Dat de oprichting van al deze scholen, die bijna alle particuliere, maar door den staat erkende, inrichtingen zijn, groote, geldelijke opofferingen vereischt heeft, behoeft geen betoog. Zij zijn dan ook slechts door samenwerking van vele voorstanders der Homoeopathie ontstaan; en dat zij, eenmaal tot stand gebracht, zich niet alleen staande houden, maar steeds in bloei toenemen, bewijst genoeg, dat zij in een werkelijke behoefte voorzien en welk een verbazenden aanhang de homoeopathische geneeswijze in Amerika verkregen heeft. Daarbij heeft ook een groote mate van energie en praktischen zin bij onze overzeesche naburen niet ontbroken.

Als bewijs van dit laatste een enkel voorbeeld.

Wanneer men het gebouw van de homoeopathische, geneeskundige school te Cleveland bezoekt, krijgt men o. a. een zeer groote zaal te zien, waarin 35 operatiestoelen van de nieuwste constructie, voor tandoperaties zijn opgesteld. Verder ziet men hier alle werktuigen en andere benodigdheden voor 't vervaardigen van kunststanden en gebitten. Vraagt men, waartoe dit dient, daar het vervaardigen en inzetten van kunstgebitten nu juist niet iets is, wat rechtstreeks met de Homoeopathie te maken heeft, dan krijgt men ten antwoord, dat vooreerst de tandheelkunde en de kunst van het vervaardigen van tanden en gebitten juist in Amerika haar toppunt bereikt hebben, en daar tandgebreken er evenzeer veelvuldig voorkomen, zich een groot aantal leerlingen juist voor dit vak aanmelden, daar het beroep van tandarts daar te lande een zeer goed middel van bestaan oplevert. Het is dus in het belang der menschheid, dat ook de homoeopathische scholen gelegenheid geven tot vorming van goede tandartsen, maar tegelijk levert deze tak van onderwijs voor de school zelve weder een goede bron van inkomst op, daar deze studenten in de tandheelkunde voor het onderwijs goed betalen. In 't jaar 1893 stonden er aan deze school alleen voor de tandheelkunde 118 studenten op de lijst der ingeschrevenen.

Verder is het bijna overal gewoonte, dat de oudleerlingen van deze scholen zich aansluiten aan een vereeniging, welker doel is gelden bijeen te brengen voor de instandhouding er van, terwijl ook andere belangstellenden, lid van deze vereeniging kunnen worden.

Het zal u niet bevreemden, dat door al deze scholen het aantal der homoeopathische artsen in de Ver. Staten jaarlijks belangrijk toeneemt.

Zoo zijn in 't jaar 1897 meer dan 400 jonge homoeopathische artsen gepromoveerd, waarvan alleen in Chicago 130.

Het totaal der in de Vereenigde Staten praktizeerende homoeop. artsen bedroeg in 1876 5000, en in 1893

was dit aantal gestegen tot 12000, terwijl er sedert stellig nog een paar duizend bijgekomen zijn.

In Pennsylvania, een staat met een aantal inwoners, ongeveer gelijk aan dat van Nederland, praktizeeren thans ongeveer 1200 homoeopathische artsen, dat is de helft van het aantal van alle geneeskundigen in ons land.

(Slot volgt.)

VROEG OPSTAAN.

Er is een spreekwoord dat zegt: de man slaapt zes, de vrouw zeven en de dwaas acht uren. Als dat waar is, schijnt een groot gedeelte der menschheid tot de dwazen te moeten worden gerekend. Maar wat nog erger is, is, dat zoovele menschen half wakende in bed blijven liggen, en zich nog geruimen tijd na het ontwaken daarin heen en weer wentelen, in plaats van bij den eersten oogopslag uit bed te springen. Ze zullen u natuurlijk verzekeren, dat ze nog zoo vermoeid waren en nog niet goed uitgeslapen.

Maar zij kunnen er van verzekerd zijn, dat die late na-slaap, dien zij half wakend, half droomend genieten, hun niet de minste verkwikking verschaft, en dat daarentegen dat onrustig zich omwentelen in bed buitengewoon nadeelig en zelfs verwoestend op de zenuwen werkt.

Tot bevordering van een gezonden slaap toch is een eerste vereischte, dat de lucht in het slaapvertrek frisch is. De ervaring leert, dat wij met open vensters veel spoediger inslapen, of liever, dat wij sneller slapen, m. a. w. dat wij minder uren slaap noodig hebben, rustiger slapen en verkwikt ontwaken.

Wanneer de vensters in de slaapkamer gesloten zijn, het vertrek misschien niet ruim en hoog en daarbij slecht geventileerd is, kunnen wij acht of negen uren slapen zonder ons bij het ontwaken gesterkt te gevoelen, en na tien uren slapens zullen wij gewaar worden, dat we eerst recht vermoeid zijn. De dampkringslucht in het vertrek wordt natuurlijk, hoe langer men daarin slaapt, meer bedorven, en zal dus tegen den morgen zeer schadelijk zijn; wanneer men dan in zulk een atmosfeer nog geruimen tijd half slapend blijft liggen, is dit een groote dwaasheid, die ernstige gevolgen kan hebben.

In de tweede plaats is het voor een gezonden slaap zeer aan te bevelen, dat er duisternis in het vertrek heerscht. Deze toch werkt kalmeerend op ons zenuwstelsel, op de stofwisseling en op het ademhalingsproces. Hoe donkerder het vertrek is, des te rustiger zal de slaap zijn. Ook dit kunnen wij uit eigen ervaring weten. Het gebeurt menigmaal, dat men in een verlicht vertrek niet recht tot uitslapen komt, veel droomt, dikwijls wakker wordt, om eindelijk met een zwaar gevoel in alle leden voor

goed te ontwaken. Na een, in een volkomen duister vertrek doorgebrachten slaap daarentegen, zullen wij ons bij het ontwaken verkwikt en gesterkt gevoelen; de verschillende levensverrichtingen hebben bijna stilgestaan, het lichaam heeft gerust en er heeft nieuwe opname van krachten plaats gehad. Hierin vinden wij ook de verklaring van de bekende bewering, dat de slaap vóór middernacht de meest gezonde is. Vóór middernacht toch neemt de duisternis en daarmee de diepte van den slaap steeds toe, terwijl die na dien tijd voortdurend afnemen. Werkelijk is daarom de tijd van 9—12 uur des avonds of liever des nachts de beste tijd om te slapen, en onze voorouders, van wie wij bovenstaande bewering hebben overgenomen, hadden volkomen gelijk. Is middernacht eenmaal voorbij, dan wijkt ook langzamerhand de duisternis, en dikwijls begint het reeds tegen 2 uur licht te worden. De meeste menschen liggen gewoonlijk niet slechts tot 2 of 3 uur, maar tot 6 of 7 uur te bed en slapen dus nog, als het reeds hoog dag en verscheidene uren helder licht is. Maar dan moeten zij zich ook niet verwonderen, dat zij na den slaap een gevoel van afgematheid waarnemen. In vroegeren tijd stond men buiten ten minste om 2 of 3 uur op, en het was een vrij algemeene regel met het grasmaaien om 2 uur te beginnen. Tegenwoordig kan men op de meeste dorpen 's morgens om 5 uur alles nog in diepe rust vinden. Dat is de voor de gezondheid schadelijke invloed van onze steedsche gewoonten op de bevolking van het platte land.

In de derde plaats is ter bevordering van een gezonden slaap volkomen rust en stilte zeer aan te bevelen. Hoe minder rust er heerscht, hoe meer droomen, derhalve hoe onrustiger slaap; hoe meer stilte, hoe kalmer en dieper slaap. Intusschen slapen de meeste stedelingen, en voornamelijk die uit de betere standen, nog rustig, niet alleen als de vogels reeds lang kwinkelen, maar als de wagens reeds geruimen tijd over de straatsteenen ratelen en het druk verkeer der voetgangers in vollen gang is. Het is natuurlijk totaal onmogelijk, dat onder dergelijke omstandigheden van een gezonden, rustigen slaap sprake kan zijn, en dat men aan acht uren slapens dan nog niet genoeg heeft. Want ook in dit geval komt het niet aan op de hoeveelheid, maar op de hoedanigheid van den slaap, en vijf uren van gezonden rustigen slaap doen meer goed dan tien uren te midden van drukte en gewoel. Ja, men kan gerust zeggen, dat „te veel” hier meer nadeel doet dan „te weinig.”

Wanneer men toch goed, al is het dan misschien niet lang geslapen heeft, kan men het te kort vergoeden door overvloediger toevoer van voedsel, daar een gezonde slaap bovendien den eetlust opwekt. Heeft men daarentegen te lang geslapen, dan lijden daaronder de zenuwen, de spijsvertering wordt belemmerd en de eetlust verdwijnt. De ervaring leert ook hier weer, dat hoe vroeger men opstaat, hoe meer eetlust men heeft,

terwijl men, na een half uur half wakende in bed te hebben doorgebracht, geen eedlust meer gevoelt.

Terwijl wij tot nog toe slechts de nadeelen van het lange te bed liggen hebben nagegaan, willen wij nu nog een oogenblik stilstaan bij de voordeelen van vroeg opstaan. Gelijk voor den slaap de tijd vóór middernacht de beste is, zoo is voor het wakende leven de tijd van het morgenrood en van den opgang der zon, wanneer de dauw op de velden ligt, de gezondste. De eerste morgenuren, als een nieuwe dag geboren wordt, zijn voor den mensch een bron van voortdurende wedergeboorte naar het lichaam. Zij verjongen hem, ja werken als het ware electriseerend. Is de dampkringslucht, tegen den avond, om zoo te zeggen, verbruikt, zoo is zij des morgens als nieuw geschapen en opnieuw bruikbaar, daar zij dan een aanzienlijk deel van die kostelijke, geheimzinnige stof bevat, die wij kennen als „ozon.” Zulk een luchtbad in den vroegen morgendauw is meer waard dan dat men een gat in den dag slaapt. Men beweert, dat de algemeene ziekte van onzen tijd zenuwachtigheid is. Welnu, dan is ongetwijfeld het beste geneesmiddel voor onzen tijd vroeg opstaan. Er is toch voor de zenuwen niets zoo heilzaam als een morgenwandeling, liefst door de weiden als zij nog druipen van dauw of door de van kruiden geurende bosschen. Dan zal men ook aan den avond van zulk een dag vermoeid genoeg zijn om vroeg naar bed te gaan, en men zal vast en rustig slapen en verkwikt en gesterkt weder ontwaken; het zal zijn alsof men een yerjongingskuur heeft ondergaan en men zal erkennen, dat men geslapen heeft als in de kinderjaren. Die vermoeidheid is n.l. ook een noodzakelijke voorwaarde voor een gezonden slaap, en vooral lichamelijke vermoeidheid. Men vrage maar eens den man, die den geheelen dag in het bosch boomen geveld heeft, of hij weet wat slapeloosheid of een onrustige slaap is. Menigeen gebruikt tegenwoordig, om goed te slapen, allerlei bedwelmende middelen, waaronder ik ook alcoholische dranken versta, omdat hij zich de noodige vermoeidheid niet verschafft door lichamelijken arbeid en gezonde beweging.

Al het boven gezegde komt dus in het kort hierop neer: Het is van groot belang in frische, reine lucht te slapen, d. i. in een ruim vertrek met voldoende ventilatie, liefst met open vensters. Ten tweede moet men in het donker slapen, zooveel mogelijk vóór middernacht en in geen geval bij kunstlicht. Ten derde moet men zich gedurende den dag den noodigen arbeid verschaffen om op natuurlijke wijze vermoeidheid te bewerken.

Het is daarentegen verkeerd om zich kort vóór het naar bed gaan door geestelijken arbeid te overspannen, alsook om te veel of te zware spijzen te gebruiken. Wanneer wij deze voorschriften in toepassing brengen, zal de slaap zoo verkwikkend zijn, dat het ons een genot zal wezen vroeg op te staan. En als wij eenmaal kennis gemaakt hebben met het heerlijk gevoel,

dat de lucht van den jong geboren dag in onze leden doet stroomen, dan zal het ons een genot worden elken dag met de zon op te staan, en wij zullen jong worden en gezond, en gezond en jong blijven ook!

Homoeopathische Polikliniek te Utrecht.

De afdeling Utrecht van de Vereeniging ter bevordering der Homoeopathie in Nederland is door financiële en materiële hulp in staat gesteld een polikliniek op te richten, dat is een gelegenheid, waar loopende patiënten gratis geneeskundigen raad kunnen ontvangen. Tweemaal des weeks, des Dinsdags en des Vrijdags tussohen 11 en 12 uur is de inrichting sedert 15 Mei geopend Achter Twijnstraat No. 30, waar Dr. van Roijen dan zitting houdt. Door zulk een inrichting wordt de Homoeopathie meer algemeen bekend, en zal zij meer en meer aanhangers winnen.

Als jonge artsen gebruik willen maken van deze gelegenheid om althans eenigszins met de goede resultaten van deze geneeswijze bekend te worden, dan zal, naar wij verzekeren kunnen, Dr. van Roijen hen wel behulpzaam willen zijn in de studie van de Homoeopathie.

ADVERTENTIËN.

Homoeopathische Polikliniek

van de afdeling Utrecht van de Vereeniging ter bevordering der Homoeopathie in Nederland.

Geopend elken **Dinsdag** en **Vrijdag** van 11 tot 12 ure, Achter Twijnstraat 30, hoek Diakonessenstraat.

Namens het Bestuur der afdeling,

Mr. A. W. VAN BEECK CALKOEN.

Dr. VAN ROIJEN

te Utrecht is Donderdag den 21 Juni niet te consulteren.

De ondergeteekende is van af 28 Juni tot nadere aankondiging niet te consulteren.

J. MIEG, Med. docts, Arts

HAARLEM.

Dr. J. I. A. VAN ROIJEN, Arts,
Haringvliet 26, Rotterdam, is van 28 Juni tot en met 26 Juli niet te consulteren.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE.

van Dr. ARTHUR LUTZE, ... per K.G. f 0.60,
van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

FLESCHEJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Apotheken te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek, WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Hellighe Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijn Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevensstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Filialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.

Filialen: Nijmegen, Apotheker W. Pontier.
Zwolle, Apotheker Wed. J. Rave.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Boletstraat 11.

Apotheker.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD:

Homoeopathie en Wetenschap. — De Homoeopathie in het Beijersche Parlement. — De Homoeopathie in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. — Oorlogszakapothekjes voor Transvaal. — Internationaal Homoeopathisch Congres te Parijs. — Beantwoording van vragen. — Correspondentie. — Advertentiën.

HOMOEOPATHIE EN WETENSCHAP.

Een van de felste bestrijders in ons land van de Homoeopathie stelde zich bij een bespreking dezer geneeswijze ten doel aan te toonen, dat deze methode indruischt tegen wat rede, ervaring (n.b.) en onderzoek elken onbevooroordeelde dagelijks leert.

Hij is echter hierin in geen enkel opzicht geslaagd.

Wat dunkt onzen lezers echter wel van een andere geneesmethode, Allopathie genaamd, die, zooals ik onlangs merkte, de volgende eigenaardigheid vertoont?

Te X bestaat een ziekenfonds, waaraan twee dokters zijn verbonden — één voor uitwendige, en één voor inwendige ziekten.

Een van de kinderen in een gezin had een uitslag op het hoofd en in het gezicht; dit was een uitwendige ziekte, waarvoor de dokter voor uitwendige ziekten moest geraadpleegd worden. Een ander kind in hetzelfde gezin had op denzelfden tijd »brand in 't mondje”. Daarvoor moest de dokter voor inwendige ziekten geraadpleegd worden; aldus was het bescheid van den dokter voor uitwendige ziekten.

Wat moeten wij wel van zoo'n verdeling van ziekten bij de allopathische behandeling denken? Dat kan toch niet wetenschappelijk zijn!

Omdat een ziekte uiting zoekt langs het slijmvlies van den mond, wordt zij als een inwendige beschouwd. Zoekt dezelfde ziekte een uitweg langs de huid, dan wordt zij een uitwendige genoemd. En wanneer de homoeopaat een dergelijke afwijking in het organisme behandelt met zogenaamde inwendige middelen, leidende tot een goed resultaat, dan noemt men hem een kwakzalver, iemand die zich bezig houdt met een stelsel, dat beschouwd moet worden als het gevolg van een hoogst strafbare dwaling! Maar wanneer de allopaat in ditzelfde geval een zalf laat aanwenden, die dezen uitslag na korter of langer tijd doet verdwijnen, doch waardoor als resultaat van zulk irrationeel handelen allerlei andere kwalen optreden, tot groot nadeel en ongemak van het arme slachtoffer, dan wordt dit wetenschap genoemd!

En hoevelen ben ik reeds tegengekomen met klachten van jaren her, eenvoudig het gevolg zijnde van een onderdrukten huiduitslag.

Een frappant geval van dien aard leverde mij een jongen van 14 jaren, die op zijn 6de jaar lijdende was aan een uitgebreiden huiduitslag. Met zalf behandeld was deze spoedig genezen. (?) Doch als souvenir van deze behandeling ontstond een hoest met veel opgeven. Meerdere allopathische geneesheeren werden in de verlopen acht jaren geraadpleegd, zonder dat de »wetenschap” hulp kon bieden. Toch wordt dit wetenschap genoemd.

geven om den patiënt rustiger te doen slapen, of des morgens een of ander laxermiddel ter bevordering der dikwerf bij zieken zoo trage werking der ingewanden, of nu en dan een verdoovend medicament voor aanwezige pijnen, voor kwellenden hoest e. d. Dit alles is in dergelijke gevallen beslist *niet* noodig, aangezien de homoeopaat bij de keuze van de aan te wenden artseneij reeds met al deze min of meer lastige nevenverschijnselen rekening houdt, en zij bij de aanwending van het juist gekozen geneesmiddel tegelijkertijd met de ziekte zelve vanzelf verdwijnen.

Iets anders is het evenwel bij voor genezing *niet* vatbare ziekten, bij *ongeneeselijke* ziekten. Om die reden zeiden wij zoo even opzettelijk, dat de homoeopathische geneeswijze in staat is alle voor genezing vatbare ziekten te genezen en tevens toereikend is gedurende het geheele verloop dier ziekten, zoodat van eenig allopathisch, d. i. palliatief, medicament noch behoef, noch behoort gebruik gemaakt te worden.

Bij ongeneeselijke ziekten toch kan het voorkomen, dat, daar de ziekte zelve toch niet geneeselijk is, het hoofdmerk van den arts op de lastige, vaak kwellende nevenverschijnselen moet gericht zijn. Het spreekt natuurlijk vanzelf, dat de homoeopaat — daar een scherpe grens tusschen geneeselijke en ongeneeselijke ziekten niet te trekken is — steeds zal *aanvangen*, den hem toevertrouwdene zieke volgens de beginselen der Homoeopathie te behandelen, en dan alle palliatieve medicamenten zal weglaten. Immers is het zeer goed mogelijk, en ook menigmaal door de ervaring bewezen, dat schijnbaar ongeneeselijke, of door andere geneesheeren voor ongeneeselijk verklaarde ziekten toch nog, bij aanwending van homoeopathische middelen, bleken *geneeselijk* te zijn. Wanneer evenwel blijkt, dat de ziekte werkelijk niet te *genezen* is, dan zal zeer zeker de overtuigde homoeopaat ook dan nog de lastige verschijnselen — pijn, benauwdheid, slapeloosheid, etc. — zoo veel mogelijk door de aanwending van de 't meest geïndiceerd schijnende homoeopathische artseneijen trachten te bestrijden; evenwel, menigmaal gelukt dit in *die* gevallen niet, en het is onder die omstandigheden, dat ook de homoeopathische geneesheer van het reinste water gedwongen kan worden, tot allopathische medicamenten zijne toevlucht te nemen, aangezien om te verzachten, te lenigen, te bedaren, te verdooven juist deze als *palliatieve* hulpmiddelen het meest dienst doen.

De homoeopathische geneeswijze is dus toereikend voor alle gevallen van ziekten, behalve onder sommige omstandigheden voor hopelooze gevallen. Bij deze laatste zal *somtijds* een palliatief

medicament moeten ter hand genomen worden, daar ook de homoeopathische geneesheer in de eerste plaats *arts* is, en hij zijne patiënten, die, aan de hevigste pijnen of benauwdheden ten prooi, zoo vurig naar eenige verlichting verlangen, niet ter wille van een zeker stelsel mag laten lijden, wanneer hij ziet, dat voor de ziekte zelve toch geen genezing of herstel meer mogelijk is.

Hoe meer evenwel — en dit wenschen wij ten slotte aan het reeds gezegde toe te voegen — de homoeopathische geneesheer bekend is met de werking der homoeopathische geneesmiddelen, hoe verder hij doorgedrongen is in de studie der geneesmiddelleer, en hoe vaster hij er van overtuigd is door zelfgemaakte ondervindingen, dat er zelfs in schijnbaar ongeneeselijke ziekten nog zoo ontzaglijk veel gedaan kan worden met de eenvoudige, onschuldige en gemakkelijk in te nemen homoeopathische middelen, des te minder zal hij zich ook genoodzaakt gevoelen, tot eenig palliatief werkend geneesmiddel zijn toevlucht te nemen.

D^r. N. A. J. V.

DE GRONDBEGINSELEN DER HOMOEOPATHIE.

Nog steeds zijn verschillende verkeerde opvattingen omtrent het wezen der Homoeopathie onder het publiek gangbaar. Wij bedoelen hier niet de *bewust* verkeerde beoordeelingen, die er slechts op uit zijn, om de homoeopathische geneeswijze verachtelijk te maken en hare voorstanders in een bespottelijk licht te stellen, maar wij hebben het oog op beschouwingen, die degenen, die min of meer met de Homoeopathie bekend zijn, *te goeder trouw* aan den man brengen, waardoor zij er *onbewust* toe bijdragen, om de homoeopathische geneeswijze bij het ontwikkelde publiek belachelijk te maken. Zoo wordt b. v. door den één beweerd, dat de kracht der Homoeopathie in de hooge potensen ligt, en dat een homoeopathisch geneesmiddel des te werkzamer is, naar mate de verdunning hooger is, ja dat de hoogste infinitesimale verdunningen de meeste kracht hebben en dikwijls gevaarlijke werkingen kunnen uitoefenen! Een ander weet te vertellen, dat de Homoeopathie de zwaarste vergiften aanwendt in de onbeduidendste ziektegevallen; terwijl een derde met een gewichtig gezicht komt verklaren, dat de homoeopaten hunne goede resultaten alleen aan de strenge diët hebben te danken, die zij hunnen patiënten voorschrijven. Een vierde zou wel lust hebben zich homoeopathisch te laten behandelen, maar schrikt er toch voor terug, zulk een hongerkuur door te maken, terwijl een vijfde en zesde zich meer met de Homoeopathie zouden kunnen bevrienden, als hare voorstanders maar niet zoo vijandig tegenover andere methoden stonden, en b. v. de chirurgie en de verzachtende middelen meer in eere wilden houden. De tegenstanders onzer ge-

neeswijze gaan natuurlijk nog verder, en halen uitspraken van Hahnemann, den ontdekker van het homoeopathische systeem, aan, die in onze dagen van vooruitgang op geneeskundig gebied op zijn minst vreemd genoemd moeten worden. Het is niet te loochenen, dat Hahnemann in verschillend opzicht verder ging dan goed was, en dat hij met de hem eigen halstarrigheid aan eens opgevatte meeningen vasthield. Doch welk man is volmaakt, en welk wetenschappelijk stelsel is bij zijn ontstaan vrij van verkeerde bijmengselen? Zoo moeten wij dus bij Hahnemann en zijn systeem kaf van het koren weten te scheiden; doch ook dan blijft er zooveel goeds over, dat wij zonder aarzelen Hahnemann voor den grootsten man van zijn tijd op geneeskundig gebied verklaren, en zijne ontdekking: de bekendmaking van het homoeopathische grondbeginsel: „gelijksortig wordt door gelijksoortig genezen,” een baanbrekende gebeurtenis in de geschiedenis der geneeskunde noemen.

De vooruitgang op het gebied van scheikunde, physiologie, pathologie en de andere takken der geneeskundige wetenschap hebben hier en daar veranderingen teweeggebracht in de opvattingen der homoeopaten omtrent het ontstaan, de oorzaak en het wezen van vele ziekten. De oude, verkeerde meeningen van het onbegrensde toenemen van de kracht der middelen, naarmate zij meer verdund worden zijn door het meerendeel der hedendaagsche homoeopathische artsen verlaten. Het standpunt der tegenwoordige Homoeopathie is echter nog geheel in overeenstemming met de baanbrekende beginselen, die Hahnemann heeft opgesteld omtrent de werking der geneesmiddelen op den gezonden en zieken mensch. Dit standpunt is op zeer duidelijke wijze uitgedrukt in een verklaring van de Deutsche homoeopathische artsen, die nog bij het leven van den ontdekker der Homoeopathie leden van het „Central-Verein der Deutsche homoeopathische artsen” waren, en waaronder de namen van de bekende homoeopaten Clotar Müller, Hirschel, von Grauvogel, e. a. stonden. Deze verklaring legt op bondige en voor een ieder verstaanbare wijze de grondbeginselen der Homoeopathie bloot, en wij geven haar derhalve in hoofdzaak onzen lezers weer. De tegenstanders onzer geneswijze kunnen er uit zien, dat de Homoeopathie een *wetenschappelijk* systeem is en den toets der critiek wel kan doorstaan, doch geenszins een brevet van onfeilbaarheid voor zichzelf opeischt. En de halve voorstanders, en zij, die allerlei verkeerde oordeelvellingen over de Homoeopathie gehoord hebben, zien er uit, wat zij eigenlijk aan de Homoeopathie hebben, en hoe de beginselen der Homoeopathie door het meerendeel der tegenwoordige geneeskundige voorstanders onzer geneswijze worden opgevat.

I. Onvoorwaardelijke erkenning van het homoeopathische grondbeginsel voor de **gezonde** werking der artsenijen volgens den regel: „Similia similibus curantur” (gelijksortig wordt door gelijksoortig genezen.)

II. De toepassing der homoeopathische geneesmiddelen heeft niet plaats door de vergelijking der *subjectieve symptomen* alleen, maar:

III. Onder het totaal der symptomen van een

ziektegeval rekent de wetenschappelijk gevormde homoeopathische arts *alle verachtnaemen* der ziekte, zooals die door het oor en het oog met de moderne hulpmiddelen der diagnose zijn waar te nemen.

IV. De homoeopathische arts zoekt dus niet alleen naar een oppervlakkige, bloot uitwendige overeenkomst tusschen de symptomen van het geneesmiddel en de ziekte, maar naar de wezenlijke, tot de genezing noodwendige, inwendige overeenkomst der natuurlijke en der artsenij-ziekten ten opzichte van hun aard, zetel en karakter.

V. De homoeopathische arts heeft daarom evengoed als zijne allopathische collega's *alle* takken der geneeskundige wetenschap noodig; *geen enkele* hunner kan hij missen.

VI. De homoeopathische geneesmiddelleer is, hoe betrouwbare resultaten zij ook opgeleverd heeft en steeds oplevert, niet volmaakt en onfeilbaar; zij heeft integendeel ontwikkeling en toewas van middelen noodig.

VII. Elk middel is homoeopathisch, zoodra het tot de te behandelen ziekte in de verhouding staat, die in het eerste grondbeginsel is uitgedrukt. (Wij verklaren ons tegen de theorie van Hahnemann, die hij in zijne latere levensjaren opstelde, volgens welke de 30ste *verduunning* als een absolute krachtsontwikkeling moest gelden en in staat zou zijn, het gezonde, zoowel als het zieke lichaam gelijkelijk te bewerken, daar uit deze theorie praktische regels afgeleid zijn geworden, die wij voor geheel en al verkeerd houden.)

VIII. Palliatieve, d. w. z. verzachtende middelen, die aan de oude school ontleend zijn, houden wij in zulke gevallen voor geoorloofd, waar een oogenblikkelijk gevaar brengende werking van de ziekte-oorzaak te bestrijden is.

IX. Wij zijn het niet eens met de beschouwing van Hahnemann, dat ziekten slechts door middel van de kunst en niet ook op natuurlijke weg genezen kunnen worden.

X. Wij kunnen niet *alle* geschriften van Hahnemann als de uitdrukking van het hedendaagsche standpunt der Homoeopathie aanvaarden. Ons oprecht streven heeft ten doel: **het grondbeginsel der Homoeopathie: „Similia similibus”, van welks waarheid wij overtuigd zijn, en de echt wetenschappelijke elementen der Homoeopathie: de aanwending van een enkel geneesmiddel en het onderzoek naar de werking der geneesmiddelen door proefneming op gezonden, en nog enkele andere door de ondervinding beproefde, praktische regels van alles af te zonderen, wat slechts dienen moet om zekere theoriën vooronderstellingen te steunen, die met de grondbeginselen der Homoeopathie in 't geheel niets te maken hebben.**

Wat betreft de vraag naar de grootte der *genesmiddeldosis*, die tot op den huidigen dag een twistappel tusschen enkele homoeopaten gebleven is, heeft zich de *overgrootte meerderheid* der homoeopathische artsen tot de volgende aanschouwingen bekend:

1. Een zeker aantal geneesmiddelen is in de lagere verdunningen of potensen werkzaam dan in de hoogere, meer verdunde potensen.

2. Een andere groep geneesmiddelen wordt eerst door verdunning of potenseeren werkzaam, daar de fijne verdeling van de moleculen van de artsenij-

stof aan het levende organisme een grooter aantal aanrakingspunten biedt.

3. De grenzen van deze beide groepen der geneesmiddelen kunnen niet op dezelfde wijze vastgesteld worden, zooals de Allopathie dit met hare maximaal- en minimaaldosen doet, want de homoeopaat behandelt niet *ziekten*, maar *zieken*, wier prikkelbaarheid voor geneesmiddelen eensdeels van den aard der ziekte, anderdeels van de individualiteit zelf afhangt.

4. De homoeopathische arts heeft om al deze redenen het recht en de vrijheid de *geheele reeks der potensen* aan te wenden.

Op deze grondbeginselen gesteund heeft zich de hedendaagsche Homoeopathie ontwikkeld en een bewonderenswaardigen bloei bereikt. Deze grondbeginselen zijn ook door Professor v. Bakody in Budapest, den tot nog toe eenigen hoogleeraar der Homoeopathie in Europa, aanvaard, en op grond van deze beginselen heeft de Homoeopathie het recht, een *wetenschappelijke methode* genoemd te worden.

D^r. J. v.

ONZE GROOTE MANNEN.

I. Professor Imbert.

Een der oudste en voortreffelijkste homoeopathische artsen en schrijvers van onzen tijd is wel professor Antoine Imbert-Gourbeyre te Clermont-Ferrand. Men zou hem kunnen noemen de Fransche Bakody. Over dezen merkwaardigen man, aan wien onze geneeswijze, vooral in Frankrijk, zeer veel te danken heeft, willen wij hier enkele nadere bijzonderheden mededeelen.

Prof. Imbert werd geboren 2 Maart 1818 en is dus thans 82 jaar oud. In 1841, op 23-jarigen leeftijd, was hij de tweede bij 't concours en werd hij geneesheer in 't Hôtel-Dieu, 't grootste universiteits-hospitaal te Parijs. In 1849 werd hij benoemd tot lid der Commissie van toezicht op de volksgezondheid te Clermont-Ferrand. In 1852 werd hij buitengewoon hoogleeraar der inwendige, klinische geneeskunde aan de Medische School van Clermont, en kwam hij in de examen-commissie voor de praktische artsen.

In 1854 werd Imbert door de Keizerlijke Academie van geneeskunde en door de Geneeskundige Sociëteit van Bordeaux bekroond na 't publiceeren van een reeks onderzoekingen over „Eiwitafscheiding in de urine van kraamvrouwen en hare verhouding tot de krampen in het kraambed.” (Mémoires de l'Académie impériale de médecine. t. XX 1854. — Als boekwerk: 1856 Paris, 102 bl. in 8°.)

In 1854 werd Imbert corresponderend lid der genoemde Sociëteit te Bordeaux; in 1855 der Koninklijke Academie van Napels; in 1857 der Keizerlijke Sociëteit van geneeskunde te Lyon en titulair-lid der Academie van wetenschappen, kunsten en schoone letteren te Clermont.

In de jaren van al die vereerende benoemingen hadden zich intusschen Imberts geneeskundige in-

zichten zeer belangrijk gewijzigd. Wij zullen hierop nog in 't bijzonder moeten terugkomen, en alleen als gevolg daarvan mededeelen, dat Imbert sedert 1858, tot op zijn 70sten verjaardag in 1888, dus 30 jaren lang, hoogleeraar derzelfde Medische School te Clermont geweest is, maar in een andere afdeeling der geneeskundige wetenschap. Van 1852 tot 1858 namelijk had Imbert de geneeskundige kliniek gedoceerd ter vervanging van Prof. Lavort als buitengewoon hoogleeraar. In 1858 werd Imbert bevorderd tot gewoon hoogleeraar, thans, op eigen verzoek, om les te geven in de geneesmiddelleer en in de therapie of eigenlijke geneeskunst. Als zoodanig heeft Frankrijk gedurende 30 jaren lang een officieelen hoogleeraar der homoeopathische geneeskunde gehad, die *niet* als zoodanig, als *homoeopathisch* docent benoemd was, zooals wel 't geval was met prof. v. Bakody te Budapest, maar die eenvoudig de geneeskunde, die hij door zijne groote talenten geroepen werd te doceeren, slechts in *homoeopathischen* zin begreep en dus leeraarde. In 1860 werd Imbert ten tweeden male door de Keizerlijke Academie van geneeskunde bekroond. (Mémoires t. XXV) voor zijn geschrift over „Verlammingen in het kraambed.”

Vóór 1860 had prof. Imbert reeds eenige belangrijke geschriften over de Homoeopathie in 't licht gegeven, waarop wij terugkomen. In 1863 stond prof. Imbert op de voordracht voor hoogleeraar in dezelfde vakken aan de faculteit van geneeskunde te Montpellier, maar zijne inmiddels bekend geworden gunstige meeningen over de homoeopathische geneeswijze stonden hem bij de definitieve benoeming in den weg. In Clermont-Ferrand zelf was prof. Imbert ook consulteerend geneesheer van 't Hôtel-Dieu. „Hôtel-Dieu” of „Godshuis” is in Frankrijk de algemeene benaming voor de gemeentelijke ziekenhuizen. Tevens was Imbert consulteerend bad-arts te Royat.

In latere jaren werd prof. Imbert door den koning van Spanje benoemd tot Commandeur der Orde van Karel der Derde, en door den Paus tot Commandeur der Orde van den H. Gregorius.

Een geschrift, door de voorstanders zijner candidatuur naar den hoogleeraarszetel te Montpellier in 1863 opgemaakt, geeft de werken aan, door prof. Imbert tot dat jaar geschreven; en vermeldt de beoordeelingen dier geschriften en onderzoekingen in de wetenschappelijke binnen- en buitenlandsche tijdschriften.

Daaruit blijkt, dat prof. Imbert in 1863 gepubliceerd had 17 grootere en kleinere geschriften over ziektekunde; 21 werken over geneesmiddelleer; 3 levensbeschrijvingen en een redevoering, gehouden bij de opening van de nieuwe gebouwen der Medische School te Clermont. Er blijkt voorts uit, dat algemeen erkend werd, dat Imbert in hooge mate de koningsgave van het woord bezat. (Kerstmis 1898 sprak Imbert nog in een vereeniging te Parijs.) In genoemd boekje, in 1863 bij Paul Hubler te Clermont uitgegeven, leest men, hoe hoog Imbert als proefnemer en geneeskundige gesteld werd door de voornaamste Fransche en Duitsche medische vakbladen.

Wij zullen gelegenheid vinden op een en ander nog terloops te kunnen wijzen, maar willen ons haasten mede te deelen, hoe prof. Imbert homoeo-

pathisch geneesheer is geworden om daarna op zijne zuiver homoeopathische geschriften ietwat nader in te gaan.

In de prachtige *Openbare voordrachten over de Homoeopathie*, voor de studenten der medische school te Clermont-Ferrand van 19 Januari tot 19 April 1865 in de gehoorzaal van het „*Palais der faculteiten*” door prof. Imbert gehouden, deelt hij ons over zijn overgang tot de homoeopathische geneeswijze het volgende mede. („*Lectures publiques sur l'Homoeopathie*,” Paris J. B. Baillièrre et fils. Libraires de l'académie impériale de médecine. op bl. 24 e. v. Ook in 't Duitsch vertaald door Dr. Goullon te Weimar, maar niet meer verkrijgbaar.):

„Onze goede stad Clermont, mijne Heeren, heeft „zelf zonder twijfel een zeer schoon voorbeeld gegeven van een homoeopathisch feit. — Gij weet „allen, dat binnen onze muren elk jaar een enorme „hoeveelheid mandarijntjes (een soort oranje- of „sinaasappelen) worden gekonfijt. Vooraf worden „de vruchten echter afgepeld, en deze eenvoudige „bezigheid geeft in 't bepaalde seizoen zeer velen „arbeidsters werk. In Juli 1852 nu wilde ik een „zieken werkman bezoeken.” (Imbert was toen reeds gedurende enkele jaren praktiseerend geneesheer te Clermont-Ferrand en nog geen hoogleeraar.) „Ik „vond de vrouw van den zieke bezig met het „pellen dezer madarijntjes. Ik vroeg haar, of dit „werk haar ook vermoeide; en zij antwoordde mij „er ziek van te worden, en dezen arbeid zelfs te „moeten onderbreken wegens aanvallen, die zij even- „als de andere werksters er door gekregen had. „Ik was nieuwsgierig en stelde een nauwkeurig „onderzoek in. Alle pelsters ondervroeg ik, meer „dan veertig. Het resultaat was, dat de essentiele „oranje-olie der, schors dezer appelen, voortdurend „door haar ingeademd, tal van nerveuse bezwaren „opleverde als hoofdpijnen, zenuwpijnen, oorsuizen, „oppressies, maagkrampen, spiertrekkingen, onrust „en slapeloosheid, zelfs krampaanvallen, welke op „die der vallende ziekte geleken. — Het werkzaam „bestanddeel, oorzaak dezer bezwaren, is hetzelfde „als dat van 't oranjebloesem-water en der oranje- „bladeren, twee zeer populaire geneesmiddelen. Welnu: „deze twee middelen worden alle dagen tegen dezelfde „bezwaren gebruikt als waarover mijne werksters „klaagden.”

Tot zoover ongeveer luiden Imberts woorden. Sedert Juli 1852 dan kwam Imbert tot nadenken. Juist tijdens de laatste levensjaren van Hahnemann was Imbert jong assistent-arts geweest in 't Hôtel-Dieu bij de Notre-Dame te Parijs, niet zoo heel ver van Hahnemann's woning. Maar toen spotte Imbert met de Homoeopathie.

Imbert begon nu de methode van ons „*Similia similibus curantur*” proefondervindelijk te controleeren en daardoor te bevestigen sedert 1853; in een tijd, toen als homoeopaten in Frankrijk bloeiden: *Croserio, Ozanam, Arreat, de Sain-Gratieu, Bechet, Bigel, Bourgeon, Chargé, Chanvet, Davasse, pater Deschamps, Fredault* (nog arts aan 't hom. hospitaal St.-Jacques te Parijs; schrijver van: „*Conférences cliniques à l'hôpital St.-J.*” 1886. gr. in 8°.), *Granier, Guyard,*

Lafitte, La Pommerais, Laville de la Plaigne, Lecoupeur, Magnom, Muré, (stichter der homp. school in de hoofdstad van Brasilië, in Imberts tijd in Parijs), *Numez, Luc de Parseval, Perusel, Petroz, Rapon, Ran, Salevert de Faryolle,* de beide *Simon* en *Teste*.

Al deze hom. artsen hebben werken over de hom. geneeswijze geschreven. Ten dage van Imberts eerste optreden voor de Homoeopathie waren vooral Parijs, Lyon, Genève en 't stadje Beavais brandpunten voor de Homoeopathie, wanneer men Genève in dit verband naast de Fransche steden stellen wil. Twee homoeopathisch-medische congressen waren in dien tijd sedert Hahnemanns dood reeds te Parijs vergaderd geweest.

In 1855 en '56 bleek de superioriteit der homoeopathische geneeswijze voor Imbert zonneklaar, toen hij haar met veel succes toepaste bij de cholera-epidemie in zijne woonstede. („*Annales médicales de la Flandre occidentale*”, 1855—'56: Dr. Imbert: „*Note sur l'épidémie cholérique de Clermont-Ferrand.*”)

In deze jaren beleefde Imbert, nevens veel maad, ook veel geogen van zijne „*Memorie over de „physiologische werking van de olie der bittere „oranje.*”

In 1853 was dit boekje in 32 bladzijden en in 12° formaat verschenen te Clermont.

5 voornamste Fransche *allopathische* tijdschriften *drukten het over*; prof. Bazin te Parijs wijdde er in 1862 een klinische les aan; 2 Duitsche allopath. leerboeken der artseneij-werkingsleer zezen er op. En prof. Sirus-Poiondi zei bij één zijner chirurgisch-klinische lessen in 1857: „Onder hen, die oranje- „bloesemwater gebruiken, zijn velen, die zich gaarne „rekenschap zouden willen geven van zijne werkings- „wijze. Dat dezen dan lezen het zeer merkwaardige „werk van Imbert-Gourbeyre!”

In deze en in de volgende jaren onderzocht prof. Imbert de werkingen van ammoniak, arsenicum, nux-vomica, veratrum album, en aconitum. In de „*Moniteur des hôpitaux*” publiceerde hij zijne resultaten. In ons Nederlandsch „*Handboek der giftleer*” van dr. Van Hasselt (door Henkel in 1862 in 't Duitsch vertaald) wordt Imberts werkzaamheid dier dagen genoemd. In de eerste allopathische tijdschriften van Frankrijk schreef Imbert en meer en meer bleek, dat hij homoeopaat was.

Een zijner eerste groote studiën in 't hooggezaghebbend allopathisch tijdschrift: „*Moniteur des hôpitaux*” in 1854 droeg reeds den ondertitel: „*Beschouwingen over de wet der gelijksoortigheid.*”

In 1856 geeft 't zelfde tijdschrift Imberts „*Memorie over de behandeling van keelontstekingen door kwik, belladonna en aconitum.*” Dr. Davasse, allopaat, stelt in een opstel Imbert als solide geleerde en nauwlettende proefnemer zelfs boven den beroemden Trousseau. Men heeft Imbert begrepen: Dr. Davasse noemt hem reeds in „*l'Art-médical*” en in de „*Gazette médicale*”: „een homoeopaath.” Eveneens doet dit met veel hoffelijkheid, den Franschen geest eigen, en met erkenning van Imberts hooge wetenschappelijke verdiensten Dr. De Castelleau, chef-redacteur van de „*Moniteur des hôpitaux.*” In Mei v. d. j. schrijft Dr. Castelleau dat Imberts „aconitum-studiën de belangrijkste zijn, die over dit onder-

werp in zeer langen tijd geschreven zijn." Allopathische en Franse en Duitse leerboeken der geneesmiddelleer namen de resultaten dezer studiën over, o. m. het nog bekende allopathische leerboek van Oesterlen.

In de „Revue thérapeutique du Midi" (allopathisch tijdschrift der Midden-Franse artsen,) steekt prof. Imbert op 1 October 1856 de lofbazuin over 't genie van Hahnemann in een opstel over „de wet der electiviteit." Niettemin begroet de redacteur den bekwamen medewerker als „de geleerde professor van Clermont"; „de meester."

Voorts onderzocht en schreef Imbert over helleborus albus tegen de cholera; hij experimenteerde verder over 't arsenicum; onderzocht physiologisch de kamille; 't antimonium en den alcohol als tegengif tegen slangenbeet, 't oude middel van Dioscorides.

Tusschen 1862—1880 leverde Imbert 4 groote en belangrijke studies over de physiologische werking en hare homoeopathische toepassing van 't arsenicum. Tot 1854 waren slechts 3 gevallen van arsenicumvergiftiging met volledige, wetenschappelijke lijkenontleding in geheel Frankrijk bekend. Eén dier 3 was door Imbert verricht en gepubliceerd. Prof. Imbert is dan ook een der eerste experimentatoren met arsenicum in Frankrijk.

In 1877 gaf Imbert zijne prachtige „Memorie over de Arnica montana" in 't licht. (94 bladz.) Met tal van eigen waarnemingen op 't gebied der physiologische en homoeopathische werking der arnica ten opzichte van 't hart, 't zenuwstelsel, de darmen, zintuigen, wonden, enz. Een vriendschappelijke strijd met prof. Fonsagrives ontstond.

In 1884 publiceerde Imbert zijne „Onderzoekingen over 't solanum der Ouden." (Paris, J. B. Baillières et fils 136 bl.).

Een van Imberts jongste meesterwerken is de „Geschiedenis van 't aconitum." (Paris A. Davy, 1894, 157 bl.). Van een verbazende litteratuurkennis geeft Imbert ook in dit werk blijk. De door hem geraadpleegde werken dateeren, behalve van oude latijnsche schrijvers, van 1648 tot 1893. w. o. van onzen Nederlander Dr. Haakma-Tresling (1880 Nederl. T. v. G.) en Prof. Plugge. (idem. 1881.) Telkens geeft Imbert blijk ook de Nederlandsche litteratuur te kennen, alsmede die in vele andere talen.

En toch, ook al had Imbert nooit één geneeskundig werk geschreven, dan zou deze sedert 1888 rustende hoogleraar der geneesmiddelleer toch, hoewel op ander gebied, in zekere kringen een wijde vermaardheid blijven behouden. Prof. Imbert is namelijk door zijn optreden met een reeks andere werken, w. o. een standaardwerk van 1100 bladzijden groot octavo, onbetwistbaar geworden en als zoodanig erkend de grootste schrijver op 't gebied der christelijke mystiek van den tegenwoordigen tijd; als het ware in dezen zin de opvolger van een anderen Duitschen geleerde (die overigens ook een lekenaanhang der homoeopathie was), nl. Joseph Von Goerres, die eenmaal door Napoleon I werd genoemd: „de vijfde grootmacht van Europa!"

Wij kunnen hierop niet verder ingaan, maar wijzen er slechts op om te doen inzien welk een

merkwaardig man deze groote homoeopathische geneesheer is. Het is toch geen kleinigheid, wanneer de geheele Parijsche pers eenstemmig een boek en der merkwaardigste werken der geheele eeuw moet noemen. Dit voorrecht viel het laatst genoemde hoofdwerk van Imbert ten deel. Tegenwoordig beoefent prof. Imbert nog consultatieve praktijk in Clermont-Ferrand. Nu en dan schrijft hij iets, het laatst in 't dagblad de „Univers;" nl. een „kerstidylle" in christelijken zin, die hij schrijver dezer regelen de eer aandeed te zenden met zijn portret, waarop hij als een groote, flinke oude man staat afgebeeld, naar Franse gewoonte met zijne ridderorden: keten, kruis en ster.

In een volgend artikel hopen wij Imbert te schetsen als proefnemer-schrijver-arts: den type van den wetenschappelijken homoeopathischen geneesheer.

Wellicht geven wij later eenige schetsjes over anderen onzer groote homoeopathische mannen; eenige kijkjes in bezochte hom. ziekenhuizen, enz.

H.

ZONNESTEELK.

Deze ziekte komt zeer veel voor in tropische streken, doch ook bij ons in den zomer bij warm en vochtig weer, vooral tengevolge van groote lichamelijke inspanning gedurende marschen en voetreizen.

Gewoonlijk gaat aan dezen gevaarlijken toestand een verhooging der lichaamstemperatuur, vermeerderde dorst, droogte der lippen, heeschheid, pijn bij 't slikken, hoofdpijn, beklemd gevoel en afmatting vooraf, totdat de aldus aangetaste niet meer verder loopen kan, nog slechts met moeite voortstropelt en ten slotte bewusteloos neerzinkt. De adem gaat zwaar, de oogen zijn rood aangeloopen en de pupillen vernauwd.

De oorzaak van dezen ziekte-toestand ligt een deels in de vermeerderde transpiratie der huid, waardoor het organisme het tot zijn bestaan noodige water met de bloedzouten (vooral chloornatrium) verliest, anderdeels in het gebrek aan toevoer van vloeistof. Hoe meer vloeistof men echter tot zich neemt, des te meer moet men zweeten. Men heeft daarom het drinken van kleine hoeveelheden koude koffie voorgelagen, om het zweeten te verminderen en toch het weerstandsvermogen van het lichaam te bewaren. Nog doelmatiger is het zoogenaamde „marsch-drinkwater," dat in het duitsche leger is ingevoerd. Het wordt toe bereid uit gewoon water, waaraan een weinig azijn en 3 tot 5 gram keukenzout op 1 liter wordt toegevoegd. Kleine slokken van dit drinkwater gedurende het marcheeren genoten, zijn in de meeste gevallen voldoende, om zonnesteek te voorkomen. Dit is een eenvoudig middel, dat elke toerist moest kennen, daar het overal te verkrijgen en gemakkelijk mede te nemen is.

Is iemand aan zonnesteek bewusteloos neergevallen, dan is spoedige hulp noodzakelijk, daar deze ziekte dikwijls in korten tijd den dood tengevolge heeft. Men brenge den zieke dadelijk op een koele, schaduwrijke plek, ontbloote hals en borst en brenge het bovenlijf in ietwat verhoogde houding. Koude omslagen en koude overgietingen van het hoofd met water, moeten zoo

mogelijk aangewend worden en men late den zieke rijkelijk water drinken, waaraan wat wijn of brandewijn is toegevoegd. Heeft men *Kamferspiritus* of *Camphora Rubini* bij de hand, dan geve men daarvan alle 5 minuten twee droppels in. Ook *Glonoïn D 6* is aanbevelenswaardig. Zijn de handen en voeten koud, dan wrijf men ze zoo snel mogelijk warm.

Ter voorkoming van zonnesteek zijn de volgende maatregelen dienstig.

1. Men kleede zich in den zomer niet te warm en beschutte het hoofd en vooral den nek tegen de heete zonnestralen. Het dragen van een koelblad of van eenige groote bladeren onder den hoed brengt een aangename afkoeling te weeg.

2. Men overspanne zich niet met werken in de zonnehitte en met voettoeren op het midden van den dag.

3. Het drinken van alcoholische dranken bij groote hitte werkt dikwijls schadelijk op het lichaam, terwijl het bovendien den dorst vermeerderd.

4. Men drinke dikwijls kleine hoeveelheden water of koffie met melk vermengd en geniete veel vloeibare spijsen, om in het gebrek aan water, dat het lichaam door het vele zweeten lijdt, te voorzien, want de zonnesteek is niet het gevolg van de werking der zonnestralen, maar van de afneming van het water in het bloed en de weefsels van het lichaam.

5. Als beste drank op voettoeren is het bovengenoemde „marschwater” aan te bevelen. Doch ook citroensap en bessensap met water vermengd zijn goed. Zeer verrisschend en versterkend werkt in den zomer een glas limonade met Hensel's Tonicum toe bereid. (1 theelepel op een glas suikerwater).

In de tropische streken legt men er bijzonder gewicht op, den nek voor de inwerking der zonnestralen te beschutten. Men heeft daar de waarneming gedaan, dat de voorboden van den zonnesteek beginnen op te treden, als dit gedeelte van den hals, dat de edelste deelen van het ruggemerg bevat, slechts korten tijd aan de werking der verzengende zonnestralen is blootgesteld. Men draagt daarom in de tropen den zoogenaamden „neksluier,” een stuk wit linnen of katoen, dat den nek volkomen beschut. De inboorlingen dragen een tulband of groote doek om hoofd en hals geslagen, of ook een hoed met zeer breeden rand, die tot over den nek reikt. In onze streken is het schuiven van den hoed in den nek, zoodat deze door den rand overschaduw wordt, voldoende, en in elk geval doelmatiger dan het zorgvuldige bedekken van het voorhoofd en het gezicht. Deze gedeelten van het hoofd kunnen namelijk de stekende zonnestralen zonder bezwaar verdragen.

Ten slotte zij nog voor de curiositeit een middel tegen zonnesteek vermeld, dat bij de Bedouïnen algemeen in gebruik is. Zoodra de eerste teekenen der ziekte optreden, wordt een lepel vol zout in een lepel water opgelost en deze oplossing den zieke in beide ooren gedroppeld. Een gevoel van welzijn doorstroomt het lichaam en de ontstekingsverschijnselen verdwijnen. Dit middel wordt door de Bedouïnen voor onfeilbaar gehouden, als het vroeg genoeg aangewend wordt.

DR. J. V.

CORRESPONDENTIE.

P. J. L. te Heiningen. — De door u bedoelde epidemische hoest, ook wel slijm- of stikhoest genoemd, is identisch met de kinkhoest. De ziekte, die zeer besmettelijk is, treedt gewoonlijk in het voor- of najaar op, of ook na een lange droogte, en komt meestal bij kinderen voor. Men onderscheidt bij deze ziekte drie stadiën of perioden. De eerste periode is het catarrhalische stadium, dat 8 tot 14 dagen duurt, en zich voordoet als een gewone verkoudheid met niezen, hoesten en tranen der oogen. Daarop volgt het convulsieve stadium, dat 3 tot 4 weken en bij verkeerde behandeling dikwijls nog veel langer duurt, hetwelk gekenmerkt is door de bekende kinkhoestaanvallen, die al naar gelang van de hevigheid der epidemie of de min of meer sterke constitutie van het kind alle 2 tot 3 uren, ja zelfs tot 40 malen per dag zich herhalen. Dikwijls komt aan het einde van zulk een hoestaanval braken of neusbloeding. In dit stadium van den kinkhoest komen ook soms gevaarlijke complicaties voor, b. v. longontsteking, die geneeskundige behandeling onontbeerlijk maken. In het derde stadium nemen de hoestaanvallen langzamerhand af, doch blijft het kind nog lang vatbaar en kunnen er bij verkeerde behandeling door kouvatzen weer nieuwe hoestaanvallen optreden.

De behandeling van deze voor de kinderen zoo vermoedende ziekte is door de homoeopathische middelen tot een zeer eenvoudige en gunstige gemaakt. Men late uit een soliede homoeopathische apotheek een groote hoeveelheid *Cuprum aceticum*, 4de decimale verwrijving komen, en geve daarvan den zieken kinderen, ook als zij pas beginnen te hoesten, hetgeen bij een heerschende kinkhoest-epidemie altijd verdacht is, 4 maal per dag een goete mespunt vol droog op de tong. Bij hevige braken komen voorts nog *Ipecacuanha D3*, bij hoofdpijn en stuipen of krampaanvallen *Belladonna D3*, te pas, ook nog eenige andere middelen, zooals *Drosera*, *Coccus cacti*, worden in sommige gevallen met goed gevolg gebruikt, terwijl de complicaties natuurlijk met andere passende middelen moeten behandeld worden, b. v. longontsteking met *Tartarus emeticus* en *Phosphorus*. Het hoofdgewicht bij de behandeling van kinkhoest met homoeopathische middelen is evenwel op *Cuprum aceticum* te leggen, dat het convulsieve stadium beter geneest en afkort dan andere middelen. Het moet echter consequent gebruikt worden. Natuurlijk moeten de kinderen voor kouvatzen behoed worden. In den zomer kan men ze echter gerust in de buitenlucht laten gaan, als zij koortsvrij zijn. Van groot gewicht is ook de voeding, die vooral bij brakingen steeds weer opnieuw in licht verteerbare vorm moet worden aangeboden.

ADVERTENTIËN.

 Gevestigd te Zwolle

EMMAWIJK 686

H. VAN ROIJEN, Arts.

Spreekuur, alle werkdagen behalve Donderdags van 1—2 uur namiddags. Van af 1 September 1900.

Doctor VOORHOEVE

is tot 23 Augustus niet te consulteren.

Doctor MUNTING

zal tot en met 5 September afwezig zijn.

NAAIMACHINES. Het is overbekend, dat de Naaimachine een grooten invloed uitoefent op het zenuwleven. Daarom is het van zulk een extra groot belang om zulk een Naaimachine te koop, die niet storend, maar zeer weldadig op de zenuwen werkt. Koopt daarom de prachtige groote **PHAFF NAAIMACHINE** met kast voor 48 Gld. Franco door geheel Nederland door

W. VAN OOSTEN, te Maasland.

Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,
Hoogstraat 237,
Rotterdam.

Homoeopathische Apotheken
te Arnhem.
MIEDEMA en VAN AALST,
Roggestraat 3,
A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,
Steenstraat 49.

FLESCHEJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BERMEN. (Rheinland).

Fillialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Homoeopathische Geneesmiddelen

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijscourant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huls-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11. *Apotheker.*

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK
Apotheek van Wermeskerken
S. SMEDING Szn. Apotheker
te GRONINGEN.

Internationale Apotheek
VAN
de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN
22 Gedempte Burgwal 22
's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,
voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Heilige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijn Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmark, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillialen: Velp b/ Arnhem, Apotheek C. Koek.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Twee belangrijke gebeurtenissen. — Homoeopathie en Volksgeneeskunde. — Uitspanning. — Iets over het haarsnijden. — Kinderen en alcohol. — Wetenschappelijke grondslag en bestaansrecht der Homoeopathie. — Advertentiën.

TWEE BELANGRIJKE GEBEURTENISSEN.

De geschiedenis der Homoeopathie is twee belangrijke gebeurtenissen rijker. Gebeurtenissen, dáárom zoo belangrijk, omdat de oogen der geheele beschaafde wereld daardoor opnieuw op de Homoeopathie en hare beteekenis gevestigd worden, en tevens omdat zij een verblijdend bewijs zijn van den vooruitgang, dien de Homoeopathie in de laatste jaren gemaakt heeft, en getuigenis afleggen van de officieele erkenning, die aan onze geneeswijze in twee landen, Frankrijk en de Vereenigde Staten — toevallig of niet toevallig beide republieken — is ten deel gevallen.

Het jaar 1900 zal steeds in de geschiedenis der Homoeopathie met eere genoemd worden. In de hoofdstad van Frankrijk werd met officieele medewerking van regeeringsbeambten en het bestuur van de wereld-tentoonstelling een INTERNATIONAAL CONGRES VOOR HOMOEOPATHIE gehouden, verbonden met de plechtige onthulling van een monument op het tot nog toe verwaarloosde graf van Hahnemann, en in de hoofdstad der Vereenigde Staten van Noord-Amerika

werd in bijzijn van den President der Republiek en van de hoogste staats-beambten EEN STANDBEELD ONTHULD TER EERE VAN DEN ONTDEKKER DER HOMOEOPATHIE, zoo schoon en grootsch, als er nog geen bestaat.

Eenige bijzonderheden omtrent beide gebeurtenissen zullen onzen lezers zeker welkom zijn.

Het internationale Congres te Parijs.

De vriendelijke secretaris van het Congres, Dr. Léon Simon, met wien schrijver dezes in 1895 op het Congres der homoeopathische vereenigingen te Hamburg kennis maakte, had de goedheid eenige nummers van het Parijsche dagblad; „le Soleil” met een beschrijving van de voornaamste bijzonderheden van dit internationale Congres over te zenden, waaruit het volgende een uittreksel is.

Het congres, dat zeer druk bezocht was en waartoe uit bijna alle landen der wereld vertegenwoordigers der homoeopathische artsen en voorstanders der Homoeopathie te zamengestroomd waren, werd den 19 Juli door den president, Dr. P. Jousset, chef-arts van het homoeopathische hospitaal Saint-Jacques te Parijs, geopend en duurde 4 dagen. Elken dag werden twee wetenschappelijke zittingen gehouden, waar vooraf bepaalde en in druk verveelvuldigde voordrachten gehouden en gediscuteerd werden. Een geheele voormiddag werd gewijd aan het bezoek der homoeopathische ziekenhuizen te Parijs en een andere aan de onthulling van het monument op het graf van Hahnemann.

Onder de buitenlandsche vertegenwoordigers der

der volks-hygiëne voor te lichten; daartoe is dit »Tuberculose-Memorandum» bij uitstek geschikt.

A. Wat is Tuberculose?

De tuberculose is de verderfelijste van alle infectie-ziekten. Zij tast de meest verschillende deelen van het lichaam aan (longen-, keel-, beenderen-, klieren-, darm- en huidtuberculose), het meest echter de longen (longtering.) Zij verschoont geen land, geen leeftijd, geen beroep, geene volksklasse. In Duitschland sterven aan deze ziekte jaarlijks 100.000 menschen; terwijl het aantal zieken op het tienvoudige geschat wordt. Elke derde mensch, die in den ouderdom van 15 tot 60 jaren sterft, is een slachtoffer van de tuberculose.

De tuberculose wordt veroorzaakt door den door Robert Koch ontdekt *tuberkelbacillus*, een microscopisch klein, levend wezen van de laagste plantensoort, dat zich het best bij een warmte van 37 graad Celsius (bloedwarmte) ontwikkelt en in het inwendige des lichaams vermeerderd. De bij zoogdieren voorkomende tuberculose, o.a. de parelzucht van het rund, is door denzelfden parasiet veroorzaakt. De tuberkelbacillen kunnen zich, afgezien van kunstmatige kweeking, op natuurlijke wijze alléén in het menschelijke of dierlijke organisme ontwikkelen. Met de buitenwereld komt de tuberkelbacil hoofdzakelijk door de uitgeworpen stoffen van zieke menschen (sputa) en door de melk of het vleesch van zieke dieren in aanraking.

Elk mensch is aan het gevaar blootgesteld den ziektekiem van de tuberculose in zich op te nemen, en menigeen herbergt hem gedurende langen tijd, zonder het te weten. (Een vierde gedeelte van de lijken van personen, die aan andere ziekten gestorven zijn, vertoont in de inwendige organen sporen van doorgemaakte tuberculose). Iedereen moet zich derhalve op den strijd tegen dezen vijand van het menschelijke geslacht inrichten. De tuberkelbacillen worden op de zekerste wijze vernietigd door hooge warmtegraden bij aanwezigheid van vocht, dus door koken of door stoomenden waterdamp. Ook aan den invloed van het zonlicht kunnen zij niet lang weerstand bieden.

B. Hoe heeft de besmetting plaats?

Aangeboren tuberculose komt zelden voor.

Elk mensch en elk dier, in welks uitwerpselen tuberkelbacillen voorkomen, is een bron van besmetting voor zijne omgeving. Tuberkelbacillen worden in het menschelijk lichaam opgenomen:

1. Door inademing met de lucht: hetzij van ingedroogd sputum (of slijm) van teringlijders, voorkomende in de stof, die door wind, tocht, vegen of door sleepjaponnen wordt opgedwarreld,

hetzij van kleine, vochtige droppeltjes, die de zieken bij het hoesten of niezen in hunne omgeving verbreiden.

2. Met het voedsel: in de eerste plaats door ongekookte melk, door vleesch van tuberculeuze dieren, dat in het verkeer gekomen is en vóór het gebruik niet voldoende gekookt wordt.

3. Door verwonde of zieke plekken van de slijmvliezen en de huid, vooral door middel van onzuivere handen: b.v. bij het kruipen der kinderen op den grond, het aanpakken van smerige voorwerpen, b.v. zakdoeken, en het daarop brengen van de vingers in den mond (op den duim zuigen, op de nagels kauwen, de vingers likken bij het omslaan van bladzijden), verder door het gebruik van onrein vaatwerk (drinkglazen, eetservies, blaasinstrumenten) en eindelijk door sommige huidziekten (b.v. hoofdzeer).

De gevolgen van het opnemen van tuberkelbacillen in het lichaam zijn bij kinderen meestal in het begin een ziekworden der klieren (b.v. van den hals en het onderlijf) en in aansluiting daarvan van de longen, de hersenen, de gewrichten en de beenderen (scrophuleuze heupontsteking, tuberculeuze verkrommingen van de wervelkolom, enz.) Bij volwassenen is de besmetting door inademing de regel, en tengevolge daarvan ontstaat gewoonlijk tuberculose der longen (longtering) of van de keel. Door opening van tuberkelbacillen in de huid ontstaat dikwijls huidtuberculose (lupus of wolf). Meestal is het verloop der tering chronisch, met uitzondering van de galopperende tering.

C. Welke zijn de voorbehoedmiddelen tegen tuberculose?

Bij geen volksziekte heeft de mensch, ook de zwakste en armste, het zoo in zijn hand, zich zelf te helpen, als bij de tuberculose, zoo hij slechts inzicht aan zelfbeheersching paart.

I. Maatregelen tegen de oorzaak der tuberculose.

1. Een ieder, gezond of ziek, zorge voor ongevaarlijke vernietiging van alle sputa (uitwerpselen of fluimen), daar men het niet aan het sputum zien kan, of er tuberkelbacillen in zijn of niet. Derhalve spuwt niet op den grond van gesloten ruimten (ook niet in tram- of spoorwagens). Plaatst spuwbakjes met vochtig zand of een desinfecteerende vloeistof, die geregeld hernieuwd worden. Houdt bij het hoesten de hand voor den mond! Anders wende de buurman zich af! Houdt de kleederen steeds zuiver, duldt geen sleepjaponnen! Kleederen, bedden, ondergoed van tuberculeuze menschen mogen slechts na grondige ontsmetting in stoomenden damp door anderen in gebruik genomen worden! Vermijdt het droog vegen van kamers en gangen! Eerst water sprenkelen of nat opnemen, om

stof of dwarzeling te vermijden! Alle herbergen, lokalen of restauraties, waar op den grond gespuwd wordt, zijn streng te mijden!

2. Grootste zindelijkheid worde in acht genomen bij de toebereiding en bewaring (beschutting tegen vliegen) als ook bij het genot van spijzen en dranken, vooral van zulke, die rauw gebruikt worden! Melk en vleesch moeten voor het gebruik gekookt worden! De gekookte melk moet op een koele plaats bewaard worden.

3. De handen, met inbegrip der nagels, de tanden en de mondholte moeten dikwijls en grondig gereinigd worden! Het steken van den vinger in den neus of in den mond en het krabben in het gezicht moet gelaten worden! Elke wond moet tegen verontreiniging door een passend verband beschut worden.

4. Wat betreft de tuberculose der dieren zij slechts opgemerkt, dat deze bij runderen meestal als longen-tuberculose, bij zwijnen als darm-tuberculose optreedt. Voorbehoedmiddelen tegen verspreiding der ziekte onder het vee zijn: langzamerhand alle tuberculeuze dieren dooden, vooral zulke, die zichtbare teekenen der ziekte vertoonen (tuberculeuze uierknobbels, hoest met mager worden, enz.); afzondering der kalveren van de tuberculeuze moeders; rijkelijke beweging der kalveren en van het jonge vee in de frissche lucht; verbod van het in dienst nemen van tuberculeuze menschen voor het melken en slachten; zindelijkheid en goede luchting der stallen.

II. Maatregelen tot versterking van het lichaam.

Nooit zal het gelukken, alle tuberkelbacillen te dooden; daarom is het noodzakelijk, het lichaam zóó te versterken en te verharden, dat de indringende ziektekiemen het niet ziek maken kunnen.

De hoofdmiddelen daartoe zijn: Eenvoudig en krachtig voedsel, dat bij een goede keus volstrekt niet duur behoeft te zijn. Lekkernijen en bedwelmende dranken zijn te vermijden. Een woning, waar licht en lucht vrijen toegang heeft. Liever buiten de stad, dan er midden in. De grootste kamer als slaapkamer inrichten. Eenvoudige kleeding van niet al te dicht geweeft stoffen, niet te dik en niet te dun. Vermijding van modewaasheden, die de vrije beweging van het lichaam verhinderen, b.v. het korset en den gordel.

Eerst wanneer deze bepaald noodige maatregelen opgevolgd worden, kan men er aan denken, een gezonde, het lichaam versterkende leefwijze te gaan voeren.

Bij de geheele leefwijze staan zindelijkheid en orde bovenaan! Wascht dagelijks het geheele lichaam met matig koud water en wrijft het daarna snel droog met een ruwen handdoek! Houdt haren en baard, tanden en mond, als ook

vooral de nagels schoon! Ademt door de neus; deze is de beste filtreermachine voor onreine stoffen en ziektekiemen. Is de neusademing bemoeielijkt, of verhinderd, laat u dan door den arts onderzoeken: de hindernis is dikwijls gemakkelijk te verwijderen.

Verricht uw arbeid met geheel uwe kracht; daardoor wordt uwe kracht gestaald; beproeft echter, zoover dit mogelijk is, uw arbeid in overeenstemming met de regelen der gezondheidsleer in te richten. Vermijdt een gebukte houding bij hoofdwerk! Zijt gij een werkgever, weest er dan op bedacht, schadelijke invloeden, als daar zijn: rook, stof, enz. van uwe arbeiders te weren. Arbeid en rust moeten in de juiste verhouding tot elkaar staan.

Gebruikt uwen arbeidsvrijen tijd tot versterking van de lichaamsdeelen, die bij den arbeid minder gelegenheid hebben, zich te oefenen. Maakt lichaamsbeweging buiten de bewoonde plaatsen. Maakt in de frissche lucht dikwijls langzame en diepe ademhalingen, met de handen in de zijden geplaatst. Gewent u er aan, ook bij ongunstig weer uit te gaan. Trekt evenwel natte schoenen en kleederen bij het thuiskomen dadelijk uit. Gymnastische oefeningen, aan de lichaamskracht geëvenredigd, al naar gelang de middelen het veroorloven, door voettoeren, balspelen, fietsen, roeien, zwemmen en dergelijke, zijn de beste bondgenooten in den strijd tegen de tuberculose!

Gaat vroegtijdig te bed! Vermijdt uitspattingen van welken aard ook! Zij richten in korten tijd ten gronde, wat langzaam verworven werd. Zoo min als een glas niet te koud bier, een kop niet te sterke koffie of thee, een goede sigaar — ter rechter tijd genoten — den normalen volwassen mensch schaadt, even zeker werkt elk te veel verderfelijk.

Vermijdt den omgang met personen, die aan besmettelijke ziekten lijden. Wanneer uw plicht of beroep zulk een omgang noodig maken, veronachtzaamt dan niet de noodige voorzichtigheidsmaatregelen. Wilt gij een woning gaan betrekken, waarin van te voren een tuberculeus persoon geleefd heeft, laat haar dan eerst ontsmetten!

D. Raadgevingen voor op bijzondere wijze door tuberculose bedreigde personen.

Aan iedereen moet in zijn eigen belang geraden worden, de voorafgaande gezondheidsregelen te behartigen — in bijzondere mate moet dit evenwel dengenen op het hart gedrukt worden, die om de een of andere reden de tuberculose meer dan anderen te vreezen hebben: zwakke personen, als ook zij, die een langen en mageren lichaamsbouw met een vlakke borstkas hebben, vooral als zij van tuberculeuze ouders afstammen; voorts

dezulken, die grond hebben aan te nemen, dat zij door den omgang met teringlijders (bloedverwanten, verplegers of verpleegsters, arbeids- of speelkameraden) of door hun eigen vroegeren scrofuleuzen toestand (als kind) de ziektekiemen der tuberculose reeds in zich hebben opgenomen, en eindelijk allen, die van een zware ziekte herstellende zijn of die aan een long- of keelziekte, aan kinkhoest, influenza, bleekzucht geleden hebben of nog lijden.

Wie een lichaam heeft, dat weinig weerstandsvermogen bezit, ga daarmede te rade bij de keuze van een beroep. Een werkzaamheid, die veel oponthoud in de vrije lucht vereischt en de lichaamskrachten door oefening staalt, is voor hem beter dan een beroep, dat een zittende leefwijze noodzakelijk maakt. Menschen met vatbare ademhalingsorganen moeten niet alleen stof en rook (ook tabaksrook) en koude, gure winden vermijden of zich daartegen op doelmatige wijze beschutten, maar moeten ook het spreken in koude lucht of bij het loopen vermijden en zich inachtnemen voor kouvatten en te sterke lichaamsinspanning.

Niet minder belangrijk is de verstandige uitvoering van de algemeene voorbehoedmaatregelen overal, waar door beroep of andere omstandigheden menschen geregeld in grooten getale te zamen komen (in scholen en pensionaten, fabrieken, hotels, kerken, lokalen, enz.). Veronachtzaming van de voorbehoedmaatregelen tegen de tuberculose door enkelen brengt allen gezamenlijk in gevaar.

E. Raadgevingen voor teringlijders.

Als er verschijnselen optreden, welke verdacht op een niet slechts voorbijgaande ziekte der ademhalingsorganen wekken: steeds wederkeerende hoest (droog of met opgeven van slijm), afgematheid of neiging tot vermoeidheid zonder voorafgaande inspanning, telkens wederkeerende koorts, nachtelijk zweeten, sporen van bloed in de opgegeven slijm, moet zonder dralen een grondig onderzoek door den arts (met inbegrip van het onderzoek van de sputa op tuberkelbacillen) plaats vinden. Blijkt het vermoeden ongegrond te zijn, dan moeten toch de onder D aangeraden maatregelen opgevolgd worden. Is het vermoeden gegrond, en lijdt de zieke aan tuberculose, dan moeten in de eerste plaats de verordeningen en leefregelen, door den arts gegeven, opgevolgd worden. Geen geneesmiddel helpt, als niet de ziekte door zijne naar algemeene gezondheidsmaatregelen ingerichte leefwijze en strenge opvolging van de gegeven voorschriften tot de genezing bijdraagt. De zieke houde zich de dubbele plicht voor oogen, voor zijn eigen genezing te doen, wat mogelijk is, om weer een

nuttig lid der menschelijke maatschappij te worden en tevens door inachtneming van de noodige voorzorgsmaatregelen zijne omgeving, zijne bloedverwanten en vrienden voor besmetting te bewaren. Beginnende longtering is dikwijls te genezen, vergevorderde haast nooit. Het resultaat hangt meestal af van tijdige hulp.

Bijzonder voorzichtig is het sputum te behandelen: het mag noch op den bodem gespuwd, noch ingeslikt worden, maar moet in een daartoe bestemd bak, die geregeld gereinigd en ontsmet wordt, opgevangen worden. Aan te bevelen zijn sputum-fleschjes, die de zieke in den zak bij zich draagt. Moet bij uitzondering eens van den zakdoek gebruik gemaakt worden, dan moet deze vóór het droog worden uitgekookt worden.

Ook door kussen kan de ziekte medegedeeld worden. Aan met duidelijk vastgestelde tuberculose behepte personen moet het huwelijk sterk ontraden worden. Zij moeten wachten, tot zij gezond geworden zijn. Tuberculeuze vrouwen mogen hare kinderen niet zogen of oppasdiensden bij kinderen verrichten.

Bij koorts en neiging tot bloedspuwen is rust noodzakelijk; rijkelijk genot van stof- en rookvrije, door het zonlicht verwarmde frissche lucht doet goede diensten. —

Een oponthoud in een volgens deze beginselen geleide inrichting onder opzicht van een arts kan veel bijdragen tot een algeheel herstel van gezondheid, terwijl de zieke daar bovendien aan de noodige gezondheidsregelen en voorzorgsmaatregelen gewend wordt, zoodat deze hem voor zijn verder leven tot een tweede natuur worden.

Voorwaar, het zijn onschatbare raadgevingen, die in dit Tuberculose-Memorandum aan het groote publiek, zoowel aan gezonden als aan zieken, gegeven worden, en zij verdienen in steeds grootere mate en in steeds meer uitgebreiden kring bekend gemaakt te worden. Een regering, die aldus voorgeat op den weg om het volk voor te lichten, maakt zich verdienstelijk voor het welzijn en de gezondheid harer burgers. Moge dit goede voorbeeld nog in vele landen navolging vinden; want gelijk reeds in den aanvang gezegd, is de tuberculose een gevaarlijke internationale infectie-ziekte, die geen land, geen leeftijd, geen geslacht en geen klasse verschoont, een volksziekte, waaraan meer menschen sterven dan in alle oorlogen gedood worden en een ziekte, waarbij het meer dan bij menigen anderen geesel der menschheid mogelijk is, door gepaste gezondheidsregelen en geneeskundige behandeling genezing te bewerken en door doeltreffende voorzorgsmaatregelen besmetting te voorkomen.

Ook de algemeene behandelingsmethode, in bovengenoemd »Memorandum» aanbevolen, d. w. z.

de behandeling der teringlijders met een passend diëet, frissche lucht, rust en wasschingen lacht ons homoeopaten toe en wordt door ons aangewend, waarbij wij evenwel niet verzwijgen mogen, dat naar onze overtuiging en ondervinding de naar den aard van het bijzondere geval gekozen homoeopathische geneesmiddelen oneindig betere diensten bewijzen dan de sterke allopathische middelen en mixturen, die bovendien als de mode wisselen!

D^r. J. v.

ONZE GROOTE MANNEN.

II. Professor Bakody.

In een vorig artikel deelden wij mede, dat wij in een volgend artikel professor Imbert-Gourbeyre nader als homoeopathisch geneesheer zouden schetsen. Het komt ons echter beter voor *eerst* een artikel te wijden aan prof. Bakody, die buiten prof. Imbert de eenige officiële hoogleeraar onzer geneeswijze aan een staatsinstelling voor hooger onderwijs in Europa is. Feitelijk is Bakody op 't oogenblik de eenige, wyl Imbert sedert 1888 wegens hoogen leeftijd rustend hoogleeraar is. Ook Bakody is hoog bejaard, ruim 76 jaren thans en zal wel niet lang meer professor aan de koninklijke universiteit te Budapest blijven.

Na een beschouwing over Bakody kunnen wij dan te beter de groote beteekenis dezer beide hoogleeraren der homoeopathische geneeskunde ten opzichte onzer geneeswijze in samenhang behandelen.

Dus vooraf ga hier een opstel over Bakody.

Ruim 60 jaren geleden lag in een opkamer van een vriendelijk gelegen dokterswoning in de Hongaarsche stad Györ of Raab een jongeling, zwaar aan typhus krank. Maar een nog erger ziekte had deze stad bezocht: de cholera. De vader van onzen knaap was homoeopathisch geneesheer, en deze had als zoodanig reeds zóvele genezingen bij choleralijders, die door hem behandeld waren, mogen constateeren, dat hij zelfs den bisschop tot patiënt kreeg, hoewel hij de eenige evangelische arts in 't diocees was. Ook die bisschop genas, en nog jaren daarna speelden de jongens van Györ een spelletje, waarbij een hunner op straat lag en den zieken bisschop figureerde, rondom wien 3 andere knapen de allopathische artsen voorstelden, terwijl een vierde, de homoeopaat, werd gehaald. Bij diens nadering stond de zieke genezen op, en werd de homoeopathische jongen door de anderen geslagen ter herinnering aan 't feit, dat de dokter, dien wij hier bedoelen, later, na de genezing van den bisschop, eens op straat werd asgeranseld.

Terwijl de zoon van dezen homoeopathischen arts ziek in die opkamer lag, hoorde hij — hijzelf las het ons een paar jaren geleden uit een boek voor, —

hoe een levendig dispuut in een naburige kamer plaats vond. De zieke knaap zag zijn vader omringd door vier rijk geuniformeerde heeren. Deze heeren hadden in half-officiële opdracht de cholera en hare homoeopathische behandeling te bestudeeren in 't diocees van Györ. Wie waren die heeren, wier komst voor den homoeopathischen arts zoo vereerend was?

Zij waren derwaarts geleid uit Weenen, waar ook de cholera heftig woedde, door den bekenden dr. Veit, beroemd om zijne homoeopathische genezingen in de keizerstad, maar uit die stad door kuiperij verbannen. — „Zoo dikwijls ik in Györ kom” — zoo vertelt de toenmalige knaap, — „en het huis met die opkamer en met zijn groenen wingerd zie, denk ik aan die vier heeren, die mijn vader omringden; zij waren: de lijfarts van zijne „hoogheid, den groothertog van Baden, de lijfarts „van zijne majesteit, den koning van Beieren, de „lijfarts van zijne majesteit, den koning van Saksen, „en de lijfarts van zijne majesteit, den koning van „Pruisen!” —

Deze zieke knaap was professor Theodoor Von Bakody, in zijne Hongaarsche landstaal geheeten: Bakody Tivadar. —

Zijn vader was dan een beroemd homoeopathisch geneesheer, Dr. Joseph von Bakody. De jonge Theodoor werd bestemd voor de studiën in de rechtsgeleerdheid aan de universiteit te Weenen. Maar de mensch wikt, God beschikt! Opeens brak daar de onzalige oorlog uit tusschen Hongarije en Oostenrijk. Op onze scholen veelal voorgesteld als een opstand der Magyaren, moet men in Hongarije zelf geweest zijn, om van oude, edele Hongaren te kunnen vernemen, hoe zeer in velerlei opzicht die opstand van millioenen menschen gerechtvaardigd was. Kossuth sprak zijn vlammend woord: „moriatur pro patria nostra,” „sterven wij voor ons (onderdrukt) vaderland;” als in navolging van 't woord der Hongaarsche magnaten, die eenmaal hunne kromzwaarden trokken voor Maria Theresia, en zwoeren: „Moriatur pro rege nostro,” „sterven wij voor onzen koning!” — „Petöfi Sandor werd de Hongaarsche Theodoor Körner en wekte in beroemd gebleven liederen (b. v. „Ik ben Magyaar!”) de zonen der pusztas op ten heiligen strijd!

Het vurig gemoed van den jongen edelen student werd hoog gestemd, en hij voegde zich bij de vrijwilligers van zijn vaderland. Hij maakte tal van gevechten mede en werd ten slotte adjudant van generaal Geörgey. Hij was ook in den slag bij Schäßsburg in 1848, waar de beroemde vrijheidsdichter en jonge krijgsheld Petöfi voorgoed en onnaspeurbaar op ééns, zelfs met zijn lichaam, dat men nooit heeft kunnen vinden, te midden der menschelijke geslachten verdwenen is. Bakody vocht bij den koningsburcht te Ofen aan den Donau; en moest voorts wijken voor de Russen, wier overmacht alleen in staat geweest is om, te hulp geroepen door de Oostenrijkers, den Hongaarschen vrijheidskamp te onderdrukken.

Sedert dien tijd begreep Bakody, dat hij voortaan met een zwarte kool stond aangeteekend, en dat hij aan de universiteit te Weenen kwalijk langer als jurist studeeren kon. Men beduidde hem immers

zieldelings, dat hij geen rechtsgeleerde carrière in de Oostenrijksche landen voortaan zou kunnen maken.

Bakody koos nu het beroep zijns vaders; en op betrekkelijk ouderen leeftijd begon hij de studie der geneeskunde. Hij slaagde zóó goed, dat hij, na doctor der genees- en heilkunde te zijn geworden, door den wereldberoemden hoogleeraar der geneeskunde von Rokitansky uit vele sollicitanten werd gekozen tot assistent bij 't universitair onderricht der studenten.

Weinige jaren later vestigde Bakody zich als praktisch arts. Hij beproefde vele stelsels. Hij zocht en streefde naar idealen in de geneeskunde. Eerst was hij natuur-arts, physiatr, een soort Kneipp-arts en daarna was hij geneesheer-directeur van een prachtige Priessnitzsche koud-water-geneesinrichting in Galicië. De boer Priessnitz was toen nog slechts enkele jaren in Silezië opgetreden met zijne koud-water- en verbandmethode, een halve eeuw vóór pastoor Kneipp.

Bij een heftige cholera-epidemie in Polen en Galicië beproefde Bakody de homoeopathische methode en slaagde uitmuntend. Hij leerde een anderen homoeopathischen geneesheer kennen, Dr. Schréters te Lemberg in Galicië, die het in de cholertijd zoo druk had, dat hij geen tijd voor rekenen vond, wanneer sommige familieleden van patiënten hem direct wilden betalen, ten gevolge waarvan het meermalen gebeurde, dat men het geld zóó maar in een zak moest gooien, die achter 't rijtuig hing. Bakody leerde tevens de dochter van dezen geneesheer kennen, kreeg haar lief en huwde haar later. Deze is de thans ook nog levende 70-jarige mevrouw von Bakody. Bij een wandeling in 't gebergte van Ofen, een paar jaren geleden, hoorde schrijver dezer regelen met verrukking, hoe lief de oude, kranige vrouw hem over hare nooit verglommen liefde van vóór een halve eeuw sprak. Een heerlijk, gelukkig echtpaar: man en vrouw, verweerd, maar niet gebroken, door de stormen des levens; „twee „zielen” — gelijk Vader Vondel zingt — „gloënde „aaneengesmeed; aaneengeschakeld en verbonden „in lief en leed!”

Een man, zóó bemind door zúlk eene lieve en hoogbegaafde vrouwe, moest wel een superieure man zijn: dachten wij.

En die is prof. Bakody ongetwijfeld! —

In zijne medische praktijk bracht Bakody na zijn huwelijk — man en vrouw kinderen van beroemde homoeopathische geneesheeren — meer en meer de homoeopathische methode in toepassing.

(Wordt vervolgd).

H.

MAAGLIJDEN.

Voor de spijsvertering heeft de maag eene belangrijke rol te vervullen, die voor de goede verwerking der spijzen moeielijk gemist kan worden. Is zij ziek, dan lijdt daaronder de vertering van het opgenomen voedsel, wat bij de bewonderenswaardige inrichting van ons lichaam dan wel zooveel mogelijk in een volgend gedeelte van het spijsverteringskanaal wordt

verholpen, maar toch is dat slechts een behulp en kan het niet uitblijven, of er ontstaan nadeelige gevolgen in den gezondheidstoestand van den patiënt. Meestal is een der duidelijkste verschijnselen de pijn in de maag, en beginnen de klachten dan ook gewoonlijk met de mededeeling van die pijn. Vele maag-ongesteldheden zijn door homoeopathische middelen te genezen; ik wensch hier eenige gevallen mede te deelen.

1. Mej. D. lijdt sedert ongeveer een jaar aan de maag. 16 November kwam zij met de volgende klachten: Gedurig een gevoel van volheid en pijn in de maag met opgezetheid, misselijkheid, oprispen van wind, vooral na gebruik van chocolade. Zeer trage ontlasting. Drukkende hoofdpijn in het voorhoofd en de kruin. Opstijging van bloed naar het hoofd, als het onaangename gevoel in de maag erger is. Veel hartkloppingen, hoewel bij onderzoek het hart niets bijzonders opleverde. Zeer korzelig en kort aangebonden van humeur. Zij kreeg de, bij velen bekende, Nux vomica.

Gevallen, die in de meeste punten met dit overeenkomen, ontmoet men in menigte. Bij den een treedt wel het eene verschijnsel meer op den voorgrond dan bij den ander, maar het geheel van die patiënten komt toch overeen. Het zou slechts herhaling zijn, als ik nog een aantal dergelijke hier liet volgen.

2. In een Italiaansch tijdschrift komt de mededeeling voor van een merkwaardig geval, dat van het vorige in vele opzichten verschilt, maar waar toch ook weder de Nux vomica hare goede diensten heeft bewezen.

Bij een homoeopathisch arts te Turin kwam in het laatst van 1899 een man, die na verschillende artsen te hebben geraadpleegd, in een hospitaal was opgenomen wegens een ziekte, die daar voor ongeneeslijk werd gehouden. De man zag er zeer lijdend uit, was bleek, bijna zonder stem, met de handen op de maag om de hevige pijn ietwat te doen bedaren. De pijn hield dag en nacht aan en belette hem ook het slapen bijna geheel. Sedert 3 maanden was hij ijskoud en op geenerlei wijze te verwarmen. De kleinste hoeveelheid vloeibaar voedsel, dat hij, hoewel met tegenzin, gebruikte om in het leven te blijven, vermeerde de pijn, die van de maag onder het borstbeen naar de rechter borst, oksel en schouderblad uitstraalde. Hij was hardnekkig verstoep. Het plaatselijk onderzoek gaf niets bijzonders dan pijn bij het betasten. Patiënt was vroeger een drinker. De andere organen vertoonden niets bijzonders. Hij kreeg 3 maal daags een gift Nux vomica. Na 14 dagen was de pijn verminderd en de eetlust verbeterd. Het middel werd verder gebruikt, en na 20 dagen was de pijn verdwenen en de man frisch en levenslustig. Dezen zomer kwam bij dien arts een knappe, sterke, goed gevoede man, dien de dokter eerst niet als zijn vroegeren patiënt herkende.

Indien men nu uit het veelvuldig gebruik van Nux vomica bij maagpijn zou willen afleiden, dat dit middel *het* middel is, dat het is een specifiek, dan trekt men een verkeerd besluit. Immers, een

der eerste regelen voor de keus van een geneesmiddel is, dat men ieder geval op zichzelf beschouwt en alle verschijnselen en eigenaardigheden in aanmerking neemt. Nu is het waar, dat de gevallen van maagpijn, waarvoor Nux vomica het middel is, nog al dikwijls voorkomen, maar voor een misschien nog grooter aantal is iets anders noodig. Het kan zijn dat de patiënt Arsenicum, Belladonna, Carbo vegetabilis, Chamomilla, Cocculus, Phosphor, Puleatilla, of misschien nog wel iets anders behoeft; het is gemakkelijk nog een dozijn middelen te noemen, die bij maaglijders te pas kunnen komen. In de volgende gevallen is Nux vomica *niet* gebruikt. Om te vermelden, wat het gebezigde middel in elk dezer gevallen is geweest, heeft voor de lezers van dit Maandblad geen nut.

3. In het laatst van October kreeg ik een meisje van 20 jaar in behandeling, die sinds een paar jaren aan een ernstige maagziekte had geleden. Zij was eerst eenigen tijd door den huisarts behandeld, werd later in een ziekenhuis opgenomen, waarna zij te huis weder door een anderen arts, dien ik als een bekwaam man ken, behandeld werd. De ouders prezen hem zeer wegens zijne zorgvuldigheid en de moeite, die hij zich getrooste, maar daar de zieke eer achterdan vooruit ging, kregen de ouders van een mijner vroegere patiënten den raad mijne hulp in te roepen. Aan dien raad gaven zij gevolg, blijkbaar alleen om te kunnen zeggen, dat zij alles gedaan hadden, wat zij konden.

Het meisje was als tot een geraamte vermagerd, klaagde vooral over maagpijn. Bij plaatselijk onderzoek vond ik een klein plekje, dat voor druk gevoelig was. Alles wat zij gebruikte, in den meest letterlijken zin, veroorzaakte braken, nadat het gebruikte eenigen tijd in de maag was geweest en de warmte van het lichaam had verkregen. Dikwijls was bij het braaksel bloed; ook werd wel enkel bloed gebraakt. Zij was hardnekkig verstopt en de toegediende laxemiddelen hadden weinig uitwerking, ook al omdat zij evenals alle andere middelen weder werden uitgebraakt. De krachten waren zoo klein mogelijk. Dagelijks werd zij door een diakones, de wijkzuster, verbed. De maandelijksche zaken waren reeds geruimen tijd weggebleven. Het is duidelijk, dat wij hier te doen hadden met eenen wel niet geheel hopeloozen, dan toch zeer ernstigen toestand.

Ik schreef haar een geneesmiddel voor; van tijd tot tijd een halve lepel vol melk met evenveel water verdund, en verbod van alle middelen om de ontlasting te bevorderen. Door de wijkzuster liet ik om den anderen dag een lavement van lauwwater zetten. Bij mijn volgend bezoek vertelde de moeder mij met een blij gezicht, dat het medicament er in was gebleven, en dat dit het eerste was, dat niet werd uitgebraakt. Langzamerhand ging het met de zieke vooruit, en kon ook de voeding sterker worden; begin December kon zij in het bed overeind zitten; in het laatste gedeelte van die maand vond ik haar op een stoel, en in Januari kon zij weder eenige kleine bezigheden doen en ging op een zonnigen dag een klein eindje wandelen. In Februari is zij nog een paar malen bij mij aan huis gekomen, en kon

ik haar uit de behandeling ontslaan. In Juli kwam zij mij voor iets anders raadplegen en was die magere patiënt nu een goed gevoed, flink meisje. Behalve een paar malen, waarin wegens een bijzondere reden iets anders is gebruikt, is al dien tijd steeds hetzelfde middel gebruikt. Hier was de Nux vomica *niet* het passende middel.

4. L., een man van middelbaren leeftijd, leed reeds sedert vele jaren aan maagpijn. De pijn werd het ergst ongeveer $\frac{1}{4}$ uur na het eten en verergerde door gebruik van koffie. De maag was opgezet en patiënt had veel hinder van oprispen, dat zeer zuur smaakte. Overigens was er niet veel te vinden. Na gebruik van één fleschje van het voorgeschreven middel was de patiënt hersteld.

Gevallen als dit zijn niet zeer zeldzaam. Hier was Nux vomica weder *niet* het geschikte middel.

5. Weder een geheel ander ziektebeeld vertoonde H., een letterzetter. Sedert 4 jaren heeft hij maagpijn. Deze pijn komt 's morgens te 8 uur, later om 12 en om 4 uur; in den tusschentijd is het dragelijk. Eten verbetert de pijn; de eetlust is goed en alles bekomt goed. De ontlasting is dikwijls afwisselend, dan eens hard, dan dikwijls brijachtig. Somtijds eenzijdige hoofdpijn; bij urineeren vooraf pijn in de zijde; lendenpijn. De man is neerslachtig en angstig. Hersteld zonder Nux vomica.

6. S., een dienstmeisje, lijdt reeds geruimen tijd aan maagpijn. Zij ziet er bleek en bloedarm uit; ook zijn de oogleden en lippen te weinig gekleurd. De maagpijn verergert na het eten, soms wat misselijkheid en braken. Ontlasting dikwijls en dun. Grootte dorst. Het maandelijksche onregelmatig, dan eens wegblijvend, dan weder lang en te veel. Een niet dikwijls gebruikelijk middel heeft hier aan het doel beantwoord.

7. H., een jongen van 12 jaar, vaal bleek, lijdt aan maagpijn, die door eten verbetert. De jongen is zwak, met slappe spieren, bleke oogleden en lippen. Om een kleinigheid huilt hij. De tong ziet er uit als een landkaart. Ontlasting soms geregeld, dan eens verstopping. Urine zet een rood slijmig bezinsel af. Blijkbaar is de maagpijn hier slechts een verschijnsel van den algemeenen toestand, die in ongeveer 6 weken weder hersteld is.

Met bovenstaande voorbeelden heb ik willen aantonen: 1° dat door homoeopathische behandeling menige verouderde ongesteldheid kan genezen; 2° dat voor een ziekte, die met een zeker naam bestempeld wordt, niet altijd hetzelfde middel past, maar dat 3° elk geval op zichzelf moet worden beschouwd en 4° dat bij de keuze van een geneesmiddel op *alle* verschijnselen moet worden gelet. Om vroeger reeds vermelde redenen heb ik de gebruikte middelen niet genoemd.

U.

Dr S. J. v. R.

BERICHT.

Naar wij vernemen, bestaat bij de Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland het plan, binnen kort een homoeopathisch tijdschrift uit te geven, 't welk onder den titel van „Handelingen van de Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland” bij de firma La Rivière & Voorhoeve, zal verschijnen.

ADVERTENTIËN.

NAAIMACHINES. Het is overbekend, dat de Naaimachine een grooten invloed uitoefent op het zenuwleven. Daarom is het van zulk een extra groot belang om zulk een Naaimachine te koopen, die niet storend, maar zeer weldadig op de zenuwen werkt. Koopt daarom de prachtige groote **PHAFF NAAIMACHINE** met kast voor 48 Gld. Franco door geheel Nederland door

W. VAN OOSTEN, te Maasland.

Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,
Hoogstraat 237,
Rotterdam.

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

FLESCHJES

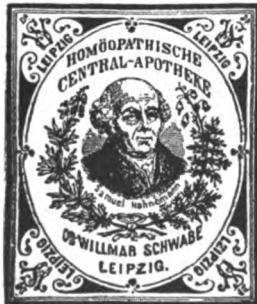
voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BERMEN.

(Rheinland).

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Homoeopathische Geneesmiddelen

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijscourant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huls-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

Prijscourant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Hellige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmark, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Velp b/ Arnhem, Apotheek C. Koek.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Jhr. L. M. Schuurbeque Boeye. † Een kijkje bij Schwabe. — Het Homoeopathisch ziekenhuis te Londen. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

Jhr. L. M. Schuurbeque Boeye. †

Tot ons groot leedwezen moeten wij onzen lezers mededeelen, dat de heer Jhr. L. M. Schuurbeque Boeye den 2^{den} November jl. op tachtigjarigen leeftijd overleden is. Wie den krachtigen grijsaard gekend heeft, en met ons weet, welk een warm voorstander der Homoeopathie hij was, zal zijn heengaan uit ons midden, evenals wij, diep betreuren. Van de oprichting der „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland” aan was hij lid van het Hoofdbestuur, en heeft hij jaren lang, tot voor korten tijd, als penningmeester aan de Vereeniging groote diensten bewezen. Zijn nagedachtenis blijve bij ons allen in eere!

HET HOOFDBESTUUR.

EEN KIJKJE BIJ SCHWABE.

Van welk groot belang *goed toebereide* homoeopathische geneesmiddelen voor de voorstanders onzer geneeswijze zijn, behoeft niet betoogd te worden. Wat helpen toch alle studie en moeite, die op de keuze van het voor een bepaald ziektegeval passende geneesmiddel worden aangewend, als de apotheker het voorgeschreven middel niet *juist* aflevert, of in plaats van een misschien niet voorhanden middel *spiritus* op *melksuiker* geeft. Arts en patiënt wachten met verlangen op de werking van het oogenschijnlijk goed gekozen middel — doch er volgt geen werking, de ziekte neemt geen keer, de symptomen veranderen niet, de zieke wordt niet beter! Hoeveel kostbare tijd kan er op deze wijze voor den zieke verloren gaan, ja, het is mogelijk, dat levensgevaar ontstaat door het verzuimen van het passende middel op het juiste oogenblik! Het is dus wel van groot gewicht, dat de homoeopathische geneesheer op het stipte navolgen zijner voorschriften door den apotheker kan rekenen en dat de patiënt het voorgeschreven middel in de bedoelde samenstelling en potens ontvangt, anders is de geheele behandeling, de toepassing van het homoeopathische beginsel en de zegen, die hieruit voortvloeit, geheel denkbeeldig!

Nu zal men misschien zeggen, dat het toch bij de allopathische behandeling van even groot belang is, dat de apotheker de voorgeschreven middelen in de juiste toebereiding aflevert. Dit is natuurlijk zoo, doch bij de allopathische geneesmiddelen, die in veel grootere, weeg- en meetbare hoeveelheden worden toegediend, is een conctrôle veel gemakkelijker dan bij de fijn verdeelde en verdunde homoeopathische middelen. De allopathische apothekers staan boven-

dien onder streng toezicht van den Staat, terwijl de homoeopathische middelen nog in vele landen officieel genegeerd en niet als geneeskrachtig beschouwd worden, en er dienovereenkomstig ook geen Staats-toezicht op den verkoop der homoeopathische middelen wordt gehouden. Komt er nu in een gegeven geval nog bij, dat de allopathische apotheker, die als bijzaak ook homoeopathische middelen verkoopt, zelf geen voorstander der Homoeopathie is, misschien wel bij zichzelf over de zaak lacht, dan is het te begrijpen, dat er bij het afleveren der homoeopathische middelen allerlei onregelmatigheden kunnen voorkomen. Wel zal een eerlijk man niet zoo licht spiritus of melksuiker voor een gevraagd middel geven, maar een hoogere voor een lagere verdunning van hetzelfde middel of omgekeerd te dispenseeren, zal menigen apotheker geen groot misdrijf voorkomen, want er is immers toch haast niets in die korreltjes!

Het is nog niet zoo lang geleden, dat een onderzoek door de Vereeniging voor Homoeopathie te Berlijn ingesteld, aan het licht bracht, dat in meer dan de helft van de allopathische apotheken te Berlijn, die tegelijkertijd homoeopathische middelen verkopen of er een homoeopathische afdeling op na houden, homoeopathische middelen werden afgeleverd, die of in 't geheel niet of in de afgegeven toebereiding niet bestaan. Zoo werden o. a. de *gefingeerde* middelen *Tuber cinereum* (de anatomische naam van een gedeelte der hersenen) in 58 apotheken, *Urticaria rubra* (roode neteluitslag) in 16 apotheken en *Madaroma fraudulentum* (bedriegelijke kaalkop) in 7 apotheken, goed geëtiketteerd en met den naam beschreven, afgeleverd, terwijl in een andere groote stad soortgelijke verhoudingen ontdekt werden!

Schrijver dezes kreeg in een allopathische apotheek met een homoeopathische afdeling *Hepar sulfur* in de derde verdunning (vloeibaar) wat in deze toebereiding niet bestaat. Het afgeleverde *Phosphor* in de 4^e decimale verdunning en *Zincum valerianicum* in de derde decimale verwrijving misten de eigenaardige geur dezer preparaten en waren dus niet te gebruiken, daar zij òf niet juist toebereid òf niet versch waren.

Zoo zouden er nog tal van voorbeelden op te noemen zijn, die getuigenis afleggen van de min of meer groote nauwgezetheid van allopathische apothekers, die homoeopathische middelen maken en verkopen, doch deze staaltjes zijn voldoende, om een ieder te overtuigen van de noodzakelijkheid, goede, onvervalschte, deugdelijke homoeopathische middelen door nauwgezette, eerlijke apothekers te verkrijgen. Uit den aard der zaak zullen dergelijke apothekers het eerst zich bevinden op plaatsen, waar een homoeopathische arts gevestigd is, die direct en indirect een zekere contrôle uitoefenen kan en moet, terwijl op plaatsen, waar zulk een arts niet woont, de voorstanders der homoeopathische geneeswijze verstandig zullen doen, zoo zij hunne middelen slechts uit zulke apotheken nemen, die de homoeopathische geneesmiddelen direct uit een uitsluitend homoeopathisch instituut verkrijgen, daar het niet mogelijk is, dat een allopathisch apotheker, zelfs al heeft hij de beste bedoelingen, zonder de noodige praktische studie der homoeopathische artsenebereidingswijze, de homoeopathische middelen nauwkeurig volgens

Hahnemann's voorschriften kan toebereiden. Hahnemann zelf zeide: „Macht's nach, aber macht's genau nach.“ Dit geldt ook voor de toebereiding der geneesmiddelen volgens de methode van Hahnemann, *zoo men de gewenschte resultaten bij de ziektebehandeling wil verkrijgen.*

In ons land is er tot nog toe geen uitsluitend homoeopathische apotheek, die zich met het vervaardigen van de homoeopathische geneesmiddelen volgens de voorschriften van Hahnemann bezig houdt. Bij de groote uitbreiding, die de Homoeopathie in de laatste jaren in ons vaderland tot groote vreugde van al hare voorstanders en vrienden verkregen heeft, is het zeer wel mogelijk, dat zulk een apotheek haar bestaan zou vinden, en is het slechts een kwestie van tijd, dat zulk een apotheek ontstaat, want waarom zou een centrale Hollandsche homoeopathische apotheek, door een degelijk apotheker geleid, die praktisch in de homoeopathische artsenebereidingswijze geoefend is en haar grondig verstaat, niet even goede en deugdelijke middelen kunnen leveren als een buitenlandsche inrichting? Doch zoolang zulk een instituut, *dat gedragen wordt door het algemeen vertrouwen van de voorstanders der Homoeopathie*, niet bestaat, zijn de Hollandsche homoeopaten op buitenlandsche fabriekaten aangewezen. Daaronder zijn er gelukkig niet weinige, die op groote nauwgezetheid en degelijkheid terecht aanspraak kunnen maken. Wij noemen slechts het oudste homoeopathische etablissement van Duitschland: de homoeopathische centrale apotheek van Marggraf te Leipzig, het laboratorium van Kittel te Berlijn en de wereldberoemde firma: Boericke & Tafel in Philadelphia. Het meest bekende bij ons Hollanders is ontegenzeggelijk de *Centrale homoeopathische apotheek van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig*, en daar schrijver dezer regelen onlangs gelegenheid had, een kijkje in dit grootste homoeopathische etablissement der wereld te nemen, wil hij den lezers van ons Maandblad gelegenheid geven, nader kennis te maken met deze inrichting, die, wat omvang betreft, ongeëvenaard is, wat nauwgezetheid en accuratesse aangaat den strengsten kritikus moet bevredigen.

Dat zelfs allopathische vakmannen hunne waardeering niet aan deze centraal-apotheek kunnen ontszeggen, blijkt uit het ambtelijke protocol van de koninklijk Saksische commissie voor de apothekenrevisie, die uit allopathische apothekers, artsen en scheikundigen bestaat, waarin na de beschrijving van de voorgenomen revisie bij Dr. Schwabe, de volgende waardeerende zinsnede voorkomt: „Dese inrichting is niet alleen de grootste van alle dergelijke bestaande inrichtingen, maar zij wordt ook op even zaakkundige als voortreffelijke wijze geleid en kan terecht een homoeopathische „Musteranstalt“ (d. i. een voorbeeldige inrichting) genoemd worden.“

Met de meeste voorkomendheid en vriendelijkheid werden schrijver dezes en nog twee jonge Duitse artsen, die de homoeopathische geneeswijze in het homoeopathische ziekenhuis te Leipzig onder leiding van Dr. Wapler theoretisch en praktisch bestudeeren, door den eigenaar der centraal-apotheek, Dr. Willmar Schwabe, een reeds bejaarden heer, ontvangen en door hem aan de goede zorgen van den chef der potensen-

afdeeling, ook een apotheker van beroep, toevertrouwd, die ons het geheele etablissement zou laten zien. De uitvoerige verklaringen, die deze heer ons gaf, deden ons met des te meer belangstelling alles in oogenschouw nemen.

Van de Querstrasse af gezien, maakt het 30 meter lange gebouw met zijne drie verdiepingen niet zulk een bijzonder imposanten indruk (dit komt omdat de nevenhuizen even hoog en grootsch zijn ingericht); men zou althans niet vermoeden, dat er zulk een kolossaal etablissement in verborgen was. Doch bij het binnentreden wordt men al dadelijk gewaar, dat men niet in een gewone apotheek terecht is gekomen, en nog meer verwonderd is men, als men de zalen na elkaar doorwandelt, want dan wordt men gewaar, dat het gebouw een zeer groote diepte heeft. Onze begeleider verklaarde ons deze omstandigheid. Het geheele etablissement bestaat namelijk uit twee huizen, een voor- en een achterhuis, die door een middelbouw, van bovenlicht voorzien, met elkander verbonden zijn. Denkt men zich dus het gebouw, zooals het van de Querstrasse uit gezien wordt, drie maal zoo groot, dan heeft men eerst een begrip van zijn ware afmetingen.

Het lokaal, waar men binnentreedt — de *eigenlijke* apotheek, zooals men zou zeggen, waarin alle recepten worden klaargemaakt en de middelen in den handverkoop worden afgegeven — is een tamelijk groote zaal, die met zijne massief eikenhouten kasten, waarin de talloze flesschen en bussen met vloeibare en vaste artseneijen zich bevinden, een aangename indruk van orde en netheid maakt. Daar vinden wij de tinkturen en potensen, de verwrijvingen en korrels, volgens de dicimale en centesimale schaal vervaardigd; voorts de door bijzondere machines direct uit de verwrijvingen gevormde tabletten, die zeer gemakkelijk zijn om op reis mede te nemen, de specialiteiten, zooals Hamamelis-zalf, Arnica-olie en talloze anderen. In het onderstuk van de kasten zijn laden aangebracht, waarvan elke lade slechts één middel in 30 verschillende potensen (van de 1ste tot de 30ste decimale potens) in evenvele vakjes bevat. Men heeft dus de verlangde potens maar voor het grijpen.

Rechts van dit groote *dispenseer-lokaal* (zooals het genoemd wordt naar het woord *dispenseeren*, d. w. z. klaarmaken en afleveren van artseneijen) is het kantoor van den chef, links dat der correspondenten, die ten getale van zes voortdurend bezig zijn, de ingekomen brieven te ontvangen en te sorteeren en de noodige antwoorden op te stellen en te verzenden. Meer dan 100.000 brieven gaan hier per jaar in en even zooveel uit. De inrichting is voorbeeldig, alles is minutieus geregeld. De beambten voor de kas, de boekhouding en de expeditie zitten in een kamer, die zich aan dit kantoor aansluit en zorgen er zoo veel mogelijk voor, dat de bestellingen, als zij niet te omvangrijk zijn, nog denzelfden dag ten uitvoer gebracht kunnen worden. Schrijver dezes heeft van de doelmatigheid dezer inrichting de praktische bewijzen, daar hij herhaaldelijk bijzonder belangrijke recepten naar Schwabe zond, waarop de patiënten reeds den tweeden daarop volgenden dag de postzending tegen rembours ontvingen (zijne woonplaats is van Leipzig 12 uren sporens verwijderd).

Door de dubbele deur, die het dispenseerlokaal van de *eigenlijke geneesmiddelfabriek* scheidt, treden wij nu met onzen begeleider de *grootte werkzaal* binnen, die met zijn lengte van 25 meter en zijn breedte van 12 meter den geheelen middelbouw beslaat. IJzeren zuilen dragen het dak, dat voor verlichting van boven is ingericht. Hier zijn tal van meisjes en vrouwen onder toezicht van drogisten en apothekers bezig, de verschillende potensen van de groote menigte der homoeopathische geneesmiddelen uit de oorspronkelijke stoffen te bereiden. 28 kolossale, 4 meter hooge kasten of repositoriën, zooals zij genoemd worden, die elken avond en bij reiniging van het lokaal door valschermen gesloten worden, bevatten de vele duizenden porceleinen bussen en flesschen met 600 van de meest gebruikelijke middelen in tinkturen, potensen, korrels en verwrijvingen. Midden in den zaal staan 8 groote, eikenhouten tafels, waarop de bestelde middelen gegroepeerd worden, om door twee revisoren, die elkaar wederkeerig controleeren, nagezien te worden. Elke bestelling, die inkomt, wordt in het correspondenten-kantoor afgeschreven en naar dit afschrift wordt in de werkzaal de bestelling ten uitvoer gebracht. Op den achtergrond bevinden zich aparte tafels en kasten, waarin de overzeesche bestellingen behandeld worden, daar deze bijzondere zorgvuldigheid vereischen. Hier worden soms bestellingen van 15,000 flesschen artseneij opeens ten uitvoer gebracht, die naar Nederlandsch-Indië, Zuid-Afrika, Noord- en Zuid-Amerika en Australië verzonden worden, en waaraan verscheidene apothekers soms weken lang onafgebroken werken. Hier zagen wij ook een zending, die voor Japan klaar gemaakt werd. Elk fleschje, op bijzondere manier gekurkt, werd in perkamentpapier verpakt.

In een zijzaal van deze groote werkzaal bevindt zich een *analytisch laboratorium*, waar verschillende middelen op hunne deugdelijkheid en samenstelling beproefd worden, en een *toebereidingszaal* en *voorraadkamer* voor *vergiftige artseneijstoffen*. Twaalf met dubbele eikenhouten deuren voorziene kasten bergen de vergiften, zooals *Aconitum*, *Phosphorus* etc. in tinktuur en lage verdunning. Voor elk vergif zijn bijzondere weegechalen, bijzondere glazen, lepels, porceleinen mortieren, ja zelfs bijzondere gewichten bestemd. 't Is haast al te pijnlijk nauwkeurig, zou men zeggen, doch het is noodig bij zulk een omvang van het bedrijf en bij het groot aantal personen, dat er in verkeert; (niet minder dan 50 personen zijn in deze zaak aangesteld.)

Links van de werkzaal bevinden zich de *pakkamers*, waarheen de uitgezochte en tesamengestelde bestellingen gebracht worden. Vandaar worden de pakketten en kisten op rolwagens naar de uitgangspoort gebracht en naar postkantoor en spoor verzonden. Welk een omvang deze verzending in den laatsten tijd verkreeg, blijkt uit vergelijking van het aantal post- en spoorzendingen van het jaar 1871, welke 7240 bedroeg met die van verleden jaar, die meer dan 70000 beliep.

Al verder doorgaande komen wij in het groote *pharmaceutische laboratorium*, dat in de gelijkvloersche verdieping van het achtergebouw ligt en een grond-

vlakte van 200 kwadraat meter heeft. Hier vinden wij een zeer gecompliceerd apparaat met groote koperen ketels en lange dito buizen en kranen, waarin het reeds gedistilleerde water, dat bij de toebereiding van de homoeopathische geneesmiddelen en bij het reinigen der medicijn-flesschen gebruikt wordt, nogmaals gedsitilleerd wordt, zoodat dit zoogenaamde „aqua bidistillata” geheel vrij is van organische en onorganische bijmengselen. In de buurt trekt een ander apparaat onze aandacht. Het is een spoelapparaat voor flesschen en fleschjes. De geheele inrichting is zeer ingenieus bedacht en werkt uiterst nauwkeurig. Eerst worden de flesschen met warm water gereinigd, dan met het bovengenoemde dubbel-gedistilleerde water uitgespoeld en daarna in een door damp verwarmde ruimte spoedig en grondig gedroogd. Voorts vinden wij in deze zaal de gebruikelijke apotheker-utensiliën, groote mortieren, weegechalen, kolossale flesschen met alcohol, enz. Hier worden ook de tinkturen bereid, voorzover zij uit gedroogde planten vervaardigd worden. Haast zouden wij nog vergeten de maalplaats voor de melksuiker-fabrikatie te noemen, die vlak in de buurt is en door twee groote glazen wanden, die van den grond tot het plafond reiken, van de zaal gescheiden is. Hier wordt de melksuiker tot dat fijne poeder gemalen, dat ons allen uit de voortreffelijke verwrijvingen van Schwabe bekend is.

Onze begeleider noodigt ons nu uit, met hem naar het sousterrein af te dalen naar den beroemden *tinkturen-kelder*.

En inderdaad, hiervan hadden wij ons niet te veel voorgesteld. Wie van het uiterlijke van de Schwabe'sche Centraal-apotheek teleurgesteld is, zoodat het zich, van de Querstrasse af gezien, aan den toeschouwer voor doet, behoeft slechts dezen tinkturen-kelder te bezoeken, om vol verwondering de handen te zamen te slaan over dezen rijkdom van voorraad in alle mogelijke artsenijen in den oorspronkelijken vorm. Deze kelders zijn inderdaad eenig in hun soort! Zij beslaan met hun 800 kwadraat meter oppervlakte de geheele ruimte van de drie gebouwen, en maken door hun volkomen droge temperatuur en de spiegelglad porceleinachtig geverfde muren een aangenaam zindelijken indruk. Voortreffelijke ventilatie-inrichtingen zorgen voor reine, frissche lucht. De kelderruimte is verdeeld in den *hoofdkelder*, den *spirituskelder* en 5 groote *tinktuurkelders*. In den *hoofdkelder* staan, door dunne wanden van elkaar gescheiden, een stoommachine en een gasmotor, die al de verschillende inrichtingen van het etablissement door transmissie van de noodige drijfkracht voorziet, terwijl voor de verwarming van het geheele gebouw met stoom een bijzondere stoomketel dienst doet. In dezen kelder treffen wij ook tal van hulpmachines aan voor de bereiding der essenzen en tinkturen: een hakmachine voor *gedroogde* planten en wortels, een zoogenaamde kruiden-wolf, die met zijn tallooze scherpe messen de *versche* planten vaneentrekt en vermorselt, tot zij een soort fijne brei geworden zijn, verschillende persen, waarin deze brei wordt uitgedrukt, en voorts nog tal van mortieren uit ijzer, marmer en steen.

Door dubbele ijzeren deuren (als voorbehoedmaat-

regel tegen brand) komen wij in den *spirituskelder*, waarin zich in tallooze glazen ballons de groote voorraad van spiritus bevindt, die door middel van een bijzondere methode met zuurstofgas gereinigd wordt. Deze gerectificeerde spiritus wordt uitsluitend voor de bereiding der verdunningen en potensen gebruikt.

Daarop treden wij in de zich aan elkaar aansluitende 5 groote *tinkturenkelders*, waarin twee voor niet vergiftige, twee voor vergiftige tinkturen en een voor tinkturen tot uitwendig gebruik bestemd zijn. Overal verheffen zich aan de wanden vakken, waarin van 10 tot 30 originaal-flesschen met de door een emailleerd schild aangewezen tinktuur liggen. Elke flesch heeft dubbele etiketten, zoodat men zich niet vergissen kan. De meest gebruikelijke en met 100 Liters tegelijk vervaardigde tinkturen en essenzen, zooals *Arnika*-tinktuur, *Belladonna*-tinktuur, *Ruta*-tinktuur, enz. worden in groote glasballons van 60 Liter inhoud bewaard. Daar deze ballons te zwaar zijn, om gemakkelijk opgelicht te worden, zijn zij van mandewerk omgeven, in zoogenaamde draai-apparaten aangebracht, zoodat men slechts geringe krachtsinspanning noodig heeft, om de ballons naar voren te laten overneigen. Deze ballons zijn met glazen stoppen en lederen kappen voorzien. Welk een voorraad tinkturen! Waarheen het oog ziet, louter flesschen en ballons, gevuld met de kostbare sappen in bruine, geele, roode en nog vele andere kleuren, die tot geneezing van zoovele ziekten sinds Hahnemann's tijden tot heil der lijdende menschheid aangewend worden. Waarlijk een schoone belooning voor den tijdens zijn leven zoo zeer verguisden Meester onzer geneeswijze zou het geweest zijn, zulk een tinkturenkelder te aanschouwen, waaruit jaarlijks zulk een onnoemelijk aantal fleschjes naar alle hoeken der aarde verzonden worden, als dragers van het grondbeginsel onzer geneeswijze: *Similia similibus curantur!*

Doch wij moeten voortmaken en ons haasten, want reeds te lang hebben wij in deze onderaardsche gewelven vertoefd. Wij kunnen ons evenwel niet onthouden, nog even eenige flesschen en ballons te openen en ons te verheugen aan de heerlijke geuren van sommige tinkturen. Waarlijk, zulk een geur van een ballon *Hamamili-extract* of *Calendula* tinktuur, met volle teugen ingeademd, is iets kostelijks.

Per arstra ad astra! is nu onze leus, want de tamelijk steile trappen, die van den kelder naar de vierde verdieping voeren, moeten nu beklommen worden. Met den lift zouden wij er gemakkelijker kunnen komen, maar vandaag is die juist wegens reparatie buiten werking gesteld.

Nu wij beklagen ons dan ook niet over de stelte, want wat wij daarboven zien, is de moeite overwaard, al was het maar alleen om de *korreltjes fabrikatie* en de *verwrijvingstoestellen* te zien.

De vervaardiging van deze suikerkorreltjes, die uit reine suiker in 10 verschillende grootten (van 2 tot 1000 stuks op 1 gram) worden gemaakt is interessant, en geheel anders, dan wij ons voorgesteld hadden. De oude bediende van Schwabe, die dezen tak van het bedrijf reeds sinds 45 jaren heeft uitgeoefend, geeft ons de verklaring er van en meteen

een proefje van zijn vaardigheid. In den zoogenaamden *dragie-trommel*, die evenals alle andere machines op deze verdieping door een bijzonderen motor in beweging gebracht wordt, en gedurende zijn voortdurende draaiing door een daaronder aangestoken houtskolenvuur verhit wordt, wordt de vloeibaar heete, reine suiker gestort. Door den damp, die er ontstaat, vormen zich kleine suikerwolkjes, die door de draaiing van den trommel rond worden en zich tot fijne suiker-zandkorreltjes verdichten. Deze minimale, nauwelijks met het oog zichtbare korreltjes vormen de basis van alle andere te fabriceren korrels, die door toegieten van nieuwe vloeibare suiker en sneller of langzamer draaien van den trommel langzamerhand van kleiner tot grooter gevormd worden, tot zelfs de grootste nummers op deze wijze ontstaan. Een groote opmerkzaamheid is noodig, om den juisten graad van vloeibaarheid van de suiker en de passende snelheid van om-draaiing te verkrijgen. De oude man was inderdaad bewonderenswaardig in dit opzicht, en gaarne gaven wij hem een footje voor zijn moeite.

De verwrijvingen of trituraties van de vaste artsenijen worden in 12 door gaskracht gedreven *verwrijvingsmachines* vervaardigd. Deze trituraties zijn innige vermengingen van de artsenij met scheikundig zuivere melksuiker in de verhouding van 1 tot 10, 100, 1000, enz. Vroeger werden deze verwrijvingen met de hand gemaakt, zooals ook Hahnemann ze indertijd maakte. Deze methode is echter, zooals door het microscopisch onderzoek der verwrijvingen gebleken is, niet vrij van bedenkingen, daar de kracht van de wrijvende hand verlamt, en ook niet toereikend is, om het mengsel zóó innig te verwrijven, als voor de fijne verdeeling noodig is. Het is daarom als een groote vooruitgang op het gebied der verwrijvings-techniek te beschouwen, dat het een ingenieur gelukt is, door een geniale, gepatenteerde uitvinding, machines te vervaardigen, die den arbeid van de menschelijke hand op volkomen gelijkmatige wijze kunnen vervangen, ja verre overtreffen. Het eigenaardige van deze verwrijvingsmachines, die wij allen in volle werking zagen, is, dat niet, zooals bij den handenarbeid, de pistil of stempel in het mortier bewogen wordt om de stoffen te verwrijven, maar dat zoowel de pistillen, die in elke machine ten getale van vier aanwezig zijn, als de mortieren zelf voortdurend in draaiende en wel tegenovergestelde beweging zijn, zoodat alle deelen van het mengsel voortdurend onder de pistillen komen, waartoe ook nog in 't bijzonder twee schepvormige porceleinen pistillen, die aan de zijden zijn aangebracht, dienen, daar deze het poeder voortdurend van de kanten van het mortier naar het midden brengen, waar het door de vier pistillen gepakt en weer vermorzeld wordt. Wij zagen op deze wijze de vervaardiging van de derde decimale verwrijving van *Antimonium sulfuratum aurantiacum*, dat als schoon rosa-geel poeder uit deze bewerking te voorschijn kwam. De verwrijving duurt precies zoolang als in de orgineeel voorschriften van Hahnemann is voorgeschreven, en een glazen deksel sluit de mortieren af, zoodat er geen stof of verontreiniging van buiten af in kan komen en men toch alle bewegingen kan gadeslaan.

Dat ook hier weder bijzondere mortieren voor giftige stoffen aanwezig zijn en de reiniging vóór elke nieuwe verwrijving een grondige is, behoeven wij slechts even aan te stippen. Uit deze verwrijvingen worden dan door een bijzondere *stempelmaschine* de *arsenij-tabletten* zonder toevoeging van eenige bindende stof, als gom of iets dergelijks, op onberispelijke wijze vervaardigd.

Wij dalen nu weer af van de hoogte, en doorwandelen de volgende etages, zonder ons overal op te houden, want wilde men alles nauwkeurig bezien, dan zou men wel een geheelen dag noodig hebben, en al te lang mogen wij onzen voorkomenden begeleider ook niet van zijn werk afhouden. Daar zijn zalen vol glaswerk, flesschen en fleschjes van allerlei vorm, grootte en kleur, gele, witte en groene; stapels kisten en doozen vol allerlei artikelen, die door de firma Schwabe nog behalve hunne artsenijen worden geleverd, zooals zieken-thermometers, spuitjes, stethoscopen, spirituslampjes, reageerglasjes, enz., enz. Hier zien wij weer groote voorraden van medicijnkisten voor homoeopathische middelen in allerlei vorm en bewerking, reis-apotheken, tropen-apotheken, groot en klein, doch allen sierlijk bewerkt en net gepoleerd. Ook geheele inrichtingen voor homoeopathische apothekers en artsen worden hier vervaardigd en te zamen gesteld, want in Duitschland zijn er vele artsen, die het zoogenaamde dispenseer-examen afgelegd hebben, en dan de geneesmiddelen zelf aan de patiënten mogen afgeven.

Ginds in de verte trekken enorme stapels pakken onze aandacht; op onze vraag, wat dat beteekent, brengt onze begeleider ons in het magazijn van den boekhandel en het antiquariaat van Schwabe. Voor duizenden guldens aan waarde liggen zij hier, netjes gesorteerd en in een grauwe pakklinnen omhulling voor stof bewaard, al die verschillende huisdokters en geïllustreerde, populaire geneeskundige boeken, in de Deutsche, Engelsche, Fransche, Hollandsche, Italiaansche, Deensche en Portugeesche taal. De homoeopathische „Hausarzt“ van Dr. Vogel is hier reeds in de 21ste uitgave verschenen. Hier vinden wij nog talrijke exemplaren van het bekende prachtwerk van den, helaas! te vroeg overleden Dr. Puhmann: „Lehrbuch der homöopathische Therapie“; voorts nog slechts enkele exemplaren van het „Handbuch der homöopathischen Praxis“ van denzelfden gewaardeerden schrijver, dat, zooals Dr. Schwabe ons zeide, binnenkort in vermeerderden omvang, en van beschrijvingen en afbeeldingen der geneeskrachtige planten voorzien, in den tweeden druk zal verschijnen.

Wij wenden ons naar den uitgang. In het voorbijgaan begroeten wij nog even Dr. Hengstebeck, die de leiding der polikliniek van Dr. Schwabe heeft. Een wacht- en spreekkamer in de 2de etage dienen voor het ontvangen en behandelen der patiënten, die dikwijls in grooten getale van buiten komen, en dan na de consultatie de medicijnen meteen mede krijgen. In deze étage is ook de zoogenaamde *tentoonstellingskamer*, waarin van alle voorwerpen, die van het ontstaan der Centraal-apotheek af tot heden toe in dit etablissement vervaardigd zijn, een monster-exemplaar aanwezig is. Men kan er dus in enkele oogeblikken een overzicht hebben van alles, wat

er bij Schwabe al zoo te krijgen is. Als curiositeit worden er ook twee origineele apotheekjes van Hahnemann getoond, die hijzelf vervaardigd heeft en in gebruik had.

Hiermede waren wij aan het einde van onzen rondgang gekomen en namen afscheid van onzen gids; dankbaar en voldaan — dankbaar voor zijne vriendelijke en voorkomende uitleggingen, en voldaan over ons bezoek aan dit grootste aller homoeopathische etablissementen, daar wij er de overtuiging gekregen hadden, dat zijn leider en chef waarlijk het beste voor de zaak der Homoeopathie wil, en er in geslaagd is, de homoeopathische pharmacie tot een trap van volmaaktheid te brengen, die zelfs den tegenstanders achting afdwingt. Naar wij hopen zijn onze lezers eveneens voldaan over dit kijkje, dat zij bij Schwabe gedaan hebben, en als zij nu bij voorkomende gevallen weer eens homoeopathische middelen van Schwabe nemen, kunnen zij zich precies voorstellen, hoe deze zijn ontstaan, en met welke pijnlijke nauwgezetheid zij vervaardigd worden. Want dit blijft waar: *zonder nauwkeurig en streng volgens de Hahnemann'sche principes toebereide homoeopathische geneesmiddelen is er geen ziektebehandeling volgens de homoeopathische grondbeginselen mogelijk, is er ook geen resultaat, geen genezing te verwachten.*

In een volgend nummer hoopt schrijver dezes het een en ander mede te deelen omtrent hetgeen hij nog in Leipzig zag, wat ons homoeopaten belang inboezemt, en wel in 't bijzonder omtrent het nieuwe *chemisch-analytische laboratorium* van Dr. Schwabe en het *Leipziger homoeopathische ziekenhuis*.

Dr J. v.

HET HOMOEOPATHISCH ZIEKENHUIS TE LONDON.

Onder de onderwerpen, op de laatste Algemeene Vergadering van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland besproken, was ook het punt, in hoeverre het aanbeveling zou verdienen om jonge artsen, die de homoeopathische Geneeswijze wilden onderzoeken, naar andere landen te doen gaan dan tot heden, waar Duitschland en Oostenrijk uitsluitend bezocht werden.

Toen schrijver dezes voor familie aangelegenheden Londen moest bezoeken, besloot hij zich persoonlijk te overtuigen, of aldaar gelegenheid is om bedoeld onderzoek in te stellen. Voor dat onderzoek is ondermeer noodig een tamelijk uitgebreid en goed ingericht Homoeopathisch Ziekenhuis, waar de geneeswijze naar hare resultaten in de praktijk kan worden beoordeeld. Hij wil thans een en ander daaromtrent mededeelen aan de lezers van het Maandblad, die daarin zeker belangstellen.

Ongeveer 2 uur na zijne aankomst in de wereldstad was hij aan het Homoeopathisch Hospitaal om te vernemen, wanneer er gelegenheid bestond dit te bezichtigen. Er werd hem toen een tijd daarvoor bepaald, en wat hij toen en bij latere bezoeken hoorde en zag, is voor een groot deel vervat in een Engelsche Brochure, hem daar ter hand gesteld, die ook voor wat de geschiedenis van de vestiging betreft, leerzaam kan zijn voor hen,

die nog steeds hopen, dat ook in Nederland een Homoeopathisch Ziekenhuis zal verrijzen.

Het „London Homoeopathic Hospital” is in Great Ormond Street, Bloomsbury, nabij Russell Square. Het is gesticht om aan de Geneeskundigen en aan het Publiek te toonen, door de behandeling van onvermogen zieken, dat de geneeswijze, die de Homoeopathische genoemd wordt, *waar en van het hoogste gewicht is*. De geschiedenis en ontwikkeling van het Hospitaal is daarom van groot belang, en zijne merkwaardige uitbreiding tegenover tegenstand en, in de eerste jaren van zijn bestaan, bealste tegenwerking, is een bewijs te meer voor de waarheid van de geneeswijze, die het moet aanprijzen. In 1827 stond wijlen Dr. F. F. Quin geheel alleen in Engeland als de vertegenwoordiger van die geneeswijze, die hem door Hahnemann zelven onderwezen was. Doch een geneeswijze zóó wetenschappelijk van aard en zóó vol succès in de praktijk, kon niet lang zonder krachtige volgelingen blijven, en spoedig was Dr. Quin omringd door meerdere geneeskundigen, die met hem de eer deelden om de nieuwe geneeswijze te verdedigen tegen de aanvallen van hare tegenstanders.

Op den 10 April 1844 werd „the British Homoeopathic Society” gesticht, een vereeniging van gediplomeerde homoeopathische geneeskundigen, wier doel hoofdzakelijk bestond in het verzamelen van een Bibliotheek, het uitgeven van geschriften, het publiceeren van werken over de homoeopathische geneeswijze en het stichten van een Hospitaal.

Verder dan het *plan* om een hospitaal te stichten kwam het onder de geneeskundigen niet, tot in het jaar 1847 wijlen de heer Marmaduke Sampson, geestdriftig ijveraar voor de nieuwe geneeswijze, voorstelde om een vereeniging van leeken te stichten onder de vrienden der Homoeopathie, ten einde de zaak te bevorderen door krachtige medewerking. Deze leekenvereeniging werd genoemd de „British Homoeopathic Association.” In 18 Maanden tijd telde die vereeniging 1300 leden, met den Hertog van Beaufort als Eere-president, den Veldmaarschalk de Markies van Anglesy als Vice-president, den Heer Sampson als Voorzitter en den heer Hently als algemeen Secretaris.

Onder den aandrang dezer krachtige Vereeniging nam het oprichten van een Hospitaal spoedig een meer taastbaren vorm aan. Op 22 Augustus 1849 sprak de heer Sampson een algemeene Vergadering toe in bewoordingen, welke niet alleen welsprekend waren, maar welke in het licht van de volgende gebeurtenissen profetisch genoemd mogen worden. Hij zeide: „laten wij ons herinneren, dat bij het verspreiden van de beginselen der Homoeopathie, zooals wij gedaan hebben, wij een geneeswijze bekend gemaakt hebben, welke evenzeer als zij nieuw en aantrekkelijk is, een menigte onwetende personen zal trekken om er gebruik van te maken, tenzij wij er voor zorgen, dat de toeneming van behoorlijk onderwezen geneeskundigen gelijken tred houdt met de toeneming van bekeerlingen onder het publiek. Een ziekenhuis, geschikt om leerlingen te bekwamen, is de eenige wijze om daarin te voorzien. . . . Dat valen van hen, die ik nu toespreek het zullen belevan, dat uit de besluiten van dezen avond bijna ongeloofelijk groote resultaten zullen voortkomen, is een overtuiging, die zóó zeker bij mij is, alsof het toekomstige reeds het heden ware.”

Deze beteekenisvolle woorden mogen niet vergeten worden, wanneer het ontstaan, de voortgang en de tegenwoordige positie van het Ziekenhuis worden beschreven.

De geestdriftvolle pogingen, welke, geleid door Dr. Quin, deze vergadering vooraf gingen en tot deze voorzeggingen aanleiding gaven, hebben zulke praktische gevolgen gehad, dat op den 10den October daaraanvolgende het Hospitaal feitelijk gegrondvest werd door de British Homoeopathic Association, waarop deze Vereeniging haar taak volvoerd hebbende, hare verdere voortzetting vrijwillig opgaf — en hare krachten verder ging wijden aan het Bestuur van het ziekenhuis.

De heer Sampson zeide in die vergadering: — „Het is, in het besturen en het instandhouden van een ziekenhuis, dat ons eigenlijk zwaartepunt gelegen is. — De vrienden van de Homoeopathie zullen allen inzien, dat het alleen het Hospitaal is, 't welk hunne zaak voor het publiek handhaaft, en dat geen beleediging aan de Homoeopathie en geen verwijt aan henzelfen zwaarder kon zijn, dan wanneer zij het toestonden, dat het in verval kwam. . . . Wij hebben gezien, dat de wetenschap, waarvan de massa der bevolking bijna geheel niet gehoord had, door alle stadiën van veronachtzaming, bespottung en tegenstand is gegaan, totdat men er aan alle zijden van hoorde, en zij het bekroonde standpunt bereikt heeft, nu ongeveer verwezenlijkt in de vestiging van een ziekenhuis.“

Toen tot de stichting van een Hospitaal besloten was, vorderden de voorbereidende werkzaamheden snel, en binnen zes maanden waren de ziekenzalen in een gemakkelijh huis in Golden Square gereed en door de patiënten in gebruik genomen.

Het huis voor het Hospitaal gekozen No. 32 Golden Square, nu de plaats waar het Hospitaal voor Keelziekten gevestigd is, opende zijne zalen voor de ontvangst van patiënten in 1850 op den 10den April, den geboortedag van Hahnemann. Het gaf gelegenheid tot verpleging van 25 patiënten en had uitstekende inrichtingen voor de behandeling van uitwonende patiënten.

Dat het Hospitaal, zooals deszelfs stichters meenden, werkelijk in een behoefte van het publiek voorzorg en een zegen voor dat publiek was, is bewezen uit het feit, dat tusschen de opening in 1850 en het jaar 1859, toen de deuren gesloten werden om zooveel wijder te worden opengezet in Great Ormond street, niet minder dan 24.894 personen, lijdende aan elke verscheidenheid van ziekte, inwonende of uitwonende, behandeld werden, met den uitslag zooals in de jaarverslagen is opgegeven. Het overtuigde alle geneeskundigen en leeken, die het gesteund hadden, „dat het succès, 't welk verkregen was door de oprichting van het eerste Homoeopathisch ziekenhuis in de hoofdstad, vrijheid geeft om te besluiten, dat op de hulp van het publiek vertrouwd kan worden, en dat diensvolgens stappen gedaan moeten worden om het London Homoeopathic Hospitaal te vestigen in een gebouw, het tegenwoordige standpunt van de Homoeopathie geheel waardig en vatbaar voor uitbreiding in verhouding tot de toekomstige vooruitgang van de wetenschap. Deze overtuiging had tot gevolg pogingen, welke het veel grooter gebouw in Great Ormond street deden stichten, waar het Hospitaal het volgende tijdperk van 36 jaren gevestigd was en algemeen bekend werd, totdat ook dit gebouw voor een nog veel grootere inrichting plaats maakte.

Het Hospitaal in Great Ormond Street.

De overtuiging, dat een ruimer gebouw dan het huis in Golden Square noodig was voor de behoorlijke bekendmaking van de Homoeopathische Geneeswijze, was niet plotseling opgekomen. Het bestond reeds lang voordat de geldmiddelen gevonden waren om het ten uitvoer te brengen. Begin 1859 was een som van f 120.000 bijeengebracht, drie huizen in Great Ormond street werden aangekocht en ingericht tot ziekenhuis, en op den 12en Mei van dat jaar werd het Hospitaal weder officieel geopend. In deze nieuwe vestiging van het ziekenhuis was de zaak der Homoeopathie even veel verschuldigd aan Dr. Quin als bij de eerste inrichting in Golden Square. Zijne vrienden hadden door zijne tusschenkomst bijna het halve kapitaal, daarvoor benodigd, bijeengebracht. In dit gebouw in Great Ormond street had het ziekenhuis, gedurende zes-en-dertig jaren, zijn welslagen voldoende aangetoond door de toename van de patiënten en van het inkomen. In dien tijd zijn binnen zijne muren niet minder dan 275.083 patiënten behandeld, waaruit voldoende bewezen is, welk vertrouwen de arme zieken in de behandeling in het Hospitaal stelden, terwijl de belangstelling van het publiek blijkt uit de vermeerdering der jaarlijksche inkomsten na de verplaatsing naar Great Ormond street. In de negen jaren van de vestiging in Golden Square was het gezamenlijk inkomen voor dat tijdperk f 110.364, terwijl gedurende de 36 jaren in Great Ormond street de inkomsten van dat tijdperk f 1.520.136 waren.

(Slot volgt.)

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

G. K. te H. vraagt, of er een goed middel bestaat om het uitvallen van het haar tegen te gaan. Wij kunnen hierop antwoorden, dat in vele gevallen, vooral wanneer het haar zeer droog is, de aanwending van Arnica-haarolie (2 à 3 maal in de week) verbetering zal aanbrengen. Het hoofd moet dan evenwel één maal per week met spiritus saponatocalinus worden ingewreven en met lauw water worden uitgewassen.

A. H. te E. — Over het dragen van flanel heerschen zoo verschillende meeningen, dat het ons 't best voorkomt dien-aangaande zijn eigen huisdokter te raadplegen.

v. d. B. te M. (Java) vraagt, of er geen bezwaar is, twee homoeopathische middelen te zamen of afwisselend te gebruiken. In het algemeen zijn wij er niet voor, twee of meer homoeopathische artsenijen afwisselend te gebruiken, daar men steeds zooveel mogelijk moet trachten, het 't meest aan het ziektebeeld beantwoordende geneesmiddel te vinden, en dit dan alléén moet toepassen. Is men daartoe evenwel door de een of andere reden genoodzaakt, dan bedenke men, dat er medicamenten zijn, die elkaar vijandig zijn en dus de wederzijdsche werking opheffen. O. a. Nux vomica en Zincum, Phosphorus en Causticum, Silicea en Mercurius.

ADVERTENTIËN.

W. ROLVINK, Arts,
HOMOEOPATHISCH GENEESHEER,
VOORHEEN TE ZWOLLE,
zal zich begin December vestigen te
Rotterdam, Wijnhaven 27.

Verschenen:

DE HOMOEOPATHIE
 in de Vereen. Staten v. Noord-Amerika
VOORDRACHT
 gehouden door Dr. D. K. MUNTING Jr. in de Algem.
 Vergadering der „Vereeniging tot Bevordering
 der Homoeopathie in Nederland”,
 op 25 April 1900.
(Overgedrukt uit het Homoeopathisch Maandblad.)
 Op aanvraag gratis verkrijgbaar bij LA RIVIÈRE
 & VOORHOEVE te Zwolle.

Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,
 Hoogstraat 237,
Rotterdam.

Homoeopathische Apotheken

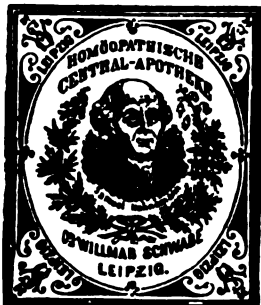
te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,
 Roggestraat 3,
A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,
 Steenstraat 49.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,
 in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitge-
 voerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd
 door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
 BERMEN. (Rheinland).

Filiaal: Groningen, Apotheker S. Smeding.
 Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
 Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van **Homoeopathische Geneesmiddelen**, voorkomende in den Prij-
 courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig
 benevens levering en vulling van **Huis-Apotheken**,
 beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11. Apotheker.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker
 te GRONINGEN.

BERICHT.

Volgens het Leipz. populäre
 Zeitschrift für Homöopathie van
 Dr. Willmar Schwabe, dato 1 Oct.
 11., zullen de prijzen der middelen
 met 1° Januari 1901 verhoogd
 worden.

Firma Wed. VRIJDAG ZIJNEN
Homoeopathische Centraal-Apotheek
 's-GRAVENHAGE.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig
 is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,
 Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Hellige Weg, hoek Singel.
 Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen
 in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen
 verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Filiaal: Velp b/ Arnhem, Apotheek C. Koek.
 Zaandam, Apotheker Van Dijk.
 Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

I N H O U D.

Een nieuw levensteeken. — Het chemisch-analytisch laboratorium van Dr. Schwabe. — Het Homoeopathisch Ziekenhuis te Londen. — Niet bedanken, maar lid worden. — Berichten. — Advertentiën.

EEN NIEUW LEVENSTEEKEN.

Het is nu ruim twee jaar geleden, dat te Utrecht door een zevental homoeopathische geneesheeren het besluit genomen werd een Vereeniging op te richten, om niet alleen onderling met elkander voeling te houden en elkanders belangen te behartigen, maar ook om op hare bijeenkomsten wetenschappelijke onderwerpen en vragen der praktijk te behandelen.

Sinds dien tijd heeft dit zevental zich tot een twaalfstal uitgebreid; en in geregeld gehoudene en goed bezochte bijeenkomsten, die ongeveer drie maal 'sjaars plaats vinden, werden tal van belangrijke onderwerpen behandeld, en menig deugdelijk referaat voorgedragen.

De behoefte liet zich daardoor spoedig gevoelen, deze onderwerpen niet alleen in zijne herinnering te bewaren, maar ook in staat te zijn, ze nu en later op schrift of in druk voor zich te hebben om ze te kunnen bestudeeren. Op voorstel van een der leden werd toen in de laatste vergadering dezer homoeopathische geneesheeren besloten, een *tijdschrift* op te richten, dat onder den naam van »Handelingen van de Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland”,

op ongeregelde tijden, in den geest der bekende »Zwanglose Abhandlungen”, zou verschijnen.

Inderdaad is thans de eerste aflevering dezer »Handelingen” verschenen.

Het tijdschrift staat onder redactie van het Bestuur der Vereeniging — de heeren Dr. S. J. van Roijen te Utrecht en Dr. M. L. v. d. Stempel te Zaandam — en beoogt, volgens het Voorwoord, in de eerste plaats, de belangrijke onderwerpen, die op de vergaderingen der heeren doctoren behandeld worden, voor de vergetelheid te doen bewaard blijven. Tevens wenscht de redactie het blad echter ook dienstbaar te maken aan de propaganda der homoeopathische beginselen, opdat *artsen* zich opgewekt zouden gevoelen, met de Homoeopathie kennis te maken, haar theoretisch te bestudeeren en praktisch aan het ziekbed toe te passen.

De redactie meent deze taak het best te kunnen volvoeren door:

- 1° het opnemen der in de vergaderingen gehouden voordrachten met de daarop gevolgde discussies;
- 2° het opnemen van mededeelingen, zoowel die welke beroepsbelangen betreffen als de zuiver geneeskundige;
- 3° het plaatsen van afzonderlijke stukken, waarbij zij ook van buitenlandsche tijdschriften gebruik zal maken; en
- 4° het opnemen en beantwoorden van vragen, door artsen gedaan over de beginselen der Homoeopathie.

Het tijdschrift is derhalve geenszins voor het groote publiek bestemd, zooals onze lezers uit

het medegedeelde reeds zullen hebben opgemaakt.

Niettemin verdient de verschijning er van door onze lezers niet onopgemerkt te worden gelaten. Deze toch is opnieuw een bewijs, dat de homoeopathische geneeswijze allerminst op sterven ligt, zooals reeds vijftig jaren geleden en ook later herhaaldelijk beweerd is, maar dat zij nog steeds een frissche gezondheid geniet en waard is, door hare allopathische zuster als levensvatbaar erkend te worden.

Ongetwijfeld zal dan ook dit nieuw verschenen blad zelfs door de niet-geneeskundige leden van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland met vreugde worden begroet, en met warme belangstelling worden gadeslagen, dat ook door dit »nieuwe levensteeken» de uitbreiding der homoeopathische geneeswijze in ons land zal worden bevorderd.

De eerste aflevering bevat, behalve een »Voorwoord van de redactie» en een korte inhoudsopgave van de notulen der gehouden bijeenkomsten:

- 1° Voordracht over »Wat is Homoeopathie?» van Dr. N. A. J. Voorhoeve;
- 2° Voordracht over »Slangenvergiften» van Dr. S. J. van Royen;
- 3° Voordracht over »Leekenpraktijk» van J. I. A. B. van Roijen, arts; en
- 4° Mededeelingen over de homoeopathische behandeling van de Pest door Dr. M. L. v. d. Stempel.

Wij raden den geneeskundigen lezers van ons Maandblad ten zeerste aan, zich op dit nieuwe tijdschrift bij de uitgevers, de heeren La Rivière & Voorhoeve, tegen den prijs van 50 cents per aflevering, te abonneeren, en geven *al* onzen lezers in overweging, de hun bekende allopathische geneesheeren, die, al is het slechts eenigermate, belangstellen in de beginselen der Homoeopathie, op de uitgave van dit blad opmerkzaam te maken, opdat aan het doel er van — het propageeren onzer beginselen — zoo veel mogelijk worde beantwoord! D^r. N. A. J. V.

Het chemisch-analytische laboratorium van Dr. Schwabe.

In ons vorig nummer lieten wij onzen lezers in den geest een kijkje in de wereldbekende centrale homoeopathische apotheek van Dr. Schwabe te Leipzig nemen; heden wenschen wij hen in het bij het groote publiek niet zoo bekende, maar daarom voor de ontwikkeling en den vooruitgang van de homoeopathische arts-enij-bereidingswijze niet minder belangrijke *chemisch-analytische laboratorium* van denzelfden apotheeker, te brengen, en hen met het voor-naamste, wat deze inrichting ten bate der Homoeopathie bewerkt, bekend te maken.

Vooraf mogen eenige woorden gaan over het doel dezer inrichting, die in het jaar 1897 door Dr. Schwabe ten koste van groote geldsommen in het leven werd geroepen, en onder de uitsluitende leiding van Dr. Katz, een scheikundige van beroep, werd gesteld.

In hoofdzaak dient dat laboratorium tot het doen van wetenschappelijke onderzoekingen op het gebied der geneesmiddelen, zoowel wat hun afkomst en bereidingswijze als wat hunne scheikundige samenstelling betreft, terwijl het daarnevens ook nog aan enkele praktische behoeften moet voldoen, zoodat men er van kan zeggen, dat theorie en praktijk elkaar op de gunstigste wijze in de hand werken.

In de eerste plaats worden hier door de ijverige onderzoekingen van Dr. Katz en zijnen assistent sinds nu reeds ruim drie jaren *de fondamenten gelegd, waarop het later mogelijk zal zijn, een homoeopathische pharmacopoeë of arts-enijboek voor het Deutsche Rijk samen te stellen.* Hier werden en worden nog steeds de 600 geneesmiddelen van de homoeopathische school analytisch, d. w. z. scheikundig ontleend, onderzocht — een reuzenwerk, dat grooten vlijt en nauwkeurigheid vereischt. De resultaten van dezen arbeid zullen voorloopig reeds in een nieuwe uitgave van de »Pharmacopoea homoeopathica polyglotta» van Dr. Schwabe, die binnenkort verschijnt, gebruikt worden, tot zij later bij de samenstelling van voornoemd arts-enijboek tot hun geheele gelding zullen komen.

Voorts worden in dit laboratorium *karacteristieke reacties of herkenningsteekenen voor de homoeopathische tincturen en essensen opgespoord*, die elken apotheker in staat moeten stellen, de echtheid van het gegeven geneesmiddel vast te stellen. Niet elke homoeopathische apotheker is in staat, de homoeopathische tincturen zelf te vervaardigen, hetzij omdat hij de homoeopathische arts-enij-bereidingswijze niet voldoende beheerscht, hetzij omdat deze tincturen voor het grootste gedeelte uit versche planten, direct na hun inzameling, moeten toebereid worden, wat bij een bewerking van kleine hoeveelheden dikwijls naar verhouding van het resultaat te groote onkosten veroorzaakt. De meeste homoeopathische apothekers zijn dus wel genoodzaakt, hunne homoeopathische tincturen en essensen uit een centraal-instituut te betrekken, 't welk de middelen „en gros” vervaardigt. De vervaardiging van groote hoeveelheden van hetzelfde middel opeens heeft bovendien het voordeel, dat er meer gelijkmatige preparaten door verkregen worden. Uit de noodzakelijkheid, de tincturen enz. van buiten af te betrekken, volgt nu vanzelf de noodwendigheid, dat de apotheker in staat moet zijn, de hem geleverde geneesmiddelen op hun echtheid en hoedanigheid snel en zeker te controleeren, kortom hij moet gemakkelijke en zekere herkenningsteekenen voor de echtheid van de gekochte waren bezitten. Het opsporen van deze herkenningsteekenen is voor sommige middelen gemakkelijk, voor andere zeer moeielijk, ja voor enkele tot nog toe niet gelukt. Bij onzen rondgang door het laboratorium komen wij op enkele interessante methoden terug.

Verder worden in dit laboratorium *de meest gebruikelijke tincturen en grondstoffen op hun gehalte aan werkzame bestanddeelen onderzocht* en nieuwe, nog

weinig bekende geneesmiddelen aan een *wetenschappelijk* onderzoek onderworpen. Dan worden de ruwe produkten, die in de apotheek van Dr. Schwabe tot de bereiding der tincturen, enz. gebruikt worden, zoooverre zij uit het Buitenland afkomstig zijn, door een streng scheikundig en microscopisch onderzoek op *hunne echtheid getoetst*; en ten slotte bestaat er ook nog gelegenheid tot *centraal-onderzoekingen* van homoeopathische geneesmiddelen, aan wier echtheid om de een of andere reden twijfel bestaat, en die tot dit doel aan het laboratorium kunnen gezonden worden.

Voor bijzonder moeilijke scheikundige en analytische onderzoekingen, die boven het bereik van de hulpmiddelen van het laboratorium liggen, heeft het pharmacologische instituut van de Universiteit te Leipzig zijn medewerking toegezegd, welke omstandigheid wel der moeite waard is vermeld te worden, daar er uit blijkt, dat het streven van Dr. Schwabe op dit gebied door de autoriteiten op artseneijbereikend gebied welwillend wordt beoordeeld.

Doch laat ons nu eens persoonlijk dit nieuwe laboratorium in oogenschouw gaan nemen. Schrijver dezes en de twee jonge deutsche artsen, die in ons vorig artikel: „Een kijkje bij Schwabe” genoemd zijn, vonden bij den eigenaar van de centrale apotheek de meeste tegemoetkoming aan hunne wenschen. Dr. Schwabe telephoneerde naar den directeur van het laboratorium, of hij tijd had ons te ontvangen, en weldra kwam het antwoord, dat hij gaarne bereid zou zijn, ons te toonen, wat er zienswaardig was. Van de Querstrasse bereiken wij in 10 minuten met de elektrische tram de voorstad Leipzig-Reudwitz, en bevonden ons weldra voor het laboratorium in de Elsass-strasse, vlak achter de prachtige villa van Dr. Schwabe gelegen.

Van de straat af komt men door een kleinen gang in het laboratorium, dat uit drie groote kamers bestaat, die gelijkvloersch gelegen, van alle kanten helder licht ontvangen. Wij werden getroffen door de doelmatige inrichting, die een gemakkelijk overzicht mogelijk maakt en door de pijnlijke orde en zindelijkheid, die wij overal vonden, zooals die geenszins in alle dergelijke scheikundige werkplaatsen aan te treffen zijn. Daar wij geheel onverwachts kwamen, verhoogde dit nog den goeden indruk, dien wij er van kregen.

In de voorkamer zagen wij op lange rekken, aan den muur bevestigd, al de verschillende reagentien, die voor het onderzoek noodig zijn, netjes gerangschikt in flesschen, met ingebrande etiketten en namen. Daarnevens de lange rij der onderzochte of nog te onderzoeken geneesmiddelen. Buitendien bevinden zich in deze kamer vijf groote percolatoren uit glas, die gebruikt worden om de extracten uit de grondstoffen te bereiden.

Uit de voorkamer komen wij rechtuit in de groote werkzaal, die ruim genoeg is, om aan drie scheikundigen gelegenheid te geven, onafhankelijk van elkaar hunne experimenten te doen. Daar vinden wij al de instrumenten en werktuigen, die voor zulke wetenschappelijke onderzoekingen noodig zijn. Rechts en links van den ingang bevonden zich twee tafels met schoorsteen van glas voor de proeven met scheikundige zuren en voorwerpen, die rook en andere

voor de gezondheid schadelijke gassen ontwikkelen. Daaraan sluit zich rechts de lange tafel aan met een door heete lucht gedreven apparaat, die automatisch de vloeistoffen, die vermengd moeten worden, in glazen reageerbuisjes door elkaar schudt, zoodat een steeds gelijkmatige vermenging verkregen wordt. Hier vinden wij ook de blaaslamp, waarin glazen buisjes toegesmolten en gebogen kunnen worden, die tevens ook dient tot het gloeien en smelten van harde stoffen. Daarnevens het koperen waterbad voor verdamping en destillaties. Rechtuit merken wij dan de titreertafel op, waarop zich alle apparaten bevinden, die zooals buretten, pipetten, titreerkolven, enz. enz. voor de maat-analyse dienen. De instrumenten zijn steeds van het nieuwste en beste model, zoo zijn bv. — wat de scheikundigen onder onze lezers zal interesseeren — de buretten direct op de standvaten gemonteerd en worden eenvoudig door een druk op een elastieke bal gevuld.

Naast de titreertafel staat links een groote werktafel met al de reagentien voor de meest gebruikelijke kwalitatieve en kwantitatieve analyses. Bovendien vinden daar nog twee droogkasten en een waterstraalluchtpomp een plaatsje. Verder links bemerken wij de filtreertafel, waarop zich, behalve tal van glazen trechters, die met houten schroeven in rekken zijn bevestigd, de lichtontvlambare oplossingsvloeistoffen, zooals ether, benzol, zwavel-koolstof, enz. bevinden. Aan den vierden wand treffen wij een inrichting aan voor de reiniging der reageerbuisjes en flesschen; terwijl in het midden van de zaal een lange tafel staat, waarop zich de verbrandingsgaskachel voor de analyse der elementen bevindt. In dezen zoogenaamden Marsh'schen apparaat kan b.v. *Arsenicum album* nog in de 6de decimale verdunning herkend worden door een kleinen zwarten Arsenikring, die zich in de glazenbuis bij de verbranding van het middel vormt. Ontstaat deze ring niet, dan is het middel vervalscht. Bij deze gelegenheid toonde Dr. Katz ons ook, hoe de hoeveelheid van de alcaloïden, die b.v. in *Aconitum* of *Belladonna* aanwezig zijn, bepaald wordt. Het middel wordt eerst in *aether* opgelost, daarna met *jodeësin* schoon rood gekleurd en daarna wordt uit een buret zoolang een oplossing van *natron-hydraat* en *azijnzuur* toegevoegd, tot de roode kleur geheel verdwenen is. Door een eenvoudige berekening kan men dan de hoeveelheid van het alcaloïd, dat in de onderzochte tinctuur aanwezig is, bepalen en vergelijken met de normale verhoudingen.

De derde werkkamer, die kleiner is dan de twee vorige, die wij beschreven hebben, is niet direct van uit de groote arbeidzaal te bereiken. Hiervoor is een goede reden. Want deze kamer moet geheel vrij van schadelijke en sterke gassen en dampen gehouden worden wegens de zeer gevoelige instrumenten, die daar bewaard worden. Hier vinden wij op verschillende tafels en in kasten aan de wanden allerlei wetenschappelijke werktuigen en apparaten, die een kenner het hart van vreugde sneller doen kloppen. Een prachtige *microscop* van Zeiss met de nieuwste verbeteringen, zooals draaibare oculairen, olie-immersie-systeem en Abbé'sche verlichtingsapparaat, trekt allereerst onze aandacht. Daarnevens een fijne *analyseweegschaal* van Sartorius, in een glazen kast voor

stof en vocht bewaard, waarop men met volkomen juistheid nog het $\frac{1}{20}$ gedeelte van een milligram, d. i. het $\frac{1}{1000}$ gedeelte van het gewicht van een waterdruppel kan aflezen! Nog een groot aantal andere apparaten treffen wij hier aan, wier opsomming te veel plaats zou beslaan. Wij noemen ons slechts den *refractometer* en het *polarisatie-apparaat*, waar mede ook zeer nauwkeurige onderzoekingen omtrent den aard en de samenstelling van de grondstoffen gedaan worden.

Hiermede hadden wij onzen rondgang door het laboratorium, die bijna twee uren geduurd had, geëindigd en konden uit volle overtuiging den directeur, Dr. Katz, onze bewondering uitspreken over het degelijke, wetenschappelijke karakter van het gansche instituut, waarbij wij aan onze verwachting uiting gaven, dat ook dit laboratorium in den dienst der homoeopathische pharmacie gesteld, er toe bijdragen zal, om aan de Homoeopathie de plaats in de rij der wetenschappelijke geneeskundige methoden te verschaffen, die haar toekomt.

Eer wij afscheid namen, toonde Dr. Katz ons nog, op welke wijze men sommige chemische verbindingen, die als homoeopathische geneesmiddelen gebruikt worden, zooals b.v. *Tartarus emeticus* en *Natrum acetikum*, tot zelfs in de 6de decimale verdunning op hunne echtheid kan controleeren. Op zeer eenvoudige wijze is dit bij deze stoffen mogelijk. Dr. Katz maakte een zoogenaamde oververzadigde oplossing van *Natrum acetikum* in water, liet die afkoelen, en bracht daarop een bijna onzichtbaar kleine hoeveelheid van de 6de decimale verwrijving van *Natrum acetikum* met een druppel van deze vloeistof, die op een glazen plaatje was uitgespreid, in aanraking, waarop de geheele druppel in één oogwenk als tot ijs stelde. Een controlproef met een even groote hoeveelheid melksuiker of een andere stof in verwrijving liet den druppel geheel onveranderd. Slechts een kristal van *hetzelfde* zout, dat in de oververzadigde oplossing voorkomt en in dit geval zelfs nog *zulk een kleine* hoeveelheid als in de 6de decimale verwrijving aanwezig is, veroorzaakte het merkwaardige verschijnsel, dat trouwens in de scheikunde genoegzaam bekend is.

Ons artsen boezemden al deze proefnemingen en experimenten daarom zoo groot belang in, omdat onze overtuiging er door bevestigd werd, dat het in een groot aantal gevallen mogelijk is, de homoeopathische geneesmiddelen in grondstof en verdunning (tot de 6de decimale) op hunne echtheid te controleeren, wat van het grootste gewicht kan zijn in twijfelachtige gevallen; want gelijk wij reeds in ons vorig artikel gezegd hebben, herhalen wij het nog eens: *zonder nauwkeurig en streng volgens de Hahnemann'sche principes toebereide homoeopathische geneesmiddelen is er geen ziektebehandeling volgens de homoeopathische grondbeginselen mogelijk, en is er ook geen resultaat, geen genezing te verwachten.*

Moge dan ook dit nieuwe chemisch-analytische laboratorium van Dr. Schwabe er toe bijdragen, de homoeopathische pharmacie tot steeds hooger trap van ontwikkeling en haar ook bij de tegenstanders onzer geneeswijze meer en meer in eere te brengen!

Dr. J. v.

HET HOMOEOPATHISCH ZIEKENHUIS TE LONDEN.

(Slot van bladz. 183.)

Het Nieuwe Gebouw.

Gedurende de laatste tien jaren van het bestaan van het Hospitaal in Great Osmond street, werd het meer en meer blijkbaar, dat de uitbreiding van de Inrichting, de voortdurend vermeerderde aanvragen van zieken en de ontwikkeling van moderne denkbeelden op het gebied der geneeskunde ten opzichte van hospitaalbouw en verpleging een geheel nieuw en vergroot gebouw zouden noodig maken, wanneer het London Homoeopathic Hospitaal zijne plaats wenschte te behouden onder de vooruitstrevende Ziekenhuizen der Hoofdstad. Of het gevoelen dat een grooter Hospitaal noodig was geworden, denkbeeldig was, kan uit eenige cijfers blijken. In het eerste jaar, in Golden Square, waren de inwonende patiënten 156, de uitwonende 1.547, totaal 1.703. In 1890 in Great Osmond street, waren de inwonende patiënten 830, de uitwonende 10.363, totaal 11.199. In Golden Spuare was het negen jaar; de geschiedenis tot aan 1894 verdeelt zich in vijf tijdperken van negen jaren.

Patiënten (in- en uitwonenden)

Eerste negen jaren	24.894
Tweede " "	42.003
Derde " "	65.995
Vierde " "	72.420
Vijfde " "	93.665

Totaal 298.977

De zesde periode van negen jaren, van 1895 tot en met 1904 — zal, volgens de tegenwoordige toevloed van in- en uitwonende patiënten een totaal van 163.203 aantoonen voor dat tijdperk.

Hoewel het noodig is, dat de uitwonende patiënten, als nieuwe patiënten worden beschouwd bij elke nieuwe inschrijving, zonder welke maatregel het werk door het ziekenhuis verricht nooit juist kon geschat worden, toonen toch deze toenemingen ontwijfelbaar den aanwas van het werk van het Hospitaal, en de vermeerdering heeft ook iets te zeggen bij de uitgaven. De onkosten voor het eerste jaar in Golden Square waren f 7.200; de uitgaven gedurende de laatste jaren in het oude Hospitaal waren ongeveer f 6000 per maand of f 72.000 per jaar. Terwijl de uitgaven tegenwoordig in het nieuwe Hospitaal beloopten f 9.600 per maand of ruim f 115.000 per jaar. Het oude gebouw was ingericht van drie oude huizen en was — na alles wat gedaan was door herbouwing en vernieuwing — toch zeer verouderd en ver ten achter bij de beste moderne ziekenhuizen. Grote sommen waren er aan besteed en werden voortdurend vereischt voor reparatiën, die noodig waren om het in stand te houden. In het jaar 1890 besloot het bestuur, dat een poging tot herbouw niet langer zou worden uitgesteld. Eenige van de beste vrienden werden gepolst. De edelmoedige Dame, die vele jaren het hospitaal geldelijk gesteund had, gaf haar voornemen te kennen om de som van f 120.000 te geven, — onder het Pseudoniem van: „Een vriend, welbekend aan het Hospitaal,” en verder kwamen giften van f 36.000, f 24.000 en f 12.000 in. In den loop van 1½ jaar

Het Homoeopathisch Ziekenhuis te Londen.

was de aanzienlijke som van f 360.000 beloofd of reeds betaald. Binnen een jaar, nadat het nieuwe Hospitaal in gebruik genomen was, zijn de totale kosten voor oprichting, ongeveer f 576.000 bedragend, geschonken.

Nu het bedrag voor het bouwen van een nieuw hospitaal benodigd, met een snelheid en offervaardigheid werd bijgedragen, welke allen verbaasden, die niet bekend waren met het vele goede, dat het ziekenhuis aan arme kranken bracht, rezen een menigte van zeer belangrijke vragen op, ten aanzien van het Gebouw, dat opgericht stond te worden. Het was gebiedend noodzakelijk, dat de grondruimte uitgebreid zou worden, en daarom werden drie aangrenzende huizen voor dat doel aangekocht.

Het moderne Hospitaal.

Intusschen was geen moeite gespaard aan de plannen en teekeningen voor het nieuwe Gebouw. Van het begin af werd besloten, dat aan uitwendige versiering niets ten koste zou gelegd worden, maar dat niets aan de inwendige inrichting mocht ontbreken; en het is niet te veel gezegd, dat iedere voortreffelijkheid, die in de beste moderne ziekenhuizen wordt aangetroffen, ook aanwezig is in het nieuwe gebouw. Er kunnen verpleegd worden 100 patiënten, hetwelk met een doorsnede van 80 patiënten, die dagelijks verpleegd worden, een totaal van meer dan 1100 patiënten per jaar maakt.

Ruime inrichting bestaat voor de heelkundige afdelingen, welke zoo belangrijk geworden zijn en welke zoo onmisbaar zijn voor de volledigheid als een Alge-

meen Ziekenhuis en als een middelpunt voor onderwijs. De eerste steen werd gelegd op 23 Juni 1893 onder de beste voorzichten. De steen is volgens het opschrift gelegd door Hare Koninklijke Hoogheden de Prinses Mary Adelaide, Hertogin van Teck, (beschermvrouw van het Hospitaal) en de Prinses Victoria Mary van Teck.

Het Hospitaal werd plechtig geopend op 9 Juli 1895 door hare Koninklijke Hoogheid de Prinses Mary Adelaide, Hertogin van Teck. Sedert het in gebruik is, hebben een groot getal bezoekers het bezichtigd, waaronder vele bestuurders van Londonsche en Provinciale ziekenhuizen, uit Amerika, Canada, andere Koloniën en van het Vasteland, en allen moeten bekennen, dat het in ieder opzicht een volledig welingericht ziekenhuis is en in overeenstemming met de laatste eischen op het gebied der geneeskunde, der heelkunde en der gezondheidsleer.

De toekomst.

De inrichtingen, welke gemaakt zijn voor de geneeskundige werkzaamheid van het Hospitaal, zijn niet minder volledig. De invloed als onderwijzende kracht was misschien nooit hooger dan thans. Onder de organisatie van de thans handelend optredende honoraire staf van geneeskundigen, worden de werkingen van de Homoeopathische wet getoond aan belangstellenden in de ziekenzalen en bij de behandeling der uitwonende patiënten, en dat deze wet ook van toepassing is in bijzondere gevallen, wordt aangetoond in de Afdelingen, voor Vrouwenziekten, Huid- Keel- Neus- Oor- en Oog-

ziekten, Ortopaedische gevallen, Kinderziekten, de Afdeeling voor Electriciteit en die voor X-stralen. Van de instelling van Consultatiedagen, waarop alle geneeskundigen twijfelachtige en duistere gevallen kunnen zenden om daaromtrent het onderzoek en de opinie van de geneeskundigen die dan tegenwoordig zijn, te vragen, is reeds een ruim gebruik gemaakt, zoowel uit London als uit de provincie. Het is niet langer noodig patiënten, die groote operatiën moeten ondergaan naar andere ziekenhuizen te zenden. De vermeerderde gelegenheid voor groote operatiën, de benoeming van klinische assistenten bij den staf der geneeskundigen en de uitgave van „Rapporten van het London Homoeopathisch Hospitaal,” de schikkingen gemaakt voor lezingen en verhandelingen, zijn allen veel vooruit, bij wat vroeger kon geschieden. En het doel van het Hospitaal, om de grondbeginselen van de Homoeopathische genees- en heilkunde aan studenten en beoefenaars der geneeskunst te onderwijzen zal nog, ten spijt van de moeilijkheden om studenten te krijgen, ruimschoots vrucht dragen.

Indien het van groote waarde is voor de homoeopathische geneeskunde in Engeland, dat een hospitaal van deze uitgebreidheid en omvang in de hoofdstad bestaat als een blijvende proef van de wezenlijkheid van de homoeopathische wetenschap; indien het van belang is voor de voorstanders van deze wetenschap, dat de toevoer van Homoeopathische geneeskundigen, in de praktijk geoefend onder de best mogelijke omstandigheden, niet zal verminderen, dan is het de plicht en het belang van geneeskundigen en patiënten beide, dat het Hospitaal niet moet verminderen in zijne werkzaamheid door gebrek aan ruime geldmiddelen.

Totzoo verre de Engelsche Brochure, waarvan ik hierboven gewaagde. Thans wil ik overgaan tot de beschrijving van wat ik zelf heb gezien bij mijne herhaalde bezoeken aan het Hospitaal.

Door den hoofdingang binnenkomend, werd ik door den Portier naar den heer Cross geleid, die Secretaris van het Bestuur en algemeen huismeeester is — verschillend toch van wat in Nederland in de meeste Hospitalen bestaat, is hier niet één *Geneesheer-Directeur*, maar is het Geneeskundig Bestuur en het Bestuur over alles wat de Huishouding betreft in verschillende handen. — De heer Cross toonde mij uit zijn kantoor, dat links van den ingang gelegen is, het eerst de Vergaderzaal van het Bestuur, een groot en hoog vertrek, waar ook het Homoeopathisch Congres, dat voor eenige jaren te Londen samen kwam, heeft vergaderd. — Deze zaal is versierd met groote portretten van de Beschermvrouw van het Hospitaal, de Prinses Mary Adelaide Hertogin van Teck, van Dr. Quin, Lord Ebury en anderen, die zich in het Bestuur van het Hospitaal onderscheiden hebben; daarna toonde hij mij persoonlijk de verschillende ziekenzalen, voor mannen en vrouwen, waarbij hij vooral deed uitkomen, dat de laatsten naar de leeftijd in verschillende zalen verpleegd werden, afzonderlijke zalen voor meisjes tot 14 jaar, anderen voor 14 tot 20 jaar en weer anderen voor oudere vrouwen, ook afzonderlijke zalen voor jonge kinderen, waar ik er zelfs van enkele weken oud zag. Al deze zalen waren ruim, licht en van zeer vriendelijk aanzien, waartoe vooral de vele bloemen, die overal stonden, bijdroegen. De verwarming geschiedt door groote vierkante haarden in het midden der zaal staande, deze hebben aan twee

zijden een groot open vuur; de luchttoevoer wordt van buiten uit, onder den vloer door onder den haard aangebracht van links, terwijl de rookafvoer evenzoo onder den grond naar rechts geschiedt. Bij de zaal voor de kleinste kinderen was de dubbele deur geheel open en een paar pas daarvandaan stond een groot, hoog tochtscherm van helder spiegelglas met keurig gebeeldhouwd bruin houten lijst, aan den voet door bloemen in potten omringd, waardoor men voor de deur komend een overzicht over de geheele zaal had, en het geheel een verrassenden indruk maakte. De kinderen zouden juist gaan middagmalen; de reeds herstellenden schikten zich aan een lage, lange tafel, en de bedlegerigen kregen hun maal op zeer praktische tafeltjes, die over het ledikant heen gesteld werden. Op verzoek van den heer Cross toonde de pleegzuster mij, hoe met één handgreep, de eene zijde van de ledikanten verwijderd kan worden, wat voor de verpleging zeer gemakkelijk is. Al de ziekenzalen hebben namen naar personen, die zich voor de Homoeopathie of het Hospitaal verdienstelijk hebben gemaakt Zoo zag ik de Hahnemannzaal, de Hertogin van Teckzaal, de Dr. Quinzaal, de Eburyzaal, etc., deze namen zijn bij den ingang der zalen in den vloer aangebracht.

De operatiezaal, groot en prachtig verlicht, in groote glazen kasten helder schitterende instrumenten, een verstelbare operatietafel, washtafels, waar door één druk met den voet, heet of koud water naar believen toestroomt of afgesloten wordt, zou zeker voor een geneesheer nog meer punten van bewondering opleveren dan ik er als leek reeds zag.

Een zaal voor voordrachten over de Homoeopathie, voorzien van alle hulpmiddelen voor dat onderwijs, ook een toestel voor de toepassing der X-stralen werd mij getoond. Ten laatste bracht mijn vriendelijke geleider mij met de lift naar de bovenste verdieping van het gebouw, waar de keukens waren, met groote gasfornuizen en gas-ovens. 't Was voor 't eerst, dat ik een keuken hoog boven in een gebouw zag, hoewel men moet toegeven, dat deze inrichting met het oog op de warmte en de reuk der spijzen zeer doelmatig is.

Het gebouw bestaat eigenlijk uit een reeks van gebouwen naast elkander, ieder grootendeels op zich zelf; daardoor zijn aan de zijwanden der zalen ramen, en kunnen de verschillende afdelingen geheel van elkander afgesloten worden. Bij iedere zaal is een badvertrek, sommigen met kostbare porceleinen badkuipen, maar meest met geëmailleerd ijzeren baden. Een uiterste vleugel is tot verblijf der pleegzusters ingericht, met gezelschaps- eet- en slaapzalen, de laatsten zijn zoo ingericht, dat door witte gordijnen rondom ieder ledikant een soort vertrekje kan afgescheiden worden, waar ieder pleegzuster geheel vrij is, deze gordijnen des avonds dichtgeschoven, worden gedurende den dag geheel geopend, zoodat licht en lucht vrij toegang hebben. Bij een later bezoek was ik in het sousterrein, onder het geheele gebouw doorlopend met groote wachtkamers voor de uitwonende patiënten en de spreekkamers der verschillende Doctoren. In die spreekkamers, zag ik behalve dokter en patiënt, verschillende jongelieden, leerling-zendingen die daar de behandeling volgden, ter eigene oefening in de geneeskunde. Daar de patiënten van zeer ver uit deze groote stad en omgeving komen en soms geruimen tijd moeten wachten, zijn in de wachtkamers buffetten, waar brood en thee gratis

worden uitgereikt, de behandeling en het verstrekken der geneesmiddelen is evenzoo kosteloos, alleen moet door die zulks betalen kan, bij de inschrijving 60 cents worden betaald en deze inschrijving moet maandelijks worden hernieuwd, zoo noodig.

Men kan zich een denkbeeld vormen van den omvang van het bezoek, als men uit de jaarrekening over 1899 ziet, dat die inschrijvingsgelden, dat jaar f 10.930.80 hebben bedragen. In het sousterrein bevindt zich ook de Apotheek, waar alle geneesmiddelen zoo voor de inwonende als voor de van buiten komende patiënten worden gereed gemaakt, en kosteloos uitgereikt.

Ten slotte werd mij ook getoond het lijkenhuis, zijnde een kleine kapel, waar plaats was voor drie lijken. De wanden geheel wit met tot éénige versiering enkele toepasselijke Bijbelspreuken. De spreijen waarmede de ligplaatsen, voor de lijken bestemd, waren gedekt, er was toen ik het zag geen lijk, waren evenzoo wit met Bijbelspreuken in rood.

Op mijne vraag aan den heer Cross of Nederlandsche Artsen als Assistenten in het Hospitaal konden werkzaam zijn, antwoordde hij, dat zulks volgens de Engelsche wet niet mogelijk was. Toen ik daarop de vraag stelde, of die Artsen tot eigen oefening bij het doctors bezoek aan de ziekbedden en bij de behandeling der uitwonende patiënten konden tegenwoordig zijn, zeide hij, dat naar zijne overtuiging daartegen geen bezwaar zou bestaan, doch dat hierover door den Raad van Geneeskundigen zoude beslist moeten worden. Wanneer een Nederlandsche Arts zulks zou wenschen moest het Hoofdbestuur der Vereeniging tot bev. der Hom. het hem schrijven en zou hij de zaak aan den Raad voorstellen.

De jaarverslagen over 1898 en over 1899 waarin de uitvoerige rapporten en statistieken over de in het Hospitaal behandelde ziektegevallen en operatiën zijn bij aanvraag aan den Secretaris van het Hoofdbestuur voor belangstellenden ter inzage; alleen haal ik nog uit de rekening over 1899 aan, dat het totaal der gewone uitgaven ten behoeve van het Hospitaal, dat jaar hebben bedragen f 121.516.20, zijnde dit zoowel de onkosten voor het Hospitaal als voor het tehuis der Pleegzusters.

T.

NIET BEDANKEN, MAAR LID WORDEN.

(Ingezonden door het Bestuur van de Afdeling Dordrecht.)

Door eenige leden en begunstigers van de Afdeling Dordrecht werd, gedurende dit jaar, tot den secretaris het verzoek gericht, hen voortaan niet meer als lid der Vereeniging te beschouwen, zoodat zij daardoor als lid of begunstiger der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland bedankten. Het is gebleken, dat dit bedanken in hoofdzaak daaruit voortspoot, dat het bestuur der afdeling er tot heden nog niet in geslaagd was een Hom. geneesheer tot vestiging in hunne plaats te bewegen. Als dit de oorzaak van het bedanken is, vindt het Bestuur dit motief geheel onjuist, en wil het hiertegen eenige bedenkingen in het midden brengen, die zeker door allen als juist zullen worden erkend.

De Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland is een combinatie van personen, die allen van ganscher harte de beginselen der Homoeopathie zijn toegedaan. Ten einde deze beginselen meer in-

gang te doen vinden, is door de gezamenlijke voorstanders deze Vereeniging opgericht, en wordt door haar met kracht aan de verbreiding der Homoeopathische beginselen gewerkt, waartoe zij in staat is door den geldelijken steun harer leden en begunstigers. Omdat nu de Vereeniging over geheel Nederland verdeeld is, en op de verschillende groote plaatsen vele leden wonen, hebben deze zich tot afdelingen gevormd, ten einde behalve het algemeene, ook het plaatselijke belang, dat in hoofdzaak bestaat in de vestiging van Hom. artsen en het verkrijgen eener goede apotheek, te behartigen. De afdeling kan, als zoodanig, natuurlijk alleen een plaatselijk karakter dragen, ofschoon het Hoofdbestuur der Vereeniging zeer zeker allen steun zal verschaffen, die het billijkheidshalve kan geven; doch dit mag de eene afdeling niet boven de andere bevoorrecht; het moet de algemeene Nederlandsche belangen in het oog houden, en kan niet altijd in de bijzonder hebben der plaatselijke belangen afdalen.

Dat de Ver. tot bev. der Hom. in Ned. hare goede resultaten heeft, bewijst zeker wel in de eerste plaats het getal Hom. artsen, dat zich gedurende haar bestaan in ons land heeft gevestigd, en ofschoon nog vele plaatsen verlangend naar de vestiging van een Hom. arts uitzien, kunnen de Homoeopaten zich zeer in dezen vooruitgang verheugen, omdat het Hom. beginsel op deze wijze verspreid wordt en is. Zoodra nu iemand als lid of begunstiger der Vereeniging bedankt, ontnaemt hij daardoor aan de Vereeniging zijn geldelijken steun, zoodat op die manier het hoofdbestuur tot werkeloosheid wordt gedoemd wegens gebrek aan middelen. Dit kan echter in geen geval ons aller doel bevorderen; en ofschoon wij gaarne toestemmen, dat het voor sommigen een offering is, het bedrag der contributie te betalen, moeten wij toch niet uit het oog verliezen, dat wij dit offeren op het altaar der Homoeopathie. Daarom betalen wij dan ook onze contributie en blijven wij lid of begunstiger, opdat de Vereeniging nog meer bloei en ten slotte nog meer artsen gesteund kunnen worden, en wij ten laatste in alle belangrijke plaatsen van ons land een of meerdere Hom. artsen gevestigd zien. Wanneer dit bereikt is, is een schoon gedeelte van ons streven vervuld, ofschoon er dan nog te arbeiden blijft voor Hom. Ziekenhuizen en ten slotte voor een leerstoel in de Homoeopathie aan de Universiteit. Alles bij elkander genomen heeft de Vereeniging nog heel wat te doen, en daarom geven wij den voorstanders in ernstige overweging, in plaats van voor hun lidmaatschap te bedanken, te trachten het ledental aanmerkelijk uit te breiden, ten einde des te spoediger tot het gewenschte doel te geraken.

B E R I C H T E N.

Zoals wij vernemen, is Dr. W. Rolvink teruggekomen op zijn besluit de homoeopathische praktijk in Rotterdam te gaan uitoefenen, en heeft hij thans besloten, op sterk aandringen van eenige Arnhemse voorstanders der Homoeopathie, zich in Arnhem te vestigen.

De voordracht van Dr. Munting, gehouden in onze laatste algemeene Vergadering over de Homoeopathie in de Vereen. Staten van N.-Amerika en opgenomen in ons Maandblad (No. 6 en 7) is thans afzonderlijk uitgegeven. Eenige dames, die veel belang stellen in de uitbreiding der Homoeopathische geneeswijze, hebben daarvan een groot getal verspreid en de Uitgevers La Rivière & Voorhoeve in staat gesteld, deze brochure gratis toe te zenden aan allen, die er een exemplaar van wenschen te ontvangen.

W. ROLVINK, Arts.

HOMOEOPATHISCH GENEESHEER.

Gevestigd te Arnhem.

Willemsplein No. 9.

Spreekuur alle werkdagen van 1—3 uur.

*Doctor VOORHOEVE heeft van Dinsdag
25 Dec. tot Vrijdag 28 Dec. geen spreekuur.***Homoeopathische Apotheek,
WED. BULTERMAN & COHEN,**

Hoogstraat 287,

Rotterdam.**Homoeopathische Apotheken****te Arnhem.****MIEDEMA en VAN AALST,**

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

FLESCHEJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BERMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Geneesmiddelen

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

*Apotheker.***HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK**

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

BERICHT.

Volgens het Leipz. populäre Zeitschrift für Homöopathie van Dr. Willmar Schwabe, dato 1 Oct. 11., zullen de prijzen der middelen met 1° Januari 1901 verhoogd worden.

Firma Wed. VRIJDAG ZIJNEN
Homoeopathische Centraal-Apotheek
's-GRAVENHAGE.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER,

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Hellige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijne Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijscourant en alle brochures gratis!

Fillalen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Fillalen: Velp b/ Arnhem, Apotheek C. Koek.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

I N H O U D.

Voorheen en Thans. — Onze Groote Mannen. —
Dr. Paul von Siek. — Neurastenie. — Advertentiën.

VOORHEEN EN THANS.

Bij het begin van een nieuw jaar staan wij gaarne eenige oogenblikken stil bij al hetgeen er in het oude jaar is voorgevallen, bij de veranderingen, die er in ons huisgezin, onzen kring van bekenden gekomen zijn, bij de gebeurtenissen, die er in ons land en in andere landen hebben plaats gevonden, bij al het lief en leed, dat wij en anderen gedurende dien tijd onderhouden hebben.

Zoo slaan wij bij het begin eener nieuwe eeuw ook onwillekeurig een blik op de afgelopen eeuw, en, geneigd den huidige toestand te vergelijken bij dien aan het begin der voorafgegane eeuw, roepen wij verbaasd uit: Welk een verschil!

Welk een verschil op allerlei gebied! Welk een verschil in de onderlinge verhouding der Staten! Welk een verschil op het gebied der wetenschap in het algemeen! Welk een verschil ook op het gebied der geneeskunde in het bijzonder!

Vele nieuwe dingen zijn in dat afgesloten tijdperk voor den dag getreden, vele oude dingen zijn verdwenen. Ook vele nieuwe dingen zijn gedurende dien tijd opnieuw verdwenen, terwijl oude dingen weder te voorschijn zijn getreden.

Het eene verscheen, het andere verdween; op allerlei gebied was er verandering en verwisseling. Slechts iets was er 't welk bleef: de waarheid!

Hetzelfde zien wij op het gebied der geneeskunde, waarmede wij het thans in het bijzonder te doen hebben.

Hoe vele veranderingen ook daar! Wat al stelsels en systemen verschenen er, en verdwenen weder; hoe vele geneesmethoden werden eerst aangeprezen, later weder verworpen; wat tal van geneesmiddelen werden eerst hemelhoog geprezen, om later weder geheel ter zijde te worden gesteld! Inderdaad, veranderingen te talrijk om ze allen op te noemen. Maar ook hier geldt: »Er was iets 't welk bleef — de waarheid!” En die waarheid is voor ons te vinden in het beginsel der Homoeopathie: *Similia similibus curantur.*

Trots allen tegenstand, trots alle bedekte en openlijke vijandschap, heeft de waarheid steeds gezegevierd; en al scheen het menigmaal alsof hare vijanden de overhand behielden, toch bleek telkens weder en zal het eenmaal in vollen omvang openbaar worden, dat de waarheid sterker is dan al wat tegen haar te velde trekt.

Dit bleek ten allen tijde en op elk gebied; dit wordt ook openbaar, wanneer wij ons oog vestigen op de afgelopen eeuw, en daarbij onze aandacht bepalen bij de ontwikkeling en den vooruitgang der homoeopathische geneeswijze.

Hoe ook, in den aanvang, veracht en verguisd, toch bleef de homoeopathische geneeswijze, omdat zij gegrond was op *waarheid*, voortbestaan. Hoe ook tegengestaan en bespot, toch bleven de

homoeopathische geneesheeren aan hun beginsel getrouw, omdat dit beginsel *waar* was. Hoe ook tegengewerkt en bemoeielijkt, toch gingen de voorstanders der Homoeopathie rustig hun gang in het bevorderen en verbreiden der hun lief geworden geneeswijze, daar zij wisten, dat zij niet toevallig, of omdat zij het zich inbeeldden, van hunne ziekten en gebreken genezen waren, maar inderdaad en in werkelijkheid door geneesmiddelen, volgens een *waar* grondbeginsel gekozen.

En dit niet alleen. De homoeopathische geneeswijze bleef niet slechts bestaan, terwijl zoo vele andere geneeswijzen verschenen en verdwenen; neen — zij ontwikkelde zich zelfs meer en meer, en kwam langzamerhand, gedurende het verloop der negentiende eeuw, tot een vroeger nauwelijks verwachte uitbreiding.

In het begin der negentiende eeuw werd het beginsel der Homoeopathie, 't welk Hahnemann in het laatst der achttiende eeuw voor het eerst op den voorgrond had gesteld, en als op waarheid gegrond had gehuldigd, door slechts weinige geneeskundigen aanvaard.

Thans, bij het begin der twintigste eeuw, wordt het »*Similia similibus*» — de kern der homoeopathische geneeswijze — niet alleen door duizende geleerden erkend en beleden, maar zelfs waagt onder de andersdenkende geleerden bijna niemand het meer, dit beginsel te bespotten of belachelijk te maken, aangezien ook onder hen zoo vele stemmen opgaan, die een onderzoek naar de waarheid van dit beginsel noodzakelijk achten.

In het begin der negentiende eeuw werd slechts hier en daar een geneesheer gevonden, die het waagde, naar Hahnemann's voorbeeld zijn zieken volgens het »*Similia similibus*» te behandelen.

Thans, bij den aanvang der twintigste eeuw, vindt men de homoeopathische geneesheeren bij honderd- en duizendtallen over den ganschen aardbodem verspreid, wel is waar verschillend in opvatting aangaande de 't meest deugdelijke doseering der homoeopathische artsenijen, maar toch allen één van gevoelen ten aanzien van de waarheid der door Hahnemann verkondigde hoofdbeginselen.

In het begin der negentiende eeuw nog geen poli-klinieken, geen hospitalen, waar de zieken homoeopathisch behandeld worden; geen leerstoelen, geen universiteiten, waarop de beginselen der homoeopathische geneeswijze onderwezen en verdedigd worden.

Thans het tegendeel. Overal, in bijna alle landen, homoeopathische ziekenhuizen en poli-klinieken; op tal van plaatsen gelegenheid tot het bestudeeren der homoeopathische geneeswijze, in Noord-Amerika zelfs vele, geheel volledige universiteiten, waar door een groot aantal hoog-

leeraren duizende studenten in de studie der homoeopathische geneesmiddelen worden ingeleid. Waarlijk, wij mogen wel met groote voldoening vaststellen, dat er een groot onderscheid is in dit opzicht tusschen het begin der negentiende eeuw en der twintigste eeuw, tusschen voorheen en thans.

Moge het zoo niet alleen blijven, maar moge de homoeopathische geneeswijze zich in deze eeuw nog verder baan breken, en moge aan haar eindelijk niet alleen in het Buitenland, niet alleen in Noord-Amerika, maar in alle landen, ook in ons land, die plaats worden toegevoegd, die haar toekomt!

Wij, voorstanders der Homoeopathie, twijfelen daaraan allerminst, diep doordrongen als we zijn van de onwrikbaarheid van het homoeopathisch beginsel, en overtuigd, dat de waarheid zal zegevieren.

D^r. N. A. J. V.

ONZE GROOTE MANNEN.

In het voortreffelijk werkje van Dr. D. K. Munting: „*De vertegenwoordiging der Homoeopathie in de medische faculteit te Budapest*” (La Rivière en Voorhoeve, Zwolle 1891), lezen wij op bladz. 6, dat in 1868 en 1869 in Hongarije veel werk gemaakt werd om een homoeopathischen leerstoel te bekomen, alsmede een afdeling in 't stedelijk ziekenhuis. Enkele jaren daarna, in 1873, (Dr. Max Jaeger: „*Bericht over 't standpunt der hom. heilmethode aan de koninkl. hong. universiteit te Budapest*.” Budapest, Victor Horváth 1888, p. 10), werd door de Hongaarsche regering tot de oprichting van den z.g. hom. leerstoel besloten.

Oorspronkelijk zijn er toen twee homoeopathisch gezinde hoogleeraren der geneeskunde aan de Pester Universiteit opgetreden, van wie een nog leeft en onze Bakody is. De overledene, die geen homoeopathischen opvolger heeft gekregen, was prof. Aloysius Haussmann, een veelzijdig begaafd man, van wien tevens 't ontwerp afkomstig is voor de frontespice van 't nieuwe algemeene ziekenhuis te Budapest, voorstellende: Christus, de zieken genezende.

Met de oprichting van dezen leerstoel, verbonden aan een groot hom. ziekenpaviljoen in 't stedelijk ziekenhuis, trad de homoeopathisch geneeskundige wetenschap in een nieuwe ontwikkelingsphase. De doktoren Munting en Jaeger wijzen in hunne geschriften terecht op deze omstandigheid.

Bakody is toch de man, die Hahnemann's beginselen, in wezen onaangetast, logisch heeft aangepast en bevestigd uit natuurwetenschappelijk, exact-proefondervindelijk systeem van de universitaire geneeskundige wetenschap onzer dagen.

Bakody heeft een merkwaardig boek geschreven: „*Hahnemann redivivus*,” „de herleeftde Hahnemann” (Leipzig, Dr. Willmar Schwabe. 1888 Geb. Mk. 3.50,

161 blz.), met een nog merkwaardiger voorrede, bij de lezing waarvan ons Bakody meermalen voorkwam, zelf die herleeft Hahnemann te zijn. Inderdaad is Bakody de herleeft Hahnemann van het laatste decennium onzer eeuw; vertegenwoordigende het gezuiverd beginsel, dat, in zijn kern één en hetzelfde blijvend, in vorm beantwoordt aan den tijd, voor zooverre die vormen goed kunnen zijn.

Het homoeopathisch onderricht van Bakody is aldus te omschrijven: theoretische en praktische (voorzoover mogelijk proefondervindelijke) methode van vergelijking tusschen de verschillende fasen van ontwikkeling der natuurlijke ziekten en die der physiologische artsennijmiddelbeelden, of kunstmatige artsennijmiddelvergiftiging. — Bakody zelf drukte het wetenschappelijk aldus uit: „Vergelijkende morpho- en „physio genie dernatuurlijke- en artsennijmiddelziekte.”

Uit een volgend opstel zal blijken, hoé, in wélken zin en op wélke verschillende wijzen de Hongaar Bakody en de Franschman Imbert-Gourbeyre de groote zaak, de hooge idee van den genialen Duitser Hahnemann, gediend en bevorderd hebben; en daarin o.a. een nadere verklaring worden gegeven van de zooveen gegeven methode van professor Bakody. Tot heden heeft Bakody onvermoeid, gedurende bijna 30 jaren, de homoeopathische geneeswijze gedoceerd; — leerarend en klinisch, van katheter en aan ziekbed, aan schrijftafel en in laboratorium, kortom theoretisch en praktisch bevorderd. Hij onderwees in al die jaren zeer vele artsen en studenten uit letterlijk alle deelen der wereld, zelfs uit Peru en de Philippijnen. Zeer vele toehoorders tegelijk, op denzelfden tijd, heeft hij nimmer gehad. Allen erkennen in Bakody den voortreffelijken docent; den eersten-rangs clinicus, den humanen geneesheer; den vurigen redenaar; den vruchtbaren schrijver; den vriendelijken, gullen en toch hoofschen gastheer. Over den aard van zijn onderwijs deelen wij wellicht later een en ander mede. —

In Budapest zijn eigenlijk drie homoeopathische hospitalen. Het eerste en voornaamste, tevens het wetenschappelijk en ambtelijk officiële, is de homoeopathische afdeling van het *stedelijk en academisch algemeene ziekenhuis van den Heiligen Stephanus* aan 't eind der Ullvër-straat. Het is geheel modern ingericht, en wordt door zusters van 't moederhuis van Graz, die den regel van Franciscus van Assirië volgen, bediend. Het tweede hom. hospitaal is de schoone *diaconessen-inrichting Bethesda*; het derde het *Elisabethinum*, een kloosterstichting, genoemd naar de H. Elisabeth van Hongarië. Het vroegere, uit andere hom. geschriften bekende St. Rochus-hospitaal te Budapest, is na de stichting van het bovengenoemde St. Stephanus-hospitaal opgeheven. Van deze 3 hom. ziekenhuizen, door tal van hom. artsen bediend, is prof. Bakody steeds de ziel en erkende wetenschappelijke leider, ook al was hij dit niet immer officieel, gebleven.

Prof. Bakody heeft veel geschreven, waaronder werken, ook voor de algemeene geneeskunde van groote waarde. Zijn geschriften zijn geen vruchten van schrijftafelwijsheid, maar van eigen proefondervin-

delijken arbeid in laboratorium, aan ziekbed, ontledtafel, enz. In den 33sten Band van 't beroemde „*Virchow'sche Archief voor ziektekundige ontledkunde, levensleer en klinische Geneeskunde*” staat een uitgebreid artikel met 10 eigen afbeeldingen over *Het epitheelweefsel der longblaasjes*; een vraagstuk, waarover veel strijd geheerscht heeft.

Weinig tijds na de opneming van dit artikel werd Bakody benoemd tot ridder der ijzeren kroon en was hij daardoor officieel door den keizer-koning Franz Joseph gerehabiliteerd van zijn vroeger optreden in den Hongaarschen Vrijheidsoorlog. Bakody nam met andere Hongaren de onderscheiding slechts aan, om hunnerzijds een blijk van verzoening te willen geven na zóovele jaren.

Aan 't hoofd der Hongaarsche homoeopathische artsen recipieerde Bakody in Augustus 1876 de 44ste algemeene vergadering der „Centrale-homoeopathische Vereeniging van Duitschland.” Bakody hield toen de in onze school beroemd gebleven openingsrede: „*De natuurwetenschappelijke methode der homoeopathische school.*” (Leipzig. Dr. Willmar Schwabe 1876 0.75 Mark 16 bl.) (Tevens in de *Internationele hom. Presse*” Bnd VIII Heft 3 p. 485 e.v. Leipzig Schwabe 1876.)

Over deze rede zullen wij nader in een volgend opstel schrijven. In de zooveen genoemde „*Intern. hom. Presse*” bevindt zich ook op p. 542 e.v. een opstel over dat Congres te Pest. Daarin wordt o.m. diep betreurd de dood van den „grooten Hausmann,” den mede-hom.-hoogleraar van Bakody aan de Pester universiteit, over wien wij boven terloops gewaagden.

Genoemde openingsrede van Bakody gaf veel strijd in 't homoeopathisch kamp. Vooral Dr. von Villers te Weimar kwam te velde. Ook Dr. Clotar Müller te Leipzig leverde critiek. Open brieven en brochures werden over en weer geschreven. Schrijver dezer regelen is het een paar jaar geleden duidelijk gebleken, hoe die strijd nog immer, na een kwart eeuw, nawerkt bij de hom. artsen te Berlijn, terwijl die te Leipzig tusschen Berlijn en Budapest, tusschen Pruisen en Hongarië blijken te staan. —

Een der grootste biologische en physiologische processen der moderne natuurwetenschap, de karyomitose, werd voor Bakody aanleiding tot een ijverig onderzoek, tengevolge waarvan zijne meesterlijke voordracht ontstond: „*De karyomitose en het beginsel der biologisch-medische*” (= homoeopathische-) *geneeswijze*,” gehouden in een vergadering der „*Biologische*” (= Homoeopathische artsen-) *Vereeniging van Hongarië*”. (In druk in 1884 verschenen bij Otto Janke te Berlijn. 80 bl. Met 16 lithographische afbeeldingen). In December 1884 hield Bakody in dezelfde vereeniging een voordracht over de „*Critiek der medisch-symptomatische bestrijding der koorts*.” (In druk te Berlijn; bij Carl Janke; 16 bl.) Wat Bakody daarin mededeelt is tegenwoordig 't gemeen goed geworden aller jonge allopathische artsen. Bakody sprak reeds zijne veroordeeling uit over de irrationeele allopathische bestrijding der koorts, die in wezen zelf een soort van natuur-verweer tegen de oorzaken der opgetreden ziekte is, jaren vóór de groote allopathische professoren dit deden.

Toen in 1891 Dr. Max Falk, hoofdredacteur van

het voornamelijk dagblad „Pester-Lloyd” oordeelde, dat een bevoegd persoon den enkelen millioenen lezers van dat blad behoorde in te lichten over het toenmalige grootte vraagstuk van den dag: de Kochsche geneeswijze tegen de toring, werd onverwijld prof. Bakody, „hoogleraar der vergelijkende ziektekunde en medische kliniek” door hem daartoe uitgenoodigd. Bakody aanvaardde die vereerende taak en besprak het bekende vraagstuk in no. 24 van de „Pester-Lloyd” (1891). Afzonderlijk verschenen onder den titel: *De Kochsche geneeswijze en de nieuwste vorderingen der medische wetenschap.*” (Budapest; boekdrukkerij der Pester-Lloyd-vereening; 1891, 38 blz.). Wellicht vinden wij later gelegenheid op dit artikel meer in 't bijzonder terug te komen, omdat 't vraagstuk, door Robert Koch opgeworpen, meer en meer een brandend wetenschappelijk vraagstuk is geworden en het aanzijn heeft gegeven aan de moderne Serum-geneeswijze.

Benevens vele geschriften in de Hongaarsche taal schreef Bakody nog enkele werkjes in de Duitsche taal, o. m. een open brief aan Virchow: „*Over een hervorming der medische geneeswijze*” (Berlijn, O. Janke 1882.); „*Retorion*” (idem 1882); enz. —

De voornaamste zijner geschriften vormen echter wel de reeks der artsennijmiddelbeelden, door Bakody gepubliceerd en ten deele in de meeste talen van Europa uitgegeven (over arsenicum, aconitum, ipecacuanha, enz. enz.) onder medewerking van tal zijner leerlingen, o. m. van dr. Van Roijen te Rotterdam. Vele dezer middelen dicteerde Bakody zijnen leerlingen te Budapest, hetzij aan 't ziekbed of in 't laboratorium van 't St-Stephanus-ziekenhuis; hetzij in de gastvrije woning des hoogleeraars.

Het echt-oorspronkelijke, het „Bakody'sche” dezer geschriften is de wijze, waarop zij ingedeeld zijn; namelijk geheel in den geest en naar de systematiek der moderne handboeken over de bijzondere ziektekunde en geneeskunde: oorzakenleer, voorzoverre dit hier kan; voorbehoeding tegen vergiftigingen; ziektekundige ontleedkunde van weefsels en organen, door 't middel kunstmatig aangebracht; verschijnselen der bijzondere artsennijmiddelziekte; herkenningsleer (*diagnose*); beoordeelingsleer (*prognose*); geneeswijze (*therapie*) en *homoeopathische toepassingsleer door gradueele vergelijking met de in verschijnselen gelijksoortige, natuurlijk niet door artsennij-proefneming ontstane ziekten.* Deze methode heeft hare voor- en nadeelen; maar, volgens onze bescheiden meening, meer voordeelen, mits men de studie der op oorspronkelijke, Hahnemannsche en echt oud-homoeopathische wijze *pharmacodynamisch* ingerichte artsennijmiddelbeelden niet verzuime, integendeel die late voorafgaan. Want door de Bakody'sche methode worden op geniale wijze de hoofdbeginselen onzer geneeswijze in overeenstemming gebracht met het modern universitair-medisch weten! En zoo zijn óók zijne modern-systematisch beschreven artsennijmiddelbeelden een welkome, praktische aanpassing van de oude pharmacodynamische standaardwerken onzer school aan dat moderne weten! Een aanpassing, geheel te huis behoorend in Bakody's geniaal gevonden vergelijkings-systeem. In een volgend artikel vergelijken wij Imbert en Bakody in hunne verschillende beteekenis. H.

Dr. PAUL VON SICK.

Den 16^{den} December 1900 overleed in Stuttgart een ver buiten de grenzen van zijn geboortestad bekende, en door vriend en vijand hooggeëerde homoeopathische arts, de ook aan vele onzer lezers bekende Dr. Paul von Sick, Obermedizinalrath, arts van de overleden koningin Olga van Wurtemberg en dirigeerend geneesheer van het Evangelische Diaconessenhuis in Stuttgart. Dr. Sick was een man van uitgebreide en degelijke kennis op geneeskundig en verwant gebied. Als zodanig werden zijn verdiensten ook door de officiële wereld erkend, daar hij door de regeering van zijn land eerst tot Medizinalrath en later tot Obermedizinalrath werd benoemd, in welke eigenschap hij zitting in verschillende examen- en gezondheidscommissies had. Dat hij tot zulke hooge eereambten opklom, niettegenstaande hij volgens zijn overtuiging, die hij niet onder stoelen of banken stak, tot de verachte medische sekte der homoeopaten behoorde, is wel een bewijs van de voortreffelijkheid zijner talenten als arts en geleerde, als ook van de gunst, die hij in hofkringen genoot. Het gelukte zijnen allopathischen tegenstanders dan ook niet, trots talrijke pogingen, hem van het ziekbed van de overleden koningin Olga te verdringen. Deze edele vorstin was een vurige voorstandster der homoeopathische geneeswijze en stelde ook in de moeilijkste oogenblikken harer ziekte haar vertrouwen in de eenmaal als waar erkende methode.

Dr. Sick was een ijverig en nauwgezet man, die het met zijne plichten tegenover de hem toevertrouwde zieken niet licht nam. Zoowel in zijne privaat-praktijk als in de uitoefening van zijn beroep in het ziekenhuis had hij strenge principes. Waar hij van anderen strenge plichtsvervulling verlangde, ging hij zelf met het goede voorbeeld vooraan. 's Winters en zomers verscheen hij steeds om half zeven 's morgens in het diaconessenhuis, om de onder zijne leiding staande afdeeling van lijdens aan inwendige ziekten te inspecteeren en de rondte te doen. Tallooze diaconessen, die in dit groote instituut voor haar schoon en menslievend beroep opgeleid worden, hebben in den loop der jaren van Dr. Sick hare theoretische en praktische vorming genoten. En dat hij, hoewel een man van weinig woorden en plichtplegingen, toch een diep gemoed en een hart voor zijne patiënten had, kan de vereering getuigen, die hij juist van den kant van de in haar beroep ziek geworden diaconessen genoot. Schrijver dezes was in den winter 1892-'93 verscheidene maanden in het genoemde diaconessenhuis en had dus voldoende gelegenheid, deze waarnemingen te doen. Met de meeste bereidwilligheid deed Dr. Sick ook wat hij kon om jonge artsen gelegenheid te geven, de waarheid van de beginselen der Homoeopathie aan de praktijk te toetsen, en ook schrijver dezes is in dit opzicht veel aan den waardigen man verschuldigd.

Doch niet alleen op het gebied van de behandeling der ziekten volgens de homoeopathische beginselen, ook op het gebied van de verpleging der zieken bewoog Dr. Sick zich met groote zekerheid en uitnemend talent. Zoowel door woord als schrift trachtte hij, voor de door hem als goed en waar erkende beginselen en regelen

vrienden te werven. Zijne voordrachten, die hij in het diaconessenhuis over de verpleging van zieken in allerlei omstandigheden en bij allerlei onvoorziene ongevallen voor het corps der verzamelde diaconessen hield, waren boeiend en indrukwekkend door den gloed der overtuiging, waarmede zij werden gehouden; en zijn standaardwerk over het diaconessen-beroep en -wezen is ook in het buitenland bekend en gewaardeerd.

Deze werkzame man werd in het 64ste jaar van zijn leven door een plotselinge en hevige hersenziekte van het tooneel zijner werkzaamheid weggerukt. Vier dagen voor zijn dood was hij nog in de volle uitoefening van zijn beroep. Hij viel zoo te zeggen op het veld van eer. Wederom een der oude garde, een der ijverigste voorstanders van onze geneeswijze uit ons midden weggerukt! Doch zijn naam blijft leven in de herinnering van allen, die hem persoonlijk of uit zijne geschriften gekend hebben. Zijn drie zoons, die alle drie arts zijn, hebben in hun vader een schoon voorbeeld van trouwe plichtsvervulling en beginselvastheid voor oogen, welks navolging voor hen en ook voor ons allen begeerlijk schijnt. De Homoeopathie in Zuid-Duitschland verliest in Obermedizinalrath Dr. Paul von Sick een harer waardigste en aanzienlijkste vertegenwoordigers, doch het zaad, dat hij zoowel door woord als geschrift zoovele jaren heeft helpen uitstrooien, is op goede aarde gevallen en heeft veel bijgedragen tot de uitbreiding, erkenning en waardeering der homoeopathische beginselen.

Behalve verscheidene wetenschappelijke werken, waartoe o. a. behoort: het voor artsen zeer lezenswaardige boek: „Die Homöopathie am Krankenbette erprobt,“ heeft Dr. Sick talrijke artikelen in geneeskundige en populaire tijdschriften van zijn vaderland geschreven. Hij was o. a. voortdurend medewerker van de „Allgemeine homöopathische Zeitung,“ van de „Zeitschrift des Berliner Vereins homöopathischer Aerzte,“ van de „Leipziger populäre Zeitschrift für Homöopathie,“ van „de Homöopathische Monatsblätter,“ van het tijdschrift: „Willst du gesund werden?“ enz. en wist steeds door zijn overtuigenden, duidelijken en klaren schrijfrant de aandacht te boeien. Wij meenen den geachten Dr. Sick ook in ons Maandblad de eer te mogen bewijzen, onzen lezers een pennevrucht van den overledene voor de aandacht te brengen en nemen daartoe het laatste artikel, dat in het Leipziger populäre Zeitschrift für Homöopathie van zijne hand verschenen is.

Dr. Sick toonde ook in dit artikel, dat hij steeds een overtuigd en vurig aanhanger van de homoeopathische geneeswijze was. Doch wist hij zichzelf ook voor eenzijdigheid te bewaren en had een open oog voor het gevaar van het al te starre vasthouden aan dogmatische principes. In passende gevallen maakte hij dan ook dikwerf gebruik van de fysikalische methoden van behandeling, als daar zijn: massage, hydrotherapie, electriciteit, enz. en legde ook grooten nadruk op de waarheid, dat eenerzijds dikwerf een operatie door het passende gebruik van de aangewezen, homoeopathische geneesmiddelen kan worden vermeden, en anderzijds ook soms het gunstigste tijdstip van een aangewezen en noodzakelijke operatie door te lang vertoeven bij inwendige middelen kan worden verzuimd.

Als waarschuwing verhaalt Dr. Sick in het bedoelde artikel de treurige geschiedenis van de homoeopathische

behandeling van een geval van zwerenden vinger door een leek in Sleeswijk, die door den rechter wegens doodslag, veroorzaakt door lichtzinnige behandeling, tot verscheidene maanden gevangenisstraf werd veroordeeld. De bedoelde persoon had de behandeling van een meisje, dat door een arts wegens een zwerenden vinger geopereerd was, overgenomen, omdat de genezing niet snel genoeg ging naar den zin van het meisje. Weken lang behandelde hij de etterende wond met lijnzaadpap uitwendig en korreltjes inwendig met het resultaat, dat de ontsteking van den vinger op de handen en den arm overging, totdat zich op verschillende plaatsen in het lichaam onder hevige koorts ettergezwollen vormden, zoodat, toen het meisje eindelijk in het ziekenhuis van Flensburg opgenomen werd, de zaak hopeloos stond en het meisje korten tijd daarna aan bloedvergiftiging stierf. In de verhandeling voor den rechter werd door de experten, waaronder ook twee homoeopathische artsen, eenstemmig verklaard, dat de dood van het meisje veroorzaakt was door het verzuimen van het gunstige tijdstip voor de noodzakelijke chirurgische behandeling.

Dit treurige geval bewijst volgens Dr. Sick volstrekt niet, dat de homoeopathische behandeling bij dergelijke gevallen niet op haar plaats is, maar wel, dat *niets* mag veronachtzaamd worden — dus ook niet de operatieve behandeling — waar het geldt de kansen van genezing voor den zieke zoo gunstig mogelijk te doen zijn. Integendeel heeft Dr. Sick juist in zulke gevallen, waar hij genoodzaakt was een operatie uit te voeren — en Dr. Sick was een goed operateur, die zelfs de moeilijke kropoperatie dikwerf met goed gevolg volbracht — van de homoeopathische middelen voor en na de operatie gebruik gemaakt, eendeels om het organisme zoo te zetten voor te bereiden voor de operatie en anderdeels om het na de noodzakelijke operatie weer tot den toestand van volkomen gezondheid terug te brengen.

Een interessant geval van deze combinatie van inwendige en uitwendige behandeling verhaalt Dr. Sick dan als volgt:

„Vrouw F. B. oud 54 jaar kwam den 3^{den} Februari van dit jaar in mijne afdeeling van het Diaconessenhuis met de diagnose: influenza, die haar door den behandelenden arts was meegegeven. En inderdaad vertoonde zij verschijnselen, die men in die dagen veelvuldig kon waarnemen en die de oorzaak van de overvulling van alle ziekenhuizen waren. Behalve lichte koorts, hoofdpijn, slapelootheid had de patiente pijn, in de linkerzijde waar een lichte demping met vermindering van het ademhalingsgeruisch en de stemtrilling, dus een lichte pleuritis, geconstateerd werd. Zij kreeg *Aconitum*, *Bryonia*, later *Scilla* met het gevolg, dat de genoemde verschijnselen langzamerhand verdwenen. Reeds in de eerste dagen van haar oponthoud in het ziekenhuis deelde de zieke mij echter mede, dat zij nog een andere kwaal had en toonde mij hare rechter handpalm. Hier was in de streek van de middelhandbeenderen van den 4^{den} en 5^{den} vinger een hard gezwel in het vleesch te zien, pijnlijk noch rood. Op mijne vraag, hoe zij hier aan kwam, verhaalde zij het volgende: Den 7^{den} December van het vorige jaar was er bij haar werk een houtsplinter op die plek in de hand gedrongen. Zij had er dadelijk een ongeveer 5 cm. lang stuk weer uitgetrokken en dacht dat daarmede de zaak weer in orde was. Den volgenden dag had zij echter een zwel-

ling der geheele hand en pijn tot in den elleboog gekregen. Zij ging naar den busdokter, die alcoholverbanden tegen de ontsteking verordende. Na 10 dagen waren hand en vingers weer minder gezwollen, de bedoelde plek bleef echter nog dik, rood en pijnlijk. Een onderzoek met de sonde door den dokter, leidde tot geen resultaat. Niettegenstaande zij zich nog niet wel gevoelde, zette zij toch haren arbeid, die hoofdzakelijk in schrijven en inpakken bestond, voort. Zij had voortdurend over stijfheid en pijnen in de beide kniegewrichten, over onbehagelijkheid en rillingen in het geheele lichaam in verbinding met slapeloosheid en hartkloppingen te klagen. Zoodra deze verschijnselen ophielden, had zij weer pijn en jeuken in de rechterhand.

„Half Januari begaf zij zich daarom op aanraden van den busdokter in het Catharina-hospitaal, waar men de hand met X-stralen fotografeerde, zonder iets abnormaals te vinden. Toch sloegen de ziekenhuisdokters haar een operatie voor, waartoe zij echter geen lust had. Daarop behandelde zij zich 14 dagen lang zelf met handbaden en trekpleisters. Gedurende dezen tijd had zij een ettering aan den nagel van den rechter wijsvinger en een halsontsteking met witte vlekjes op de amandelen. Na afloop daarvan waren de verschijnselen opgetreden, die haar noodzaakten bij ons hulp te zoeken. Behalve de reeds genoemde pijnen, had zij ook nog stijfheid in in alle gewrichten.

„Toen deze vrouw mij bovengenoemde uitvoerige ziektegeschiedenis verhaald had, zeide ik dadelijk tot haar, dat hier een insnede in het gezwel in de hand moest gedaan worden, daar het mij duidelijk was, dat de natuurgeneeskraft alleen de zaak niet in orde kon brengen en zij nu toch ziek zijnde, tijd had, de geneezing van de hand in het diaconessenhuis af te wachten. Om haar evenwel tegemoet te komen in hare vrees en twijfeling wilde ik nog eenige dagen kataplasmen op de hand laten maken, om te zien of er misschien door een spontane ettervorming verlichting zou komen. Deze warme omslagen werden drie dagen lang gemaakt, doch zonder enig ander resultaat, als dat de knoest iets zachter was geworden. Daarom ging ik den 9^{den} Februari tot de operatie over. Na zorgvuldige reiniging van de hand met zeep en alcohol werd het handgewricht, om zonder bloedingen te kunnen werken, met een elastieken band omsnoerd en de plek in de hand door een etherspray ongevoelig gemaakt. Daarop deed ik 2 vlakke boogvormige insnijdingen rondom het gezwel, waarop ik het verharde weefsel begon af te pellen. Ik was hiermede nog niet geheel klaar, toen in de diepte van de wond iets bruins te voorschijn kwam, wat met de pincette gepakt en er uitgehaald, een 1 $\frac{1}{2}$ cm. lang dun stukje hout bleek te zijn. Het lag vlak op de nu blootliggende buigpees, zonder dat er etter aan te bemerken was. De 3 cm. lange wond werd nu met 4 naden gesloten, een stuk watten, in een 1ste verdunning van *Arnica* bevochtigd, er opgelegd en daarop met een laag gesteriliseerde watten verbonden. De geringe pijn, die de vrouw na de operatie bemerkte, hield na eenige uren op, verder had zij geen hinder van de zaak. Den 4^{den} daarop volgenden dag werd het verband geopend, de draden uit de naden verwijderd en de geheel genezen wond nog eens op dezelfde wijze verbonden. Dit tweede verband bleef 8 dagen liggen en daarna was nauwelijks meer iets abnormaals aan de hand te bemerken.

„Nu zou er eigenlijk aan dit geheele ziektegeval niets bijzonders merkwaardigs zijn, ja de mogelijkheid, dat er bij deze vrouw twee geheel verschillende ziekte toestanden, namelijk de wond met den splinter er in en de influenza met de pleuritis, aanwezig geweest waren, zou niet geheel te ontkennen zijn, al spreekt ook de geheele ontwikkeling van het geval, zooals hierboven vermeld, voor een samenhang tusschen deze beide ziekteprocessen. Doch deze samenhang, die het interessante van het geval is, werd voor mij op duidelijke wijze *bewezen* door het feit, dat zonder eenige uitwendige aanleiding bij de nog in bed zich bevindende zieke den 15^{den} Februari een wondroos aan het linkerbeen optrad, in de uitbreiding van twee handen breed. Vanwaar zou deze erysipelas anders gekomen zijn, als van de infectie met streptococcen (bacteriën, die ettering veroorzaken) die bij de wonde aan de hand met den splinter in het lichaam waren ingedrongen en die ook de oorzaak van de algemeene gezondheidstoornis, van de gewrichtpijnen, van de pleuritis en van de roos was? Gepredisponneerd was dit linker been tot deze locale aandoening, omdat er voor 12 jaren een adertonsteking aan geweest was tengevolge waarvan krampaderen waren overgebleven. Het been werd in een eenvoudig wattenverband gelegd, en inwendig werden *Rhus*, *Arsenic* en *Sulphur* achtereenvolgens gegeven. Aanleiding tot het toedienen dezer geneesmiddelen waren het voortbestaan van lichte pijnen, zoowel in het been als in de zijde, met opvallende onrust gedurende den nacht, hitte en rillingen, maar zonder bepaalde koorts. Deze verschijnselen, met andere woorden, het geleidelijke uitstooten van de streptococcen, duurden nog eenigen tijd, wat niet te verwonderen was, als men bedenkt, hoe lang deze ziekteoorzaken tijd gehad hadden, zich in het lichaam te nestelen. Tegen het eind van Maart kon de vrouw evenwel geheel genezen ontslagen worden en is nu gezond en in staat te werken.

„Hoe lang had deze ziekte toestand zelfs bij het gebruik van de passendste geneesmiddelen nog wel kunnen duren, aan welke gevaren zou de vrouw steeds blootgesteld geweest zijn, aler de oorzaak van dit alles: de door den splinter te voorschijn geroepen en door het nog in de wond achtergebleven stukje hout onderhouden wondinfectie, niet door een operatie was verwijderd geworden? En hoe lang had men nog wel moeten wachten, hoeveel goede middelen hadden nog wel aangevend moeten worden, eer de splinter *vanzelf er uitgeetterd zou zijn?*”

In het verdere gedeelte van dit artikel van Dr. Sick dat, hoe interessant ook, te lang is, om in zijn geheel weer te geven, bespreekt de schrijver in aansluiting aan dit ziektegeval, de behandeling van wonden *met verbanden van wijngeest*. In het jaar 1896 deed Dr. Salzwedel in Berlijn mededeelingen omtrent zijne ervaringen met wijngeestverbanden bij alle soorten verwondingen en kwetsuren. De door hem zeer gunstig genoemde resultaten zijn later door andere onderzoekers gecontroleerd en bevestigd geworden, zoodat men nu zeggen kan, in de wijngeestverbanden het ideaal der wondbehandeling gevonden te hebben. Van jaar tot jaar neemt dan ook de aanwending van alcohol als desinfecteerend verbandmiddel toe, en zelfs in de verloskunde en bij vrouwenziekten komt de alcohol als zoodanig meer en meer in gebruik.

Het is een verdienste van Dr. Sick, dat hij nogmaals

in dit artikel in het veel gelezen Leipziger populaire blad, gelijk reeds vroeger in zijn werk: „Die Homöopathie am Krankenbette erprobt“ met nadruk voor deze soort wondbehandeling met wijngeest-verbanden in de bres springt, doch daarbij tevens *de eer van de ontdekking van deze methode voor de Homoeopathie opzocht*. En inderdaad was het een *homoeopathische arts* (dergelijke dingen plegen gewoonlijk door de allopaten doodgezwegen te worden) Dr. Bolle in Aken, die reeds lang overleden is, die het eerst in 1864 op deze soort wondbehandeling opmerksaam maakte, waarmede hij in honderden van gevallen verrassend schoone resultaten verkregen had. Dr. Sick wendde daarop deze methode, die bestaat in het bedekken van de wond met in *wijngeest en 1ste verdunning van Arnica-tinktuur* gedrenkte watten, in grooten maatstaf bij de verwonde soldaten in den oorlog van 1870—71 aan, en was met de resultaten, gelijk zij in bovengenoemd werk zijn neergelegd *z66zeer* tevreden, dat hij voor het vervolg bij verwondingen en kwetsuren, ja zelfs bij allerlei operaties deze verband-methode van Dr. Bolle adopteerde en zich nooit er over te beklagen had.

Zoo was het dan aan Dr. von Sick kort voor zijn dood nog vergund in het publiek voor deze eminent belangrijke zaak zijn stem te verheffen en de voordeelen van deze eenvoudige *Arnica-wijngeest-verbandmethode* boven de moderne behandeling met vergiftige desinfecteerende stoffen als carbolzuur, sublimaat, enz. aan te toonen. Het eenvoudigste is ook hier weer het kenmerk van het ware — „Simplex veri sigillum!“

En zoo zal dan de naam van Dr. Paul von Sick, dezen onvermoeiden strijder voor de beginselen der Homoeopathie en voor het goede recht onzer geneesmethode, naast en tegenover de officiële school, blijven leven in de herinnering van de aanhangers van Hahnemann's systeem, in 't bijzonder in den kring zijner vereerders in Zuid-Duitschland en van allen, die persoonlijk of door zijne geschriften met dezen waardigen man — het type van een edel menschenvriend en een nauwgezet geneesheer — hebben kennis gemaakt!

Dr. J. V.

NEURASTHENIE.

Negen jaren geleden begon zich bij schrijver dezes dit lijden te ontwikkelen. Eene beschrijving daarvan te geven is niet zijn doel; 't zij genoeg te melden, dat hij heel wat heeft doorleefd en ervaren. Hij raadpleegde verschillende hom. geneesheeren, en gebruikte dientengevolge verschillende geneesmiddelen. Een toevallig geraadpleegde allopat. dokter raadde aan niets anders te doen dan wasschen met koud water. Noch het een noch het ander mocht baten, althans afdoende. Wat nog overbleef was een zwak rechterbeen, gezwegen van een paar kleinere dingen, bijv. een dof rechteroog, een onaangename toestand der rechterhand enz. Toch meent de lijder van geluk te mogen spreken, wanneer hij zoo menig ander zenuwlijder gadeslaat, of wel beschrijvingen er over leest in geneeskundige werken.

Hij is nu in handen van een allopat. arts ter plaatse, wien hij alléén raadplegen wilde, indien deze niet met zijn geneesmiddelen kwam. Een hom. arts woont niet in zijn gemeente, en lijder kon niet elders heenreizen.

En nu is het doel van dit schrijven er op te wijzen, dat deze allopat. arts, na een uiterst nauwkeurig onderzoek, ook electrisch, tot de overtuiging kwam, dat patient een ernstig neurastheniker was, maar een *zeer zeldzaam* voorkomend patient. Van verlamming in de toekomst was geen sprake. Dit had het electrisch onderzoek duidelijk aangetoond. Sedert eenigen tijd wordt nu de ruggegraat met zwakken stroom van Faraday door den arts behandeld. O, zegt hij vaak, waart gij eens te Utrecht, wat zou men daar van zulk een *zeldzaam merkwaardigen* patient genieten!

Patient vraagt zich nu dikwerf af, of de homoeopathische middelen bijv. Rhus, hem zooveel leed hebben weggenomen of verhinderd. Talrijke verschijnselen, die zich volgens den gewonen loop der ziekte hadden moeten voordoen, zijn tot verwondering van den arts weggebleven!

Indien werkelijk de hom. middelen dit gunstig verloop hebben ten gevolge gehad, dan kan schrijver dezes niet krachtig genoeg alle neurasthenici toeroepen: Laet u toch homoeopathisch behandelen zoolang mogelijk.

K.

Z.

Ongetwijfeld is het mogelijk, dat de door den heer Z. gebruikte homoeopathische geneesmiddelen een gunstig verloop op zijn zenuwlijden gehad hebben; met zekerheid zou dit alleen uit te maken zijn, indien wij de verschijnselen, die volgens den gewonen loop hadden moeten intreden maar tot verwondering van den arts zijn weggebleven, kenden, om ze dan met de homoeopathische geneesmiddelen, die door den patient ingenomen zijn, te kunnen vergelijken.

RED.

ADVERTENTIËN.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle, zijn onderstaande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeop. Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Hom. Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera	„	- 0.35
Aanwending geneesm. voor uitw. gebruik	„	- 0.55
De Homoeop. behandeling van kiespijn	„	- 0.35
Korte behandeling, ziekten der huisdieren	„	- 0.70
De Cholera en hare Hom. behandeling	„	- 0.10
Vijftig redenen waarom ik Homoeop. ben	„	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum .	„	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie	„	- 0.60
Brochure v. Eden, bespr. d. Dr. Kallenbach	„	- 0.25

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Wed. Bulterman & Cohen, Hoogstraat 237, ROTTERDAM

Wij berichten met dezen:

- 1° dat wegens opheffing der Apotheek van de firma ARENT & SCHULD hier ter stede, de Homoeopathische recepten dier firma aan ons zijn overgegaan, zoodat wij verzoeken in 't vervolg de aanvragen om herhalingen aan ons adres te richten;
- 2° dat wij zijn aangesloten Intercommunaal Telefoonnummer 2305, en tevens verzoeken, vooral bij telefoonbestelling, duidelijke opgave of men korrels, vloeistof, verwrijving en welke verdunning men verlangt;
- 3° dat bestellingen steeds omgaand worden uitgevoerd.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . . . per K.G. f 0.60,

van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Geneesmiddelen.

 Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

23 Gedempte Burgwal 22

's-GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

 Prijs-courant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

!!! HOMOEOPATHIE !!!

Het Homoeopathisch Generaal-Depôt van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig is gevestigd: **Internationale Apotheek** van ALBERT SOMMER

Duitsch gediplomeerd Apotheker, **AMSTERDAM**, Heilige Weg, hoek Singel.

Volgens contract met Dr. Willmar Schwabe zijn in geheel Nederland alleen in mijn Apotheek en in de onderstaande filialen de echte origineele verpakkingen verkrijgbaar. Men lette op nevenstaand fabrieksmerk, daar dit wordt nagebootst.

Prijs-courant en alle brochures gratis!

Filialen: Groningen, Apotheker S. Smeding.
Leeuwarden, Apotheker S. Tromp-Visser.
Nijmegen, Apotheker W. Pontier.

Filialen: Velp b/Arnhem, Apotheek C. Koek.
Zaandam, Apotheker Van Dijk.
Zwolle, Apotheek Wed. J. Rave.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Bronchiaal-Katarrh. — Het nieuwe Duitsche Homoeopathische Artsenijboek. — Boekbeoordeeling. — Een Homoeopathisch Geneesheer in Gouda. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

BRONCHIAAL-KATARRH.

Bronchiaal-katarrh of bronchitis catarrhalis is een van de ziekten, die tot de meest voorkomende gerekend kunnen worden, en daarom zeker wel waard, in ons blad ook eens in het kort te worden besproken.

Men onderscheidt van bronchiaal-katarrh een acuten (heftigen) en een chronischen (langdurigen) vorm, waarvan de eerste enkele dagen of weken duurt, terwijl de andere dikwerf jaren lang of zelfs het geheele leven door den patiënt kan blijven kwellen. 't Is dus niet te verwonderen, dat deze beide vormen een geheel verschillend ziektebeeld vertoonen, zoodat het verstandiger is den acuten en den chronischen bronchiaal-katarrh afzonderlijk te behandelen.

I.

De acute bronchiaal-katarrh is een ontsteking van het slijmvlies der luchtpijpen, en ontstaat meestentijds door koudevatten. Wel zijn er nog enkele andere oorzaken, die acuten bronchiaal-

katarrh kunnen te voorschijn roepen, zooals vertreinigingen der lucht door stof of door scherpe gassen, doch de gevallen, daardoor ontstaan, zijn zeer gering in aantal, vergeleken bij die welke in koudevatten — door natworden, door plotse-linge afkoeling, door onvoorzichtig gebruik van koude baden, door vertoeven in vochtige of tochtige plaatsen enz. — hun oorzaak vinden.

De katarrh kan zoowel de groote als de kleine luchtpijpen aantasten. Hoe kleiner de vertakkingen der luchtpijpen zijn, waarin de katarrhale ontsteking zich gezeteld heeft, van des te ernstiger aard is de ongesteldheid des lijders. Zelfs is er in de symptomen van een katarrh der groote en der kleine bronchi zulk een belangrijk verschil, dat wij beter doen den acuten katarrh der groote bronchi van dien der kleine bronchi (capillaire bronchitis) te onderscheiden en afzonderlijk te bespreken.

a. Bij den acuten katarrh der groote luchtpijpen, klagen de patiënten in den aanvang over een ondragelijk gevoel van kittelen in den hals, over hoestprikkel; zij beginnen te hoesten, eerst droog en zonder iets op te geven, later lossere en vochtiger, met opgeven van slijm, dat aanvankelijk een taaie, doch in het verder verloop een meer dik-vloeibare consistentie heeft.

De hoest is bij dezen katarrh het voornaamste symptoom; deze pleegt des te heftiger te zijn, hoe plotselinger de katarrh is ingetreden en hoe

den katarrh — intreedt, kunnen zich verschijnselen van koorts en van algemeen ziek zijn ontwikkelen. In die gevallen heeft men het dan eigenlijk te doen met een acuten katarrh der luchtpijpen, die zich gevoegd heeft bij den chronischen katarrh, en op die wijze niet alleen de verschijnselen van den bestaanden chronischen katarrh verergert, maar ook buitendien de aan een acuten katarrh eigenaardige symptomen vertoont.

Duurt een chronische katarrh lang, dan kunnen er allerlei treurige gevolgen intreden, die niet alleen het lijden van den patiënt vermeerderen, maar ook dikwerf zijn leven in gevaar brengen. Zoo ontstaat er dikwerf verwijding en hypertrophie van de rechter hartkamer door stoornis in de circulatie van het bloed, of vermageren de patiënten hoe langer hoe meer door het opgeven van slijm; zoo vormen zich in andere gevallen verwijdingen van de luchtpijpen, of ontstaat er een putriede bronchitis door ontbinding van de in de bronchi opgehoopte slijmmaassaas; in weder andere gevallen ontwikkelt zich door de telkens terugkeerende hoeststooten longemphysema — een uitzetting van de longblaasjes — 't welk van zijn kant weder aanleiding geeft tot benauwdheid, kortademigheid etc.

Wat de behandeling van chronischen bronchiaal-katarrh aangaat, zoo spreekt het vanzelf, dat bij een dergelijk langdurig lijden tal van medicamenten in aanmerking kunnen komen. Het gaat dus niet aan, deze medicamenten hier allen of zelfs grootendeels op te noemen. Toch wensch ik ten behoeve van velen, die niet in staat zijn, een homoeopathisch geneesheer te raadplegen. enkele wenken te geven. En dan dunkt het mij het best te zijn, den raad te geven, de homoeopathische geneesmiddelen te kiezen in overeenstemming met den aard van hetgeen wordt opgehoest, en de meerdere of mindere gemakkelijheid, waarmede dit wordt opgegeven.

a. Zoo zullen bij chronische bronchitis met opgeven van gewoon slijm vooral twee middelen in aanmerking komen, namelijk Antimonium tartaricum en Kali bichromicum — het eerste wanneer het slijm gemakkelijk loslaat, als fluimen uitgespuwd, en zonder moeite opgegeven wordt; het tweede, wanneer de slijm taai is, in lange draden naar buiten komt en een doorschijnende witachtige kleur vertoont.

b. Bij opgeven van etterachtige massaas komt meer in aanmerking Mercurius, en in ernstiger gevallen Silicea.

Buitendien komen nog andere geneesmiddelen in aanmerking, wanneer de hoest een bijzonder karakter vertoont. Van deze wensch ik nog de volgende op te noemen:

Ipecacuanha bij krampachtigen hoest met neiging tot braken.

Belladonna bij hoest, die des avonds in bed begint, en door telkens te spreken zoowel als door inademing van koude lucht opgewekt wordt.

Hyoscyamus bij nachtelijken hoest, die eenigszins verbeterd, zoodra de patiënt in zijn bed overeind gaat zitten en verergert, zoodra de patiënt weder gaat liggen.

Phosphorus bij hoest, die des avonds bij het naar bed gaan en des morgens bij het ontwaken het ergst is.

Behalve het aanwenden van het aangewezen medicament, moeten de bij acuten katarrh reeds genoemde voorschriften opgevolgd worden, de patiënt moet zich warm kleeden, zich niet blootstellen aan te groote wisseling van temperatuur e. d. Door deze raadgevingen op te volgen zal hij gevrijwaard blijven voor uitbreiding en verergering van het chronische ontstekingsproces in zijne luchtpijpen. En wanneer hij nu nog bovendien elken morgen een koude afwassing in het werk stelt van het geheele bovenlichaam — borst, hals, rug — met daarop volgende flinke afdroging met een ruwen handdoek, dan zal hij alles gedaan hebben, om zijn lijden zoo dragelijk mogelijk te maken en om te verhinderen, dat er niet telkens door vernieuwd koudevatten een verergering van zijn toestand intreedt.

D^r. N. A. J. V.

HET HOMOEOPATHISCHE ZIEKENHUIS TE LEIPZIG.

In een der laatste nummers van den vorigen jaargang van ons Maandblad beloofden wij in aansluiting aan ons artikel: „Een kijkje bij Schwabe” het een en ander te bespreken van hetgeen ons, homoeopaten, bij een bezoek aan Leipzig belang inboezemt. Ten deele zijn wij deze belofte reeds nagekomen in het Januari-nummer van dezen Jaargang, waarin wij een beschrijving gaven van het voor de wetenschappelijkheid der homoeopathische pharmacie zoo duidelijk sprekende chemisch-analytische laboratorium van Dr. Schwabe. Heden wenschen wij ons gegeven woord ten volle gestand te doen en onzen lezers het een en ander mede te deelen omtrent het *Homoeopathische Ziekenhuis te Leipzig*, dat wel is waar in geene vergelijking kan treden met de homoeopathische ziekenhuizen in Parijs of in Amerika, maar dat toch als het oudste en grootste homoeopathische ziekenhuis van Duitschland met eere mag genoemd worden.

In de nieuwe Wereld gaat het oprichten en bouwen van zoo'n ziekenhuis gemakkelijker en vlugger dan in het oude Europa. Ginds heeft de een of andere rijke voorstander der Homoeopathie een paar tonnen gouds of een halve millioen, vóór of na zijn dood,

er voor over, om de belangen van de zaak, waarvoor hij een hart had, te bevorderen. Met zulke ruime middelen en vorstelijke bijdragen is het dan niet moeilijk, een met alle moderne hulpmiddelen en gemakken uitgerust hospitaal te bouwen. Zulk een prachtexemplaar van ziekenhuis, in een groote stad op een doelmatige plaats opgericht, is dan als van zelf weer een machtige reclame voor de geneeswijze, die er in wordt beoefend. Artsen achten het een eer en een voorrecht, in zulk een hospitaal aangesteld te worden of er zieken te mogen behandelen. Patiënten gaan er gaarne heen, daar zij er uitstekend behandeld worden. En daarbij komen dan de goede resultaten bij de geneeskundige behandeling, waarop de Homoeopathie overal kan roemen, waar zij wetenschappelijk wordt uitgeoefend. Het verwondert ons dan niet verder, als wij zien en hooren, hoe de Homoeopathie in Amerika zulke kolossale uitbreiding en erkenning heeft gevonden, dat er overal homoeopathische universiteiten bestaan en zelfs de regeering, die in andere landen zoo fel tegenover Hahnemann's leer gekant staat, vriendelijke woorden en daden voor de vertegenwoordigers der Homoeopathie over heeft. Veel draagt hiertoe ook bij de grootere vrijheid, die op elk, zoo ook op geneeskundig gebied, aan de overzijde van den Oceaen heerscht, doch niet het minst moet een groot deel van den vooruitgang der Homoeopathie in de Vereenigde Staten, die men inderdaad phenomonaal moet noemen, toegeschreven worden aan de onverschrokkenheid, waarmede de voorstanders onzer geneeswijze voor haar in de bres sprongen, zoowel op privaats als op publiek gebied en *aan de offervaardigheid der rijke homoeopaten*, die waarlijk onbegrensd is. Verreweg de meeste homoeopathische ziekenhuizen, universiteiten en colleges in de Vereenigde Staten danken hun bestaan aan de vrijwillige offergaven van gefortuneerde voorstanders der Homoeopathie, ja dikwijls aan één enkelen persoon.

Doch wij dwalen af — deze beschouwingen vloeien ons evenwel als vanzelf uit de pen, als wij over de soms zoo treurige verhoudingen in de landen van Europa denken, waar de Homoeopathie meestal nog als aschenpoetster wordt beschouwd en slechts goed is, om bespot en veracht te worden. De ware geestdrift, die zich tot het brengen van offers verheft, ontbreekt nog veelal. In zulk een groote stad als Berlijn, waarin toch tal van voorstanders der Homoeopathie wonen, waaronder zeer rijke, bestaat nog niet eens een homoeopathisch ziekenhuis! Gelukkig zijn er in den laatsten tijd energische pogingen aangewend en aanvankelijk ook met succes bekroond, om dit doel te bereiken. De grond is voor een groote som gekocht in een gezond gelegen gedeelte van de reuzenstad, doch nu moet men nog wachten tot het kapitaal voor het bouwen van het hospitaal bijeengebracht is. En hoe ziet het er in dit opzicht in ons land uit? Waarlijk ook niet veel beter, niettegenstaande met dankbaarheid erkend moet worden, dat de voorstanders der Homoeopathie in ons land zich dapper en met groot succes kwijten van de taak en de plicht, om de Homoeopathie ingang te doen vinden bij het volk en haar aangelegers te verschaffen onder de artsen.

Het lieve geld speelde ook bij het bouwen van het Leipziger homoeopathische ziekenhuis een rol, en het afwezig zijn van de noodige bankbiljetten was de oorzaak, dat het ziekenhuis niet zoo grootsch kon worden opgetrokken en zoo schoon kon worden ingericht, als wel overeenkwam met de beteekenis van de Homoeopathie in Duitschland en vooral in Leipzig, de centrale van de homoeopathische pharmacie, vanwaar jaar in jaar uit, duizenden kisten met homoeopathische geneesmiddelen over de geheele wereld worden verzonden. En ware het niet door de vrijgevigheid van een baron Hoffmann in Sydenham, die een groote schenking ten gunste van het oprichten van een homoeopathisch ziekenhuis in Leipzig deed, dan zou de som van 140000 Mark, die de grond en bouw kostten, nog lang niet bijeen zijn. Nu was het evenwel aan het Centralvereen mogelijk, het ziekenhuis op te richten, hetgeen dan ook in 1888 geschiedde. Het gebouw, dat eerst tamelijk buiten de bewoonde kom der stad stond en dus veel lucht en licht van alle kanten kreeg, staat nu door de enorme uitbreiding der stad Leipzig in een breede straat, waarlangs de electriche tram suist, dus ook al niet meer op de geschikste plek voor een ziekenhuis, dat bovenal rustig en open en vrij naar alle kanten gelegen moet zijn. Naar hetgeen schrijver dezes dan ook in homoeopathische kringen in Leipzig vernam, bestaat het plan (waartoe ook reeds geld verzameld is) een nieuw, grooter homoeopathisch ziekenhuis in Leipzig op te richten, verder buiten de stad. Daartoe zou echter het tegenwoordige ziekenhuis voor een goeden prijs moeten verkocht kunnen worden en de mogelijkheid daartoe heeft zich tot nu toe niet voorgedaan.

Van buiten af beschouwd maakt dus het homoeopathische ziekenhuis in de Sidoniënstraat geen bijzondere indruk op den toeschouwer. Het is een gewoon, groot dubbelhuis van drie verdiepingen hoog. Inwendig is het evenwel zeer doelmatig ingericht, en hoewel alle luxe en pracht vermeden is, wat ook wel noodzakelijk was, wordt men overal aangenaam verrast door de ruime gangen en vertrekken, de breede, goed verlichte trappen, de praktische inrichting en de nette meubilering van de ziekenkamers en zalen, als ook van de wacht-, spreek- en operatiekamers van de behandelende geneesheeren.

De zieken, die in dit ziekenhuis verpleegd willen worden, kunnen naar verlangen in drie klassen opgenomen worden.

De eerste-klasse-patiënten, die een eigen, mooi en comfortabel gemeubileerde slaapkamer en een bijzondere kost krijgen, betalen acht Mark per dag. In de tweede klasse, waar twee patiënten op ééne kamer worden gehuisvest, wordt vier Mark per dag betaald, terwijl de derde klasse of zaal-patiënten, die in de groote ziekenzalen van 4 tot 6 bedden liggen, 1½ Mark per dag betalen. De voeding is zeer goed in dit ziekenhuis, zooals mij verscheidene patiënten verzekerden. De prijs is dus uiterst gering te noemen, vooral daar ook de verpleging door twee diaconessen, die steeds in het ziekenhuis aanwezig zijn, niets te wenschen overlaat. In 't geheel is er voor ongeveer 30 à 40 zieken plaats in het hospitaal. Terwijl de derde klasse meestal geheel bezet is, zoo-

dat het dikwijls voorkomt, dat patiënten afgewezen moeten worden wegens gebrek aan ruimte, worden de eerste en tweede klasse zeer weinig gefrequentieerd, zoodat het misschien beler zou zijn, ze geheel af te schaffen en er derde-klasse-kamers van te maken. De oorzaak van het weinige gebruik der eerste- en tweede klasse ligt onzes inziens in de verkeerde inrichting van de geneeskundige behandeling. Wanneer elk homoeopathisch arts in Leipzig zijne zieken, die hij naar het ziekenhuis wilde zenden, aldaar zelf verder kon blijven behandelen, zouden er ook vanzelf meer rijke patiënten naar het ziekenhuis gedirigeerd worden. Aan deze inrichting heeft b.v. de homoeopathische afdeling van het Stuttgarter Diaconessenhuis, zoolang die onder de leiding van Obermedizinalrath Dr. von Sick stond, zijn grooten bloei te danken gehad. ¹⁾ Waar het dus vooral voor het financiële evenwicht van het ziekenhuis in Leipzig gewenscht zou zijn, als de eerste en tweede klasse meer in gebruik werden genomen, daar is het aan den anderen kant weer een voordeel, dat juist de derde klasse steeds zoo goed bezet is, daar zij toch meestal door zieken wordt opgezocht, die tehuis geen goede verpleging en geschikte ziekenkamer hebben. In het begin van zijn bestaan had het ziekenhuis met vele moeilijkheden te kampen en nog is het daar niet vrij van. Doch het vertrouwen van de zieken betoonde zich in den loop der jaren in steeds grootere mate. Aan de financiële moeilijkheden werd telkens weer het hoofd geboden, vooral door toedoen van de onvermoeide werkzaamheid van Dr. Lorbacher in Leipzig, die steeds opnieuw vrijwillige giften verzamelde.

De eerste dirigerende geneesheer aan het ziekenhuis was de door zijn „Handboek der homoeopathische geneesmiddelleer” wel bekende Dr. Carl. Heinicke, de echter reeds na één jaar aan zijn werkzaamheid door den dood ontrukkt werd. Hem volgde Dr. Stiff op, die verleden jaar door Dr. Wapler vervangen werd, die nu de leiding van het ziekenhuis heeft, gesteund door een vast aangestelden assistent-arts. Aan het ziekenhuis is verder nog een polikliniek verbonden, die ook druk wordt bezocht en door Dr. Stiff verder wordt waargenomen.

In de laatste jaren, waarvan ons het verslag onder de oogen kwam, werden er 278 zieken met 8271 verplegingsdagen behandeld en wel aan acute ziekten 61 zieken met 822 verplegingsdagen en aan chronische ziekten 271 zieken met 7440 verplegingsdagen. Daarvan werden genezen 138, verbeterd 78, ongenezen bleven er 29, terwijl er 8 patiënten stierven en de overige 25 op het volgende jaar mede overgenomen werden. De uitgaven voor deze zieken bedroegen aan kost, kleeding en wasschen, vuur, licht en onder-

¹⁾ Zoodat wij onlangs tot ons leedwezen vernamen, is de plaats van den overleden Dr. Sick, als dirigerend geneesheer van het Diaconessenhuis, niet door een anderen homoeopathischen arts uit Stuttgart of van elders, maar door een *allopaat* bezet! Dit is een groot verlies voor de Homoeopathie in Wurtemberg! Ook de andere betrekkingen, die Dr. Sick in officiële kringen zoolang bekleed heeft, zijn door allopathische collega's ingenomen. De aan de Homoeopathie vijandige stroomingen hebben helaas de overhand gehad!

houd, inclusief het salaris van de diaconessen, ziekenoppassers en de dienstboden (het salaris van den dirigerenden arts, dat 3000 Mark en dat van den assistent, dat 1000 Mark bedraagt, niet medegerekend) de som van 14.544 Mark, dus per dag en per hoofd Mark 1.78. Men ziet hieruit, dat er jaarlijks toch nog een tamelijke som bijgeschoten moet worden, om het ziekenhuis in stand te houden en het voor ondergang te bewaren. Door de vrijwillige jaarlijkse bijdragen van homoeopathische artsen en andere voorstanders der Homoeopathie is er nu evenwel voor gezorgd, dat het ziekenhuis geen vreemde hulp, zooals staats- of stadssubsidie noodig heeft, waarop trouwens niet te rekenen zou zijn. Dit bewees o.a. een verhandeling in de Saksische Tweede Kamer, waarin over de petitie van het curatorium van het Leipziger homoeopathische ziekenhuis, om subsidie te vragen ten einde het voortbestaan dezer nuttige inrichting mogelijk te maken, werd beraadslaagd. De commissie, die over deze petitie te berichten had, sloeg voor, de subsidie te weigeren, daar het haar bedenkelijk voorkwam, een ziekenhuis uit staatsmiddelen te ondersteunen, *dat uitsluitend ter behandeling van zieken volgens een bepaalde methode was bestemd*, en zóó besloot eveneens de kamer met meerderheid van stemmen. Ook hier dus weer geen tegemoet komen van de zijde der officiële kringen aan de wenschen van een groot aantal burgers. Waar zoo iets mogelijk is in een land en stad, waar de aanhangers der Homoeopathie bij tienduizenden tellen en waar de Homoeopathie door hare groote Centraal-apotheken zulk een plaats inneemt in het openbare leven, als in Leipzig, daar is het geen wonder, dat het in andere landen en steden van Europa niet beter gesteld is. De aanhangers der homoeopathische geneeswijze zijn tot nog toe in de meeste landen van Europa op eigen hulp en samenwerking aangewezen. Doch juist dáárdoor gaat er kracht uit van de voorstanders onzer gemeenschappelijke zaak. De waarheid heeft een kracht in zich, die zich op den duur een baan breekt door veroordeelen, al zijn zij zoo oud en dik als de Chineesche muur!

Op onzen rondgang door het homoeopathische ziekenhuis, dien wij in begeleiding van den dirigerenden geneesheer Dr. Wapler en den assistent Dr. Jentsch deden, waren wij overal aangenaam verrast door de zindelijkheid der vertrekken, de zuiverheid van bedden en beddegoed en de frische lucht, die in bijna alle kamers en zalen heerschte. Wij maakten de visite mede, die elken dag tweemaal door den dirigerenden arts op alle kamers en zalen gedaan wordt. Hier hoorden wij klachten over een slapelozen nacht of pijnen, daar over gebrek aan eetlust of zwakte en wat al zoo de verschillende uitingen van zieken zijn, die lang in bed moeten liggen en blijde zijn, als zij eens al hun leed aan den dokter kunnen klagen, in de hoop spoedig genezing of verlichting te ontvangen. Nu, wij konden wel aan de gezichten van de patiënten, zoowel mannen als vrouwen (kinderen waren er merkwaardigerwijze op den tijd van ons bezoek in 't geheel geene) zien, dat zij vrouwen stelden in hun dokter en in zijne methode. Verscheidenen roemden de goede werking van de

geneesmiddelen, anderen prezen de homoeopathische middelen, omdat zij zoo gemakkelijk waren in te nemen en niet zoo slecht smaakten, als de drankjes en pillen, die zij vroeger van den allopathischen dokter gekregen hadden en een oude vrouw, die aan kanker van de maag leed, verklaarde, dat zij liever wilde sterven, dan zich nog eens in allopathische behandeling te begeven. Arme vrouw! hoe weinig zal zij gedacht hebben, dat in zulke hopeloze gevallen de homoeopathische middelen ook slechts verzachting van pijnen en leed kunnen bewerken!

Wij doorliepen de ziekenzaal der mannen, daarna die der vrouwen, vervolgens kwamen wij in de tuberculose-afdeeling, waar eenige longlijders te zamen lagen en ook een patiënt met tuberculose van de beenderen op zijn ziekbed lag uitgestrekt, om eindelijk nog een blik te slaan in de afdeeling van lijders aan besmettelijke geslachtsziekten, die, helaas, in zulk een groote stad als Leipzig veelvuldig voorkomen. Zeer goede resultaten heeft Dr. Wapler in deze gevallen, zooals hij ons mededeelde, met *Cantharis* (doch niet beneden de 6de decimale verdunning) en met *Mercurius* in lage potensen, zoodat hij nooit gebruik behoeft te maken van de aangrijpende kwikzilver-inwrijvingen, die bij de allopaten scheuring en inslag zijn en waardoor reeds menige lijder aan syphilis ziekte-verschijnselen verkregen heeft, die alleen aan kwikzilver-vergiftiging zijn toe te schrijven.

Ook de kleine operatie-kamer beviel ons goed. De noodige instrumenten, tafels, onderzoekingsbanken en vooral goed licht. Het volslagen gebrek aan al de desinfectie- en antiseptische middelen der moderne chirurgische school maakten dit vertrek bijzonder interessant. De geheele wondbehandeling, die in het homoeopathische ziekenhuis te Leipzig wordt toegepast, bestaat in het reinigen en afspoelen der wondvlakten met een physiologische keukenzout-oplossing (d. w. z. een 0,6 % oplossing van gewoon zout in gekookt en weer afgekoeld water) en het verbinden met verdunde spiritueuze *Arnica*-tinktuur-oplossing en aseptisch (d. w. z. volkomen zuiver en rein) verband-materiaal. Dus dezelfde wondbehandeling, die indertijd door den homoeopathischen arts Dr. Bolle in Aken werd ingevoerd en die, zooals wij in een vorig artikel in ons Maandblad bespraken, ook in het Evangelische Diaconessenhuis in Stuttgart onder de leiding van Dr. Sick zulke prachtige resultaten opleverde. Iets nieuws leerden wij hier ook nog kennen, namelijk de aanwending van *Aqua Silicata* bij de behandeling van chronische etteringsprocessen aan de beenderen, zooals bij tuberculose en cariës. Met de verwarmde oplossingen van dit medicament, dat uit een oplossing van kiezelzuur in gedistilleerd water bestaat en dus veel overeenkomst heeft met het bekende *Silicea* (homoeopathisch middel bij ziekten der beenderen) worden de wonden, fistels, enz. uitgespoten; en meenen de behandelende geneesheeren daarvan een gunstige werking op het regeneratie-proces van het beenweefsel opgemerkt te hebben. In elk geval kan dit middel in voorkomende gevallen geprobeerd worden, daar het zeer te wenschen zou zijn, als wij een middel hadden, dat de genezing van dergelijke langdurige ziekte-

processen bespoedigt. Op het oogenblik heeft schrijver dezes een patiënt in behandeling met een chronische tuberculeuze ontsteking van de bovenste uiteinden van het linker kuit- en scheenbeen, bij wien in de narcose met hulp van een collega 3 tamelijk lange sneden van voren, op zijde en van achteren van het kniegewricht gemaakt werden, waardoor al de gevormde etter en het afgestorvene weefsel een uitgang verkreeg en het been zelf van het zieke weefsel kon bevrijd worden. Tengevolge van het flinke draineeren, (d. w. z. het afvloeien van opnieuw gevormde ziektestoffen) dat bij al zulke etteringsprocessen de hoofzaak is, hebben de wonden een zeer goed uitzien, de pijnen zijn verdwenen en de genezing is in vollen gang. De aanwending van het *Aqua Silicata* kan hier ook wel goed gewerkt hebben, doch bewijst één geval niet veel voor het al of niet voordeelige van een middel. Daartoe zijn proefnemingen op grootere schaal noodzakelijk en die kunnen alleen in ziekenhuizen gedaan worden. De homoeopathische ziekenhuizen hebben dan ook een schoone roeping, want behalve den grooten zegen, dien zij aan de zieken en lijders brengen, die er in verpleegd worden, kunnen zij ook dienstbaar gemaakt worden aan het toetsen van de theorie aan de praktijk en zodoende van veel voordeel zijn voor de ontwikkeling en den vooruitgang onzer geneeswijze. Bovenal zijn de ziekenhuizen de beste leerplaatsen voor de toekomstige artsen, daar deze hier de werking der geneesmiddelen op den zieken mensch onmiddellijk voor oogen hebben. Menig jonge arts heeft dan ook in het Leipziger homoeopathische ziekenhuis zijn praktische studies in de homoeopathische therapie gemaakt, en nog menige arts moge en zal er bewijzen vinden voor de waarheid van Hahnemann's leer en systeem!

Hier in deze stad Leipzig, waar de felste tegenstanders der Homoeopathie (wij herinneren slechts aan Prof. Bock en Prof. Wunderlich) hunne vergiftigste pijlen van spot en hoer op de methode van Hahnemann en hare beoefenaars en voorstanders jaren lang afschoten in publieke rede en door talrijke geschriften (o.a. in het bekende tijdschrift: die *Gartenlaube*), juist hier staat het homoeopathische ziekenhuis, door het Centraal-verein opgericht, als een sprekend bewijs van de deugdelijkheid van Hahnemann's ontdekkingen voor het praktische leven en als een duidelijk teeken van de levensvatbaarheid der Homoeopathie! Doch ook nog op andere wijze is de gedachtenis van onzen Meester Hahnemann in Leipzig geëerd en wel door een standbeeld op een plein, dicht bij het oude theater op den Töpferplatz. Hierheen voeren wij onze lezers nog als slot van de beschrijving onzer herinneringen aan het homoeopathische Leipzig.

Grootsch en indrukwekkend is het Leipziger standbeeld ter eere van Hahnemann, 'twelk evenmin als het ziekenhuis een vergelijking kan doorstaan met de moderne prachtgebouwen van den nieuwsten tijd. Evenwel boeit toch de eenvoudige zittende bronzen figuur met het edel gevormde gelaat onze aandacht. Het voetstuk van graniet, door een ijzeren tralie-hek omgeven, staat met het standbeeld geheel te midden van een boschaadje van heesters en boomen, daar om heen

het ouderwetsche gedeelte van de stad Leipzig — dit geheel verzet ons in gedachten naar de dagen van ouds, toen deze groote man nog leefde en met zijne rijke gedachten en helder brein bevruchtend werkte op de ontwikkeling der geneeskunde. Het is alsof de in den steen gebeitelde woorden: „SIMILIA SIMILIBUS CURANTUR” steeds groter en groter worden en ons willen zeggen, dat zij nog eens de heerschappij zullen voeren in de theorie der geneeskunde van komende tijden! Ja, theorie en praktijk, hoe schoon zijn zij vereenigd in de Homoeopathie! Welke gezegende vruchten hebben zij voortgebracht tot heil der lijdende menschheid, en welk een kracht zullen zij, op deze wijze in een geneeskundig systeem vereenigd, ten allen tijde blijken te zijn in den strijd tegen de talloze ziekten en kwalen van dit leven!

Eere daarom, wien eere toekomt! Ook wij sluiten ons aan bij de huldiging van den Meester en nemen dankbaar kennis van de woorden, die op het voetstuk van zijn standbeeld in Leipzig zijn naam aan de vergetelheid ontrukken:

DEM GRÜNDER DER HOMÖOPATHIE
SAMUËL HAHNEMANN

Geb. zu Meissen 10 Apr. 1755, Gest. zu Paris 2 Aug. 1843.

von
SEINEN DANKBAREN SCHÜLERN
und
VEREHRERN.

D^r. J. V.

HOMOEOPATHISCHE POLIKLINIEK TE UTRECHT.

Door krachtige hulp van ongenoemden is de Afdeling Utrecht der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland in staat gesteld, in het jaar 1900 eene polikliniek te openen, die al spoedig door tal van patiënten werd bezocht. Den 15 Mei 1900 werden de eerste patiënten in behandeling genomen. Tot de laatste zitting in December zijn behandeld:

77 mannelijke en 136 vrouwelijke personen, te zamen 213. Doordat eenigen, na herstel, voor eene andere ongesteldheid zijn teruggekomen, was het aantal ziektegevallen:

bij 77 mannelijke en 152 vrouwelijke personen, te zamen 229.

Van deze zijn:

als hersteld bekend	17 m.	35 vr.	samen	52
verbeterd	12 "	18 "	"	30
slechts eenmaal gekomen	22 "	33 "	"	55
weggebleven	5 "	5 "	"	10
niet in behandeling genomen	5 "	4 "	"	9
niet verbeterd	1 "	4 "	"	5
overleden	1 "	"	"	1
in behandeling gebleven	14 "	53 "	"	67
	77 m.	152 vr.	samen	229

Het aantal recepten was 638.

Van de personen, die als *verbeterd* zijn vermeld, mag met groote waarschijnlijkheid worden aangenomen, dat

een aanzienlijk gedeelte hersteld is, maar dat de patiënten zich niet de moeite hebben gegeven, dit te berichten. Nu in 1901 vernam ik toevallig van verscheidene personen, dat mijn vermoeden juist is.

Het grootste gedeelte van de patiënten, die *slechts éénmaal* zijn gekomen, of die na een paar bezoeken zijn *weggebleven*, leed aan verouderde, slepende ziekten, waaronder een aantal teringlijders. De meeste anderen leden aan kleine ongesteldheden, b.v. kiespijn, en is daarvan verder niets bekend.

Niet in behandeling zijn genomen zulke lijders, die onder chirurgische of oogheekkundige behandeling moesten zijn.

Overleden een teringlijder.

Tot de *niet verbeterden* behooren 3 kropgezwollen en 2 ongeneeslijke ziekten.

Tot beoordeeling der resultaten kunnen slechts in aanmerking komen die gevallen, waarin de behandeling geregeld is volgehouden, namelijk de herstelden 52, de verbeterden 30, de niet verbeterden 5 en de overledene 1, te zamen 88. Van de anderen, waaronder 67 nog in behandeling, is het resultaat onbekend. Van die 88 zijn alzo 52 zeker hersteld, 30 verbeterd of hersteld, samen 82. Trekt men de ongeneeslijke 2 af, dan is het resultaat $\frac{82}{88}$ of 95%.

Houdt men daarbij in het oog, dat de patiënten voor een groot deel behooren tot dien stand der maatschappij, waar woning, kleeding en voeding vaak te wenschen overlaten en verder dat het getal verouderde gevallen betrekkelijk groot is, dan mag ik over het verkregen resultaat alleszins tevreden zijn.

Gaarne vermeld ik ten slotte nog, dat Mej. W. Blom, rustend diacones, mij belangeloos hare zeer gewaardeerde hulp heeft verleend.

Utrecht, Februari 1900.

D^r. S. J. VAN ROLJEN.

H O N I G.

Kinderen, die snel groeien en er bleek en zwak uitzien, gevoelen dikwerf instinctmatig, waardoor zij geholpen kunnen worden. Zij hebben menigmaal een groote begeerte naar zoetigheden, en juist deze kunnen hun zoo veel goed doen. Niets is evenwel in dit opzicht beter voor hen, dan honig, die reeds door zijn aangename geur zoo gaarne genomen wordt. Bovendien eten de kinderen honig bij hun brood liever dan alle andere dingen; want honig is niet alleen een der krachtigste, maar ook een der 't lichtst verteerbare voedingsmiddelen. Bovendien oefent honig een zeer heilzame werking uit op het organisme, vooral op het zenuwstelsel, en is ten gevolge van zijn hoog suikergehalte het beste middel tot warmte-opwekking in het lichaam. Om deze reden bewijst het bij bloedarmoede en bleekzucht menigwerf zulke voortreffelijke diensten.

Indien zorgzame moeders het willen beproeven, en hunne kinderen eens een tijd lang honig op den boterham willen smeren, dan zullen zij na korten tijd gewaar worden, welk een weldaad honig is.

Daarom, moeders, zorgt dat er altijd honig op tafel staat! Uwe kinderen zullen er gezond en flink bij blijven, en menige gang naar dokter en apotheker zal er door bespaard worden.

Maar niet alleen voor kinderen, ook voor volwassenen is honig van groote waarde. Wilt gij oud worden,

gebruik dan elken dag die kostelijke spijs der ouden: melk en honig. Aan den honigwijn schreven de oude Germanen, zooals Tacitus verhaalt, voornamelijk hunne gezondheid en hun hoogen ouderdom toe. Hoe dit zij, een flink stuk krachtig brood met melk en honig is ongetwijfeld het gezondste, voedzaamste en welsmakendste ontbijt.

Te recht noemt Dr. Reklam den honig een der uitstekendste voedingsstoffen, die wij kennen, aangezien hij met betrekking tot zijn lichtverteerbaarheid, voedingswaarde en aangename smaak door geen ander middel wordt overtroffen.

Onze bekende groote landgenoot uit de 16de eeuw, J. B. van Helmont, zeide: „Honig bevat het beste in zich uit het sap der bloemen.”

Inderdaad, zóó is het; de ervaring heeft dan ook trouwens duizendvoudig bewezen, dat het voortgezet gebruik van honig buitengewoon gunstig werkt op de ontwikkeling van het menschelijke lichaam, voornamelijk bij kinderen.

NEURASTHENIE.

In het Januari-nummer deelde ik het een en ander mede over mijn zenuwlijden, dat ruim negen jaren duurde, over het kalme verloop, dat m. i. de Homoeopathie had teweeggebracht, doordat talrijke verschijnselen, die hadden moeten voorkomen, waren weggebleven. Ruim negen jaren een kalm verloop; en hoe is het nu onder de nieuwe behandeling: warme baden en electriciteit? Van 26 September tot ruim half December nam lijder 25 baden van $\frac{1}{4}$ uur en van 37° C. Hij staakte toen, omdat hij onprettige gewaarwordingen kreeg. Dat gedeelte der huid van de voetsool af tot boven de heupen, 't welk onder het water was geweest, werd sterk lederachtig. Buitendien ontstond een zeer hinderlijk gordelgevoel, en om de knieën en de enkels een gevoel van sterke samensnoering. De voetsoolen schenen tot een schaats vervormd; later geleken zij op een rol. 't Loopen was natuurlijk bijna onmogelijk, alléén uitvoerbaar bij stevig aan alles vasthouden. Sedert Kerstmis kan patiënt dan ook niet meer uitgaan. Of de sedert 7 Nov. tot Kerstmis toegepaste electriciteit langs den ruggegraat er mede schuld aan heeft, kan lijder niet zeggen. De geneesheer noemde het een paralytische aanval. Hoe dit zij, zeker is, dat de behandeling door den allopaat gedurende 2 $\frac{1}{2}$ maand meer kwaad heeft gedaan dan de Homoeopathie gedurende ruim 9 jaren. Lijder groet de Allopathie en al de hooge wijsheid van den nieuweren tijd. 't Zijn theoriën die ten verdere leiden.

Geen persoonlijke ontmoeting met een Hom. arts kunnende hebben, werd hij zijn eigen arts, en begon weer te sponsen met koud water en nam Alumin. metall. in. Langzamerhand verdwenen al de genoemde symptomen, maar toch is verzwakking, vooral in de beenen, overgebleven.

Als een ernstige waarschuwing voor zijn medelijders schrijft de man der ervaring dit neder. Z. i. moet geen neurastheniker zich ooit door de Allopathie laten behandelen, 't is noodlottig evenals de nieuwe leerschool. Eene Hom. behandeling naar de symptomen, die zich

voordoën, dunkt mij de beste. Zenuwlijden is een langdurige medgezel door 't leven; kalme berusting en dus niet ongeduldig worden is een groote vereischte, maar blijf homoeopaat.

Toch vraag ik belangstellend: *kan electriciteit iets goeds doen?* Ik zelf beken er *geen* verwachtingen van te hebben.

K.

Z.

AFDEELINGEN.

Tot onze vreugde kunnen wij mededeelen, dat thans ook in Amsterdam een afdeling van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland is opgericht.

Het bestuur van de afdeling bestaat uit de heeren:

J. DE JAGER, RZN., *Voorzitter.*

DR. H. L. V. D. STEMPEL, arts, *Secretaris.*

J. D. DRESSELHUIS, *Penningmeester.*

DR. D. K. MUNTING JR., arts.

F. W. L. V. AYSMA.

MEMORANDUM.

De Homoeopathie is die geneesmethode, waardoor de zieken op de *snelste, zekerste* en *aangenaamste* wijze genezen worden.

De Homoeopathie geneest *sneller* dan de Allopathie, *want* de ondervinding heeft geleerd — zooals statistieken bewijzen — dat de duur der ziekte bij de homoeopathische behandeling *korter* dan bij de allopathische is.

De Homoeopathie geneest *zekerder* dan de Allopathie, *want* diezelfde ondervinding leert, dat de sterfelijkheid bij de homoeopathische behandeling *geringer* dan bij de allopathische is.

De Homoeopathie geneest *aangenamer* dan de Allopathie, *want* zij dient den zieken geen sterke, slecht smakende dranken en pillen toe, die dikwijls genoeg de maag bederven, maar gebruikt eenvoudige artseneij-potenzen, die zelfs door kinderen gaarne genomen worden.

Deze groote voordeelen verheffen de Homoeopathie tot een ware volksgeneeswijze.

Het beste bewijs voor de praktische waarde der Homoeopathie leveren die Amerikaansche levensverzekering-maatschappijen, welke aan degenen, die zich bij hen verzekeren en in voorkomende ziektegevallen **homoeopathisch** behandelen laten, een rabat van 10 % op de jaarlijksche premie toestaan.

Dr. J. v.

A D V E R T E N T I E N.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Wed. Bulterman & Cohen, Hoogstraat 237, ROTTERDAM.

Wij berichten met dezen:

- 1° dat wegens opheffing der Apotheek van de firma ARENT & SCHULD hier ter stede, de Homoeopathische recepten dier firma aan ons zijn overgegaan, zoodat wij verzoeken in 't vervolg de aanvragen om herhalingen aan ons adres te richten;
- 2° dat wij zijn aangesloten Intercommunaal Telefoonnummer 2305, en tevens verzoeken, vooral bij telefoonbestelling, duidelijke opgave of men korrels, vloeistof, verwrijving en welke verdunning men verlangt;
- 3° dat bestellingen steeds omgaand worden uitgevoerd.

H. VAN ROIJEN, Arts.

HOMOEOPATHISCH GENEESHEER.

vroeger Boschje 10,

is thans gevestigd WIJNHAVEN 27,
ROTTERDAM.

Spreekuren: alle werkdagen van 1—2½ uur.

Dinsdags van 11—2½ uur.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . . per K.G. f 0.60,

van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

FLESCHEJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Geneesmiddelen

 Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11.

Apotheker

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Warmeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te GRONINGEN.

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's.GRAVENHAGE.

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig,

voorzien van het FABRIEKSMERK.

 Prijs-courant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post *f* 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUDSOPGAVE.

De Algemeene Vergadering. — Voordracht van Dr. Munting te Amsterdam. — Wetenschap en Homoeopathie. — Afdeelingen. — Advertentiën.

DE ALGEMEENE VERGADERING.

Wij vestigen de aandacht van de Leden en Begunstigers onzer Vereeniging op de jaarlijksche algemeene vergadering, welke volgens de annonce in dit nummer zal plaats vinden op Woensdag den 24en April, des namiddags ten 1½ uur, in het Gebouw „Irene,” Kelsstraat te Utrecht; en wij vertrouwen, dat allen, die in den bloei onzer Vereeniging en in de bevordering der Homoeopathie in ons land belang stellen, door hunne aanwezigheid en deelneming aan de besprekingen daarvan het bewijs zullen leveren.

Het zij ons vergund hierbij de opmerking te voegen, dat ook vrouwen, die leden onzer Vereeniging zijn, deze Vergadering bijwonen, aan de bespreking deelnemen en hunne stem uitbrengen kunnen.

VOORDRACHT van Dr. MUNTING te AMSTERDAM.

Bij gelegenheid van de oprichting eener Afdeeling onzer Vereeniging te Amsterdam, heeft Dr. Munting eene voordracht gehouden, die wij gaarne in haar geheel opnemen, daar niet alleen een zeer belangrijke vraag daarin op afdoende wijze wordt behandeld, de vraag n.l. waaraan de homoeopathische geneesheeren het recht ontleenen, zich in onderscheiding van andere doctoren aan het publiek voor te stellen als homoeopaten, maar tevens door den spreker

het nut van het oprichten eener afdeeling onzer Vereeniging duidelijk wordt aangetoond.

Moge op vele andere plaatsen van ons land het voorbeeld van Amsterdam worden opgevolgd! Zie hier hetgeen Dr. Munting zeide:

M.

Voor zoover ik het genoeg heb het woord te richten tot leden van de »Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland,” kan ik reeds van te voren verzekerd zijn, dat het doel der Vereeniging, n.l. het bevorderen van de uitbreiding der homoeopathische geneeswijze in ons land, uwe belangstelling en uwe medewerking sedert korter of langer tijd geniet. En gij, die nog niet tot het ledental der vereeniging behoort, hebt toch ook reeds door aan de uitnodiging om in deze vergadering te verschijnen, gehoor te geven, getoond belang te stellen in het doel, tot welks verwezenlijking wij hier bijeen zijn.

Gij allen hebt dus, dit meen ik te mogen veronderstellen, om de een of andere reden de voorkeur gegeven aan de homoeopathische geneeswijze boven de zoogenaamde allopathische. De vraag schijnt nu alleszins gewettigd, hoe is het mogelijk, dat in eene quaestie als deze, die toch op 't eerste gezicht een zuiver wetenschappelijke schijnt te zijn, die alleen door deskundigen kan uitgemaakt worden, de niet-deskundigen, die op dit wetenschappelijk gebied leeken genoemd worden, partij kiezen, zoodat zij niet alleen zich voornemen, wanneer zij door ziekten worden aangetast, zich uitsluitend te laten behandelen door artsen, die door het praedicaat »homoeopathisch” duidelijk te ver-

staan geven, dat zij hunne patiënten volgens een bepaald beginsel behandelen, maar dat zij bovendien nog trachten anderen zooveel mogelijk er toe te bewegen, dat voorbeeld te volgen. Waarom niet eenvoudig gezegd: ik laat mij, wanneer ik ziek ben, behandelen door een arts, in wien ik persoonlijk vertrouwen stel, laat aan hem over mij te behandelen volgens welk beginsel hij goed acht, en wensch ook volstrekt geen invloed te oefenen op hetgeen een ander doen wil, wanneer hij ziek wordt.

Dat een dusdanige houding aan te nemen, niet gewenscht en ook niet te verdedigen is, wensch ik u thans uit een te zetten.

Vooraf moet ik echter de vraag beantwoorden, waaraan wij homoeopathische artsen het recht ontleenen, om ons in onderscheiding van onze allopathische collega's aan het publiek voor te stellen als homoeopaten, waarmede wij te kennen geven, dat wij een bijzondere geneeswijze voorstaan en uitoefenen, die onze behandeling van zieken geheel en al verschillend doet zijn van de behandeling, die onze allopathische collega's toepassen. Dit wordt ons namelijk, en 't is u misschien allen wel eens gebleken, dikwerf ten hoogste kwalijk genomen. En toch M. H., meen ik, dat wij daartoe niet alleen het volste recht hebben, maar ook verplicht zijn zulks te doen.

Dat wij het recht daartoe hebben, steunt in de eerste plaats op het feit, dat wij bij onze behandeling van zieken — en wanneer ik thans van behandeling van zieken spreek, heb ik het oog hoofdzakelijk op de behandeling met inwendige geneesmiddelen — geleid worden door een bepaald beginsel, dat de richting van ons handelen duidelijk aangeeft; en dit beginsel is het voorname beginsel der Homoeopathie, dat voor meer dan 100 jaren door Dr. Samuel Hahnemann in 't licht is gesteld, dat namelijk ziekten worden genezen door zoodanige geneesmiddelen, die, aan den gezonden mensch ingegeven, bij hem verschijnselen teweegbrengen, die gelijken op de verschijnselen der natuurlijke ziekte, die men genezen wil.

De belangrijkheid van dit *beginsel*, waarop onze geheele geneesmethode steunt, vereischt, dat ik het eenigszins nader toelicht. Alle stoffen, van welken aard zij ook wezen mogen, moeten, wanneer zij als geneesmiddelen gebruikt kunnen worden, op den gezonden mensch een duidelijk waarneembare werking uitoefenen. Deze werking wordt waargenomen uit allerlei verschijnselen, die zich, wanneer men deze stof aan gezonde menschen ingeeft, voordoen. Zulke verschijnselen, zooals bijv. hoofdpijn, misselijkheid, braken, hartkloppingen, hoest, enz. worden reeds door den persoon, op wien de proef genomen wordt, waargenomen, of zij kunnen alleen door

het onderzoek van den deskundige geconstateerd worden als afwijkingen van den normalen toestand van verschillende organen. Zij zijn het gevolg van stoornissen, die door het ingegeven middel in de normale levensverrichtingen teweeggebracht worden. Het aantal en de hevigheid en ook de aard van deze verschijnselen zijn niet alleen afhankelijk van den aard van het ingegeven middel, maar ook in hooge mate van de hoeveelheid, die men van dat middel toegediend heeft.

Laat ik u ter verduidelijking een enkel voorbeeld noemen. Geeft men aan een gezond mensch Arsenicum, het bekende zoogenaamde rattenkruid, in, dan zal men, wanneer de hoeveelheid, die men van die stof ingegeven heeft, uiterst klein is, geen enkele werking kunnen waarnemen, en ook de persoon, die het ingenomen heeft, merkt er niets van. Geeft men hem iets meer en later weer iets meer, dan zullen langzamerhand *verschijnselen* optreden, eerst zoo gering, dat de persoon zelf er nauwelijks iets van bespeurt. Gaat men voort de hoeveelheid langzaam te vergrooten, dan komen er steeds meer verschijnselen voor den dag en worden deze steeds heviger, en eindelijk worden zulke belangrijke stoornissen in het lichaam teweeggebracht, dat het leven niet meer kan blijven bestaan en de persoon sterft aan hetgeen men noemt: *arsenicumvergiftiging*.

Het middel, dat ik u genoemd heb, geeft nu juist een duidelijke illustratie van het hoofdbeginsel der homoeopathische geneeswijze. Wanneer men n.l. iemand een betrekkelijk groote hoeveelheid Arsenicum ingeeft, dan sterft hij binnen eenige uren onder verschijnselen, die volkomen gelijken op een zeer bekende gevaarlijke ziekte n.l. de aziatische cholera. De gelijkenis van de veranderingen, die nog gedurende het leven waargenomen worden bij arsenicumvergiftiging en bij cholera is zoo groot, dat het moeielijk kan zijn het een van het ander te onderscheiden, en de verandering van de inwendige organen, die men bij de lijkopening te zien krijgt in beide gevallen, is zóó overeenstemmend, dat nauwelijks eenig verschil is waar te nemen. Nu is het gebleken door de ervaring, dat Arsenicum een van de beste middelen is bij de behandeling van de cholera, en de aanwending van dit middel bij deze ziekte berust op het hoofdbeginsel der Homoeopathie.

Niet altijd echter is bij cholera Arsenicum het aangewezen middel. Daar de verschijnselen van deze ziekte niet altijd volkomen gelijk zijn, zal het ook kunnen voorkomen, dat een ander middel dan Arsenicum het aangewezen is, een middel, welks verschijnselen dan in dat geval meer dan die van Arsenicum gelijken op de verschijnselen der ziekte. Wij zullen dus steeds

moeten trachten dat middel te vinden, welks verschijnselen in een bepaald ziektegeval het meest gelijken op de verschijnselen der ziekte, die men genezen wil.

Om u niet te vervelen door langdradigheid, zal ik thans dit beginsel niet uitvoeriger bespreken. Uit deze korte uiteenzetting zal u, naar ik hoop, reeds dit duidelijk geworden zijn, dat men, om volgens het grondbeginsel der Homoeopathie in een gegeven ziektegeval het juiste middel te kunnen aanwenden, in de eerste plaats de werking van de ons ten dienste staande artsennijmiddelen op den gezonden mensch zoo uitvoerig mogelijk kennen moet. Daarvoor dient men al de verschijnselen te kennen van de schijnbaar onbeduidendste, die alleen de persoon op wien de proef genomen is, zelf voelen kan, tot de hevigste en grofste veranderingen, die de onderzoeker kan waarnemen bij het leven van den proefpersoon of eerst bij de lijkopening na den dood. Die met het bloote oog of met het mikroskoop zichtbare veranderingen in de verschillende organen kan men natuurlijk bij *den mensch* alleen waarnemen in gevallen waar door *toeval-lijke vergiftigingen* de dood veroorzaakt is. Opzettelijke proeven op menschen kunnen alleen genomen worden met *uiterst kleine* hoeveelheden van sterk werkende stoffen of met grootere hoeveelheden van *minder sterk* werkende, die *geen blijvend nadeel* aan de gezondheid doen. Voor 't overige moeten wij gebruik maken van proeven op dieren. Aan de verschijnselen bij den mensch waargenomen, hechten wij echter altijd de meeste waarde, om dat dezelfde stoffen niet altijd bij mensch en dier op dezelfde wijze werken.

Evenzeer zal 't u thans reeds duidelijk zijn, dat wij onze geneesmiddelen in zeer kleine hoeveelheden moeten toedienen. Wanneer wij de hoeveelheid te groot nemen, dan zullen wij de ziekte niet genezen, maar de ziekteverschijnselen doen toenemen. Daarbij komt nog dat de stoffen in zeer fijn verdeelden toestand hunne werking als geneesmiddel vaak *veel beter* ontvouwen, dan wanneer zij in groveren toestand gegeven worden. Vandaar dat de homoeopaten hunnen patienten geen groote hoeveelheden van leelijk smakende geneesmiddelen, geen groote pillen of poeders te slikken geven.

Ik hoop, dat ik u in 't voorafgaande de bedoeling van het hoofdbeginsel der Homoeopathie eenigszins duidelijk gemaakt heb. Onze bewering, dat de ziekten in 't algemeen slechts genezen worden door middelen, die werken op de wijze als in 't genoemde hoofdbeginsel is uitgedrukt, is, hoe juist en waar ook, niet te bewijzen op dezelfde wijze als men bewijzen kan dat $2 \times 2 = 4$ is. Dat het echter werkelijk

zoo is, heeft Hahnemann en een reeks van navolgers door talrijke proeven aangetoond; en het wordt in de praktijk nog dagelijks bevestigd.

Het beginsel waarop de homoeopathische geneeswijze berust, vereischt een zeer nauwkeurige studie van de werking der artsenijen op den gezonden mensch, vergeleken met de verschijnselen van de ziekten, die wij te behandelen hebben. Dit maakt de Homoeopathie tot een zelfstandige wetenschappelijke methode, die een zeer uitgebreid arbeidsveld voor zich heeft. Dat er op dit gebied, niettegenstaande hun *weinig* hulpmiddelen ten dienste stonden, door de homoeopaten reeds veel gedaan is, kan niet ontkend worden.

Reeds in Hahnemann's tijd, en van dien tijd af tot heden, heeft wat ik nu maar noemen zal de officieele geneeskunde, de geneeskundige faculteiten en de groote meerderheid der artsen, de juistheid van ons grondbeginsel ontkend; zij heeft ontkend, dat de feiten, door Hahnemann en zijne navolgers geconstateerd, werkelijk waar zijn. Zij heeft van de hoogte van hare officieele standplaats steeds met minachting op die reeks van geneeskundigen neergezien, die gevormd hebben wat men noemt de *homoeopathische school*, hoewel zij, *en hierop leg ik bijzonder den nadruk*, de proeven niet heeft nagemaakt om te zien of de waarnemingen der homoeopaten juist waren of niet.

Van die geneeskundigen, die dit bij uitzondering *wel* hebben gedaan, met ernst en nauwgezetheid en zonder vooroordeel, zijn de meesten van de juistheid van ons beginsel overtuigd geworden.

In 't algemeen echter heeft de officiële school zich niet verwaardigd van de waarnemingen der homoeopaten kennis te nemen. Wat de homoeopaten in hunne eigene geschriften aan de wetenschappelijke wereld hebben voorgelegd, heeft zij doodgewegen. Zij neemt er nog steeds bijne geen notitie van. Gelegenheid om in de werkplaatsen der wetenschap aan de Hooge Scholen hunne methode uit te werken en in de ziekenhuizen in 't groot toe te passen, is aan de homoeopaten in heel Europa met een enkele uitzondering nooit gegeven. Daarenboven zijn zij door de officiële school met minachting behandeld, uit de vakverenigingen uitgesloten, belasterd en belogen.

Wanneer niettegenstaande al deze tegenwerking de Homoeopathie toch meer dan een eeuw reeds is blijven bestaan en steeds grooteren aanhang heeft verkregen onder artsen zoowel als leeken, en wij overtuigd zijn te handelen volgens eene methode, die *betere* resultaten oplevert dan de officiële geneesmethode en zich behalve dit nog onderscheidt door andere voordeelen,

en deze methode inderdaad *principiëel* verschilt van de officiële, dan, meen ik, kunnen wij inderdaad aan een en ander het recht ontleenen ons door den naam, dien wij aannemen, van onze collega's van de andere school te onderscheiden.

En wanneer wij ten volle overtuigd zijn van de voordeelen onzer methode, dan zullen wij niet kunnen volstaan met haar toe te passen, wanneer wij aan het ziekbed geroepen worden, wij zullen het ook als onzen plicht moeten beschouwen er toe mede te werken, dat de toepassing van deze geneeswijze meer en meer algemeen worde. Wij zullen dit moeten doen in het belang der zieken, der menschheid in 't algemeen.

Het zal onze plicht zijn, door den naam *homoeopathisch arts* aan te nemen, duidelijk te kennen te geven, dat wij voorstanders en aanhangers zijn van die geneeswijze, die door de andere artsen wordt verworpen en geminacht.

En daar wij, zooals gedurende 100 jaren duidelijk gebleken is, geen toenadering hebben te verwachten van de officiële school, ons de hulpmiddelen, die haar ten dienste staan, stelselmatig worden onthouden, zijn wij op eigen kracht aangewezen.

Van de regeering is voorloopig evenmin hulp te verwachten, zoolang haar deskundige adviseurs uitsluitend uit onze tegenstanders bestaan, die alles aanwenden om te verhinderen wat wij verlangen.

Zoolang het getal der homoeopathische artsen betrekkelijk nog zoo gering is, zal de strijd nog zeer moeilijk zijn, en heeft men volop gelegenheid om dien moeilijk te maken. Naarmate dit aantal toeneemt, zal ook het getal aanhangers der homoeopathische geneeswijze toenemen, zal ook de algemeene opinie zich meer ten gunste der Homoeopathie neigen, tot wellicht de verhouding in de toekomst geheel anders worden zal.

M. H.! ik ben er volkomen van overtuigd, dat alles daarvan afhangt, of er meer homoeopathische artsen komen. Gij zult dit allen ongetwijfeld met mij eens zijn.

Nu zou het zeker goed en gewenscht zijn, dat die hom. artsen vanzelf kwamen, ik bedoel zonder dat het publiek eenigen invloed behoefde aan te wenden om dit te bevorderen. Intusschen dit geschiedt niet om de eenvoudige reden, dat de a.s. geneesheeren aan de Hoogeschool stelselmatig onbekend gehouden worden met de Homoeopathie, en zoo zij er al iets van vernemen, dit steeds uit een afkeurend, minachtend oordeel bestaat. Eenmaal het einde van de gewone studie bereikt hebbende en gereed de praktijk in te gaan, gevoelen zij natuurlijkerwijze weinig lust zich nog opofferingen te getroosten om in

't buitenland de Homoeopathie te gaan bestudeeren. En wanneer zij eenmaal in de praktijk zijn, wordt het nog moeilijker tot zulk een besluit te komen.

Het is echter duidelijk, dat naarmate de voorstanders der Homoeopathie meer van zich doen hooren, naarmate het meer openlijk blijkt, dat het publiek homoeopathische artsen verlangt, de aandacht der jonge artsen er meer op gevestigd zal worden, en deze er ook eerder toe zullen komen van de Homoeopathie nader kennis te nemen.

En daarom M. H. is het wel degelijk noodzakelijk dat gij, zoo gij voorstanders der Homoeopathie zijt, ook openlijk partij kiest in een quaestie, die niet alleen een wetenschappelijke is, maar ook een van eminent praktisch belang voor de samenleving, en dat gij allen medewerkt aan 't bevorderen van de uitbreiding dezer geneeswijze.

Met dit doel is ongeveer 15 jaar geleden de »Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland" opgericht. Haar doel tracht zij volgens art. 3 der statuten te bereiken door

1°. het aanmoedigen van de wetenschappelijke beoefening der Homoeopathie, bijv. door geneeskundigen in de gelegenheid te stellen deze geneeswijze theoretisch en praktisch te leeren kennen;

2°. het verspreiden van de kennis dezer geneeswijze onder het Nederlandsche volk;

3°. het bevorderen van de gelegenheid tot het verkrijgen van deugdelijke homoeopathische geneesmiddelen;

4°. het streven naar zoodanige bepalingen in de Nederlandsche wetgeving op het gebied van het Hooger Onderwijs, de uitoefening der geneeskunde en der artsenijbereidkunde, dat aan de homoeopathische geneeswijze gelijke rechten en bescherming worden toegekend als aan de bij de tegenwoordige wetgeving uitsluitend erkende geneeskunde.

Succes heeft de Vereeniging tot nog toe alleen gehad, wat betreft punt 1, 2 en 3; maar op deze punten is het succes dan ook niet onbelangrijk, ofschoon het wellicht grooter zou geweest zijn, indien alle voorstanders der Homoeopathie krachtdadig hadden medegewerkt.

Het aantal donateurs, leden en begunstigers door geheel Nederland verspreid is intusschen steeds toenemende gebleven. Op verscheidene plaatsen van ons land zijn afdeelingen van de Vereeniging opgericht, thans 13 in getal. Het aantal homoeopathische artsen in ons land bedraagt thans 15, terwijl er, toen de Vereeniging opgericht werd, slechts drie waren. Op verscheidene plaatsen wordt intusschen nog naar de vestiging van een homoeopathisch arts verlangd.

Hoewel nu in Amsterdam het aantal voorstan-

ders der Homoeopathie in de laatste jaren steeds toegenomen is, bestaat er hier nog steeds geen afdeling van de Vereeniging. Dit is te betreuren M. H.; en wij hebben deze vergadering belegd, opdat hierin verandering moge komen.

Vraagt men, waartoe nu juist het oprichten van eene afdeling gewenscht is, dan is ook hierop een afdoend antwoord te geven. In de eerste plaats bevordert een nauwere aaneensluiting de samenwerking tot het doel. Van een afdeling, die een eigen bestuur heeft, kan een veel krachtiger actie uitgaan ter plaatse waar zij gevestigd is, tot verspreiding van de bekendheid met de Homoeopathie en tot het vermeerderen van het aantal leden, dan alleen van het Hoofdbestuur.

M. H. Laat ook Amsterdam, de hoofdstad des rijks, niet achterblijven bij de medewerking tot het gewenschte doel. De hulp van een tweeden homoeop. arts te Amsterdam, mijn geachten collega Dr. v. d. Stempel, met wien ik de eer heb deel uit te maken van het comité, dat deze vergadering bijeen riep, zal ons ongetwijfeld krachtigen steun verschaffen.

Ik twijfel er niet aan of gij allen, leden der Vereeniging tot Bev. d. Homoeopathie in Nederland, zult zonder aarzelen er toe overgaan met ons de Afdeling Amsterdam en omstreken op te richten, en de voorstanders, die nog geen lid zijn, zullen ons hunne medewerking niet onthouden en thans door hunne toetreding als leden zich bij deze afdeling aansluiten.

WETENSCHAP EN HOMOEOPATHIE.

Dat de Homoeopathie een *wetenschap* is, die grondige studie vereischt, behoeft geen betoog voor de lezers van ons Maandblad. Zij zijn er van overtuigd! Zij weten, dat de homoeopathische arts, wil hij met succes zieken behandelen, evenveel als, ja nóg meer moet studeeren dan zijn allopathische collega. Zij weten, dat de homoeopathische behandeling *bijzondere* eischen stelt aan de nauwgezetheid en het denkvermogen van den arts. En zij weten ook, dat de wetenschappelijke beoefening en ontwikkeling der homoeopathische grondbeginselen een deel uitmaken van de ware geneeskunde, van de kunst: de ziekten op de *smelste, zekerste en aangenaamste* wijze te genezen.

Op welke wetenschappelijke grondslagen de homoeopathische geneeswijze berust, is ons allen bekend. Dat deze grondslagen door de zich als officiële wetenschap betitelende schoolwijshheid niet worden erkend, ja als onwetenschappelijk worden beschouwd, is van weinig belang. Wij weten, hoe lang het dikwijls geduurd heeft, eer eene waarheid, die met de oogenblikkelijk overheerschende meening in strijd was, zich ingang kon verschaffen in wetenschappelijke kringen. Wij herinneren slechts aan de theorie van den bloedsomloop door Harveij, die tegenwoordig algemeen erkend en aan-

vaard wordt als iets, dat vanzelf spreekt, doch haren ontdekker gedurende zijn gansche leven aan de grootste beschimpingen en hatelijkste vijandelijkheden blootstelde!

Doch niet op de groote en diepgaande verschilpunten, die er tusschen de universiteits-wetenschap en de grondbeginselen der Homoeopathie bestaan, wenschen wij ditmaal de aandacht onzer lezers te vestigen. Integendeel willen wij eenige bewijzen aanvoeren voor het feit, dat bij een deel van de vertegenwoordigers der officiële wetenschap een licht begint op te gaan voor de waarheid en de juistheid van de baanbrekende idee van Hahnemann.

Wij wenden tot dit doel onze blikken naar Duitschland, het geboorteland van den ontdekker onzer geneesmethode. Lange jaren was hier de Homoeopathie de aschenpoetster, waaraan ieder zijn moedwil kon botvieren. De schimpschriften van een Prof. Bock zijn van die periode de onwaardigste vertegenwoordigers. Doch naarmate de nieuwere Homoeopathie meer ingang vond, zoowel onder leeken als artsen, begon ook in Duitschland de dageraad van een beteren morgen te gloren. Thans, aan het begin der nieuw ingetreden eeuw, kan zelfs op hooggeleerde professoren aan Deutsche Staats-universiteiten gewezen worden, die door hunne wetenschappelijke onderzoekingen tot erkenning van de waarheid der homoeopathische grondbeginselen gebracht werden. Wel is het groote corps der artsen, hoogleeraren en regeerings-medicinaalambten onder aanvoering van Prof. Virchow nog heftig gekant tegen Hahnemann's leer en drukt de banvloek, dien deze waarlijk groote geleerde in een kleingeestige en kleinzielige stemming tegen de Homoeopathie gealingerd heeft, zwaár op de vertegenwoordigers dezer geneeswijze — maar toch is het niet te ontkennen, dat er eenige kracht der overtuiging begint uit te gaan van de enkele deutsche hoogleeraren en artsen, die met hunne ontdekkingen en gedachten op den bodem der Homoeopathie staan, al schroomen zij ook, om licht te begrijpen redenen, zich als aanhangers der Homoeopathie openlijk te bekennen.

I. Bij het vermelden van de wetenschappelijke werken, die in de laatste jaren in Duitschland verschenen zijn van de hand van hoogleeraren en artsen, die door hunne onderzoekingen nolens volens tot de geheele of gedeeltelijke erkenning van de waarheid der homoeopathische grondbeginselen gebracht werden, komt de eerste plaats, zoowel wat tijd als rang betreft, toe aan den ons allen welbekenden en zeer nabijstaanden Professor der pharmacologie aan de hoogeschool te Greifswald **Dr. Hugo Schulz**. De twee meestbekende werken van dezen geleerde: „*Aufgabe und Ziel der modernen Therapie*” en „*Studien zur Pharmakodynamik des Schwefels*” zijn herhaaldelijk in ons Maandblad besproken. Zij ontwikkelen gedachten en theoriën, gesteund op experimenten, die geheel en al met de grondbeginselen der Homoeopathie overeenkomen. Van de verdere later verschenen geschriften van dezen hoogleeraar der officiële wetenschap zijn vooral: „*Ein Beitrag zur Kenntnis der Colchicum-Wirkung*” van het jaar 1897 en „*Die Grundgesetze der arzneilichen Organtherapie und ihre Bedeutung für die Praxis*” van het jaar 1899 voor ons homoeopaten van het grootste belang. In korte trekken kan de inhoud dezer geschriften als volgt worden weergegeven. Prof. Schulz wijst op de hooge beteekenis van het onderzoek van de werking der geneesmiddelen

op het gezonde menschelijke organisme, bewijst feitelijk de juistheid van het homeopathische grondbeginsel: „*Similia similibus curantur*,“ stelt den dringenden eisch, dat de arts, om goede gevolgen aan het ziekbed te zien, de artsenij-werkingen van de verschillende artsenijen op zichzelf en in onderling verband tot het hoofddoel zijner studies moet maken, beweert dat zieke organen op geneesmiddelprikkels reageeren, die voor gezonde organen totaal zonder werking zijn en legt ten slotte den nadruk op het groote belang van de aanwending van kleine therapeutische giften. Dat is Homeopathie tot in de uiterste consequentie! Prof. Schulz is homeopaat, zonder zich als zoodanig te betitelen! Dezelfde gezindheid blijkt ook uit dat gedeelte van het nieuwe „*Lehrbuch der allgemeinen Therapie*,“ van de Professoren Eulenburg en Samuel, dat door Prof. Schulz geschreven is, namelijk het hoofdstuk over de geneesmiddelenwerkingen.

II. Professor Dr. Behring in Marburg zegt in zijn werk: „*Allgemeine Therapie der Infectioskrankheiten*,“ dat het grondbeginsel van Hahnemann: **Similia similibus**“ volgens den stand onzer tegenwoordige kennis nog zoo kwaad niet is. Met deze woorden heeft Behring zich dan nog zéér gereserveerd uitgedrukt, als men bedenkt, dat het succes en de roem van dezen ontdekker van het Behringsche heilserum tegen diphtheritis op het feit berust, dat de geheele serum-therapie verder niets is als een toepassing van de homeopathische grondbeginselen op experimenten, die leidden tot het opsporen van het immuniseerende bestanddeel van het serum.

III. Professor Ferdinand Hüppe in Prag, hoogleeraar der hygiëne spreekt in zijn nieuwste werk: „*Naturwissenschaftliche Einführung in die Bakteriologie*“ van den gezonden kern, die er in de leer van Hahnemann ligt opgesloten en laat overigens in zijn boek aan de Homeopathie recht wedervaren.

IV. Professor Strümpell zegt in zijn „*Lehrbuch der speziellen Pathologie en Therapie*,“ dat in de handen van elken student der geneeskunde is, bij de bespreking van de behandeling der ruggemergstering met Ergotin woordelijk het volgende: „Het is zeer wel mogelijk, dat hetzelfde middel, dat in groote dosis bepaalde vezels tot atrophie brengt, in kleinere dosis in zekeren zin gunstig opwekkend op diezelfde weefsels werkt.“ Wat is dit anders dan onbewuste Homeopathie? Dit feit is ons homeopaten reeds sedert vele jaren bekend!

V. Professor Rudolf Arndt, hoogleeraar der psychiatrie in Greifswald, heeft in zijn bekende werk: „*Biologische Studien*“ geheel in overeenstemming met het gelijksoortigheids-beginsel der Homeopathie het „biologische principe“ opgesteld en Prof. Schulz legt dan in zijn vroeger genoemd leerboek der algemeene therapie nog bijzonder den nadruk op de buitengewone beteekenis van dit biologische principe en de gevolgtrekkingen daarvan voor de pharmaco-therapie. Dit principe of deze wet luidt aldus: „Elk middel, dat in een bepaalde concentratie het protoplasma der cel doodt en vernietigt, heft in geringere concentratie het ontwikkelingsvermogen op, werkt echter in nog geringere concentratie na het overschrijden van een bepaalde grens, die voor elk middel verschillend is, als een soort prikkel en verhoogt de levenskracht van het protoplasma der cel.“

Deze wet vindt een schitterende bevestiging in de resultaten van de modernste bacteriologische en biolo-

gische onderzoekingen. Prof. Arndt zelf bewees de waarheid van dit biologische principe door waarlijk wetenschappelijke proeven, en niettegenstaande dat alles werd aan zijn arbeid niet de noodige opmerksaamheid verleend, die deze buiten kijf verdient. Het gros der geleerden en artsen wilden en willen er nog steeds niets van weten omdat — Arndt de gevaarlijke stelling had verkondigd, dat dit biologische principe mogelijkerwijze de brug tusschen Allopathie en Homeopathie zou kunnen worden!

Al wordt dan ook deze wet nog niet door de officiële school algemeen erkend en aanvaard, zoo is zij toch niettemin een bewijs voor de wetenschappelijkheid der Homeopathie, een bewijs voor ons bewaren, dat de ware wetenschap en de Homeopathie geen vijanden, maar innig met elkaar verwant zijn!

VI. Van bijzonder belang is voor ons homeopaten een zinsnede in het onlangs verschenen werk: „*Die Nebenwirkungen der Arzneimittel*“ van den bekenden pharmacoloog Lewin, die over het klassieke China-experiment van Hahnemann aldus oordeelt: „De zoo dikwijls bespottende en betwijfelde proefneming van Hahnemann bij zichzelf met de schors van de China-boom, waarbij hij een soort koude koorts, die overeenkomst vertoonde met malaria, gekregen wilde hebben, kan als waar worden aangezien.“ Hier hebben wij dus eindelijk de erkenning van de juistheid van dit fundamenteele experiment der Homeopathie door een allopathische autoriteit! Welk een verandering in den loop der tijden! „Het Hahnemann'sche beginsel is een beginsel zonder beginsel“, oordeelde men vroeger bij de verschijning van de eerste publicatie van onzen grooten Meester, en heden wordt de waarheid van het homeopathische beginsel langzamerhand meer en meer erkend! „De gedachte, de werkingen der geneesmiddelen aan gezonde menschen te beproeven, is onnatuurlijk, onzinnig en dwaas,“ was het oordeel over de proefnemingen van Hahnemann tijdens zijn leven, en in onze dagen verheffen zich al meer stemmen in het allopathische kamp voor het beproeven van de werkingen der geneesmiddelen op het gezonde menschelijke organisme, daar men steeds meer inziet, hoe nutteloos dikwijls het dierexperiment voor de therapie is!

VII. Een gewichtig en voor de Homeopathie belangrijk werk is ook het boek van den Leipziger professor der scheikunde, Dr. W. Ostwald, over chemische stoffen. Ostwald heeft interessante proefnemingen gedaan over het uitkrystalliseeren van oververzadigde oplossingen door het bijvoegen van een minimaal kristal van de opgeloste stof in vasten toestand. Hoe ongehoofdelijk klein die hoeveelheid is, die nog een stolling teweeg brengt, bewijst de proef met een verzadigde oplossing van *Salol*, waarbij een haar, dat over een kristal van het vaste *Salol* gestreken en daarna in de oververzadigde oplossing van hetzelfde zout gebracht werd, voldoende was, om de geheele oplossing te laten stollen. Om de zaak nog verder en dieper na te gaan, bestelde Ostwald homeopathische verwrijvingen uit de apotheek van Dr. Schwabe en vond door zijn experimenten, dat de 6de decimale verwrijving van *Salol* en *Thymol* en zelfs de 10de verwrijving van *Chloornatrium* nog gebruikt konden worden, om de proeven te doen gelukken, m. a. w. dat in deze betrekkelijk hooge verwrijvingen dus nog duidelijk waarneembare hoeveelheden van de oorspronkelijke stof aanwezig waren. Wij hebben over

deze proeven reeds bericht bij gelegenheid van de beschrijving van het chemisch-pharmaceutische laboratorium van Dr. Schwabe in een der vorige nummers van ons Maandblad.

VIII. De welbekende proefnemingen van **Nägell** over de oligo-dynamische verschijningen in levende cellen zijn eveneens van groot belang voor de Homoeopathie. In de vroegere jaargangen van ons Maandblad is er reeds over gesproken. De voortgang der onderzoekingen heeft echter op zich laten wachten, wat wel in hoofdzaak ligt aan de buitengewone moeilijkheden en het tijdverlies, die met deze experimenten verbonden zijn.

IX. Van niet te miskennen gewicht als bewijskracht voor de werkzaamheid der kleine homoeopathische dosen zijn voorts verschillende belangrijke ontdekkingen van den nieuwsten tijd op het gebied van de moderne natuurwetenschap. Wij noemen slechts de **Kathoden- en de Röntgenstralen!** Welke wonderbare verschijnselen in de *Crookes'sche* buizen met hunne luchtverdunning tot op $\frac{1}{1000000}$ atmosfeer! Met verbazing beschouwen wij de werking van natuurkrachten, die pas bij zulke hooge graden van verdunning optreden! Zijn dat geene verschijnselen, die wij op ééne lijn mogen stellen met de werkingen van onze gepotenseerde homoeopathische geneesmiddelen? Hier zoowel als daar een verdunde materie, molecularisatie, verbreking van het onderling verband der moleculen en juist daardoor die intensieve krachtsontwikkeling!

X. Ten slotte wenschen wij nog de aandacht te vestigen op eenige wetenschappelijke werken en onderzoekingen, die uit het kamp der **duitsche homoeopaten** zelf zijn voortgekomen. In de **duitsche homoeopathische literatuur** is in de laatste jaren een verblijdende vooruitgang te bespeuren. Terwijl tot nu toe naast de oude en oudste klassieke homoeopathische werken van Hahnemann, Bähr en Kafka slechts de vertalingen van de werken van buitenlandsche en wel meestal amerikaansche schrijvers op de studeertafel van den **duitschen homoeopathischen arts** te vinden waren, is er na al langen stilstand wederom eene periode van wetenschappelijken, litterarischen arbeid begonnen.

In de eerste plaats verdient in dit opzicht de nieuwe „*Deutsche homöopathische Arzneimittellehre*” genoemd te worden. Het is een werk van grooten omvang, dat op aandrang van de vereeniging van de **Berlijnsche homoeopathische artsen** door het Centralverein wordt uitgegeven. In dit werk, dat in den loop van een aantal jaren in afleveringen verschijnt, wordt bij elk middel behalve de opsomming van de proef-symptomen ook een bijzonder hoofdstuk bijgevoegd over de beteekenis dier symptomen met betrekking tot de resultaten van het physiologische, pathologische en toxicologische onderzoek. Terecht mag men van dit werk verwachten, dat het een op de hoogte van den tijd staande *materia medica* zal worden, die der Homoeopathie in Duitschland tot eere zal zijn. De eerste aflevering althans, die de bewerking van *Aconitum Napellus* door de heeren **Dr. Gisevius, Dr. Kröner** en **Dr. Dahlke** bevat en in bovengenoemden zin geschreven werd, is een mooi staaltje van **duitschen vlijt en grondigheid**. Het plan bestaat om in aansluiting aan dit groote werk de proefbeelden van alle middelen opnieuw op te nemen door omvangrijke experimenten. In de verloopende jaren worden dan ook

reeds verscheidene middelen door Dr. Schier en zijne medearbeiders in Mainz beproefd; o. a. *Lolium temulentum*, *Arum maculatum* en *Lathyrus sativus*.

Voorts verschijnt sedert geruimen tijd in afleveringen een nieuw „*Lehrbuch der homöopathischen Therapie*,” door verscheidene **Berlijnsche homoeopathische artsen** bewerkt en geschreven. Een aflevering handelende over zenuwziekten en wel in 't bijzonder over de in onze dagen zoo zeer verbreide neurasthenie, door **Dr. Kröner** bewerkt, ligt voor ons en is inderdaad onvertrefbaar door zijne duidelijke en heldere taal en juiste beoordeeling van de verschillende hulp- en geneesmiddelen, die den homoeopathischen arts ten dienste staan in den strijd tegen deze aandoening van het geheele zenuwgestel, die zoo buitengewoon veel voorkomt en zoo ontzettend moeilijk te genezen is.

In het jaar 1896 verscheen de **Duitsche uitgave** van het bekende Dewey'sche boekje: „*Essentials of homoeopathic materia medica*” in veel vermeerderden vorm met pharmacognostische bijvoegingen en een aantal goede afbeeldingen. Verder verschenen het interessante boek van **Dr. Donner** over de aangeboren syphilis en een nieuwe uitgave van het therapeutische compendium van **Bönninghausen**.

Noemen wij nog als wetenschappelijke tijdschriften de „*Allgemeine homöopathische Zeitung*,” die reeds in haren 140sten band de nieuwe eeuw betreedt en het „*Zeitschrift des Berliner Vereins homöopathischer Aerzte*,” dat reeds in zijn 19den band verschijnt, dan hebben wij nagenoeg alles vermeld, wat in de laatste jaren op het gebied der wetenschappelijke Homoeopathie in Duitschland verschenen is. Niet bij gerekend zijn hier natuurlijk de talrijke verschijnende populaire homoeopathische boeken, boekjes en tijdschriften, daar er van deze te veel zijn, om allen opgenoemd te kunnen worden. In dit artikel was het er ons alleen om te doen, de nauwe betrekking, die er tusschen de wetenschap en de Homoeopathie bestaat, aan te toonen en er op te wijzen, dat men langzamerhand ook in het allopathische kamp de waarde van de Homoeopathische grondbeginselen gaat leeren inzien.

Sedert de geweldige ontdekking van Hahnemann zijn meer dan honderd jaren verloopende, en nu pas begint men dat groote genie te waardeeren! Een der grootste tijdgenooten van onzen Meester heeft dat vooruitgezien en geprofeteerd; „De Homoeopathie is een der grootste verschijningen in de geneeskunde, die ooit beleefd zijn, en hare ontwikkeling zal onberekenbare gevolgen hebben.” En in onzen tijd kunnen wij zeggen, dat de wereld *later* zich nog zal verbazen over den onberekenbaren invloed, dien de Homoeopathie op de ontwikkeling van de moderne geneeskunde heeft uitgeoefend, en tot heil en nut van de lijdende menschheid steeds zal blijven uitoefenen!

D^r. J. V.

A F D E E L I N G E N.

Ook in Delft is een afdeeling van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland opgericht.

Het bestuur bestaat uit de Heeren:

B. DE GROOT, Voorzitter.
K. MOLENAAR, Secretaris.
G. E. ARNOLD, Penningmeester.
W. H. MANGERT,
J. TRINTHAMER.

JAARLIJKSCHE
ALGEMEENE VERGADERING

VAN DE

Vereeniging tot bevordering
der Homoeopathie in Nederland,
op Woensdag 24 April, des nam. ten 11/2 uur,
in het gebouw „IRENE”, Keistraat, **UTRECHT.**

de Secretaris,

H. C. VOORHOEVE JZN.

Dr. M. L. van der Stempel, Arts,

Homoeopathisch geneesheer,

verhuist in de *tweede helft* van April van Zaandam
naar **AMSTERDAM**

HEERENGRACHT 555, b/h THORBECKEPLEIN.

ARNHEM WILLEMSPLEIN 9,

W. ROLVINK, ARTS,

Homöopathisch geneesheer.

Spreekuren op werkdagen van 1—3 uur.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitge-
voerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd
door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Geneesmiddelen.

 Voor de levering van Homoeopathische
Geneesmiddelen, voorkomende in den Prije-
courant van **DR. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig
benevens levering en vulling van Huis-Apotheken,
beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11. Apotheker.

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Apotheek van Wermeskerken

S. SMEDING Szn. Apotheker

te **GRONINGEN.**

Internationale Apotheek

VAN

de Firma Wed. T. D. VRIJDAG ZIJNEN

22 Gedempte Burgwal 22

's-**GRAVENHAGE.**

Voorhanden de

Homoeopathische Geneesmiddelen

van **Dr. WILLMAR SCHWABE** te Leipzig,

voorzien van het **FABRIEKSMERK.**

 Prijs-courant en alle Brochures gratis verkrijgbaar.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking **NIET MEER** bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

ZAANDAM in de Herten-Apotheek van **F. VAN DIJK.**

NIJMEGEN in de Apotheek van **W. PONTIER.**

GRONINGEN in de Apotheek van **S. SMEDING.**

ZWOLLE " " " " de **WED. J. RAVE.**

LEEUWARDEN in de " " " **S. TROMP-VISSER.**

Een nieuw depôt voor Amsterdam zal de Heer **L. Warmoets**, Apotheker, Vijzelstraat 130 aldaar,
eerstdaags openen.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE

Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

De grondbeginselen der Homoeopathie. — Droge cijfers—Bewijzen! — De Algemeene Vergadering. — Homoeopathie in Wurtemberg. — Homoeopathische Dokteren in het Buitenland. — Varia. — Advertentiën.

DE GRONDBEGINSELEN DER HOMOEOPATHIE.

Ofschoon de grondbeginselen der Homoeopathie reeds menigmaal in ons blad breedvoerig uiteengezet zijn, acht ik het toch van groot belang daarop telkens weder terug te komen. In de eerste plaats toch zijn er onder onze lezers nog velen, die, hoewel zelf voorstanders der homoeopathische geneeswijze, toch geen juist begrip hebben van het wezen der Homoeopathie. Maar in de tweede plaats — en dit is van niet minder gewicht — komt ons blad veelal in handen van personen, die nog in 't geheel niets van de Homoeopathie weten, en die, door het leeren kennen van den eenvoud harer beginselen, zich licht opgewekt zullen gevoelen — zij mogen tot de deskundigen of tot de niet-deskundigen behooren — deze geneeswijze nader te onderzoeken, hetzij door ze als deskundigen aan het ziekebed te toetsen aan de waarheid, hetzij door ze als niet-deskundigen bij voorkomende ziekte of ongesteldheid op zichzelf te laten toepassen.

't Is om deze reden, dat ik deze grondbeginselen nogmaals onder de aandacht van onze lezers wensch te brengen, en wel zooals zij door den bekwamen en ijverigen Dr. Sorge, inder tijd praktiseerend geneesheer te Berlijn, onder woorden gebracht werden.

Geheel vrij van overdrijving, en als streng wetenschappelijk man beschrijft Dr. Sorge het wezen der Homoeopathie, en wensch haar bepaald te zien door de volgende punten:

1. Het beproeven der artsenijen aan het gezonde organisme is, verbonden met de controle aan het ziekebed aangaande de mogelijkheid van de toepassing der gevonden resultaten, de beste weg tot het leeren kennen van hare werkingssfeer.

2. Zoodanige subjectieve en objectieve verschijnselen van de werking eener artsenij zijn de belangrijkste en voor de beoordeeling beslissend, die bij de meeste of bij alle experimentatoren te voorschijn treden en betrekkelijk den langsten duur hebben. Dezelfde waarde hebben de verschijnselen, die bij enkele experimentatoren na herhaalde malen toegediende giften telkens terugkeeren.

3. De scheiding der artsenijwerking in eene eerste werking en eene nawerking is kunstmatig en zonder praktisch nut.

4. Om tot een grondige kennis der artsenijwerking te komen, behoort men noodzakelijkerwijze na te gaan het gelijktijdig of het elkaar volgend te voorschijn treden der enkele symptomen, bovendien de verergering of de verbetering door koude, warmte, beweging, rust, op zekere tijden van den dag, enz.

Aanmerking. Als voorbeelden kunnen dienen:

De bezwaren, die door Mercurius worden te voorschijn geroepen, gaan veelal te zamen met sterk zweeten; de bezwaren door Arsenicum met aanhoudende neiging tot verandering der ligging en met groote depressie van het gemoed; de door Rhus toxicodendron te voorschijn gebrachte gevoelens worden meestal door *rust*, de door Bryonia te voorschijn gebrachte door *beweging* verergerd; de bezwaren na Pulsatilla verminderen meestal door beweging in de vrije, koele lucht; degenen na Nux vomica in de warmte en in de rust, enz.

5. De resultaten der experimenten aan dieren, die dikwerf onmisbaar zijn om een objectief ziektebeeld te verkrijgen, zijn tot genezing van de ziekten der menschen slechts in zoo verre van waarde, als zij niet in tegenspraak zijn met de bij den mensch door het experiment gevonden resultaten.

6. De verschijnselen, die bij het beproeven van elke artsensij gevonden worden, moeten nauwkeurig bestudeerd worden, om de ziektebeelden der verschillende weefsels en organen te vinden.

7. Daarnaast is het van belang, de werking der artsensijen te vergelijken met de uitwerking van andere ziekmakende factoren, zooals koudevatten, natworden, ergernis, verdriet, schrik, vertillen, enz., opdat men werkelijk bestaande overeenstemming kan vaststellen.

Aanmerking. Als voorbeelden mogen genoemd worden: Nux vomica verwekt vele bezwaren, die zeer veel gelijken op de verschijnselen, die door het te veelvuldig gebruik van spiritualiën of van sterke koffie ontstaan; Pulsatilla brengt een maagkatarrh te voorschijn, zooals na al te vette spijsen voorkomt; Rhus toxicodendron veroorzaakt een aandoening der ruggemergsvliezen en rheumatische verschijnselen, zooals zij gaarne na een geheel doornat worden ontstaan; Phosphorus vertoont ziektebeelden, die gelijken op toestanden ontstaan door uitspatting, enz.

8. De toepassing van de kennis der physiologische artsensijwerkingen in overeenstemming met het beginsel Similia Similibus Curantur tot behandeling van ziekten, is door duizenden van klinische ervaringen bewezen tot heil en zegen der zieke menschheid te zijn.

9. Om in overeenstemming met het Similia Similibus te genezen is het noodzakelijk:

- a. dat de aan te wenden artsensij in specifieke betrekking sta tot het primair ziekgeworden orgaan;
- b. dat de artsensij bij voorkeur dezelfde gedeelten van het orgaan aantaste, die in het te genezen geval primair ziek geworden zijn;
- c. dat de soort der te genezen ziekte van een orgaan of weefsel niet in wezen verschillend zij van de door de artsensij in het gezonde lichaam te voorschijn gebrachte ziekte.

10. Binnen deze door mij aangeduide grenzen blijft dan dikwerf nog de keuze over tusschen verscheidene geneesmiddelen. Deze keuze wordt daarna bepaald door de overeenstemming in *subjectieve* verschijnselen, door de gemoedsgesteldheid van den patiënt, door de bekend geworden aanleiding tot het ziekworden, of ook door den genius epidemicus.

Aanmerking: De invloed der artsensijen op de gemoedsstemming van den experimentator is een niet te loochenen feit, waarop Hahnemann zeer den nadruk heeft gelegd.

11. Het gebruikmaken van het bloote complex der verschijnselen tot de keuze van een geneesmiddel, *zonder nauwkeurige diagnose*, is slechts dan te rechtvaardigen, wanneer eene diagnose inderdaad onmogelijk is.

12. De naar het beginsel Similia Similibus gekozen artsensij mag slechts alleen voor zich, nooit in verbinding met andere artsensijen worden toegediend.

13. De grootte der gift van het in overeenstemming met het Similia Similibus gekozen geneesmiddel richt zich, gelijk bij alle andere geneeswijzen, naar de individualiteit van het aanwezige ziekteproces; bij torpiede (*trage*) gevallen moet men grootere, bij erethische (*gevoelige*) gevallen kleinere hoeveelheden toedienen.

De bewering van Hahnemann in de laatste jaren van zijn leven, dat de juiste hoeveelheid voor alle gevallen en bij alle artsensijen in de 30ste centesimale verdunning te vinden is, behoort door ons allen te worden bestreden; evenwel staat het onomstootelijk vast, dat artsensijen menigmaal nog in onweegbare en onmeetbare hoeveelheden (of verdunningen), buiten den kring van de mogelijkheid tot het aantoonen er van langs chemischen of physicalischen weg, op gezonde zoowel als op kranke individuen hare werkzaamheid vertoonen kunnen.

14. Een verhooging of een ontstaan der werking van eene artsensij door verdunning of verwrijven (het zogenaamde potenseeren) is slechts aan te nemen voor zoodanige stoffen — en dat slechts tot op zekere hoogte — die in haar natuurlijken toestand in 't geheel geene of slechts geringe artsensijkraft hebben, b.v. Lycopodium, Carbo vegetabilis, Silicea, enz.

15. Ook het diëet moet telkenmale in overeenstemming met de bijzondere omstandigheden van het ziektegeval en met het toegediende geneesmiddel geregeld worden. Zeer dikwerf zijn slechts geringe, somtijds zelfs in 't geheel geen wijzigingen in het diëet noodzakelijk. Voor alle gevallen, zelfs voor de meest uiteenloopende ziekte-toestanden, dezelfde diëet-voorschriften te geven, zooals door vele homoeopaten op Hahne-

mann's voorbeeld gedaan werd, is niet alleen geheel onuitvoerbaar, maar ook volkomen onnoodig, ja dikwerf zelfs schadelijk.

Ziedaar de grondbeginselen der Homoeopathie, zooals Dr. Sorge ze ons in beknopten vorm voor oogen stelt, en zooals zij zeker door de meeste hedendaagsche homoeopathische doctoren gehuldigd worden.

D^r. N. A. J. V.

DROGE CIJFERS — BEWIJZEN!

Reeds herhaaldelijk hebben wij in ons Maandblad een Memorandum gebracht, waarin op korte, klare en krachtige wijze uitgesproken werd, dat volgens onze overtuiging de Homoeopathie de geneesmethode is, waardoor de zieken op de *snelste, zekerste en aangenaamste* wijze genezen worden.

Dat de Homoeopathie *aangenamer* geneest dan de Allopathie, behoeven wij onzen lezers niet te bewijzen, want zij weten uit ondervinding, dat de homoeopaten hunnen zieken geen sterke, slecht smakende dranken en pillen toedienen, die dikwijls de maag bederven, inplaats van de ziekte te genezen, maar eenvoudige artseneij-potenzen gebruiken, die zelfs door kinderen gaarne genomen worden! Hierover behoeven wij dus verder geen woorden te verliezen.

Wel schijnt het ons nuttig, nogmaals door eenige droge cijfers te bewijzen, dat de Homoeopathie ook *sneller* en *zekerder* geneest dan de Allopathie. Zulke cijfers zijn op zichzelf wel *droog*, maar, daar zij ontleend zijn aan nauwkeurige statistieken, toch zeer *bewijskrachtig* en daarom vooral in de hand van een overtuigd aanhanger der Homoeopathie een voortreffelijk wapen, om den tegenstander te overtuigen en, zoo dit niet mogelijk is, *dan toch te verslaan!*

Ten bewijze, dat de Homoeopathie *sneller* geneest dan de Allopathie, noemen wij uit het groote bewijsmateriaal als voorbeeld het stedelijk ziekenhuis in Leipzig, waar allopathisch, en het stedelijk ziekenhuis in Budapest, waar homoeopathisch behandeld wordt. In het eerste kwamen in de jaren 1877—80 op 9377 verpleegden 312406 verplegingsdagen, derhalve per hoofd 33.37 verplegingsdagen en in het laatste op 2336 verpleegden 46609 verplegingsdagen, derhalve per hoofd 12.05 verplegingsdagen. Al mogen de tegenstanders nu ook het een en ander aan deze statistiek hebben te kritiseeren, dat neemt niet weg, dat *zelfs, als* zij iets te gunstig zou gesteld zijn, het enorme verschil van meer dan 20 verplegingsdagen ten ongunste der Allopathie toch waarlijk geen roem voor de officiële wetenschap oplevert!

De bewijzen voor de bewering, dat de Homoeopathie *zekerder* geneest dan de Allopathie, zijn zoo te zeggen zoo talrijk, als het zand aan den oever der zee! Wanneer men het aantal sterfgevallen vergelijkt, dat voorkomt in hospitalen met allopathische en met homoeopathische behandeling, verkrijgt men een goed denkbeeld van de *mortaliteit*, d.w.z. van het percentsgewijze voorkomen der sterfgevallen bij de eene en bij de andere behandelingsmethode.

Uit de oudere statistieken over dit onderwerp noemen wij de samenstelling van Dr. Routh, een *allopathischen* arts, (dus niet te verdenken van partijdigheid ten gunste der Homoeopathie), die de resultaten van de ziektebehandeling in de gezamenlijke homoeopathische hospitalen van Engeland, Duitschland en Oostenrijk met die der allopathische ziekenhuizen vergeleek en daarbij tot de volgende slotsom kwam:

	Behandelde zieken.	Gestorven.	Mortaliteit.
Allopath. Ziekenhuizen	119.630	11.721	10.5%
Homoeopath. „	32.655	1.365	4.4%

Van belang is ook de statistiek, die de homoeopathische afdeling van het ziekenhuis St. Rochus in Buda-pest, die onder leiding van Prof. v. Bakody stond, vergelijkt met de allopathische afdeling van hetzelfde ziekenhuis. In beide afdelingen werden een groot aantal van de hieronder opgenoemde ziekten behandeld en wel met het volgende resultaat:

NAAM DER ZIEKTE.	Allopath. Mortaliteit.	Homoeopath. Mortaliteit.
1. Longontsteking	25.4%	6.5%
2. Longtering	55.8%	32.1%
3. Andere ziekten der ademhalingsorganen	26.1%	17.47%
4. Buikvlies-ontsteking	42.0%	1.7%
5. Dysenterie	32.8%	4.4%
6. Typhus	33.6%	23.5%
7. Maagziekten	3.3%	0.0%

Hierbij is nog op te merken, dat de onder No. 7 opgenoemde maagziekten in de allopathische afdeling 19.5% van het totaal aantal behandelde zieken, in de homoeopathische afdeling 7.0% van het totaal aantal behandelde zieken bedroeg. Omgekeerd bedroeg het aantal gevallen van longtering in de allopathische afdeling, slechts 12.5% in de homoeopathische afdeling daarentegen 27.0% van het totaal aantal behandelde zieken. Met andere woorden: de homoeopathische afdeling had een kleiner aantal lichte, en een groot aantal zware ziektegevallen dan de allopathische, en desniettemin staande was het eindresultaat:

Allopathische mortaliteit: . . . 18.5%

Homoeopathische mortaliteit: . 15.7%

ten gunste der homoeopathische geneeswijze!

Eenige algemeen in de bedoelde landen bekende feiten noemen wij nog eens op.

In den Krim-oorlog *genazen* in het homoeopathische cholera-hospitaal in Londen $\frac{2}{3}$, der behandelde zieken, terwijl in het allopathische cholera-ziekenhuis aldaar $\frac{2}{3}$, der lijdens *stierven*.

In het jaar 1836 werd in Oostenrijk het officiële verbod van de beoefening der Homoeopathie door een keizerlijke verordening opgeheven wegens de gunstige resultaten bij de behandeling der cholera in Weenen. De allopathische mortaliteit in ziekenhuizen in die epidemie bedroeg namelijk $\frac{2}{3}$, terwijl zij bij homoeopathische behandeling tot op $\frac{1}{3}$, zonk. Onder de 14000 cholera-gevallen in de privaat-praktijk stierven in andere epidemiën volgens officiële opgaven bij homoeopathische behandeling slechts 9%, bij allopathische daarentegen 50%.

Eindelijk noemen wij nog de zeer nauwkeurige, volgens officiële bronnen bewerkte statistiek van Dr. W. S. Mills uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Zijne tabellen omvatten de resultaten der ziekte-behandeling in de ziekenhuizen van 6 der grootste steden van Noord-Amerika over het jaar 1895. De allopathische en homoeopathische behandeling wordt ginds veelal in afgezonderde afdelingen van hetzelfde publieke ziekenhuis uitgeoefend; de indeeling der zieken geschiedt door de stedelijke overheid, geheel naar gelang van het aantal vrije bedden, dat in elke afdeling over is, zonder in 't bijzonder den aard en den ernst van het ziektegeval in aanmerking te nemen. Daar dus het zoogenaamde zieken-materiaal en de hygiënische inrichtingen bij beide afdelingen gelijk zijn en het aantal der behandelde gevallen zeer groot is, heeft deze statistiek des te meer volle aanspraak op deugdelijkheid en bewijskracht, als zij met de mortaliteits-procenten van de kleinere europeesche inrichtingen overeenstemt. Wij geven deze statistiek wegens de belangrijkheid in haar geheel weder:

1895. ALLOPATHISCHE AFDEELINGEN. 1895.

NAAM DER STAD.	Behandelde zieken.	Gestorven.	Mortaliteit.
1. New-York	8.430	621	7.35%
2. Brooklyn	1.373	118	8.60%
3. Philadelphia	2.553	268	10.49%
4. Pittsburgh	2.305	207	8.98%
5. Boston	4.605	453	9.83%
6. Chicago (in 5 jaren)	28 121	3.340	11.87%
<i>Totaal . . . . .</i>	50.405	5.204	10.32%

Daartegenover staan de:

1895. HOMOEOPATHISCHE AFDEELINGEN. 1895.

NAAM DER STAD.	Behandelde zieken.	Gestorven.	Mortaliteit.
1. New-York	5.060	271	5.36%
2. Brooklyn	1.170	76	6.44%
3. Philadelphia	1.871	98	5.29%
4. Pittsburgh	1.412	90	6.37%
5. Boston	1.191	50	4.19%
6. Chicago (in 5 jaren)	8.509	766	9.00%
<i>Totaal . . . . .</i>	19.549	1.363	6.97%

Wij vinden dus een sterfte-onderscheid van 3.35% ten gunste der Homoeopathie. Als men bedenkt, dat, bij een dergelijk groot aantal van zieken, de gevallen van tuberculose, kanker en andere ongeneeslijke ziekten gelijkelijk over beide afdelingen verdeeld zijn, dan is dit resultaat als *zêér gunstig* te beschouwen en is een bewijs er voor, dat de Homoeopathie, niettegenstaande den vooruitgang, dien de officiële school in den laatsten tijd gemaakt heeft, toeh hare superioriteit in de ziekte-behandeling schitterend handhaaft!

Het is dan ook geen wonder, dat de Homoeopathie steeds meer aanhangers wint, zoowel onder artsen als leeken.

Eenige jaren geleden heeft de Homoeopathie haar honderdjarig bestaan gevierd, een jubileum, dat nog aan geen der bestaande richtingen in de geneeskunde vergund is te beleven. Uit een klein begin heeft zich een reuzenwerk ontwikkeld, en het aantal voorstanders onzer geneeswijze neemt *nog steeds toe!*

Daar wij nu toch aan het geven van droge cijfers zijn, willen wij er nog enkele aan toevoegen over de uitbreiding der ons allen liefgeworden geneeswijze. Cijfers zijn wel droog, maar zij bewijzen, en zij bewijzen in dit geval méér dan den vijanden en tegenstanders der Homoeopathie lief is! Zij openen de oogen van menigeen, die tot nog toe over de Homoeopathie gespot of medelijgend geglimlacht heeft! Zij ontzeggen elken eerlijk denkenden man het recht, voortaan de Homoeopathie als kwakzalverij en humbug te bestempelen!

Laat ons zien: In Nederland telt de Homoeopathie een kolossaal aantal voorstanders onder het leekenpubliek, zoowel onder hoog- als onder laaggeplaatsten. Het aantal homoeopathische artsen, dat voor enkele jaren nog nauwelijks te noemen was, is nu reeds tot vijftien gestegen, en in haast elke stad van eenige beteekenis zijn deugdelijke toebereide homoeopathische geneesmiddelen uit een der beroemde homoeopathische Centraal-Apotheken van het buitenland te verkrijgen. Wel ontbreekt er in ons land nog een homoeopathisch ziekenhuis, een homoeo-

pathische professor en een leerstoel; maar Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd, en op den duur zal de erkenning van staatswege toch moeten volgen, als slechts alle voorstanders der Homoeopathie de handen inéénslaan en helpen het groote doel te bereiken!

In Duitschland praktiseeren bijna 500 homoeopathische artsen, die een naar millioenen tellende cliëntele bedienen. Er bestaan homoeopathische ziekenhuizen in Leipzig, München, Regensburg, Stuttgart en Hamburg. Wetenschappelijke tijdschriften voor artsen en populaire tijdschriften voor leeken worden er sedert vele jaren uitgegeven, en de groote Centrale homoeopathische Apotheken van Kittel, Marggraf en Dr. Schwabe zijn over de geheele wereld bekend. In het koninkrijk Pruisen is de Homoeopathie als een wetenschappelijke methode van regeeringswege erkend, anders zou deze niet aan de homoeopathische artsen de gelegenheid geven, voor een door haar benoemde commissie een bijzonder examen in de homoeopathische artsenijmiddel-leer af te leggen.

In Oostenrijk en Hongarije bestaan een aantal homoeopathische ziekenhuizen, in Weenen alléén drie. In Budapest is bovendien sedert lange jaren een leerstoel voor de homoeopathische methode opgericht onder leiding van Prof. v. Bakody.

De andere Europeesche staten van eenige betekenis zijn bijna zonder uitzondering van homoeopathische ziekenhuizen voorzien. Parijs, Madrid bezitten er verscheidene. Aan enkelen daarvan is gelegenheid gegeven tot onderricht van studenten in de grondbeginselen der Homoeopathie. Ook in Indië, in Australië, Montevideo, Brazilië zijn homoeopathische ziekenhuizen, in Rio de Janeiro alléén drie.

Het verst voortgeschreden is Noord-Amerika. Hoe hoog de Homoeopathie bij het volk staat aangeschreven en welk een macht zij aldaar vertegenwoordigt, blijkt uit het officiële bericht over deze geneeswijze over het jaar 1896.

Daaruit zien wij, dat er in de Vereenigde Staten tegenwoordig circa 15000 homoeopathische artsen praktiseeren, die aan 18 homoeopathische Universiteiten hunne opleiding genoten hebben. Er bestaan aldaar 54 algemeene homoeopathische ziekenhuizen, van welke het Wards-Island-hospitaal alleen 609 bedden telt. Bovendien zijn er daar nog 70 homoeopathische privaat-ziekenhuizen en 65 homoeopathische poliklinieken. Als de Homoeopathie zich op dezelfde wijze verder ontwikkelt, als in de laatste 20 jaren, dan zal zij na nogmaals 20 jaren hare oudere zuster, de Allopathie overvleugeld hebben! Voorwaar het zaad, door Dr. Samuël Hahnemann uitgestrooid, heeft rijke vruchten gedragen!

De door het onderzoek der natuur ontdekte en

wetenschappelijk bewezen therapeutische regel: „Similia similibus curantur” heeft de vuurproef aan het ziekbed doorstaan! Moge zij steeds meerdere en overtuigende aanhangers verkrijgen tot heil en zegen der lijdende menschheid!

D^r. J. V.

DE ALGEMEENE VERGADERING.

De jaarlijksche Algemeene Vergadering van de *Vereeniging t. bevordering der Homoeopathie in Nederland*, die den 24sten April l.l. te Utrecht plaats vond, was weder zeer goed bezocht. Van de 15 thans bestaande afdelingen waren bijna zonder uitzondering afgevaardigden gezonden, terwijl zich van de 15 homoeopathische geneesheeren in ons land 11 ter vergadering bevonden.

Nadat door den heer Duymaer v. Twist een woord van hartelijke waardeering aan de nagedachtenis van den zoo onverwacht overleden heer C. H. Voorhoeve gewijd was, deed de voorzitter verslag van hetgeen er in het afgeloopen jaar door de Vereeniging verricht werd.

Het voornaamste uit dit verslag, 't welk aan alle leden en begunstigers toegezonden wordt, was wel dit, dat zich weder een arts als homoeopathisch geneesheer in ons land gevestigd heeft, de arts Hoffman te Gouda, en dat twee jonge artsen op dit oogenblik in het Buitenland zijn — de een in N. Amerika, de andere in Duitschland — om aldaar de homoeopathische geneeswijze te bestudeeren.

Aangezien zich kort geleden nog een ander arts bij het Hoofdbestuur heeft aangemeld, om op kosten der Vereeniging een buitenlandsche reis te gaan maken met hetzelfde doel, en het alleszins waarschijnlijk is, dat nog een of meer artsen in den loop van dit jaar denzelfden wensch zullen te kennen geven, zal er van de finantiële krachten der Vereeniging dit jaar veel geëischt worden. Het batig saldo, 't welk vrij belangrijk is, moet derhalve bij de afdelingen in het algemeen en bij de leden der Vereeniging in het bijzonder niet de gedachte opwekken, dat er nu ook geen moeite gedaan behoeft te worden, om anderen te bewegen met ons samen te werken in het bevorderen der homoeopathische geneeswijze door toetreding tot onze Vereeniging. Integendeel! Laat ons de handen inéénslaan, zeide de voorzitter, en krachtig samenwerken, om steeds meerdere voorstanders der Homoeopathie in ons land tot het lidmaatschap onzer Vereeniging over te halen, opdat daardoor een steeds grootere invloed op den geneeskundigen stand en op de Regeering worde uitgeoefend!

Daarna kwam het tweeledig voorstel van de afdeling Gouda ter tafel, luidende:

a. Het aanwenden van pogingen tot het verkrijgen van rechtgelijkheid der homoeopathische met de allopathische geneeswijze, voorloopig door het opmaken van een rapport, op welke wijze daartoe het best te geraken is.

b. Het benoemen eener commissie tot samenstelling van bovengenoemd rapport.

Door den arts Hoffman uit Gouda werd dit voorstel uitvoerig toegelicht en bepleit, en daarna door den arts J. van Royen uit Rotterdam op de wenschelijkheid ge-
wezen, dat van staatswege contróle werd uitgeoefend op

de bereiding van homoeopathische geneesmiddelen, opdat men niet langer afhankelijk behoefde te blijven van de goedgezindheid der apothekers. Na uitvoerige discussie werd evenwel besloten, in deze richting voorloopig nog geen stappen te doen, aangezien het aantal homoeopathische geneesheeren en het aantal voorstanders der Homoeopathie nog te gering is, om voldoende invloed te kunnen uitoefenen ter verkrijging van rechtsgelijkheid, en buitendien in de „Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland” de vraag reeds ter sprake gekomen is, op welke wijze men het best tot het uitoefenen van contrôle van staatswege zou kunnen geraken.

Nadat daarna nog door den heer Labryère uit Zaandam enkele vragen gedaan waren in verband met het vertrek van Dr. v. d. Stempel naar Amsterdam, waardoor Zaandam thans van de hulp eens homoeopathischen geneesheers verstoken is, en door den heer de Jager uit Amsterdam een warm pleidooi gehouden was voor het oprichten van een homoeopathisch ziekenhuis in ons land, werd de vergadering door den voorzitter gesloten.

Tot leden van het Hoofdbestuur werden herkozen de heeren J. I. A. B. van Royen, arts te Rotterdam, en H. C. Voorhoeve Jzn. te 's-Gravenhage, terwijl in de plaats van wijlen Jhr. L. M. Schuurbeque Boeye, die van de oprichting der Vereeniging aan als penningmeester steeds met de grootste toewijding werkzaam was geweest, de heer Mr. A. W. van Beeck Calkoen te Utrecht, gekozen werd.

HOMOEOPATHIE IN WURTEMBERG.

Reeds vroeger, in een der vorige jaargangen van ons Maandblad, hebben wij er op gewezen „dat WURTEMBERG een kweekplaats bij uitnemendheid is voor de homoeopathische geneeswijze.” Ook gaven wij toen reeds aan onze meening uiting, dat misschien Wurtemberg de eerste Deutsche staat zou zijn, die der Homoeopathie aan eene Universiteit haar recht zou laten wedervaren. Het heeft den schijn, als of men in dat schoone gedeelte van Zuid-Duitschland een stap nader tot de verwezenlijking van dit voor alle Deutsche homoeopaten begeerlijke doel is gekomen. Het Wurtembergsche parlement althans heeft met meerderheid van stemmen ten gunste van de Homoeopathie gesproken. De toedracht der zaak is als volgt:

In Maart van dit jaar had het Centraal-bestuur van het groote Verband van Wurtembergsche homoeopathische vereenigingen, de „Hahnemannia,” een petitie aan den Wurtembergschen Landdag ingediend met het verzoek bij de regeering aan te dringen op de oprichting van een leerstoel aan de Universiteit te Tubingen.

Deze petitie had in hoofdzaak den volgende inhoud:

„Hooge Vergadering.”

„Het is een feit, dat de homoeopathische geneeswijze zich steeds meer uitbreidt, doordat zij op het gebied van de behandeling van inwendige ziekten *beter* en *sneller* resultaten heeft dan de Allopathie. Duizenden van patiënten wenschen homoeopathische behandeling, maar er zijn nog slechts betrekkelijk weinige homoeopathische

artsen, (in Wurtemberg circa 30). Want er behoort veel moed en zelfverloochening toe, om, ten spijt van allen spot en alle verguizing van vroegere vrienden en studiekameraden, zich aan een geneeswijze te wijden, die door hen, welke haar niet kennen, als onzin, dwaasheid, ja kwakzalverij en bedrog betiteld wordt.

„Menige jonge arts zou wel lust hebben, wetenschappelijke homoeopathische werken te bestudeeren en de Homoeopathie aan de praktijk te toetsen, indien hij niet reeds op de Universiteit met vooroordeelen tegen de Homoeopathie vervuld werd. Een objectieve beoordeeling van de Homoeopathie kan men helaas van een allopaat evenmin verwachten als een objectieve beoordeeling van het Christendom door een Chineeschen mandarijn!

„Het is dus noodig, dat den studenten der geneeskunde de mogelijkheid gegeven wordt, door een arts, *die de Homoeopathie theoretisch en praktisch kent*, een onpartijdige, zakelijke, van vooroordeelen vrije voorstelling der Homoeopathie te verkrijgen.

„Ons verzoek is dus:

„De hooge vergadering moge haren invloed bij de regeering aanwenden en trachten te bewerken, dat een *Duitsche homoeopathische arts met het houden van voorlezingen aan de Universiteit te Tubingen belast worde.*

„Deze arts behoeft niet noodzakelijkerwijze in Tubingen te wonen. Zijne voorlezingen, die hoofdzakelijk voor studenten in het laatste studiejaar bestemd moeten zijn, zouden zich moeten uitstrekken over: de geschiedenis der Homoeopathie; het onderscheid tusschen de vroegere Hahnemann'sche en de nieuwere Homoeopathie; het gelijksoortigheidsbeginsel en de wetenschappelijke bewijzen er voor; de dosen-leer der Homoeopathie; de artsenijmiddelproefnemingen; eenige bekende polychresten en hunne aanwending aan het ziekbed, volgens de homoeopathische beginselen. Om te bereiken dat deze colleges ook werkelijk door de studenten *bezocht* worden, moeten zij bij het staats-examen op hun kennis omtrent de homoeopathische geneeswijze onderzocht worden.

„In Wurtemberg laten zich duizenden van familiën uitsluitend homoeopathisch behandelen. Nog vele duizenden wenschen gaarne de homoeopathische behandeling deelachtig te worden, moeten echter daarvan afzien, daar zij geen homoeopathischen arts in de buurt hebben. Het ligt derhalve in het belang zoowel van het publiek als van de artsen zelf, dat de grondbeginselen der Homoeopathie op wetenschappelijke wijze aan de Universiteit gedoceerd worden, opdat de aanstaande jonge artsen gelegenheid hebben, zich een onpartijdig oordeel te vormen over deze geneesmethode.

„Als de hooge vergadering al deze feiten overweegt, zal zij onze bede niet ongerechtvaardigd vinden.”

„Het bestuur der Hahnemannia.”

Deze petitie van de grootste homoeopathische vereeniging in Wurtemberg werd vooreerst door de financie-commissie van den Landdag onder handen genomen, welke commissie met 9 tegen 2 stemmen besloot het verlenen van een opdracht tot het houden van voorlezingen over Homoeopathie aan de Universiteit te Tubingen *der regeering aan te bevelen.*

Over dit voorstel van de financie-commissie had daarop den 25sten Maart van dit jaar een uitgebreide discussie in den Landdag zelf plaats, waarbij de voor- en tegenstanders elkaar wederkeerig geducht in de haren zaten.

Misschien brengen wij in een volgend nummer de een of andere rede van een afgevaardigde, die ons ook voor 't algemeene publiek van belang schijnt te zijn.

Ten slotte werd na veel heen en weer praten het voorstel van de commissie met 43 tegen 31 stemmen door den Landdag *aangenomen* en derhalve aan de Wurtembergsche regeering *aanbevolen, een leerstoel voor Homoeopathie aan de Universiteit te Tubingen op te richten*. Meer kunnen de aanhangers der Homoeopathie in Wurtemberg voorloopig niet verlangen en bereiken. Het is een schoon resultaat op de bemoeiingen der vrienden van onze gemeenschappelijke zaak. Of de regeering nu aan dezen wensch van de volksvertegenwoordiging gehoor zal geven en haar vooroordeel tegen de methode van Hahnemann zal laten varen, of dat zij niettegenstaande dit alles stijf op haar stuk zal blijven staan en de tegenstanders der Homoeopathie zal laten triomfeeren, zal moeten blijken. Hopen wij voor de aanhangers der Homoeopathie in Wurtemberg en ook voor het prestige van de Wurtembergsche regeering zelve het eerste!

D^r. J. v.

Homoeopathische Doctoren in het Buitenland.

Aan het verleden jaar (11de jaarg., pag. 134) door ons opgegeven lijstje van homoeopathische geneesheeren in het Buitenland, voegen wij thans nog toe:

Lippspringe	Dr. Dierkes.
Reichenhall	Dr. Jos. Brunnhuber.
Teplitz	Dr. I. Stein.
Wildbad	Dr. Layer.
Wittdün (op Amrum)	Dr. Junge.
Aix les Bains	Dr. Cazalis.
Biarritz	Dr. Lostalot.
Montreux	Dr. Nebel.

Tevens zij er op gewezen, dat van dit lijstje moeten geschrapt worden Dr. Burnett te Londen en Dr. v. Sick te Stuttgart, die beiden overleden zijn.

VARIA.

De *Homoeopathie in Italië* maakt langzaam maar zeker vorderingen. De homoeopathische arts Dr. Bottino heeft aan het homoeopathische hospitaal in Turijn een legaat van 40,000 francs vermaakt. Dezelfde arts heeft zijne volledige homoeopathische bibliotheek, die hij met groote kosten en zorgvuldigheid verzameld had, aan het homoeopathische hospitaal of aan de medische Academie te Turijn ter beschikking gesteld, opdat zij dengenen, die onze geneeswijze wenschen te studeeren, tot nut en voordeel zal kunnen zijn. In geen geval is het geoorloofd de bibliotheek te verkoopen of te verdeelen.

Deze verdienstelijke homoeopathische arts is den 1sten Januari van dit jaar in den ouderdom van 77 jaren overleden, nadat hij zichzelf door deze testamentarische beschikkingen een eereplaats in de geschiedenis der Homoeopathie in Italië verworven had!

ADVERTENTIËN.

GEVESTIGD:

te AMSTERDAM, Heerengracht 555
b/h Thorbeckeplein,

Dr. M. L. van der Stempel,
Arts, Homoeop. geneesheer.

Spreekuren: op *alle werkdagen*, beh. Vrijd., van 1-2½, uur.
Voor minvermogensden van 8-9½, uur 's morgens.

J. T. WOUTERS,

Homoeop. Geneesheer,

ARNHEM, Spijkerstraat 107,

is na 22 Mei te consulteeren van 1-4 uur op
Dinsdag, Donderdag, Vrijdag en Zaterdag.

Bezoeken aan huis alleen bij contribueerenden der
Ver. t. bev. d. Hom. in Ned.

Dokter W. ROLVINK,

HOMOEOPATHISCH GENEESHEER

ARNHEM. Willemsplein 9.

J. I. A. B. VAN ROIJEN, Arts

Haringvliet 26, ROTTERDAM

is van 10 Juni tot en met 25 Juni niet te
consulteeren.

FLESCHE'S

voor Homoeopathische middelen,

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN. (Rheinland).

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogaachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van **Homoeopathische Geneesmiddelen**, voorkomende in den Prijecourant van DR. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van **Huis-Apotheken**, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 14. *Apotheker.*

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . . per K.G. f 0.60,
van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Wed. Bulterman & Cohen, Hoogstraat 237, ROTTERDAM.

Wij berichten met dezen:

- 1° dat wegens opheffing der Apotheek van de firma ARENT & SCHULD hier ter stede, de **Homoeopathische** recepten dier firma aan ons zijn overgegaan, zoodat wij verzoeken in 't vervolg de aanvragen om herhalingen aan ons adres te richten;
- 2° dat wij zijn aangesloten **Intercommunaal Telefoonnummer 2305**, en tevens verzoeken, vooral bij telefoonbestelling, **duidelijke** opgave of men korrels, vloeistof, verwrijving en welke verdunning men verlangt;
- 3° dat bestellingen steeds **omgaand** worden uitgevoerd.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde **Generaal-Depôt** mijner **Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER** bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

ZAANDAM in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

LEEWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

ZWOLLE " " " " de WED. J. RAVE.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne **Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen**, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogaachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Rechtsgelijkheid II. — De Citroen, een niet genoeg te waardeeren vrucht. — Iets over het „Harden.” — De Homoeopathie in Transvaal en in Ned.-Indië. — Het verzorgen van den mond. — Varia. — Advertentiën.

RECHTSGELIJKHEID.

II.

In ons vorig artikel trachtte ik aan te toonen, op welke wijze wij in ons land zouden kunnen geraken tot een toestand, die zoowel aan de allopathische als aan de homoeopathische geneeswijze gelijke rechten kon verschaffen, en die derhalve aan de homoeopathische geneeswijze niet langer een vrije ontwikkeling zou onthouden.

Ik wensch thans nog een enkel woord in het midden te brengen ten aanzien van het gemis aan rechtsgelijkheid op het gebied der pharmacie.

Ook in dit opzicht toch bestaat er in 't geheel geen rechtsgelijkheid. Van staatswege wordt er wel contrôle uitgeoefend op de allopathische apotheken, maar op de wijze van bereiding en aflevering der homoeopathische geneesmiddelen wordt van hooger hand in 't geheel geen toezicht gehouden.

Dat dit een ernstige misstand is, behoeft nauwelijks te worden betoogd. Tengevolge daarvan toch hangen wij geheel af van de goedgunstigheid der apothekers, of zij zich bereid willen verklaren, homoeopathische artsenijen in voorraad te houden en af te leveren. Zonder twijfel

kan de ijver en de toewijding van sommige apothekers in ons land niet genoeg geroemd worden, zoodat wij aan dezen gerust ons vertrouwen kunnen schenken, verzekerd zijnde dat wat door ons gevraagd of voorgescreven wordt, ook werkelijk door hen wordt afgeleverd. Edoch, dit neemt niet weg, dat — nu er niet de minste contrôle bestaat — elke allopathische apotheker zich vandaag of morgen kan uitgeven ook voor homoeopathischen apotheker, terwijl wij volstrekt geen zekerheid hebben, of de homoeopathische artsenijen, die hij ter aflevering aanbiedt, inderdaad hetzij bereid worden naar de voorschriften der homoeopathische pharmacopoea, hetzij betrokken worden uit een bekende homoeopathische apotheek.

Daarbij komt, dat de apotheker, die homoeopathische geneesmiddelen aflevert, volstrekt niet verplicht is, een afzonderlijk vertrek te hebben voor het bewaren en het gereedmaken der homoeopathische artsenijen, en wij dus — nu dit niet verplichtend is — geen waarborg hebben, dat de homoeopathische geneesmiddelen, door dezen apotheker afgeleverd, niet door den invloed der sterk riekende allopathische medicamenten onwerkzaam geworden zijn.

Ook is hij niet verplicht, een afzonderlijken persoon aan te stellen voor het afleveren onzer geneesmiddelen — iets wat weder zijn eigenaardige bezwaren heeft, in zoverre het kan voorkomen, dat diezelfde persoon het ééne oogenblik een allopathisch recept gereedmaakt en het volgende oogenblik een homoeopathisch geneesmiddel aflevert.

Te dien opzichte moet er in ons land stellig verandering komen.

Er moet van Staatswege een contrôle zijn niet alleen op de allopathische apotheken, maar ook op de toebereiding en aflevering der homoeopathische geneesmiddelen.

In het Buitenland is dit, hoewel niet overal, dan toch in vele landen het geval. In het koninkrijk Wurtemberg b. v. bestaat een bepaalde contrôle op de homoeopathische apotheken, waarbij in de commissie, die de Regeering tot het instellen van een onderzoek der apotheken aanwijst, ook aan een homoeopathisch arts een plaats wordt ingeruimd.

In Pruisen bestaat er wel geen volkomen rechtsgelijkheid, maar de Regeering heeft dan toch in zooverre reeds jaren geleden blijken gegeven van goedgezindheid, door aan de homoeopathische geneesheeren het recht te verleenen, na een daartoe opzettelijk ingericht examen afgelegd te hebben — het zg. »Dispensir-examen» — zelf de voor hunne zieken bestemde artsenijen gereed te maken en af te leveren.

Doch in ons land bestaat niets dergelijks.

De vraag is nu: Kan hierin geen verandering gebracht worden?

Moeten wij niet pogingen aanwenden, dat ten minste in dit opzicht rechtsgelijkheid in de plaats van uitsluitendheid en niet-erkenning treedt?

En dan geloof ik in den geest en naar de gedachten van vele voorstanders der Homoeopathie te spreken, indien ik beweer, dat DE TIJD THANS GEKOMEN IS TOT HET AANWENDEN VAN POGINGEN, OM EEN CONTRÔLE VAN STAATSWEGE TE VERKRIJGEN OP HET BEREIDEN EN AFLEVEREN VAN HOMOEOPATHISCHE ARTSENIJEN.

Op welke wijze men dergelijke pogingen zal in 't werk stellen, blijve hier onbesproken.

Reeds in onze laatste algemeene vergadering werd medegedeeld, dat deze kwestie reeds ter sprake gebracht werd in de vergaderingen der »Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland.» Zij is daar in goede handen. Laat ons dus afwachten wat van dien kant zal worden gedaan. Wellicht hooren onze lezers er spoedig meer van.

Dr N. A. J. V.

DE CITROEN, EEN NIET GENOEG TE WAARDEEREN VRUCHT.

Een ieder onzer kent wel de verkwikkende eigenschap van een verfrisschend glas citroenlimonade in de hitte der zomerdagen. Beter dan bier of wijn leecht de citroenlimonade den dorst, terwijl zij bovendien niet de onaangename verslappende nawerking

der eerstgenoemde dranken heeft. Dit weten dan ook de sportlieden, die hun geheele spierkracht bij het houden hunner wedrennen noodig hebben, zeer wel; en niet het minst door het voordeel, dat de citroenlimonade aan dezen bij hunne inspannende lichaamsbewegingen brengt, is de citroen in den laatsten tijd een steeds meer en meer gewaardeerde vrucht geworden en is zijn gebruik enorm gestegen.

De citroen is dan ook inderdaad een niet genoeg te waardeeren vrucht! Daar onze lezers in deze heete maand misschien wel eens gaarne, ter afwijsseling van theoretische beschouwingen, het een en ander wetenswaardigs vernemen over zoo iets sappigs als de citroen, willen wij hun met genoegen mededeelen, wat wij zelf daaromtrent weten en wat van algemeen belang, ook met het oog op de gezondheid is. Want dat de citroen als volksgeneesmiddel in tal van ziektegevallen onschatbare diensten bewezen heeft en nog bewijst, is zeker. Wij herinneren slechts aan het algemeen bekende gebruik der citroen tegen de scheurbuik, die gevreesde ziekte der zeevaarders.

Doch laat ons beginnen met het begin. De citroen is de vrucht van *Citrus medica*, een boom, die vooral in Italië en Spanje wordt gekweekt en waarvan in die landen kolossale aanplantingen bestaan. Het sap van de citroen, dat voor 't grootste gedeelte uit water bestaat (90 %), bevat enkele *kalisouten* en het bekende *citroenzuur*, een organisch zuur, dat in vele vruchten, b.v. aalbessen, blauwbessen, enz. voorkomt. Door deze zouten en dat zuur werkt het citroensap zoo verfrisschend en dorstlesschend. De citroenlimonade is een lafenis voor gezonden en zieken. Vooral bij koortszieken is het een niet genoeg te waardeeren drank. Het koelt af en verfrist den mond en de maag. Daar het citroensap zulke aangename en voor de gezondheid voordeelige eigenschappen heeft, waarop wij nog terugkomen, neemt het verbruik er van steeds toe en zijn sommige fabrikanten op de gedachte gekomen, het *citroenzuur*, dat het hoofdbestanddeel van het citroensap vormt, op scheikundige wijze te vervaardigen. Dit is ook gelukt, en een zekere verdunning van dit kunstmatige citroenzuur met water geeft inderdaad een citroenlimonade, die eenigszins in smaak overeenkomt met de natuurlijke. De laatste is evenwel *verre te verkiezen*, want men heeft de ondervinding opgedaan, dat het kunstmatige, vloeibare citroenzuur onder den invloed van het licht spoedig verandert en daardoor slechter smakend en onwerkzaam wordt.

Zowel voor gezonden als vooral voor zieken, voor welke het beste maar even goed genoeg is, moet dus onvoorwaardelijk de natuurlijke citroenlimonade, uit citroenen vervaardigd, aanbevolen worden. Het komt er echter ook nog veel op aan, *op welke wijze* men de citroenlimonade maakt en *uit welk materiaal*. Want weke en sponsachtige citroenen zijn bedorven, daar zij bevroren geweest zijn, en het sap er van is niets waard. Het best zijn de kleine, harde citroenen met dunne schil. Deze bevatten het meeste sap en hebben het beste aroma. Wat nu voorts de toebereiding der limonade aangaat, moet er aan gedacht worden, dat vele menschen door de etherische olie, die in de schil der citroen voorkomt en die een scherpen smaak heeft, hoofdpijn, oprispingen en

migraine krijgen. Het best is dus, dat er niets van die olie in de limonade komt. Dit bereikt men daardoor, dat men de citroen eerst schilt, daarna doorsnijdt en met de citroenpers van glas, die zeer praktisch en gemakkelijk te reinigen is en ook al de pitten en vezels terughoudt, volledig uitperst. Het aldus verkregen sap van een citroen, met suiker en water vermengd, geeft twee glazen goed smakende, natuurlijke citroenlimonade.

Van geneeskundig standpunt is er veel te zeggen over het gebruik van de citroenlimonade of van het citroensap. Het heeft groot nut en voordeel bij tal van ziekten en ziekte-toestanden en ook als voorbehoedmiddel.

In de eerste plaats eenige woorden over

de citroen als voorbehoedmiddel tegen ziekten.

Door de ontdekking van Pasteur, dat 1 Gram citroenzuur 1 Liter water van allerlei bacillen-gebroedsel, zelfs van cholera-bacillen bevrijdt, heeft het citroensap een uitgebreide aanwending gevonden, overal waar om de een of andere reden slecht water moet gedronken worden. Op reis, in onbekende plaatsen, waar men niet over de hoedanigheid van het drinkwater kan oordeelen, is het vooral in tijden van epidemiën noodzakelijk, steeds een weinig citroensap bij het drinkwater te voegen. Men blijft dan voor onaangename maag- en darmstoornissen, die vooral op reis zoo dikwerf voorkomen, verschoond. Geen gemakkelijker voorbehoedmiddel dan dat, want in elke stad of hôtél is wel een citroen te verkrijgen zonder noemenswaardige kosten, en fluks kan men door eenige droppels van het sap het water drinkbaar maken. Geen schip steekt er dan ook in zee, of het neemt een goede portie citroenen mee aan boord. Trouwens die appeltjes van Oranje waren reeds lang bekend als bederfwerend, eer men de bacillen ontdekt had. Zoo gaat het meer! De volksgeneeskunde of het volksinstinkt gebruikt dikwijls een middel, dat later door de wetenschap voor goed en deugdelijk verklaard wordt, en wel op grond van feiten en gevolgtrekkingen, waarvan men vroeger geen flauw begrip had. Daarmede is niet gezegd, dat alle volksgeneesmiddelen aan te bevelen zijn — men denke slechts aan het onzinnige leggen van spinneweefsel op wonden — doch ook hier geldt het woord, niet alles zonder kritiek te verwerpen, omdat het bij 't volk in gebruik is, maar alles te beproeven en het *goeds* te behouden.

En citroensap, respectieve citroenzuur is goed. Dat is door de wetenschap erkend. Nog onlangs heeft Dr. Hugo Laser, arts aan het hygiënisch instituut in Koningsberg, onderzoekingen omtrent den invloed van het citroensap op diphtheritis gedaan en is tot een zeer gunstig resultaat gekomen. Hij deed de ervaring op, dat het citroensap door de kinderen steeds zeer gaarne genomen wordt en zelfs in zware gevallen een bijna oogenblikkelijk gunstige werking had. Zelfs kleine kinderen kregen een klein stukje citroenschijf in hun mond, zogen er met welbehagen aan en ondervonden er dadelijk verlichting door. Dr. Laser beweert door dit eenvoudige middel een aantal zware diphtheritis-gevallen

gezezen te hebben, hoewel hij het niet als een specifiek middel beschouwd wil zien. Van belang is nog, dat in geen enkel geval een schadelijke werking van het citroensap werd opgemerkt. Schrijver dezes heeft bij verscheidene gevallen van gewone amandelontsteking met geel beslag op de amandelen met goed gevolg van deze methode gebruik gemaakt naast de aanwending van de passende homoeopathische middelen. In een zeer hevige geval van echte diphtheritis, door croup verzaard, waar niet-tegenstaande het gebruik van de aangewezen homoeopathische middelen en de inspuiting van het diphtheritis-serum de ziekte steeds verergerde en het voortdurend toenemen der verstikkings-verschijnselen een operatie noodzakelijk scheen te maken, kwam schrijver dezes op het denkbeeld, het citroensap in den vorm van inhalaties met het inhalatie-toestel als laatste toevluchtmiddel vóór de operatie aan te wenden. In het glaasje van het inhalatie-apparaat werden aan het water twee theelepels versch uitgeperst citroensap toegevoegd en de gorgelingen alle 10 minuten voortgezet. waarop binnen betrekkelijk korten tijd de verstikkings-symptomen eerst hevige toenamen en daarna, nadat een bijna 4 cM. lang, wit taai velletje (het diphtheritische uitzweetingsprodukt van de luchtpijp) met een geweldige hoestbui uitgeworpen was, groote verlichting van den toestand intrad tot groote vreugde van de ouders en niet minder van den arts. Het fijn verdeelde citroenzuur prikkelde de slijmvliezen van strottenhoofd en luchtpijp, waardoor de levensreddende hoestbui ontstond. Onder voortgezette inhalaties en gorgelingen met zeer verdund citroensap, herstelde het meisje van 7 jaren geheel. Hoewel dit ééne geval niet bewijzend is, spoort het toch tot onderzoek aal. in hoeverre de werking van het citroenzuur bij diphtheritische ontstekingen nuttig kan zijn. Als gorgeling bij halsontsteking kan het citroensap, met water verdund, in elk geval zonder bedenken worden aanbevolen. Als voorbehoedmiddel bij besmettelijke ziekten van den hals en den darm (diphtheritis, cholera, typhus, dysenterie) is dus het citroensap, met water verdund, een zeer goed middel, om als gorgeling en drank gebruikt te worden. Behalve de verfrissende werking van het citroenzuur op het bloed kan nog de anti-bacteriën-werkende kracht nuttig zijn, om ziektekiemen, die in mond of maag gekomen zijn, onschadelijk te maken. Men denke bij dergelijke voorkomende ziekten aan dit eenvoudige en goedkope middel, dat de natuur ons schenkt, en men zal er geen berouw van hebben.

Verder wenschen wij nog eenige woorden te zeggen over

de citroen als geneesmiddel bij ziekten.

Hoewel het citroensap slechts een volksgeneesmiddel, aan de natuur ontleend, is en niet aan een van de vele chemische geneesmiddelfabrieken van de laatste jaren zijn aanzijn dankt, heeft het toch beshist geneeskrachtige eigenschappen en is in vele gevallen meer waard dan de moderne allopathische *-ine* en *-ose* middelen, die, zooals antipyrine, phenacetine, jodipine, ichthalbine, en het laatste glans-

rijke product der chemische industrie: pyrazolonum phenyldimethylicum salicylicum dikwerf meer door een schoonen, langen en geleerd klinkenden naam dan door werkelijk nuttige eigenschappen imponeeren.

In het kuuroord Meran in Tirol wordt zelfs het citroensap tot een *geregelde systematische kuurmethode* aangewend. Schrijver dezes heeft daar verscheidene jicht- en rheumatismus-patiënten gezien en gesproken, die met drie citroenen per dag aanvingen, om in den loop van 4 weken tot 20 citroenen per dag te stijgen en weer af te dalen tot drie citroenen per dag. Wanneer de kuur op deze wijze geleidelijk versterkt en verminderd wordt, komen er in 't geheel geen nadeelige gevolgen voor, noch in maag en darm, noch in 't overige organisme, en de resultaten waren over 't algemeen zeer bevredigend. Wordt evenwel te snel met het aantal citroenen gestegen, dan kunnen er onaangename verschijnselen optreden, zooals maag- en darmcatarrh, heftig beven en sidderen en een toestand, die op dronkenschap gelijkt en veroorzaakt wordt door de werking van het citroenzuur op het zenuwstelsel en de hersenen. Het is dus steeds zaak, bij het ondernemen van zulk een kuur den raad van een ervaren arts in te winnen en op te volgen. Dergelijke kuren worden dan ook in Meran steeds onder toezicht van den arts gemaakt. Daarentegen kan het allen, die aan rheumatische pijnen, rheumatiek of chronische jicht lijden, aanbevolen worden, om gedurende langen tijd elken avond vóór het te bed gaan, een glas frisch toebeide citroenlimonade te drinken. Zij zullen er bepaald voordeel van ondervinden. Schrijver dezes kan het aanraden op grond van de ondervinding bij zijn eigen dienstmeisje opgedaan, die uit een zeer rheumatisch gepredisponeerde familie stamt (vader, moeder, zusters lijden alle aan rheumatiek en hartziekte), en zelf voor drie jaar een hevigen rheumatischen aanval heeft gehad, doch sedert zij geregeld citroensap drinkt, van rheumatische pijnen en zwellingen bevrijd is, niettegenstaande zij dikwijls in de gelegenheid komt, op vochtige plaatsen zich op te houden. Een verklaring van deze werking zou men alleen hebben, indien men zeker wist, dat rheumatismus door bacillen werd veroorzaakt, daar men dan de bacteriën-doodende werking zou kunnen aanvoeren. Doch daar dit laatste onwaarschijnlijk is, ontbreekt voorloopig een theoretische verklaring voor de goede empirische werking van het citroensap bij chronische jicht en rheumatiek. Nu, dat is ook van minder belang, als het maar helpt. En dat is het geval, want, zonder een panacee voor alle gevallen te zijn, is het ontegenzeggelijk waar, dat het voortgezette, matige gebruik van citroensap zeer dikwijls goede werking heeft bij chronische gevallen van jicht en rheumatiek der gewrichten en der spieren.

Doch nog bij andere ziekten is het citroensap een waarlijk onbetaalbaar huismiddel. Zoo vindt het aanwending bij lever- en galsteen-ziekten. Dr. Reibmayr laat bij galsteenkoeliek des voormiddags 2 eetlepels zuivere slaolie en des namiddags het versche sap van twee citroenen op eens nemen en roemt de goede gevolgen. Bij koortsachtige ziekten geeft *koude* citroenlimonade, bij darmcatarrhen, die door bacteriën veroorzaakt worden (dysenterie, typhus) geeft *heete* citroenlimonade dikwijls groote verlichting.

Van het meeste gewicht is het citroensap bij alle acute en chronische ziekten van de mondholte en den hals, zooals spruw, aphthen, keelpijn, tong- en mondontsteking, zweren in den mond, van binnen aan de lippen, aan de tong of aan het gehemelte, en dat het ook dikwerf bij halsontsteking en diphtheritis met goed gevolg kan gebruikt worden, hebben wij reeds vroeger gezien. Bij deze ziekten gebruikt men een zwakke citroenlimonade tot gorgelingen en mondspoelingen en wrijft het sterke citroensap met een penceel in de ontstoken of zwerende plaatsen. Dit gebruik van het citroensap is dus reeds min of meer uitwendig. Geheel uitwendig is de aanwending van het citroensap bij vlekken der huid, puistjes in het aangezicht, onzuivere teint, vette gelaatshuid. In al deze gevallen wast men de plaatsen met het verdunde citroensap, of wrijft ze 's avonds voor het te bed gaan met het inwendige van een uitgeperste citroenschijf af en laat het er op tot den volgende morgen.

Als curiositeit vermelden wij nog ten slotte, dat gelijk beweerd wordt, het uitzuigen van één of twee citroenen een goed middel is, om een roes, door misbruik van alcohol veroorzaakt, snel en zeker te genezen. Zoo dit waar is, zouden wij er in verband met de vroeger vermelde werking van groote hoeveelheden citroensap op het zenuwstelsel, een bevestiging in kunnen vinden van het homoeopathische principe: „*Similia Similibus Curantur!*” Hoe dat zij — onze lezers zullen het met ons eens zijn, dat wij niet te veel beweerden, door aan het hoofd van dit opstel de citroen een niet genoeg te waardeeren vrucht te noemen, en wij hopen hen eenige oogenblikken aangenaam onderhouden te hebben over deze belangrijke vrucht, die wij ons zoo gemakkelijk kunnen verschaffen en die zulke kostelijke eigenschappen ook op het gebied der volksgeneeskunde bezit!

D^r. J. V.

IETS OVER HET „HARDEN.”

Onder den titel „Vooroordeelen en dwalingen omtrent het uitwendig gebruik van water,” komt in No. 19 van de „*Physiatische Rundschau*,” jaarg. 1899, een artikel voor van de hand van Dr. A. Kühner, arts te Coburg, dat eenige zeer te behartigen wenken bevat. Wij achten het niet van belang ontbloot, dit artikel in ons blad over te nemen, de verantwoordelijkheid daarvan natuurlijk geheel latende voor den schrijver.

De uitwendige toepassing van het water tot bevordering der gezondheid of tot genezing, heeft in den laatsten tijd vrij algemeen ingang gevonden. Toch heerschen op dit gebied nog velerlei vooroordeelen en verkeerde begrippen. Dag aan dag hoort men de klacht: „Ik heb bij het baden koude gevat,” en de vrees om zich een verkoudheid op den hals te halen, houdt menigeen terug van het geregeld gebruik van baden, zoodat men met grond mag vragen of het genoemde gevaar werkelijk bestaat. En dan zoude ik in de eerste plaats willen vragen:

In welke verhouding tot dat gevaar staan dan de baden, die de warmte des lichaams temperen of die de warmte opwekken, vooral ook die baden, welke in het dagelijksch leven tot reiniging van het lichaam of tot instandhouding der gezondheid worden gebruikt, baden, waarvan de temperatuur weinig of niets verschilt van die des lichaams, en waarbij dus evenmin af- als toevoer van warmte plaats heeft?

Op deze vraag antwoord ik: Het is een feit, dat juist een zeer geringe, nauw merkbare vermindering van warmte in staat is om een ernstige verkoudheid te veroorzaken. Koude en warme baden hebben gewoonlijk een krachtige reactie tengevolge en zijn daardoor veel minder oorzaak van verkoudheden; het grootste gevaar leveren in dit opzicht in de badinrichtingen de schijnbaar zoo onschuldige lauwe baden, vooral, wanneer tengevolge van de voortdurende warmteafvoer van het water de temperatuur eenige graden kan dalen, waardoor aan het lichaam langzamerhand een aanmerkelijke hoeveelheid warmte wordt ontnomen, wat vooral bij het gebruik van marmeren of porceleinen badkuipen het geval is. Om dit te voorkomen, drage men zorg, zulke baden nooit te gebruiken beneden 28° R., en door voldoende toevoer van behoorlijk verwarmd water de eindtemperatuur van het bad een paar graden hooger te doen zijn dan de aanvangstemperatuur, en voorts dat ook het badvertrek voldoende verwarmd zij, om zoodoende het vatten van koude te voorkomen.

Waar men derhalve te kampen heeft tegen het vooroordeel, dat een lauw bad boven een koud of warm bad aanbeveling verdient, en men er van overtuigd kan zijn, dat koude en heete baden bij richtige keuze en juiste toepassing meer algemeen ingang behooren te verkrijgen, daar moeten wij bij het dagelijksch gebruik van baden tot reiniging of tot bevordering der gezondheid in de tweede plaats wijzen op de noodzakelijkheid om het geheele lichaam behoorlijk af te zeepen. Een bad, waarbij men tegelijkertijd het lichaam met zeep reinigt, heeft een gansch andere, een veel ingrijpender uitwerking dan een bad zonder afzeepen. Een gewone afwassching verwijderd wel is waar, langs mechanischen weg, de afscheidingsproducten, vuil, zweet, kortom dat onbehagelijk mengsel van alles wat de huid bij onvoldoende reiniging bedekt. Een behoorlijke afwassching met gebruik van zeep daarentegen opent alle afscheidings-apparaten, welke, gelijk bekend is, als zweetklieren ten getale van eenige millioenen in de huid aanwezig zijn. Daar deze zweetklieren omgeven zijn door een net van bloedvaten en onder den invloed van het zenuwstelsel staan, laat zich de weldadige werking eener afwassching met zeep op de noodzakelijke afscheiding, stofwisseling en daaruit voortvloeiende kalmteering van het zenuwstelsel gemakkelijk verklaren. Een ander vooroordeel bestaat in het afdrogen des lichaams na het gebruik van het bad. Men neme eens de proef met een afwassching met en zonder afdrogen, hetzij op den dag, wanneer men zich snel aankleedt en ten minste een kwartier loopt, hetzij des morgens, als men nog eenigen tijd in het warme bed kan blijven, of des avonds als men zich terstond na het bad ter rust begeeft, en men zal een aanmerkelijk onderscheid in de

uitwerking waarnemen. Op de huid toch ontwikkelt zich een uitwaseming, die de uiteinden der zenuwen warmte en rust verleent, en men heeft na zulk een afwassching zonder afdrogen een merkwaardig behagelijk gevoel. Vooral des avonds is het zeer verkeerd zich, na het gebruik van een bad met het oog op de slaapwekkende uitwerking daarvan, af te drogen, onverschillig of het een eenvoudige afwassching, een voetbad, een zitbad of welken vorm ook betreft. Het afdrogen veroorzaakt dan een overprikkeling der zenuwen en is een beletsel voor de bedoelde uitwerking. Wat de rust als geneesmiddel in het algemeen uitwerkt, wordt bij de waterkuur door het niet afdrogen bevorderd.

Ook met betrekking tot het harden van kinderen heerschen veeltijds vooroordeelen en dwaalbegrippen. Dit harden bestaat niet alleen daarin, dat men de kinderen veel beweging laat nemen in de open lucht, maar vooral in de toepassing van koud water, dat men met inachtneming van de vereischte voorzorgsmaatregelen op de huid laat inwerken, ten einde de gevoelszenuwen af te stompen en een geleidelijk gewennen aan de koude voor te bereiden. Daar intusschen vele ziekten hun oorsprong vinden in koude vatten, zij men er steeds op bedacht, de hardingsproeven niet zoo ver te drijven, dat daardoor bedoelde nadeelige gevolgen kunnen ontstaan. De vatbaarheid om gehard te worden neemt toe met den leeftijd van het kind. Kleine kinderen, die niet in staat zijn door zelfstandige lichaamsbeweging hun warmtebron te vermeerderen, kan men om die reden niet harden. Voorts zijn er zenuwachtige kinderen, die met betrekking tot hunne reactie gelijk te stellen zijn met meer bejaarden. Zij ondergaan door den invloed der koude een onbehagelijk gevoel van rilling, terwijl daardoor bij anderen juist een weldadige warmte wordt opgewekt. De beste tijd om de kinderen te harden is de zomer, dan de herfst, terwijl de lente daartoe minder en de winter in het geheel niet geschikt is.

Een vooroordeel van wezenlijken aard mag bij de uitwendige toepassing van water niet onopgemerkt blijven. Uit talrijke ervaringen is gebleken, dat zoowel de koude als de warmte zeer grooten invloed uitoefenen op het weerstandsvermogen van het menschelijk lichaam en in hooge mate tegenwerking te voorschijn roepen. Toch moet met allen ernst het vooroordeel der al te ijverige aanhangers der waterkuur, als zou dat weerstandsvermogen onuitputtelijk zijn, bestreden worden. Het „te veel,” „te dikwijls,” „te koud,” brengt ook bij het gebruik van water maar al te vaak onherstelbare nadeelen te weeg. Ieder, die zich door een al te veelvuldig uitwendig gebruik van in den regel te koud water zwak en prikkelbaar gevoelt, is als „oververzadigd van water” te beschouwen, en hij zal wèl doen aan de kuur een einde te maken, en voortaan zijn toevlucht te nemen tot licht, lucht en beweging en de talrijke vormen van de toepassing dezer geneesmiddelen. Ook voor gezonden geldt de uitspraak: Wie te veel in het water rondplast, zal ondervinden dat het water zijne genezende kracht verloren heeft, wanneer hij die het meest noodig heeft.

De Homoeopathie in Transvaal en in Ned.-Indië.

Aan een schrijven uit Transvaal aan de homoeop. Centraal apotheek van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig ontlenen wij het volgende:

Ontvang mijn hartelijken dank voor de door u gezonden middelen, die, al was het dan ook eerst na eene reis van zeven maanden, in de beste orde zijn aangekomen, en wel juist op het oogenblik, dat ik mij in de grootste verlegenheid bevond. Ook voor de gratis gezonden 50 veldapotheken voor de Boeren zeg ik u dank uit naam van allen, onder wie ik ze verdeeld heb. Ik kon ze natuurlijk niet aan de vijandelijke legers doen toekomen, maar velen waren reeds van te voren door mij van de meest gebruikte middelen voorzien. Sedert verscheidene maanden hebben wij hier duizenden Boerenvrouwen met hare kinderen, voor het meerendeel afkomstig uit streken, waar zendelingen hunne eenige toevlucht waren, die geene andere dan homoeopathische geneesmiddelen verstreken, zoodat allen zonder onderscheid ook nu bij mij raad en hulp zoeken, daar zij van de allopathische geneesheeren niets willen weten. Vele zendelingen uit het district Rustenburg, die in Pretoria een toevluchtsoord moesten zoeken, zijn ook besliste voorstanders van de Homoeopathie, en onder hen en enkele der meest ontwikkelde vrouwen heb ik uwe apotheken kunnen verdeelen. Talrijk zijn onder die duizenden de gevallen van mazelen, oogziekten, rhumatiek, malaria, typhus, influenza en andere ziekten, tengevolge van gebrek en verwaarloozing, zoodat ik onophoudelijk door honderden wordt aangezocht om hulp, tot groote verbazing der allopathische geneesheeren, wier hulp door de Boerenvrouwen niet verlangd wordt, daar zij onder mijne behandeling gewoonlijk binnen enkele dagen hersteld zijn, terwijl van de patienten onder allopathische behandeling geregeld elken dag enkelen grafwaarts gedragen worden.

Pretoria.

ZENDELING GRÜNBERGER.

Daar ik het geluk heb gehad een hopeloos geval van Indische Spruw bij een patient van 61 jaren, die door de geneesheeren reeds was opgegeven, met het meest gewenscht resultaat te behandelen, neemt het aantal aanhangers der Homoeopathie dagelijks toe en wordt mij van alle zijden verzocht geschikte boeken en apotheken te bestellen. Gaarne voldoe ik aan dien wensch, daar de homoeopathische geneeswijze mij sedert jaren lief geworden is, gelijk gij hebt kunnen opmaken uit de bestellingen, door den heer Leembruggen te B. gedaan. Ik had mij daarvoor tot hem gewend, omdat ik mij aan eene correspondentie in het Duitsch niet durfde wagen. Intusschen vernam ik later, dat men u ook in het Hollandsch kan schrijven, wat ik dan ook bij deze doe. De verrassende resultaten der homoeopathische middelen bij speciaal Indische ziekten, waartegenover de Allopathie in de meeste gevallen zoo goed als radeloos staat, versterken mij steeds meer in de overtuiging, dat een homoeopathisch geneesheer hier eene eene zeer uitgebreide praktijk zou vinden, daar het publiek volstrekt geen vertrouwen meer heeft in de allopathische geneesheeren.

Buitenzorg.

ZENDELING LOGCHERS.

HET VERZORGEN VAN DEN MOND.

Prof. Dr. Jung te Hamburg geeft aangaande het zoo noodzakelijke verzorgen van den mond de volgende raadgevingen, die wij menigen lijder aan kiespijn ernstig op het hart zouden willen drukken.

Een geregeld onderhoud van den mond kan menige ziekte voorkomen, en het is goed, dat iedereen daarop bedacht zij. Van het grootste gewicht is daarbij het gebruik van een goeden tandenborstel.

Zelfs bij zeer weinig beschaafde volksstammen bestaat de goede gewoonte, om de tanden dagelijks meermalen goed te reinigen, b.v. met spitse houtstaafjes, uitgerafelde rietstengels enz.; en in dit opzicht staan velen onzer landgenooten bij hen ten achteren. Als gevolg daarvan wordt de „wolf" bij ons zoo menigvuldig aangetroffen.

Het is niet voldoende, om met een tandenborstel eenige malen over de tanden heen en weer te strijken. Bij die bewerking toch komen de achterste tanden in den regel veel te kort. Ook de ruimte tusschen de tanden moet behoorlijk gereinigd worden, omdat daarin gewoonlijk overblijfselen der gebruikte spijzen achterblijven, die tot bederf overgaan en ten slotte als het ware een vuilnishoop vormen. De tandenborstel moet loodrecht op en neer bewogen worden, opdat de haren in de ruimte tusschen de tanden zouden kunnen dringen. De haren mogen niet te hard zijn, wat natuurlijk hunne bewegelijkheid beperkt. Een al te harde borstel kan het tandvleesch beleedigen, ja, zelfs het email of glazuur, dat aan de tanden hunne schoonheid verleent en ze voor bederf bewaart, aantasten.

Bij een goeden tandenborstel moeten de voorste haren korter zijn dan de achterste. De oppervlakte der haren moet min of meer hol zijn, om des te beter de bol gebogen tandenrij te kunnen raken. Een rechte borstel kan niet zooveel tanden tegelijk poetsen als een holle.

De afzonderlijke haarbundeltjes moeten spits toegesneden zijn, opdat zij tusschen de tanden kunnen doordringen, terwijl de bundelrijen niet te dicht bij elkander moeten staan.

De tanden moesten eigenlijk na iederen maaltijd gereinigd worden, in elk geval des morgens vroeg en des avonds vóór het naar bed gaan. Gedurende den dag heeft die reiniging tot op zekere hoogte geregeld plaats door het gebruik van spijs en drank, wat gedurende den slaap natuurlijk niet het geval is, zoodat dan het zich opzamelen van vuile stoffen ongestoord kan plaats hebben. Daaruit volgt dat het reinigen van den mond des avonds van veel meer belang is dan des morgens.

Verder behoort tot het onderhoud van mond en tanden een doelmatig mondwater, dat antiseptisch moet werken, zonder op de tanden een nadeeligen invloed uit te oefenen. Dergelijke middelen zijn er vele. Intusschen moeten wij ernstig waarschuwen tegen mondwateren door leeken met allerlei reclame in den handel gebracht, daar deze zeer dikwijls schadelijke bestanddeelen bevatten. Ieder mondwater behoort naar het voorschrift van een geneesheer te worden bereid, en moet ongeveer 1½ à 2 minuten op het slijmvlies inwerken, maar mag vooral niet te koud zijn. Wanneer de mond in gezonden toestand verkeert, kan deze behandeling als voldoende worden beschouwd, ofschoon het gebruik van tandpoeder om de 2 of 3 dagen aanbeveling verdient, om de tanden wit te houden.

Bij voorkomende ziekten in mond of tanden is het natuurlijk noodig geneeskundige hulp in te roepen.

Slechte tanden doen weinig nut, en wanneer men die eenvoudig aan hun lot overlaat, kunnen zij tot allerlei storingen aanleiding geven. Het is hoogst onverstandig, dat vele menschen maanden en jaren achtereen met slechte tanden en holle kiezen voortloopen, zich kwellen met kiespijn en hunne gezondheid in gevaar brengen, wat volstrekt niet het geval zou zijn, wanneer zij hun gebit door een tandarts naar eisch lieten behandelen.

Oorlogs-Zakapothekjes voor Transvaal.

Na mijne laatste opgave in No. 11 van den vorigen jaargang is er nog f 10.— ingekomen van Mr. A. W. v. B. C. te Utrecht. In het geheel is door mij ontvangen f 522.50. Uitgegeven werd er voor de medicijnen f 296.02 $\frac{1}{2}$; voor de kistjes, waarin de medicijnen vervat waren, f 165.33; voor vracht naar de Delagoabaai, en vandaar naar Transvaal f 71.12; voor porto's en andere kleine uitgaven f 5.35 $\frac{1}{2}$; te zamen f 537.83, zoodat er f 15.33 meer is uitgegeven dan er ingekomen is. Daar evenwel de heer K. D., die de kistjes deed maken, elke betaling daarvoor heeft geweigerd, is er een batig saldo van f 150.—. Door den milden gever is deze som bestemd voor latere hulp aan de Boeren, zoodat wij die onder onze berusting houden, totdat de gelegenheid tot hulpbieding zal zijn gekomen.

Dezer dagen ontving ik een brief van den Heer N. J. Zerbst, geschreven aan boord van het stoomschip Manila in de Arabische zee, waarop hij als krijgsgevangene uit Zuid-Afrika naar Eng.-Indië werd vervoerd. Hij schrijft daarin o. a.: „Sedert September 1900 werd ik door generaal Chr. Botha aangesteld als Hom. Dr. voor het district Piet-Retief; en heb het nog al druk gehad met patiënten. In begin Febr. met het afkomen der Engelschen naar Piet-Retief verzocht Generaal Botha mij naar 't Roode Kruis te gaan, waarbij hulp zeer noodig was. Ik ontving een Roode Kruis bewijs en ging; doch daar Dr. Tieleman met ambulance in handen van den vijand was, kwam ik ook in handen, en ontving van den Eng. Generaal een vrijpas om naar Piet-Retief terug te gaan, wat ik ook deed, doch werd door een andere Engelsche macht aangehouden en bleef na 25 Februari gevangen. Dit kwam, omdat iemand mij had zien schrijven op Piet-Retief. Hoewel mijne papieren in orde werden bevonden, bleef ik gevangen, heb veel moeten doormaken, werd naar 't krijgsgevangenkamp te Ladysmith gebracht en nu 3 Mei j.l. naar Amedunggar bij Bombay, (Eng. Indië) gestuurd. Mijne vrouw en kinderen zijn uit Piet-Retief naar Volksrust gevoerd, een zeer koude plek, en daar blijven ze in tenten. Alles heeft ze moeten achterlaten, en is vernield. Al mijn medicijnen zijn vernield; op Delagoabaai heb ik nog wat medicijnen staan, en gevraagd deze naar mij op te sturen, doch het geld is gedaan, en ik weet niet hoe vracht en invoer te betalen. Wat jammer, al mijn Hom. boeken en tijdschriften zijn vernield. Het zal jaren duren, eer ik mijn boeltje weer terug heb, en bijzondere dingen, waar men aan gehecht was, zal men nooit weer krijgen.”

Ik ben in de gelegenheid gesteld geworden den heer Zerbst £ 10 toetuzenden, welke ik hoop, dat goed door hem ontvangen zullen worden; later wanneer hij weer vrij geworden is, zal onze vereeniging het zeker als een voorrecht beschouwen, hem weer van een Hom.-Apotheek met de noodige boekwerken te voorzien.

H. C. VOORHOEVE JZN.

VARIA.

Melk als middel tegen epidemische ziekten.

Een Amerikaansch geneesheer, Dr. Townsend, schreef eenige jaren geleden: „Ik ben nu 75 jaar oud en heb in mijn leven vele epidemieën bijgewoond van buikloop, typhus, roodvonk, pokken, mazelen enz., en sedert 40 jaren in alle door mij behandelde gevallen als diëtmiddel melk voorgeschreven. Melk toch is het natuurlijke voedingsmiddel voor alle zoogdieren. Zij onderhoudt niet alleen het leven, maar bevordert ook op krachtige wijze den groei van alle lichaamsdeelen. Geene andere stof bevat alle bestanddeelen, die voor het leven noodzakelijk zijn, dan alleen de melk. Zij alleen bevat de genezende kracht, die de natuur te hulp komt om herstel van gezondheid te bevorderen en te voltooien. Bij dysenterie geef ik de voorkeur aan verse karnemelk; en al wat de patient verder noodig heeft, is volkomen rust en vermindering van alle prikkelende afvoermiddelen, die bij deze ziekte niet anders dan nadeelig kunnen werken.”

ADVERTENTIËN.

Doctor VOORHOEVE

is tot 12 AUGUSTUS a.s.

NIET TE CONSULTEEREN.

J. I. A. B. VAN ROIJEN, Arts.

Haringvliet 26, ROTTERDAM.

is van 7 tot en met 18 AUGUSTUS

NIET TE CONSULTEEREN.

Arts A. C. A. HOFFMAN,

Homoeopathisch Geneesheer te Gouda,

HOTEL „DE ZALM.”

Spreekuren: Werkdagen 1—2 uur, behalve

Donderdag, waarop den geheelen voormiddag.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . . per K.G. f 0.60,

van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . „ K.G. - 0.60.

Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G. franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

AAN DE AANHANGERS DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogaachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Voor de levering van Homoeopathische Geneesmiddelen, voorkomende in den Prijs-courant van Dr. WILLMAR SCHWABE te Leipzig benevens levering en vulling van Huis-Apotheken, beveelt zich aan

J. H. SCHAFFERS.

AMSTERDAM, Ferd. Bolstraat 11. *Apotheker.*

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen,
in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,

BARMEN.

(Rheinland).

Homoeopathische Apotheken

te Arnhem.

MIEDEMA en VAN AALST,

Roggestraat 3,

A. SPRUYT, firma B. MIEDEMA,

Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

WED. BULTERMAN & COHEN,

Hoogstraat 237,

Rotterdam.

* Interc. Telefoon No. 2305.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GOUDA in de Apotheek van A. LATENSTEIN,
firma J. P. Weijer.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

LEEUWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Bellamykade G 11.

ZAANDAM in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogaachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE

Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

De Homoeopathie in theorie en praktijk. III.— Homoeopathie en chirurgie. — Nog eens leekenpraktijk. — Tabak en vallende ziekte. — Petroleum en de behandeling van acuut gewrichtsrheumatisme. — Varia. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

DE HOMOEOPATHIE IN THEORIE EN PRAKTIJK.

III.

„Tot genezing van ziekten wende men slechts ééne artsenijs in een geringe hoeveelheid aan. Deze artsenijs behoort vooraf bij den gezonde te zijn beproefd en daarbij verschijnselen vertoont te hebben, gelijksoortig aan de symptomen der te genezen ziekte.”

Met dezen eisch der Homoeopathie, die volgens de beide eerste artikelen op wetenschappelijke gronden rust, is de weg nauwkeurig aangewezen voor dengene, die zich met de praktische beoefening dezer geneeswijze vertrouwd wil maken. Hij moet namelijk de ziekmakende verschijnselen der artsenijs bestudeeren, het geneesmiddel bij de gevallen, die hij behandelt, naar het beginsel „Similia similibus curantur” kiezen en het gekozen middel in kleine hoeveelheid aanwenden.

Nu is de wijze, waarop de homoeopaat zijn middel kiest, zoo zeer onderscheiden van de manier, waarop de jonge medicus dit aan de universiteit gewoon was te doen, dat het dezen moeilijker, ja bijna onmogelijk is, zich onmiddellijk

in onzen gedachtengang te verplaatsen. Het is daarom beter, dat hij dezen weg tot het leeren kennen van de praktische uitoefening der Homoeopathie stap voor stap aflegt.

1. In de eerste plaats zal het van veel nut zijn, zich er van te vergewissen, hoevele voorschriften van geneesmiddelen in de leerboeken der Pharmacologie gegeven worden, die op het homoeopathische beginsel berusten. Eenige voorbeelden mogen dit duidelijk maken:

a. De kina-schors, resp. het werkzaam bestanddeel ervan, het Chinine, geldt reeds sinds oude tijden voor het beste geneesmiddel tegen tusschenpoozende koorts. Nu is het bekend, dat Hahnemann juist door de bestudeering der Kina-werking tot het Simile-beginsel gebracht werd. Door het innemen van groote hoeveelheden kina geraakte hij in een toestand, die hem duidelijk herinnerde aan hetgeen hij vroeger gedurende een aanval van malaria had doorgemaakt. En sinds dien tijd is op veelvuldige wijze gebleken, o. a. door de onderzoekingen van Prof. Schulz te Greifswald met kleine hoeveelheden zoutzuur Chinine, dat er werkelijk overeenkomst bestaat tusschen vergiftiging met Chinine en malaria. Inderdaad zal men dan ook verrast zijn, zoodra men Chinine aanwendt volgens nauwkeurige homoeopathische indicatie, te ondervinden, dat veel kleinere giften dan de heerschende school voorschrijft (ongeveer de tweede decimale) in staat zijn, genezend te werken.

b. Het kwik en zijne praeparaten, zoo bekend in zijne werking bij syphilis, is eveneens een homoeopathisch middel. Ieder leerboek der Toxi-

BOUND IN LIBRARY
MAY 25 1975

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 06274 0868

